వేదాంగాలు

విశ్వకోశము - సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు

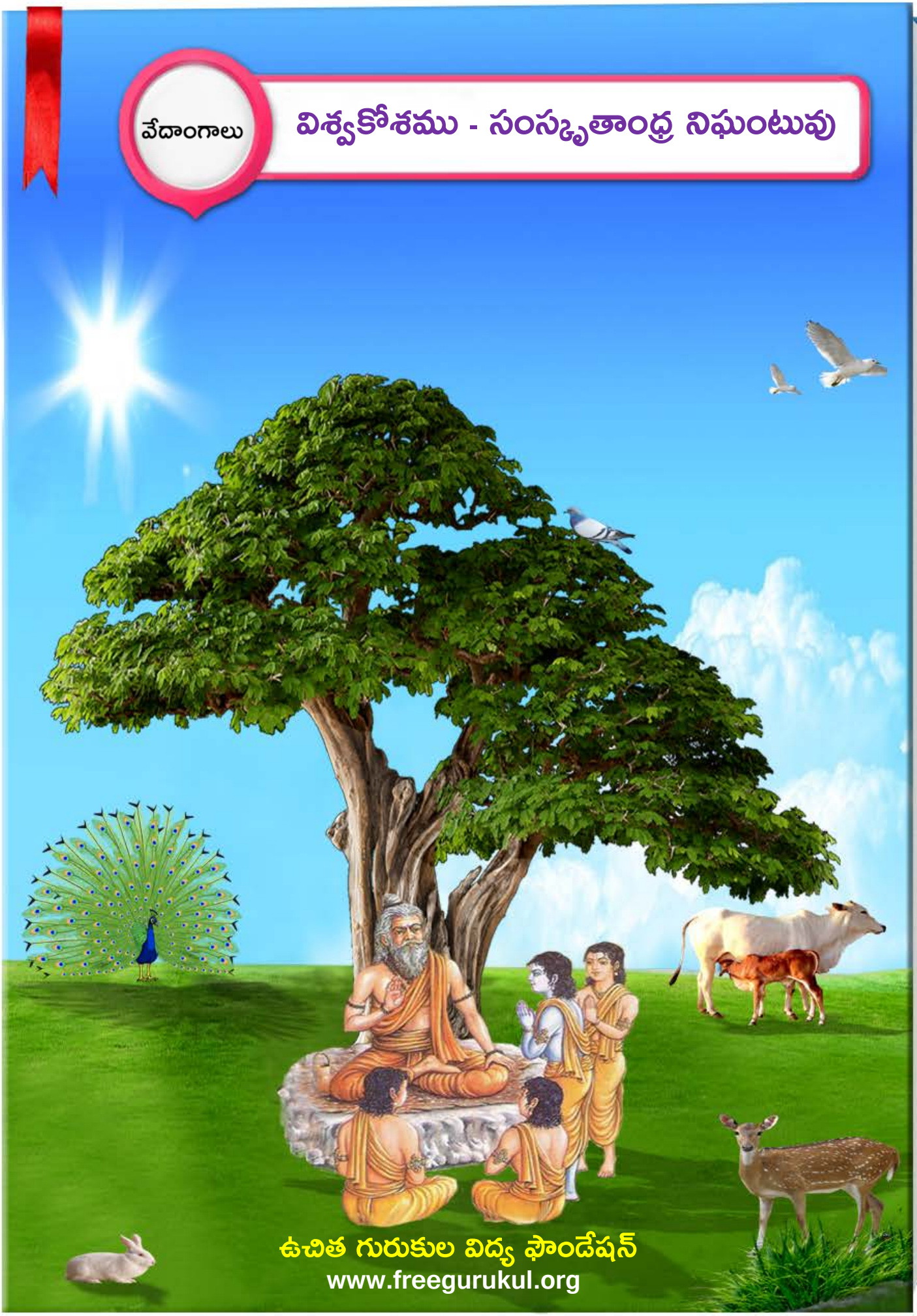

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్

www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

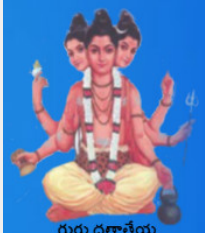
గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజి

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

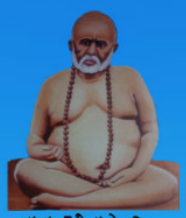
గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

"ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్" ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in
2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్ధం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org
Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

" మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికి అందించబడాలి "

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

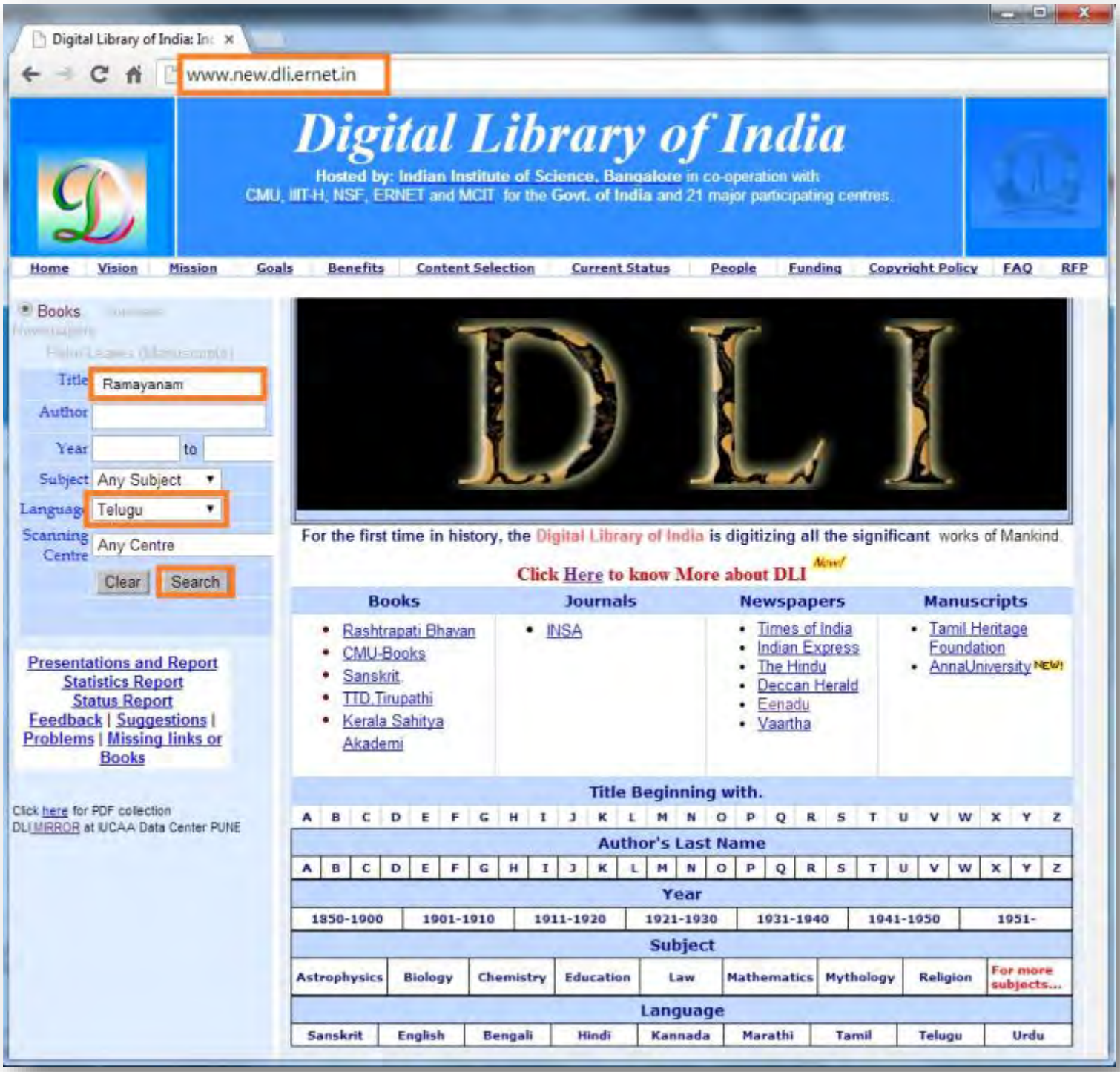

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

విశ్వకోశము

(విశ్వ ప్రకాశము)

సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు

కోశ కర్త

శ్రీ మహేశ్వర సూరి

రోహిణి పబ్లికేషన్స్

మెయిన్ రోడ్ రాజమండ్రి - 1

మనవి

సంస్కృత శబ్దకోశాల్లో అమరకోశం తర్వాత ఎన్నదగినది విశ్వకోశం

శ్లో కోశం విశ్వ ప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛ్రీ మహేశ్వర

అనే శ్లోకాన్ని బట్టి సమస్తమును ప్రకాశింపజేయబడినది అనే అర్థం స్ఫురించే విధంగా కోశకర్త శ్రీ మహేశ్వర సూరి ఈ నిఘంటువుకు విశ్వప్రకాశము అన్న ఔచిత్యనామాన్ని ఏర్పరచాడు కాని సంజీవినీ వ్యాఖ్యాత శ్రీ మల్లినాథ సూరి తన వ్యాఖ్యానాలలో ఉచ్చారణ సౌలభ్యం కొరకు ఇతి విశ్వ అని పేర్కొనటంతో దీనిపేరు విశ్వకోశంగానే స్థిరపడిపోయింది

ప్రామాణిక పరంగా పరిశీలిస్తే రమారమి పది నిఘంటువులను సంప్రదించి నిర్మించటం వలన శబ్ద బాహుళ్యత సౌష్ఠవాలను సంతరించుకుని సప్రామాణిక నిఘంటువుగా నేటికీ నిలువగలిగింది

శ్లో ఏతత్కవీంద్రైరథ పండితేంద్రై ప్రయోగ సంబోధ ఫల ధ్యయా స్త్రై
యైర్నామ కంఠాభరణం కృతంతై సర్వజ్ఞతా స్వప్రణయీ కృతైవ

అనే శ్లోకాన్ని ప్రయోజన పరంగా పరిశీలిస్తే ఈ విశ్వకోశం కవీంద్రులకు పండితులకు విద్యార్థులకు మిక్కిలి మహోపకారిగా అవగతమవుతోంది

ఇటువంటి అత్యుత్తమమైన నిఘంటువును విద్యాంసులు విద్యార్థులు ఆదరిస్తారనీ విశ్వప్రకాశంతో విద్యార్థులు స్వయం ప్రకాశితులు అవశ్యం కాగలరని ఆశిస్తున్నాం

ధాతృనామ సంవత్సరం
విజయ దశమి

రోహిణి పబ్లికేషన్స్

ఈ నిఘంటువునందు సూచించిన సంకేతములు

పు	పుంలింగము
స్త్రీ	స్త్రీలింగము
న	నపుంస లింగము
త్రి	త్రిలింగము
అ	అవ్యయము

శ్రీ

విశ్వకోశః

ముఖఖండ ప్రారంభః

స్తువీ మహా మహామోహాక్లేశాంతక భిషగ్వరం।
త్రైధాతుకనిదానజం సర్వజం దు ఖహానయే॥ 1
కలావిలాసాన్మకరందబిందు ముద్రాం వినిద్రే హృదయారవిందే।
యా కల్పయంతీ రమతే కనీనాం దేవీం నమస్యామి సరస్వతీం తాం॥ 2
కవీంద్రకుముదానంద కందోదమసుధాకరం।
వాచస్పతిమతి స్పర్ధి శేముషీ చంద్రికోజ్వలం॥ 3
క్షుభ్యత్క్షీరాబికల్లోలమాలోల్లాస యశశ్శ్రియం।
గురుం వందే జగద్వంద్య గుణరత్నైక రోహణం॥ 4
శ్రీసాహసాంకనృపతే ర నవద్యవైద్య విద్యాతరంగ పదమద్వయమేవ బిభ్రత్।
యశ్చంద్రచారుచరితో హరిచంద్రనామా స్వవ్యాఖ్యయా చరకతంత్రమ లంచకార॥ 5
ఆసీద సీమ వసుధాధిప వందనీయే తస్యాన్వయే సకల వైద్యకులావతంస ।
శక్ర స్య దస్ర ఇవగాధిపురాధిపస్య శ్రీ కృష ఇత్యమల కీర్తిలతావితాన ॥ 3
సంకల్ప సంభవదనల్ప వికల్పజల్ప కల్పాన లాకులిత వాదిసహస్ర సింధు ।
తర్క త్రయత్రిణయన స్తనయో యదీయో దామోదర స్సమభవద్భిషజాం వరేణ్యా ॥ 7
తస్యాభవత్సా సురుదారవాచో వాచస్పతి శ్రీలలనావిలాసీ।
సద్వైద్య విద్యానళినీదినేశ శ్రీమల్లణ స్సత్కుముదాకరేందు ॥ 8
యద్భ్రాతృజ స్సకలవైద్యక తత్వరత్న రత్నాకర శ్రియమవాప్య చ కేశవో భూత్।
కీర్తేర్నికేతన మనింద్యపదప్రమాణ వాక్య ప్రపంచరచనా చతురానన శ్రీ॥ 9
కృష్ణస్య చాజని సుత స్స్మితపుండరీక షండాతపత్ర పరభాగయశ్శ్రీ ఉరాగ ॥
శ్రీ బ్రహ్మ ఇత్యవికలాత్మ ముఖారవింద సోల్లాసలాసత రసార్ద్ర కటాక్షతీక ॥ 10
తస్యాత్మజ స్సరసకైరవ కాంతకీర్తి శ్రీమాన్మహేశ్వర ఇతి ప్రథితశ్శిరోధ ।
నిశ్శేషవాఙ్మయ మహారవపారదృశ్వా శబాగమాంబురుహ షండరవిర్బభూవ॥ 11

య్య స్సాహసాంకచరితాది మహాప్రబంధ నిర్మాణనైపుణగుణాగత గౌరవశ్రీ ।
యో వైద్యకత్రయ సరోజ సరోజబంధు బంధు స్సతాం సుకవికైరవ కాననేందు ॥ 12
ఇయం కృతి స్తస్య మహేశ్వరస్య వైదగ్ధ్యసంభో పురుషోత్తమానాం।
దేదీప్యతాంవ్యాత్కమలేషు నిత్య మాకల్ప మాకల్పిత కౌ స్తుభశ్రీ ॥ 13
లబ్ధే కథంచిదభిజాత సువరకార లీలేన కోశవరరత్నధి శబరత్నై ।
విశ్వప్రకాశ ఇతి కాంచనబంధ శోభాం భిభ్రన్మయా త్రఘటితో ముఖఖండ ఎష ॥ 14
క్షోణీశ్వరో దీరితశబకోశ రత్నాకరాలోడనలాల సానాం।
సేవ్య కథం నైష సువర శైలో విశ్వప్రకాశో విబుధాధిపానాం॥ 15
భోగీంద్ర కాత్యాయన సాహసాంక వాచస్పతి వ్యాడి పురస్సరాణాం।
సవిశ్వరూపా మలమంగలానాం శుభాంగ వోపాలిత భాగురాణాం॥ 16
కోశావకాశాత్ప కటు ప్రభావ సంభావితా నర్ఘ్యగుణస్స ఎష ।
సంపాదయ న్నేష్యతి వాంఛితార్థా కథం న చింతామణితాం కవీనాం॥ 17
అమిత్రశైల చరమాచలమే (క) ఖలాద్రి కైలాసభూమి పలయాద్య దిహాస్తకించిత్।
ఏకత్ర సంభృతమగోచర శబరత్న మాలోక్యతాంత దఖిలం సుధియ కవీంద్రా ॥ 18
యద్యస్తి వాఙ్మయమహారవ మంథనేచ్ఛా ప్రాప్తుం పదం ఫణి పతేర్యది కౌతుకం వ ।
విశ్వప్రకాశమనిశం తదిమం నిషేవ్య సంభావ్య తాం పరమశాబిక శేఖరశ్రీ ॥ 19
సతాం పుస్తక సంభారభార మోక్ష కృతో మయా।
నామానుశాసనమిదం సంపూరం తన్వతాఽద్భుతం॥ 20
యద్యపూర్వతయా కించిన్నామాత్ర ప్రతిభాతి చ।
తత్తదన్వీయతాం సద్భిర్నామ పారాయణాదిషు॥ 21
ఎతత్కవీంద్రై రథ ఎండితేంద్రై ప్రయోగ సంబోధ ఫలద్వయాప్త్యై।
యైర్నామ కంఠాభరణం కృతం తై స్సర్వజతా స్వప్రణయీ కృతైవ॥ 22
స్వైరప్రచారై పరికల్పితాభి శబార్థ సంబోధ కథా ప్రథాభి ।
వ్యాఖ్యాభి రప్రాప్తముదాం ప్రమోదమాదాతు మత్రైష పరిశ్రమోన ॥ 23
ఎతాంకృతిం కృతధియ కృతకృత్యభావ మాపాదయన్ను సదయం సదయంతు చేత ।
నిత్యం మహేశ్వరకవే ఎరిభావయంత సంత పరోన్నతిరతా వా భవంతి లోకే। 24
రామా నల వ్యోమ రూ ఎశ్శకాలేఽ ఖిలక్షితే కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛ్రీ మహేశ్వర ॥ 25

నియామా

మూ ఎకద్విత్రి చతు పంచ షడ్వరాను క్రమోజ్వలై
కాంతాదివరైర్నానార్థసంగ్రహోఽయం వితన్యతే 1

టీ ఏక జ్వలై ఎక షట్ = ఒకటి మొదలుకొని యారు వరకు నైన వర్ణ = అక్షరముల యొక్క అనుక్రమ వరుసచేత ఉజ్వలై = ప్రకాశించుచున్న కాంతాది వరై = కాంతము మొదలగు వరములచేత అయం = ఈ నానార్థసంగ్రహ = అనేకార్థ సంగ్రహము వితన్యతే = విస్తరింపబడుచున్నది

మూ నానార్థ ప్రథమాంతోఽత్ర సర్వత్రాదౌ ప్రదర్శిత
సప్తమ్యంతేషు శబేషు వర్త మాన స్సునిశ్చిత 2

టీ అత్ర = ఈ కోశమునందు సర్వత్ర = అంతట సప్తమ్యంతేషు = సప్తమీ విభక్తి యంతమందుగల శబేషు = శబములయందు వర్తమాన = వర్తించు చున్నయదియు సునిశ్చిత = సుష్టుగానిశ్చయింపబడినదియు ప్రథమాంత = ప్రథమావిభక్తియంతమందుగలదియు(నగు)నానార్థ = అనేకార్థశబము ఆదౌ= ముందుగా ప్రదర్శిత = చూపబడెను

మూ దృష్టాంతేన సహ క్వాఽ సప్తమ్యాధార ఎవ చ
స్పష్టాయ లింగభేదాయ క్వాప్యత్ర పునరుక్తతా 3

టీ క్వాఽ = ఒక్కొక్కచోట దృష్టాంతేన సహ=దృష్టాంతముతోగూడా సప్తమ్యాధారఏవ = సప్తమీ విభక్తి యాధారముగల శబము నందే (ప్రవర్తించు చున్నది) ఉ శ్లో దవో దావ ఇవ ఖ్యాతో దవాగ్ని వనయోరఽ అత్ర = ఈ కోశమునందు క్వాఽ = ఒక్కొక్కచోట పునరుక్తతా = (నానార్థపదముయొక్క)పునరుచ్చారణము స్పష్టాయ = స్పష్టమైన లింగభేదాయ = లింగవిభేదము కొఱకు (నగుచున్నది)

★ కాంత ఎకవర్ణ ★

కొబ్రహ్మాత్మా నిలా ర్కోఖ	**క** పు ఇది బ్రహ్మకును ఆత్మకును వాయువున
శమనే ఽర్వనామ్ని చ	కును సూర్యునకును యమునకును సర్వనామ
పావకే చ మయూరేచ	వాచకముకును అగ్నికిని నెమలికిని న సుఖము
సుఖ శీర్షజలేషు కం	నకును శిరమునకును జలమునకును పేరు

★ అథ కాంతోద్వివర ★

అకం పాపే చ దు ఖేచ	**అక** న ఇది పాపమునకును దుఃఖమునకును
శకో రాజన్య దేశయో	పేరు **శక** పు ఇది రాజశ్రేషునకును (శాలివాహ నాదులు) దేశవిశేషమునకును పేరు
బకస్తు బకపుష్ప స్యా	**బక** పు ఇది బకపుష్పపుచెటునకును వాలుకొంగ
త్కహ్వో శ్రీదే చ రక్షస	కును కుబేరునకును బకాసురునకునుపేరు
శుకో వ్యాసుతే కీరే	**శుక** పు ఇది శుకమహామునికిని చిలుకకును
రావణస్యచ మంత్రిణి	రావణునిమంత్రికిని న సాణేయమను గంధద్రవ్య
గ్రంధిపర్ణే శిరీషే చ	మునకును దిరిశనచెటునకును దుండిగపుచెట్టు
శుకం స్యాచ్ఛేణకే క్వచిత్	నకును పేరు
ద్వికః కాకే చ కోకే చ	**ద్విక** పు ఇది కాకికిని చక్రవాక పక్షికిని పేరు
స్పృకో బాణానిలోత్పలే	**స్పృక** పు ఇది బాణమునకును వాయువునకును కలువకును పేరు
అర్కోఽర్క పర్ణే స్ఫటికే	**అర్క** పు ఇది జిల్లేడుచెటునకును స్ఫటికమణికిని
రవౌ తామ్రే దివస్పతౌ(7)	సూర్యునకును రాగికిని ఇంద్రునకును పేరు
కర్కః కర్కే రాశిభేదే	**కర్క** పు ఇది పీతకును కర్కటక రాశికిని వెల్ల
శుక్లాశ్వేదర్పణే ఘటే	గుఱ్ఱమునకును అదమునకును కుండకును పేరు
తర్కః కాంక్షావితర్కోహ	**తర్క** పు ఇది ఆశకును సంశయ వితర్కము
కర్మభేదేఽపి కీర్త్యతే	నకును ఊహకును కర్మవిశేషమునకును పేరు
శ్లోకో యశసి ఎద్యే చ	**శ్లోక** పు ఇది కీర్తికిని పద్యమునకును పేరు
లోకస్తుభువనే జనే	**లోక** పు ఇది లోకముకును మనుజునకును
స్తోకోఽల్పే చాతకే	పేరు **స్తోక** త్రి ఇది స్వల్పమైనదానికిని పు వానకోయిలకును పేరు

తోకం త్వపత్యే తనయే ఎచ॥(9)
కోకశ్చక్రేవృకే జ్యేష్ఠ్యాం
ఖర్జూరీద్రుమ భేకయో ।
రోకో దీప్తౌ బిలే రోకం
నౌకా క్రయణభేదయో ॥
ఛేకో విద్గ్ధే ఛేకస్తు
విశ్వస్తమృగ పక్షిణో ।
రేకో విరేకే శంకాయాం
రేక స్స్యాదవమేఽపి చ॥
కాక స్స్యాద్వాయసే వృక్ష
ప్రభేదే పీరసర్పిణి।
కాకా స్యాత్కాకనాసాయాం
కాకోలీ కాక జంఘయో ॥(12)
రక్తికాయాం మలయ్వాంచ
కాకమాచ్యాంచ కీర్తితా।
కాకం స్త్రీరత బంధే స్యా
త్కాకానాం సంఘాతావపి॥(13)
వేశవారేచ ధృష్ణే చ జ్యేష్ఠే చ
క్వచిదిష్యతే శిరోఽవ క్షాలనే।
మానవిశేష ద్వీపభేదయో ॥(14)
పాకశ్శిశౌ జరానిష్ఠా
వచనక్లేదనే షు చ।
శాకో ద్వీపాంతరే శక్తౌ
నృప ద్రుమవిశేషయో ॥ (15)
శాకం వారీతకే చాప
నాకస్స్వరాంతరిక్షయో ।
మూకోఽపవాక్ప్రుతౌ దీనే

తోక న ఇది స్త్రీ పుంరూప సంతానమునకును పుత్రునకును పేరు

కోక పు ఇది చక్రవాకపక్షికిని తోడేటికిని బల్లికిని ఖరూరపుచెటునకును కొంగకును పేరు

రోక పు ఇది ప్రకాశమునకును న రంధ్రమునకును ఓడకును కొనుటకును పేరు

ఛేక త్రి ఇది సేర్పరికిని విశ్వసింపజేయబడిన మృగపక్ష్యాదులకును పేరు

రేక పు ఇది విరేచనమునకును శంకకును నీచునకును పేరు

కాక పు ఇది కాకికిని కొండగోగుచెట్టునకును కుంటివానికిని స్త్రీ కాకిదొండచెటునకును తేలుమణిచెటునకును వెలుమసంధిచెటునకును కాచిచెటునకును న స్త్రీల రతిబంధవిశేషమునకును కాకులసమూహమునకును సంబారపుగుండకును దిటరికిని వృద్ధునకును తలరుదుకొనుటకును పరిమాణభేదమునకును ద్వీపభేదమునకును పేరు

పాక పు ఇది ఎల్లవానికిని ముసలితనమునకును వండుటకును పండుటకును పేరు

శాక పు ఇది శాకద్వీపమునకును సామర్థ్యమునకును శాకరాజునకును శాకవృక్షమునకును కరకచెట్టునకును పేరు

నాక పు ఇది స్వరమునకును ఆకాశమునకును పేరు

మూక పు ఇది మూగవానికిని దీనునకును పేరు

శూకోఽనుక్రోశ శృంగయో ॥(16)
భూక శ్చిద్రే మరాళే చ
భేకో మండూక మేఘయో ।
ఎకంతు కేవలే శ్రేష్ఠ
ఇతరస్మింశ్చ వాచ్యవత్॥
శౌకం శుకసమూహేచ
స్త్రీణాం చ కరణాంతరే।
అంకస్థానేఽంతికే మంతౌ
రూపకో త్సంగలక్ష్మసు॥(18)
నాటకాది ఎరిచ్ఛేదే
చిత్రయుద్ధేచ భూషణే।
కంకశ్చద్మద్విజే ఖ్యాతో
లోపాపృష్ఠ కృతాంతయో ॥(19)
వంక పల్యాణభాగే స్యా
న్నదీపాత్రే చ భంగురే।
టంక కపిత్థభేదే స్యా
న్మానాంతర ఖనిత్రయో ॥(20)
కోషేఽసకోశే జంఘాయాం
టంకణె గ్రావధారణే।
రంకస్తు కృపణే మల్లే
ఎంక కర్దమ పాఎయో ॥
న్యంకు ర్మగే ఋషౌ
నాకు ర్వామలూరౌ మునౌగిరౌ।
శంకు కీలే శివేఽస్త్రే చ
సంఖ్యాపాదపభేదయో ॥

శూక పు ఇది దయకును కొమ్మునకును పేరు
భూక పు ఇది రంధ్రమునకును హంసకును పేరు
భేక పు ఇది కప్పకును మబ్బునకును పేరు
ఏక త్రి ఇది అసహాయమైనదానికిని శ్రేషమైన దానికిని వేరైనదానికిని పేరు
శౌక న ఇది చిలుకల గుంపునకును స్త్రీల రతి బంధవిశేషమునకును పేరు
అంక పు ఇది ప్రదేశమునకును సమీపమున కును అపరాధమునకును నాటక విశేషమున కును తొడముందరి భాగమునకును చిహ్నమున కును నాటకమందలి భాగమునకును యుద్ధవి శేషమున కును అలంకారమునకును పేరు
కంక పు ఇది బ్రాహ్మణవేషధారునకును రాపులు గునకును యమునకును పేరు
వంక పు ఇది గుఱ్ఱపు కళ్ళెము యొక్క ముందరి భాగమునకును నదీవక్రమునకును పేరు
టంక పు ఇది నల్లవెలగచెట్టునకును రెండుధరణ ముల ప్రమాణమునకును తవుగోలకును కోప మునకును కత్తివరకును ఎక్కకును వెలిగార మునకును ఱాళ్ళుమలచెడు యులికిని పేరు
రంక పు లోభికిని జటివానికిని పేరు
పంక పు ఇది బురదకును పాపమునకునుపేరు
న్యంకు పు ఇది జింకపోతునకును మునివిశేషము నకును పేరు
నాకు పు ఇది పుటకును మునివిశేషమునకును పర్వతమునకును పేరు
శంకు పు ఇదిమేకునకును శివునకును అస్త్రవి శేషమునకును సంఖ్యాభేదమునకును వృక్షవిశే

యాదా భేదేచ పాపేచ	షమునకును నీటిపందికిని పాపముకును
స్థాణావఏ చ మేహనే।	కొమ్ములులేనిమొరడుకును శిశ్నముకును పేరు
కల్క పాపాశయె పాపే	**కల్క** పు ఇది దురాలోచనకును పాపముకును
దంభే విట్కిట్టయోరపి॥	కపటముకును పురీషమునకును చీమిడిమొదలగు
	పండ్రెండు విధములగు శారీరమలములకును పేరు
వల్కంతు వల్కలే ఖండే	**వల్క** పు ఇది నారపటుకును తునుకకును పేరు
శల్కం శకలవల్కయో ।	**శల్క** పు ఇది తునుకకును నారపట్టుకును పేరు
శుల్కం ఘట్టాది దేయెస్యా	**శుల్క** పు ఇది మారస్థులు ఘాటీల వదనిచ్చు
జ్ఞామాతుర్బంధకేఽఏ చ ॥ (24)	ద్రవ్యమునకును అల్లునివదపుచ్చుకొను ద్రవ్యము
	కును పేరు
నిష్కమష్టాధిక స్వర్ణ	**నిష్క** పు ఇది 108 స్వర్ణముల యెత్తు బంగారు
శతేదీ నారకర్షయో ।	నాణెమునకును 70 గురుగింజలయెత్తు ముద్రిక
వక్షాలంకరణే హేమ	కును కరమునకును వక్షమునధరించు పతకమున
మాత్రే హేమపలేఽఏచ॥(25)	కును బంగారమునకును పలముయెత్తు బంగార
	మునకును పేరు
ముష్కాంఽడ కోశే సంఘాతే	**ముష్క** పు ఇది వృషణముకును సమూహమున
ముష్కో మోక్షేచ పాదపే।	కును మోక్షముకును వృక్షవిశేషముకును పేరు
కిష్కుర్వితస్తో హస్తేచ	**కిష్క** పు ఇది జానకును మూరకును ముంజే
ప్రకోష్ఠే కుత్సితే ఽ ఏ చ ॥ (26)	యికిని నిందితునకును పేరు
త్రికాకూపస్య నేమౌస్యా	**త్రికా** స్త్రీ ఇది నూతిమీది గిరుకకును న ముడి
త్రికం పృష్ఠాధరే త్రయే।	పూసకును మూడు వస్తువుల సమూహముకును
	పేరు
లంకా రక్ష పురీశాఖా	**లంకా** స్త్రీ ఇది రావణుని పట్టణమునకును
శాకినీ కులటాసుచ॥ (27)	కొమ్మకును శాకినీభూతమునకును వ్యభిచారిణి
	కిని పేరు
శంకా త్రాసే వితర్కేచ	**శంకా** స్త్రీ ఇది భయమునకును సందేహించుట
	కును పేరు
రాకాతు సరిదంతరే।	**రాకా** స్త్రీ ఇది నదీ విశేషముకును గజికిని

కచ్ఛూనవరజ కన్యా	క్రొత్తగా రజస్వలయైన పడుచుకును నిండుపున్న
పూర్ణెందుపూర్ణి మాసుచ॥(28)	మకును పేరు
★ అథకాంత స్త్రివర్ణ ★	
కనకం చంపకె స్వర్ణె	**కనక** న ఇది సంపెంగ పువ్వుకును బంగారు
కింశుకె నాగకెసరె।	కును మోదుగచెట్టుకును నాగకేసర వృక్షము
దుత్తూరె కాంచనారెచ	కును ఉమ్మెత్త చెటుకును దేవకాంచన వృక్షము
కాలెయెఽ ఎ క్వచిన్మతం॥ (29)	నకును కృష్ణాగరుకును పేరు
కరకస్తు కరంకెస్యా ద్దాడి	**కరక** పు ఇది పుర్రెకును దానిమ్మ చెటుకును
మెచ కమండలౌ ఎక్షిభెదె	కమండలమునకును కరక పక్షికిని హస్తమున
కరెచాఎ కరకాచ ఘనోపలె॥	కును స్త్రీ వడగలికిని పేరు
నరకొనిరయె దైత్యె	**నరక** పు ఇది నరకముకును నరకాసురునకును పేరు
సరకస్సీధుభాజనె।	**సరక** పు ఇది కల్లుకుండకును ఎడతెగని మార
అభిన్నాధ్వగపంక్తౌచ	స్థుల వరుసకును కల్లుత్రాగుటకును కల్లుకును
సీధుపానెచ సీధుని॥(31)	పేరు
ఖనక శ్చిత్తతత్వజ్ఞె సంధి	**ఖనక** పు ఇది చిత్తతత్వముందెలిసిన వానికిని
(పధి) చౌరెచ మూషకె।	కన్నపు దొంగకును పందికొక్కుకును పేరు
జనక ఎత్ఫ రాజర్ష్యో	**జనక** పు ఇది తండ్రికిని జనకమహారాజుకును పేరు
ర్యుతకం సంశయె యుగె॥	**యుతక** న ఇది సంశయమునకును జంటకును
యౌతకె చలనాగ్రెచ స్త్రీ	పెండ్లికూతునకిచ్చు బాలతొడవుకును చాటకొన
వస్త్రాంచలయుక్తయో ।	కును స్త్రీలపైటచంగుయొక్క అగ్రముకును
	కూడుకొన్న దానికిని పేరు
కృషక కర్షకెఫాలె (పాపె)	**కృషక** పు ఇది దున్నుకొని జీవించు వానికిని
	నాగటి కర్రుకును పేరు
రజకొ ధావకె శుకె॥(33)	**రజక** పు ఇది చాకలి వానికిని చిలుకకును పేరు
మధుకొ వందిభెదెస్యా	**మధుక** పు ఇది స్తుతి పాఠకునకును యష
ద్యష్ట్యాహ్వె విహగాంతరె।	మధుకముకును పక్షివిశేషముకును తిప్పతీగె
మధుకొ మధుఎర్ణ్యాంస్యా	కును పేరు
దణుకొ నిపుణాల్పయోః॥(34)	**అణుక** పు ఇది సేర్పరికిని అల్పునకును పేరు

ఎనుకశ్శివమల్యాం స్యా
దర్కపర్ణే చ రోమకే।
శిశుకశ్శింశుమారేస్యా
ద్బాలకోలూఎనోరఎ॥(35)
క్రముక ఎట్టికా లోధ్రే
భద్రముస్తక పూగయో ।
ఫలేకార్పాసకాయాంచ
క్రముకో బ్రహ్మదారుణి॥(36)
బహుక కర్కటేఽర్కేచ
దాత్యూహే జలఖాతకే।
ధనిక స్సాధుధన్యాక
ధవేఖ ధనికాస్త్రియాం॥ (37)
ప్రియక పీతసారేస్యా
న్నీపే చిత్రమృగేఽళినీ।
కుంకుమేచ ప్రియంగౌచ
పృధుకశ్చిఎటే శిశౌ॥ (38)
యమకం యమజే శబ్దా
లంకారే నియమేఽఎ చ।
మశక కధ్యతే క్షుద్ర
రోగజంతువిశేషయో ॥(39)
కులకంతు పటోలేస్యా
చ్ఛ్లోకసంబంధగుచ్ఛకే।
కులకస్యాత్కుల శ్రేష్ఠే
వల్మీకే కాకతిందుకే ॥ (40)
తిలకం చిత్రకే ప్రాహు
ర్లలామే తిలకాలకే।
రోగాశ్వ ద్రుమ భేదేషు
క్లిన్నిసౌవర్చ లేఽఎ చ॥ (41)

వసుక పు బక పుష్పపు చెటుకును జిల్లేడు చెటుకును రుమాకరపాంసులవణముకును పేరు

శిశుక పు ఇది ఎడకమొసలికిని శిశువుకును ఉలుచమీనుకును పేరు

క్రముక పు ఇది యెర్రలొదుగ చెటుకును భద్రతుంగముస్తకును పోకచెటుకును ప్రేంకణపు చెటుకును ప్రత్తిచెటుకును గంగరావిచెట్టుకును పేరు

బహుక పు ఇది పీతకును జిల్లేడు చెటుకును కూకురు గడంగి ఎటుకును సంగడికిని పేరు

ధనిక పు ఇది సజనునకును ధనియముకును పెనిమిటికిని స్త్రీ ఆడుదానికిని పేరు

ప్రియక పు ఇదిపేగిమ్రానునకును కడిమిచెటుకును పలురంగుల వెంట్రుకలు గల ఇర్రికిని తుమ్మెదకును కుంకుమకును ప్రేంకణపు చెటు కునుపేరు

పృధుక పు ఇది అటుగులుకును ఎల్లవానికిని పేరు

యమక న ఇది కవల బిడలకును యమకాలం కారముకును తపస్సుకును పేరు

మశక పు ఇది అల్పరోగముకును దోమకును పేరు

కులక న ఇది పొట్లచెటుకును నాలుగుకంటె నధికమయిన ఎకాన్వయము గల శ్లోకములకును పు కులశ్రేషునకును పుటకును చిటతుమికి చెటుకును పేరు

తిలక న ఇది బొటుకును ముఖ్యవస్తువుకును పుటుమచ్చకును రోగవిశేషముకును గుఱముకును తిలకవృక్షముకును గర్భమందు కుడిప్రక్కనుండెడి మాంస ఎండముకును సౌవర్చలవణముకును పేరు

కులికొ నాగభేదె స్యా
ద్ధృభేదె కులసత్తమె।
కుశిక స్స్యాన్మునౌ తైల
శేషెసర్జ్జాక్షవృక్షయో ॥ (42)
చషకంతు సురాపాత్రె
మెఘమద్య ప్రభేదయో ।
చటక కలవింకె చ
చటకాస్త్రీ స్త్ర్యపత్యయో ॥(43)
కటకం వలయె సానౌ
రాజధానీ నితంబయో ।
సాముద్రలవణెదంత
మండనె దంతి నామఎ॥(44)
కటుకం కటు రొహణ్యాం
వ్యోషెఎ కటుకం స్మృతం।
చులుక ప్రస్పతౌ భాండ
భేదెచ చులుకం మతం॥ (45)
పులక క్రిమి భేదె స్యా
ద్గుచ్చార్క మణిదొషయో ।
గజాన ఎండె రొమాంచె
హరితాళె శిలాంతరె॥ (46)

రుచకం మంగళద్రవ్యె
గ్రీవాభరణదంతయో ।
ఉత్కన్దెబీజపూరెచ
సౌవర్చలవిడంగయో ॥ (47)
రోచనాయాంచ రుచక
మశ్వాభరణ మాల్యయో ।

కులిక పు ఇది సర్పవిశేషముకును వృక్షభేద ముకును కులశ్రేషునకును పేరు

కుశిక పు ఇది కుశిక మహామునికిని నూని మడికిని ఎఎచెట్లుకును తాడిచెటుకును పేరు

చషక న ఇది కల్లుకుండకును మేఘమునకును మద్య విశేషమునకును పేరు

చటక పు ఇది వూరఎచ్చుగకును స్త్రీ ఆడు ఎచ్చుగకును ఆడుఎచ్చుగ పీల్లకును పేరు

కటక న ఇది కంకణముకును కొండచరియకును రాజు నివశించు పటణమునకును ఎరుదుకును సముద్రపు వుప్పుకును ఏనుగ దంతములయొక్క యలంకారముకును పేరు

కటుక న ఇది కటుక రోహణికిని త్రికటుకలకును (అనగా శొంరి ఎప్పలి మిరియాలు) పేరు

చులుక పు ఇది చారెడుకును న చిన్న కుండ కును పేరు

పులక పు ఇది చెటువల్లపుట్టెడు ఒక విధమగు పురుగుకును పూలగుత్తికిని సూర్యకాంతమణి లోని దోషముకును (అనగా పటలము) ఎనుగుకు ఇచ్చెడు అన్నకబళముకును గగురుపాటుకును హరిదళముకును వజ్రమునకును పేరు

రుచక న ఇది మంగళద్రవ్యమునకును హార విశేషముకును దంతమునకును వేడుకకును మాదీఫలపుచెటుకును సౌవర్చలవణమునకును వాయువిడంగమునకును గోరోచనమునకును అశ్వాభరణమునకును పుష్పమాలకును పేరు

క్షురక కొకిలాక్షి స్యా
ద్గోక్షురే తిలకద్రుమె॥ (48)
కాముక కమన్యోశోక
పాదపె చాతిముక్తకె।
పాతుక పతయాళౌస్యా
త్పపాతజలహస్తినొ ॥ (49)
ఆనక ఎటహె భెర్యాం
మృదంగె స్వనదంబుదె।
ఆఢకం మానభెదె స్యా
త్తువర్యామాఢకీమతా॥ (50)
కారక కర్తరి (నటె) ప్రొక్త
కర్మాదావఎ కారకం।
చారక పాలకె ऽ శ్వాదె
స్యాత్సంచారకబంధయో ॥
తారక కర్ణధారెచ దైత్యెచ
దృశితారకం కనీనికాయాం
నక్షత్రె తారకం తారకెతిచ॥ (52)
వారకొ ऽశ్వగతా వశ్వ
విశెషె ऽఎ నిషెధకె।
పావకొగ్నౌ సదాచారె
వహ్నామంధెచ చిత్రకే॥ (53)
భల్లాతకే విడంగేచ
సాయకశ్శరఖడ్గయో ।
రల్లక కంబళమృగె
కంబళెచ నిగద్యతె॥ (54)
నాయకొ నెతరిశ్రేష్ఠే
ఘోరమధ్యమణావఎ।
ప్రాణకస్సత్వజాతియ్యె

క్షురక పు ఇది గొలిమిడి చెటుకును ఎనుగ పల్లేరుకును తిలక వృక్షముకును పేరు

కాముక పు ఇది స్త్రీలయందాసక్తిగల వానికిని అశోకవృక్షమునకును పూలగురివెందచెటుకును పేరు

పాతుక పు ఇది పడునటి స్వభావము గలవానికిని కొండ చరియకును నీటి యేనుగకును పేరు

ఆనక పు ఇది తప్పెటకును భేరికిని మదెలకును గరించు మేఘమునకును పేరు

ఆఢక న కొలభేదమునకును ఈ స్త్రీ సురాష్ట్ర దేశమందు పుటిన తొవరిమన్నుకును పేరు

కారక పు ఇది పనిచేయువానికిని న పనులకును పేరు

చారక పు ఇది గజాశ్వాదులను పాలించు వాని కిని సంచరించుటకును మొండెముకును పేరు

తారక పు ఓడ నడుపువానికిని తారకాసురున కును న నేత్రముకును కంటి నల్లగ్రుడుకును నక్షత్రముకును పేరు

వారక పు ఇది గుర్రపు నడకకును అశ్వ విశేష మునకును నివారించు వానికిని పేరు

పావక పు ఇది అగ్నికిని ఆచారవంతునకును నెల్లికూరకును చిత్రమూలమునకును జీడిచెటు కును వాయువిడంగమునకును పేరు

సాయక పు ఇది బాణముకును కత్తికిని పేరు

రల్లక పు ఇది మృగవిశేషముకును గొంగళికిని పేరు

నాయక పు ఇది రక్షకునకును శ్రేష్ఠునకును నాయక మణికిని పేరు

ప్రాణక పు ఇది ప్రాణవాయువుకును పేగిస

జీఎకద్రుమబొలయో ॥ (55)	చెటుకును బాలింత బోలుకును పేరు
జాలకం కొరకె ప్రొక్తం	**జాలక** న ఇది లేతమొగకును ఎటగూడుకును
కులాయె జాలినీఫలె।	పొట్లకాయకును వలకును గర్వముకును పేరు
ఆనాయెదంభభెదె చ	
వస్త్ర భేదేచజాలికా। (56)	**జాలికా** స్త్రీ ఇది వలవలె వెలితిగానేసిన బటకు పేరు
బాలకొ ऽ జ్ఞెశశౌ కెశె	**బాలక** పు ఇది మూఢునకును ఎల్లవానికిని
వాజివారణవాలధౌ।	వెంట్రుకలకును గుఱ్ఱముయొక్క యేనుగు
లంగుళీయకహ్రీబెర	యొక్క తోకకుంచెకును న ఉంగరమునకును
పారిహార్యెఘబాలకం॥(57)	కురుపేరునకును బంగారుసూడిగాజుకును పేరు
వార్ధకం వృద్ధ సంఘాతె	**వార్ధక** న ఇది వృదుల సమూహముకును
వృద్ధత్వె వృద్ధకర్మణి।	ముసలితనముకును వారుచేయు కర్మకును పేరు
మామకం మమతాయుక్తె	**మామక** త్రి ఇది నాదియనుటకును పు మేన
మాతులె మామకస్మృత ॥	మామకును పేరు
యాజకొ యాజివిఖ్యాతొ	**యాజక** పు ఇది యజ్ఞము చేయించువానికిని
యాజకో రాజకుంజరె।	రాజెక్కెడి యేనుగకును పేరు
గ్రాహకొ ఘాతవిహగె	**గ్రాహక** పు ఇది కిరాతునిచేత చంపబడిన పక్షికిని
వ్యాళానాంచ గృహీతరి॥ (59)	పాములవానికిని పేరు
దారకొ ऽ భేదకె ఎత్యె	**దారక** పు ఇది భేదించువానికి సంతానము
	నకును పేరు
రాత్రకం ఎంచరాత్రకె।	**రాత్రక** న ఇది అయిదురాత్రుల సమూహము
యెనవెశ్యాగృహె నీతో	కును పు వేశ్యాగృహమందు సంవత్సరము నివసం
వత్సరస్సతు రాత్రక ॥(60)	చినవానికిని పేరు
లాసకొ ऽ లస కెలాస్య	**లాసక** పు ఇది బద్ధకునకును నృత్యము చేయు
కారిణ్యఎ మయూరకె।	వానికిని నెమలికిని పేరు
శార్కక శర్కరా ఎండె	**శార్కక** పు ఇది ముదచక్కెరకును పాల నురగ
దుగ్ధఫెనె ऽ ఎశార్కక ॥(61)	కును పేరు
హారక కితవె చోరె	**హారక** పు ఇది జూదరికిని దొంగకును గద్య
గద్యవిజ్ఞాన భెదయో ।	కును జానవిశేషముకును పేరు

స్థాసకాఖ్యాతు చార్చి క్యే	**సాసక** పు ఇది చందనాదుల యొక్క మైపూత
జలాదెరఎ ఋద్భుదె॥ (62)	కును నీరు మొదలయిన వాట్ల ఖడగకును పేరు
ద్రావకస్తు శిలాభేదె	**ద్రావక** పు ఇది అయస్కాంతములోని భేదము
విద్గ్ధౌఘోషకెऽ ఎ చ।	కును నేర్పరికిని చేతి బీరచెటుకును పేరు
భ్రామకొ జంబుకె ధూర్తె	**భ్రామక** పు ఇది నక్కకును విటునకును సూర్య
సూర్యావర్తాశ్మ భేదయో ।	మండలముకును సూదిగంటురాతికిని పేరు
ఎణ్యాక స్సక్తకె (స్వల్పకె) ఎాంగౌ	**ఎణ్యాక** పు ఇది మైనముకును ఇంగువకును
తిలచూర్ణె (కల్కె) ఎ కుంకుమె।	తెలక ఎండికిని కుంకుమకును పేరు
ఎనాకొ హరకొదండె	**ఎనాక** పు ఇది శివధనస్సుకును పరాగవర
పాంసువర్ష త్రిశూలయో ॥	ముకును త్రిశూలముకును పేరు
కావృక కృకవాకె స్యా	**కావృక** పు ఇది కోడికిని పచ్చతుంగముస్తకును
త్పీతముస్తకకోకయో ।	చక్రవాక పక్షికిని పేరు
క్షారక పక్షిమత్స్యాది	**క్షారక** పు ఇది పక్షులు మత్స్యములు చేయు
ఎటకె జాలకెऽ ఎ చ॥(65)	బుటకును లేత మొగకును పేరు
పాటక స్యాన్మహాకిష్కౌ	**పాటక** పు ఇది నలుబది రెండంగుళముల ప్రమాణ
కటకాంతర వాద్యయో ।	మునకును రాజు నివశించు పటణ మధ్యమున
అక్షాదిడొలనె మూల	కును వాద్యవిశేషముకును పాచికలు మొదలైన
ద్రవ్యపచయ (వెధసొ) రోధసొ ॥	వాటిని దొర్లించుటకును మూల ద్రవ్యమునకును
	హీనమునకును ఒడుకును పేరు
వరాకస్సంగరె శొచ్యె (ఎ)	**వరాక** పు ఇది యుద్ధమునకును అనామధేయు
వరాకో వ్రతఖడ్గయో।	నకును వ్రతమునకును ఖడముకును పేరు
పులాకస్తుచ్ఛధాన్యె స్యా	**పులాక** పు ఇది పొల్లుకును సంక్షేపముకును
త్సంక్షెపె భక్తసక్తకె॥ (67)	అన్నపు కణమునకును పేరు
ఎపాక కధ్యతె స్వాదౌ	**విపాక** పు ఇది రుచికిని పరిపాకముకును దుర
ఎరిణామె చ దుర్గతౌ।	వసకును వండుటకును చెమటకును దుష్కర్మ
విపాక ఎచనె స్వెదె	ఫలమునకును పేరు
ఎ్యసత్కర్మఫలెऽ ఎ చ॥(68)	
లంపాకొ లంఎటె దెశె	**లంపాక** పు ఇది ఆసక్తిగల వానికిని లంపట

	దేశముకును పేరు
శింఫాక శ్శఖమూర్ధయో ।	**శింఫాక** పు ఇది అశ్వాదులడెక్కకును మూరున
శం (సం) పాకస్తర్కకెధృష్టె	కును పేరు
(సం) శంపాక శ్చతురంగులె॥(69)	**శంపాక** పు ఇది ఊహించువానికిని ధైర్య
	వంతునకును రేలచెటుకును పేరు
మోచక కదళీ శిగ్రు	**మోచక** పు ఇది అరటిచెటుకును మునుగచెటు
నిర్మోచక విరాగిషు ।	కును మడమలు కప్పియుండు పాదరక్షకును
	సన్యాసికిని పేరు
పెచకో గజలాంగూల	**ఎచక** పు ఇది యేనుగతోక మొదటి ప్రదేశము
మూలఎర్యంతఘూకయో (70)	కును గుడ్లగూబకును పేరు
మెచకొ బ్బర్హిచంద్రె స్యా	**మెచక** పు ఇది నెమలికన్నుకును నలుపునకును
న్మెచక శ్యామలె ऽ ఎ చ।	న చీకటికిని వి నల్లని వస్తువుకును పేరు
తిమిరె కృష్ణవర్ణె తు	
మెచకం వాచ్యవద్భవేత్॥(71)	
సూచక స్సీవినద్రవ్యె	**సూచక** పు ఇది సూదికిని బోధించువానికిని ఎల్లికిని
బొధకె ఎృషదంశకె।	కొండెగానికిని కుక్కకును కాకికిని పేరు
ఎసునె శుని కాకె చ	
సెచక స్సెక్త మెఘయో ॥	**సేచక** పు ఇది తడిపెడువానికిని మేఘముకును పేరు
లొచకొ మాంసఎండెస్యా	**లోచక** పు ఇది మాంస ఎండముకును కను
దక్షితారెచ కజ్జలె (కంగులె)।	గ్రుడుకును కాటుగకును పాపటబొటుకును
ఎలాటాభరణె స్త్రీణాం	అరటిచెటుకును నల్లగుడకును ఖుదిహీనున
కదళీ నీలవస్త్రయో ॥ (73)	కును చెవికమ్మకును వింటినారికిని కనుబొమ్మ
నీర్ఖుద్దొ కర్ణపూరెచ	కును ముడతలు పడు చర్మమునకును పేరు
మౌర్వ్యాం భ్రూశ్లథచర్మ(ణి)ణో ।	
మోదకో వార్షకె జ్ఞెయ	**మోదక** పు ఇది సంతోషముచేయువానికిని న
ఖాద్యభెదెపి మోదకం॥	ఉండ్రముకును పేరు
ఖెలక పాక వల్మీక	**ఖెలక** పు ఇది శిశువునకును పుట్టుకును పోకగెల
పూగకొశ శిరస్త్రకె।	కును కుళ్ళాయికిని పేరు

గొళకొ విధవాపుత్రె
జారాచ్ఛ మణికె గుడె॥ (75)
కూపకొ గుణవృక్షె స్యా
త్తైలపాత్రే కుకుందరె।
ఉదపానె (చ్యు) చితాయాం చ
కూఎకాంధొగతొ పలె॥ (76)

కూలక కృమిశైలె చ
ప్రతీర న్తూపయోరపి।
రూఎకం నాటకె ధూర్తె
కావ్యాలంకరణె విదు ॥ (77)
చూతక కూపకెస్యామ్రె

సూతకం రస జన్మనొ
లూనక స్యాత్పశౌ భిన్నె

శూకక ప్రావటె రసె॥ (78)

కీచకొ దైత్య భెదె చ
శుష్కవంశె దృమాంతరె।
కీటక కృవి భెదె స్యా
న్నిష్ఠురె కీటకొన్యవత్॥ (79)
జీవక పీత (సా రె) శాలె
స్యాత్ క్షపణె వృద్ధిజీవిని।
సెవిని ప్రాణకె ऽప్యాహా
తుండికె పాదపాంతరె॥ (80)
ఆజీవె జీవికామాహుర్జీ
వంత్యామఎ కుత్రచిత్।

గొళక పు ఇఁ మగడు చచ్చిన వెనుక జారత్వము వలనఁబుటినవానికిని పెదబానకును ఉండకును పేరు

కూపక పు ఇది ఓడకొయ్యకును నూనె పాత్రకును స్త్రీ ఎరుదుల మీదిగుంటలకును బావికిని చితికిని పేరు

కూఎకా స్త్రీ ఇది నూతి నీళ్ళయందు మునిగిన రాతికి (అనగా ధర్మరాయి) పేరు

కూలక పు ఇది లక్కపుటు పర్వతమునకును ఒడునకును దిబ్బకును పేరు

రూపక న ఇది నాటకమునకును త్రి మోసగానికిని న రూపకాలంకారముకును పేరు

చూతక పు ఇది వాడకొయ్యకును తియ్యమామిడికిని పేరు

సూతక న ఇది పాదరసముకును పుటుగకును పేరు

లూనక పు ఇది పశువునకును త్రి భేదింపబడిన దానికిని పేరు

శూకక పు ఇది పెద గొయ్యికిని పాదరసముకును పేరు

కీచక పు ఇది కీచకుడను రాక్షసునకును బొంగు వెదురుకును వృక్షవిశేషముకును పేరు

కీటక పు ఇది పురుగుకును త్రి నిష్ఠురమైన దానికిని పేరు

జీవక పు ఇది పేగిమ్రానుకును క్షపణ మతసునకును వడీచేత జీవించువానికిని సేవించువానికిని పాములవానికిని వృక్షవిశేషమునకును పేరు

జీవికా స్త్రీ ఇది జీవనోపాయమునకును పాలకూరకును పేరు

దీపకం వాగలంకారె	**దీపక** న ఇది అలంకార భేదమునకును పు ప్రకా
దీపకొ దీప్తకారకె॥(81)	శమును చేయువానికిని పేరు
చీరకొ ఽధిక్రియా లెఖె	**చీరక** పు ఇది అధికార పత్రమునకును మిడుత
పతంగ్యాం చీరకా మతా	కును పేరు
సెవకస్తు ప్రసెవె స్యా	**సేవక** పు ఇది వీణయొక్క కరిదెకును వి సేవ
దనుజీవిని వాచ్యవత్॥ (82)	వలన జీవించు వానికిని పేరు
లశోకొ వంజులె మానె	**అశోక** పు ఇది అశోక వృక్షమునకును గర్వవిశేష
ధ్రుమని శోకయోర్మత ।	మునకును కంకేళి వృక్షమునకును దు ఖములేకుండు
లశొకా కటురొహాణ్యా	టకును స్త్రీ కటుక రోహాణికిని న పాదరసము
మశొకం పారదె న్మృతం॥ (83)	కును పేరు
ఆలొకొ దర్శనె ద్యోతె	**ఆలోక** పు ఇది చూచుటకును ప్రకాశకును
చాలొకొ వందిభాషణె।	చిత్తగింపులకును పేరు
పెటకం పుస్తకాదీనాం	**పెటక** న ఇది పుస్తకములు మొదలయిన వాట్లు
మంజూషాయాం కదంబకె॥	పెటెకును సమూహమునకును పేరు
హెరుకొ బుద్ధభెదె స్యా	**హేరుక** పు ఇది బుద విశేషునకును ఈశ్వరుని
న్మహాకాలగణెఽపచ।	ప్రమధ గణమున్నకును పేరు
ధెనుకం కరణె స్త్రీణాం	**ధెనుక** న ఇది స్త్రీల రతిబంధ విశేషమునకును
ధెనూనామపి సంహతౌ॥ (85)	గోవుల సమూహమునకునుపేరు
వివెక స్యాజ్జల ద్రొణ్యాం	**వివేక** పు ఇది నీళ్ళు తోడెడు చాద మొలైన వాటికిని
విచారెఽపి రహస్యెఽపి।	బ్రహ్మవిచారణకును రహస్యమునకును పేరు
గైరికం కనకె ధాతౌ	**గైరిక** న ఇది బంగారునకును ధాతువిశేష
	ముకును పేరు
ప్రసెక స్సెవనె చ్యుతౌ॥	**ప్రసేక** పు ఇది తడుపుటకును జారుటకును పేరు
వైజికం శిగ్రుతైలె చ	**వైజిక** న ఇది మునుగ నూనెకును హేతువున
హెతౌ సద్యోఽంకు రెఽపచ।	కును పు అపుడుపుటిన మొలకకును పేరు
కొరకం కుట్మలె విద్యాత్త	**కోరక** న ఇది మొగకును తక్కోల ఫలమున
క్కొలక మృణాళయో ॥	కును తామరతూడుకును పేరు
కౌతుకం చాభిలాషె స్యా	**కౌతుక** న ఇది అపూర్వ వస్తువును కోరుటకును

దుత్సవే నర్మహర్షయో ।	ఉత్సవమునకును ప్రేమకును సంతోషమున
పరంపరా సమాయాతం	కును పారంపర్యముగా వచ్చెడు మంగళ
మంగళేచ కుహూహాలే॥ (88)	ములకును పేడుకకును వివాహాదు లయందు
వివాహ సూత్రగీతాది	హస్తమున ధరించు సూత్రముకును గానాదుల
భోగకాలేషు చ స్మృతం।	కును భోగ సమయమునకును పేరు
కౌశికో నకులే వ్యాళ	**కౌశిక** పు ఇది ముంగిసకును పాములవానికిని
గ్రాహే గుగ్గులు శక్రయో ॥	గుగులు వృషముకును దేవేంద్రునకును విశ్వా
విశ్వామిత్రే చ కౌశజ్ఞో	మిత్ర మహామునికిని శబ్ద శాస్త్రము తెలిసిన వాని
లూకయోరపి కౌశిక ।	కిని గుడ్లగూబకును ఈ స్త్రీ పార్వతికిని కౌశిక
కౌశికీచండికాయాం చ	యను నదికిని పేరు
నదీభేదేచ కౌశికీ॥ (90)	
ప్రతీకోऽవ యవే ఖ్యాత	**ప్రతీక** పు ఇది అవయవమునకును విరోధము
ప్రతికూల విలోమయో ।	కును తలక్రిందగుటకును పేరు
భూ(తి)తీక మపి భూవింబే	**భూతీక** న ఇది నేలపేముకును ఓమముకును
దీవ్య కర్పూర కత్తృణే॥ (91)	కర్పూరముకును కామంచి గడికిని పేరు
అభీక కాముకేక్ష్వారే	**అభీక** పు ఇది విటునకును దుష్టునకును కవి
(శంభౌ) కవౌ చ భయవర్జితే	కిని భయములేనివానికిని పేరు
వల్మీకో వామలూరౌ స్యా	**వల్మీక** పు ఇది పుటుకును వాల్మీకమహామునికిని
న్ముని రోగ విశేషయో ॥	రోగ విశేషమునకును పేరు
అనీకం తు రణే సైన్యే	**అనీక** న ఇది యుదమునకును సైన్య విశేషము
వ్యళీకో నాగరే స్మృత ।	కును పేరు
వ్యళీక మప్రియాకార్య	**వ్యళీక** పు ఇది శోంరికిని న ఇష్టములేని పనికిని
వైల క్ష్యేష్వపి పీడనే॥ (93)	దుష్కార్యముకును నగుకును పీడకును పేరు
నాళీకం (శరఖండే) పద్మ	**నాళీక** న ఇది పద్మముల సమూహముకును
షండేऽబ్జే నాళీక శ్శరశల్యయో ।	పద్మముకును పు బాణముకును బాణపు అలుగు
	కును పేరు
అళీకమప్రియే(ప్రోక్తమ)ఫాలే	**అళీక** న ఇది అయిషముకును నుదుటికిని
వ్యళీక మన్యతే (దివి)ऽపిచ॥(94)	అబదముకును ఆకాశముకును పేరు

లనూకం తు కులె శీలెఽ
వ్యనూకొ గతజన్మని।
ఉలూక (కురవిందె) కురుయోధె
స్యాత్పెచకె జంభ భేదిని (95)
శంబూకొ గజకుంభాంతె
దైత్యభెదెచ ఘోంగకె।
జలశుక్తౌ తు శంబోక
శ్శంబూకాఽ నిగద్యతె॥ (96)
బంధూకొ బంధుజీవె స్యా
ద్బంధూక పీతసా (ర) లకె।
మండూకొ బంధభెదెఽ ఽ
దర్దురె శౌణకె విదు ॥ (97)
మండూక ఎర్ణ్యాం మండూకీ
వర్ణ కశ్చారణె స్మృత ।
విలెపనె చందనేచ
వర్ణకంస్యాధార్భక ॥ (98)
డింభేమూర్ఖెకృశె భ్రూణె
వర్తకొఽ శ్వఖురె ఖగె।

పుష్పకం రీతికా నేత్ర
రోగయో రత్నకంకణె ॥ (99)
కుబెరస్య విమానె చ
కాశీశె చ రసాంజనె లొ (హె)
వాకాంస్యె మృదంగారశక
ట్యామఽ పుష్పకం॥ (100)
పూర్ణక స్వర్ణచూడె స్యాన్నాసా
(ఘోణ్యాం) ఛిన్యాంతు పూర్ణికా।
దర్శక స్వాత్ప్రతీహారె

అనూక న ఇది కులమునకును సత్స్వభావము నకును పు పూర్వజన్మకును పేరు

ఉలూక పు ఇది భారతయోధునకును గుడ్లగూబ కును దేవేంద్రునకును పేరు

శంబూక పు ఇది యేనుగకుంభస్తలాగ్రమున కును శంబూకుడను రాక్షసునకును జలజంతువి శేషముకును కప్పచిప్పకును పేరు

బంధూక పు ఇది మంకెనచెటుకును వేగిమ్రాను కును పేరు

మండూక పు ఇది బంధవిశేషముకును కప్ప కును దుండిగపు చెటుకును ఈ స్త్రీ మంజిష యనెడి గ్రంధ్యద్రవ్యముకును పేరు

వర్ణక పు ఇది నాట్యగానికిని న మైపూతకును మంచిగంధముకును పేరు

అర్భక పు ఇది ఎల్లవానికిని మూరునకును కృశించిన వానికిని గర్భమునకును పేరు

వర్తక పు ఇది గుఱ్ఱపు డెక్కకును మీనవల్లంకి పక్షికిని పేరు

పుష్పక న ఇది కుసుమాంజనము నేత్రరోగ విశేషముకును రత్నకంకణముకును కుబేరపుష్పక మునకును అన్నభేదికిని రసాంజనమునకును లోహముతో గూడిన కంచుకును మఱిఱంపఱి కిని పేరు

పూర్ణక పు ఇది పాలఎటకును స్త్రీ ముక్కువద నరుకువలెనుండు పక్షి విశేషముకును పేరు

దర్శక పు ఇది ద్వారపాలకునకును చూఎంచు

దర్శయితృ ప్రవీణయో ॥(101)
పద్మకం పద్మకాష్ఠె (ऽబ్జ) భ
బిందుజాలక యోరపి।
దీప్యకంచాజమోదాయాం
యవానీ బర్హి చూడయో ॥
సస్యకస్స్యాన్మణౌ ఖడ్గె
నారికెళస్య చాంతరె।
రక్తకోऽ మ్లా (త) నబంధూక
రక్తవస్త్రాను రాగిషు ॥ (103)

చిత్రకస్స్యాత్తరువ్యాఘ్ర
భెదయోర్భెషజాంతరె।
వృశ్చికస్తు ద్రుణె రాశౌ
శూకకీటే తథౌషధె ॥ (104)
ఆంశుంకం వస్త్రమాత్రేస్యా
త్సూక్ష్మ వస్త్రోత్తరీ యయో ।
లంతికం నికటె చుల్యా
మంతికా శీతలౌషధె ॥ (105)
తథాజ్యెష్ఠ భగిన్యాంచ
నాట్యోక్తౌ కీర్త్యతెऽంతికా
స్వస్తికో మంగళద్రవ్యె
చతుష్క గృహభెదయో ॥(106)
ఎష్టకస్య వికారె చ
స్వస్తికో రతతాళికె।
కంచుకో వారవాణె స్యా
న్నిర్మోకెకవచేऽ ఎచ ॥ (107)
వర్ధాపక గృహీతాంగ
స్థతనస్త్రేచ చోలకె।

వానికిని నేర్పరికిని పేరు

పద్మక న ఇది తామరకాడకును యేనుగయొడలి యందలి తెల్లపొడమచ్చలకును పేరు

దీప్యక న ఇది ఓమముకును ఓమములోని భేదము కును మయూరశిఖియను గ్రంధ్యముకును పేరు

సస్యక పు ఇది మాణిక్య విశేషముకును కత్తికిని టెంకాయలోని భాగముకును పేరు

రక్తక పు ఇది తెల్ల పెద గోరింటకును మంకెన చెటుకును యెర్రబటకును అనురాగము గలవాని కిని పేరు

చిత్రక పు ఇది ఆముదపు చెటుకును చిరుత పులికిని చిత్రమూలముకును పేరు

వృశ్చిక పు ఇది తేలుకును వృశ్చిక రాశికిని కందిరీగకును తెల్లగలిజేరుకును పేరు

అంశుక న ఇది వస్త్ర సామాన్యమునకును సన్నబటకును పైట చెంగుకును పేరు

అంతిక న ఇది సమీపమునకును స్త్రీ పొయికిని చలవచేయు ఔషధమునకును నాట్య పరిభాష యందు జ్యేషభగినికిని పేరు

స్వస్తిక పు ఇది మంగళద్రవ్యముకును నలువైపుల చావడులు గల యింటికిని ద్వార భేదముచేత కట బడిన రాజగృహ విశేషముకును ఎండివంటలోని భేదముకును విటునకును పేరు

కంచుక పు ఇది యుదభటులు తొడుగు చొక్కా కును కుబుసముకును కవచమునకును చొక్కా లోని భేదము (దూది బొంత చొక్కా అని కొందరు) చొక్కాకును (లేక రవికెకును) ఈ స్త్రీ ఓషధి

ఔషధౌ కంచుకీ చాధ	విశేషముకును పేరు
వంచక ఖలధూర్తయో ॥	**వంచక** పు దురనునకును ధూర్తునకును నక్క
జంబుకె గృహబభ్రౌచ	కును ఊరముంగిసకును పేరు
గృహ్యాకశ్చైకనిఘ్నయో ।	**గృహ్యాక** పు ఇది పెంపుడు మృగపక్ష్యాదులకును పరాధీనునకును పేరు
బంధకస్యాద్వినిమయె	**బంధక** పు ఇది ఒక దానినిచ్చి ఇంకొక దానిని
పుంశ్చల్యామపబంధకీ॥ (109)	పుచ్చుకొనుటకును (అనగా తాకటు మొదలగునవి) ఈ స్త్రీ లంజకును పేరు
గాంధికో లేఖకె ప్రాహు	**గాంధిక** పు ఇది వ్రాయువానికిని పరిమళ
స్సుగంధివ్యవహారిణి।	వస్తువుల నమ్ముువానికిని పేరు
గ్రంధికం ఎప్పలీమూలె	**గ్రంధిక** న ఇది ఎప్పలిదుంపకును పు గుగులు
గ్రంధికో గుగ్గులుద్రుమె॥ (110)	వృక్షముకును సహదేవునకును వెదురుగుంపున
మాద్రేయేచ కరీరెచ	కును జ్యోతిష్కునకును పేరు
దైవజ్ఞేచ ప్రకీర్తిత ।	
బాహ్లికో దేశభేదెऽశ్వె	**బాహ్లిక** పు ఇది దేశ విశేషముకును **బాహ్లిక**
బాహ్లికం ధీరవాంగునో ॥	బాహ్లికదేశమునపుటినగుర్రముకును న కుంకు
అనయోరప బాహ్లికో	మకును ఇంగువకును పేరు
యాజ్ఞికొ యాజకె శుకె।	**యాజ్ఞిక** పు ఇది ఋత్విజునకును చిలుకకును పేరు
వార్షికంత్రాయమాణస్యా	**వార్షిక** న ఇది కలుక్రానుగు చెటుకును వి
ద్వర్షాకాలభవెऽన్యవత్॥	వరాకాలమందైన దానికిని పేరు
ఖడ్గికో మహిషీ క్షీర	**ఖడ్గిక** పు ఇది గేదెపాలమీది నురగకును
ఫేనసైనికయోరపి।	దండుకొలిచే వానికిని పేరు
ఆహ్నికం దిననిర్వర్త్యె	**ఆహ్నిక** న ఇది ప్రతిదినమున్నూ చేయ తగపను
భోజనె నిత్య(దిన)కర్మణి॥(113)	లకున్ను భోజనముకును నిత్యకర్మలకును పేరు
గుండకో మలినె ధూళౌ	**గుండక** పు ఇది మలినముకును పరాగము కును
కలోక్తి స్నెహపాత్రయో ।	మధురభాషణముకును నూనె పాత్రకును పేరు
గండక ఖడ్గిని ఖ్యాత	**గండక** పు ఇది ఖడమృగమునకును సంఖ్యా
స్సంఖ్యావిద్యాప్రభేదయో ॥(114)	విశేషమునకును విద్యావిశేషమునకును విచ్ఛేద

లవచ్ఛేదెऽంత రాయె చ	మునకును విఘ్నమునకును ఈ స్త్రీ గండకీ
గండకీ ఎరిదంతరె।	నదికిని పేరు
తండక ఖంజనె ఫెనె	**తండక** పు ఇది కాటుక ఎటకును నురుగకును
సమాసప్రాయవాచిని॥ (115)	సమాసముతో గూడిన వాక్యముకును యింటి
గృహదారౌ తరుస్కంధ	దూలముకును చెటు మొదలుకును మాయల
మాయాబహుళయోరపి।	మారి వానికిని పేరు
కంటక క్షుద్రశత్రౌ చ	**కంటక** పు ఇది అల్పశత్రువుకును కార్యసానము
కర్మస్థానక దోషయో । (116)	నకును దోషవిశేషముకును వెదురుకును తుమ్మ
(రోమాంచె చధృమాంగెచ)	మొదలైన వాటి ముల్లుకును గగుర్పాటుకును
వేణౌ ధృమాంగెరోమాంచె	మొసలికిని పేరు
కంటకోమక రే ऽ ఎ చ।	
తక్షక ఫణబెదె స్యా	**తక్షక** పు ఇది తక్షకుడను సర్పరాజుకును
ద్వర్ధకిధృమభెదయో ॥ (117)	వడ్లవానికిని వృక్షవిశేషముకును పేరు
పక్షక పార్శ్వ మా త్రెచ	**పక్షక** పు ఇది పార్శ్వసామాన్యమునకును
(పార్శ్వద్వారసహాయయో)	దిడివాకిలికిని పేరు
పక్షద్వారె చ పక్షక ।	
శంఖకం వలయె కంబౌ	**శంఖక** న ఇది కడియమునకును శంఖమున
శిరోరోగె చ శంఖక ॥ (118)	కును శిరమునపుటిన రోగవిశేషమునకును పేరు
నందకో హరిఖడ్గె చ	**నందక** పు విష్ణునిఖడమునకును సంతోషమును
హర్షకె కులపాలకె ।	చేయువానికిని కులమును రక్షించువానికిని పేరు
శీతక శ్శీతకాలే చ	**శీతక** పు ఇది శీతకాలముకును సుఖవంతున
సుప్తతె దీర్ఘ సూత్రిణి॥ (119)	కును మందునకును పేరు
ఉష్ణకస్తు నిదాఘె స్యా	**ఉష్ణక** పు ఇది గ్రీష్మకాలముకును రోగపీడితు
దాతురె క్షిప్రకారిణి।	నకును శీఘ్రముగా పనిచేయువానికిని పేరు
దు(కు)చ్ఛకో గంధకుట్యాంస్యా	**దుచ్ఛక** పు ఇది మురయను ఓషధికిని విహరించు
ద్విహారాభ్యవకాశయో ॥ (120)	టకును వ్యవధానమునకును పేరు
డుండు (దుండు) క	**డుండుక** పు ఇది దుండిగపు చెటుకును కుటిల
శోణకె క్ష్వారె	హృదయమునకును పేరు

క్షుల్లక స్వల్పనీచయో ।
ఎష్టకో నేత్రరోగే చ
ధాన్యాదిచమసేఽ ఎ చ ॥ (121)

క్షుల్లక పు ఇది స్వల్పముకును నీచునకును పేరు
ఎష్టక పు ఇది నేత్రరోగ విశేషముకును ధాన్యముల ఎండితో చేసిన వాటికిని పేరు

భస్మకం రోగభేదే స్యా
ద్విడంగకలధౌతయో ।
చుంబక స్స్యాద్బహుగురు
ధూర్తాయస్కాంతకాముకే॥

భస్మక న ఇది రోగ విశేషముకును వాయు విడంగముకును వెండికిని పేరు
చుంబక పు ఇది అనేకమంది గురువులు గలవానికిని వంచకునకును అయస్కాంత రాతికిని విటునకును పేరు

జంబుక (శ్వాఎదె) ఫరవేనీచే
ప్రతీచీదిక్పతా వఎ।
కార్ముకం వంశధనుషా
కర్మశక్తేతు వాచ్యవత్॥ (123)

జంబుక పు ఇది నక్కకును నీచునకును వరుణ దేవునికిని పేరు
కార్ముక న ఇది వెదురునకును ధనుస్సునకును వి కర్మయందు సమర్థునకును పేరు

నిర్మోకో మోక్షకే వ్యోమ్ని
సన్నాహే సర్పకంచుకే।

నిర్మోక పు ఇది మోక్షమునకును ఆకాశమునకును కవచమునకును పాము కుబుసమునకును పేరు

హుడుక్కో వాద్యభేదే చ
దాత్యూహే మదమత్తకే॥
తురుష్క స్తల్పకే మ్లేచ్ఛ
జాతౌ శ్రీవాసకే క్వచిత్।

హుడుక్క పు ఇది డక్కికిని కూకురు గడంగి ఎటకును గంజాయి చెటుకును పేరు
తురుష్క పు ఇది అందుగ బంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును ఉరకవానికిని దేవదారు బంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు

ఇక్ష్వాకు కటుతుంబ్యాంచ
సూర్యవంశనృపేఽ ఎ చ॥
కుతాకు (కుంరాకు) శ్చదు
రాధర్షేదుశ్శీలే చ బిలేశయే।
కు(ధా)షాకుర్మర్కటేభానౌ
ఎరోత్తాఎని పావకే ॥ (126)

ఇక్ష్వాకు పు ఇది చేతి ఆనపకాయకును ఇక్ష్వాకు మహారాజుకును పేరు
కుతాకు పు ఇది పొందశక్యము కాని వానికిని దురాచారునకును సర్పముకును పేరు
కుషాకు పు ఇది కోతికిని సూర్యునకును పరులను బాధించువానికిని అగ్నికిని పేరు

పృదాకు ర్వృశ్చికే వ్యాఘ్రే
చిత్రకే చ సరీసృపే।

పృదాకు పు ఇది తేలుకును పెద పులికిని చిరుతపులికిని సర్పమునకును పేరు

స్పదాకురనిలె వజ్రె	**స్పదాకు** పు ఇది వాయువునకును వజ్రాయుధముకును
దావాగ్నౌ ప్రతిసూర్యకే ॥ (127)	దావానలమునకును సూర్యపరివేషమునకును పేరు
గోరంకు ఎక్షిజాతౌ స్యా	**గోరంకు** పు ఇది పక్షి విశేషమునకును నగ్నక
ద్భవే న్నగ్నక వందినో ।	పక్షికిని స్తుతిపాఠకునకును పేరు
త్రిశంకు శలభె రాజ	**త్రిశంకు** పు ఇది మిడతకును త్రిశంకు మహా
విశేషే పృషదంశకె ॥ (128)	రాజునకును ఎల్లికిని పేరు
పల్యంకో మంచ పర్యంక	**పల్యంక** పు ఇది మంచముకును పరుపుకును
బృషీ ఎర్యస్తకాసు చ ।	తివాసీకిని యోగపటకును పేరు
కరంకో మస్త (కెశస్య) కాన్ను స్యా	**కరంక** పు ఇది తలపుర్రెకును టెంకాయ బొరియ
న్నా రికెళఫలా న్దని ॥ (129)	కును పేరు
కలంకోఽ కేఽపవాదెచ	**కలంక** ఇది గురుతుకును అపవాదుకును ఇనుప
కాలాయసమలె ఽ ఎచ ।	చిటముకును పేరు
భాలాం (జ్వాలా) క కరఎత్రె	**భాలాంక** పు ఇది రంపమునకును శాకవిశేషము
స్యాచ్ఛాకభెదె చరోవాతె ॥ (130)	కును (తోటకూరని కొందరు) యెరుపు వరము
మీవోలక్షణ సంపన్న	నకును గొప్ప సాముద్రిక లక్షణములు గలవాని
పురుషెకచ్ఛపెహరౌ ।	కిని తాబేటికిని విష్ణువునకును పేరు
వృషాంక శ్శంకరె సాధౌ	**వృషాంక** పు ఇది శిశువునకును సజనునకును
భల్లాతక మ(వోక్ష)వాల్లయో ॥ (131)	జీడిచెటుకును అంత పురము కావలి వానికిని పేరు
మృగాంకోమారు తె చంద్రె	**మృగాంక** పు ఇది వాయువుకును చంద్రునికిని పేరు
స్తబక శుభ్రగుచ్ఛయో	**స్తబక** పు ఇది నిర్మలమైన దానికిని గుత్తికిని పేరు
ఆతంకో రోగ సంతాప	**ఆతంక** పు ఇది రోగవిశేషముకును పరితాపము
శంకాసు మురజద్వనౌ ॥ (132)	కును శంకకును మదెలవాద్యముకును పేరు
పాలంక శల్లకీ శాకభెద	**పాలంక** పు ఇది అందుగు చెటుకును శాక
యో ప్రాజి (వాజి) ఎక్షిణి ।	విశేషముకును పాలంకి ఎటకును పేరు
ఎలర్కో ధవళార్కె స్యా	**అలర్క** పు ఇది తెల్లజిల్లేడుకును రోగముచేత
ద్రోగోన్మాదిత(ని)కుర్క(క్కు)రె (133)	వెర్రిపటిన కుక్కకును పేరు

ఉదర్క ఎష్యత్కా లీయ	**ఉదర్క** పు ఇది ఉత్తరకాల ఫలమునకును వృక్ష
ఫలే మదనకంటకే।	విశేషమునకును పేరు
సంపర్క స్సురతెప్సుక్తౌ	**సంపర్క** పు ఇది రతికిని తాకుటకును పేరు
వితర్క స్సంశయోహయో ॥(134)	**వితర్క** పు ఇది సందేహమునకును ఊహకును పేరు
అంబికా పార్వతీ పాండు	**అంబికా** స్త్రీ ఇది పార్వతికిని పాండురాజు
జనన్యోరప మాతరి।	తల్లికిని తల్లికిని పేరు
అంధికా కైతవె మిశ్రె (శర్వర్యా)	**అంధికా** స్త్రీ ఇది జూదమునును కూడిన
సర్షప్యామప కీర్త్యతె ॥ (135)	దానికిని కాటుగ ఎటుకును పేరు
అంబకో జనకె బాణనేత్ర	**అంబక** పు ఇది తండ్రికిని న బాణమునును
మండేషు చాంబకం।	నేత్రమునును మీగడకును పేరు
ఎండె రత్నె మహారత్నె	
ఘుటికా బద్ధపారదె ॥ (136)	**ఘుటికా** స్త్రీ ఇది ఉండకును రత్నమునకు
	నాయకమణికిని రసగుళికకును పేరు
అమ్లికా తింత్రిణీ (తిడీ) కా	**అమ్లికా** స్త్రీ ఇది చింతచెటుకును పులుసుకును
మ్లోదారచాం గేరికాసు చ।	పులిచింతయను వృక్షవిశేషమునును పేరు
యూధికా మ్లానకె పుష్ప	**యూథికా** స్త్రీ ఇది తెల్ల పెద గోరింటకును
విశె (ష్యేచ యూధికా)	పుష్పవిశేషమునును అడవిమొల్లచెట్టుకును పేరు
షాంబష్ఠ యోరప ॥ (137)	
రాజికాప చకెదారె	**రాజికా** స్త్రీ ఇది వరిమడికిని నల్లావాలకును
రాజసర్షప రేఖయో ।	రేఖకును పేరు
రసకాపర సాలాయాం	**రసకా** స్త్రీ ఇది తియ్యమామిడి చెటుకును
కాంచీరసనయోరప ॥ (138)	మొలనూలుకును నాలుకకును పేరు
రుండికా ద్వార వీధ్యాం చ	**రుండికా** స్త్రీ ఇది ద్వారపంక్తికిని దూతికకును
దూతికియాంరణక్షితౌ।	యుదభూమికిని పేరు
భూమికా రచనాయాంస్యా	**భూమికా** స్త్రీ ఇది చేయుటకును పేషమునకును
న్మూర్త్యంతరపరిగ్రహె ॥	పేరు
కర్ణికా కరిహస్తాగ్రే	**కర్ణికా** స్త్రీ ఇది యేనుగుతుండముకొనకును
కరమధ్యాంగుళావప।	చేతినడిమి వ్రేలికిని పోకగెల మొదలయిన వాటి

క్రముకాదిఫటాంశే చ
కర్ణికా కర్ణ భూషణే ॥ (140)
బీజకోశే సరోజస్య
కుట్టన్యామఽ కుత్రచిత్।

గొలకకును చెవి యాభరణమునకును తామర దుదుకును కుంటెనకత్తెకును పేరు

కణికా కథ్యతేऽత్యంత
సూక్ష్మవస్త్రాగ్ని మంథయో ॥
గోధూమచూర్ణే సూచ్యాం చ
తూలికాయాం చ కీర్తితా।

కణికా స్త్రీ ఇది మిక్కిలి సన్నని బట్టకును నెల్లికూరకును గోధుమరవ్వకును సూదికిని చిత్తరువులు మొదలగునవి వ్రాయుకుంచెకును పేరు

గణికా యూథికా వేశ్యా
తర్కారీ కరిణీషు చ ॥ (142)
గణికోऽఽచ దైవజ్ఞే
కారికా నటయోషితి।
కృతౌ వివరణశ్లోకే
యాతనాయాంచ కారికా॥(143)
నాఽఽతాదికశిల్పేऽఽ
జాలికా జాలినీఫలే।
భటానామశ్మరచితాం
గరక్షిణ్యాం చ జాలికా॥(144)
గిరిసారే జలూ కాయాం
నాదేయ్యాం విధవ స్త్రీయాం
జాలిక పునరుద్దిష్టో
గ్రామకూటే చ ధీవరే॥ (145)

గణికా స్త్రీ ఇది అడవిమొల్లచెటుకును బోగము దానికిని తక్కెడు చెటుకును ఆడయేనుగకును పేరు **గణక** పు ఇది జ్యోతిష్కునకు పేరు **కారికా** స్త్రీ ఇది నాట్యస్త్రీకిని వాగ్రూపకార్యమునకును సూత్రార్థమును తెలుపు శ్లోకమునకును తీవ్రవేదనకును మంగలి మొదలయిన వాళ్ళ పనితనమునకును పేరు **జాలికా** స్త్రీ ఇది పొట్లకాయకును శిలా విశేషము చేరచియించిన యుద్ధభటుల డాలు మొదలైన వాటికిని ఇనుమునకును జలగకును సేలసేరేడు చెటుకును మగడు చచ్చిన దానికిని పు గ్రామ సమూహముకును పల్లెవానికిని పేరు

నీలికానీలినీ క్షుద్ర
రోగ శేఫాలికాసు చ॥ (146)
మక్షికాయాం

నీలికా స్త్రీ ఇది నీలిచెటుకును క్షుద్రరోగ విశేషముకును నల్లపువ్వుల వావిలి చెటుకును ఈగకును పేరు

కాళికా తు స్వర్ణదోష ఎరస్పృతో ।
కాళికా యోగినీభేదే
కార్ష్ణ్యగౌర్యాం ఘనావళౌ॥

కాళికా స్త్రీ ఇది బంగారములోని దోషముకును కల్లుకును యోగినీ విశేషముకును నలుపుకును పార్వతికిని మేఘపంక్తికిని ప్రతినెలకూ నిచ్చువడీ

క్రమదెయవస్తుమూల్యే
ధూసరీ నవమేఘయో ।
పటోల శాఖారోమాళీ
మాంసీ కాకీఘ కధ్యతె ॥ (148)

మొదలగు వానికిని కిన్నరస్త్రీకిని కరిమబ్బుకును పొట్లతీగకును రోమరాజికిని జటామాంసికిని కాకికిని నాగదంతి చెటుకును పేరు

తథావృశ్చిక ఎత్రె ऽ ఎ
మాలికా సరిదంతరెగ్రైవె
యె పుష్పమాలాయాం
ఎషిమల్లే ऽ ఎ మాలికా ॥ (149)

మాలికా స్త్రీ ఇది నదీ విశేషముకును కంరహార విశేషముకును పూదండకును పక్షివిశేషముకును పేరు

బా(వా)లికా వాలుకాబాలా
(ఎచ్ఛో) ఎంజోలా కర్ణభూషణె।
తూలికా కధితా లేఖ్యే
కూర్చి కాతూలశయ్యయో
చూళికా నాటకస్యాంగే
కర్ణమూలే చ దంతినాం।
మల్లికా తృణశూల్యే ऽ ఎ
మీనమృత్పాత్రభేదయో ॥
మల్లికో హాంసభేదే ऽ ధ
ఝుల్లికా ఝిల్లికేత్యుభే।
విలేపనమలే ఝిల్యా
మాతఎన్య రుచిన్మృతా ॥ (152)

బాలికా వాలికా స్త్రీ ఇది యినుకకును కన్యకును మీనవలంకి ఎటకును చెవి యాభరణ విశేషముకును పేరు

తూలికా స్త్రీ ఇది కలముకును చిత్రవులు వ్రాయు కుంచకును దూదిపురుపుకును పేరు

చూళికా స్త్రీ ఇది నాటకమందలి యొకభాగవిశేషముకును ఎనుగ చెవియొక్క మొదటి భాగముకును ఎరు

మల్లికా స్త్రీ ఇది మల్లిచెటుకును మత్స్య విశేషముకును మండిగ(లేకమూకుడు)కును పు హంస విశేషముకును పేరు

ఝుల్లికా ఝిల్లికా స్త్రీ ఇది నలుగు పెటిన ఎండికిని చిమ్మెటుకును యెండయొక్క కాంతికిని పేరు

వాలుకా నకతాసు స్యా
ద్వాలుకం త్వైలవాలుకె।
నగ్నికా తు కుమార్యాంస్యా
దధ క్షణ వందినో ॥
నగ్నకో ధేనుకా ధేనౌ
స్త్రీకరే(ణు)ణ్వో ప్రసూతయో

వాలుకా స్త్రీ ఇది యిసుకకును నకూతురు బుడమ చెటుకును పేరు

నగ్నికా స్త్రీ ఇది పెండ్లికాని పది సంవత్సరముల లోపు వయసు కల పడుచుకును పేరు

నగ్నక పు ఇది క్షపణ మతసునకును స్తుతిపాఠకునకును పేరు **ధేనుకా** స్త్రీ ఇది గోవుకును ప్రసవించిన స్త్రీకిని అటి యేనుగకును పేరు

రేణుకా ఎ వారేణౌ స్యా

రేణుకా స్త్రీ ఇది రేణుకమను గ్రంధ్యద్రవ్యము

జ్జమదగ్నిస్త్రియామఽ॥ (154) కును పరశురాముని తల్లికిని పేరు

జతుకా జినపత్రాయాం **జతుకా** స్త్రీ ఇది చీకురు వాయిపురుగుకును న
జతుకం వాంగులాక్షయో ఇంగువకును లక్కకును పేరు

కూర్చికా సూచికాయాం చ **కూర్చికా** స్త్రీ ఇది సూదికిని చిత్తరువులు వ్రాయు
తూలికాయాం చ కుట్మలే కుంచెకును మొగకును కుంచెకోలమొదలయిన
కవాటకీలకే క్షీరవిక్రృతావఽకూర్చికావాటికిని జున్నుకును పేరు

మాతృకాధా (తృ) త్రికామాత్రో **మాతృకా** స్త్రీ ఇది పెంపుడు తల్లికిని న నాట్య
ర్మాతృకం కరణే స్వరే॥ (156) విశేషముకును స్వరముకును పేరు

పతాకా వైజయంత్యాంచ **పతాకా** స్త్రీ ఇది టెక్కెము (లేక జండా) కును
సౌభాగ్యేఽంక ధ్వజేఽ ఎచ సంధూరముకును గురుతు జండాకును పేరు

స్యాత్పుత్రికా పుత్తళికా **పుత్రికా** స్త్రీ ఇది వస్త్రదంతాదులచేత చేయబడిన
దుహాత్రో ర్వావతూలకే॥ (157) బొమ్మకును కుమార్తెకును లత్తుక దూదికిని పేరు

పుత్రక శ్శలభే ధూర్తే **పుత్రక** పు ఇది మిడతకును మోసకానికిని
శైలవృక్షప్రభేదయో । పర్వత విశేషముకును వృక్షవిశేషముకును పేరు

ఉష్ట్రికా మృత్తికాభాండ **ఉష్ట్రికా** స్త్రీ ఇది మట్టికుండలోని భేదముకును
భేదేఽ ఎ కరభస్త్రియాం॥ ఆడ ఒంటెకును పేరు

డింబికా జలబింబే స్యా **డింబికా** స్త్రీ ఇది నీటి దొండ చెటుకును దుండి
త్స్యోనాకే కాముక స్త్రియాం గపు చెట్టుకును కులటకును పేరు

స్యమీకా నీలికాయాం చ **స్యమీకా** స్త్రీ ఇది నీలిచెటుకును పుటకును
స్యమీకో నాకు వృక్షయో ॥ వృక్షవిశేషముకును పేరు

దూషికా తూలికాయాంచ **దూషికా** స్త్రీ ఇది రంగులు పేయుకుంచకును
దూషికా నేత్రయోర్మలే । కండ్లపుసికిని పేరు

ఊర్మికా త్వంగుళయే స్యా **ఊర్మికా** స్త్రీ ఇది వ్రేలియుంగరమునకును
ద్వస్త్రభంగ తరంగయో ॥ బటకుచ్చెళ్ళకును అలకును వేడుకకును సంగీత
తధోత్కంరో ద్బాహులక ధ్వని విశేషముకును తుమ్మెద ఝుంకారముకును
భృంగస్యానేషు చోర్మికాఽసూచ్యాం పేరు

శలాకా మదనశాలికా **శలాకా** స్త్రీ ఇది సూదికిని మ్రంగ చెటుకును
శల్యయోశ్శలే॥ (161) గుంగకును ఎదు పందిముల్లుకును గొడుగు

ఛత్రపంజర కాష్ఠాం చ	మొదలయిన వాటి కామకును పేరు
శ(స) ల్లకీ పశు వృక్షయో ।	**శల్లకీ** స్త్రీ ఇది ఎదుపందికిని **సల్లకీ** అందుగు చెటుకును పేరు
నర్తకీ లాసకాయాంచ	**నర్తకీ** స్త్రీ ఇది నాట్య స్త్రీకిని ఆడ యేనుగకును
కరిణ్యామఽ నర్తకీ ॥ (162)	పు కత్తివాయి మొదలయిన వాటిపైన నృత్యము
నర్తక కేలకె పోటగళ	చేయువానికిని కిక్కిస గడికిని నాట్యగానికిని
చారణయో ర్నటే।	(అనగా కుశీలవుడు) దుండిగపుచెటుకును పేరు
చుల్లకీ శింశుమారే చ	**చుల్లకీ** స్త్రీ ఇది ఎడకమొసలికిని పాత్ర విశేషము
కుండీ భేదే కులాంతరే॥ (163)	కును కులవిశేషముకును పేరు
చతుష్కీ మశక హర్యాం	**చతుష్కీ** స్త్రీ ఇది కప్పకొను వస్త్ర విశేషముకును
చ తుష్కీ య్యుక్తకాంతరే।	నాలుగు పేటల ముక్తాహారముకును పేరు
జాహకో ఘోంఘు మార్జాల	**జాహక** పు ఇది జంతువిశేషముకును ఎల్లికిని
ఖట్వా కారుండి కాసు చ॥	మంచముకును నీటి కోడికిని పేరు
★ అథ కాంతశ్చతుర్వర ★	
అళిమక ఎకే భేకే	**అళిమక** పు కోకిలకును కప్పకును ఇప్ప
మధూకే ఎద్మకేసరే।	చెటుకును పద్మకింజల్కముకును పేరు
భవేదళిఎకో భృంగే	**అళిపక** పు ఇది తుమ్మెదకును కోకిలకును
కోకిలే రతఎండకే॥ (165)	విటునకును పేరు
స్మృత కురవక శ్శోణా	**కురవక** పు ఇది యెర్ర పెద గోరింటకును
మ్లాన ఝింటీ ప్రభేదయో ।	ములుగోరింటకును పేరు
భవేన్మరువక పుష్ప	**మరువక** పు ఇది పుష్ప విశేషముకును (అనగా
విశేషేమదనద్రుమే॥ (166)	మరువక పుష్పము) మంగచెటుకును పేరు
బలాహాకో గిరౌమేఘే	**బలాహక** పు ఇది బలాహకపర్వతముకును బలాహక
దైత్యనాగవిశేషయో ।	మను మేఘముకును బలాహకుడను రక్కసునకును
	దేవయోని సర్పవిశేషముకును పేరు
భ్రమరకో జలే భృంగే	**భ్రమరక** పు ఇది జలమునకును తుమ్మెదకును
గిరికే చూర్ణకుంతలే॥ (167)	చిటెలుకకును ముంగురులకును పేరు
వరాటక స్సూలరజ్జౌ	**వరాటక** పు ఇది మోకు త్రాటికిని తామరపూస

పద్మబీజే కపర్దకే।
శృంగాటకో భవేద్వారి
కంటకే చ చతుష్పథే॥ (168)
గోకంటకో గోక్షురకే
స్థపుటే చ గవాం ఖురే।
ఆకల్పక స్తమో మోహ
గ్రంథీఘాత్కలికా ముదో ॥
ఆక్షేపకోఽ నిలవ్యాధౌ
వ్యాధేనిందాకరేఽ ఎ చ।
ప్రచలాక శ్శరాఘాతే
దందశూకే భుజంగమే॥ (170)

బృందారకస్సురే శ్రేష్ఠే
మనోజ్ఞే పున రన్యవత్।
నియామక కర్ణధారే
పోతవాహే నియంతరి॥ (171)

వినాయకస్తు హేరంబే
తార్క్ష్యే విఘ్నే జినే గురౌ।
నిశ్చారక పురీషస్య
క్షయేస్వైరే సమీరణే॥ (172)
భట్టారకస్సురే రాజ్ఞి
కధితశ్చ తపోధనే।
దాసేరక స్స్యాత్కర భే
దాసీపుత్రే చ ధీవరే॥ (173)
అంగారకం కుజె విద్యా
దుర్ముకాంశే కు రంటకే।
లంగారికే క్షుకాండే స్యా

కును గవ్వకును పేరు
శృంగాటక పు ఇది జలచర విశేషముకును నాలుగు త్రోవలు కలిసిన దారికిని పేరు
గోకంటక పు ఇది ఎనుగ పల్లేరు చెటుకును నిమ్నోన్నతమయిన దానికిని గోవులడెక్కకును పేరు
ఆకలక పు ఇది చీకటికిని మోహముకును ముడికిని పేడుకకును సంతోషముకును పేరు
ఆక్షేపక పు ఇది వాతరోగ విశేషముకును బోయవానికిని నిందించువానికిని పేరు
ప్రచలాక పు బాణముచేత కొటబడిన గాయము కును దండసూకుడను రాక్షసునకును సర్పమున కును పేరు
బృందారక పు ఇది దేవతకును త్రి శ్రేషమైన దానికిని మనోహరమైన దానికిని పేరు
నియామక పు ఇది ఓడనడుపు వానికిని ఓడ కంబము మీదనుండి మారము చూపువానికిని (అనగా తండేలు) నియమించువానికిని పేరు
వినాయక పు ఇది ఎళ్ళారికిని గరుడునకును విఘ్నముకును బుదదేవునకును గురువుకును పేరు
నిశ్చారక పు ఇది మలబదముకును యథేచ్ఛ కును వాయువకును పేరు
భట్టారక పు ఇది దేవునకును రాజుకును మునీశ్వరునకును పేరు
దాసేరక పు ఇది ఒంటెకును లంజకొడుకుకును పల్లివాని ని పేరు
అంగారక పు ఇది అగారకునకును నిప్పు బొగుకును పచ్చపువ్వుల గోరింటకును పేరు
అంగారికా స్త్రీ ఇది చెరుకు కర్రకును మోదుగ

త్కోరకే కింశుకస్యచ॥
దలాఢకస్తు కుందే స్యా
త్కరికర్ణ శిరీషయో ।
స్వయంజాతతిలే ఫేనే
ఖాతకే నాగకేసరే ॥ (175)
వాత్యాయాం పృశ్నికాయాం చ
గైరికే చ మహాత్తరే ।
పూర్ణానకం వస్తుపూర్ణ
పాత్రెపటహ పాత్రయో ॥
ప్రకీర్ణకం గ్రంథభేదె
చామరె విస్తరె వాయె ।
స్మృత పుష్కలకో గంధ
మృగె క్షపణకీలయో ॥ (177)
కోశాతక క (రె) చెజ్యో
త్స్నిజాతోల ఘోషకాసు చక శాతకి
వాణిజకో బడబాగ్నౌ
వణిజ్యఎ ॥ (178)
నిర్గ్రంథక స్స్యాత్ క్షపణె
నిష్ఫలేఽప్యపరిచ్ఛదె ।
స్యాదశ్మంతకముద్ధానె
మల్లికాచ్ఛదనెఽ ఎ చ ॥ (179)
కటిల్లకస్తు ఎర్ణా సె
వర్షాభూ కారవెల్లయో ।
కపర్దకో వరాటె స్యా
జ్జటాజూటే చ ధూర్జటే ॥
గోమే(ధి)దకం పీతమణౌ
కాకోలే ఎత్రకేఽ ఎ చ ।
మండోదకశ్చిత్రరాగే

మొగకును పేరు
దలాఢక పు ఇది మొల్ల మొగకును ఎనుగ చెవి
కిని దిరిశెన చెటుకును సాగుచెయ్యక మొలచిన
నువ్వు చెటుకును నురుగకును అగడ్తకును
నాగకేసరపుచెటుకును సుడిగాలికిని తూటికూర
కును ధాతు విశేషముకును మిగుల గొప్ప వస్తువు
కును పేరు
పూరానక న ఇది వస్తువులచేత నిండింపబడిన
పాత్రకును ఢక్కా వాద్యముకును పాత్రకును పేరు
ప్రకీర్ణక పు ఇది గ్రంథవిశేషముకును సురటీకిని
విస్తారముకును గుర్రముకును పేరు
పుష్కలక పు ఇది కస్తూరి మృగముకును క్షపణ
మతసునకును మేకుకును పేరు
కోశాతక పు ఇది కేశపాశముకును ఈ స్త్రీ
పొట్లచెటుకును చేతిపొట్లకును చేతిబీరచెటుకును పేరు
వాణిజక పు ఇది బడబానలముకును వర్తకము
చేత జీవించువానికిని పేరు
నిర్గ్రంథక పు ఇది క్షపణ మతస్థునకును ఫలము
లేనిదానికిని పరివారము లేకపోవుటకును పేరు
అశ్మంతక న ఇది ప్రోయికిని దీపపు ప్రమిదె
యొక్క ఆవరణముకును పేరు
కటిల్లక పు ఇది నల్లగగెర చెటుకును గలేరు
చెటుకును కాకర చెట్టుకును పేరు
కపర్దక పు ఇది గవ్వకును శివుని జటాజూటము
కును పేరు
గోమేదక న ఇది గోమేదక మణికిని విషము
కును ఆకుపత్రికముకును పేరు
మండోదక పు ఇది విచిత్ర వర్ణముకును మంగళా

భవేదాతరణే ऽ ఎ చ ॥ (181)	రమైన చందనాదుల పూతకును పేరు
శతానీకో మునేర్భేదే	**శతానీక** పు ఇది ముని విశేషముకును పెద
వృద్ధె చాధ	వయసు వానికిని పేరు
ఖ(క)రాళిక ।	**ఖరాళిక** పు ఇది గ్రామనాయకునకును వృక్ష
గ్రామణీభండినారాచో	విశేషముకును (మంజిషయని కొందరు) బాణము
పధానేషు ప్రయుజ్యతె॥(182)	కును తలగడాకును పేరు
లేఖనికో లేఖహారే	**లేఖనిక** పు ఇది జాబులు తెచ్చువానికిని యవడు
యస్స్వహస్తం విలేఖయేత్ ।	జాబులు మొదలగు వాటియందు పరుని చేతను
లేఖేషు ఎరహస్తేన	తాను వ్రాసినట్లు వ్రాయించు చున్నాడో వానికిని
తత్రాప్యే షప్రదర్శిత ॥ (183)	పేరు
భవేన్మండలకం బింబె	**మండలక** న ఇది సూర్యాది బింబములకును
కుష్ఠభేదే చ దర్పణె ।	గుండ్రముగా నుండెడి కుషుకును అదముకును పేరు
ఎప్పలకం స్తనవృంతె	**ఎప లక** ఇది కుచాగ్రముకును కుటుదారము
మతం సీవనమూత్రకె ॥ (184)	నకును పేరు
ఎండీతక స్స్యాత్తగరే	**ఎండీతక** పు ఇది గ్రంధి తగరముకును మ్రంగ
మదనే చ ఘణిజ్జకె ।	చెటుకును మరువముకును పేరు
త్రివర్ణకం గోక్షురకె	**త్రివర్ణక** న ఇది ఎనుగ పల్లేరుకును కరకతాడి
త్రిఫలాయాం కటుత్రికె॥(185)	ఊసరికలకును శొంఠిఎప్పలి మిరియాలకును పేరు
సాలావృక స్స్యాగాలే ऽ ఎ	**సాలావృక** పు ఇది నక్కకును కుక్కకును
సారమేయె వలీముఖె।	కోతికిని పేరు
కౌలేయక స్సారమేయే	**కౌలేయక** పు ఇది కుక్కకును అతికాముకున
మహాకాముకశక్రయో ॥ (186)	కును ఇంద్రునకును త్రి మంచికులమందు
కౌలేయక కులశ్రేష్ఠె	పుటిన దానికిని పేరు
వాచ్యలింగ ప్రకీర్తిత ।	
సుప్రతీకశ్శోభనాంగే	**సుప్రతీక** పు ఇది సుందరమగు అవయవములు
భవేదీశానదిగజే ॥ (187)	కలవానికిని ఈశాన్య దిక్కుననుండు దిగజము
	కును పేరు
జైవాతృక కృశేచంద్రే	**జైవాతృక** పు ఇది కృశించిన దానికిని చంద్రున

భైషజ్యాయుష్మతోరపి।	కును ఔషధ విశేషముకును దీర్ఘాయుష్మంతున కును పేరు
రతర్ధిక స్స్యాద్దివసె సుఖస్నానేऽష్టమంగళె ॥ (188)	**రతర్ధిక** పు ఇది దివసమునకు సుఖస్నానమున కును తెల్లని ముఖము వక్షము కేశములు డెక్కలు తోకగల గుర్రముకును పేరు
వైనాసిక స్స్యాత్ క్షణికె పరతంత్రోర్ణనాభయో ।	**వైనాసిక** పు ఇది బౌద్ధ విశేషునకును పరాధీను నకును సాలెపురుగు కును పేరు
వైదేహకో వాణిజకె శూద్రాద్వైశ్యాసుతేనృపె॥	**వైదేహక** పు ఇది వర్తకునకును శూద్రునివలన వైశ్య స్త్రీకి పుటిన వానికిని విదేహరాజుకును పేరు
వితున్నకం తు ధాన్యాకె తథా ఝూటామలౌషధౌ।	**వితున్నక** న ఇది కొత్తిమిరికిని నేలవుశిరగచెటు కును పేరు
గో(కూణి)కులిక కేకరే స్యాత్పంకస్థగవ్యపెక్షకె॥	**గోకులిక** పు ఇది మెల్లకంటివానికిని బురదయం దు పడి లేవశక్తిలేని గోవును ఉపేక్షించినవానికిని పేరు
భార్యాటికో భవేద్భార్యా నిర్జితే వారిణాంతరే।	**భార్యాటిక** పు ఇది భార్యచేత జయించబడిన వానికిని ఒకవిధమైన లేడికిని పేరు
కాపటికోऽన్యమర్మజ్ఞె ఛాత్రేస్యా (కాదాశానిని) త్కటదేశిని॥ (191)	**కాపటిక** పు ఇది అన్యుల మర్మమును గుర్తెరిగిన వానికిని శిష్యునకును కటు దేశునకును పేరు
కౌక్కుటికో దాంభికేస్యా దదోర ప్రేరి తేక్షణె।	**కౌక్కుటిక** పు ఇది దంభము కలవానికిని అడుగు పెటెడుచోట చూచుకొనుచుండు బిక్షుకునకును పేరు
లాలాటిక ప్రభోర్భావ దర్శిన్యాశ్లేషణాంతరె॥ (192)	**లాలాటిక** పు ఇది అభిప్రాయమును కనుగొను టకై ప్రభువులయొక్క లలాటమును చూచువాని కిని ఆలింగనవిశేషముకును పనులయందు సమర్థము కాని వానికిని పేరు
కార్యాక్షమె ప్యాక (లి) ధిత	
శిలాటక శ్శిలా ట్టయో ।	**శిలాటక** పు ఇది రాతికిని ప్రాకారము మీది యింటికిని పేరు
కర్కోటకస్స్యాన్మాలూర కాద్రవేయప్రభేదయో ॥	**కర్కోటక** పు ఇది మారేడుచెటుకును కర్కోటకు డను సర్పవిశేషముకును పేరు

వరండకస్తు మాతంగ వేద్యాం యౌవనకంటకే।	**వరండక** పు ఇది ఎనుగను కటెడు అరుగుకును యౌవనమందు గండసలమందు పుటెడు వ్రణవిశేషముకును వర్తులాకారముకును పేరు
సంవర్తులేప్యాఖనిక శ్చోరెక్రోడే ఎ మూషకె॥(194)	**ఆఖనిక** పు ఇది కన్నపు దొంగకును పందికిని ఎలుకకును పేరు
వైతాళికొ బోధకరె ఖేటితాళేప్యుదీరిత ।	**వైతాళిక** పు ఇదిమేలుకొలుపువానికిని స్తుతిపాఠకునకును పేరు
తిక్తశాకస్తు ఖదిరె వరుణే పత్రసుందరె॥ (195)	**తిక్తశాక** ఇది చంద్రచెటుకును ఉలిమిడిచెటుకును వృక్షవిశేషముకును పేరు
మయూరకోప్యపా మార్గె తుత్థకె ఎ మయూరకం।	**మయూరక** పు ఇది ఉత్తరేణిచెటుకును నమైలతుతముకును పేరు
విశేషకస్స్యా త్తిలకే విశేషోవాహకేఎ చ॥ (196)	**విశేషక** పు ఇది బొటుకును అతిశయమును పొందినవానికిని పేరు
విదూషకశ్చాటు (ఎ) వటౌ పరనిందాక రేఎచ।	**విదూషక** పు ఇది వాక్చాతుర్యము చేతనూ ఆకారవిశేషము చేతనూ నవ్వుపుటించు వానికిని పరులను నిందించు వానికిని పేరు
భవేత్సై కతికం మాతృ యాత్రామంగళసూత్రయో ॥ తథా ఎన్యస్తనందేహ జీవ క్షపణకేప్వఎ।	**సైకతిక** న ఇది తల్లితో ప్రయాణము చేయుటకును మంగళసూత్రముకును పు సంన్యాసికిని సందేహింపబడిన జీవనము కలవానికిని క్షపణమతసునకును పేరు
ఎడమూకస్మృతో ధీరై శ్శరే వాక్ శ్రుతివర్జితె॥	**ఎడమూక** పు ఇది మోసగానికిని చముడుమూకపటిన వానికిని పేరు
వర్తరూకో నదీభేదే కాకనీడే జలావటే।	**వర్తరూక** పు ఇది నదీ విశేషముకును కాకిగూడుకును నీళ్ళగోతికిని పేరు
కాకరూ(కోప్యు) క ఉలూ కెస్యాన్ని స్వేస్త్రీ జిత దంభయో ॥ (199) దిగంబరె భీరుకె చ	**కాకరూక** పు ఇది గుడ్లగూబకును నిరనునకును ఆడుదానిచేత జయింపబడిన వానికిని కపటమునకును వస్త్ర విహీనునకును ఎరికివానికిని పేరు

దందశూకో వారక్షసో ।	**దందశూక** పు ఇది పాముకును రాక్షసునకును పేరు
మృష్టేరుకో వదాన్యేఽ మృష్టాశివ్యతిధిద్విషి ॥ (200)	**మృష్టరుక** పు ఇది దాతకును తిండిపోతునకును అతిథులను ద్వేషించు వానికిని పేరు
కృకవాకుర్మయూరేఽ నరటే చరణాయుధే।	**కృకవాకు** పు ఇది నెమలికిని తొండకును కోడికిని పేరు
రాధరం (క) కున్తు నాసీరే శీకరే చ ఘనోపలే ॥ (201)	**రాధరంకు** పు ఇది సేనాముఖమునకును ఉదకకణమునకును వడగలికిని పేరు
కలవింకస్తుతో గ్రాసు చటకే చ కళింగకే ।	**కలవింక** పు ఇది ఊరఎచ్చుగకును కూకటి మూగఎటకును పేరు
సౌగంధికం తు కల్హారే పద్మరాగే చ కత్తృణే ॥ (202)	**సౌగంధిక** న ఇది ఎఱ్ఱకలువకును పద్మరాగమణికిని కామంచి గడికిని పు గంధకమునకును సుగంధ ద్రవ్యములమ్మువానికిని పేరు
గంధోఽలే గాంధికేతు సౌగంధిక ఇతిధ్వని ।	
సోమవల్కస్తు ధవళ ఖదిరేకట్ఫలేఽ చ ॥ (203)	**సోమవల్క** పు ఇది తెల్లచంద్ర చెటుకును ఖేకు మ్రానుకును పేరు
భయానక స్తుతో వ్యాఘ్రే సైంహా కేయేఽ భీషణే।	**భయానక** పు ఇది పెదపులికిని రాహువకును త్రి భయంకరమైన దానికిని పేరు
పుండరీకం సితాం భోజే సితఛత్రే చ భేషజే ॥ (204)	**పుండరీక** న ఇది తెల్లతామర పువ్వుకును శ్వేతఛత్రముకును ఓషధి విశేషముకును పు తెల్ల చెరుకుకును పెద పులికిని ఆగ్నేయ దిగజమునకును పేరు
కోశకారాంతరే వ్యాఘ్రే పుండరీకోగ్నిదిగజే।	
జర్జరీకం బహుచ్ఛిద్రే జర్జరీకో జరాతురే ॥ (205)	**జర్జరీక** న ఇది జల్లెడకును పు ముదిమిచేత తొట్రుపడు వానికిని పేరు
చర్చరీకో మహాకాళే కేశవిన్యాస శాకయో ।	**చర్చరీక** పు ఇది ముఖణిచెటుకును కేశపాశముకును శాక విశేషముకును పేరు
తర్తరీకం వహాత్రే స్యా త్తర్తరీకశ్చ పారగే ॥ (206)	**తర్తరీక** న ఇది కలమయను ఓడకును పు పారమును పొందిన వానికిని పేరు

ఖర్పరీకశ్చ పెటే స్యా
త్ఖర్పరీకం తు మార్ద వే।
భవేదుత్కలికో త్కంరా
హెలాసలిలవీచిషు ॥ (207)

ఖర లీక పు ఇది చెంపకాయకును న మృదుత్వ
ముకును పేరు

ఉత్కలికా స్త్రీ ఇది వేడుకకును విలాసకును
తరంగముకును పేరు

స్పృగాలికా శివాయాం స్యా
త్త్రా సాదఏ పలాయనే।
చండాలికా కిన్నరాయా
ముమాయామోషధీభిది॥

స్పృగాలికా స్త్రీ ఇది ఆడునక్కకును భయము
వలన పరుగెత్తుటకును పేరు

చండాలికా స్త్రీ ఇది చండాలాదులు వాయించు
వీణకును పార్వతికిని ఓషధీ విశేషముకును పేరు

పాంచాలికా తు వస్త్రాది
పుత్రికా రీతిభేదయో ।
కనీనికా తారకేక్షస్యా
త్కనిష్ఠాంగుళావఏ॥ (209)

పాంచాలికా స్త్రీ ఇది వస్త్రాదులచేత చేయబడిన
బొమ్మకును పాంచాలీ రీతికిని పేరు

కనీనికా స్త్రీ ఇది కంటినల్లగ్రుడ్డుకును చిటికెన
వ్రేలికిని పేరు

భవేదుణనికా నృత్యే
శూన్యాంకే పారనిశ్చితా।

గుణనికా స్త్రీ ఇది నాట్యముకును శూన్యపు
గురుతుకును పారమును ధృవపర్చుటకొరకు
వెనుక చెప్పిన దానిని తిరిగీ చెప్పుటకును పేరు

సంతానికాఏ క్షీరాది
సారెమర్కటజాలకె ॥ (210)

సంతానికా స్త్రీ ఇది పాలుమొదలైనవాటిమీగడకు
ను సాలెపురుగు మగముకును పేరు

సందంశకా తు ముచుటీ
లోహయంత్రవిశేషయో ।
సంఘాటికా తు యుగ్మేస్యా
త్కుట్టనీఘ్రాణయోరఏ ॥

సందంశకా స్త్రీ ఇది పటుకారుకును పటు
పటెడి యంత్రసాధన విశేషముకును పేరు

సంఘాటికా స్త్రీ ఇది జంటుకును కుంటెన
కత్తెకును నాసికకును పేరు

జీవంతికా తు జీవాఖ్య
శాఖవందా గుళూచిషు।
విద్యాద్బృహతికాభిఖ్యా
మురువస్త్ర ప్రభేదయో ॥(212)

జీవంతికా స్త్రీ ఇది నీటిచిర్రిచెట్టుకును బదనికె
కును తిప్పతీగెకును పేరు

బృహతికా స్త్రీ ఇది తొడకును ఉత్తరీయముకును
పేరు

బకేరుకో బలాకాభి
ద్వా(తావర్జి)తవేల్లిత శాఖయో ।
స్మృతా ఖర్పరికా క్షుద్ర

బకేరుక పు ఇది బెగురు పక్షి విశేషముకును
వాయువుచేత వంచబడిన కొమ్మలుగల చెటుకును
పేరు

ఘంటికా భ్రష్ట ధాన్యయో ॥
వాద్యప్రభేదవాదిత్ర
దండయోరాఎగాంతరె ।

ఘుర్ఘలికా స్త్రీ చిరుఘంటులకును పేలాలకును వాద్య విశేషముకును వాయించు కర్రకును నదీ విశేషముకును పేరు

★ అధకాంత పంచవర్ణ ★

స్యాదాచ్ఛురితకం హాస
నఖాఘాత విశేషయో ॥ (214)

అచ్ఛురితక న ఇది యెత్తిపొడుపుతోగూడిన నవ్వుకును నఖక్షత విశేషముకును పేరు

ప్రతీసూర్యాకమిచ్ఛంతి
కృకలాసోపసూర్యయో ।

ప్రతిసూర్యక న ఇది తొండకును సూర్యునిసమీప మందుండు తేజోమయమైన ప్రతిమండలముకును పేరు (పరిపేషమని కొందరు)

అనేడమూకమిచ్ఛంతి
వాక్యశ్రుతివివర్జితే॥ (215)

అనేదమూక త్రి ఇది చెవుడు మూగపడినవానికిని పేరు

రాజఎట్టన్య కాచన్య
గుడకె కాచవర్తిక ।

కాచవర్తిక పు ఇది కృత్రిమమణి విశేషముకును గాజుకాయకును పేరు

గోజాకరిక మిత్యాహు
ర్మంగలె కంటకారకె ॥ (216)

గోజాకరిక న ఇది శుభమునకును పు వాకుడు చెటుకును పేరు

స్యాత్కృ(కి) మికంటకం
చిత్రావిడంగోదుంబ రేషుచ।

కృమికంటక న ఇది ఎలికచెవిచెటుకును వాయు విడంగమునకును మేడి చెటునకును పేరు

సువసంతక ఇత్యేష వాసం
త్యాం మదనోత్సవె ॥ (217)

సువసంతక పు ఇది బండిగురువిందకును వసంత కాలమందలి ఉత్సవ విశేషముకును పేరు

కక్షావేక్షక మిచ్ఛంతి
శుద్ధాంతో ద్యానపాలయో ।
ద్వారపాలె కలౌఽద్గిరంగా
జీవిన్యఽ క్వచిత్ ॥ (218)

కక్షావేక్షక పు ఇది అంత పురమును కాచువాని కిని ఉద్యానమును కాచువానికిని ద్వారపాలకున కును కవికిని విటునకును నాట్యగానికిని పేరు

నాగవారిక ఉద్దిష్టో హస్తి
పే రాజకుంజరె।గ(ణాధి)
ణస్థరాజే గరుడే చిత్ర
మేఖలకే క్వచిత్ ॥ (219)

నాగవారిక పు ఇది మావటి వానికిని రాజు లెక్కెడి ఎనుగకును గణపతికిని గరుత్మంతున కును నెమలికిని పేరు

స్యాద్వ్రీ హారాజకం కామ

వ్రీహారాజక న ఇది రోగ విశేషముకును కొర్రల

లికాయాం చీనధాన్యకె।	లోని భేదముకును పేరు
శీతచంపకశబ్దోऽ యం స్యా	**శీతచంపక** పు ఇది మంగళారమైన చందనాదుల
దాతర్పణ దీపయో ॥ (220)	మైపూతకును దీపముకును పేరు
లధోజలకరంక స్యాన్నా	**జలకరంక** పు ఇది టెంకాయకును మేగము
రికేళఫలెऽంబుదె। శంఖే	నకును శంఖమునకును తరంగముకును పేరు
జల లతాయాం చ కథ్యతె	
జలతాఎక ॥ (221) కా కోచీ	**జలతాఎక** పు ఇది కాకోచియను చేపకును
రాజశఫరమత్స్యయో	ఇల్లీసమను చేపకును పేరు
కటఖాదక।ఖాదకె కాచక	**కటఖాదక** పు ఇది భక్షించువానికిని గాజుపాత్ర
లశే బలిపుష్టే చ జంబుకే॥	కును కాకికిని నక్కకును పేరు
స్యాచ్చిలమీలికా కంరీ	**చిలమీలికా** స్త్రీ ఇది కంఠె లేక నాను మొదలగు
భేదే ఖత్యోత విద్యుతో	కంరభూషణ విశేషముకును మిణుగురు పురుగు
	కును మెరుపుకును పేరు
స్యాన్న వఫలికా నవ్యే నవ	**నవఫలికా** స్త్రీ ఇది నూతనమైన దానికిని
జాత రజస్త్రియాం॥ (223)	క్రొత్తగా సమర్తాడిన పడుచుకును పేరు
స్యాచ్ఛతవ్రికాదూర్వావ	**శతవల్వికా** స్త్రీ ఇది గరికె గడికిని వసకును పేరు
చయో రుఎకారికా।ఎష్ట	**ఉపకారికా** స్త్రీ ఇది నీరు పోసి తడిఎన ఎండికిని
భేదే గృహే రాజ్ఞాముఎక	గుడారముకును ఉపకారముచేయుదానికిని పేరు
ర్త్యామపీష్యతె॥ (224)	
స్యాద్వ్యవ హారికా లోక	**వ్యవహారికా** స్త్రీ ఇది లౌకిక వ్యవహారముకును
యాత్రా సంమార్జ నీంగుదే।	చీపురు కట్టుకును గారచెటుకును పేరు
స్యాద్దేమపుష్పకాయూ	**హేమపుష్పకా** స్త్రీ ఇది పచ్చపువ్వుల అడవిమొల్ల
	చెట్టుకు పేరు
ధ్యాం చంపకే హే మపుష్పక ॥	**హేమపుష్పక** పు ఇది సంపెంగ చెటుకు పేరు
★ అథకాంతషడ్వర్ణ ★	
లూతామర్కటక పుత్ర్యాం	**లూతామర్కటక** పు ఇది వృక్షవిశేషముకును
నవమాల్యాం ప్లవంగమే।	విరజాజి చెటుకును కోతికిని పేరు
సిందూరతిలకో నాగే సిం	**సిందూరతిలక** పు ఇది ఎనుగకును స్త్రీ

దూరతిలకా స్త్రియాం ॥
వర్ణవిలోడక శ్లోకచ్ఛాయా
హారిణి కుంభిలే।
మాతులపుత్రకో ధూర్తఫలే
స్యాన్మాతులాత్మజే ॥ (224)
గ్రామమద్గురికా శృంగ్యాం
గ్రామయుద్ధే చ కీర్త్యతే।
స్యాన్మదన శలాకా తు (శా)
సార్యం కామోదయౌషధే॥

సువాసనీ స్త్రీకిని పేరు
వర్ణవిలోడక పు ఇది శ్లోకములందలి పదారము లను దొంగిలించు వానికిని కన్నపు దొంగకును పేరు
మాతులపుత్రుక పు ఇది ఉమ్మెత్తకాయకును మేనమామ కొడుకుకును పేరు
గ్రామమద్గురికా స్త్రీ ఇది ఆడుబొమ్మిడాయికిని గ్రామయుద్ధముకును పేరు
మదనశలాకా స్త్రీ ఇది గోరింకకును మన్మథోదీ పకమైన ఔషధముకును పేరు

★ అథ ఖాంతవర ★

ఖమింద్రియే సుఖే స్వర్గే
శూన్యే బిందౌ విహాయసి।
పురే సంవేదనే క్షేత్రే కులాహ
లఫలే క్వచిత్ ॥ (1)

ఖ న ఇది నేత్రాదీంద్రియములకును సుఖమున కును స్వరమునకును లేకపోవుటకును అను స్వారకును ఆకాశముకును పటణముకును తెలి వికిని (లేక జ్ఞానము) వరిమడికిని ఆలంబుషమను వృక్షము యొక్క పండుకును పేరు

★ అథఖాంతో ద్వివర్ణ ★

నఖ కరరుహే షండే
గంధద్రవ్యే సఖం నఖీ।
ముఖం నిస్సరణే వక్త్రే
ప్రారంభోపాయయోరపి॥

నఖ పు ఇది గోటిచిప్పకును నపుంసకునకును స్న శంఖమనెడు గంధద్రవ్యముకును పేరు
ముఖ న ఇది ఇంటిముంగిలి వాకిలి ప్రదేశమున కును ముఖమునకును ఆరంభముకును ఉపా యముకును పేరు

సుఖం శర్మణి నాకే చ
సుఖా పుర్యాం ప్రచేతసి ।
శంఖో నిధ్యంతరే కంబు
లలాటాస్థినఖీషుచ॥ (3)

సుఖ న ఇది సుఖమునకును స్వరమునకును స్త్రీ వరుణదేవుని పటణమునకును పేరు
శంఖ పు ఇది కుబేరుని శంఖ నిధికిని శంఖమున కును ఫాలదేశమందలి యెముకకును శంఖమనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు

రేఖా స్యాదల్పకే ఛద్మ
న్యాభోగోల్లేఖయోరపి।

రేఖా స్త్రీ ఇది తీటకసందచెటుకును మిషకును రచనాదుల పరిపూర్ణతకును గీతకును పేరు

లేఖో లేఖ్యే సురే లేఖా
లిఏరాజికయోరఏ ॥ (4)
న్యుంఖ స్సమ్యఙ్మనోజ్ఞేఽఏ
సామ్నష్షట్ప్రణ వేఘ చ।
శిఖా శిఫాయాంచూడాయాం
జ్వాలాయామగ్రమాత్రకే ॥ (5)
లాంగ లిక్యాం చ శాఖాయాం
చూడా యాంచ శిఖండిన ।
సఖామిత్రే సహాయే చ
శాఖా ఏక్షాంతరే భుజే ॥ (6)
శాఖా వేదవిభాగే చ
పాదపాంగేఽంతికేఽ ఏ చ।
ప్రంఖా పర్యటనే నృత్యే
భవేదశ్వగతావఏ ॥ (7)
రింఖా గతివిశేషే ఽ ఏ
శూకశింబ్యాం చ నర్తనే।

★ అథ ఖాంత స్త్రివర ★

త్రిశిఖం శేఖరే విద్యా
త్త్రిశూలే రాక్షసాంతరే ॥ (8)

సుముఖ స్తార్క్ష్య తనయే
ఫణిభేదే చ పండితే।
దుర్ముఖో నాగరాజేఽ ఏ
ముఖరే వానరాశ్వయో ॥
గోముఖం కుటిలాగారే
వాద్యభాండే (చ) విలేపనే।
ప్రముఖ ప్రథమే శ్రేష్ఠే

లేఖ త్రి ఇది వ్రాయబడిన దానికిని పు దేవత కును స్త్రీ వ్రాతకును పంక్తికిని పేరు

న్యుంఖ పు ఇది లెస్సకును మనోహరముకును సామవేదమందు నియతమైన ప్రణవషట్కముకును పేరు

శిఖా స్త్రీ ఇది ఊడకును కేశవాశముకును అగ్నిజ్వాలకును కొనకును తరిగొటు చెటుకు ను కొమ్మకును నెమలి జుటుకును పేరు

సఖా స్త్రీ చెలికానికిని సహాయునకును పేరు

శాఖా స్త్రీ ఇది మరియొకపక్షముకును బుజము కును వేదవిభాగముకును కొమ్మకును సమీప ముకును పేరు

ప్రంఖా స్త్రీ ఇది తిరుగులాడుటకును నాట్యము కును గుర్రపు నడకకును పేరు

రింఖా స్త్రీ ఇది అశ్వగతి విశేషముకును దూల గొండి చెటుకును నాట్యముకును పేరు

త్రిశిఖ న ఇది కిరీటముకును త్రిశూలాయుధ ముకును పు ద్రిశిఖుడనురావణపుత్రునకును పేరు

సుముఖ పు ఇది గరుడుని పుత్రునకును సర్ప విశేషముకును పండితునకును పేరు

దుర్ముఖ పు ఇది సర్పవిశేషముకును దుర్భాష లాడువానికిని కోతికిని అశ్వముకును పేరు

గోముఖ న ఇది వంకరగానుండెడు యింటికిని వాయించుకుండకును పూతకును పేరు

ప్రముఖ త్రి ఇది ముఖ్యమైన దానికిని శ్రేషమ యిన దానికిని పేరు

విశిఖ స్తోమరే శరే ॥ (10)	**విశిఖ** పు ఇది సేజాయను అయుధముకును
రధ్యాం ఖనిత్ర్యాం విశిఖా	బాణముకును స్త్రీ రాజవీధికిని తవ్వుగోలకును
నాళికాయామప క్వచిత్।	గువ్వగుత్తిగకును పేరు
మయూఖ స్త్వట్కరజ్వాలే	**మయూఖ** పు ఇది కాంతికిని కిరణముకును అగ్నిజ్వాలకును పేరు
వైశాఖో రాధమంధయో ॥	**వైశాఖ** పు ఇది వైశాఖమాసముకును కవ్వముకును పేరు
★ అథఖాంతశ్చతుర్వర ★	
లగ్నిముఖో ద్విజేదేవే	**అగ్నిముఖ** పు ఇది బ్రాహ్మణునకును దేవతకును జీడిచెటుకును చిత్రమూలముకును పేరు
భల్లాతే చిత్రకే క్వచిత్।	
పంచనఖో గజే కూర్మే	**పంచనఖ** పు ఇది యేనుగకును తాబేటికిని పేరు
శిలీముఖోऽళిబాణయో ॥	**శిలీముఖ** పు ఇది తుమ్మెదకును బాణముకును పేరు
భవే ద్వ్యాఘ్రనఖ కంద	**వ్యాఘ్రనఖ** పు ఇది దుంపవిశేషముకును
గంధద్రవ్య విశేషయో ।	నఖమనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు
మహాశంఖో నరాన్ను స్యా	**మహాశంఖ** పు ఇది మనుష్యుని యెముకకును
న్నిధిసంఖ్యా ప్రభేదయో ॥	కుబేరుని నిధి విశేషముకును పది నిఖర్వముల ప్రమాణముకును పేరు
ఇందులే (రే) ఖాऽమృతా	**ఇందులేఖా** స్త్రీ తిప్పతీగకును సోమలతకును
సోమలతా శశికళా ఽచ।	చంద్రరేఖకును పేరు
శశిలేఖా కళాభాగే	**శశిలేఖా** స్త్రీ ఇది చంద్రకళకును తిప్పతీగెకును
వాకుచీ వృత్తభేదయో ॥ (14)	యీ పేరుగల పద్యవృత్తముకును పేరు
లాంగ లీ్యాష గ్నిశిఖా	**అగ్నిశిఖా** స్త్రీ ఇది తరిగొటు చెటుకును
కుంకుమేऽగ్నిశిఖం మతం।	కుంకుమ పువ్వుకును పేరు
స్వాజ్జటాయాం బద్ధశిఖా	**బద్ధశిఖా** స్త్రీ ఇది జడకును పు బాలునకును
బాలే బద్ధశిఖో మత ॥ (15)	పేరు
★ అథ ఖాంత పంచవర ★	
స్యాన్మలినముఖ ప్రతే	**మలినముఖ** పు ఇది పీనుగకును కొండముచ్చుకును అగ్నికిని దురనునకును పేరు
గోలాంగూలేऽనలే ఖలే।	

అధ శీతమయూఖోఽప
శశాంక ఘనసారయో ॥ (16)
సర్వతోముఖమాఖ్యాత
మంతరిక్షే చ పాధసి।విధి
క్షేత్రజ్ఞరుద్రేషు కధిత స్సర్వ
తోముఖ ॥(17)

శీతమయూఖ పు ఇది చంద్రునకును కర్పూర
మునకును పేరు
సర్వతోముఖ న ఆకాశముకును ఉదకముకును
పు బ్రహ్మకును జీవునకును శివునకును పేరు

★ అథ గాంతవర ★

గౌ స్వర్గేవృషభే రశ్మౌ
వజ్రే చంద్రమసస్మృత ।
అర్జునీ నేత్ర దిగ్బాణ భూ
వాగ్వారిషు గౌర్మతా ॥ (1)

గౌ పు ఇది స్వరమునకును వృషభమను గ్రంధ్య
ద్రవ్యముకును కిరణముకును వజ్రాయుధము
కును చంద్రునకును స్త్రీ గోవుకును నేత్రము
కును దిక్కునకును బాణముకును భూమికిని
వాక్కుకును జలమునకును పేరు

★ అథ గాంతో ద్వివర్ణ ★

అగ శైలే దృమే భానౌ
నగవత్సవనాశనే।
ఖగస్సూర్యే గ్రహే దేవే
మార్గణే చ విహంగమే॥ (2)
భగమైశ్వర్యమాహాత్మ్య
జ్ఞానవైరాగ్యయోనిషు।
యశోవీర్యప్రయత్నేచ్ఛా
శ్రీధర్మరవిముక్తిషు॥ (3)

అగ పు ఇది పర్వతమునకును వృక్షముకును
నగ సూర్యునకును సర్పమునకును పేరు
ఖగ పు ఇది సూర్యునకును శుక్రాది గ్రహము
నకును దేవతకును బాణముకును పక్షికిని పేరు
భగ న ఇది ఐశ్వర్యముకును ప్రభావముకును
జ్ఞానముకును విరక్తికిని ఉపస్థకును కీర్తికిని
పరాక్రమముకును ప్రయత్నముకును కోరిక
కును సంపదకును ధర్మముకును ద్వాదశాదిత్యు
లలో నొకనికిని మోక్షముకును పేరు

యుగం కృతాదౌ యుగళే
వృద్ధినామౌషధేఽప చ।
యుగం హస్త చతుష్కేఽప
రధ సీ రాంగ యోర్యుగ ॥ (4)
మృగ ఎశౌ కురంగే చ
కరినక్షత్రభేదయో ।యాచ్నా

యుగ న ఇది కృతాది నాలుగు యుగములకును
జంటకును బుదివృదియను ఓషధికిని నాలుగు
చేతుల ప్రమాణముకును పు రధముయొక్క
నాగలియొక్క కాడికిని పేరు
మృగ పు ఇది పశుమూత్రమునకును వేడికిని
గజ విశేషముకును మృగశిరా నక్షత్రముకును

యాం మృగయాయాం చ	యాచనకును పేటకును ఈ స్త్రీ పులహుడను
మృగీ స్యాద్వనితాంతరే॥ (5)	మునీశ్వరుని భార్యకును పేరు
భృగు శుక్రే ప్రపాతే చ	**భృగు** పు ఇది శుక్రాచార్యులకును కొండచరియ
జమదగ్నౌ ఎనాకిని।	కును జమదగ్నిమునికిని ఈశ్వరునకును పేరు
భాగో రూపార్థకే ప్రోక్తో	**భాగ** పు ఇది నాటకాదుల భాగముకును భాగ్య
భాగధేయైకదేశయో ॥(6)	ముకును ఎక దేశముకును పేరు
నాగం తు సీసకే రంగే	**నాగ** న ఇది సీసముకును తగరముకును స్త్రీల
స్త్రీబంధే కరుణాంతరే।	రతిబంధ విశేషముకును నాగకరణమునకు పేరు
నాగ ఎన్నగ మాతంగ	పు సర్పముకును యేనుగకును క్రూరమయిన
క్రూరాచారిఘ తోయదే ॥ (7)	ఆచారముగలవానికిని మబ్బుకును నాగకేసర
నాగకేసర వున్నాగ	వృక్షముకును పొన్నచెటుకును గజదంతము
నాగదంతకమున్తకే।	కును తుంగముస్తకును నల్లని శరీర వాయు
దేహానిలప్ర భేదే చ	విశేషముకును సమాసోత్తరపదమయినపుడు శ్రేష
శ్రేష్ఠే స్యాదుత్తరస్థిత ॥ (8)	వాచకమునకును పేరు
రాగో ను రక్తౌ మాత్సర్యే	**రాగ** పు ఇది అనురాగముకును పరాభివృదిని
క్లేశాదౌ రోహితాదిషు।	సహించకుండుటకును క్లేశాదులకును యెరుపు
గాంధారాదౌ నృప రాగ	మొదలయిన వాటికిని సంధూరము బాలింత
	పాలు మొదలైన ధాతువులకును రాగరాజుకును
స్త్యాగో వర్జన దానయో ॥ (9)	పేరు **త్యాగ** పు ఇది విడుచుటకును యీవికిని
	పేరు
భోగస్సుఖేధనే చా వా	**భోగ** పు ఇది సుఖముకును ధనముకును
శ్శరీరఘణయోస్మృత ।	సర్పముయొక్క శరీరముకును పడగకును పరిపా
పాలనేऽ భ్యవహారే చ	లించుటకును భుజించుటకును జీతములనిచ్చి
నిర్వేశేషణ్య యోఽతాం॥ (10)	వెలయాండ్రనుంచుటకును పేరు
యోగోऽ పూర్వార్థ సంప్రాప్తౌ	**యోగ** పు ఇది పూర్వమందులేని ద్రవ్యాదులు
సంగతి ధ్యానయుక్తిషు।	తనకు సంభవించుటకును కూటమికిని ధ్యానించు
వపుస్థైర్యే ప్రయోగే చ	టకును కూర్పుటకును శరీర స్థైర్యముకును
విష్కంభాదిషు భేషజే॥ (11)	ప్రయోగించుటకును విష్కంభాది పంచాంగ

విస్రబ్ధఘాతి నిద్రవ్యో పాయసంనహనేష్వపి। కార్మణేఽపి చ యోగస్స్యా	యోగములకును ఔషధయోగముకును విశ్వాస ఘాతకునకును ధనముకును ఉపాయముకు ను కవచాదిసన్నాహముకును మూలికల వలన స్తంభనమోహనాదులను జేయుటకును పేరు
ద్రోగ కుష్ఠౌషధే గదే॥	**రోగ** పు ఇది కుషరోగమును నివారించు ఔషధ ముకును రోగముకును పేరు
వేగో జవే ప్రవాహే చ మహాకాలఫలేఽ పిచ।	**వేగ** పు ఇదిపేగముకును నదీప్రవాహముకును ముఖణి పండుకును పేరు
పూగస్తు క్రముకే బృందే చంగశ్శోభనదక్షయో ॥ (13)	**పూగ** పు ఇది పోకచెటుకును సమూహముకును పేరు **చంగ** పు ఇది శుభమునకును సమరున కును పేరు
లంగం గాత్రాంతికోపాయ ప్రతీకేష్వ ప్రధానకే।	**అంగ** న ఇది శరీరమునకును సమీపముకును ఉపాయమునకును అవయవమునకును అప్రధా నమైన దానికిని పేరు
లంగా (ఆంగో) దేశవిశేషే స్యురంగసంబోధనేఽవ్యయం॥	**అంగా** పు ఇది నిత్యబహువచనం అంగదేశము కును అవ్య సంబోధనకును పేరు
ఇంగస్స్యాదద్భుతే జ్ఞానే జంగమేంగితయోరపి।	**ఇంగ** పు ఇది ఆశ్చర్యముకును జ్ఞానముకును న మనుష్య పశు పక్ష్యాదులకును మనోభావము నకును పేరు
టంగ కృపాణభేదేస్యా జ్జంఘాయాం చ ఖనిత్రకే॥	**టంగ** పు ఇది ఖడవిశేషముకును ఎక్కకును తవ్వుగోలకును పేరు
తుంగ పున్నాగ నగయో స్తుంగస్యాదున్న తె2న్యవత్। బర్బ రానిశయోస్తుంగీ	**తుంగ** పు ఇది పొన్నచెటుకును పర్వతముకు ను వి ఉన్నతమైన దానికిని ఈ స్త్రీ వాయింట చెటుకును పసపునకును పేరు
వంగం సీసకరంగయో ॥	**వంగ** న ఇది ససమునకును తగరమునకును
వంగ కార్పాసవార్తాక దేశ భేదేషు కీర్తిత ।	పు ప్రత్తిచెటుకును వంగచెటుకును వంగదేశము కును పేరు
లంగస్సంగే చ షదేచ	**లంగ** పు ఇది కలయుటకును విటునకును పేరు

వ్యంగో హీనాంగభేకయో ॥	**వ్యంగ** పు ఇది అంగహీనునకును కప్పకును పేరు
భంగస్తరంగే రుగ్భేదే	**భంగ** పు ఇది తరంగముకును వాతరోగ విశేషము
భేదే జయవిపర్యయే।	కును భేదముకును పరాజయమునకును స్త్రీ
భంగాశణాఖ్యనస్యేఽప	జనుముకును పేరు
భృంగో ధూమ్యాట ఖదయో ॥ (18)	**భృంగ** పు ఇది కూకటి మూకఎటుకును విటునకు
మధువ్రతేఽప భృంగంతు	ను తుమ్మెదకును న గుంటగలగర చెటుకును
కేశరాజగుడత్వచో ।	లవంగ చెటుకును పేరు
రంగోర (ణేఖలే) ణ్డలే	**రంగ** పు ఇది యుద్ధసలముకును రక్తిమకును
రాగే నాట్యేరంగం త్రపుణ్యఽ॥ (19)	నాట్యముకును న తగరముకును పేరు
లింగం చిహ్నేఽను మానేఽ	**లింగ** పు ఇది గురుతుకును అనుమాన ఖండ
సాంఖ్యోక్త ప్రకృతావఽ।	మందలి సాధ్యసాధకమగు హేతువుకును సాంఖ్య
శివమూర్తి విశేషే చ	శాస్త్రమందు చెప్పబడిన ప్రకృతికిని శివలింగము
మేఢ్రానే చ ప్రచక్షతే ॥ (20)	కును శిశ్నముకును పేరు
శృంగం ప్రభుత్వే శిఖరే	**శృంగ** న ఇది ప్రభుత్వముకును పర్వత శిఖరము
చిహ్నే క్రీడాంబుయంత్రకే।	కును గురుతుకును చిమ్మన క్రోవికిని కొమ్మకు
విషాణోత్కర్షయో స్సానౌ	ను ఉత్కరకును కొండచరియకును పు జీవకమ
శృంగస్త్యాత్కార్చ శీర్షకే ॥	ను గ్రంథద్రవ్యముకును స్త్రీ అతివసకును ఋష
శృంగీవిషాయా మృషభే	భమను గ్రంథ్యద్రవ్యముకును అలంకార రూప
స్వర్ణమీనవిశేషయో ।	మయిన బంగారుకును మదురియను ఆడుచేప
	కును పేరు
గాంగస్తు గంగాసంభూతె	**గాంగ** త్రి ఇది గంగయందు పుటిన దానికిని
భీష్మ శక్తిధరేఽ ఎచ॥(22)	పు భీష్మునకును కుమార స్వామికిని పేరు
ఎంగ ఎశంగే ఎంగీ తు	**ఎంగ** పు ఇది ఎంగళ వర్ణముకును ఈ స్త్రీ
శమ్యాం ఎంగం తు బాలకే।	జమ్మిచెటుకును న బాలునకును స్త్రీ ఇంగువ
రామరే నాళికాయాంచ	కును గొటముకును గోరోచనమునకును
ఎంగా గోరోచనోమయో ॥	పార్వతికిని పేరు
ఖడో గండక శృంగాని	**ఖడ్గ** పు ఇది ఖడమృగము కొమ్ముకును కత్తికిని
ఋద్ధభేదేషు గండకే।	ఋద విశేషునకును ఖడమృగముకును పేరు

దుర్గస్స్యాద్దుర్గమే దుర్గా	**దుర్గ** త్రి ఇది పొందశక్యముగాని దానికిని స్త్రీ
గౌరీ నీలికయోరపి ॥ (24)	పార్వతికిని నీలి చెటుకును పేరు
సర్గస్స్యాన్నిశ్చయాధ్యాయ	**సర్గ** పు ఇది నిశ్చయముకును పురాణాదుల
మనోత్సాహాత్మసృష్టిషు ।	యందలి అధ్యాయముకును మోహముకును ఉత్సాహముకును జీవసృష్టికిని పేరు
మార్గోమృగమదే మాస	**మార్గ** పు ఇది కస్తూరికిని మారశిరమాసముకు
ప్రభేదేన్వేషణా ధ్వనో ॥ (25)	ను వెతకుటకును మారము కును త్రి మృగ
(వాచ్యవన్మృగసంబంధే	సంబంధమయిన దానికిని పు మృగశిరా నక్షత్రము
మార్గోऽపి మృగశీర్షభే)	కును పేరు) ఇది అధిక పౌరము
శార్ఙ్గం కార్ముకమా త్రేపి	**శార్ఙ్గం** న ఇది సామాన్య ధనస్సుకును విష్ణు
విష్ణోరపి శ రాసనే ।	ధనస్సుకును పేరు
వల్గుశ్చాగే మనోజ్ఞే తు	**వల్గు** పు ఇదిమేకపోతుకును త్రి మనోహరమైన
వల్గుభాషితమన్యవత్ ॥ (26)	దానికిని పేరు
ఫలు ప్రోక్తామలప్వాంచ	**ఫల్గు** స్త్రీ ఇది కుక్క మేడి చెటుకును త్రి
నిస్సారే ఫల్గు వాచ్యవత్ ।	సారములేని దానికిని పేరు
శృంగీ వటామ్రాతకయో	**శృంగీ** స్త్రీ ఇది మర్రిచెటుకును అంబాళపు
పర్కట్యామపి విశ్రుతా ॥ (27)	చెటుకును జువ్విచెటుకును పేరు
★ అథ గాంతో త్రివర్ణ ★	
పన్నగ పద్మగాన్యే స్యా	**పన్నగ** పు ఇది తామరకాడకును సర్పముకును
త్పన్నగోపి భుజంగమే ।	పేరు
ప్లవగో వానరే భేకే	**ప్లవగ** పు ఇది కోతికిని కప్పకును అనూరున
సారథా చోష్ణదీధితే ॥ (28)	కును పేరు
జింహగో మందగే సర్పే	**జింహగ** పు ఇది మెల్లగాపోవువానికిని పాము
	కును పేరు
విహాగశ్చాశుగే ఖగే ।	**విహగ** పు ఇది బాణముకును పక్షికిని పేరు
సర్వగం సలిలే ఖ్యాతం స	**సర్వగ** న ఇది జలముకును పు శివునకును
ర్వగశ్శంకరే వి (ధా) భౌ ॥	ప్రభువుకును పేరు
ఆభోగో వరుణచ్ఛత్రే	**ఆభోగ** పు ఇది వరుణదేవుని గొడుగుకును

పూర్ణ తాయత్నయోరప।	పరిపూరత్వముకును ప్రయత్నముకును పేరు
ఆయోగో వ్యాప్తతా గంధ	**ఆయోగ** పు ఇది వ్యాపారముకును గంధ
మాల్యోపాహరరోధయో ॥	మాల్యాదుల కానుకకును తీరమునకును పేరు
అయోగో విధురే కూటే	**అయోగ** పు ఇది పెండ్లాము చచ్చిన వానికిని
విశ్లేషే కరినోద్యమె।	కపటమునకును వియోగముకును కరిన ప్రయ
	త్నముకును పేరు
ఆశుగో మారుతేబాణే	**ఆశుగ** పు ఇది వాయువకును బాణమునకును
ప్యుద్వేగం క్రముకీఫలే ॥ (31)	పేరు
ఉద్వేగస్తిమితే క్లేశె	**ఉద్వేగ** న ఇది పోకకాయకును పు నిశ్చలత్వము
భయేమందరగామిని।	కును దు ఖముకును భయముకును మెల్లగాపోవు
ఉద్వేగో వ్యుద్బాహులకో	వానికిని ఉన్నతమైనభుజములుగలవానికిని ఊర్ధ్వ
ద్వే జనోద్గమనే షుచ॥ (32)	భాగముగ దలించుటకును పైకిలేచుటకును పేరు
సంభొగ స్సురతే భోగే	**సంభోగ** పు ఇది రతికిని చందనతాంబూలాది
స్యాత్తుండే జినశాసనే।	భోగముకును గజతుండముకును బుద్ధుని శాస
	నమునకును పేరు
పరాగ పుష్పరజస	**పరాగ** పు ఇది పుప్పొడికిని ధూళికిని స్నానార్థ
ధూళిస్నానీయయోరప॥ (33)	మయిన నలుగుపిండిమొదలయిన వాటికిని పర్వత
గిరిప్రభేదే విఖ్యాతా	విశేషముకును ఖ్యాతికిని సూర్యాదిగ్రహణముకు
వుపరాగేచ చందనే।	ను మంచి గంధముకును పేరు
ప్రయాగస్తీర్థ భేదేస్యా	**ప్రయాగ** పు ఇది ప్రయాగ క్షేత్రముకును
ద్యజ్ఞేశతమఖాశ్వయో ॥ (34)	యజ్ఞముకును ఇంద్రునకును గుర్రముకును పేరు
ప్రయోగ కార్మణే ప్రోక్త	**ప్రయోగ** పు ఇది మూలికలచేతస్తంభనమోహనో
ప్రయుక్తౌ చ నిదర్శనే।	చ్చాటనాదులను జేయుకర్మకును ప్రయోజనము
	కును దృష్టాంతముకును పేరు
వాతిగ కథితో భంట్యాం	**వాతిగ** పు ఇది నేలములగ చెటుకును ధాతు
ధాతువాదిని వాచ్యవత్ ॥ (35)	వాదము నేర్చిన వానికిని పేరు
తడాగస్తు జలాధార విశేషే	**తడాగ** పు ఇది చెరువుకును వ్యాఘ్రాదులను
(కటకేఏచ) యంత్రకూటకే।	పటు బోనుకును పేరు

పున్నాగ పురుషశ్రేష్ఠ	**పున్నాగ** పు ఇది పురుష శ్రేషునకును తెల్లతాచు
పాండునాగే ఎతోత్పలే॥	పాముకును తెల్లకలువకును న జాజికాయకును
జాతీఫలేఽ పున్నాగం	పేరు
నిసరశ్శీలనరయో ।	**నిసర్గ** పు ఇది స్వభావముకును సృష్టికిని పేరు
విసర స్త్యాగవద్దానే	**విసర్గ** పు ఇది త్యాగశబమువలెను దానముకును
విసరోమలనిరమే ॥ (38)	మలము విడుచుటకును విసరనీయకును సూర్యు
విసర్జ నీయేఽయన	ని అయన విశేషముకును పేరు
ప్రభేధే చ విభావసో ।	
ఉత్సర్గో వర్జనే త్యాగే	**ఉత్సర** పు ఇది వాంసకును విడుచుటకును
సామాన్యన్యాయదానయో ॥	సామాన్య విధికిని దానముకును పేరు
త్రివరో ధర్మకామార్థే	**త్రివర** పు ఇది ధర్మారకామములకును కరక
త్రిఫలాయాం కటుత్రికే।	పుశిరిగ తాణికాయలకును శొంఠి ఎప్పలి మిరి
వృద్ధిస్థానక్షయే సత్వరజ	యాలకును వృది సానక్షయములకును సత్వ
స్తమస కధ్యతే ॥(39)	రజ స్తమోగుణములకును పేరు
తాతగు క్షుద్రతా తే స్యా	**తాతగు** పు ఇది ఎనతండ్రికిని తండ్రియొక్క
జ్జనకస్య వాతేఽ చ।	స్నేహాతునకును పేరు
లనంగో మదనే నంగ	**అనంగ** పు ఇది మన్మధునకును న ఆకాశము
మాకాశమనసోర్మతం ॥ (40)	కును మనస్సునకును పేరు
మృదంగ ఎట హే ఘోషే	**మృదంగ** పు ఇది మదెలకును ధ్వనికిని పేరు
భుజంగ ష్టదసర్పయో ।	**భుజంగ** పు ఇది విటునకును పాముకును పేరు
పంతగ శ్శలభేశాలి	**పతంగ** పు ఇది మిడుతకును సస్యవిశేషముకు
ప్రభేదేవిహాగే రవౌ॥(41) ఎతంగం	ను పక్షికిని సూర్యునకును న పాదరసమున
పారదే (ప్రోక్తం) క్యాఽ	కును పేరు
నరంగం తు వరండకే।	**నరంగ** న ఇది ముఖరోగ విశేషముకును శిశ్నము
శేఫే నరంగ మప్యాహు	కును పేరు
ర్నిషంగస్సంగతూణయో ॥	**నిషంగ** పు ఇది కలయికకును అమ్ములపొదికిని
విడంగం కృమి హే ఖ్యాతం	పేరు
విడంగో నాగరేన్యవత్।	**విడంగ** న ఇది వాయువిడంగముకును త్రి

	నేర్పరికిని పేరు
కళింగ ప్రూతికరజే ధూమ్యాటే నీవృదంతరే॥ (43) కళింగం కౌటజఫలే కళింగా యోఽతి స్మృతా।	**కళింగ** పు ఇది నెమలడుగు చెటుకును కూకటి మూగఎటుకును కళింగ దేశముకును న కొడిశ పండుకును స్త్రీ మగువకును పేరు
కాళింగో భూమికర్కారౌ దంతావళభుజంగయో ॥ (44) కాళింగీ రాజకర్కట్యాం ధారాంగ ఖడ్గతీర్థయో । అపాంగ మంగహీనే స్యా న్నేత్రాంతే తిలకేఽచ ॥ (45) వరాంగం యోనిమాతంగ మస్తకేషు గుడత్వచి । పత్రాంగం పద్మకే భూర్జే పత్రాంగం రక్తచందనే ॥ (46)	**కాళింగ** పు ఇది నేలగుమ్మడిచెటుకును యేనుగకును సర్పముకును ఈ స్త్రీ నక్కదోసపాదుకును పేరు **ధారాంగ** పు ఇది కత్తికిని క్షేత్రముకును పేరు **అపాంగ** త్రి ఇది అవయవహీనమైన దానికిని పు నేత్రాంతముకును నుదుటిబొటుకును పేరు **వరాంగ** న ఇది భగముకును యేనుగకును శిరస్సునకును లవంగపు చెటుకును పేరు **పత్రాంగ** పు ఇది ఎనుగ శరీమందలి పొడమచ్చలకును భజపత్రి చెటుకును యెర్రచందనముకును పేరు
రథాంగ శ్చక్రవాకేఽ రథాంగం చక్ర ఇష్యతే। రక్తాంగం విద్రుమే భౌమే విద్యాత్కాం ఎల్లధీరయో ॥(47) రక్తాంగమఎజీవంత్యాం మాతంగ శ్శ్వపచే గజే। హేమాంగో ధ్రూణే తార్క్ష్యే నారంగం ఎప్పలీరసే॥(48) నాగరంగే విటేజంతౌ యమజేఽ ప్రకీర్తిత । సారంగ శ్చాతకే భృంగే కురంగే చ మతంగజే ॥(49)	**రథాంగ** పు ఇది చక్రవాక పక్షికిని న చక్రముకును పేరు **రక్తాంగ** న ఇది పగడముకును పు అంగారకునకును న కాంఎల్యమను ఓషధికిని కుంకుమకును న పాలకూరకును పేరు **మాతంగ** పు ఇది మాదిగవానికిని యేనుగకును పేరు **హేమాంగ** పు ఇది బ్రహ్మకును గరుడునకును పేరు **నారంగ** న ఇది ఎప్పలి రసముకును పు నారింజచెట్టుకును విటునకును ప్రాణికిని కవల ఎల్లలకును పేరు **సారంగ** పు ఇది వానకోయిలకును తుమ్మెదకును లేడికిని ఎనుగకును సారంగ పక్షికిని

ఎక్షిభేదే చ సారంగ
స్సారంగశ్శబలే (త్రిషు)ऽన్యవత్।
ప్రియంగు ఫలినీ కంగు
ఎప్పలీ రాజికాసు చ॥ (50)
నీలంగు క్రిమిజాతౌ స్యా
ద్భృంభరాళీ ముసారయో ।
తురంగీ చాశ్వగంధాయాం
తురంగశ్చిత్తవాజినో ॥(51)
చక్రాంగీ కటురోవాణ్యాం
చక్రాంగో మానసౌకసి।

★ అథ గాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

ఈహామృగో వృకే జంతౌ
ప్రభేదే రూపకస్యచ॥(52)
మల్లనాగోऽభ్రమాతంగే
వాత్స్యాయనమునావపి।
ఉపరాగ పరీవాదే రాహు
గ్రస్తార్క చంద్రయో ॥(53)
దుర్నయే గ్రహకల్లోలేऽ
పవర్గస్త్యాగ మోక్షయో ।
క్రియావసానసాఫల్యే
ప్యపవర ప్రయుజ్యతే॥ (54)
ఉపసర్గ స్మృతో రోగ
భేదోపప్లవయోరపి।
సమాయోగస్తు సంయోగే
సమవాయే ప్రయోజనే ॥(55)
సంప్రయోగం రతే విద్యా
దన్వితౌ కార్మణేऽపచ।

త్రి శబలవరముకును పేరు

ప్రియంగు పు ఇది ప్రేంకణపు చెటుకును కొర్ర ధాన్యముకును ఎప్పలిచెటుకును నల్లావాలకును పేరు

నీలంగు పు కీటకమునకును తుమ్మెదచాలు కును ఇంద్రనీలమణికిని పేరు

తురంగీ స్త్రీ ఇది పెన్నేరుగడకును పు మనస్సున కును గుర్రముకును పేరు

చక్రాంగీ స్త్రీ ఇది కటుకరోహిణికిని పు హంసకు ను పేరు

ఈహామృగ పు ఇది తోడేలుకును జంతువకును నాటక విశేషముకును పేరు

మల్లనాగ పు ఇది ఐరావతముకును వాత్స్యాయ నుడను మునికిని పేరు

ఉపరాగ పు ఇది నిందించుటకును చంద్రసూర్య గ్రహణములకును దుర్నీతికిని రాహుగ్రహము కును పేరు

అపవర్గ పు ఇది విడుచుటకును ముక్తికిని కార్యావసానమందు పొందబడిన ఫలముకును పేరు

ఉపసర్గ పు ఇది రోగవిశేషముకును ఉపద్రవమ కును పేరు

సమాయోగ పు ఇది కలయుటకును సమూహ ముకును ప్రయోజనమునకును పేరు

సంప్రయోగ పు ఇది సురతముకును సంబంధ ముకును మూలికలచేత సంభన మోహనాదులను జేయుటకును పేరు

దీర్ఘాధ్వగ శృంఖలకే	**దీర్ఘాధ్వగ** పు ఇది ఒంటెకును త్రి జాబులు
లేఖహారె తు భేద్యవత్॥(56)	మోయువానికిని పేరు
అభిషంగస్తు శపథే	**అభిషంగ** పు ఇది ప్రతిజ్ఞచేయుటకును తిటుట
స్యాదాక్రోశే ఎరాభవే।	కును తిరస్కారముకును పేరు
ఛత్రభంగస్తు వైధవ్యే	**ఛత్రభంగ** పు ఇది ముండమోయుటకును
స్వాతంత్ర్య నృపనాశయో ॥	స్వాతంత్ర్యముకును ప్రభునాశముకును పేరు
కటభంగస్తు సస్యానాం	**కటభంగ** పు ఇది హస్తప్రమాణముగా సస్యము
హస్తభేదే నృపాత్యయే।	లను గోయుటకును ప్రభునాశముకును పేరు
★ అథ గాంత పంచవర ★	
కథాప్రసంగో వాతూలే	**కథాప్రసంగ** పు వాయుసమూహముకును
విషవైద్యేఽఎ వాచ్యవత్॥ (58)	విషవైద్యునికిని పేరు
నాడీతరంగ ఇత్యాఖ్యా	**నాడీతరంగ** పు ఇది సంచారముచేయు వానికిని
హాండకే రతహాండకే।	విటుగానికిని పేరు
★ అథ ఘాంతవర ★	
ఘోఘుర్వరే చ ఘంటాయాం	**ఘు** పు ఇది గుడ్లగూబకును ఘంటకును స్త్రీ
కాంచికాఘాతయోరఎ।	మొలనూలుకును ప్రహారముకును పేరు
★ అథఘాంతో ద్వివర్ణ ★	
ఆఘం తు వ్యసనే ప్రోక్తం	**ఆఘ** న ఇది దూత్యము మొదలయిన కష్టము
మఘం పాతక దు ఖయో ॥	కును పాపముకును దు ఖముకును పేరు
అర్ఘ పూజా విధౌ మూల్యే	**అర్ఘ** పు ఇది పూజా విధికిని ఖరీదుకును పేరు
అంఘ్రి (ఘ్ర) ఘ పాదదృమూలయో ।	**అంఘ** ఘ ఇది పాదమునకును వేరుకును పేరు
ఓఘో బృందే ఎయోవేగే	**ఓఘ** పు ఇది సమూహముకును జలప్రవాహ
దృతనృత్యోఎదేశయో ॥	ముకును దురితముగా నృత్యముచేయుటకును
ఓఘ ఎరంఎరాయాంచ	మంత్రాదులను జెప్పుటకును వరుసకును పేరు
మేఘస్స్యాన్ముస్తకే ఘనే।	**మేఘ** పు ఇది తుంగముస్తకును మబ్బుకును పేరు
లఘుర్మనోజ్ఞనిస్సారా	**లఘు** త్రి ఇది మనోహరమైన దానికిని సారము
గురుఘ ప్రధితో లఘు॥(3)	లేనిదానికిని నీచమైన దానికిని న కృష్ణాగురు
కృష్ణాగురుణిశీఘ్రే చ	కును శీఘ్రముకును స్త్రీ స్ప్యక్కయనెడు గ్రంథ్య

న్పుక్కాయాం చ న్మృతాలఘు ।	ద్రవ్యముకును పేరు
ఉద్ధస్స్యాత్పావకే వాస్త	**ఉద్ధ** పు ఇది అగ్నిని అరచేతికిని శరీరవాయువ
పుటకే దేవాజానిలే॥ (4)	కును పేరు
మోఘాఽ పాటలాయాం	**మోఘా** స్త్రీ ఇది పాటల వృక్షముకును త్రి
స్యాన్మోఘోనిష్ఫలదీనయో ।	నిష్ఫలమైన దానికిని దీనమైన దానికిని పేరు
మఘామఘీ చ నక్షత్రే	**మఘా మఘీ** స్త్రీ ఇది మఘానక్షత్రము పేరు
భేషజే చ యథాక్రమం॥ (5)	స్త్రీ ఇది ఓషధి విశేషము పేరు
శ్లాఘా ఽస్తా ప్ర ంసాయాం	**శ్లాఘా** స్త్రీ ఇది స్తుతికిని పరిచారము (ఊడిగ
పరిచర్యాభిలాఽయో ।	ము) ఇచ్ఛకును పేరు
★ అథఘాంతో త్రివర ★	
లనఘో నిర్మలాపాఽ	**అనఘు** త్రి ఇది స్వచ్ఛమైన దానికిని నిరుషమైన
మనోజ్ఞేష్వభిధేయవత్॥(6)	దానికిని మనోహరమైన దానికిని పేరు
పలిఘ కాచకుశ	**పలిఘు** పు ఇది గాజు పాత్రకును కుండకును
ఘటప్రాకారగోపురే।	ప్రాకారముకును బహిర్ద్వారముకును పేరు
పరిఘో యోగభేదే స్యా	**పలిఘు** పు ఇది 19వ పంచాంగయోగముకును
న్ముదరే రథఘాతయో ॥(7)	ఆయుధ విశేషముకును అడుకర్రకును వాంస
	కును పేరు
ప్రతిఘ ప్రతిఘాతే చ	**ప్రతిఘు** పు ఇది మారణమునకును క్రోధము
రోషే చ ప్రతిఘో మత ।	కును పేరు
కాచిఘ కాంచనే ప్రోక్త	**కాచిఘు** పు ఇది బంగారుకును తండ్రిలేని
శ్చేమండే మోఽక్షేఽ చ॥	వానికిని ఎలుకకును పేరు
మహోర్ఘస్తు మహామూల్యే	**మహోర్ఘ** పు ఇది గొప్ప విలువకును లావుకఎట
(మణౌ) తథా లావకఎక్షిణి।	కును పేరు
నిదాఘో గ్రీష్మకాలేస్యా	**నిదాఘు** పు ఇది గ్రీష్మఋతువుకును వేడిమికిని
దుష్ణస్వేదాంబునోరపి॥(9)	చెమటకును పేరు
ఉల్లాఘస్తు శుచౌ హృష్టే	**ఉల్లాఘు** త్రి ఇది శుచియయిన దానికిని సంతో
దక్షనిరోగయోరపి।	షించిన దానికిని రోగములేని దానికిని పేరు
సర్వోఘో గురువేగార్ధ	**సర్వోఘు** పు ఇది గొప్ప వేగముకును సర్వసేవ

సర్వఎన్న హానార్థయో ॥ (10)	లున్నూ యుదసన్నాహమగుటకును పేరు
అమోఘ స్సఫలే ऽ మోఘా	**అమోఘ** త్రి సఫలమైన దానికిని స్త్రీ వాయువి
విడంగా భయయోరఎ।	డంగముకును కరకచెటుకును పేరు
★ అథ చాంతవర ★	
కచ కేశే గురో పుత్రే	**కచ** పు ఇది జుట్టుకును బృహస్పతి కుమారునకు
బంధే శుష్క వ్రణే కచ ।	ను బంధముకును ఎండిన కురుపునకును స్త్రీ
కచా కరిణ్యాం	ఆడయేనుగుకును పేరు
కాచస్తు మణౌ శిక్యే మృదం	**కాచ** పు ఇది గాజురాతికిని ఉటికిని మటిలోని
తరే। (1) నేత్ర రోగే ऽ ఎ	భేదముకును నేత్రరోగవిశేషముకును పేరు
నీచస్తు వామనే పామరేస్మృత ।	**నీచ** పు ఇది పొటి వానికిని తుచ్ఛునకును పేరు
మోచ శ్శోభాంజనేప్రోక్తా	**మోచ** పు ఇది మునుగచెటుకును స్త్రీ బూరుగ
మోచా శాల్మలిరంభయో ॥ (2)	చెటుకును అరటి చెటుకును పేరు
ఎచుస్తూలే చ కర్షే చ	**ఎచు** పు ఇది దూదికిని తాండ్రచెటుకును
కుష్ఠరోగే ऽ ఎరాంతరే।	కుషరోగముకును ఎచుడను రక్కసునకును
భైరవస్య ప్రభేదే చ	భైరవునకును పేరు
ఎచు క్వాఎనిగద్యతే॥ (3)	
కూర్చోవికత్థనే మధ్యే	**కూర్చ** పు ఇది కపటముకును కనుబొమల
భ్రువోశ్మశ్రుణి కైతవే।	నడుమకును మీసము మొదలైన ముఖరోమముల
	కును మిషకును పేరు
క్రౌంచ ఖగనగద్వీఎ	**క్రౌంచ** పు ఇది క్రౌంచపక్షికిని క్రౌంచపర్వతము
ప్రభేదేషు ప్రయుజ్యతే॥ (4)	కును క్రౌంచ ద్వీపముకును పేరు
చంచోసలాదినిర్మాణే	**చంచ** పు ఇది రంధ్రముమొదలయినవి నిర్మించు
చంచాతు తృణపూరుషే।	టకును స్త్రీ వెరబొమ్మకును పేరు
చంచు పంచాంగుళే	**చంచు** పు ఇది ఆముదపుచెటుకును పక్షిముటి
త్రోట్యాం గోనాడీచే ऽ ఎ ఎర్యతే॥	కిని శాకవిశేషముకును పేరు
శుచి శ్శుద్ధే ऽ ను ఎవాతే	**శుచి** త్రి ఇది పరిశుదమైన దానికిని కొటబడిన
శృంగారాషాఢయో స్సతే।	దానికిని పు శృంగారరసముకును ఆషాఢమాస
గ్రీష్మ వాతవహో ऽ ఎస్యా	ముకును తెలుపుకును గ్రీష్మ ఋతువుకును

దుపధాశుద్ధమంత్రిణి ॥ (6)	అగ్నికిని ధర్మాదులచేతను పరీక్షించి మోసపోని మంత్రికిని పేరు
రుచిర్మయూఖేశోభాయా మభిష్వంగాభిలాషయో । వీచి స్స్వల్పే తరంగే స్యా దవకాశే సుఖేऽ ఎచ ॥ (7)	**రుచి** స్త్రీ ఇది కిరణముకును కాంతికిని అత్యాసక్తికిని ఇచ్ఛకును పేరు **వీచి** స్త్రీ ఇది స్వల్పముకును అలకును అవకాశముకును సుఖముకును పేరు
సూచి కరాద్యభినయే నారీణాం కరణాంతరే। సూచీ తుసీవనద్రవ్యే శచీంద్రాణ్యాంశతావరౌ॥ (8)	**సూచి** స్త్రీ ఇది అభినయ హస్తవిశేషముకును స్త్రీలయొక్క అంగవిక్షేప విశేషముకును (మొగలి మొగకును) ఈ సూది కిని పేరు **శచీ** స్త్రీ ఇది ఇంద్రుని భార్యకును ఎల్లి ఎచ్చరకును పేరు (ఎల్లితేగలని వాడుదురు)
కాంచీ స్యాన్మేఖలాదామ్ని గుంజాయాం నీవృదంతరే। వచా స్యాదుగ్రగంధాయాం సారికాయాం శుకే వచ ॥ (9)	**కాంచీ** స్త్రీ ఇది మొలనూలుకును గురివెందలతకును కాంచీ పటణముకును పేరు **వచా** స్త్రీ ఇది నల్లవసకును గోరింక ఎట్టుకును పు చిలుకకును పేరు
లర్చాపూజా ప్రతిమయో శ్చర్చా స్థానకచింతయో । చర్చి కాయాం చ రుక్శోభా కిరణే చ్ఛాయి చే ఎ్యతే॥ (10)	**అర్చా** స్త్రీ ఇది పూజకును విష్ణువినాయకాది ప్రతిమకును పేరు **చర్చా** స్త్రీ ఇది చందనాదుల మైపూతకును విచారణకును పార్వతికిని పేరు **రుక్** స్త్రీ ఇది కాంతికిని కిరణముకును ఇచ్ఛకును పేరు
త్వక్చర్మవల్కయోశ్చేచే న్యజ్యేచే నిమ్నకా ర్మ్మయో । వాగ్వచనే సరస్వత్యాం భాషాగీర్భారతీ యథా॥	**త్వక్** స్త్రీ ఇది చర్మముకును నారపటుకును లవంగపు చెట్టుకును పేరు **న్యఙ్** త్రి ఇది నీచమైనదానికిని పల్లమైనదానికిని కృశించిన దానికిని పేరు **వాక్** స్త్రీ ఇది భాషా గీః భారతీ యీ శబములవలెను మాటకును స్వరస్వతికిని పేరు

★ అథ చాంతస్త్రివర ★

కవచో గర్దభాండే స్యా త్సన్నాహె పటహెఽ ఏచ।	**కవచ** పు ఇది కలజువ్వి చెటుకును కవచము కును రణభేరికిని పేరు
వికచ క్షుణేకేతు గ్రహే చ స్ఫుటి త్యే న్యవత్॥	**వికచ** పు ఇది క్షపణ మతసునకును కేతు గ్రహము కును త్రి వికసించిన దానికిని పేరు
క్రకచ కరపత్రే స్యా ద్గ్రంధిలాఖ్యద్రుమేఽ ఏచ।	**క్రకచ** ప్రు ఇది రంపముకును వెణుతురు చెటుకు ను పేరు
సంకోచమఏ కాశ్మీరే సంకోచో మీనబంధయో ॥ (13)	**సంకోచ** న ఇది కుంకుమకును పు చేపకును కటుటకును పేరు
నారాచో లోహబాణే స్యా న్నారాచో జలవాస్తని।	**నారాచ** పు ఇది అనేక లోహములు కూడ చేసిన బాణముకును నీటియేనుగకును ఈ స్త్రీ శానముకును పేరు
నారాచ్యేషణికాయాం చ సమ్యక్సంగతవ్యాద్యయో ॥	**సమ్యక్** త్రి ఇది కూడుకొన్న దానికిని మనోజ్ఞ మైన దానికిని పేరు
ప్రపంచ స్సంచయే ప్రోక్తో విస్తారే చ ప్రతారణే।	**ప్రపంచ** పు ఇది సమూహముకును విస్తారము కును వంచనకును పేరు
మరీచి కృపణే దీప్తా వృషభే (దే ఏ దృశ్యతే) దమ యూఖయో ॥ (15)	**మరీచి** పు ఇది లోభికిని ప్రకాశముకును మరీచి మునికిని (అనగా కశ్యపుని తండ్రి) కిరణము కును పేరు
మారీచో రక్షసో భేదే కక్కోలే యాజకద్విజే।	**మారీచ** పు ఇది మారీచుడను రాక్షసునకును మిరియముకును యజ్ఞముచేయించు బ్రాహ్మణున కును పేరు
మారీచీ దేవతాభేదే నముచి స్స్మర దత్యయో ॥	**మారీచీ** స్త్రీ ఇది వజ్ర కాళికయను దేవత పేరు **నముచి** పు ఇది మన్మథునకును రాక్షసునకును పేరు
కణీచి పుష్పతలతా గుంజయో శ్శకటటేఽ ఏ చ।	**కణీచి** స్త్రీ ఇది పుష్పించిన లతకును గురివెంద తీగకును బండికిని పేరు
అవీచి ర్నరకానూర్మ్యో	**అవీచి** పు నరక విశేషముకును తరంగములు

	లేని జలముకును పేరు
ర్విపంచీ కేళివీణయో ॥	**విపంచీ** స్త్రీ ఇది క్రీడకును వీణకును పేరు
★ అథ చాంతశ్చతుర్వర్ణ ★	
మల్లిమ్లుచోऽనిలే చోరే	**మలిమ్లుచ** పు ఇది వాయువకును దొంగకును పేరు
జలసూచిర్జ లౌకసి।	**జలసూచి** స్త్రీ ఇది జలగకును పు నాలుగు
శృంగాటే శింశుమారే చ	వీధులమొగకును ఎడకమొసలికిని కంకత్రోటియ
కంకత్రోటి ఋషేऽఎ చ॥ (18)	ను చేపకును పేరు
★ అథ చాంత పంచవర ★	
రతనారీచ ఇత్యేష	**రతనారీచ** పు ఇది మన్మథునకును కుక్కకును
కథితోరతివల్లభే।	ఉత్తమ స్త్రీలయొక్క సీత్కారముకును పేరు
కుక్కురే రతనా రీ చ	
స్సీత్కారే వరయోఽతాం॥ (19)	
★ అథ ఛాంతవర ★	
అచ్ఛ స్ఫటికభల్లూక	**అచ్ఛ** పు ఇది స్ఫటికమణికిని ఎలుగుగొడుకును
నిర్మలేష్వచ్ఛ మవ్యయం।	నిర్మలముకును అ అభిముఖమగుటకును పేరు
అభిముఖ్యేऽధ	
కచ్ఛస్స్యాదనూపే తున్నక	**కచ్ఛ** పు ఇది జలప్రాయ ప్రదేశముకును నంది
ద్రుమే॥(1) నౌకాంగే పరి	చెటుకును చుక్కానికిని కటుఖట యొక్క గోచి
ధానస్య పశ్చాదంచలపల్లవే।	చెంగుకును స్త్రీ మిడుతకును బ్రాహ్మ్యాది సప్త
కచ్ఛాతు చీరికాయాంచ	మాతృకాంతరత దేవతావిశేషముకును పేరు
వారాహ్యాంచ నిగద్యతే॥	
స్యాద్గుచ్ఛస్తబకే స్తంభే	**గుచ్ఛ** పు ఇది పూలగుత్తికిని తృణాదుల దుబ్బు
హారభేదకలాపయో ।	కును 32 పేఁట లముత్యాల హారముకును ఎంఛము
	కును పేరు
పుచ్ఛ పాశ్చాత్యభాగేస్యా	**పుచ్ఛ** పు ఇది వెనుక ప్రక్కకును న తోకకును
ల్లాంగూలే పుచ్ఛమిష్యతే।	పేరు
మ్లేచ్ఛ పాపరతే జాతి	**మ్లేచ్ఛ** పు ఇది పాపాసక్తునకును శబరపుళిందాది
భేదేస్యాదపభాషణే॥	జాతికిని దుర్భాషకును పేరు

ఎచ్చా తు శాల్మలీ వేష్టె	**ఎచ్చా** స్త్రీ ఇది బూరుగ బంకకును గంజి తొరక
మండే చాశ్వపదామయే॥	కును అశ్వముయొక్క కాలియందు పుటు రోగము
ఎంక్తౌ పూగచ్ఛటా కోశ	కును వరుసకును పోకచెటుకును సమూహము
మోచా విజయినేషు చ।	కును మొగకును అరటి చెటుకును జిడుకల
ఎచ్ఛ పుచ్ఛే	వస్తువుకును పు తోకకును పేరు
మహాకచ్ఛ స్సముద్రే చ	**మహాకచ్ఛ** పు ఇది సముద్రునకును వరుణ
ప్రచేతసి॥ (5)	దేవునకును పేరు
★ అథజాంతవర ★	
జారాకాశే సరస్వత్యాం	**జా** స్త్రీ ఇది ఆకాశముకును సరస్వతికిని
ఎశాచ్యాం జవనేఽ ఎచ।	ఎశాచ స్త్రీకిని వేగముకును పేరు
జో జన్యాం జాతమాత్రేచ	**జ** పు ఇది పుట్టుగకును పుటిన దానికిని
మృత్యుంజయే జనార్ద నే॥(1)	శివునకును విష్ణువునకును పేరు
కంజ కేశే విరించౌ చ	**కంజ** పు వెంట్రుకలకును బ్రహ్మకును న
కంజం ఎయ్యూషపద్మయో ।	అమృతముకును పద్మముకును పేరు
ఎజో హరౌ హరే కామే	**అజ** పు ఇది విష్ణువుకును శివునకును మన్మధున
విధౌ ఛాగే రఘూ స్సుతే॥	కును బ్రహ్మకును మేకకును అజమహారాజు
	కును పేరు
వ్రజో గోష్ఠాధ్వబృందేషు	**వ్రజ** పు ఇది గోవులసాలకును మార్గముకును
	సమూహముకును పేరు
నిజమాత్మీయనిత్యయో ।	**నిజ** త్రి ఇది తన సంబంధమయిన దానికిని స్థిర
	మయిన దానికిని పేరు
ధ్వజం చిహ్నాఎతాకాయాం	**ధ్వజ** న ఇది గురుతుకును జండాకును పు
ధ్వజ శ్శౌండికశేఫ	కల్లమ్ముకొని జీవించు వానికిని శిశ్నముకును
సో ॥(3) ఖట్వాంగేచ	ఆయుధ విశేషముకును పేరు
స్వజంరక్తే స్వజ ప్రస్వేద	**స్వజ** న ఇది రక్తముకును పు చెమటకును
పుత్రయో ।	పుత్రునకును పేరు
ద్విజో విప్రేఽండజే దంతే	**ద్విజ** పు ఇది ఉపనయనాది సంస్కారములను
భారీరేణుకయో ర్ద్విజా॥	పొందిన బ్రాహ్మణునకును పక్షిసర్పాదులకును

	దంతముకును స్త్రీ గంటుబారంగికిని రేణుకమను గ్రంధ్యద్రవ్యముకును పేరు
బీజం రేతస తత్త్వే చ హేతావంకురకారణే। ఆదానే ఎచ	**బీజ** న ఇది శుక్లముకును యథారముకును కారణముకును విత్తనముకును గర్భాదానముకును పేరు
సజ్జస్స్యాత్సంనద్ధే సంభృతేఽ ఎ చ॥ (5)	**సజ్జ** త్రి ఇది సదమైన దానికిని సంపాదింపబడిన దానికిని పేరు
వాజంఘృతేఽప్సుయజ్ఞేఽన్నే వాజో నిస్వనపక్షయో। వాజో జవే మునౌ వాజో వాజ్య శ్శార్యాపదేశయో॥	**వాజ** న ఇది సేతికిని జలముకును యజ్ఞమునకును అన్నముకును పు ధ్వనికిని రెక్కకును వేగముకును ఒక మునికిని పేరు
భుజ పాణౌ చ బాహౌ చ	**వ్యాజ** పు ఇది కపటముకును మిషకును పేరు
కుజ స్స్యాన్న రకారయో।	**భుజ** పు ఇది హస్తముకును బాహువుకును పేరు
	కుజ పు ఇది నరకాసురునకును అంగారకునకును పేరు
అబ్జో ధన్వంతరౌ చంద్రే నిచు ళే శంఖఎద్మయో॥ (7) అబ్జం స్యాధధ	**అబ్జ** పు ఇది ధన్వంతరికిని చంద్రునకును నీటి ప్రబ్బచెటుకును న శంఖముకును పద్మముకును పేరు
కుబ్జోఽ ఎ న్యుబ్జే స్యాత్పాదపాంతరే।	**కుబ్జ** త్రి ఇది గూనువానికిని పుష్పవృక్షవిశేషముకును పేరు
న్యుబ్జం తు కర్మరంగే స్యాన్న్యుబ్జం ప్రోక్త కుశస్రుచి॥ లధోముఖే చ కుబ్జే చ న్యుబ్జో వాచ్యవదిష్యతె।	**న్యుబ్జ** న ఇది కర్మరంగ ఫలముకును పు కుశ వికారమయిన సృక్కుకును త్రి తలవంచిన దానికిని గూనుదానికిని పేరు
లజిస్సమావనౌ యుద్ధే	**అజి** స్త్రీ ఇది సమానమైన భూమికిని యుదముకును పేరు
రాజిస్స్యాత్పంక్తి రేఖయో॥	**రాజి** స్త్రీ ఇది వరుసకును గీతకును పేరు
లాజా స్యు ర్భ్రష్టధాన్యేషు	**లాజా** పు నిత్యబహువచనం ఇది పేలాలకును పేరు
లాజస్స్యాదార్ద్ర తండులే।	**లాజ** పు ఇది తడి బియ్యముకును న వటి

ఉశీరే లాజముద్ధిష్టం	పేరుకునుపేరు
ప్రజా సంతానలోకయో	**ప్రజా** స్త్రీ ఇది స్త్రీ పుంరూప సంతానముకును జనముకును పేరు
గుంజా ఎ పటహే ప్రోక్తా	**గుంజా** స్త్రీ ఇది తప్పెటకును పూసల గురివెంద
కాకచించ్యాం కలధ్వనౌ।	లతకును అవ్యక్త మధురధ్వనికిని పేరు
గంజా ఖనౌ సురాగేహే	**గంజా** స్త్రీ ఇది గనికిని కల్లమ్మెడి గృహముకును
స్యాధ్భాండాగారరీఢయో ॥	పు బొక్కసపుటింటికిని నిరసంచుటకును పేరు
గంజ కుంజో నికుంజేऽ ఎ	**కుంజ** పు ఇది పొదరింటికిని దవడకును
వానౌ దంతే చ దంతినాం।	గజదంతముకును పేరు
సంజ ప్రజాపతౌ రుద్రే	**సంజ** పు ఇది బ్రహ్మకును శివునకును పేరు
లంజస్స్యాత్ప (ట్ట)	**లంజ** పు ఇది పాదముకును కచ్చ చెంగుకును
దకచ్ఛయో ॥ (12)	పేరు
ఊర్జో బలే మహోత్సాహే	**ఊర్జ** పు ఇది బలముకును అధికోత్సాహము కును పేరు
ఖజామంధ ప్రహస్తయో ।	**ఖజా** స్త్రీ ఇది కవ్వముకును చాచబడిన హస్తము కును పేరు
ఎంజా తూలే హరిద్రాయాం	**ఎంజా** స్త్రీ ఇది దూదికిని పసపునకును త్రి
ఎంజస్తు వ్యాకులేऽన్యవత్॥(13)	వ్యాకులవైన దానికిని పు బలముకును న
ఎంజో బలే చ	సమూహముకును పేరు
యే ఎంజం రజ్జు ర్వేణ్యాం	**రజ్జు** స్త్రీ ఇది జడకును త్రాటికిని పేరు
గుణేऽ ఎచ।	
ఖర్జూ కడ్వ్యాంచ కీటేచ	**ఖరూ** స్త్రీ ఇది దురదకును పురుగుకును
ఖర్జూరీ పాదపేऽ ఎచ॥	ఖరూర వృక్షముకును పేరు
మర్జూ స్స్యాద్రజకేశుద్ధౌ	**మరూ** పు ఇది చాకలి వానికిని స్త్రీ శుదికిని పేరు
సర్జూ ర్వణిజవిద్యుతి।	**సరూ** పు ఇది వర్తకునకును స్త్రీ మెరుపునకును పేరు
★ అథ జాంతస్త్రీవరః ★	
కరజస్తు కరంజే స్యా	**కరజ** పు ఇది క్రానుగ చెటుకును గోళ్ళకును
న్నఖేవ్యాఘ్రనఖేऽ ఎచ॥ (15)	వ్యాఘ్రనఖమను గంధద్రవ్యముకును పేరు

కుటజో వృక్షభేదే స్యా	**కుటజ** పు ఇది గిరిమల్లికా వృక్షముకును అగిస
దగస్త్యద్రోణయోరపి।	చెటుకును తుమ్మిచెటుకును పేరు
సహజస్తు నిసరే స్యా	**సహజ** పు ఇది స్వభావముకును త్రి తోడబుటిన
త్సహోత్థే పునరన్యవత్॥	దానికిని పేరు
నీరజం కమలే కుష్ఠే	**నీరజ** న ఇది పద్మముకును కుష్ఠరోగముకును పేరు
జలజం శంఖ ఎద్మయో ।	**జలజ** న ఇది శంఖముకును కమలముకును పేరు
(బ) వలజం గోపురే క్షేత్రే	**వలజ** న ఇది పురద్వారముకును వరిమడికిని
సస్యసంగర యోరపి॥ (17)	సస్యముకును యుదముకును స్త్రీ ఉత్తమస్త్రీకిని
వలజా వరయోషాయాం	భూమికిని పేరు
వసుమత్యామపి స్మృతా।	
కారుజ శ్శిల్పినాం చిత్రే	**కారుజ** పు ఇది వడ్రంగిమొదలయిన వాండ్ల పని
క(ల) లభే నాగకేసరే॥	తనముకును ఒంటె ఎల్లకును నాగకేసర వృక్షము
స్వయంజాతతిలే ఫేనే	కును కారు నువ్వుకును నురుగకును పుటకు
వల్మీకైగిరికేऽపిచ।	ను ధాతువిశేషముకును పేరు
బాహుజ క్షత్రియే కీ రే	**బాహుజ** పు ఇది క్షత్రియునకును చిలుకకును
స్వయంజాతతిలేऽపిచ॥ (19)	కారునువ్వుకును పేరు
వనజో ముస్తకే ఎద్మే	**వనజ** పు ఇది తుంగముస్తకును న పద్మము
వనజం వనజో గజే।	కును పు ఎనుగకును స్త్రీ ఎల్లిపెసరకును పేరు
వనజాముద్గఎర్ల్యాం చ	
వణిగ్వాణిజ్యజీవిని॥ (20)	**వణిక్** పు ఇది వర్తకమువలన జీవించు వానికిని
వణిక్కరణభేదే చ	పంచాంగ కరణముకును వర్తకమునకును పేరు
వాణిజ్యాయా మపీష్యతే।	
సామజస్తు గజే ప్రోక్త	**సామజ** పు ఇది ఎనుగకును త్రి సామమువలన
స్సామోత్థే పునరన్యవత్॥ (21)	పుటిన దానికిని పేరు
భూమిజో నరకేऽంగారే	**భూమిజ** పు ఇది నరకాసురునకును అంగారకు
సీతాయామపి భూమిజా।	నకును స్త్రీ సీతాదేవికిని పేరు
గిరిజం చాభ్రకే ఖ్యాతం	**గిరిజ** న ఇది అభ్రకమునకును శిలాజిత్తుకును
శిలాజితుసుంగంధయో॥ (22)	రాతిపువ్వుకును లోహముకును స్త్రీ పార్వతికి

లోహేఽ ఏ గిరిజాగౌరీ
మాతులుంగ్యో రుదీరితా
కంభోజో హస్తభేదే స్యా
చ్ఛంఖదేశవిశేషయో ॥ (23)
అంగజం రుధిరేఽ నంగే
రోమ్ణిపుత్రే మతోఽ ంగజ ।
కాంభోజ స్తురగే సోమ
వల్కే పున్నాగపాదపే ॥ (24)
కాంభోజీ మాషపర్ణ్యాంచ
వాంగుపర్ణ్యామఏ క్వచిత్।
అండజ కృకలాసే స్వా
త్థగే మీనభుజంగయో ॥ (25)
కస్తూర్యామండజా ప్రోక్తా
ఏరంజస్తైలయంత్రకే ।
ఫేనే చ కరవాలే చ
ఏరంజం క్షు రికాఫలే॥(26)
వామజాఏ నదీగౌర్యో
ర్మైనాకే వామజ స్మృత ।

★ అథ జాంత శ్చతుర్వర్ణ ★

జఘన్యజోఽ నుజే శూద్రే
భారద్వాజ స్మృతో మునౌ॥ (27)
ద్రోణే చ వనకార్పాస్యాం
భారద్వాజీతి కథ్యతే।
భారద్వాజో గురో పుత్రే
వ్యాఘ్రాటాఖ్యవివాంగమే ॥ (28)
కాశ్మీరజా ఖ్యాతివిషా
కుష్ఠకుంకుమపౌష్కరే।

ని మాధీఫలపు చెటుకును పేరు

కంభోజ పు ఇది కాంభోజదేశపు యేనుగకును శంఖముకును దేశ విశేషముకును పేరు

అంగజ న ఇది నెత్తురుకును పు మన్మథున కును రోమములకును కుమారునకును పేరు

కాంభోజ పు ఇది కాంభోజ దేశమున పుటిన గుర్రముకును చంద్రచెటుకును పొన్నచెటుకును పేరు

కాంభోజీ స్త్రీ కారుమినుముకును వృక్షవిశేషము కును పేరు

అండజ పు ఇది తొండకును పక్షికిని చేపకును సర్పముకును స్త్రీ కస్తూరికిని పేరు

పరంజ పు ఇది నూనెగానుగకును నురుగ కును పెదకత్తికిని న బర్రింకపండుకును పేరు

వామజా స్త్రీ ఇది గంగానదికిని పార్వతికిని పు మైనాకునకును పేరు

జఘన్యజ పు ఇది తమ్మునకును శూద్రునకును పేరు

భారద్వాజ పు ఇది భారద్వాజమునికిని ద్రోణా చార్యునకును ఈ స్త్రీ అడవి ప్రత్తి చెటుకును పు బృహస్పతిపుత్రునకును ఎఱ్ఱింతపక్షికిని పేరు

కాశ్మీరజా స్త్రీ అతివసకును న కుషరోగము కును కుంకుమపువ్వుకును పుష్కరమూలమను

	గ్రంథ్యద్రవ్యముకును పేరు
క్షీరాబ్ధిజం తు సాముద్ర లవణే మౌక్తికేऽమృతే ॥ (29) క్షీరాబ్ధిజా శ్రియాం ప్రోక్తా చంద్రే క్షీరాబ్ధిజో భవేత్।	**క్షీరాబ్ధిజ** న ఇది సముద్రపు ఉప్పుకును ముత్యముకును అమృతముకును స్త్రీ లక్ష్మికిని పు చంద్రునకును పేరు
ద్విజరాజ శ్శశధరే నుపర్ణేऽనంతభోగిని॥ (30)	**ద్విజరాజ** పు ఇది చంద్రునకును గరుడునకును శేషునకును పేరు
ధర్మరాజో యమే బుద్ధే ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరే।	**ధర్మరాజ** పు ఇది యమునకును బుదదేవునికిని ధర్మరాజుకును పేరు
రాజరాజ కుబేరేऽఎ సార్వభౌమే సుధాకరే ॥(31)	**రాజరాజ** పు ఇది కుబేరునకును సమస్తభూమిని పాలించువానికిని చంద్రునకును పేరు
భృంగరాజస్తు మధుపే మార్కవే విహగాంతరే।	**భృంగరాజ** పు ఇది తుమ్మెదకును గుంటగలగర చెటుకును కూకటి మూగఎటుకును పేరు
గ్రహరాజో రవౌ చంద్రేऽ ప్యఆభుక్కేకికార్క్యయో ॥(32)	**గ్రహరాజ** పు సూర్యునకును చంద్రునకును పేరు **అఆభుక్** పు ఇది నెమలికిని గరుడునకును పేరు
యక్షరాట్త్రియంబకసఖే మల్లానాం రంగచత్వరే।	**యక్షరాట్** పు ఇది కుబేరునకును జటీలు సాములు చేయుభూమికిని పేరు
★ అథజాంత పంచవర ★	
మునిభేషజమాగస్త్యే వారీతక్యాం చ లంఘనే ॥	**మునిభేషజ** న ఇది అగిసెనూనికిని కరకచెటుకును దాటుటకును పేరు
వృషభధ్వజశబ్దోసౌ శంకరే చార్ధదంతరే ॥ (33)	**వృషభధ్వజ** స్త్రీ ఇది శివునకును బుద విశేషునకును పేరు
★ అథఝూంతవర ★	
ఝుంఝూ ధ్వనివిశేషేऽఎ ఝుంఝూ ల్పజలవర్షణే। ఝుంఝూ వా తే తారవాయౌ నష్టేऽఎ ఎరికీర్తితా ॥	**ఝుంఝూ** స్త్రీ ఇది ధ్వని విశేషముకును తుషారవరముకును వాయువకును మిగులగొప్పవాయువుకును నషముకును పేరు

★ అథ జ్ఞాంతవర ★

జ్ఞో విరించే బుధే సౌమ్యే	**జ్ఞ** పు ఇది బ్రహ్మకును విద్వాంసునకును బుధ గ్రహముకును పేరు
చాజ్ఞస్తు జడమూఢయో ।	**అజ్ఞ** పు ఇది జడునకును బుదిహీనునకును పేరు
ప్రజ్ఞా బుద్ధౌ పండితేఽ	**ప్రజ్ఞా** స్త్రీ ఇది బుదికిని త్రి పండితునకును పేరు
ప్రజ్ఞో వాచ్యవదిష్యతే॥	
సంజ్ఞా నామని గాయత్ర్యాం	**సంజ్ఞా** స్త్రీ ఇది పేరుకును గాయత్రికిని జ్ఞానము
చేత నాయాం రవిస్త్రియాం।	కును సూర్యుని భార్యకును హస్తాదులచేతను
లర్థసూచనికాయాం చ	మనోభావమును సూచించుటకును పేరు
హస్తాద్యైరఽ కథ్యతే॥ (2)	
ప్రాజ్ఞా విదుష్యాం యువత్యాం	**ప్రాజ్ఞా** స్త్రీ ఇది విద్వాంసురాలికి పేరు **ప్రాజ్ఞీ** స్త్రీ
ప్రాజ్ఞీ ప్రజ్ఞాయుత స్త్రియాం।	ఇది లౌకిక వైదిక వ్యవహార జానముగల స్త్రీకిని పేరు
సర్వజ్ఞ శ్శంకరే బుద్ధే	**సర్వజ్ఞ** పు ఇది శివునకును బుద దేవునకును పేరు
కృతజ్ఞ కుక్కురే ऽఽ చ।	**కృతజ్ఞ** పు ఇది కుక్క పేరు
దైవజ్ఞో గణకేఽపి స్యాత్	**దైవజ్ఞ** పు ఇది జ్యోతిష్కుని పేరు
క్షేత్రజ్ఞ శ్చేక ఆత్మని॥ (3)	**క్షేత్రజ్ఞ** పు ఇది పెంపుడు మృగపక్ష్యాదులకును ఆత్మకును పేరు

★ అథ ఖాంతవరః ★

కట శ్రోణౌ క్రియాకారే	**కట** పు ఇది ఎరుదులకును క్రియను జేయువాని
కిలింజే తిశయే శవే।	కిని చాపకును అతిశయముకును శవముకును
సమయే గజగండే చ	సమయముకును ఎనుగ గండస్థలముకును ఈ
ఎప్పల్యాం చ కటీమతా॥ (1)	స్త్రీ ఎప్పళ్ళకును పేరు
ఖటోఽంధకూపకఫయో	**ఖట** పు ఇది మిగులలోతుగల బావికిని శ్లేష్మము
ప్రోరాంతరటంకయో ।	కును ఆయుధ విశేషముకును రాళ్ళు మలిచెడి వులికిని పేరు
భట పామరభేదే చ	**భట** పు ఇది తుచ్ఛునకును యుద్ధ భటునకును
వీరే చ ప్ర(గమే)గుణే భట ॥(2)	తిన్నని వానికిని పేరు
ఘట స్సమాధి భేదేభ	**ఘట** పు ఇది కుంభకమను సమాధికిని ఎనుగ

శిర కూటకుటేషు చ।
ఘటా ఘటన గోష్ఠీ భ
ఘటనాసు చ దృశ్యతే॥ (3)
కుట కోటే ఘటే గేహే
శిలాకుట్టకపూరుషే।
స్యాత్కుటీ కుంభదాస్యాం చ
మురాయాం చిత్రగుచ్ఛకే॥ (4)
పట ప్రయాలవృక్షే చ
సుచేలే చ పురస్కృతౌ।
లట ప్రమాదవచన
దోషయోరప్యుదాహృత॥ (5)
వటో గోళే గుళే భక్ష్యే
వట స్నేహ్యవరాటయో ।
(వట కపర్దే న్యగ్రోధే
శుల్బ(వర్తి)రక్తికయోర్వటీ॥ (6)
విటోఽద్రౌ లవణే ఖదే
మూషకే ఖదిరేషు చ।
స్ఫుటో వ్యక్తే ప్రఫుల్లే చ
వ్యాప్తే చ కలితేఽన్యవత్॥ (7)

నిర్భిన్న కర్కటీ నస్యే
పాద స్ఫోటే స్ఫుటిర్మతా।
కూటం యంత్రేఽనృతేరాశౌ
నిశ్చలే లోహముద్గరే॥ (8)
మాయాద్రిశృంగయోస్తుచ్ఛే
సీరావయవదంభయో ।
పురద్వారే చ శంసంతి
లాటో దేశాంతరే శుకే॥ (9)

శిరముయొక్క అగ్రముకును కడవకును స్త్రీ కూర్చుటకును సభకును యుద్దాదులయందు అనేక యేనుగుల నొకచోట కూర్చుటకును పేరు
కుట పు ఇది కోటకును కడవకును గృహముకును రాళ్ళు మలచు వానికిని పేరు
కుటీ స్త్రీ ఇది నిళ్ళు మోసెడి దానికిని మురయను గ్రంథ్యద్రవ్యముకును పలురంగులు గల గుత్తికిని పేరు
పట పు ఇది మొరళి చెటుకును మంచి వలువకును ముందుగా జేయుటకును పేరు
లట పు ఇది పొరబాటు మాటుకును దోషముకును పేరు
వట పు ఇది ఉండకును బెల్లముకును భక్ష్యవిశేషముకును సామ్యముకును గవ్యకును శివజటాజూటముకును మఱి చెట్టుకును ఈ స్త్రీ దారముకును గురి వెంద పూసకును పేరు
విట పు ఇది పర్వతమునకును ఉప్పుకును విటునకును ఎలుకకును చంద్రచెటుకును పేరు
సుట త్రి స్ఫుటమయిన దానికిని వికసించిన దానికిని విస్తరించిన దానికిని కూడుకొన్న దానికిని పేరు
సుటి స్త్రీ ఇది కోయబడిన దోసపైరుకును కాలి బొబ్బరోగముకును పేరు
కూట న ఇది యంత్ర విశేషముకును అసత్యముకును ధాన్యాదుల రాశికిని కదలమికిని ఇనుప గుదియకును మాయకును పర్వత శృంగముకును నీచమయిన దానికిని నాగంటి కఱ్ఱకును దంభముకును పటణ ద్వారముకును పేరు
లాట పు ఇది లాటదేశముకును చిలుకకును పేరు

ఝూటో నికుంజే కాంతా రే
వ్రణసంమార్జనే ऽ ఏ చ।
వాటో వృతౌ చ మార్గే చ
వాటీ తు గృహనిష్కు టే ॥ (10)
చటు శ్చాటౌ ఏచండే చ
వ్రతినా మాసనాంతరే।
కటుస్సుగంధౌ తీక్ష్ణే స్యా
దకార్యే మత్సరే ऽ ప్రియే ॥ (11)
కటు ప్రియంగు కటుకా
రాజికాన్యధ దూషణే।
కటు ప్రోక్తం
పటు స్తీక్ష్ణే నీరోగే
చతురే ऽ న్యవత్ ఎటు ॥ (12)
ఎటో లపత్రే ऽ ఏ ఛత్రా
లవణయో ఎటు ।
ఖేట కఫే గ్రామభేదే
నిందితే చ సునందకే ॥ (13)

అట్టం భక్షే చ శుష్కే చ
క్షామేత్యర్థే గృహాంతరే।

ఎట్ట ఎఖణపాషాణే
వ్రణాదీనాం చ బంధనే ॥ (14)
చతుష్పథే చ రాజాది
శాసనాంతరపీరయో ॥
ఎట్టీ లలాట భూషాయాం
ఎట్టీ లాక్షాప్రసా(ధ) దనే ॥ (15)
క్రుష్టం చ రోదనే రావే

ఝూట పు ఇది పొదరింటికిని అడవికిని గాయములను తుడుచు కుంచకును పేరు

వాట పు ఇది కంచె కోటకును మారముకును ఈ స్త్రీ గృహోద్యానముకును పేరు

చటు పు ఇది ప్రియవాక్యముకును ఉదయముకును యోగాసన విశేషముకును పేరు

కటు త్రి ఇదిమంచి వాసన గల దానికిని తీవ్రమయిన దానికిని దుష్కార్యముకును దీర్ఘ క్రోధముకును అయిషముకును స్త్రీ ప్రేంకణపు చెటుకును కటక రోహిణికిని నల్లావాలకును న దూషంచుటకును పేరు

పటు త్రి ఇది వాడియయిన దానికిని ఆరోగ్యము కలదానికిని సేర్పరికిని పు చేతిపొట్లచెట్టుకును సదాప చెటుకును ఉప్పుకును పేరు

ఖేట పు ఇది శ్లేష్మముకును పల్లె గ్రామముకును త్రి తుచ్ఛమయిన దానికిని పు బలరాముని గదాయుధముకును పేరు

అట్ట న ఇది అన్నముకును త్రి ఎండిన దానికిని పు పట్టుబట్టుకును అతిశయముకును కోటమీది చావిడికిని పేరు

పట్ట పు ఇది సన్నికంటి రాతికిని గాయములకు పేయు పటీకిని నాలుత్రోవల మొగకును దాన పటామొదలైన వాటికిని పీరముకును పేరు

పట్టీ స్త్రీ ఇది నొసటియలంకారముకును పు నాత యెర్రలొదుగకును పేరు

క్రుష్ట న ఇది ఎడ్చుటకును ధ్వనికిని పేరు

కష్టం గహనకృచ్ఛ్రయో ।	**కష్ట** న ఇది అడవికిని కష్టముకును పేరు
ఇష్టమాశంసితే పూజ్య (16)	**ఇష్ట** త్రి ఇది చెప్పబడిన దానికిని పూజించదగిన
తమే ప్రయతమేऽన్యవత్ ।	దానికిని ఇష్టమయినదానికిని న యజ్ఞముల
ఇష్టం సంస్కారయోగే చ	యందు సంస్కరించుటకును యజ్ఞముకును
యాగే చ క్రతుకర్మణి ।	హోమాదికర్మకును పేరు
రిష్టం క్షేమాశుభాభావ	**రిష్ట** న ఇది క్షేమముకును అమంగళముకును
కృపాణేషు ప్రయుజ్యతే॥ (17)	లేకపోవుటకును పెద కత్తికిని పేరు
ష్లిష్టమవ్యక్తవాచి స్యా	**ష్లిష్ట** న ఇది స్పష్టము కానిమాటకును త్రి
న్నిష్టం మ్లానేऽన్యవన్మతం ।	వాడిన దానికిని పేరు
దిష్టందైవే చ కాలేస్యా	**దిష్ట** న ఇది దైవముకును పు కాలముకును పేరు
ద్దిష్ట స్సృష్టంతు నిర్మితే॥ (18)	**సృష్ట** త్రి ఇది సృజించబడిన దానికిని కూడుకొన్న
యుక్తనిశ్చితయో ప్రాజ్యే	దానికిని నిశ్చయింపబడిన దానికిని విస్తారమయి
	న దానికిని పేరు
హృష్టో హృషితవన్మత ।	**హృష్ట** త్రి ఇది హృషితశబ్దమువలెనే గగుర్పాటు
రోమాంచితే ప్రహసితే	ను బొందిన వానికిని నవ్విన వానికిని సంతోష
జాతహర్షేచ విస్మితే॥ (19)	మును బొందినవానికిని ఆశ్చర్యమును బొందిన
	వానికిని పేరు
వ్యష్టం దినే ప్రభాతే చ	**వ్యష్ట** న ఇది దివముకును ప్రాత కాలముకును
ఫలేపర్యుషితేऽ ఎ చ ।	ఫలముకును తొలిరోజు పదారముకును పేరు
త్వష్టా శిల్పిని దేవానాం	**త్వష్టా** పు ఇది దేవతల శిల్పికిని వడ్రంగికిని
తథా వర్ధకి సూర్యయో ॥ (20)	సూర్యునకును పేరు
ఇష్ట స్యాదభిలాషేऽ ఎ	**ఇష్ట** స్త్రీ ఇది ఇచ్ఛకును సంక్షేపముగాచేయఎడిన
సంగ్రహ శ్లోకయాగయో ।	శ్లోకముకును యజ్ఞముకును పేరు
విష్టి కర్మకరే భద్రే	**విష్ట** త్రి ఇది పనిచేయువానికిని స్త్రీ భద్రవాక
ప్రేషణే వేతనేऽ ఎ చ॥ (21)	రణముకును పంపుటకును కూలికిని పేరు
దిష్టి ఎరీమాణముదో	**దిష్ట** స్త్రీ ఇది కొలతకును సంతోషముకును పేరు
ద్దృష్టర్దీ దర్శనాక్షిషు ।	**దృష్ట** స్త్రీ ఇది బుదికిని చూపుకును నేత్రము
	కును పేరు

ర్ష్టి ఖడే సమృద్ధౌ చ	**రిష్టి** పు ఇది కత్తికిని స్త్రీ సంపదకును పేరు
కృష్టి స్స్యాత్కర్షణే బుధే ॥ (22)	**కృష్టి** స్త్రీ ఇది దున్నుటకును పు విద్వాంసునకును పేరు
స్పృష్టి స్స్వభావే నిర్మాణే	**స్పృష్టి** స్త్రీ ఇది స్వభావముకును నిర్మించుటకును పేరు
పుష్టి ర్వృద్ధౌ చ పోషణే।	**పుష్టి** స్త్రీ ఇది వృద్ధిబొందుటకును పోషించుటకును పేరు
యష్టిర్హారలతా శస్త్ర	**యష్టి** స్త్రీ ఇది హారములయొక్క పేటుకును
భేదయోర్ధ్వజదండకే॥ (23)	ఆయుధ విశేషముకును జండా కర్రకును గంటు
భా(ండ్యాం)ర్థం చ	బారంగికిని యష్టిమధుకముకును పేరు
మధుయష్ట్యాం చ	
ముష్టి ర్బద్ధకరే ఎలే	**ముష్టి** స్త్రీ ఇది ఎడికిలిని 4 తులముల పరిమాణముకును పేరు
వ్యష్టిరుక్తా సమృద్ధౌ స్యా	**వ్యష్టి** స్త్రీ ఇది సమృదికిని తపస్సు వ్రతములు
న్నియమాదిఫలేऽపి చ॥ (24)	మొదలయిన వాటి ఫలముకును పేరు
భృష్టిస్స్యాద్భర్జనే శూన్య	**భృష్టి** స్త్రీ వేచుటకును శూన్యప్రదేశముకును
వాటికాయాం చ కథ్యతే	పేరు
గృష్టి స్సకృత్ప్రసూతాగో	**గృష్టి** స్త్రీ ఇది తొలిచూలు యీనిన గోవుకును
వరాహాక్రాంతయోరపి॥ (25)	వృక్షపోషముకును పేరు
ఘృష్టి స్స్యా ద్ధర్షణే విష్ణు	**ఘృష్టి** స్త్రీ ఇది ఒరియుటకును విష్ణుక్రాంత
క్రాంతాస్పర్ధాకిరిష్వపి।	వృక్షముకును వైరముకును పందికిని పేరు
జటా లగ్నకచే మూలే	**జటా** స్త్రీ ఇది జడకట్టిన వెంట్రుకలకును పేరు కును
ఋక్షమాంసకయో ర్జటీ॥ (26)	ఈ స్త్రీ జువ్విచెటుకును జటామాంసకిని పేరు
సటాజటా కేసరయో	**సటా** స్త్రీ ఇది జటుకును సింహము మెడమీది వెంట్రుకలకును పేరు
స్ఫటా తు ఫణదంభయో।	**స టా** స్త్రీ ఇది పడగకును డాంబికముకును పేరు
ఘోంటా స్యాద్బదరే పూగే	**ఘాంటా** స్త్రీ ఇదిరేగుచెటుకును పొకచెటుకును పేరు

ధటీ ఖండే చ వాసన ॥
పరీక్షార్థతులాయాం చ
ధటస్సూరిభి రిష్యతే।
పటి పటవిశేషే స్యా
ద్వాగు(శ)జౌకుంభికాద్రుమే ॥ (28)
స్యాత్కోటి రశ్రౌ చాపాగ్రే
సంఖ్యాభేద ప్రకర్షయో ।
స్యాత్త్రుటిస్సంశయే లేశే
సూక్ష్మేలాకాలమానయో

త్రోటి స్స్యాత్కట్ఫలే చం
చ్వ్యాం ఖగమీనవిశేషయో ।
ఖాటి కిణే శవరధే
ఖాటి రేకగ్రహేఽ ఏ చ॥ (30)
నటీహట్టవిలాసన్యాం
శోణకే నర్తకే నట ।

★ అథటాంత స్త్రివర్ణ ★

లవట స్స్యా (ద్బి) త్ఖిలే గర్తే
కూపే కుహకజీవిని॥ (31)
వికట స్సుందరే ప్రోక్తో
విశాల వికరాళయో ।
కరటో గజగండే స్యా
త్కుసుంభే నింద్యజీవిని॥ (32)
ఏకాదశాహశ్రాద్ధేచ దుర్దు
రూటే చ వాయసే।
కరటో వాద్యభేదే ఏ
నిర్ద టో నిర్దయే స్మృత ॥
పరాఏ వాదసంరక్తే

ధటీ స్త్రీ ఇది బట్టతునక పేరు

ధట పు ఇది త్రాసు (లేక తక్కెడ) పేరు

పటి స్త్రీ ఇది దుప్పటికిని క్రాలుగచ్చ చెటుకును టేకు చెటుకును పేరు

కోటి స్త్రీ ఇది ఆయుధధారకును వింటికొన కును కోటిసంఖ్యను ఉత్కరారము కును పేరు

త్రుటి స్త్రీ ఇది సందేహముకును అల్ప పరిమాణ ముకును నన్నయేలకులకును త్రుటికాలము కును పేరు

త్రోటి స్త్రీ ఇది టేకు చెటుకును పక్షిముటికిని పక్షివిశేషముకును మీన విశేషముకును పేరు

ఖాటి స్త్రీ ఇది గాయపు కాయకును కటుకకును బాలులకు సోకు గ్రహవిశేష ముకును పేరు

నటీ స్త్రీ ఇది నఖమనెడు గంధద్రవ్యము కును దుండిగపు చెటుకును నాట్యగాని కిని పేరు

అవట పు ఇది దున్నని భూమికిని గోతి కిని నూతికిని మోసము చేసి జీవించు వానికిని పేరు

వికట త్రి సుందరమైన దానికిని విస్తార మైన దానికిని మిక్కిలి భయంకరమైన దానికిని పేరు

కరట పు ఇది ఎనుగ గండ సలముకును కుసుంభ వృక్షముకును నిందింపదగిన జీవనముగల వాని కిని పదకొండవరోజు శ్రాదముకును నాస్తికున కును కాకికిని వాద్యవిశేషముకును పేరు

నిర్దట త్రి ఇది దయలేని వానికిని పరా పవాద యందాసక్తి గల వానికిని ప్రయోజనములేని దాని

నిర్ద టో సమ్ప్రయోజనే।	కిని పేరు
చిఎట ఖాద్యభేదేఽఎ	**చిఎట** పు ఇది అటుగులుకును త్రి విస్తరింప
చిఎ టో విస్తృతేఽన్యవత్॥ (34)	చేయబడిన దానికిని పేరు
జకుటో (మలయే) యమ లే	**జకుట** పు ఇది కవల బిడలకును వంగ పువ్వు
ఖ్యా తో వార్తాకకుసు మేశుని।	కును కుక్కకును పేరు
నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే	**నిష్కుట** పు ఇది ఇంటి సమీపమందుండెడి పూల
కేదారక కవాటయో ॥	తోటకును పంటభూమికిని తలుపు కును పేరు
హర్ముట కచ్ఛపే సూర్యే	**హర్ముట** పు ఇది తాబేటికిని సూర్యునకును పేరు
ఉత్కుట స్తీవ్రమత్తయో ।	**ఉత్కుట** త్రి ఇది వాడియయిన దానికిని మదించిన
	దానికిని పేరు
చర్పట స్పారవిపుల	**చర ట** పు చాచిన వ్రేళ్ళుగల హస్తము కును
చపేటే పర్పటేఽఎ చ॥ (36)	అప్పడముకును పేరు
ఎర్పట ఎష్టవికృతౌ	**పర ట** పు ఇది అప్పడముకును పర్పాటకమును
ఎర్పటో భేషజాంతరే।	ఓషధికిని పేరు
ఎచ్చటో నేత్రరోగే స్యా	**ఎచ్చట** పు ఇది నేత్రరోగ విశేషముకును న తగ
త్పిచ్చటం త్రపుసీసయో ॥	రముకును ససముకును పేరు
త్ర్యంకటం శిక్యభేదేఽఎ	**త్ర్యంకట** న ఇది ఉటెకును వృక్షవిశేషముకును
ధౌతాంజన్యామఎ స్మృతం।	పేరు
కర్దట కరహాటే స్యా	**కర్దట** పు ఇది తామరదుంపకును బురదకును
త్పంక పంకార యోరఎ॥ (38)	పాచితీగకును పేరు
కృపీట ముదరే నీరే	**కృపీట** న ఇది బొజకును జలముకును పేరు
కార్పటో జతుకాయి ణో ।	**కార ట** పు ఇది లక్కకును పనిబూనిన వానికిని
	పేరు
కుక్కుట స్తామ్రచూడే స్యా	**కుక్కుట** పు ఇది కోడికిని బెళగువ్వకును అగ్నిక
త్కుక్కుభేఽగ్నికణే ఎ చ॥	ణముకును కిరాత పుత్రునకును శూద్రపుత్రున
నిషాదసూద్రయో పుత్రే	కును న వాద్యతాళముయొక్క మధ్యకాలము
తాళమధ్యే తు కుక్కుటం।	కును ఈ స్త్రీ అబదపు చర్యకును పేరు
కుక్కుట్యనృత చర్యాయా	

ముచ్చటాదంభచర్యయో
కేశట శ్శోణకే విష్ణా
వ (ర్క్క) ర్గటో ంతర్గళే గళే।

ఉచ్చటా స్త్రీ ఇది కపటముకును చేష్టకును పేరు
కేశట పు ఇది దుండిగపుచెటుకును విష్ణువుకును పేరు
అర్గట పు ఇది కంరములోని భాగముకును కంరముకును పేరు

కర్కట కరణే స్త్రీణాం
రాశిభేదకుళీరయో ॥ (41)
శాల్మలీ ఫలవాల క్యో
కర్కటీ కర్కట ఖగే।
కీకట స్తురగే నిస్వే
దేశభేదే మితం ఎచే ॥ (42)
మోచాట కృష్ణజీరే స్యా
ద్రంభాన్ను మలయోద్భవే।
చక్రాటో విషవైద్యేఎ
ధూర్తదీనారయోర ఎ॥ (43)

కర్కట పు ఇది స్త్రీలరతిబంధ విశేషముకును కర్కటకరాశికిని పీతకును బూరుగకాయకును ఈ స్త్రీ నక్క దోస చెటుకును పు రాబులుగుకును పేరు
కీకట పు ఇది గుర్రముకును దరిద్రునకు ను కీకట దేశముకును లోభికిని పేరు
మోచాట పు ఇది నల్లజీలకర్రకును అరటిదూటకును మంచి గంధముకును పేరు
చక్రాట పు ఇది పాములవానికిని వంచకునకును ముప్పది రెండు గురిగిం జల యెత్తు బంగారు నాణెముకును పేరు

వర్ణాటో గాయనే చిత్ర
కారే స్త్రీకృతజీవిని।

వరాట పు ఇది గానము చేయువానికిని చిత్తరువులు వ్రాయువానికిని ఆడదాని వలన జీవనము చేయువానికిని పేరు

భావాటో భావకే సాధు
ని వేశే కాముకేపి చ॥ (44)
శైలాటో దేవలే ఎంహా
శుక్లకాచ కిరాతయో ।
ద్రోహాట కథితో గాధా
ప్రభేదే మృగలుబ్ధకే॥ (45)
బైడాలవృత్తికే చాఎ
ధారాట శ్చాతకాశ్వయో ।
మోరటస్తు భవేదిక్షు
మూలాంకోటప్రభేదయో ॥(46)

భావాట పు ఇది అభిప్రాయముకును సాధువుల యింటికిని విటునకును పేరు
శైలాట పు ఇది పూజారికిని ఎంహాముకును తెల్లగాజుకును బోయవానికిని పేరు
ద్రోహాట పు ఇది కథా విశేషముకును మృగములను వేటాడు వానికిని కపటపు తపస్సుచేయువానికిని పేరు
ధారాట పు ఇది చాతకపక్షికిని అశ్వముకును పేరు
మోరట పు ఇది చెరుకు పేరుకును ఊడుగ చెటుకును స్త్రీ యానియేడు రాత్రులయిన ఎమ్మెట

ఎతికిన ఆవుపాల కును చాగచెటుకును పేరు

ఎన్తరాత్రాత్పరే క్షీరే
మూర్వికాయాంతు మోరటా।
వేకట స్స్యాద్వైకటికే
తథా సంజాతయౌవనే॥ (47)

వేకట పు ఇది రత్నములు సానపటువానికిని యౌవనవంతునకును పేరు

వేరటో మిశ్రితే నీచే
వేరటం బదరీఫలే।
త్రికూటం సంధులవణే
త్రికూటశ్చ సువేలకే॥ (48)

వేరట త్రి ఇది కలపబడిన దానికిని తుచ్ఛమైన దానికిని న రేగుపండుకును పేరు

త్రికూట న ఇది సముద్రపు ఉప్పుకును పు సువేల పర్వతముకును పేరు

భాకూట కథ్యతే మీన
భేదే శైలాంతరేఽ చ।
లర్ష్ట ఫేనిలే నింబే
లశునే కాకకంకయో ॥ (49)

భాకూట పు ఇది మత్స్య విశేషముకును పర్వత విశేషముకును పేరు

అరిష్ట పు ఇది కుంకుడు చెటుకును వేప చెట్టుకును వెల్లుల్లికిని కాకికిని రాబులుగుకును న పురిటింటికిని మజిగకును మరణచిహ్నాకును శుభముకును అశుభముకును పేరు

అరిష్టం సూతికాగారే
తక్రే చిహ్నే శుభేఽశుభే।
సంస్పృష్టం సంగతే విద్యా
ద్విశుద్ధే వ(మ) సనాదినా॥

సంస్పృష్ట త్రి ఇది కూడుకొన్న దానికిని వస్త్రాదుల చేత పరిశుదమైన దానికిని పేరు

అవటు కథితో ఘాటా
కూఽగర్తేఽ సూరిభి ।

అవటు ఇది ముచ్చిలగుంటకును సూతికిని గోతికిని పేరు

ఎర్ష్టి ఎరిచర్యాయాం
ప్రకామ్యేఽ గవేషణే ॥ (51)

పరీష్టి స్త్రీ ఇది పరిచారముకును శివుని యష్టైశ్వర్యములలో నొకదానికిని వెతకుటకును పేరు

వరటాహంసయోషాయాం
గంధోళ్యాం వరటాఽ చ।

వరటా స్త్రీ ఇది ఆడుహంసకును కందిరీగకును పేరు

త్రిపుటా మల్లికాయాం చ
సూక్ష్మేలా త్రివృతోరఽ॥ (52)

త్రిపుటా స్త్రీ ఇది వరాకాలపు మల్లికిని సన్నయేలకులకును తెల్లతెగడకును పు లంకలనెడు ధాన్యముకును ఒడుకును పేరు

ఎతీనకే చ తీరే చ
త్రిపుట సముదాహృత ।
వర్వటీ వ్రీహిభేదే స్యా
ద్వర్వటీ ఎణ్యయోషతి॥(53)

వర్వటీ స్త్రీ ఇది ధాన్యవిశేషముకును వెలయాలికిని పేరు

ఎర్కటీ నూతనఫలే
పూగాదే ప్లక్షపాదపే।
మర్కటీ వానరీ శూక
శింబ్యో స్స్యాత్క రజాంతరే॥(54)
మర్కటస్తూర్ణనాభ్యేఽ
కపౌ స్త్రీకరణ్యేఽ చ।
కురటీ దారుపుత్యాయం చ
కురంటో ఝిటికాంతరే॥
చిరంటీ తు నువాసన్యాం
స్యాద్ద్వితీయ వయస్త్రియాం।

★ అథటాంత శ్చతుర్వర ★

శృతీకట ప్రాంచలో హే
ప్రాయశ్చిత్తభుజంగయో ॥

ఉచ్చింగటో మీనభేదే
తథా కోఽనపూరుషే।
కుటంనటస్తు శోణాకే
కైవర్తీముస్తక్యేఽ చ॥ (57)
ఖ (ంజ) డ్గారీటస్తుఫల
కాసధారావ్రతచారిణో ॥
కుండకీటస్తు చార్వాక
వచనాభిజ్ఞపూరుషే॥ (58)
జారజబ్రాహ్మణీ పుత్ర
దాసీకాముకయోరపి।
నారకీటో శ్మ (కూ) కీటే
స్యాత్స్వదత్తాశావిహంతరి॥
కార్య (పు) కూటస్తు కృఎణో
న్మ త్తాననర్ద క రేష్యఽ।

పర్కటీ స్త్రీ ఇది పోకచెటు మొదలయిన వాటి పుచ్చెకును జువ్వి చెటుకును పేరు

మర్కటీ స్త్రీ ఇది ఆడుకోతికిని దూల గొండి చెటుకును తీగక్రానుగచెటుకును పు సాలెపురు గుకును కోతికిని స్త్రీలరతి బంధ విశేషముకును పేరు

కురటీ స్త్రీ ఇది కొయ్యబొమ్మకును పు పుచ్చ పువ్వుల ములుగోరింటకును పేరు

చిరంటీ స్త్రీ ఇది ముతైదువకును యౌవన స్త్రీ కిని పేరు

శృతీకట పు ఇది పాతలోహముకును పాపని వృత్తి కొరకుచేయు ప్రాయశ్చిత్తముకును సర్పము కును పేరు

ఉచ్చిగంట పు ఇది తృణగండమను చేపకును కోపస్వభావము గలవానికిని పేరు

కుటంనట పు ఇది దుండిగపు చెటుకును తుంగ ముస్తకును పేరు

ఖడారీట పు ఇది డాలుకును ఆసధారా వ్రతము చేత సంచరించువానికిని పేరు

కుండకీట పు ఇది చార్వాకవాక్యములను గుర్తెరి గిన వానికిని బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు జారత్వము వలన పుటిన వానికిని దాసని సంగమించువాని కిని పేరు

నారకీట పు ఇది క్రిమి విశేషముకును ఆశపెట్టి భంగించు వానికిని పేరు

కార్యకూట పు ఇది లోభికిని ఎచ్చివానికిని ఘాతకునకును పేరు

కామకూటస్తు వేశ్యాయా
ప్రయవిభ్రమయోర్మత ।
చక్రవాట క్రియారోహే
పర్యంతే చ శిఖాతరౌ ।
వర్కరాట కటాక్షే స్యా
త్తరుణాదిత్యరోచిష ॥ (61)
స్త్రీణాం పయోధరోత్సంగ
కాం త దత్తనఖేఽ చ ।
కరహాట్కోఽబ్జకందే స్యా
త్పుష్పవృక్షప్రభేదయో ॥
ఎరపుష్ట ఎరభృతే
పరపుష్టా ऽऽఎణస్త్రియాం ।
ప్రతికృష్టం మతం గుహ్యే
ద్విరావృత్యా చ కర్షి తే ॥
ప్రతిసృష్ట ప్రేషతే స్యా
త్ప్రత్యాఖ్యాతే చ వాచ్యవత్ ।
శిఎవిష్టస్తు ఖలతౌ
శివే దుశ్చర్మణి స్మృత ॥ (64)
చతుష్షష్ఠ ర్బహ్వ్యాచే
చతుష్షష్ఠక ళాస్వఎ ।
స్యాద్గాఢముష్ట కృఎణే
కృపాణాదిషు చ్యేష్యతే ॥ (65)
అధ స్యాద్ద శనోచ్ఛిష్టో
నిశ్వాసాధర చుంబయో ।

★ అథ రాంతవర ★

కర స్స్వరఋచాంభేదే
స్యాత్తదధ్యేతృ వేదినో ॥

కామకూట పు ఇది వేశ్యావిటునకును దాని విలాసములకును పేరు

చక్రవాట పు ఇది పనిబూనిన వానికిని సమీపముకును దీపపుకుందెకును పేరు

వర్కరాట పు ఇది క్రేగంటి ప్రసారముకును లేత యెండకును స్త్రీ కుచాగ్రమందు ప్రయునిచేతచేయబడిన నఖక్షతముకును పేరు

కరహాట పు ఇది తామరదుంపకును పుష్పవిశేషముకును మంగ చెటుకును పేరు

పరపుష్ట పు ఇది కోకిలకును వెలయాలికిని పేరు

ప్రతికృష్ట త్రి ఇది మర్మాంగముకును రెండుసార్లు దున్నిన భూమికిని పేరు

ప్రతిసృష్ట త్రి ఇది పంపబడిన దానికిని నిరసించబడిన దానికిని పేరు

శిఎవిష్ట పు ఇది బటతల వానికిని శివునకును కుషరోగికిని పేరు

చతుష్షష్ఠ స్త్రీ ఇది ఋగ్వేదముకును అరువది నాలుగు విద్యలకును పేరు

గాఢముష్ట పు ఇది లోభివానికిని గండ్రగొడలి ఖడము మొదలయిన వాటికిని పేరు

దశనోచ్ఛిష్ట పు ఇది నిటూర్పుగాలికిని అధరోష చుంబనముకును పేరు

కర పు ఇది స్వరవిశేషముకును కరఋక్కులకును ఆ రుక్కులనధ్యయనము జేసినవానికిని కరశాఖీయునకును కర మునికిని పేరు

మునావపి వారో వారి	**హార** పు ఇది తూటికూరకును బలాత్కారము
పర్ణ్యాం స్యాత్ప్రసభేపి చ॥ (1)	కును పేరు
శరో మధ్యస్థపురుషే	**శర** పు ఇది వివాదాదులయందు మధ్యస్థమైన
శరో ధుత్తూరధూర్తయో ।	వానికిని ఉమ్మెత్త చెటుకును శృంగారనాయక
శరో లసే చ మూరే చ	విశేషముకును మందునకును మూరునకును పేరు
కుంరోకర్మణ్యమూర్ఖయో ॥	**కుంర** పు ఇది కార్యములయందు మందునకును
	మూరునకును పేరు
పారస్స్యాత్పరనే విద్ధ	**పార** పు ఇది పరించుటకును స్త్రీ పాటు చెటు
పర్ణ్యాం పారావ ఎర్యతే।	కును పేరు
కంరో గళే సంనిధానే	**కంర** పు ఇది మెడకును సమీపముకును ధ్వని
ధ్వనౌ మదన పాదపే॥(3)	కిని ఉమ్మెత్త చెటుకును పేరు
వంర స్యాదకృతో ద్వాహే	**వంర** పు ఇది పెండ్లిలేనివానికిని పొటివానికిని
ఖర్వేకుంతాయుధేపి చ।	బల్లెముకును పేరు
పృష్ఠం చరమమాత్రే	**పృష్ఠ** న ఇది పశ్చాద్భాగసామాన్యము కును
స్యాద్దేహస్యావయవాంతరే॥(4)	శరీరముయొక్క వెనుక ప్రక్కకును పేరు
కోష్ఠ కుమూలే చాత్మీయే	**కోష్ఠ** పు ఇది పొణక (లేక గాదె) కును త్రి తన
కుక్షే రంతర్గృహస్య చ।	సంబంధమైనదానికిని పు ఉదరముయొక్క మధ్య
	భాగముకును గృహ మధ్యకును పేరు
కుష్ఠో రోగే సుగంధే చ	**కుష్ఠ** పు ఇది కుష్ఠరోగముకును సుగంధి పాల
	చెటుకును పేరు
గోష్ఠం గోస్థానకేపి చ॥	**గోష్ఠ** న ఇది పశువులదొడికిని ఈ స్త్రీ ఓలగము
గోష్ఠీ సభాయాం సంలాపే	కును ప్రీతిచేతనయిన పరస్పర సంభాషణము
	నకును దుర్వినీతునకును పేరు
దుష్ఠ స్స్యాద్దుర్బలేర్థమే।	**దుష్ఠ** త్రి బలహీనునకును దుర్వినీతునకును పేరు
ప్రష్ఠ శ్శ్రేష్ఠాగ్రయోరుక్త	**ప్రష్ఠ** త్రి ఇది శ్రేష్ఠమైన దానికిని ముందుగానైన
ప్రష్ఠా చండాలికౌషధౌ॥ (6)	దానికిని స్త్రీ ఓషధ విశేషముకును పేరు
జ్యేష్ఠ శ్శ్రేష్ఠేతివృద్ధే చ	**జ్యేష్ఠ** త్రి ఇది శ్రేష్ఠమయిన దానికిని మిగుల
జ్యేష్ఠ మాసాంతరేపి చ।	వయసు కలదానికిని పు జ్యేష మాసముకును

గృహాగోధక యో జ్యేష్ఠా శ్రేష్ఠో వైశ్రవణే వరే ॥	స్త్రీ బల్లికిని జ్యేష్ఠానక్షత్రమునకును పేరు శ్రేష్ఠ పు ఇది కుబేరునకును త్రి శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు
కాష్ఠా దారుహరిద్రాయాం కాలమాన ప్రకర్షయో । స్యాద్దిశి స్థానమాత్రే చ కాష్ఠమాఖ్యాతమింధనే॥(8)	**కాష్ఠా** స్త్రీ ఇది మానిషసపునకును 18 నిముషములకాలముకును దిక్కుకును ప్రదేశముకును న కటెపుల్లకును పేరు
నిష్ఠా నిష్పత్తి నా శాంత యాచ్ఞా నిర్వహణేషు చ।	**నిష్ఠా** స్త్రీ ఇది కార్యసిద్ధికిని నాశనముకును అవసానముకును యాచనకును నిర్వహించుటకును పేరు
షష్ఠీ షణ్ణాం చ పూరణ్యాం కాత్యాయన్యా మపీష్యతే॥	**షష్ఠీ** త్రి షట్సంఖ్యను పూరించుదానికిని (అనగా నారవదియనుట) పార్వతికిని పేరు
★ అథరాంత స్త్రీవర ★	
కమర కచ్ఛపే భాండ భేదే చ కమరం మతం। జరర కర్కశే పాండౌ జరట కరిన్యేన్యవత్ ॥ (10)	**కమర** పు ఇది తాబేటికిని న యోగులు బిచ్చమెత్తు పాత్రకును పేరు **జరర** త్రి కరుకయిన దానికిని తెల్పువర్ణము గల దానికిని కఠినమయిన దానికిని పేరు
నర్మర శ్చూచుకే ఎదే వైకుంఠ కృష్ణశక్రయో । శ్రీకంఠ ఖండపరశౌ శ్రీకంఠ కురుజాంగలే ॥ (11)	**నర్మర** పు ఇది చనుమొనకును విటునకును పేరు **వైకుంఠ** పు ఇది కృష్ణునకును ఇంద్రునకును పేరు **శ్రీకంఠ** పు ఇది శివునకును కురుదేశపు మరుభూమికిని పేరు
వరిష్ఠ స్స్యాదురుతరే ప్రవరే తిత్తిరావపి । వరిష్ఠం మరిచే తామ్రే సాధిష్ఠా తిదృఢార్యయో ॥	**వరిష్ఠ** త్రి ఇది మిక్కిలి విస్తారమయిన దానికిని మిగుల శ్రేష్ఠమైన దానికిని తిత్తిరిపక్షికిని న మిర్యాలకును రాగికిని పేరు **సాధిష్ఠ** పు ఇది మిగుల దృఢమైన దాని కిని మిగుల పూజ్యునకును పేరు
లంబష్ఠో దేశభేదే ఎ విప్రాద్వైశ్యాను తే ఎ చ।	**అంబష్ఠ** పు ఇది దేశవిశేషముకును బ్రాహ్మణుని వలనవైశ్యస్త్రీయందు పుట్టినవానికిని స్త్రీ పులిచింత

అంబష్ఠా చామ్లలోణ్యాంస్యా	కును పాట చెటుకును అడవి మొల్ల చెటుకును
త్పారాయూధికయోరపి॥(13)	పేరు
కనిష్ఠోऽల్పేऽను జేయూని	**కనిష్ఠ** త్రి ఇది స్వల్పమైన దానికిని వెనుక పుట్టిన
కనిష్ఠా దుర్బలాంగుళౌ।	దానికిని ఎన్నవయసు దానికిని స్త్రీ చిటికెన
	వ్రేలికిని పేరు
లఘుష్ఠోऽత్యల్పకే భేలే	**లఘుష్ఠ** త్రి ఇది మిగుల చుల్కనయైన దానికిని
	పు తెప్పకును పేరు
ప్యపష్ఠ కాల వామయో ॥	**అపష్ఠ** పు ఇది కాలముకును త్రి ఎడమవైపు
	దానికిని పేరు
ప్రకోష్ఠో విస్తృతకరే	**ప్రకోష్ఠ** పు చాచిన హస్తముకును రాజ గృహ
భూప కక్షాంతరేऽఏ చ।	మందలి తొట్టి కటుకును మణిబంధము మొదలు
కూర్పరాదధరే చాఏ	హస్తము క్రింది భాగముకును పేరు
ప్రతిష్ఠాస్థానమాత్రకే॥(15)	**ప్రతిష్ఠా** స్త్రీ ఇది ప్రదేశముకును గౌరవముకును
గౌరవే యాగనిష్పత్తి	యాగసిద్ధికిని నాలుగు వరముల ఛందస్సుగల
చతు రక్షరపద్యయో ।	పద్యముకును పేరు
మకుష్ఠో వ్రీహిభేదే స్యా	**మకుష్ఠ** పు ఇది అడవి పెసలకును త్రి మెల్లగా
న్మకుష్ఠో మంథరేऽన్యవత్ ॥	నడచు వానికిని పేరు
★ అథ రాంత శ్చతుర్వర్ణ ★	
దంతశర స్స్యాజ్జం బీరే	**దంతశర** పు ఇది నిమ్మచెటుకును వెలగ చెటు
కపిత్థే కర్మరంగకే।	కును ఫలవృక్షవిశేషముకున నారింజచెటుకును
నాగరంగే ఏ చాంగేర్యాం	స్త్రీ పులి చింత చెటుకును పేరు
న్మృతా దందశరా బుధై ॥ (17)	
సూత్రకంరో ద్విజే ప్రోక్త	**సూత్రకంర** పు ఇది బ్రాహ్మణునకును కాటుగ
ఖంజరీటకపోతయో ।	ఎటుకును పావురముకును పేరు
హారికంర పరభృతే	**హారికంర** పు ఇది కోకిలకును హారము లు గల
హారాన్వితగళేऽఏ చ ॥ (18)	మేడకును పేరు
కాలకంరస్తు దాత్యూహే	**కాలకంర** పు ఇది కూకురు గిడంగి
కలవింకే చ ఖంజనే।	**నీలకంర** ఎటుకును ఊరఎచుగకును కాటుగ

సతా పాంగే హరే పీత సారకే నీలకంరవత్॥ (19)	ఎటకును నెమలికిని శివునకును మలయ పర్వత మున బుట్టిన పీతచందన ముకును పేరు
కలకంర కలధ్వానే హంసే పారావతే ఎకే।	**కలకంర** పు ఇది అవ్యక్తమధుర ధ్వనికిని హంస కును పావురముకును కోకిలకు ను పేరు
(పూతి) దేవకాష్ఠం తు సరళ దెవదారు మహీరుహో ॥	**దేవకాష్ఠ** న ఇది సరళదేవదారు వృక్షము కును దేవదారు వృక్షముకును పేరు
కాలపృష్ఠం భవేత్కర్ణ చాపే కోదండమాత్రకే। కాల పృష్ఠస్తు సారంగ విశేషే కం కఎక్షిణి॥ (21)	**కాలపృష్ఠ** న ఇది కర్ణుని ధనస్సుకును ధను సామాన్యముకును పు జింకలలోనిభేదముకును రాబందు పక్షికిని పేరు

★ అథ డాంతవరః ★

గుడ స్స్యాద్గోళకే వాస్తి సన్నా హే క్షువికారయో । గుడా స్నుహీ గుళికయో ర్గడో మీనాంతరాయయో ॥	**గుడ** పు ఇది వర్తులాకారముకును ఏనుగకు పేయు కవచాదులకును బెల్లముకును స్త్రీ చెముడు చెటుకును ఉండకును పేరు **గడ** పు ఇది మత్స్యవిశేషమ్ముకును విఘ్నముకును పేరు
జడో మూర్ఖే వామగ్రస్తే శూకశింబ్యాం జడా మతా। గడు పృష్ఠగుడే కుబ్జే షడ పేయాంతరే భిది॥ వ్యాడో వాంస్రపశౌ సర్పే	**జడ** పు ఇది మూఢునకును చలిచేత కొరడు బారిన వానికిని స్త్రీ దూలగొండిచెట్టుకును పేరు **గడు** పు ఇది వీపుకంతికిని గూనుకును పేరు **షడ** పు ఇది పానీయ విశేషముకును భేదముకును పేరు **వ్యాడ** పు ఇది ఘాతుక మృగముకును పాము కును పేరు
తాడస్తాడన ఘోషయో । మ్ముష్టమేయత్ప ణాదౌచ తాడీ తాళదళద్రుమే॥ (3)	**తాడ** పు ఇది కొటుటకును శబముకు ను ఎడి కెడు గడి మొదలయిన వాటికిని ఈ స్త్రీ తాడిచెట్టు కును పేరు
నీడం స్థానే కులాయే చ సకారపూర్వక్వేంతికే।	**నీడ** ఇది ప్రదేశముకును పక్షిగూటికిని సకారము పూర్వమందుగల నీడశబము సమీపము నకును పేరు

క్రోడ స్సూకర పాతంగ్యో
క్రోడం క్రోడా చ వక్షసీ॥
చోడ కూర్పాసకే దేశభే
దే ప్రావరణాంతరే।
క్ష్వేడ కర్ణ మయే ధ్వానే
గరళే కుటిల్యేఽ చ ॥ (5)
లోహాతార్కఫలే క్ష్వేడం
ఘోషపుష్పే దురాసదే।
యోధానాం సంహనాదేతు
క్ష్వేడాస్వాద్వంశశల్యకే॥ (6)
అండం ఖగాది కోశే స్యా
న్ముష్కే వీర్యేఽచ క్వచిత్।
స్యాత్ఖండ శ్శకలే చేక్షు
వికార మణిదోషయో ॥ (7)
గండ కపోలే ఎటకే
యోగభేదే చ గండకే।
గండ ప్రవీరే చిహ్నేస్యా
దశ్వభూషణబుద్బుదే॥ (8)
చండో దైత్యాంతరే తీవ్రే
చండో దాసే యమస్య చ।
ధనహారీ శంఖపుష్ప్యో
శ్చండా చండోఽతి కోపనే॥ (9)
చండీ కాత్యాయనీ ఖాంస్రా
కోపనస్త్రీషు సమ్మతా।
షండం పద్మాది సంఘాతే
ఖండ స్స్యాద్గోపతావఽ॥ (10)
షండ క్లీబే వంశసరే
భార్గవే వంధ్యపూరుషే।

క్రోడ పు ఇది పందికిని శనిగ్రహముకును స్న బాహు మధ్యముకును పేరు
చోడ పు ఇది రవికకును చోళదేశము కును ఉత్తరీయ వస్త్రముకును పేరు
క్ష్వేడ పు ఇది కర్ణరోగ విశేషముకును ధ్వనికిని కాలకూటవిషముకును త్రి వక్రమయిన దానికిని న యెర్రజిల్లేడు కాయకును ఆవడపుష్పముకును త్రి పొందశక్యముగాని దానికిని స్త్రీ భటుల సంహ నాదముకును వెదురు గశిగకును పేరు

అండ న ఇది పక్షాదుల గ్రుడుకును వృషణము కును రేతస్సుకును పేరు
ఖండ పు తునకకును ఖండచక్కెరకును రత్న దోషముకును పేరు
గండ పు ఇది గండస్థలముకును కురుపుబొబ్బ కును గండనామయోగముకును వీరునకును గురుతుకును అశ్వాభరణ విశేషముకును నీటి బుగకును పేరు
చండ పు ఇది చండాసురుకునకును త్రి తీవ్ర మయిన దానికిని పు చండుడను యమదూతకు ను స్త్రీ నల్లకచోరముకును శంఖమాలినీవృక్షము కును త్రి మిగులకోపముగలదానికిని పేరు
చండీ స్త్రీ ఇది పార్వతికిని ఖాంసంచు స్వభావ ము గల దానికిని కోపముగల స్త్రీకిని పేరు
షండ న ఇది కమలములు మొదలయిన వాటి సమూహముకును పు ఆబోతుకును నపుంసకు నకును అంతఃపురముకాచుకొజావానికిని శుక్రా చార్యునకును వ్యర్థమైనరేతస్సుగలవానికిని పేరు

కుండం దేవజలాధారే
ఎరరేఽధ కమండలౌ॥(11)
కుండీ కుండ స్మృతోజారా
త్పతివత్నీసుతే ఎ చ।
దండో యమే మానభేదే
లగుడే దమసైన్యయో ॥(12)
వ్యూహభేదే ప్రకాండేఽశ్వే
కోణ మంధానయోరఎ।
లభిమానే గ్రహే దండ
శ్చండాంశో పారిపార్శ్వకే॥

(గౌ) గోండ పామరజా తౌ చ
వృద్ధనాభౌ చ వాచ్యవత్।
ఎండం సాంద్రే బలె బో లే
గృహాం శేజీవనా యసో ॥(14)
ఎండో దేహే జపాపుష్పే
నివాపే స్వల్పకేఽఎ చ।
ఎండే స్యాత్తగరే లాబు
ఖర్జూరీ భేదయోరఎ॥(15)
పండ ష్షండే ధియాం ఎండా
పాండు కుంతీఎతౌ సతే।

మండం మస్తుని శాకే చ
మండ స్స్యాత్సార ఎచ్ఛయో ॥(16)
ఎరండే భూషణే చాధ
మండా ధాత్ర్యా ముదీరితా।
ముండో దైత్యాంతరే రాహౌ
మూర్ధముండితయోరపి॥(17)

కుండ న ఇది స్వరమందలి తటాకముకును పాత్ర కును ఈ స్త్రీ కమండలముకును పు భర్తజీవించి యుండగా జారుని వలన పుటిన వానికిని పేరు

దండ పు ఇది యమధర్మరాజుకును తక్కెడ దండికిని దుడుకును దండోపాయముకును సేనకును దండవ్యూహముకును చెటుయొక్క కొమ్మల క్రిందిభాగముకును గుర్రముకును వాయించుకర్రకును కవ్వముకును అభిమానము కును గ్రహవిశేషముకును సూర్యునిప్రక్క నుండు విఘ్నదేవతకును పేరు

గోండ పు ఇది పామరజాతి విశేషముకును త్రి పెద బొడుగల వానికిని పేరు

ఎండ న ఇది దటవకును బలముకును బాలింత బోలుకును గృహమందలి యొక భాగముకును జీవనాధారముకును ఇనుముకును పు శరీరము కును మంకెన పువ్వుకును పార్వణ ఎండముకు ను అందుగబంకకును ఈ స్త్రీ గ్రంధితగరముకు ను అనుగచెటుకును ఖరూరవృక్షముకును పేరు

పండ పు ఇది నపుంసకునకును స్త్రీ బుద్ధికిని పేరు **పాండు** పు ఇది పాండురాజుకును త్రి తెలుపు వర్ణముగల దానికిని పేరు

మండ న ఇది పెరుగు మీగడకును కూరకును పు చేవకును జిగటకును ఆముదపుచెటుకును అలంకారముకును స్త్రీ భూమికిని పేరు

ముండ పు ఇది ముండాసురునకును రాహున కును శిరస్సుకును బోడితలవానికిని పేరు

శౌండో మత్తే ఎ విఖ్యాత
శౌండీ ఎప్పలి చవ్యయో ।

శౌండ త్రి ఇది సురాదులచేత మదించినవానికిని ఈ స్త్రీ ఎప్పలిచెటుకును చవ్యమను గ్రంథద్రవ్యముకును పేరు

కాండం నాళే తరుస్కంధే
బాణేఽవసర నీరయో ॥
కుత్సితే రచాఎ స్తంబే
కాండం గర్వేఽశ్వవర్గయో ।
భాండం భూషణమాత్రేఎ
భాడం మూలవణిగ్దనే॥ (19)
నదీపాత్రే తురంగాణాం
భూషణే భాజనేఽఎ చ।
ఇడా వాచి గవిక్షోణ్యా
మిడా చ బుధయోషతి॥
క్రీడా కేళిప్రకారే స్యా
త్కేలా వజ్ఞానయోరఎ।
చూడా శిఖాయాం వలభౌ
చూడా బాహువిభూషణే॥
పీడా కృపా శిరోమాలా
వమర్ద సరళద్రుషు।

కాండ న ఇది కాడకును చెటుమానుకును బాణముకును సమయముకును జలముకును కౌటిల్యముకును రహస్యముకును స్తంభముకును గర్వముకును గుర్రముకును సమూహముకును పేరు
భాండ న ఇది అలంకార సామాన్యము కును వర్తకమందలిపెటుబడి సొమ్ముకు ను నదియొక్క గట్లనడిమి భాగముకును అశ్వభూషణముకును కుండకును పేరు
ఇడా స్త్రీ ఇది మాటకును గోవుకును భూమికిని బుధుని భార్యకును పేరు
క్రీడా స్త్రీ ఇది స్త్రీపురుషుల వన విహారాదు లకును కందుకాది క్రీడకును పరిహాసముకును పేరు
చూడా స్త్రీ ఇది మగవాని శిరోమధ్యస్థమైన జుటుకును ముంజూరుకును దండ కడియముకును పేరు
పీడా స్త్రీ ఇది దయకును శిరస్సున చుటిన పూలదండకును పీడపెటుటకును సరళదేవదారు వృక్షముకును పేరు

నాడీ నాళే శిరా గండదూర్వయో
స్స్యా ద్వణాం తరేనాడీ ఎట్ క్షణ
కాలేఎ చర్యాయాం కుహకస్య చ।
రండా మూఎకపర్ణ్యాం చ
రండా విధవయోషతి॥
వండాఎ పాంసుమాయాం
స్యాద్వండో హస్తాదివజి తే।
శుండాఎ జలహస్తాన్యాం

నాడీ స్త్రీ ఇది గొటముకును బోలునరముకును గరికెలోని భేదముకును గాయముకును ఆరు క్షణములకాలముకును కుత్సితునిచేష్టకును పేరు
రండా స్త్రీ ఇది ఎలుక చెవిచెటుకును మగడు చచ్చిన దానికిని పేరు
వండా స్త్రీ ఇది రంకులాడికిని పు చేతులు మొదలగు నవయములు లేని వానికిని పేరు
శుండా స్త్రీ ఇది నీటియేనుగకును కల్లుకును

మదిరా కరిహస్తయో ॥	ఎనుగతుండముకును తామర లతకును వేశ్య
నళిన్యాం వారయోషాయాం	కును పు మదప్రవాహముకును పేరు
శుండస్తు మదనిర్ఝరే।	

★ అథ డాంత త్రివర ★

గారుడం స్యాన్మరక తే	**గారుడ** న ఇది మరకతమణికిని విషమును
విషాస్త్రేఽ గారుడం॥	దింపవేయు మంత్రశాస్త్రముకును పేరు
ద్రావిడ స్స్యాజ్జనపదే వే	**ద్రావిడ** పు ఇది ద్రావిడదేశముకును కర్పూరము
(ధ) దముఖ్యక శంఖయో।	కును శఖముకును పేరు
ప్రచండో దుర్వహే శ్వేత	**ప్రచండ** త్రి అసాధ్యమైన దానికిని పు తెల్ల
కరవీరే ప్రతాపని ॥	గన్నేరుకును త్రి ప్రతాపముగల వానికిని పేరు
ఎచండ ముదరే విద్యా	**ఎచండ** న ఇది కడుపునకును పశువుల యవ
త్పశో రవయవే ऽ ఎ చ।	యవముకును పేరు
తరండో బడిశీనూత్ర	**తరండ** పు ఇది గేలపు త్రాటికి కటిన బెండు
బద్ధవ స్తుని బేలకే ॥	కర్రమొదలయిన వాటికిని తెప్పకును పేరు
వరండోఽప్యంతరావేద్యాం	**వరండ** పు ఇది పేడియొక్క మధ్యభాగ ముకును
సందోహ ముఖరోగయో ।	సమూహముకును ముఖరోగ విశేషముకును పేరు
పూత్యండో గంధకీటేఽఎ	**పూత్యండ** పు ఇది పక్షివిశేషముకును జవ్వాది
తథా గంధమృగే ऽ ఎ చ॥	ఎల్లికిని పేరు
మార్తండ స్తపనే క్రోడే	**మార్తాండ** పు ఇది సూర్యునకును పందికిని పేరు
శిఖండో బర్హ చూడయో ।	**శిఖండ** పు ఇది నెమలి పురికిని జుటుకును పేరు
ప్రకాండో విటపే శస్తే	**ప్రకాండ** పు ఇది కొమ్మకును త్రి శ్రేష్ఠమైన దానికిని
మూలస్కంధాంతరేతరో ॥	చెటుయొక్క కొమ్మల క్రింది భాగము కును పేరు
కోదండో భ్రూలతాయాం	**కోదండ** పు ఇది కనుబొమ్మకును కోదండ
స్యాద్దేశ భదే చ కార్ముకే।	దేశముకును న ధనస్సుకును పేరు
సరండ స్సరటే ధూర్తే	**సరండ** పు ఇది తొండకును ధూర్తునకును భూషణ
సరండో భూషణాంతరే ॥ (30)	విశేషణముకును పేరు
మారుండో ండో భుజంగానాం	**మారుండ** పు ఇది పాము గ్రుడుకును త్రోవకును
మార్గే గోమయమండలే।	గోమయముచేత నలికిన భూమికిని పేరు

కరండో మధుకోశే ఎ
కారండేఖ దలాడకే ॥ (31)

కరండ పు ఇది తేనెపటుకును ఖడము కును కన్నెలేడుఎటుకును తనంతటు పుటిన నువ్వు చెటు కును పేరు

కూష్మాండో గణభేదేస్యా
ద్భూణే కర్కారు కేఽఎ చ।
భేరుండా దేవతా భేదే
పక్షి భేదే చ భీఽణే ॥ (32)

కూష్మాండ పు ఇది ఈ పేరుగల దేవతా గణముకును గర్భముకును గుమ్మడి చెటు కును పేరు
భేరుండా స్త్రీ ఇది దేవతావిశేషముకును పు భేరుండ పక్షికిని త్రి భయంకరమైనదానికిని పేరు

వారుండ స్సేకపాత్రేస్యా
న్మలే దృక్కర్ణయోరఎ।
ఖణిద్వ రాజే వారుండీ
ద్వారఎండ్యాముదీరితా॥ (33)

వారుండ పు ఇది ఓడలోని నీళ్ళు చిమ్ము డు పాత్రకును కంటి పునకిని గులిమికిని శేషున కును ఈ స్త్రీ గడపకు పేరు

తిత్తిడో భూరుహే కాల
దాసే దైత్యాంతరేఽఎ చ।
తింతిడ స్తింతిడీ తు స్యా
ద్చించా వృక్షాన్మలయోరఎ॥

తిత్తిడ పు ఇది చింఆచెటుకును యమదూత కును రాక్షసవిశేషముకును పేరు
తింతిడ పు ఇవి చింతచెటుకును **తింతిడీ** స్త్రీ చింత పండుకును పేర్లు

వరండా శారికా వర్తి
ఖడ ధేనుఖ వర్తతే।
వితండా వాద భేదే స్యా
త్కచ్ఛీశాకే శిలాహ్వయే॥
వితండా కరవీర్యాం చ
నిర్గుండీ సంధువారకే।
నీలశేఫాలికాయాం చ
కరహాటేఽఎ కుత్రచిత్ ॥ (36)

వరండా స్త్రీ ఇది గోరింకకును వత్తిడికిని కత్తికిని గోవుకును పేరు
వితండా స్త్రీ ఇది తనపక్షమునుసమరించు కొనక పరపక్షమును దూషించుటకును శాక విశేషము కును శిలాజిత్తునను గన్నేరుచెటుకును పేరు
నిర్గుండీ స్త్రీ ఇది వావిలిచెటుకును నల్లపువ్వుల వావిలిచెటుకును తామర దుంపకు ను పేరు

★ అథ డాంతశ్చతుర్వర ★

భవేద్వాత(ఖ)ధుడోవాత్యా
వామయో ర్వాతశోణితే।
ఎచ్ఛిలస్ఫోటికాయాంచ
దేవతాడస్తు ఘోషకే ॥ (37)

వాతధుడ స్త్రీ ఇది వాయు సంఘము కును స్త్రీకిని రోగవిశేషముకును జిడువస్తువుల బుడగ కును పేరు
దేవతాడ పు ఇది ఆవడచెటుకును రాహు

సైంహికేయగ్రహే చాఽ
దేవతాడో హుతాశనే।
చక్రవాడో ద్రిభేద్యే స్యా
చ్చక్రవాడం తు మండలే
జలరుండో జలావర్తే
ఽయోరెణౌ భుజంగమే
లపోగండస్తు శిశుకే
వికలాంగేఽతిభీరుకే॥ (39)

గ్రహముకును అగ్నికిని పేరు

చక్రవాడ పు ఇది లోకాలోకపర్వతముకును న వర్తులాకారముకును పేరు

జలరుండ పు ఇది నీటిసుడికిని నీటి తుంపరకును సర్పముకును పేరు

అపోగండ త్రి ఇది ఎల్లవానికిని హెచ్చు తగులైన యవయవములుగల వానికిని మిగుల భయ స్వభావము గలవానికిని పేరు

★ అథడాంతవర ★

దృఢ స్థూలే భృశే శక్తే
ప్రగాఢేఽపి దృఢో మత ।
బాఢం దృఢే ప్రతిజ్ఞాయాం
మూఢస్స్వ ంద్రిత బాలయో ॥
గూఢం రహస గుహ్యే చ
సంవృతే పునరన్యవత్।
వ్యూఢ స్సంహతవిన్యస్త
పృథులేషు చ భేద్యవత్॥ (2)
షండో వర్షవరేక్లీ బే
గోఽతౌ వంధ్యపూరుషే।
వోఢా స్యాద్భారితే సూతే
సోఢామర్షణశక్తయో॥ (3)

దృఢ త్రి ఇది లావైనదానికిని విస్తారమైన దానికిని బలమైనదానికిని మిక్కిలియను టకును పేరు

బాఢ న ఇది మిక్కిలియనుటకును అంగీకారముకును పేరు (అవ్యయమని కొందరు)

మూఢ పు ఇది అవివేకికిని బాలునకును పేరు

గూఢ న ఇది రహస్యముకును మర్మాంగముకును త్రి దాగియున్న దాని కిని పేరు

వ్యూఢ త్రి ఇది దటనైనదానికిని రచనాదు లచేత నుంచబడిన సేనకును విస్తారమైన దానికిని పేరు

షండ పు ఇది కొజావానికిని నపుంసకునకును ఆబోతుకును వ్యరమైనరేతస్సుగలవానికిని పేరు

వోఢా పు ఇది భారమును వహించినవానికిని సారథికిని పేరు

సోఢా త్రి ఇది ఓరిమిగలవానికిని సమర్థమైన వానికిని పేరు

రాఢా సూక్ష్మే చ శోభాయాం
దాఢా దంష్ట్రాభిలాషయో ।
మాఢి పత్రాదిభం(గౌ)గేస్యా

రాఢా స్త్రీ ఇది సూక్ష్మముకును కాంతికిని పేరు

దాఢా స్త్రీ ఇది కోరకును కోరికకునకు పేరు

మాఢి స్త్రీ ఇది మకరికాపత్రాదులకును దీనత్వ

న్మాధి ర్దైన్యప్రకాశనే॥	మునుప్రకాశింపజేయుటకును పేరు
★ అథడాంత త్రివర్ణ ★	
ఆషాఢో వ్రతినాం దండే మాసే మలయపర్వతే।	**ఆషాఢ** పు ఇది బ్రహ్మచారులు ధరించు పలాశ దండముకును ఆషాఢమాసముకును మలయ పర్వతముకును పేరు
వారూఢా శ్శంబల్యే స్యా ద్వస్త్రాంచలకపాటయో ॥ (5) పంజ రే పా వకే చాధ	**వారూఢ** పు ఇది దారి బత్యముకును పైటి చంగుకును తలుపుకును శుకాదులపంజరముకు ను అగ్నికిని పేరు
ప్రరూఢో జర రే న్మృత। బద్ధమూలే	**ప్రరూఢ** పు ఇది ఉదరముకును త్రి దృఢముగా నాటుకొన్నదానికిని పేరు
విరూఢస్తు సంజాతే కురి త్యేన్యవత్॥ (6)	**విరూఢ** త్రి పుటిన దానికిని అపుడు మొలచిన దానికిని పేరు
సమూఢ పుంజితే భగ్నే సద్యోజాతేనుపప్లుతే।	**సమూఢ** త్రి ఇది రాశిగా చేయబడిన దానికిని విరిగిన దానికిని అపుడు పుటినదానికిని ఉపద్రవ శూన్యమైనదానికిని పేరు
ఉదూఢ ఊఢే న్ధూలే స్యా	**ఉదూఢ** త్రి ఇది వివాహమైనదానికిని లావైన దానికిని పేరు
దుపోఢో నికటోఢయో ॥ (7)	**ఉపోఢ** త్రి ఇది సమీపమైనదానికిని వివాహమై నదానికిని పేరు
నిగూఢో గర్హితే గుప్తే	**నిగూఢ** త్రి ఇది నింద్యమైనదానికిని దాచబడిన దానికిని పేరు
ప్రమీఢో మూత్రితే ఘనే।	**ప్రమీఢ** త్రి ఇది అతిమూత్రరోగికిని అధికమైన దానికిని పేరు
సంరూఢోऽంకురితే ప్రౌఢే	**సంరూఢ** త్రి ఇది అంకురించినదానికిని గంభీర మైనదానికిన పేరు
ప్రగాఢో దృఢకృచ్ఛ్రయో ॥	**ప్రగాఢ** త్రి ఇది దృఢమైనదానికిని కష్టముకును పేరు
ఆధ్యూఢా కృత సా ఎత్న్యాం నార్యా మధ్యూఢ ఈశ్వరే।	**అధ్యూఢా** స్త్రీ ఇది పెద భార్యకును పు ప్రభువు కును పేరు

అధ్యారూఢం సమూరూఢే	**అధ్యారూఢ** త్రి ఇది అధిష్ఠించినదానికిని విస్తార
ऽత్యధికే చాఽ భేద్యవత్ ॥ (9)	మైనదానికిని పేరు
★ అథ ణాంత వర ★	
కణోఽతి సూక్ష్మే ధాన్యాంశే	**కణ** పు ఇది మిక్కిలి సూక్ష్మమైనదానికిని నూక
కృష్ణే జీరకయో కణా।	కును స్త్రీ ఎప్పుళ్ళకును జీలకర్రకు ను పేరు
పణో వరాకమానే స్యా	**పణ** పు ఇది గవ్వప్రమాణముకును వెలకును
న్మూల్యే కార్షపణే గ్లహే॥	గురిగింజల యెత్తు రాగిముద్రకును పందెముకును
క్రయ్యశాకాదికే ద్యూతే	కొనదగిన శాకాదులకును జూదముకును వ్యవహార
వ్యవహారే భృతౌ ధనే।	ముకును జీతముకును ధనమునకును పేరు
	గణ పు ఇది సమూహముకును శివాను చరు
గణ స్సమూహే ప్రమథే	లయ్ని ప్రమథ గణములకును సంఖ్యావిశేషముకు
సంఖ్యా సైన్యప్రభేదయో ॥	ను సైన్యవిశేషముకును
ఘ్రాణం ఘ్రాతే చ నాసాయాం	**ఘ్రాణ** త్రి ఇది వాసన చూడబడినదానికిని న
	ముక్కుకును పేరు
కాణ కాకై కచక్షుషో ।	**కాణ** పు ఇది కాకికిని ఒక కన్నుగలవానికిని పేరు
బాణస్స్యా త్కవలే కాండే	**బాణ** పు ఇది ఒక్కటైనదానికిని బాణముకును
కాండావయవ దైత్యయో ॥	అలుగుకును బాణాసురునకును స్త్రీ నల్లపువ్వు
బాణా ఝింట్యాం మతాధీరై	లపెద గోరింటకును పేరు
శ్శణో మాఽచతుష్టయే।	**శణ** పు ఇది నాలుగు మాషముల యెత్తు పరిమాణ
కషణే కరపత్రే చ	ముకును ఒరుపుడు రాతికిని రంపము కును ఈ
శాణే ప్రావరణాంతరే॥ (4)	స్త్రీ వస్త్రవిశేషముకును పేరు
త్రాణాతు త్రాయమాణాయాం	**త్రాణా** స్త్రీ ఇది కలుక్రానుగ చెటుకును త్రి
రక్షితే రక్షణే ऽ ఎచ।	రక్షించబడినదానికిని న రక్షించుటకును పేరు
ప్రాణో హృన్మారుతే బోలే	**ప్రాణ** పు ఇది ప్రాణవాయువకును బాలింత
కావ్యజీవ్యేనిలే బలే॥	బోలుకును కావ్యప్రాణముకును వాయువకు
వాచ్యవత్పూరితే ప్రాణం	ను బలముకును త్రి పూరించబడిన దానికిని
ప్రాణాశ్చాసుఘకీర్తితా ।	బ పంచప్రాణములకును పేరు
ద్రుణంచాపే చ ఖడ్గేచ	**ద్రుణ** న ఇది ధనుస్సుకును కత్తికిని పు తేలు

ద్రుణో వృశ్చికభృంగయో ॥(6)
ద్రుయీ కచ్ఛుకాయాం చ
జలద్రోణ్యాముదాహృత ।
ద్రోణ కృపీపతౌ కృష్ణ
కాకే వృశ్చిక ఆఢకే ॥ (7)
ఆఢకానాం చ తుష్కేऽఽ
ద్రోణే స్యాన్నీవృదంతరే।
ద్రోణీకాష్ఠాంబువాహాన్యాం
గవాం ఘాఽభువి స్మృతా॥
మోణశ్శుష్కఫలే నక్ర
మక్షికా వాకరండయో ।
కోణో వాద్యప్రభేదే స్యా
త్కోణోऽశ్రాలగుడేऽర్కజే ॥ (9)
వీణాదివాదనోపాయేऽ
ప్యేకదేశే గృహస్యచ।
శోణ స్స్యోనాక నదయో
శ్శోణ కోకనదచ్ఛవౌ ॥(10)
లోహితాశ్వే కృశానౌ చ
భ్రూణ స్త్రీగర్భ
డింభయో ।
తీక్ష్ణం సాముద్రలవణే
విషలోహాగ్ని ముష్కకే ॥ (11)
తీక్ష్ణ (సారే) క్షారే చ తిగ్మాత్మ
త్యాగినో ర్వాచ్యవద్భవేత్।
కర్ణ పృథాజ్యేష్ఠసుతే
సువర్ణాశౌ శ్రుతావఽ॥ (12)
జర్ణశ్చంద్రే చ వృక్షే చ
వర్ణ కాంచన యజ్ఞయో

కును తుమ్మెదకును ఈ స్త్రీ క్షుద్రరోగ విశేష
ముకును నూతియొద నీళ్ళు పోవుటకు కటిన
గాడికిని పేరు

ద్రోణ పు ఇది ద్రోణాచార్యునకును బొంతకాకి
కిని తేలుకును తూముపరిమాణముకును నాలు
గు తూముల పరిమాణముకును ఈ స్త్రీ దేశవిశేష
ముకును దోనెకును గోవులుమేతమేయు భూమి
కిని పేరు

మోణ పు ఇది ఎండు కాయకును నీటి పటు
యీగకును పాముల పెటెకును పేరు

కోణ పు ఇది వాద్యవిశేషముకును ఆయుధధార
కును దుడుకును శనిగ్రహముకును వీణాదు
లను వాయించు కొడుపుమొదలైనవాటికిని యింటి
మూలకును పేరు

శోణ పు ఇది చుండిగపుచెటుకును శోణనదము
కును యెర్రకలువ వర్ణము వంటి వరమునకును
యెరుపు వరముకగల గుర్రముకును అగ్నికిని పేరు

భ్రూణ పు ఇది స్త్రీలు దాల్చు గర్భముకును
బాలునకును పేరు

తీక్ష్ణ న ఇది సముద్రపు వుప్పుకును విషము
కును ఇనుముకును పు అగ్నికిని మొక్కపు
చెటుకును యవక్షారముకును త్రి తీవ్రమైన
దానికిని జీవమును విడుచువానికిని పేరు

కర్ణ పు ఇది కరునకును సువరాశివృక్షము
కును చెవికిని పేరు

జర్ణ పు ఇది చంద్రునకును వృక్షముకును పేరు

వర్ణ పు ఇది బంగారుకును యజ్ఞముకును

వర్ణోద్విజాదౌ శుక్లాదౌ	బ్రాహ్మణాది వరములకును శ్వేతాదివర ము
స్తుతౌ రూపయశోఽక్షరే ॥(13)	లకును స్తుతికిని ఆకారముకును కీర్తికిని కకారా
విలేపనే కుదాయాం చ	ద్యక్షరములకును పూతకును పు ఎనుగ వీపున
వర్ణ స్స్యాద్గుణ (శోభ)	పేయు చిత్ర కంబళికిని గుణముకును భేదము
భేదయో ।	కును పేరు
ఎర్ణం స్యాత్కింనుకే ఎత్రే	**పర్ణ** పు ఇదిమోదుగచెటుకును న ఆకుకును పేరు
శీర్ణం తను విశీర్ణయో ॥	**శీర్ణ** త్రి ఇది సూక్ష్మమైనదానికిని శిథిలమైన దానికిని పేరు
పూర్ణ శ్శక్తే సమగ్రేచ	**పూర్ణ** త్రి ఇది సమరమయినదానికిని అంతయు
పూరితే చాఎ వాచ్యవత్।	ననుటకును జలాదులచేత నింపబడిన కలశకును పేరు
చూర్ణ క్షోదెక్షారభేదే	**చూర్ణ** పు ఇది గుండకును సున్నముకును న
చూర్ణాని వాఎయుక్తిఘ ॥	పరిమళించు గంధపుపొడిమొదలైన వాటికిని పేరు
కీర్ణం ఛన్నే పరిక్షిప్తే	**కీర్ణ** త్రి ఇది కప్పబడినదానికిని చిమ్మబడిన
వాఎంతే చాఎ వాచ్యవత్।	దానికిని వాఎంఎంపబడిన దానికిని పేరు
జీర్ణం పక్వే పురాణే చ	**జీర్ణ** త్రి ఇదిపండినదానికిని పురాతనమైనదాని
	కిని పేరు
దీర్ణం దారిత భీతయో ॥	**దీర్ణ** త్రి ఇది ఛేదింపబడినదానికిని భయమును
	పొందిన దానికిని పేరు
ఉష్ణ స్స్యాదాతపే	**ఉష్ణ** పు ఇది ఎండకును గ్రీష్మఋతువుకును
గ్రీష్మదక్షే	త్రి నేర్పరికిని పేరు
కృష్ణస్తు కేశవే।వ్యాసే	**కృష్ణ** పు ఇది కృష్ణునకును వ్యాసుమునికిని
ఽర్జునే కోకిలే చ కృష్ణం	అరునునకును కోకిలకును న మిరియాలకును
మరిచ లోహయో ॥ (17)	ఇనుముకును స్త్రీ ద్రౌపదికిని నీలిచెటుకును
కృష్ణా తు ద్రౌఎదీ నీలీహర	ద్రాక్షలతకును త్రి నల్లనిదానికిని పేరు
హూ రాసు కధ్యతే।	
వాచ్యవన్మేచ కే కృష్ణం	
జిష్ణు శ్శక్రే ధనంజయే ॥	**జిష్ణు** పు ఇది ఇంద్రునకును అరునునకును
జిత్వరే చాధ	త్రి జయశీలునకును పేరు

విష్ణు స్స్యాత్కృష్ణే ర్కే వసుదైవతే।	**విష్ణు** పు ఇది విష్ణువుకును ద్వాదశాదిత్యులలో నొకనికిని ధనిష్ఠానక్షత్రముకు ను పేరు
గేష్ణు ర్నటే గాయనే చ	**గేష్ణు** పు ఇది నటువవానికిని గానము చేయు వానికిని పేరు
దేష్ణు ర్దాతరి దుర్దమే॥	**దేష్ణు** పు దాతకును త్రి పొందశక్యముగానిదాని కిని పేరు
వృష్ణిస్తు యాదవే మేషే	**వృష్ణి** పు ఇది యాదవునకును పొటేలుకును
వృష్ణి పాషండ చండయో ।	త్రి పాషండమతసునకును తీవ్రమైనదానికినిపేరు
పార్ష్ణి పాశ్చాత్యభాగేస్యా	**పార్ష్ణి** పు ఇదివెనుకభాగముకును చీలమండకు
త్పాదమూలోన్మద	క్రిందిభాగముకును (మడిమె)స్త్రీ ఎచ్చిపడిన స్త్రీ
స్త్రియో ॥(20)సేనాపృష్ఠే	కిని సైన్యముయొక్క వెనుకభాగముకును కుంతీ
చ కుం (భ్యాం) త్యాంచ	దేవికిని పేరు
తృష్ణాలిప్సా ఎపాసయో ।	**తృష్ణి** స్త్రీ ఇది ఆశకును దప్పుకకును పేరు
ఊర్ణా మేషాదిలోమ్నిస్యా	**ఊరా** స్త్రీ ఇది మేకబోచ్చుకును కనుబొమల
దంతరావర్తకే భృవో ॥	నడుమనుండు సుడికిని పేరు
మణిరోళే మేఘానాగ్రే	**మణి** ఇది ఉండకును శిశ్నాగ్రముకును రత్న
రత్నే చాజాగళస్తనే।	జాతికిని మేక మెడక్రింది స్తనముకును పేరు
లణి రాణివదక్షా గ్ర	**అణి (ఆణి)** ఇవి బండిచక్రము కొననుండు
కీలేస్యాదస సీమయో ॥ (22)	చీలకును ఖడదారకును పొలిమేరకును పేర్లు
కుణి ఘ్నున్నకవృక్షే చ	**కుణి** పు ఇది నందివృక్షముకును త్రి ఈచపోయి
కుణిస్స్యాత్కుకరేన్యవత్।	న చేతులు గలవానికిని పేరు
ఝూణి క్రముకభేదేఎ	**ఝూణి** స్త్రీ ఇది పోకచెటుకును కరినుసకును
దుష్టదైవశ్రుతావఎ॥ (23)	పేరు
శ్రేణి పంక్తౌ సేకపాత్రే	**శ్రేణి** ఇది వృక్షాదుల వరుసకును ఓడలోని
శ్రేణి స్స్యాత్కారుసంహతౌ।	నీళ్ళతోడెడిపాత్రకును వడ్రంగి చాకలి మంగలి మొదలగు శిల్పులయొక్క సజాతీయసమూహము కును పేరు
వాణి స్స్యాద్వ్యాతి భ రత్యో	**వాణి** స్త్రీ ఇది నేతకును సరస్వతికిని పు వెల

ర్వాణి ర్మూల్యే ఎలా వాకే ॥ (24) కును మేఘముకును పేరు

వేణీ కచస్య బంధేస్యా
న్నదీనాం మేళకేఎ చ।
దేవతాడేచ
తూణీతు నీల్యాం
తూణీనిషం గకే ॥ (25)

వేణీ స్త్రీ ఇది సర్పాకారముగా నల్లినజడకును నదీప్రవాహముల యొక్క సమ్మేళనమునకును దేవతాడి చెట్టుకును పేరు

తూణీ పు ఇది నీలిచెటుకును స్త్రీ అమ్ముల పొదికిని పేరు

ఘృణా జుగుప్సాకృపయో
ఫాణి ర్గుడ కరంభయో ।

ఘృణా స్త్రీ ఇది నిందకును దయకును పేరు

ఫాణి స్త్రీ ఇది బెల్లముకును పెరుగుతో కలిఎన పేపుడు ఎండికిని పేరు

శ్రాణా యవాగ్వ్యాం
పక్వేతు శ్రాణాం ।
స్థూణా యసస్మృతా
ప్రతిమాయాం గృసస్తంబే
వీణా వల్లకి విద్యుతో ।
వేణు ర్భూపాంతరే వంశే
స్థాణు కీలేష్టరే హరే ॥

శ్రాణా స్త్రీ ఇది గంజికిని త్రి పచనము చేయబడిన దానికిని పేరు

సూణా స్త్రీ ఇది లోహపుబొమ్మకును ఇంటి స్తంభముకును పేరు

వీణా స్త్రీ ఇది వీణకును మెరుపునకును పేరు

వేణు పు ఇది వేణురాజుకును వెదురుకును పేరు

సాణు ఇది మొరడుకును త్రి సరమైనదానికిని పు శివునకును పేరు

రేణు ఎర్పటకే
ధూళ్యామ (ల్పే)
ధాణు వ్రీహి సూక్ష్మయో ।

రేణు పు ఇది పర్పాటకమను గ్రంధద్రవ్యము కును పరాగముకును పేరు

అణు పు ఇది సన్నధాన్యముకును త్రి సూక్ష్మమైనదానికిని పేరు

★ అథ ణాంత స్త్రివర ★

అరుణో వ్యక్తరాగే ర్కే
సంధ్యారాగే ర్కసారధౌ
నిశ్శబ్దే కపిలే కుష్ఠ
ద్రవ్యేవాచ్యవదిష్యతే ।
అరుణాతివిషా శ్యామా
మంజిష్ఠా త్రివృతాసుచ ॥ (29)

అరుణ పు ఇది ఇంచుక రక్తవర్ణముకును సూర్యునకును సంధ్యాకాలరక్తిమకును అనూరునకును ధ్వనిలేకుండుటకును కఎలవర్ణముకును కుషు రోగముకును త్రి యెరుపు వరము గల ద్రవ్యము కును స్త్రీ అతివకును నల్లతెగడకును మంజిష లతకును తెల్లతెగడకును పేరు

కరుణస్తు రసే వృక్షే
కృపాయాం కరుణామతా।
వరుణ స్సమ్మతో నీరే
స్వర్లోకే పరమేష్ఠని ॥ (30)
వరుణస్తరుభేదేఽ
ప్రతీచీఽతి సూర్యయో ।
వరణ స్తక్తశాకేఽ
ప్రాకారే వరణంవృతౌ ॥ (31)
తరుణ స్యాన్నవే యూని
కుబ్జపుష్పో రుబూకయో

చరణం బ్రహ్మ్వచాదౌచ
మూలే గోత్రే పదేఽ చ॥ (32)
చరణం భ్రమణేత్తౌ చ
రవణం రాసభధ్వనౌ।
రవణ కరభే భృంగే
రావణో రాక్షసాధిపే॥ (33)
ప్రధానకుంజరే ఘోరే
రావణో నాదకే ऽ న్యవత్।
లవణో రస రక్షోऽ బ్ధి
భేదేషు లవణాన్వితే ॥ (34)
కరణం సాధన క్షేత్ర
కాయకాయస్థకర్మసు।
గీతాంగహార సంవేశే
క్రియాభేదేంద్రియే షుచ ॥ (35)
బాలవాదౌ చకరణ
స్మృత శ్శూద్రా విశోస్సుతే।

కరుణ పు ఇది కరుణరసముకును వృక్షవిశేషము కును స్త్రీ దయకును పేరు

వరుణ పు ఇది జలముకును స్వరలోకముకును బ్రహ్మకును ఉలిమిరి చెటుకును వరుణ దేవున కును సూర్యునకును పేరు

వరణ పు ఇది ఉలిమిరి చెటుకును కోటకును న ఊరుచుటువేసిన కంచెకోటకును పేరు

తరుణ త్రి ఇది నూతనమైనదానికిని ఎన్న వయసు వానికిని న కుబక పుష్పముకు పు ఆముదపు చెటుకును పేరు

చరణ ఇది ఋక్శాకయజుశాఖమొదలైనవాటికిని పేరుకును కులముకును పాదముకును న తిరుగుటకును భక్షించుటకును పేరు

రవణ న ఇది గాడిదకూతకును పు ఒంటెకును తుమ్మెదకును పేరు

రావణ ఇది రావణాసురునకును గుంపులో ముందునడచు ఎనుగకును త్రి భయంకరు నకును ధ్వనిచేయు వానికిని పేరు

లవణ పు ఇది ఉప్పునకును లవణాసురునకును లవణసముద్రముకును త్రి ఉప్పనివస్తువకును పేరు

కరణ న ఇది సాధనముకును పంటభూమికిని శరీరముకును గ్రామాదాయ వ్యయములు వ్రాయు కరణముకును కర్మ కును గానవిశేషముకును శరీరమును విదల్చుటకును ఆసనముకును కార్య ముకును నేత్రాదీంద్రియముకు బవాది పంచాంగ కరణముకును పు శూద్రస్త్రీయందు వైశ్యునివలన పుటిన వానికిని పేరు

జరణం జీరకా ऽ జాజి	**జరణ** న ఇది జీలకర్రకును తెల్ల జీలకర్రకును
వాం గు సౌవర్చ లేష్వపి ॥ (36)	ఇంగువకును పు సౌవర్చల వణమకును పేరు
ధరణం మానభేదే ऽ ప	**ధరణ** న ఇది 24గురిగింజల ప్రమాణముకును
ధారణే ధరణీ భువి।	ధరించుటకును ఈ స్త్రీ భూమికిని పేరు
రమణం స్యాత్పటోల్యా	**రమణ** న ఇది పొట్లపేరుకును పు భర్తకును
మూత్రే ऽ రమణ ప్రియే॥	పేరు
శరణం వధ రక్షిత్రో	**శరణ** న ఇది చంపుటకును రక్షించువానికిని
శ్శరణం రక్షణే గృహే।	రక్షించుటకును గృహముకును పేరు
కత్తృణం తృణభేదేऽపి	**కత్తృణ** న ఇది కామంచిగడికిని తూటికూరకును
వారివర్ష్యాం చ కత్తృణం॥ (38)	పేరు
యంత్రణం స్యాన్నియమనే	**యంత్రణ** న ఇది నియమించుటకును కటుటు
బంధనే రక్షణేపి చ।	కును రక్షించుటకును పేరు
ప్రఘణస్తామ్రకుంభే స్యా	**ప్రఘణ** పు ఇది రాగిబిందెకును ఇంటిముందర
దళిందె లోహాముద్గరే ॥ (39)	వాకిలికిని ఇనుప గుదియకును పేరు
ద్రుఘణో ముద్గరేపి స్యా	**ద్రుఘణ** పు ఇది ఇనుప గుదియకును గండ్ర గొడలి
ద్ద్రుఘణా చ ఎరశ్వధే।	వంటి యాకృతిగల యస్త్రవిశేషము కును పేరు
ప్రవణ క్రమనిమ్నోర్వ్యా	**ప్రవణ** త్రి క్రమముగా పల్లమైన భూమికిని విస్తార
మాయ(త్తే)తే చ చతుష్పథే॥	మైనదానికిని పు నాలుగు త్రోవలు కలసిన రచ్చకు
ప్రగుణే చ క్షణేపి స్యా	ను త్రి తిన్నని దానికిని క్షయముకును పేరు
దీరిణం శూన్య ఊషరే।	**ఈరిణ** త్రి శూన్యమయినదానికిని చవిటి నేల
	కును పేరు
గ్రహణం తూపలబ్ధౌ స్యా	**గ్రహణ** న ఇది పొందబడుటకును ఆదరముకు
దాదరే గ్రహణం కరే ॥ (41)	ను హస్తముకును సూర్యాది గ్రహణ ముకును
గ్రహాపరాగ స్వీకార (బం)	చేకొనుటకును ఖైదు కును పేరు
వందిషు గ్రహణం మతం।	
ఈక్షణం దర్శనే దృష్టౌ	**ఈక్షణ** న ఇది చూచుటకును నేత్రముకును పేరు
ప్రోక్షణం సేచనే వధే ॥ (42)	**ప్రోక్షణ** న ఇది తడుపుటకును చంపుటకును ఎరు
లక్షణం నామ్ని చిహ్నాచ	**లక్షణ** న ఇది పేరుకును గురుతుకును పు

సౌమిత్రే చాఽ లక్షణ ।	లక్షణస్వామికిని పేరు
లక్ష్మణం లాంఛనే నాఖ్యు	**లక్ష్మణ** న ఇది గురుతుకును పేరుకును పు
రామభ్రాతరి లక్ష్మణ ॥ (43)	లక్ష్మణస్వామికిని స్త్రీ ఓషధివిశేషముకును (నాగ
లక్ష్మణౌషధి సారస్యో	పత్రిచెటు అని చెప్పుదురు) అడసారస పక్షికిని
న్మశ్రీకే చాభి ధేయవత్ ।	త్రి లక్ష్మీవంతునకును పేరు
దక్షిణ స్సరళేఽవాఖ	**దక్షిణ** త్రి ఇది యోగ్యమయినదానికిని కుడిప్ర
ఎరచ్ఛందానువర్తిషు ॥ (44)	క్కదానికిని పరులచిత్తము గుర్తెరిగి ప్రవర్తించు
వాచ్యవద్దక్షిణాఽవాచీ	వానికిని స్త్రీ దక్షిణ దిక్కుకును యాగ దక్షిణకు
యజ్ఞదాన ప్రతిఎయో ।	ను ఖ్యాతికిని పేరు
ద్రవిణం కాంచనే విత్తే	**ద్రవిణ** చ ఇది బంగారుకును ధనముకును
ద్రవిణం చ పరాక్రమే ॥ (45)	పోటరితనముకును పేరు
మస్పృ(ణ)ణోఽకర్కశే స్నిగ్ధే	**మస్పృణ** త్రి ఇది మెత్తని దానికిని నున్నని
క్షుమాయాం మస్పృణా మతా ।	దానికిని స్త్రీ నల్లగిసె చెటుకును పేరు
ఊషణం మరి చే ఖ్యాతం	**ఊషణ** న ఇది మిరియాలకును స్త్రీ ఎప్పళ్ళకును
కణాయా మూషణా మతా ॥	పేరు
ధిషణ స్త్రిదశాచార్యే	**ధిషణ** పు ఇది బృహస్పతికిని స్త్రీ బుదికిని
ధిషణా ధియి సమ్మతా ।	పేరు
ధర్షణం స్యాత్పరిభవే	**ధర్షణ** న ఇది తిరస్కరించుటకును సురతము
రతేసత్యాం తు ధర్షణీ ॥ (47)	కును ఈ స్త్రీ రంకులాడికిని పేరు
భీషయో దారుణే (రుద్రే)	**భీషణ** త్రి ఇది భయంకరమయిన దానికిని గాఢ
గాఢే భీషణో శల్లకీ రసే ।	మయిన దానికిని పు అందుగచెటుకును భయా
	నకరసము కును పేరు
హరణం యా (తు) తకద్రవ్యే	**హరణ** న ఇది వివాహకాలమందు వధూవరుల
భుజేఽ హరణం వ్యాతౌ ॥ (48)	కిచ్చు ద్రవ్యముకును భుజముకును హరించుట
	కును పేరు
హారిణ స్యాత్కురంగేఽ	**హరిణి** పు ఇది జింకకును త్రి తెల్లనిదానికిని
హారిణ పాండురేఽన్యవత్ ।	పేరు
హారిణీ హరితాయాం చ	**హరిణి** స్త్రీ ఇది పచ్చ వన్నెగలదానికిని సుందర

చారు స్త్రీ వృత్తభేదయో ॥	మయిన స్త్రీకిని హరిణీవృత్త ముకును బంగారు
సువర్ణ ప్రతిమాయాంచ	బొమ్మకును పేరు
వార్షణో క్షిరుగంతరే।	**హర్షణ** పు ఇది నేత్రరోగవిశేషముకును త్రి
వార్షకే యోగభేదేచ	సంతోషమును జేయువానికిని **14**వ పంచాంగ
శ్రాద్ధదేవే ఎచ క్వచిత్ ॥ (50)	యోగముకును యమునికి పేరు
శ్రవణం స్యాద్వృక్షభేదే	**శ్రవణ** శ్రవణానక్షత్రముకును న వినుటకును
శ్రవణం శ్రుతి కర్ణయో ।	చెవికిని పేరు
శ్రావణో మాస పాషండే	**శ్రావణ** పు ఇది శ్రావణమాసముకును పాషండ
దద్యాళ్యాంశ్రావణామాతా॥	మతస్తునికిని స్త్రీ వృక్షవిశేషముకును పేరు
శ్రమణో యతి భేదేऽప	**శ్రమణ** పు ఇది బుదసన్యాసికిని త్రి నింద్య
శ్రమణో నింధ్యజీవిని।	మయిన జీవనము గలవానికిని స్త్రీ ఓషధివిశేషము
సుదర్శనా ముండితికా	కును అలంబుషమను వృక్ష విశేషముకును జటా
మాంసీషు శ్రమణాం విదు (52)	మాంసికిని పేరు
కళ్యాణ మక్షయే స్వర్గే	**కల్యాణ** న ఇది నాశనము లేకపోవుటకును
కళ్యాణం మంగళేऽప చ।	బంగారుకు ను వివాహాది శుభముల కును పేరు
కృపాణో ऽసౌ కృపాణీతు	**కృపాణ** పు ఇది పెదకత్తికిని ఈ స్త్రీ చూరక
ఘరికాయాం చ కర్త రౌ॥ (53)	త్తికిని కత్తెరకును పేరు
సంహాణం కాచపాత్రే చ	**సంహాణ** న ఇది గాజుపాత్రకును ఇనుపచిటుము
లోహ నాసిక యోర్మలే।	కును చీమిడికిని పేరు
పురాణం వాచ్యవ త్పత్నే	**పురాణ** త్రి ఇది పురాతనమైనదానికిని మత్స్యాది
పురాణం పంచలక్షణే ॥ (54)	పురాణములకును పేరు
ప్రమాణం నిత్యమర్యాదా	**ప్రమాణ** న ఇది నిత్యమయిన దానికిని హదుకు
సత్వవాది ప్రమాత్సు।	ను నిజమును చెప్పువానికిని కొలిచే వానికిని
ఎకతాయా మియత్తాయాం	ఎకత్వముకును ఇంతమాత్రమ నుటకును కారణ
వా(తు)తౌ శాస్త్రేషు చ స్మృత ॥ (55)	ము కును శాస్త్రములకును పేరు
నిర్యాణం వారణాపాంగ	**నిర్యాణ** న ఇది యేనుగ క్రేగంటి ప్రదేశముకును
దేశే మోక్షే చ నిరమే।	మోక్షముకును బయలు దేరుటకును పేరు
నిర్మాణం నిర్మితౌ సారే	**నిర్మాణ** న ఇది నిర్మించుటకును బలముకును

నిర్మాణం చ సమంజసే ॥ (56)	సరియగుటకును పేరు
నిర్వాణమస్తంగమనే	**నిర్వాణ** న ఇది నశించుటకును సుఖముకును
నిర్వృతౌ గజమజ్జనే।	యేనుగ నీటమునుగులాడుటకును మోక్షముకు
అపవర్గే చ	ను పేరు
కుర్వాణో భృత్య	**కుర్వాణ** త్రి ఇది సేవించువానికిని చేయించు
కారక యోరఏ ॥ (57)	వానికిని పేరు
దౌర్వాణం మృష్టఏర్ణే స్యా	**దౌర్వాణ** న ఇది మిరియపు చెటుకును గరికె
ద్దూర్వాయాం స్వరసేఏచ।	కును దూర్వారసముకును పేరు
వారణం ప్రతి షేధే స్యా	**వారణ** న ఇది నివారించుటకును పు ఏనుగ
ద్వారణశ్చ మతంగజే ॥ (58)	కును పేరు
కారణం కరణే హేతు	**కారణ** న ప్రధానసాధనముకును హేతువు
వధయోరఏ కారణం।	కును చంపుటకును స్త్రీ తీవ్రవేదనకును పేరు
కారణా యాతనాయాం చ	
కృపణ కుత్సితే కృమే ॥ (59)	**కృపణ** త్రి కుటిలమైనదానికిని పు పురుగుకును పేరు
కార్మణం మంత్ర తంత్రాది	**కార్మణ** న ఇది మంత్రములు మొదలగువాటి చే
యోజనే కర్మకారకే ।	తను స్తంభనమోహనాదులను చేయుటకును త్రి
	కర్మను చేయించుటకును పేరు
మార్గణం యాచనేఽన్వేష్యే	**మార్గణ** న ఇది యాచించుటకును వెతకుట
మార్గణో యాచకే శరే ॥ (60)	కును పు యాచకునకును బాణముకును పేరు
మత్కుణో నిర్విషాణేభే	**మత్కుణ** పు ఇది దంతములు లేని యేనుగ
నిశ్శ్మశ్రుపురుషేఽపి చ।	కును పేడిమూతికిని నల్లికిని కొబ్బరిచెటుకును
ఉద్దం శే నారికేళే చ	పేరు
ధర్మణోఽవా ద్రుభేదయో ॥	**ధర్మణ** పు ఇది సర్పవిశేషముకును వృక్షవిశేష
	ముకును పేరు
కోంకణో దేశభే దేస్యా	**కోంకణ** పు ఇది కొంకణదేశముకును న శస్త్ర
చ్ఛస్త్రభేదేతు కోంకణం।	విశేషముకును పేరు
కంకణం శేఖరే వాస్త	**కంకణ** న ఇది శిరోభూషణముకును దీక్షాదులయందు
సూత్ర మండనయోరఏ ॥ (62)	కటిన వాస్తసూత్రమునకును కడియమునకును పేరు

పూరణ పూరకే ఎష్ట
భేదే పూరణమిష్యతే।
ఎటారంభకనూత్రే చ
శాల్మలౌ పూరణీ మతా॥(63)

పూరణ త్రి ఇది పూరించువానికిని న ఎండివంట లలోని భేదముకును ఈ స్త్రీ బఱుపుంజమున కును బూరుగు చెటుకును పేరు

సుషేణ కరమర్దే ఎ
విష్ణుసుగ్రీవవైద్యయో ।
రోషణ పారదే హేమ
ఘ్నోఽలయోఽసధా ॥ (64)

సుషణ పు కలవిచెటుకును విష్ణువుకును సుగ్రీ వుని వైద్యుడగు సుషేణునకును పేరు
రోషణ పు ఇది పాదరసమునకును బంగారు కును ఒరుపుడు రాతికిని పేరు

రోషణోఽ ఎ విషాణం తు
క్రోడద్విరదదంతయోః
పశోశ్శృంగే విషాణ తు
మేషశృంగ్యాం ప్రకీర్తితా ॥ (65)

విషాణ న ఇది పందికొరకును గజ దంతము కును పశువుల కొమ్ముకును ఈ స్త్రీ కర్కాటక శృంగికిని పేరు

కరేణు రజ ఎాన్తన్యో
కర్ణికారే ఎ చ క్వచిత్।
హరేణుస్తు ఎతీ(నే) లే స్యా
ద్రేణుకా కులయోఽతో ॥

కరేణు పు ఇది ఎనుగకును స్త్రీ ఆడ యేనుగ కును పు కొండగోగుచెటుకును పేరు
హరేణు పు ఇది లంక లనెడు ధాన్యముకును స్త్రీ రేణుకయనెడి గంధద్రవ్యము కును కులస్త్రీకిని పేరు

సువర్ణం స్వర్ణమాత్రే స్యా
త్సువర్ణం కర్షవిత్తయో ।
సువర్ణశ్చ సువర్ణాలు
కృష్ణాగురు మఖాంతరే ॥ (67)

సువర్ణ న ఇది బంగారుకును కరమెత్తు బంగారు నాణెముకును ధనముకును పు వృక్ష విషము కును కృష్ణాగరుకును యజవిశేషముకును పేరు

సుపర్ణ స్స్వర్ణచూడే స్యా
ద్గరుడే కృతమాలకే।
సుపర్ణా కమలిన్యాం చ
సుఎ (ర్ణా) ర్ణీతార్క్ష్య మాతరి॥(68)

సుపర్ణ పు ఇది పాలఎటుకును గరుడున కును రేలచెటుకును స్త్రీ పద్మలతకును ఈ గరుడుని తల్లికిని పేరు

శ్రీఎర్ణ మగ్నిమం ధే జ్ఞే
శ్రీఎర్ణీ శాల్మలౌ హరే।
దుర్వర్ణం చ కువర్ణే స్యా
ద్వాస్తుకే రజతేఽ ఎ చ ॥ (69)

శ్రీపర న ఇది కూరనెల్లిచెటుకును పద్మముకును ఈ స్త్రీ బూరుగచెటుకును తూడి కూరకును పేరు
దుర్వర్ణ త్రి ఇది దుష్టవర్ణము గలదానికిని న చక్రవర్తి కూరకును వెండికిని పేరు

పత్రోర్ణం ధౌత కౌశేయే	**పత్రోర్ణ** న ఇఁ తెల్ల పటుకును పు దుంఁగపు
పత్రోర్ణ శ్శోణకేఽపి చ।	చెటుకును పేరు
సంకీర్ణం నిచితే ప్రోక్త	**సంకీర్ణ** త్రి ఇది నిరవకాశమైన దానికిని మలిన
మశుద్ధేచాఽ భేద్యవత్ ॥ (70)	మైన దానికిని పేరు
గోకర్ణో శ్వతరే సర్పే	**గోకర్ణ** పు ఇది కంచరగాడిదకును పాముకును
సారంగే ప్రమథాంతరే।	జింకలలోని భేదముకును గోకరుడను ప్రమథ
లంగుష్ఠానాపి కోన్మానే	దేవ తకును లొడితెడుప్రమాణముకును ఈ
గోకర్ణీమూర్వికౌషధౌ ॥ (71)	స్త్రీ చాగచెటుకును పేరు
అరణి ర్వహ్నిమంథేఽపి	**అరణి** పు ఇది కూరనెల్లిచెటుకును అగ్నిని
స్మృతో నిర్మంథ్య దారుణి।	మథించు కఱ్ఱకును పేరు
తరణి స్తరణే భానౌకుమా	**తరణి** పు ఇది తెప్పకును సూర్యునకును స్త్రీ
ర్యోషధి నౌకయో ॥	ఘృతకుమారీలతకును నావకును పేరు విపణి
విపణి ర్వ్యవహారే చ భ	ఇది బజారుకును అంగడికిని అమ్మదగిన వస్తువు
వేదాపణ ఎణ్యయో ।	కును పేరు
ప్రవేణి ర్వేణి కుథయో	**ప్రవేణి** స్త్రీ ఇది జడకును ఎనుగమీద పరచు
	చిత్రకంబళికిని పేరు
సరణి ర్వంక్తివర్త్మనో ॥	**సరణి** స్త్రీ ఇది వరునకును మార్గముకును పేరు
నిశ్రేణి స్త్వధిరోహణ్యాం	**నిశ్రేణి** స్త్రీ ఇది నిచ్చెనకును ఖరూరపు చెటు
ఖర్జూరీపాదపేఽపి చ।	కును పేరు
భరణీ శోణకే (ఘోషకే)	**భరణి** పు ఇది దుండిగపు చెటుకును స్త్రీ భరణీ
ఋక్షే భరణం వేతనే భృతౌ ॥	నక్షత్రముకును న జీతముకును మూలికినిపేరు
భ్రమ ణీ కారుండికాయాం	**భ్రమణి** స్త్రీ ఇది జలగరును రాజుల యొక్క
క్రీడాద్యాయామధిశితు ।	క్రీడకును పేరు
గ్రామణీ ర్భోగికే పత్యౌ	**గ్రామణి** పు ఇది గుర్రముల కాచువానికిని
ప్రధానే నాపితేఽపి చ ॥ (75)	ప్రభువుకును ముఖ్యునకును మంగలివానికిని
గ్రామణీ నలికాయాం చ	స్త్రీ నీలిచెటుకును గ్రామమందలి స్త్రీకిని వెల
గ్రామే(యా)యీ ఎణ్యయోషితో ।	యాలికిని పేరు
ధారణీ నాడికాయాం చ (76)	**దారణి** స్త్రీ ఇది కరముకును బుదుని చేఱ

బుద్ధోక్తమంత్రభిద్యఏ ॥
ఇంద్రాణీ కరణే స్త్రీణాం
పౌలోమీ సంధువారయో ।
ఎషణీ వ్రణ మారను
సారిణ్యాం చ తులాభిది ॥ (77)
క్షేపణీ జాలభేదే ఏ
నౌకాదండే ఏ కధ్యతే ।
వారుణీగండదూర్వాయాం
ప్రతీచీ సురయోరఏ ॥ (78)
సారణీ స్వల్పసరితి
ప్రసారణ్యాం చ సారణీ ।
సారణస్స్యాదతీసారే
సచివే రావణస్య చ ॥ (79)
కాకిణీ ఏణతుర్యాం శే
మానదండేఽఏ కాకిణీ ।
కృష్ణవైకవరాటక్యో
స్స్యాదున్మానాంశకేఽఏ చ ॥ (80)
బ్రాహ్మణీ (వాం) ఘంజికా
స్ఫృక్కాద్విజఏత్నీషు విశ్రుతా ।
విప్రతు బ్రాహ్మణో వేదె
బ్రాహ్మణం ద్విజసంవాతౌ ॥
ఏక్షిణీ పూర్ణిమాయాం
స్యాత్పక్షిణీ శాకినీభిది ।
అగామి వర్తమా నావా
ర్యుక్తాయాం నిశ ఏక్షిణీ ॥ (82)
రోహణీ కటురోహణ్యాం
రోహణీ లోహితా గవో ।
కంరరోగాంతరే ఛే చ

చెప్పబడిన మంత్రవిశేషముకును పేరు
ఇంద్రాణీ స్త్రీ ఇది స్త్రీలచేషకును శచదేవికిని వావిలిచెటుకును పేరు
ఏషణీ స్త్రీ ఇది పుండుననుసరించు క్రిమి విశేషముకును త్రాసుకును పేరు
క్షేపణీ స్త్రీ ఇది వలలోని భేదముకును ఓడనడపు గెడకర్రకును పేరు
వారుణీ స్త్రీ ఇది గరికెలోని భేదముకును పశ్చిమ దిక్కుకును కల్లుకును పేరు
సారణీ స్త్రీ ఇది శెలయేటికిని గొంతెమ గొమరు చెటుకును పు అతిసార రోగముకును రావణుని మంత్రికిని పేరు
కాకిణీ స్త్రీ ఇది యిరువది గవ్వలు వెలకును కొలకర్రకును గురిగింజకును గవ్వకును నలుతుములోని భాగముకును పేరు
బ్రాహ్మణీ స్త్రీ ఇది గంటు భారంగికిని స్ఫృక్కయనెడి గంధద్రవ్యముకును బ్రాహ్మణుని భార్యకును పు బ్రాహ్మణునకును వేదముకును న బ్రాహ్మణ సమూహముకును పేరు
పక్షిణీ స్త్రీ ఇది పున్నమకును శాకములు గల భూమికిని రాబోవుచున్నటిన్ని జరుగుచున్నటిన్ని పగళ్ళతో గూడిన రాత్రికిని పేరు
రోహణీ స్త్రీ ఇది కటకరోహణికిని ఎరుపు వరముకును గోవుకును కంరమందు పుటు రోగవిశేషముకును రోహణీ నక్షత్రమునకును

సోమవల్కే చ రోహాణీ॥ (83)	తెల్లచంద్ర చెటుకును పేరు
★ అథ ణాంత శ్చతుర్వర్ణ ★	
ఆతర్పణం చ సౌవాత్యే	**ఆతర ణ** న ఇది తృప్తిపొందుటకును మంగళార
విద్యాదాలేపనేఽ చ।	మైనపూతకును పేరు
ఆధర్వణోఽప్యధర్వజ్ఞ	**ఆధర్వణ** పు ఇది అథర్వణ వేదమును జదివిన
బ్రాహ్మణే చ పురోధసి॥ (84)	బ్రాహ్మణునకును పురోహితునకును పేరు
ఆరోహణం స్యాత్సోపానే	**ఆరోహణ** న ఇది చీడీలకును ఉన్నత ప్రదేశము
సమారోహే ప్రరోహణే।	నకెక్కుటకును మొలచుటకును పేరు
రక్తరేణుస్తు సంధూరే	**రక్తరేణు** పు ఇది సంధూరముకును మోదుగ
పలాశకలికోద్గమే॥ (85)	మొగకును పేరు
ఉత్క్షేపణం తు వ్యజనే	**ఉత్క్షేపణ** న ఇది విసనికర్రకును రోకలికిని
ధాన్యమర్దనవస్తుని।	పేరు
ఉద్ధరణం సముద్ధార	**ఉద్ధరణ** న ఇది ఎత్తుటకును కక్కిన యన్నము
వాంతాన్నోన్మూలనేష్వఽ॥ (86)	కును పెల్లగించుటకును పేరు
నిగరణం భోజనేఽ	**నిగరణ** న ఇది భుజించుటకును పు కంరము
గళేనిగరణో మత ।	కును పేరు
ని(శ్శ) స్సరణం స్యాన్మరణో	**నిసరణ** న ఇది మరణమునకును ఉపాయము
పాయ నిర్యాణముక్తిషు॥	కును బయలుదేరుటకును మోక్షముకును పేరు
సంసరణం రణారంభే	**సంసరణ** న ఇది యుదారంభముకును బహిర్ద్వా
పురనిర్గమగోపురే।	రముకును 10 ధనస్సులవెడల్పుగల రాజవీధికిని
ఘంటాపథేచ సంసారే	సంసారముకును సమ్మరము లేక సేనలునడుచు
ఽప్యసంబాధ చ మూగతౌ॥(88)	టకును పేరు
నిస్తరణం స్యాదుపాయే	**నిస్తరణ** న ఇది ఉపాయముకును దాటుటకు
నిసారే నిర్గమేఽ ఽ చ।	ను బయలుదేరుటకును పేరు
విదారణం రణే భేదే	**విదారణ** న ఇది యుదముకును భేదించుట
విడంబే చ విదారణం॥ (89)	కును మోసముకును పేరు
నిరూపణం స్యాదాలోకే	**నిరూపణ** న ఇది చూచుటకును విచారించుట
విచారేఽ నిదర్శనే।	కును దృష్టాంతముకును పేరు

నారాయణ్యౌచ్యుత్యేభీరు
గౌర్యోర్నా రాయణీం విదు ॥ (90)
పరాయణ మభీష్టే స్యా
త్తత్పరాశ్రయయోరపి।
పారాయణం సమాసంగే
కార్త్స్న్యే పారగతావపి॥
కార్షాపణ కార్షికే స్యా
త్పణషోడశకేఽపి చ।
కామగుణ స్స్మృతో రాగే
విషయా భోగయోరపి॥ (92)
పరీరణ స్స్యాత్కమరే
దండే స్యాత్పట్టశాటకే।
సమీరణ స్స్యాత్పవనే
పధికే చ ఫణిజ్ఞకే॥ (93)
పర్వరీణస్తు పర్ణస్య
శిరాయాం ద్యూతకంబళే।
పర్ణవృంతరసేఽపి స్యా
త్పర్వరీణం తు పర్వణి॥ (94)
తండురీణ కీటమాత్రే
వర్వరే తండులోదకే।
మీనామ్రీణో దర్దు రామే
మీనామ్రీణశ్చ ఖంజనే॥ (95)
ప్రవారణం నిషేధే స్యా
త్కామ్యదానే ప్రవారణం।
జుహురాణ్యౌనలేధ్వర్యౌ
రేరిహాణోహరేఽంబరే॥
దేవమణి శ్శివే శ్వస్య
కంరావర్తే చ కౌస్తుభే।

నారాయణ పు ఇది విష్ణువుకును ఈ స్త్రీ ఎల్లిఎచ్చరకును పార్వతికిని పేరు

పరాయణ త్రి ఇది ఇషమైన దానికిని ఆసక్తిగల దానికిని ఆధారమైన దానికిని పేరు

పారాయణ న ఇది కలయికకును సాకల్యవచన ముకును తుదముట్టుటకును పేరు

కార్షాపణ పు కరమెత్తు వెండిముద్రకును 16 కరమెత్తు రాగిముద్రలకును పేరు

కామగుణ పు ఇది అనురాగముకును భోగసాధ నమైన వస్తువుకును పరిపూర్ణత్వ ముకును పేరు

పరీరణ పు ఇది తాబేటికిని దండముకును పటుశాటీకిని పేరు

సమీరణ పు ఇది వాయువకును మారస్థున కును మరువపు చెటుకును పేరు

పర్వరీణ పు ఇది ఆకులయందుండు ఈనెకును జూదమాడుటకు పరచిన కంబళికిని ఆకుతొడిమెల రసముకును కణుపుకును పేరు

పర్వరీణ పు ఇది పురుగుకును త్రి తుచ్ఛమైన దానికిని కడుగునకును పేరు

మీనామ్రీణ పు ఇది అన్నోపకరణమగు వ్యంజన విశేషముకును కాటుగఎటకును పేరు

ప్రవారణ న ఇది నివారించుటకును స్త్రీరత్నాది శ్రేషవస్తువుల దానముకును పేరు

జుహురాణ పు ఇది అగ్నికిని అధ్వర్యునకును పేరు

రేరిహాణ పు ఇది శివునకును ఆకసముకును పేరు

దేవమణి పు ఇది శివునకును అశ్వము యొక్క మెడ క్రిందనుండు సుడికిని కౌస్తుభమాణిక్యముకును పేరు

చూడామణి శ్శిరోరత్నే
కాకచించాఫలేఽ చ॥
పరవాణి స్మృతో ధర్మా
ధ్యక్ష వత్సరయోరపి।
శరవాణి శ్శరముఖే
సాయకే శరజీవిని॥ (98)
లంబకర స్మృతోఽంకోల
పాదపే ఛగలేఽ చ।
రాగచూర్ణ స్మృరే దంత
ధావనే రక్తవాలుకే॥ (99)
హస్తకర్ణోరుబూకే స్యా
త్పలాశ గణభేదయో ।
చీర్ణపర్ణస్తు నింబే స్యా
త్ఖర్జూరీ భూరుహేఽ ఎ చ॥
తైలపర్ణీ మలయజే
శ్రీవాసే స్వల్పకేఽపి చ।

పీలుపర్ణీ తు బింబాయాం
మూర్వాయా మోషధీభిది॥
దాక్షాయణీత్వపర్ణాయాం
రోహాణ్యాం తారకాసు చ।
పుష్కరిణీ సరోజిన్యాం
హస్తన్యాం చ జలాశయే॥
శిఖరిణీ స్యాద్ద్రోమాళ్యాం
రసాలా వృత్తభేదయో ।
స్త్రీరత్నే మల్లికాయాంచ
ప్రోక్తాశిఖరిణీ బుధై ॥ (103)

చూడామణి పు ఇది శిరమున ధరించు రత్నము కును గురివెందగింజకును పేరు

పరవాణి పు ఇది ధర్మకార్యములయందు నియోగించబడిన అధికారికిన్ని సంవత్సరముకును పేరు

శరవాణి పు ఇది బాణపు ములికికిని బాణము కును పదాతికిని పేరు

లంబకర్ణ పు ఇది ఊడుగచెట్టుకును మేకపోతు కును పేరు

రాగచూర్ణ పు ఇది మన్మధునకును చంద్ర చెటుకును సంధూరముకును పేరు

హస్తకర్ణ పు ఇది ఆముదపుచెటుకును మోదుగ చెటుకును దేవతాగణ విశేషముకును పేరు

చీర్ణపర్ణ పు ఇదిపేపచెట్టుకును ఖరూగిరవృక్షము కును పేరు

తైలపర్ణి పు ఇది మంచిగంధముకును తురుష్క దేశమున బుటిన దేవదారు బంక తో చేసిన ధూప ద్రవ్యముకును అందుగబంకతోచేసిన ధూపద్రవ్య ముకును పేరు

పీలుపర్ణీ స్త్రీ ఇది బొండచెటుకును చాగచెటు కును చేకోణదిచెటుకును పేరు

దాక్షాయణీ స్త్రీ ఇది పార్వతికిని రోహాణీ నక్షత్ర ముకును 27 నక్షత్రములకును పేరు

పుష్కరిణీ స్త్రీ ఇది పద్మలతకును ఆడ యేనుగ కును తటాకముకును పేరు

శిఖరిణీ స్త్రీ ఇది రోమరాజికిని పెరుగులో ననేక ద్రవ్యములు గూర్చి చేసిన పానీయద్రవ్యముకును శిఖరిణీవృత్తము కును నారీరత్నముకును మల్లితీగ కును పేరు

లంగారిణీ హ సంత్యాం చ భాస్కరత్యక్తదిశ్యపి । భవేద్వైతరణీనద్యాం ప్రేతానాం యాతుమాతరి॥	**అంగారిణీ** స్త్రీ ఇది కుంపటికిని సూర్యునిచేత విడువబడిన దిక్కుకును పేరు **వైతరణీ** స్త్రీ ఇది నరకమందలి నదికిని రాక్షసుల తల్లికిని పేరు
★ అథ ణాంత పంచవర్ణ ★	
అవగ్రహాణ మిత్యాహు ప్రతిరోధే ప్యనాదరే । ప్రవిదారణమాఖ్యాతం సంగరే చ విదారణే ॥(105)	**అవగ్రహణ** న అభ్యంతరముకును తిరస్కారముకును పేరు **ప్రవిదారణ** న ఇది యుద్ధముకును ఛేదించుటకును పేరు
అవతారణం భూతాది గ్రహే వస్త్రాంచలేఽర్చనే । రోమహర్షణ మిత్యేత ద్రోమాంచేఽపి విభీతకే ॥(106)	**అవతారణ** న ఇది భూతపిశాచాదిగ్రహముకును బట్టుచెంగుకును పూజకును పేరు **రోమహర్షణ** న ఇది గగుర్పాటుకును పు తాంద్ర చెటుకును పేరు
పరిభాషణమాలాపే నియమే పరిభాషణం । నిందోపాలంభవచనే పరిభాషణమిష్యతే ॥ (107)	**పరిభాషణ** న సంభాషణముకున్ను నియమముకును నిందతోగూడిన యుపాలంభవచనముకును పేరు (ఉపాలంభ మనగా దుర్వాదము)
మత్తవారణ మిచ్ఛంతి దానక్లిన్నకటద్విపి । మహాప్రాసాదవీథీనాం వరండే చావ్యపాశ్రయే ॥ (108)	**మత్తవారణ** పు ఇది మదముచేదడనన గండసలముగల ఎనుగకును న మేడ చోపాయొక్క కటుకటాలు గటిన వరండాకును ఇంటిముందటి యావరణకును పేరు
వాతరాయణ ఉన్మత్తే నిష్ప్రయోజన పూరుషే । కాండేచ కరపత్రేచ కూటేచ శరసంక్రమే ॥ (109)	**వాతరాయణ** పు ఇది ఎచ్చివానికిని వ్యర్థునకును బాణముకును రంపముకును సానపటు యంత్రముకును బాణసంచారముకును పేరు
మండూకపర్ణ్యోరళుక్షే స్యా నాకేచ కపీతనే । మండూకపర్ణీ మంజిష్ఠా	**మండూకపర్ణ** పు ఇది పెనుమ్రానుకును దుండిగపుచెటుకును దరిశెనచెటుకును ఈ స్త్రీ మంజిషయను గ్రంథ్యద్రవ్య ముకును మండూక

బ్రాహ్మీ గోజిహ్వాకాసు చ॥(110) బ్రహ్మాచెట్టుకును యెద్దునాలుకచెటుకును పేరు

★ అథ ణాంత షడ్వర్ణ ★

దోహద లక్షణం గర్భే వయస్సంధౌ చ దృశ్యతే। యౌవన లక్షణాభిఖ్యా లావణ్యే చ పయోధరే॥(111)

దోహదలక్షణ న ఇది స్త్రీలగర్భముకును బాల్య యౌవనాది వయస్సుల సంధికిని పేరు

యౌవనలక్షణ న ఇది స్త్రీలయొడలి యందలి నిగనిగకును కుచముకును పేరు

★ అథతాంత వర ★

తతం వితతవద్వ్యాప్తే విస్తృతే వాచ్యవన్మతం। తతం వీణాదివాద్యే స్యా త్పవమానే తత పున ॥(1)

తత త్రి ఇది వితతశబ్దమువలెను వ్యాప్తమైన దానికిని విస్తారమైన దానికిని పేరు

తత న ఇది వీణాదుల వాద్యముకును పు వాయువుకును పేరు

ఇతంగతే చ విజ్ఞాతే

ఇత త్రి ఇది గడచిన దానికిని తెలియ బడిన దానికిని పేరు

రతం సురతగువ్యాయో । ఋత ముంఛశిలే తోయే దీప్తే ఎత్యేऽభిపూజితే॥(2)

రత న ఇది సురతముకును మర్మాంగముకును పేరు

ఋత న ఇది ఉంఛశిలావృత్తులకును జలముకును త్రి ప్రకాశింపజేయబడిన దానికిని న యధారము కును త్రి పూజింపబడిన దానికిని పేరు

కృతం యుగేऽఎ ఎర్యాప్తే విహితే హాంఎతే ఫలే।

కృత న ఇది కృతయుగముకును సమృదికిని త్రి చెయ్యబడిన దానికిని హాంఎంపబడిన దాని కిని న ఫలముకును పేరు

ఘృతమాజ్యే ప్రదీప్తే చ సలిలే చ ఘృతం మతం॥(3)

ఘృత న ఇది నేతికిని త్రి ప్రకాశింపచేయబడిన దానికిని న ఉదకముకును పేరు

మృతం స్యాద్యాచితే మృత్యౌ మృత్యుమత్య భి ధేయవత్।

మృత న ఇది యాచనావృత్తికిని చావుకును త్రి చచ్చిన వానికిని పేరు

గతం తు యాత్రా ధిగతే మతం పూజిత ఎమ్మతే॥(4)

గత న నడచుటకును త్రి పొందబడినదానికినిపేరు

మత త్రి ఇది పూజింపబడిన దానికిని ఇష్టమైన దానికిని పేరు

ధుతం త్యక్తే విధూతే చ

ధుత త్రి ఇది విడువబడిన దానికిని కదల్చబడిన

	దానికిని పేరు
ధూతం కంఎత భర్త్రితే।	**ధూత** త్రి ఇది కదల్పబడిన దానికిని బెదరింప బడిన దానికిని పేరు
పూతం పవిత్రే రటితే పూతం చ బహుళీకృతే॥ (5)	**పూత** త్రి ఇది పవిత్రమైన దానికిని చెప్పబడిన దానికిని న యెగరబోసిన ధాన్యముకును పేరు
శ్రుతం శాస్త్రావధృతయో	**శ్రుత** న ఇది శాస్త్రముకును త్రి వినబడిన దానికిని పేరు
స్యూత మూత ప్రసేవయో ।	**స్యూత** త్రి కుట్టబడిన దానికిని పు పళ్ళిక తటుకును పేరు
నతం స్యాద్వాచ్యవన్నమ్రే నత స్తగరపాదపే॥ (6)	**నత** త్రి ఇది వంగిన దానికిని పు గ్రంధితగరపు చెటుకును పేరు
ద్రుతం శీఘ్రే విలీనే చ విద్రావే చాభి దేయవత్।	**ద్రుత** త్రి ఇది శీఘ్రముకును కరగబడిన సువ రాదులకును పరుగెత్తుటకును పేరు
యుతం వాస్తి చతుష్కేస్యా ద్యుతం యుక్తేఽపృధగ్యుతం॥(7)	**యుత** న ఇది నాలుగు చేతుల ప్రమాణ ముకును త్రి సమ్మేళనమైన దానికిని పేరుగాని దానికిని పేరు
స్థితం భవేద్గత్యభావే సుప్రతిజ్ఞే సునిశ్చితే।	**స్థిత** త్రి ఇది గమన శూన్యమైన దానికిని ప్రతిజ్ఞ చేయబడిన దానికిని నిశ్చయింపబడిన దానికిని పేరు
సిత స్సమాప్తే ధవళే నిబద్ధ జ్ఞాతయోరపి॥ (8)	**సిత** త్రి ఇది సమాప్తబొందిన దానికిని తెల్లని దాని కిని కటబడిన దానికిని తెలియబడిన దానికిని పేరు
శితం శాతం చ నిశితే కృశే శాతం చ శర్మణి।	**శిత (శాత)** త్రి ఇవి తీక్ష్ణమైన దానికిని సన్నమైన దానికిని పేర్లు న ఇది సుఖమునకు పేరు
హితం ధృతే గతే పధ్యే	**హిత** త్రి ధరించబడిన దానికిని పొందబడిన దానికిని ఇషమైనదానికిని పేరు
సుత పార్థివపుత్రయో ॥(9)	**సుత** పు ఇది రాజుకును పుత్రునకును పేరు
ప్లుతం తురంగమగతౌ ప్లుతమాహు స్త్రిమాత్రకే।	**ప్లుత** న ఇది అశ్వగతి విశేషముకును పు త్రిమాత్రకాలముకును పేరు
ప్రోతస్తు గుంభితే వస్త్రే	**ప్రోత** త్రి ఇది గుచ్చబడిన దానికిని న వస్త్రము కును పేరు

ప్రేతో భూతాంతరే మృతే ॥	**ప్రేత** పు ఇది ఎశాచ విశేషముకును త్రి చచ్చిన వానికిని పేరు
సూతస్తు సారధౌ తక్ష్ణి ప్రసూతే ప్రేరితేऽ ఎ చ।	**సూత** పు సారధికిని వడ్లవానికిని త్రి ప్రసవించ బడిన దానికిని ప్రెరేఎంచబడిన దానికిని పేరు
క్షత్రియా ద్బ్రాహ్మణీజేऽ ఎ సూత పారద వందినో ॥	**క్షత్రియ** పు ఇది క్షత్రియునివలన బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు పుట్టిన వానికిని పాదరసముకును స్తుతి పారకునకును పేరు
శ్వేతం రూప్యేऽ న్యవచ్ఛుక్లే శ్వేతో ద్వీ పా ద్రి భేదయో । శ్వేతా వరాటికా కాష్ఠ పాటలి శంఖసఖు చ ॥ (12)	**శ్వేత** న ఇది వెండికిని త్రి తెల్లని దానికిని శ్వేత ద్వీపముకును శ్వేత పర్వతముకును స్త్రీ గవ్వ కును తెల్లకలిగొటు చెటుకును (దీనినే పాదిరి చెట్టందురు) కట్లె చెటుకును పేరు
సత్ప్రశస్తే విద్యమానే సత్యాభ్యర్థిత సాధుషు।	**సత్** త్రి ఇది శ్రేషమైన దానికిని కలిగియున్న దానికిని యథార్థమైన దానికిని పూజింపబడిన దానికిని సజనునకును పేరు
సతీ పతివ్రతా గౌర్యో రేత కర్బుర ఆగతే॥ (13)	**సతీ** స్త్రీ ఇది పతివ్రతకును పార్వతికిని పేరు **ఏత** త్రి ఇది కర్బురవర్ణమైన దానికిని వచ్చిన దానికిని పేరు
తాతోऽ నుకంప్యే జనకే జాతం జాత్యోఘ జన్మసు।	**తాత** పు ఇది కరుణించదగినవానికిని తండ్రికిని పేరు **జాత** పు ఇది జాతికిని సమూహముకును పుటుగకును పేరు
పాత స్స్యాత్పతనే త్రా తే	**పాత** పు ఇది పడుటకును త్రి రక్షించ బడిన దానికిని పేరు
ఘాత కాండ ప్రహారయో ॥	**ఘాత** పు ఇది బాణముకును గాయము కును పేరు
పోతశ్శిశౌ వహత్రే చ గృహస్థానే చ వాసస।	**పోత** ఇది ఎల్లవానికిని పు కలమనెడి యోడకును గృహప్రదేశముకును వస్త్రముకును పేరు
గీతం తు శబ్దితే గానే	**గీత** త్రి ఇది ధ్వనిచేయబడిన దానికిని న గానముకును పేరు
ప్రీతం హృషిత నర్మణో ॥	**ప్రీత** త్రి ఇది సంతోషపెటబడినవానికిని క్రీడకును పేరు

వీతం చాసారహస్త్యశ్వే	**వీత** న ఇది యుదమందు సమరముగాని గజాశ్వ
వీతమంకుశకర్మణి।	ములకును అంకుశముచేత బొడుచుటకును పేరు
భీతం భయే భయయుతే	**భీత** న ఇది భయముకును త్రి భయము గల
వాచ్యవత్పరికీర్తితం॥ (16)	వానికిని పేరు
భూతం క్ష్మాదౌ ఎశాచాదౌ	**భూత** న ఇది పృథివ్యాది పంచభూతములకును
న్యాయ్యేస (త్యోఎ) త్యసమా	భూత ప్రేత ఎశాచాదులకును న్యాయముకును
నయో ।భూతో దేవలకే	సత్యముకును సామ్యముకును పు జీవనార్థము
ప్రాప్తవృత్తయోర భి ధేయవత్॥(17)	దేవతా పూజ చేయువానికిని త్రి పొందబడిన దానికిని వర్తించుదానికిని పేరు
కేతుర్ధ్వజౌ ఎతాకాయాం	**కేతు** పు ఇది కాంతికిని జండాకును కేతు
గ్రహూ (త్పాతారిలక్ష్మసు)	గ్రహముకును ఉపద్రవసూచకమగుతోకచుక్క
పాఎాత లక్ష్మసు।	మొదలైన వాటికిని చిహ్నాకును పేరు
సేతు రాళౌ చ వరుణే	**సేతు** పు ఇది పొలముచుటు పేసన కోరడికిని ఉలిమిడి చెటుకును పేరు
క్రతుర్యజ్ఞే మునే ర్భిది॥ (18)	**క్రతు** పు ఇది యజ్ఞముకును క్రతు మహామునికిని పేరు
ధాతు స్స్యాదశ్మవికృతౌ	**ధాతు** పు ఇది గైరికము మణిశిలమొదలయిన
విషయేష్వింద్రియేషు చ।	వాటికిని శబ్దస్పర్శాది విషయములకును త్వగా
భూవాది రసరక్తాది	దింద్రియములకును భూప చ పరాది ధాతువుల
శ్లేష్మాది వసుధాదిషు॥ (19)	కును రసాదిశారీర ధాతువులకును శ్లేష్మవాతఎత్త
వర్తతే ధాతుశబ్దోఽయం	ములకును పృథివ్యాది పంచ భూతములకును
విశేషా దష్టగైరకే।	ఎముకకును గైరికమునకును పేరు
ఋతు స్త్రీ కుసుమే భాస	**ఋతు** పు ఇది ముట్టురక్తముకును కాంతికిని
వసంతాదిషు కీర్త్యతే॥ (20)	వసంత గ్రీష్మాది ఋతువుల కును పేరు
గాతు పుంస్కోకిలే భృంగే	**గాతు** పు ఇది మగకోయిలకును తుమ్మెదకును
గంధర్వే రోషణేఽఎ చ।	గంధర్వునకును త్రి కోపస్వభావముగలవానికిని పేరు
మంతు స్స్యాదపరాధేఽఎ	**మంతు** పు ఇది అపరాధముకును మనుష్యు
మనుష్యేఽఎ ప్రజాఎతౌ॥	నకును బ్రహ్మకును పేరు

దూర్తస్స్యాత్ఖండలవణే	**దూర్త** పు ఇది సముద్రతీరమున పుట్టిన ఉప్పు
ఖల దుత్తూర యోరపి।	నకును వంచకునకును ఉమ్మెత్తచెట్టుకును పేరు
పూర్తంతు పూరితే ఛన్నే	**పూర్త** త్రి ఇది పూరించబడినదానికివి కప్పబడిన
పూర్తం ఖాతాది కర్మణి॥	దానికిని తటాకాదులను ద్రవ్వించుటకును పేరు
మూర్తం మూర్తిమతి ఖ్యాతం	**మూర్త** త్రి ఇది ఆకృతిగల దానికిని మూర్ఛ
మూర్ఛాలే కరినే న్యవత్।	పొందినదానికిని కరినమైనదానికిని పేరు
గర్త స్త్రి గర్త (భేదే) దేశస్యా	**గర్త** పు ఇది త్రిగర్త దేశముకును గోతికిని స్త్రీల
దవటే చ కుకుందరే॥	ఎరుదులమీది చిరుగుంటలకును పేరు
ఆప్త స్సత్యే ఖాతే లబ్ధే	**ఆప్త** త్రి ఇది సత్యమైనదానికిని ఇష్టమైనదానికిని పొందబడినదానికిని పేరు
ప్రాప్తం విత్తే సమంజసే।	**ప్రాప్త** న ఇది ధనముకును యుక్తమైన దానికిని
వ్యాప్తం ఖ్యాతే సమాక్రాంతే	పేరు **వ్యాప్త** త్రి ఇది ప్రసిద్ధమైనదానికిని వ్యాపింపబడిన దానికిని పేరు
గుప్తం రక్షిత గూఢయో॥	**గుప్త** త్రి ఇది రక్షించబడినదానికిని దాచబడిన దానికిని పేరు
లిప్తం విషాక్తే భుక్తే చ	**లిప్త** త్రి ఇది విషముచేత పూయబడినదానికిని
వాచ్యవత్స్యాద్వి లేపితే।	భక్షించబడిన దానికిని పూయబడినదానికిని పేరు
దీప్తం నిర్భాసితే ధ్మాతే	**దీప్త** త్రి ఇది ప్రకాశింపచేయబడిన తగులబెట్టబడిన
వదంతి జ్వలి తేఽపి చ॥ (25)	దానికిని ప్రజ్వలింపచేయ బడినదానికిని పేరు
అస్తం క్షిప్తే గతే ప్రోక్త	**అస్త** త్రి ఇది చిమ్మబడినదానికిని అవసానమును
మస్త పశ్చిమ భూధరే।	పొందినదానికిని పు అస్తాద్రికిని పేరు
గ్రస్తం గ్రాసీకృతేఽపి స్యా	**గ్రస్త** త్రి ఇది భక్షించబడినదానికిని లోపించిన
ల్లుప్త వర్ణ పదోదితే॥ (26)	వరములు పదములు గల వాక్యముకును పేరు
పుస్తం తు పుస్తకే లే (ఖ్య)ప్య	**పుస్త** ఇది పుస్తకముకును బొమ్మలుమొదలగునవి
కర్మ విజ్ఞాన యోరపి।	చేయుటకును శిల్పమందును శాస్త్రమందును ప్రవేశించు బుద్ధికిని పేరు
శస్తం క్షేమే ప్రశస్తే చ	**శస్త** న ఇది క్షేమముకును త్రి ప్రసస్తమైన దానికిని పేరు

వ్యస్తం వ్యాప్త చ సంకు లే ॥	**వ్యస్త** త్రి ఇది వ్యాప్తమైనదానికిని వ్యాకులమైన దానికిని పేరు
హస్తోనక్షత్ర భేదేస్యా త్కరే భకరయోరప।	**హస్త** పు ఇది హస్తానక్షత్రముకును హస్తము కును గజతుండముకును కచపర్యాయములకంటే పరమైనహస్తశబ్దము శేషవాచకమునకును చాచిన ప్రేళ్ళుగల మోచేతికిని పేరు (అనగా మూర)
విత్తం ఖ్యాతే ధనే లబ్ధే విత్తం జ్ఞాతే విచారితే।	**విత్త** త్రి ఇది ప్రసిద్ధమైనదానికిని న ధనము కును త్రి పొందబడినదానికిని తెలియబడినదాని కిని విచారించబడిన దానికిని పేరు
కృత్తం తు చ్ఛేత్తే భిన్నే దత్తం విశ్రాణితేऽర్చితే ॥	**కృత్త** త్రి ఇదిచేషకును నరకబడినదానికిని పేరు **దత్త** త్రి ఇది ఇవ్వబడినదానికిని పూజింప బడినదానికిని పేరు
వృత్తోऽతీతే దృఢే ఖ్యాతో వర్తులేऽప వృతే మృతే। వాచ్యవద్వర్తతే వృత్తం చరిత్ర చ్ఛందసోరప ॥ (30)	**వృత్త** త్రి ఇది అతిక్రమించినదానికిని దృఢమైన దానికిని వర్తులమైనదానికిని ఆవరణచేయబడిన దానికిని చచ్చిన దానికిని న చరిత్రముకును పద్య వృత్తముకును పేరు
అంత ప్రాంతేऽంతికే నాశే స్వరూపేऽతిమనోహరే।	**అంత** పు ఇది అగ్రముకును సమీపముకును నాశముకును ఆకారముకును త్రి మిగుల మనోహరమైన దానికిని పేరు
వృంతం ప్రసవబంధే స్యా ద్ఘటధారా కుచాగ్రయో ॥	**వృంత** న ఇది పుష్పఫలాదులతొడిమెకును కడవ నుంచి పడు జలధారకును చనుమొనకును పేరు
దంతో నికుంజే దశనే దంత స్సానుని కధ్యతే।	**దంత** పు ఇది పొదరింటికిని కోరకును కొండ చరియకును పేరు
దంతీ స్యాదోషధీభేదే	**దంతీ** స్త్రీ ఇది దంతి చెటుకు పేరు
స్వాంతం చేతస గ్వ్వారే ॥	**స్వాంత** న ఇది మనస్సుకును గుహకు ను పేరు
కుంత ప్రాసే చండభావే క్షుద్రజంతౌ గవేధుకే। కుంతీ పాండుప్రియాయాం చ	**కుంత** పు ఇది బల్లెముకును కోపస్వభావము కును నల్లికిని అడవి గోధుమలకు ను ఈ స్త్రీ పాండురాజు భార్యకును అందుగ చెట్టుకును

శల్లక్యాం గుగ్గులుద్రుమే॥	గుగిలపు చెట్టుకును పేరు
కాంతో శ్మని గృహే చారౌ	**కాంత** పు ఇది అయస్కాంత శిలకును ఇంటికిని
కాంతా తు ఫలిని స్త్రియో ।	త్రి సుందరమైనదానికిని స్త్రీ ప్రేంఖణపు చెటు కును స్త్రీకిని పేరు
శాంతో రసవిశేషే స్యా	**శాంత** పు ఇది శాంతరసముకును పరులచేత
దభియుక్తక దాంతయో ॥(34)	నరికటబడినవారికిని ఓరిమిగల వానికిని పేరు
ఉక్తమే కాక్షరచ్ఛంద	**ఉక్త** న ఇది పద్యవృత్తవిశేషముకును వాక్యము
స్యుక్తం స్యాద్భాషితేఽపి చ।	కును పేరు
శుక్తోఽమ్లే పరుషే పూతే	**శుక్త** త్రి ఇది పుల్లని దానికిని కరినమైన దానికిని పవిత్రమైన దానికిని పేరు
వ్యక్తం స్ఫుటమనీపణో ॥	**వ్యక్త** త్రి స్పష్టమైన దానికిని ప్రాజ్ఞునకును పేరు
తిక్తోరసే సుగంధే చ	**తిక్త** పు ఇది వగరుకును తృణవిశేషముకును
తిక్తం పర్పటకే స్మృతం।	న పర్పాటకమను గంధద్రవ్యముకును స్త్రీ
తిక్తాతు కటురోహణ్యాం	కటకరోహణికిని పేరు
రిక్తం కాననశూన్యయో ॥	**రిక్త** న అడవికిని శూన్యమైన దానికిని పేరు
రక్తం స్యాత్కుంకుమే తామ్రే	**రక్త** న కుంకుమకును రాగికిని ఉసరిగ చెట్ల
ప్రాచీనామలకేఽపి చ।	లోని భేదముకును త్రి అనురాగముగల వానికిని
అనురాగిణి నీల్యాది	రంగు వేయబడిన దానికిని యెరుపువర్ణముగల
రంజితేలోహితేఽన్యవత్॥ (37)	దానికిని పేరు
యంతా హస్తపకే సూతే	**యంతా** పు ఇది మావటివానికిని సారథికిని పేరు
వప్తా పితరిపావకే।	**వప్తా** పు ఇది తండ్రికిని అగ్నికిని పేరు
త్రేతా యుగేఽగ్నిత్రితయే	**త్రేతా** స్త్రీ ఇది త్రేతాయుగముకును ఆహవనీయ గార్హపత్య దక్షిణాగ్నులకును పేరు
భర్తా స్వామిని ధారకే॥ (38)	**భర్తా** పు ప్రభువుకును మగనికిని పేరు
శాస్తాచ శాసకే బుద్ధే	**శాస్తా** పు శిక్షకునకును బుద్ధదేవునకును పేరు
వక్తా వాగ్మిని పండితే।	**వక్తా** పు ఇది యుక్తియుక్తమైన మాటలాడు వానికిని పండితునకును పేరు
ముక్తాతుమౌక్తికే ముక్త	**ముక్తా** స్త్రీ ఇది ముత్యముకును త్రి మోక్షమును

ప్రాప్తముక్తే చ మోచితే॥
క్షుత్తా శూద్రాత్ క్షత్రియాజే
ప్రతీహారే చ సారథౌ
భుజిష్యాతనయే క్షత్తా
నియుక్తే చ ప్రజాసృజి॥ (40)
ధాతా వారణ్యగర్భే స్యా
త్పాలకే త్వభిధేయవత్।
మాతా కాళీ ప్రసూగోఘ
బ్రాహ్మణ్యాద్యాస్తు మాతర ॥
లతా జ్యోతిష్మతీ స్ఫుక్కా
శాఖావల్లీ ప్రియంగుషు।
లతాకస్తూరికాయాం చ
మాధవీ దూర్వయోరపి॥(42)
లూతా ఎపీలి కాయాంస్యా
దూర్ణనాభే గదాంతరే।

పీతా స్మృతా వారిద్రాయాం
పీ(తం)త స్స్యాదౌరపీతయో ॥(43)
సీతా రామకళత్రే స్యా
త్తథా లాంగలపద్ధతౌ।
నభోనద్యాం చ శీతస్సు
వానీర బహువారయో ॥(44)
శీతం వామగుణే ప్రోక్తం
వాచ్యవచ్ఛీతలే ऽలసే।
చితా చున్నే చుల్లికాయాం
చితా సంహతి చిత్యతో ॥
వార్తా వాతిం గణే వృత్తా
వార్తా కృష్యాద్యుదంతయో

బొందినవానికిని విడువబడిన వానికిని పేరు
క్షత్తా పు ఇది శూద్రునివలన క్షత్రియునికి బుట్టిన వానికిని ద్వారపాలకునకును సారథికిని దాసీ పుత్రునకును నియోగించబడిన వానికిని బ్రహ్మకును పేరు
ధాతా పు ఇది బ్రహ్మకును త్రి పరిపాలించు వానికిని పేరు
మాతా స్త్రీ ఇది పార్వతికిని జననికిని గోవుకును బ్రాహ్మణి మొదలగు సప్త మాతృకలకును పేరు
లతా స్త్రీ ఇది వెక్కుడు తీగెకును స్ఫుక్కయనెడు గంధద్రవ్యముకును కొమ్మకును తీగెకును ప్రేంకణపుచెట్టుకును కస్తూరివంటి పరిమళముగల లతా విశేషముకును మాధవీతీగెకును గరికెకును పేరు
లూతా స్త్రీ ఇది చీమకును త్రి సాలెపురుగుకును మర్మసానమందు వ్రణమును చేయు రోగ విశేషముకును పేరు
పీతా స్త్రీ ఇది పసుపుకును త్రి పచ్చని వర్ణముగల దానికిని పానము చేయబడిన దానికిని పేరు
సీతా స్త్రీ ఇది రాముని భార్యకును నాగటి చాలుకును ఆకాశగంగకును పేరు
శీత పు ఇది నీటిప్రబ్బచెట్టుకును విరిగిన చెట్టుకును న చల్లదనముకును త్రి చల్లనిదానికిని మందునకును పేరు

చితా త్రి ఇది కప్పబడిన దానికిని పొయికిని సమూహముకును సొదకును పేరు
వార్తా స్త్రీ ఇది వంగచెట్టుకును వర్తించుటకును కృష్యాదిజీవనార్థ వ్యాపారముకును వృత్తాంతము

వృత్తిమన్నీరుజోర్వార్తా	కును త్రి వ్యాపారము గలవానికిని ఆరోగ్యవంతున
వార్తమారోగ్యఘల్గునో ॥ (46)	కును న ఆరోగ్యముకును నిస్సారముకును పేరు
గతిర్మార్గే దశాయాంచ	**గతి** స్త్రీ ఇది త్రోవకును అవసకును జ్ఞానము
జ్ఞానే యాత్రా భ్యుపాయయో ।	కును నడచుటకును ఉపాయముకును ఎల్లప్పు
నాడీవ్రణసరణ్యాంచ	డున్నూ ద్రవించుచున్న సెలపేఎన వ్రణమార ము
	కును పేరు
మతి ర్ధీ చ్చాస్మృతిష్వపి ॥ (47)	**మతి** స్త్రీ ఇది బుదికిని అభిలాషకును స్మరణ
	కును పేరు
చితిస్సమూహే చిత్యాయాం	**చితి** స్త్రీ ఇది సమూహముకును కాడుకును పేరు
దితిస్స్యాత్ ఖండనే దితౌ ।	**దితి** స్త్రీ ఇది ఖండించుటకును రాక్షసులతల్లికిని పేరు
పతి ప్రభౌ గతౌ మూలే	**పతి** పు ఇది ప్రభువుకును గమనముకును
	మొదలుకును పేరు
ధృతి శ్చర్మపుటే ఋషౌ ॥ (48)	**ధృతి** పు ఇది తోలుతిత్తికిని చేపకును పేరు
యతిర్నికారే యతిని	**యతి** పు ఇది ప్రతిక్రియకును సన్యాసికిని స్త్రీ
పాదచ్ఛేదక్రమే యతి ।	పద్యమందలి విశ్రమసానము కును పేరు
శితి కృష్ణే శితి ర్భార్జే	**శితి** త్రి నల్లని వర్ణముగల దానికిని పు భుజపత్రి
	చెటుకును పేరు
భృతిర్భరణ మూల్యయో ॥	**భృతి** స్త్రీ జీతముకును వెలకును పేరు
క్షితి ర్నివాసే మేదిన్యాం	**క్షితి** స్త్రీ ఇది నివాసముకును భూమికిని
స్థానమాత్రేఽ చ క్షితి ।	ప్రదేశముకును పేరు
ధృతి ర్యోగాంతరే ధైర్యే	**ధృతి** స్త్రీ ఇది పంచాంగయోగముకును ధైర్యము
ధారణా ధ్వర తుష్టిషు ॥ (50)	కును ధరించుటకును యజ్ఞముకును సంతోష
	ముకును పేరు
శ్రుతిశ్శ్రోత్రే తథామ్నాయే	**శ్రుతి** స్త్రీ ఇది చెవికిని వేదముకును వార్తకును
వార్తాయాం శ్రోత్రకర్మణి ।	వినుటకును పేరు
స్మృతి రిచ్ఛా ధియోర్ధర్మ	**స్మృతి** స్త్రీ ఇది కోరికకును బుదికిని మన్వాది
సంహితాయామఽ స్మృతి ॥	ధర్మశాస్త్రముకును పేరు
రతి స్స్మరప్రియాయాం చ	**రతి** స్త్రీ ఇది మన్మధుని భార్యకును అనురాగము

రాగేऽ ఎ సురతే (రతి) ముది।	కును సురతముకును సంతోషముకును పేరు
ఋతి ర్గతౌ జుగుప్సాయాం	**ఋతి** స్త్రీ ఇది గమనముకును నిందకును
ప్పర్థా మంగళయోరపి ॥ (52)	జగడముకును శుభముకును పేరు
వృతి స్స్యాద్వరణే వాటే	**వృతి** స్త్రీ ఇది ఆవరణకును మంటపాది సానము కును పేరు
సృతి ర్గమన మార్గయో ।	**సృతి** స్త్రీ ఇది నడచుటకును త్రోవకును పేరు
మితి ర్మానేऽప్యవచ్ఛేదే	**మితి** స్త్రీ ఇది ప్రమాణముకును ఒక భాగము కును పేరు
కృతి కరణవాంసయో ॥ (53)	**కృతి** స్త్రీ ఇది కర్మకును వాంసకును పేరు
ఈతి ప్రవాసే డింబేస్యా	**ఈతి** స్త్రీ ఇది పరదేశవాసముకును కొల్లమొద
దతివృష్ట్యాది షట్సు చ।	లగు దేశోపద్రవములకును ఆరు విధములగు సస్యోపద్రవములకును పేరు
వీతి ర్గతౌ చ దీప్తౌ చ	**వీతి** స్త్రీ ఇది గమనముకును ప్రకాశముకును
ధావనే ప్రజనేऽశనే ॥ (54)	పరుగెత్తుటకును పశువులు వెదగొనుటకును భక్షించుటకును పేరు
గీతి శ్ఛందసి గానే చ	**గీతి** స్త్రీ ఇది పద్యవృత్త విశేషముకును గానము
నీతిస్తు ప్రాణే నయే।	కును పేరు **నీతి** స్త్రీ ఇది పొందించుటకును, న్యాయముకును పేరు
రీతి ప్ర(కా) చారే స్యందే చ	**రీతి** స్త్రీ ఇది వ్యవహారముకును జారుటకును
లోహకిట్టార కూటయో ॥	ఇనుపచిట్టముకును ఇత్తడికిని పేరు
పీతి పానే తురంగే చ	**పీతి** స్త్రీ ఇది త్రాగుటకును పు అశ్వముకును పేరు
భీతి స్సాధ్వస కంపయో ।	**భీతి** స్త్రీ ఇది భయముకును చలించుటకును పేరు
ప్రీతి ర్యోగాంతరే ప్రేమ్ణి	**ప్రీతి** స్త్రీ ఇది ప్రీతినామకపంచాంగయోగము
స్మసవత్నీ ప్రమోదయో ॥	కును ప్రేమకును మన్మథునిభార్యకును సంతో షముకును పేరు
భూతి ర్మాతంగశృంగారే	**భూతి** స్త్రీ ఇది ఎనుగనలంకరించుటకును పుట్టుగ
జాతౌ భస్మని సంపది।	కును బుగికిని సంపదకును పేరు
న్యూతిస్సీవన సంతత్యో	**స్యూతి** స్త్రీ ఇది కుటుటకును పరంపరకును పేరు

రూతి స్స్యూతౌ చ రక్షణే॥	**ఊతి** స్త్రీ ఇది కుట్టుటకును రక్షించుటకును పేరు
హేతి స్స్యాదాయుధేజ్వాలే	**హేతి** స్త్రీ ఇది ఆయుధముకును అగ్ని జ్వాలకు
హేతిస్తరణి తేజసీ।	ను సూర్యకాంతికిని పేరు
వృత్తిర్వివరణే జీవ్యే	**వృత్తి** స్త్రీ ఇది వాఖ్యానముకును జీవనోపాయ
కైశిక్యాదిషు చేష్యతే॥ (58)	ముకును కైశిక్యాది కావ్యవృత్తు లకును పేరు
కృత్తి శ్చర్మత్వచే భూర్జే	**కృత్తి** స్త్రీ ఇది ఇర్రిమొదలగువాటి చర్మకును
కృత్తికాయాం చ కీర్తితా।	త్వగింద్రియముకును భుజిపత్రిచెటుకును కృత్తి
	కానక్షత్రముకును పేరు
పత్తి పదాతౌ గమనే	**పత్తి** పు ఇది కాలిబంటుకును స్త్రీ నడచుటకును
వీరసైన్యప్రభేదయో ॥(59)	పు వీరునకును స్త్రీ సేనా విశేషముకును పేరు
విత్తిర్విచారే జ్ఞానే చ	**విత్తి** స్త్రీ ఇది విచారణకును జ్ఞానముకును
లాభ సంభవయోరపి।	లాభముకును పుటుటకును పేరు
భిత్తి కుడ్యే ప్రదేశే చ	**భిత్తి** స్త్రీ ఇది గోడకును ప్రదేశముకును విభజిం
సంవిభాగా వకాశయో ॥(60)	చుటకును ఎడముకును పేరు
ఆప్తిస్సంవరణ ప్రాప్త్యో	**ఆప్తి** స్త్రీ ఇది ఆవరించుటుకును పొందుటకును
ప్రాప్తిర్లాభే మహాదయే	పేరు **ప్రాప్తి** త్రి ఇది లాభముకును గొప్పయభి
	వృదికిని పేరు
గుప్తి కారాగృహే ప్రోక్తా	**గుప్తి** స్త్రీ ఇది చెరసాలకును గోతికిని రక్షించుట
భూగర్తె రక్షణే యమే॥ (61)	కును శరీరమును సాధనముగా నపేక్షించు
	నిత్యకర్మకును పేరు
సుప్తి స్స్పర్శాజ్ఞతాయాం చ	**సుప్తి** స్త్రీ స్పర్శనెరుగకపోవుటకును నిద్రకును
స్వాపే విస్రంభఘాతిని।	విశ్వాస ఘాతకున కును పేరు
శాంతి శ్శమేఽపి కల్యాణే	**శాంతి** స్త్రీ ఇది ఓరిమికిని మంగళమునకును పేరు
కాంతి శ్శోభా భిలాషయో ॥	**కాంతి** స్త్రీ ప్రకాశముకును ఇచ్ఛకును పేరు
జాతి శ్ఛందస సామాన్యే	**జాతి** స్త్రీ ఇది పద్యవృత్త విశేషముకును గోత్వాది
మాలత్యాం గోత్రజన్మనో ।	సామాన్యముకును మాలతీలతకును గోత్రముకును
జాతి ర్జాతీఫలే ధాత్ర్యాం	పుటుకకును జాజికాయకును ఉసిరిగె చెటుకును
చుల్లీ కంఎల్లయోరపి॥ (63)	పొయికిని కంఎల్లమను గంధద్రవ్యముకును పేరు

జ్ఞాతి స్సగోత్రే ఎతరి	**జ్ఞాతి** పు ఇది తనవంశమందుపుట్టిన వానికిని
వ్యాప్తి ర్వ్యాఎనలంభయో	**వ్యాప్తి** స్త్రీ ఇది వ్యాఎంచుటకును లాభముకును పేరు
సాతి ర్దానేऽవసానే చ	**సాతి** స్త్రీ ఇది దానముకును అంతముకును పేరు
ప్రాప్తి పూర్తి ప్రదేశయో ॥	**ప్రాప్తి** స్త్రీ పూర్తికిని ప్రదేశముకును పేరు
వర్తి ర్దీపదశాయాం చ	**వర్తి** స్త్రీ ఇది దీపపు వత్తికిని దీపముకును
దీప గాత్రాను లేపయో ।	మైపూత కొరకు సుగంధద్రవ్యములతోచేసిన
వర్తి ర్భేషజనిర్మాణే	గంధపు బిళ్ళకును ఔషధమును జేయుటకును
నయనాంజన లేఖయో ॥ (65)	కాటుగకును జాబుకును పేరు
ఆర్తి పీడా ధనుష్కోట్యో	**ఆర్తి** స్త్రీ ఇది బాధకును వింటికొనకును పేరు
ర్మూర్తి కారిన్య కాయయో ।	**మూర్తి** స్త్రీ ఇది కఠినత్వముకును శరీరముకును పేరు
కీర్తి ప్రసాద యశసో	**కీర్తి** స్త్రీ ఇది అనుగ్రహముకును దానాదుల వలన
ద్విస్తారే కర్ద మేऽఎ చ॥ (66)	పుటిన సుఖ్యాతికిని విస్తారముకును బురదకును పేరు
భ్రాంతి ర్మిథ్యామతౌ ఖ్యాతా	**భ్రాంతి** స్త్రీ ఇది అసత్యమందు సత్య బుద్ధి కలుగుట
భ్రమణే చానవస్థితౌ।	కును తిరుగుటకును చాంచల్యముకును పేరు
నృతి క్రియా నర్తనే చ	**నృతి** స్త్రీ ఇది పురుగుకును నృత్యముకును పేరు
నృతి నరితి వర్త్మని॥(67)	**నృతి** స్త్రీ ఇది నదికిని మారముకును పేరు
భక్తి ర్విభాగే సేవాయాం	**భక్తి** స్త్రీ ఇది విభాగముకును సేవించుటకును పేరు
పక్తి ర్గౌరవ పాకయో ।	**పక్తి** స్త్రీ ఇది గౌరవముకును పండుటకును పేరు
ముక్తిస్త్వాన్మోచనే మోక్షే	**ముక్తి** స్త్రీ ఇది విడచుటకును మోక్షముకును పేరు
యుక్తి ర్న్యా యేచ యోజనే॥(68)	**యుక్తి** స్త్రీ ఇది న్యాయముకును కూర్చుటకును పేరు
పంక్తి ర్దశాక్షరఛందో	**పంక్తి** స్త్రీ ఇది 10 అక్షరముల ఛందస్సుకును
దశసంఖ్యా వళీష్వఎ।	దశసంఖ్యకును వరుసకును పేరు
శక్తి ర్బలే ప్రభావాదౌ	**శక్తి** స్త్రీ ఇది బలముకును ప్రభుమంత్రోత్సాహ
శక్తి ప్రహరణాంతరే ॥ (69)	శక్తులకును ఆయుధవిశేషముకును పేరు
శుక్తి కపాలశకలే	**శుక్తి** స్త్రీ ఇది ఖండమైనపుర్రెకును నఖమనెడు
నఖ్యశ్వావర్తయోరపి।	గంధద్రవ్యముకును గుర్రపు సుడికిని ముత్యపు
ముక్తాస్ఫోటేచ దుర్నామా	చిప్పకును ఏనుగ జలగకును శంఖముకును
శంఖ శంఖ నఖేషు చ॥ (70)	నత్తగుల్లకును పేరు

★ అథ తాంత త్రివర్ణ ★

అమృతం యజ్ఞశేషే స్యా	**అమృత** న ఇది యజ్ఞశేష ద్రవ్యముకును అమృ
త్పీయూషే సలిలే ఘృతే।	తముకును జలముకును నేతికిని అయాచితము
అయాచితే చ మోక్షేఽన్నే	గా సంప్రాప్తమగు వస్తువుకును మోక్షముకును
ధన్వంతరి సుఏర్వణో ॥	అన్నముకును పు ధన్వంతరికిని దేవతకును త్రి
స్యాదమృతోఽమృతా పథ్యా	కరకచెటుకును తిప్పతీగకును ఉసిరిగచెటుకును
గుడూ చ్యామలకీషు చ।	పేరు
కృషి వసత్యేఽప్యనృత	**అనృత** న ఇది వ్యవసాయముకును అసత్యము
	కును పేరు
మజిత కమలాఎతౌ॥(72)	**అజిత** పు ఇది విష్ణువుకును త్రి జయించబడని
అనిర్జి తేచా	వానికిని పేరు
చ్యుతస్తున్ద్ర రే స్యాదరుడధ్వజే	**అచ్యుత** త్రి ఇది నరమైన దానికిని పు విష్ణువు
	కును పేరు
అర్దితం యాచితే జ్ఞేయం	**అర్దిత** త్రి ఇది యాచించబడిన దానికిని న
వాతవ్యాధౌ చ హింసితే॥	వాతరోగవిశేషముకును త్రి హింసించబడిన దాని
	కిని పేరు
అక్షతం చాఎ లాజేషు తృతీయ	**అక్షత** న ఇది పేలాలకును నపుంసకత్వముకు
ప్రకృతావఎ॥ఎ హింసితేఽఎ	ను త్రి హింసించబడని దానికిని పేరు
చాపాత స్తదాత్వే పతనేఽఎచ॥(74)	**అపాత** పు ఇది తత్కాలముకును పడుటకును పేరు
ఆఘ్రాతం శింఘ తే క్రాంతేఽ	**ఆఘ్రాత** త్రి ఇది వాసన చూడబడిన దానికిని
	ఆక్రమించబడిన దానికిని పేరు
ప్యాఖ్యాతం భాషితే తిజే।	**ఆఖ్యాత** త్రి ఎలకబడిన దానికిని న ధాతువుకంటె
	పరమందు విధించబడిన తిజ్ ప్రత్యయాదుంకును పేరు
ఆధ్మాత ఎవనవ్యాధౌ	**ఆధ్మాత** పు వాతరోగ విశేషముకును త్రి తగుల
ధ్దశబ్దితయోరఎ॥(75)	పెటుబడిన దానికిని ధ్వనిచేయబడిన దానికిని పేరు
ఆప్లుత స్స్నాతకే స్నాతేఽ	**ఆప్లుత** పు ఇది స్నాతక వ్రతముకును త్రి చేయ
	బడిన స్నానముగల వానికిని పేరు
ప్యాదృత స్సాదరేఽర్చితే।	**ఆదృత** త్రి ఇది ఆదరముతోగూడిన వానికిని

పూజింపబడిన వానికిని పేరు

ఆచితశ్శకటోన్మేయే
పలానా మ యుతద్వయే॥(76)

ఆచిత పు ఇది బండెడు బరువుకును రెండు వేల పలములయెత్తు బరువుకును త్రి కప్పబడిన దానికిని సంగ్రహించబడిన దానికిని పేరు

ఛన్నేఽ సంగృహీ తే స్యా
దాహతం తు మృషార్ద కే।
ఆహతం గుణితేఽ స్యా
త్తాడితే చాణకేఽ ఎ చ॥(77)

ఆహత న ఇది అబదపుమాటకును త్రి గుణించబడిన దానికిని వాయించబడిన దానికిని పు తప్పెటకును న ప్రాతగుడకును కొత్తబటుకును పేరు

స్యాత్పురాతన వస్త్రే చ
నూత్నవస్త్రేఽ చాహతం।

ఆనర్తో దేశభేదే స్యా
న్నృత్యస్థానే జనే రణే॥(78)

ఆనర్త పు ఇది ఆనర్తదేశముకును నాట్యస్థలముకును ఆనర్తదేశ వాసికిని యుదముకును పేరు

ఆవర్త ఆవర్తనే స్యా
చ్చింతనే చాంభసాం భ్రమే।
సంవర్త ప్రళయే ప్రోక్త
విభీతకత రౌ ఘనే॥

ఆవర్త పు ఇది తిప్పుటకును చింతనజేయుటకును నీటిసుడికిని పేరు

సంవర్త పు ఇది ప్రలయముకును తాండ్రచెట్టుకును సంవర్తమను మేఘముకును పేరు

త్రిగర్త స్స్యాజ్జనపదే
త్రిగర్తో గణితాంతరే।
భవేద్ఘర్ఘరికాయాంతు
త్రిగర్తాకాముక స్త్రియాం॥ (80)

త్రిగర్త పు ఇది త్రిగర్తదేశముకును గణిత విశేషముకును స్త్రీ జలజంతువిశేషముకును రంకులాడికిని పేరు

వివర్త స్సముదాయే స్యా
దపవర్తన నృత్యయో ।

వివర్త పు ఇది సమూహముకును ప్రతికూలముకును నాట్యముకును పేరు

ఉత్తప్తం శుష్కమాంసేఽ
సంతప్తే చ ఎరిష్టతే॥ (81)

ఉత్తప్త న ఇది ఎండిన మాంసముకును త్రి తఎంపచేయబడిన దానికిని తడపబడిన దానికిని పేరు

ఉచితం ప్రోక్త మభ్యస్తే
మితే జ్ఞాతే ఎమంజసే।

ఉచిత త్రి ఇది అభ్యసంపబడిన దానికిని మితమైన దానికిని తెలియబడిన దానికిని యుక్తమైన దానికిని పేరు

ఉద్ధృతం స్యాదుత్తులితే
పరిభుక్తోద్ఘిత్తేఽ ఎ చ॥(82)

ఉద్ధృత త్రి ఇది ఎత్తబడిన దానికిని అనుభవించి విడిచిన దానికిని పేరు

ఉత్థితం వృద్ధియుక్తే స్యా	**ఉత్థిత** త్రి ఇది వృద్ధితో గూడిన దానికిని ఉద్య
త్ప్రోద్యతో త్పన్నయోరపి।	మించిన దానికిని పుట్టిన దానికిని పేరు
ఉషితం వుష్య తే ద్గ్దే	**ఉషిత** త్రి ఇది ఉన్నదానికిని దగమైనదానికిని పేరు
ముషితం ఖండితే హృతే॥	**ముషిత** త్రి ఇది ఖండించబడినదానికిని హరించ బడిన దానికిని పేరు
ఉద్ఘాత కథ్యతే పాద	**ఉద్ఘాత** పు ఇది కాలుజారుటకును ప్రారంభించు
సలనే ఽముపక్రమే।	టకును యోగాభ్యాసమందలి కుంభక రేచక
పవనాభ్యాసయోగస్య	పూరకములకును త్రి ఉన్నతమైన దానికిని ఇనుప
కుంభకాది త్రయేఽ ఎ చ॥ (84)	గుదియకును పేరు
ఉత్తుంగే ముద్గరేఽ ఎ స్యా	
దుదితం ప్రోక్త ఉద్గతే।	**ఉదిత** త్రి ఇది బయలుదేరిన దానికిని పేరు
స్యాదుచ్ఛ్రితంతు సంజాతే	**ఉచ్ఛ్రిత** త్రి ఇది పుట్టిన దానికిని పొడవైన దాని
ఽమున్నద్ధ ప్రవృద్ధయో ॥	కిని వృదిబొందిన దానికిని పేరు
రజతం విశదే దంతి	**రజత** న ఇది తెలుపు వరమునకును గజదంత
దంతయోస్తారహారయో ।	ముకును వెండికిని ముత్యాలహారముకును పేరు
సురతం స్యాన్నిధువనే	**సురత** న ఇది స్త్రీ పురుషుల సంయోగముకును
దేవత్వే సురతా మతా॥ (86)	స్త్రీ దేవత్వముకును పేరు
ప్రహతం విజితే క్షుణ్ణే	**ప్రహత** త్రి ఇది జయింపబడిన దానికిని నలగ గొటబడిన దానికిని పేరు
సంహతం సంఘాతే దృఢే।	**సంహత** త్రి కొటబడిన దానికిని దృఢమైన దానికిని పేరు
రసితం తు సువర్ణాది	**రసిత** త్రి ఇది బంగారు మొదలైన వాటియందు
ఖచితే స్తనితే రు తే॥ (87)	కూర్చబడిన దానికిని న మేఘగరితముకును ధ్వనికిని పేరు
ఎలితం శైలజే తాపే	**పలిత** న ఇది రాతిపువ్వుకును పరితాపముకును
పాండుకేశే చ కర్దమే।	వారక్యమువలన వెంట్రుకలు తెల్లబడుటకును బురదకును పేరు
లలితం హారభేదే స్యా	**లలిత** న ఇది హారవిశేషముకును త్రి ఇష్టమైన

దీప్తే లలితేऽ ఏ చ॥	దానికిని సుందరమైన దానికిని పేరు
స్ఖలితం చలితే భ్రంశే	**స్ఖలిత** త్రి ఇది చరిపచేయబడిన దానికిని తొట్రు పడిన దానికిని పేరు
కలితం విదితా ప్తయో ।	**కలిత** త్రి ఇది తెలియబడిన దానికిని పొందబడిన దానికిని పేరు
జ్వలితం భాస్వరే దగ్ధే	**జ్వలిత** త్రి ఇది ప్రకాశింపచేయబడిన దానికిని తగులపెటబడిన దానికిని పేరు
త్వరితం ప్రజవే ద్రుతే॥ (89)	**త్వరిత** న ఇది వేగముకును శీఘ్రముకును పేరు
స్తమితోऽచంచలే క్లిన్నే	**స్తమిత** త్రి నిశ్చలమైన దానికిని తడపబడిన దానికిని పేరు
వార్మితం క్షిప్తదగ్ధయో ।	**హార్మిత** త్రి ఇది చిమ్మబడిన దానికిని తగుల పెటబడిన దానికిని పేరు
సువాతోऽతివాతే తృప్తే	**సువాత** త్రి ఇది మిక్కిలి ఇష్టమైన దానికిని తృప్తి బొందించబడిన దానికిని పేరు
మూర్ఛితం సోచ్ఛ్రయే దృఢే॥	**మూర్ఛిత** త్రి ఇది ఔన్నత్యముతోగూడిన దాని కిని దృఢమైన దానికిని పేరు
హృషితం విస్మితే ప్రీతే	**హృషిత** త్రి ఆశ్చర్యమును బొందించబడిన దాని
ప్రణతే వ్యాప్తరోమణి।	కిని సంతోషపెటబడిన దానికిని నమస్కరించ బడిన దానికిని గగుర్పాటుకును పేరు
గర్జితో మత్తమాతంగే	**గర్జిత** పు మదపుటేనుగకును న మేఘగరన
గర్జితం జలదధ్వనౌ॥ (91)	ముకును పేరు
వర్ధితం ప్రసృతే ఛిన్నే	**వర్ధిత** త్రి ఇది విస్తరింపచేయబడిన దానికిని
పూరితే చాఽ వర్ధితం।	ఛేదించబడిన దానికిని పూరించబడిన దానికిని పేరు
స్థాపితం నిశ్చితే న్యస్తే	**స్థాపిత** త్రి నిశ్చయింపబడిన దానికిని ఉంచబడిన దానికిని పేరు
చేంగితం గతి చ్ఛేష్టయో ॥	**ఇంగిత** న గమనముకును భావానురూపమైన కర్మేంద్రియ వ్యాపారముకును పేరు
వేష్టితం లాసకే రుద్ధే	**వేష్టిత** త్రి నృత్యముచేయుదానికిని అరికట్టబడిన

స్త్రీణాం చ కరణాంతరే।	దానికిని స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును పేరు
భావితం వాసితే ప్రాప్తే	**భావిత** త్రి ఇది పరిమళింపచేయబడిన దానికిని పొందబడిన దానికిని పేరు
విదితం విదితార్థయో ॥	**విదిత** త్రి ఇది తెలియబడిన దానికిని న ప్రార్థన కును పేరు
వేల్లితం కుటిలే ప్రోక్తం	**వేల్లిత** త్రి ఇది వక్రమైన దానికిని ధరించబడిన
వాచ్యవద్విధృతే ప్లుతే।	దానికిని తడపబడిన దానికిని పేరు
గ్రధితం గుంభితా క్రాంత	**గ్రథిత** త్రి ఇది కూర్చబడిన దానికిని ఆక్రమించ
వాంసితేషు సమీరితం॥(94)	బడిన దానికిని వాంసింపబడిన దానికిని పేరు
మథితం నిర్జలోదశ్వి	**మథిత** న ఇది నీళ్ళు కలియని మజిగకును త్రి
త్యాలోడిత నిఘ్నుష్టయో ।	కలియపెటుబడిన దానికిని రాపుడుపెటుబడిన దాని కిని పేరు
ప్రార్థితం యాచితే శత్రు	**ప్రార్థిత** త్రి యాచించబడిన వానికిని శత్రువుచేత
సంరుద్ధేऽభివాతేऽపి చ॥	నరికటుబడిన వానికిని పలకబడిన వానికిని పేరు
జృంభితం కరణే స్త్రీణా	**జృంభిత** న స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును ఇచ్ఛ
మీహా స్ఫుటితయోరపి।	కును త్రి వికసించిన దానికిని పేరు
క్రందితం ఖ్యాత మాహ్వానే	**క్రందిత** న ఇది ఎలుచుటకును ఎడ్చుటకును
క్రందితం రుదితేऽపి చ॥ (96)	పేరు
ప్రోక్షితం నివాతే సక్తే	**ప్రోక్షిత** త్రి ఇది చంపబడిన దానికిని తడపబడిన దానికిని పేరు
వాసితం ముండితే మతం।	**వాసిత** త్రి గొరగబడిన దానికిని విత్తనములు
బీజాకృతే	చల్లిదున్నిన భూమికిని పేరు
దంశితస్తు దష్ట	**దంశిత** త్రి ఇది కొరకబడిన దానికిని కవచము
వర్మితయో రపి॥ (97)	వేయబడిన దానికిని పేరు
క్షారిత స్స్రావితే క్షారే	**క్షారిత** త్రి ఇది స్రవింపజేయబడిన దానికిని
చాభిశస్తే చ శంసిత ।	ఉప్పునకును పరస్త్రీగమన బ్రహ్మహత్యాదులచేత దూషింపబడిన వానికిని పేరు
సుకృతం చ శుభే పుణ్యే	**సుకృత** న ఇది శుభముకును పుణ్యముకును

సువిధానే చ వాచ్యవత్ ॥	త్రి లెస్సగాజేయబడినదానికిని పేరు
నికృతం విప్రలబ్ధే స్యా	**వికృత** త్రి ఇది వంచించబడిన దానికిని నీచున
న్నీచే విప్రకృతేऽపి చ।	కును తిరస్కరించబడిన వానికిని పేరు
వికృతోऽసంస్కృతేऽపి	**వికృత** త్రి ఇది సంస్కరింపబడని దానికిని
స్యాద్వీభత్సే రోగితేఽపి చ॥	వికలమైన దానికిని రోగముగల వానికిని పేరు
సంస్కృత కృత్రిమే శస్తే	**సంస్కృత** చేయబడిన దానికిని (ఘటాదులు)
భూషితే భేద్యవన్మత ।	స్తుతిచేయబడిన దానికిని అలంకరించబడిన దాని
సంస్కృతం లక్షణోపేతే	కిని న వ్యాకరణాదులచేత సంస్కరించబడిన
	సుశబముకును పేరు
ప్రభూతం ప్రాజ్య ఉద్గతే॥	**ప్రభూత** త్రి ఇది విస్తారమైన దానికిని బయలు
	దేరిన దానికిని పేరు
ప్రసృత స్సంప్రసారే స్యా	**ప్రసృత** త్రి ఇది వృద్ధిబొందు దానికిని నమ్రమన
ద్విసీతే విగతేऽపి చ।అర్ధాం	కును పోయినదానికిని న చారెడు పరిమాణము
జలౌ చ ప్రసృతం జంఘా	కును స్త్రీ ఎక్కకును పేరు
యాం ప్రసృతామతా॥(101)	
సూనృతం మంగళే సత్య	**సూనృత** న ఇది మంగళముకును సత్యమైనట్టిన్ని
ప్రియవాచి చ సూనృతం।	ఇషమైనట్టిన్ని వాక్యముకును పేరు
ప్రసూతం వాచ్యవజ్జా తే	**ప్రసూత** త్రి ఇది పుటిన దానికిని న పుష్పము
ప్రసూతం కుసుమేऽపి చ॥	కును పేరు
విశ్రుతం జ్ఞాతసంహృష్ట	**విశ్రుత** త్రి ఇది తెలియబడిన దానికిని సంతో
ప్రతీతేష్వభిధేయవత్।	షంపజేయబడిన దానికిని ప్రసిద్ధమైన దానికిని పేరు
నిర్ముక్తస్త్వక్తసంగే స్యా	**నిర్ముక్త** త్రి ఇది విడచిపెట్టబడినసంబంధముగలవా
న్ముక్తకంచుక భోగిని॥(103)	నికిని కుబుసము విడచిన పాముకును పేరు
అవ్యక్త శ్శంకరే విష్ణా	**అవ్యక్త** పు ఇది శివునకును విష్ణువుకును న
వవ్యక్తం మహదాదికే।	ప్రకృతి వికారములైన మహదహంకారాది తత్వ
ఆత్మన్యప్యస్యాదవ్యక్త	ములకును పరమాత్మకును త్రి వ్యక్తము గాని
మస్ఫుటే చాభిధేయవత్॥(104)	దానికిని పేరు
వివిక్తం స్యాదసంపృక్తే	**వివిక్త** త్రి ఇది సంబంధములేనిదానికిని వివేకము

వివేకాన్విత పూతయో ।	**తో** గూడినదానికిని పవిత్రమైనదానికిని న రహ
వాచ్యవద్ధర్మితో ధీరై	స్యప్రదేశముకును పేరు
ర్వివిక్తంరహ స్మృతం॥(105)	
రోహితం రుధిరే ధీర	**రోహిత** న ఇది రక్తముకును కుంకుమకును
ఋజుశక్ర శరాసనే।	వంకరలేని ఇంద్రధనస్సుకును పు మత్స్యవిశేషము
రోహితో మీనమృగయో	కును వృక్షవిశేషముకును పేరు
ర్భేదే రోహితకద్రుమే॥ (106)	
లోహితం కుంకుమే రక్తే	**లోహిత** న ఇది కుంకుమకును రక్తముకును
గోశీర్షే చ కుచందనే।	మిగుల సువాసనగల చందన విశేషముకును రక్తచంద
లోహిత స్స్యాన్నదే భౌమ	నముకును పు నదవిశేషముకును అంగారకగ్రహ
వర్ణభేదే తు పౌచ్యవత్॥(107)	ముకును త్రి యెరుపు వర్ణము గలదానికిని పేరు
పుటితం స్యాద్ధస్తపుటే	**పుటిత** న ఇది హస్తప్రదేశముకును త్రి పెల్లగించ
పాటిత స్యాతయోరపి।	బడినదానికిని కుటుబడినదానికిని పేరు
పీడితం బాధితే స్త్రీణాం	**పీడిత** త్రి ఇది బాధింపబడినదానికిని న స్త్రీలరతి
కరణే చాఽ-యంత్రితే॥(108)	బంధవిశేషముకును త్రి కట్టుబడినదానికిని పేరు
ఎండితం గణితే సాంద్రే	**పిండిత** త్రి ఇది ఎంచబడినదానికిని దటుమైన
	దానికిని పేరు
పండిత (శ్శల్లకే) న్నల్ల కేకవౌ	**పండిత** పు ఇది తురుష్కదేశమునపుటిన
	ధూపద్రవ్యముకును విద్వాంసునకును పేరు
హారీత పక్షిభేదే స్యా	**హారీత** పు ఇది పసరిగ ఎటుకును హారీతుడను
న్మునిభేదే ऽఎకైతవే ॥(109)	మునికిని మిషకును పేరు
ప్రణీత స్సంస్కృతే వహ్నౌ	**ప్రణీత** పు ఇది మంత్రముల చేతను సంస్కరింప
విహాతే చ ప్రవేశితే।	బడిన అగ్నికిని త్రి చేయబడినదానికిని ప్రవేశింప
నిక్షిప్తేచోప సంపన్నే	చేయబడిన దానికిని ఉంచబడినదానికిని కూడు
ప్రణీతో భేద్య వన్మత ॥(110)	కొన్న దానికిని పేరు
ప్రతీత (ప్రధితే) సాదరేజ్ఞాతే	**ప్రతీత** త్రి ఇది ఆదరముతో గూడినదానికిని
	తెలియబడినదానికిని పేరు
ప్రఖ్యాత ఖ్యాత హ్యాత్మయో ।	**ప్రఖ్యాత** త్రి ఇది ప్రసిద్ధి చెందినదానికిని సంతో

ఇంచినదానికిని పేరు

వాచ్యవత్స్యాత్ప్రమీతం తు
ప్రోక్షితేऽప మృతేऽపచ॥
వినీత ముపనీతే స్యా
దపనీతే జితేంద్రియే।
వాణిజేసువహేऽశ్వే చ
నిభృతే చాభిధేయవత్॥ (112)
పృషతో హరిణే బిందౌ
పృషత శ్చాశ్వరో వాతే।
భవేత్పృషదివ శ్వేతే
బిందుయుక్తేతు వాచ్యవత్॥(113)
భరతో నాట్యశాస్త్రేऽప
దౌష్యంతౌ శబరే నటే।
రామానుజేऽపి భరత
స్తంతువాయేऽప చ క్వచిత్॥
భారతం గ్రంథభేదే స్యా
జ్జంబూద్వీపేऽప భారతం।
భారతీ తు సరస్వత్యాం
పక్షి వృత్తిప్రభేదయో ॥(115)
దుర్జాతం వ్యసనే ప్రోక్త
మసమ్యగ్జాతవస్తుని।
పరేతో భూతభేదే స్యా
త్పరేతో వాచ్యవన్మృతే॥
కపోత పారావతేస్యాత్క
(వకా) పోతాఖ్యవింహగమే।
కాపోత మంజనేऽప స్యా
త్కపోతానాం చ సంహతౌ॥
వ్యాయతం వ్యాప్తే దీర్ఘే

ప్రమీత త్రి ఇది ప్రోక్షించబడినదానికిని చచ్చిన దానికిని పేరు

వినీత త్రి ఇది పొందించబడినదానికిని తొలగించబడినదానికిని ఇంద్రియనిగ్రహము గలవానికిని పు వర్తకునకును గుర్రమునకును త్రి దృఢమైన దానికిని పేరు

పృషత పృషత్ పు ఇవి ఇరికిని బిందువుకును తెల్లని మచ్చలుగల మృగవిశేషమునకును తెలుపు వర్ణమునకును త్రి బిందువులుగల దానికిని పేరు

భరత పు ఇది నాట్యశాస్త్రమునకును దుష్యంతుని పుత్రునకును బోయవానికిని నాట్యగానికిని దశరథుని పుత్రునకును సాలెవానికిని పేరు

భారత న ఇది కురుపాండవ చారిత్రముగల గ్రంథమునకును జంబూద్వీపమునకును పేరు

భారతీ స్త్రీ ఇది సరస్వతికిని పక్షివిశేషమునకును కావ్య రసాశ్రయమగు భారతీ వృత్తికిని పేరు

దురాత న ఇది దుఃఖమునకును త్రి దుష్టమైన దానికిని పేరు

పరేత పు ఇది ఎశాచ విశేషమునకును త్రి చచ్చిన దానికిని పేరు

కపోత పు ఇది పావురమునకును అరణ్యమందుండెడు పక్షివిశేషమునకును పేరు

కాపోత న ఇది సౌవీరాంజనమునకును పావురముల గుంపునకును పేరు

వ్యాయత త్రి ఇది వ్యాపించిన దానికిని పొడవైన దాని

దృఢే చాతిశయేऽన్యవత్।	కిని దృఢమైన దానికిని అధికమైన దానికిని పేరు
వ్యాఘాతో యోగభేదేస్యా	**వ్యాఘాత** పు ఇది పంచాంగయోగవిశేషముకును
దంతరాయప్రహారయో ॥	విఘ్నముకును దెబ్బకును పేరు
సంఘాత స్సంహతౌ ఘాతే	**సంఘాత** పు ఇది సమూహముకును చంపుట
సంఘాతో నరకాంతరే।	కును నరకవిశేషముకును పేరు
రైవతస్తు సువర్ణాళా	**రైవత** పు ఇది వృక్షవిశేషముకును రైవతకాద్రికిని
శైలభేదేऽపి శూలిని॥(119)	ఈశ్వరునకును పేరు
స్యాత్కిరాతస్తు భూనింబే	**కిరాత** పు ఇది నేలవేమునకును మ్లేచ్ఛునకును
మ్లేచ్ఛే చాల్పతనావపి।	పొటివానికిని పేరు
మందాకిన్యాం కిరాతీ స్యా	**కిరాతీ** స్త్రీ ఇది ఆకాశపుగంగకును కుంటెన
త్కుట్టన్యామపి దృశ్యతే॥	కత్తెకును పేరు
ఆస్ఫోత శ్చార్కపర్ణే స్యా	**ఆస్ఫోత** పు ఇది జిల్లేడు చెటుకును యెర్రకాంచ
దాస్ఫోత కోవిదారకే।	నపు చెట్టుకును స్త్రీ విష్ణుక్రాంతలతకును అడవి
ఆస్ఫోతా గిరికర్ణ్యాం చ	మల్లికిని పేరు
వనమల్యాం చ విశ్రుతా॥(121)	
ఉదాత్త స్స్వరభేదే స్యా	**ఉదాత్త** పు ఇది ఉదాత్తస్వరముకును ఉదాత్త
త్కావ్యాలంకారహృద్యయో ।	లంకారముకును త్రి మనోహరమైన దానికిని
ఉదాత్తో దాత్తమహతో	దాతకును అధికమైన దానికిని పేరు
ర్నిమిత్తం హేతు లక్ష్మణో ॥	**నిమిత్త** న ఇది హేతువుకును చిహ్నకును పేరు
ఉన్మత్త ఉన్మాదవతి	**ఉన్మత్త** త్రి ఇది ఎచ్చిపడిన వానికిని పు ఉమ్మెత్త
ధుత్తూరముచుకుందయో ।	చెటుకును పుష్పవృక్షవిశేషముకును పేరు
పర్వత శ్శైలదేవర్వ్వో	**పర్వత** పు ఇది పర్వతముకును పర్వతుడను
	దేవరికిని పేరు
ప్రపాతో నిర్ఝరే భృగౌ ॥	**ప్రపాత** పు ఇది కొండకాలువకును చరియకును పేరు
పర్యాప్తంతు యథేష్టేస్యా	**పర్యాప్త** న ఇది స్వేచ్ఛకును తృప్తికిని త్రి
త్తృప్తౌ శక్తే నివారణే।	సమర్థునకును న నివారించుటకును పేరు
జీమూత స్స్యాద్భ్రుతికరే	**జీమూత** పు ఇది కూలిచేయువానికిని దేవేంద్రు
శక్రేऽద్రౌ ఘోషకే ఘనే॥	నకును పర్వతముకును చేతి బీర చెట్టుకును

మేఘముకును పేరు

జీవాతు ర్జీవితే భక్తే
జీవాతు ర్జీవనౌషధే।
ఎధతు పురుషే వహ్నౌ
వాహాతు ఎధికే వృషే॥
విహాస్తో విహ్వాలే ఎండే

జీవాతు పు ఇది జీవనముకును అన్నముకును జీవనాధారమగు మందుకును పేరు
ఏధతు పు ఇది పురుషునకును అగ్నికిని పేరు
వాహతు పు ఇది మారసునకును ఎదుకును పేరు
విహస్త త్రి ఇది వికలమైనదానికిని పు నపుంసకునకును పేరు

ఎర్యస్త ఎతితే వాతే।

పర్యస్త త్రి ఇది పడిన దానికిని చంపబడిన దానికిని పేరు

ఆయస్త స్తమితే క్షిప్త
క్లేశితే కుఎతే హతే॥(126)

ఆయస్త త్రి ఇది నిశ్చలమైనదానికిని ఉంచబడిన దానికిని క్లేశపెటబడిన దానికిని కోపగించిన వానికిని కొటబడిన దానికిని పేరు

నిరస్త ప్రేషితే షౌ స్యా
న్నిష్ప్యూతే త్వరితోదితే।
సంత్యక్తేచ ప్రతిహతే
విశ్వస్తో నిభృతే స్మృత॥
విశ్వాసయోగే విశ్వస్తో
విశ్వస్తా విధవ స్త్రియాం।
నివాతో దృఢసంన్నాహే
నిర్వాతే చాశ్రయేఽఎచ॥
అనంత శ్శేష విష్ణ్వో స్యా
దనంతం సురవర్త్మని।
అనంత స్స్యాప్యనవధౌ
వాచ్యవత్సముదాహృత॥(129)
అనంతా శారిబా దూర్వా
విశల్యా లాంగలీషు చ।
అనంతా హైమవత్యాం చ
గుడూచ్యాం చావనావఎ॥

నిరస్త పు ఇది విడచినబాణముకును చిమ్మబడిన దానికిని శీఘ్రముగానుచ్చరింపబడినమాటకును విడచిన దానికిని కొటబడిన దానికిని పేరు
విశ్వస్త త్రి ఇది దృఢమైనదానికిని విశ్వాసముగల దానికిని స్త్రీ మగడుచచ్చిన దానికిని పేరు

నివాత పు ఇది అభేద్యమైన కవచముకును వాయువులేకపోవుటకును ఉనికిపట్టుకును పేరు
అనంత పు ఇది శేషునకును విష్ణువుకును ఆకాశముకును త్రి అంతములేని దానికిని స్త్రీ సుగంధిపాలచెటుకును గరికెగడికిని వెన్నవెదురు చెటుకును తరిగొటు చెటుకును పార్వతికిని తిప్పతీగకును భూమికిని పేరు

శకుంత పక్షిభేదే స్యా
ద్భాసపక్షి విహంగయో ।
దృష్టాంత శ్శాస్త్ర ఉభయో
దాహారణే ప్రకీర్తిత ॥

శకుంత పు ఇది చమురుకాకికిని భాసపక్షికిని పక్షిసామాన్యముకును పేరు

కృతాంతో యమ ఎద్దాంత
దైవా కుశలకర్మసు।
నిశాంత కధిత శ్శాంతే
నిశాంతం భవనోఽసో ॥(132)

దృష్టాంత పు ఇది శాస్త్రముకును పరస్పరోదాహరణకును పేరు

కృతాంత పు ఇది యమునికిని ఎదాంతముకును అదృష్టముకును పాపకర్మకును పేరు

నిశాంత త్రి ఇది ఓరిమిగల వానికిని న అంత పురముకును ప్రాతఃకాలముకును పేరు

వృత్తాంత కధితో భావ
కాత్స్న్య వార్తావిశేషయో ।
వృత్తాంత ప్రక్రియాయాంచ
క్వచిదేకాంతవాచిచ॥(133)

వృత్తాంత పు ఇది సమయముకును భావముకును సమగ్రమైన వార్తకును ప్రకరణముకును రహస్యపు మాటకును పేరు

ఉద్వాంతో నిర్మదగజే స
ముద్గీర్ణేచ వాచ్యవత్।
శుద్ధాంతోఽంత పురే రాజ్ఞాం
రహ కక్షాంతరేఽచ॥

ఉద్వాంత పు ఇది మదముడిగిన యేనుగకును వెళ్ళగక్క బడిన దానికిని పేరు

శుద్ధాంత పు ఇది రాజులయంత పురముకును రాజులు విహరించు రహస్య ప్రదేశముకును పేరు

అస్వంత మశుభే చుల్యాం
మరణేఽనవధావవ।
క్షేత్రేఽచ కధ్యతే స్వంత
ముదంత స్సాధువార్తయో ॥

అస్వంత న ఇది అమంగళముకును పొయికిని చావుకును అవధిలేకయుండుటకును వరిమడికిని పేరు

ఉదంత పు ఇది సజనునకును వృత్తాంతముకును పేరు

జయంత శ్శంకరేఽస్యా
జ్జయంత పాకశాసనౌ।
జయంతీ పాదపే గౌర్యా
మింద్రపుత్రీ పతాకయో ॥

జయంత పు ఇది శివునకును దేవేంద్రునికుమారునకును పేరు

జయంతీ స్త్రీ ఇది తక్కెడు చెటుకును పార్వతికిని ఇంద్రునికుమార్తెకును ఔక్కెముకును పేరు

గోదంతో హరితాళే స్యా
ద్దంశితే హరితేఽచ।
భాసంత స్సుందరాకారే

గోదంత పు ఇది హరిదళముకును త్రి కవచము వేయబడిన దానికిని పు పచ్చని వరముకును పేరు

భాసంత త్రి ఇది సౌందర్యముగల దానికిని పు

భాసంతో భాసఎక్షిణి॥(137)	చమురు కాకికిని పేరు
మహద్రాజ్యే విశాలే చ	**మహత్** పు ఇది రాజ్యముకును విస్తారముకును పేరు
మహతీ వల్లకీభిది।	**మహతి** స్త్రీ ఇది నారదుని వీణకు పేరు
మరుద్దేవే ఏమీరే స్యా	**మరుత్** పు ఇది దేవునకును వాయువుకును పేరు
దర్హన్ పూజ్యే జినేऽ ఎచ॥	**అర్హ** పు ఇది పూజ్యునకును బుద్ధునకును పేరు
జగ దాఖ్యా స్మృతా వాయౌ	**జగత్** పు ఇది వాయువుకును న భువనముకును
విష్టపే జంగమేऽ ఎచ।	త్రి గమనముగలమనుష్యపశుపక్ష్యాదులకును పేరు
జగతీ భువనే క్ష్మాయాం	**జగతి** స్త్రీ ఇది లోకముకును భూమికిని ద్వాద
ఛందోభేదే జనేऽ ఎచ॥	శాక్షర ఛందస్సుకును జనముకును పేరు
ఎత్సన్పిపతిషన్నేతౌ	**పిత్స పిపతిష** త్రి ఇవి పడనిచ్ఛయించిదానికిని
ఎతనేచ్ఛు విహంగయో ।	పు పక్షికిని పేరు
హారిత్కకుభి వర్ణేచ	**హరిత్** స్త్రీ ఇది దిక్కుకును పు పాలాశ వరము
తృణవాజి విశేషయో ॥(140)	కును గడికిని పాలాశవరముగల గుర్రముకును పేరు
హరితోऽ ఎ చ దూర్వాయాం	**హరిత** పు ఇది గరికెగడికిని త్రి పాలాశ వర్ణము
హారిద్వర్ణ యుతేऽన్యవత్।	గల దానికిని పేరు
విద్యుత్సౌదామినీ సంధ్యో	**విద్యుత్** స్త్రీ ఇది మెరుపుకును సంధ్యాకాలము
ర్నిష్ప్రభే త్వభిధేయవత్॥	కును త్రి కాంతిలేని దానికిని పేరు
గర్మత్సువర్ణలతయో	**గర్మత్** స్త్రీ ఇది బంగారుకును లతకును పేరు
రోహిత్సూర్య లతాభిదో ।	**రోహిత్** పు సూర్యునకును స్త్రీ లతావిశేషము
	కును పేరు
భూభృన్నరేంద్రే శైలే చ	**భూభృత్** పు ఇది రాజుకును పర్వతముకును పేరు
పతన్పాతుక ఎక్షిణో ॥(142)	**పతన్** త్రి ఇది పడునటి దానికిని పు పక్షికిని పేరు
కుర్వ్వానర్మకరే భృత్యే	**కుర్వన్** త్రి ఇది పనిచేయువానికిని పు సేవకున
	కును పేరు
స్యాదర్వన్కుత్సితేऽన్యవత్।	**అర్వన్** త్రి ఇది కుత్సితునకు పేరు
అర్వతీ కుంభదాస్యాంచ	**అర్వతి** స్త్రీ ఇది తార్పుడుకత్తెకును ఆడ గుర్రము
వామ్యాం చ పరికీర్తితా॥	కును పేరు
శ్రీమాం స్తిలకవృక్షే స్యా	**శ్రీమాన్** పు ఇది తిలకవృక్షముకును మనోహర

న్మనోజ్ఞే ధనికేऽపచ।	మైన దానికిని ధనవంతునకును పేరు
ధీమాన్వాచస్పతౌ ధీరే	**ధీమాన్** పు ఇది బృహస్పతికిని ఎండితునకును పేరు
భాస్వాన్భాస్వరసూర్యయో ॥	**భాస్వాన్** త్రి ఇది ప్రకాశించుదానికినిపు సూర్యునకును పేరు
సువ్రతా సుఖసందోహ్యా	**సువ్రతా** స్త్రీ ఇది సుఖముగా పాలుఎతుకనిచ్చెడి
సురభ్యాం శోభనవ్రతే।	యావుకును త్రి యోగ్యమైన వ్రతముగలవానికిని
వాచ్యవ	పేరు
ద్వివృతా క్షుద్రరోగే స్యా	**వివృతా** స్త్రీ ఇది రోగవిశేషముకును త్రి
ద్వివృతం స్ఫుటే॥(145)	స్ఫుటమయిన దానికిని పేరు
వనితా జనితాత్య (ర్దాను	**వనితా** స్త్రీ ఇది మిగులయను రాగముగల స్త్రీకిని
రాగాయాంచ) ర్ధరాగయో	సామాన్య స్త్రీకిని త్రి యాచించబడిన దానికిని
ఎతియోఎతి।వనితం యా	సేవించబడిన దానికిని పేరు
చితేऽపి స్యాద్వనితం నవిత్తేఽపచ॥(146)	
జామాతా వల్లభే సూర్యా	**జామాతా** పు ఇది భర్తకును శాకవిశేషముకును
వర్తేऽపి ధువాతు ఎతౌ।	అల్లునకును పేరు
వినేతా దేశికే రాజ్ఞి	**వినేతా** పు ఇది గురువుకును రాజుకును పేరు
విధాతా వేధస స్మరే ॥(147)	**విధాతా** పు ఇది బ్రహ్మకును మన్మథునకును పేరు
వినతా ఎ (ట) డకా భేదే	**వినతా** స్త్రీ ఇది కురుపులలోని భేదముకును
వినతా తార్క్ష్యమాతరి।	గరుడునితల్లికిని త్రి నమస్కరింపబడిన దానికిని
వినత ప్రణతే భుగ్నే	వంగిన దానికిని శిక్షింపబడిన దానికిని పేరు
శిక్షితేऽప్యభిధేయవత్॥	
పంచతా పంచభావే స్యా	**పంచతా** స్త్రీ ఇది అయిదగుటకును మరణము
త్పంచతా మరణేऽపచ।	నకును పేరు
విజాతాఖ్యా ప్రసూతాయాం	**విజాతా** స్త్రీ ఇది ప్రసవించిన స్త్రీకిని పుటించబడిన
జనితే వికృతేऽపచ॥	దానికిని వికారరూపముగల దానికినిపేరు
సకతా వాలుకాయాం స్యు	**సకతా** స్త్రీ (నిత్యబహువచనం) ఇది ఇసుకకును
స్సకతాప్యామయాంతరే।	(ఎ) రోగ విశేషముకును ఇసుకనేలకును పంచ
సకతా న్వితదేశే చ	దారకును పేరు

శర్కరాయాంచ కీర్తితా ॥(150)

వాసితా కరిణీ నార్యో	**వాసితా** స్త్రీ ఇది ఆడయేనుగకును ఆడుదానికిని
ర్వాసితం సురభీకృతే।	త్రి కర్పూరాదులచేత పరిమళింపచేయబడిన దాని
జ్ఞానమాత్రే ఖగారావే	కిని న జ్ఞానముకును పక్షిరుతముకును త్రి
వాసితం వస్త్రవ్యేతే॥(151)	వస్త్రముచేత చుటబడిన దానికిని పేరు
ఎశితా మాంసకాయాంస్యా	**పిశితా** స్త్రీ ఇది జఱామాంసకిని న మాంసము
దామిషే ఎశితం మతం।	కును పేరు
తృణతాఎ తృణత్యేస్యా	**తృణతా** స్త్రీ ఇది తృణమౌటకును ధనస్సుకును
త్తృణతా కార్ముకేऽఎచ॥	పేరు
ద్విజాతి రండజే విప్ర	**ద్విజాతి** పు ఇది పక్ష్యాదులకును బ్రాహ్మణున
	కును పేరు
శ్రీఎతి క్ష్మాపతౌ హరౌ।	**శ్రీపతి** పు ఇది రాజుకును విష్ణువుకును పేరు
గోఎతి శ్శంకరే ఖండే	**గోపతి** పు ఇది శివునకును ఆబోతుకును
పార్థివేऽఎ ఖికర్తనే॥ (153)	రాజుకును సూర్యునకును పేరు
స్థఎతి శిల్పిభేదేऽఎ	**స్థపతి** పు ఇది వడ్లవానికిని అంత పురమును
స్థఎతి కంచుకివ్యఎ।	కాచువానికిని బృహస్పతి సవనము చేసిన వాని
జీవ్యేయాజకే సూతేऽ	కిని సూతునకును పేరు
య్యమతి కాల చంద్రయో ॥	**అమతి** పు ఇది యమునకును చంద్రునకును పేరు
అంకతి స్స్యాదగ్ని హోత్రి	**అంకతి** పు ఇది నిత్యాగ్నిహోత్రికిని అగ్నికిని
జ్వలనాం బుజయోనిషు।	బ్రహ్మకును పేరు
రమతి ర్నాయకే స్వర్గే	**రమతి** పు ఇది నాయకునకును స్వరలోకము
	కును పేరు
ప్యంహాతి స్త్యాగరోగయో ॥	**అంహతి** స్త్రీ ఇది విడచుటకును రోగముకును పేరు
నిర్ఋతి స్స్యాదలక్ష్యాంచ	**నిర్ఋతి** స్త్రీ ఇది జ్యేషలక్ష్మికిని పు దిక్పాలున
దిక్పాలే నిరుపద్రవే।	కును త్రి ఉపద్రవములేని దానికిని పేరు
అగస్తిర్వంగసేనే స్యా	**అగస్తి** పు ఇది బకపుష్పపు చెటుకును అగస్త్యా
దగస్తి కుంభసంభవే॥(156)	మునికిని పేరు
గభస్తి కిరణే సూర్యే	**గభస్తి** పు ఇది కిరణముకును సూర్యునకును

స్వాహాయాం చ విలోక్యతే।	స్త్రీ స్వాహా దేవికిని పేరు
సంగతి స్సంగమే జ్ఞానే	**సంగతి** స్త్రీ ఇది కలయికకును జ్ఞానముకును పేరు
సంనతి ప్రణతౌ ధ్వనౌ॥	**సంనతి** స్త్రీ ఇది నమస్కారముకును ధ్వనికిని పేరు
ఆయతి స్సంగమే దైర్ఘ్యే	**ఆయతి** స్త్రీ ఇది కూడుకొనుటకును విస్తారము
ప్రభావా గామికాలయో ।	కును సామర్థ్యముకును రాబోవుకాలముకును పేరు
ఆయత్తి స్స్యాద్బలే స్నేహే	**ఆయత్తి** స్త్రీ ఇది బలముకును స్నేహముకును
వశిత్వే వాసరేऽ ఎచ ॥	అధీనమగుటకును దినముకును హదుకును
మర్యాదాయాం తథాయత్తి	పేరు
ర్విపత్తి ర్యాతనాఎదో ।	**విపత్తి** స్త్రీ ఇది బాధకును ఆపదకును పేరు
నియతి ర్నియమే దైవే	**నియతి** స్త్రీ ఇది నియమముకును అదృష్టము
	కును పేరు
పద్ధతి పంక్తిపర్త్మనో ॥(159)	**పద్ధతి** స్త్రీ ఇది వరుసకును మారముకును పేరు
సంతతి పంక్తివిస్తార	**సంతతి** స్త్రీ ఇది వరుసకును విస్తారముకును
గోత్రేషు కవిభి స్స్మృతా।	వంశపరంపరకును త్రి పరంపరయందు బుట్టిన
పరంపరాభవేऽ ఎ స్యా	దానికిని పుత్రునకును కన్యకును పేరు
త్సంతతి పుత్రకన్యయో ॥(160)	
సమ్మతి స్స్యాదనుజ్ఞానేऽ	**సమ్మతి** స్త్రీ ఇది అంగీకారముకును ఇచ్ఛకును
ప్యభిలాషేऽ ఎ సమ్మతి ।	పేరు
సమితి స్సంగరే సామ్యే	**సమితి** స్త్రీ ఇది యుద్ధముకును పోలికకును
సభాయాం సంగమే చయే॥	సభకును కూడుకొనుటకును సమూహము
	కును పేరు
అదితి ర్వసుధాయాం స్యా	**అదితి** స్త్రీ ఇది భూమికిని దేవతల తల్లికిని పేరు
దదితి ర్దేవమాతరి।	
వసతి స్స్యాదవస్థానే	**వసతి** స్త్రీ ఇది ఉండుటకును రాత్రికిని గృహము
యామిన్యాం చ ని కేతనే॥(162)	కును పేరు
పక్షతి పక్షమూలే స్యా	**పక్షతి** స్త్రీ ఇది రెక్కల మొదటి భాగము కును
త్పక్షతి ప్రతిపత్తిధౌ।	పాడ్యమికిని పేరు
ఉన్నతి స్తార్క్ష్యదారేషు	**ఉన్నతి** స్త్రీ ఇది గరుడుని తల్లికిని పరిపూర్ణత్వ

సమృద్ధా వుదయే ऽపి చ॥(163)	ముకును అభివృద్ధికిని పేరు
ప్రసూతిస్తనయో త్పత్యో	**ప్రసూతి** స్త్రీ ఇది పుత్రునకును పుటుగకును
స్తధా దుహాతరి స్మృతా।	కుమార్తెకును పేరు
వ్రతతి ర్విస్తృతే వల్ల్యాం	**వ్రతతి** స్త్రీ ఇది విస్తారముకును లతకును పేరు
వహతి స్సచివే గవి ॥(164)	**వహతి** పు ఇది మంత్రికిని గోవుకును పేరు
దుర్గతి ర్నరకే నిస్వే	**దుర్గతి** స్త్రీ ఇది నరకముకును దారిద్ర్యముకును పేరు
వికృతి ర్డింబరోగయో ।	**వికృతి** స్త్రీ ఇది ఉపద్రవముకును రోగముకును
వికృతిశ్చ వికారే స్యా	వికార రూపముకును పేరు
న్నికృతిశ్చ పరాభవే॥ (165)	**నికృతి** స్త్రీ ఇది తిరస్కారముకును భయపెటుట
నికృతి ర్భర్త్సనే క్షేపే	కును చిమ్ముటకును పు ధూర్తునకును స్త్రీ
వదంతి శర శార్యయో ।	కుత్సితముకును పేరు
ఆకృతి కధితా రూప	**ఆకృతి** స్త్రీ ఇది ఆకారమాత్రముకును శరీరము
సామాన్య వపుషోరపి॥(166)	కును పేరు
ప్రకృతి కధితా యోనౌ	**ప్రకృతి** స్త్రీ ఇది ఉపసకును ప్రాణికిని స్వామ్య
జంత్వమాత్యాది మాతృషు।	మాత్యాదులను తల్లికిని ప్రధానముకును కారణ
ప్రధానే కారణే ఛంద	ముకును ప ఛందస్సుకును పంచభూతము
ప్రభేదే భూతపంచకే॥	లకును స్వభావముకును పరమాత్మకును పేరు
ప్రకృతి స్సహజే ప్రోక్తా	
ప్రకృతి పరమాత్మని।	
నిర్వృతి స్సుప్తి తా యాం	**నిర్వృతి** స్త్రీ ఇది సుఖముగా నుండుట కును
స్యాదస్తంగమన సౌఖ్యయో ॥	నశించుటకును సుఖముకును పేరు
సునీతి శ్శోభనన్యయే	**సునీతి** స్త్రీ ఇది యోగ్యమగు నీతికిని ధ్రువుని
సునీతిర్ధ్రువ మాతరి।	తల్లికిని పేరు
ప్రవృత్తి కధితా వృత్తౌ	**ప్రవృత్తి** స్త్రీ ఇది వ్యాపారముకును ప్రవాహ
ప్రవాహో దంతయోరపి॥	ముకును వార్తకును పేరు
విచ్ఛిత్తిరంగ రాగే స్యా	**విచ్ఛిత్తి** స్త్రీ ఇది మైపూతకును స్త్రీల విలాస
ద్భావవిచ్ఛేదయోరపి।	విశేషముకును భేదముకును పేరు
సంవిత్తి ప్రతిపత్తౌ స్యాద	**సంవిత్తి** స్త్రీ ఇది జ్ఞానముకును జనుల యొక్క

వివాదే జనస్య చ ॥ (170)	వివాదలేకపోవుటకును పేరు
ఆపత్తి ప్రాఎణే దోషే	**ఆపత్తి** స్త్రీ ఇది పొందించుటకును దోషముకును
చాసత్తి స్సంగలాభయో ।	పేరు **ఆసత్తి** స్త్రీ ఇది కూడుకొనుటకును లాభ
	ముకును పేరు
పర్యాప్త స్స్యా త్ప్రకామేఽపి	**పర్యాప్తి** స్త్రీ ఇది అతిశయముకును తృప్తికిని
(ప్రాప్తౌ) తృప్తౌచ పరిరక్షణే॥	రక్షించుటకును పేరు
సమాప్తశ్చావసానే స్యా	**సమాప్త** స్త్రీ ఇది అంతముకును సమర్థించుట
త్సమాప్తశ్చ సమర్ధ నే ।	కును పేరు
బృహతీ క్షుద్రవార్తాక్యాం	**బృహతీ** స్త్రీ ఇది నేలములగచెట్టుకును వాకుడు
కంటకార్యాం చ వాచి చ॥	చెటుకును మాటకును జలపాత్రకును నారదుని
వారిధాన్యాం మహత్యాంచ	వీణకును నవాక్షర చ్ఛందముకును ఉత్తరీయ
ఛందో వసనభేదయో ।	వస్త్రముకును పేరు
మాలతీ జాతియువతి	**మాలతీ** స్త్రీ ఇది జాజిచెట్టుకును యౌవనస్త్రీకిని
జ్యోత్స్నాసు సరిదంతరే॥(173)	వెన్నెలకును మాలతీ నదికిని కాచి చెటుకును
కాకమాచ్యాం విశల్యాయాం	వెన్నవెదురు చెటుకును రాత్రికిని పేరు
విభావర్యామపీష్యతే।	
భవతీ బాణభేదేస్యా (దన్య	**భవతీ** స్త్రీ ఇది విషమున పొదిగిన బాణము
వద్వత్సదర్థయో) ద్భవద్యుష్మ	కును త్రి యుష్మదరకముకును (నీవు) సదర్థకము
త్సతో స్త్రిషు॥(174)	కును (ఉన్నది) పేరు
రేవతీ హరిపత్న్యాం స్యా	**రేవతీ** స్త్రీ ఇది బలరాముని భార్యకును రేవతీ
త్తారాభేదేఽ ఏ మాతృషు।	నక్షత్రముకును సప్తమాతృకలకును పేరు
పార్వతీ (స) శల్లకీ దుర్గా	**పార్వతీ** స్త్రీ ఇది అందుగ చెటుకును పార్వతీ
ద్రౌపదీ జీవనీషు చ॥(175)	దేవికిని ద్రౌపదికిని పాలకూర కును పేరు
స్రవంతీ చ ద్రవంతీ చ	**స్రవంతీ ద్రవంతీ** స్త్రీ ఈరెండును నదికిని
సరిదోషధిభేదయో ।	ఎలుక చెవిచెటుకును పేరు
జీవంతీ జీవనీ శమ్యో	**జీవంతీ** స్త్రీ ఇది పాలకూరకును జమ్మి చెటు
ర్గుడూచీ వందయోరపి॥(176)	కును తిప్పతీగకును బదనికెకును పేరు
హసంత్యంగారధాన్యాం చ	**హసంతీ** స్త్రీ ఇది కుంపటికిని మల్లిచెటుకును

మల్లికా శాకినీభిదో ।
వాసంతీ మాధవీ యూధ్యో
పాటలాయాం క్రమేలకే ॥
వాచ్యలింగస్త్వృతుభవే
వాసంత కోకిలే విటే ।

★ అథతాంత శ్చతుర్వర్ణ ★

భవేదవసతం జ్ఞాతే
గతావృద్ధావసానయో ॥(178)

లవదాతం సతే పీతే
విశుద్ధే ప్రవరేఽప చ ।
అవగీతం తు నిర్వాదే
ముహుర్ధృష్టే విగర్హితే ॥
ఆంతరతం విస్మృతే స్యా
న్మధ్యప్రాప్తే చ వాచ్యవత్ ।
అంగారితం పలాశీయ
కలికోదమ దగ్ధయో ॥(180)
అత్యావాతం మహాభీతౌ
జీవానపేక్షికర్మణి ।
ఉపావాతోఽనలోత్పాత
అవాతే చాప్యుపావాత ॥
ఉపాకృతోఽధ్వరవాతప
శూపద్రుత యోర్మత ।
ఉద్ఘాత ప్రతీహారే
ఽధ్యక్షే ప ప్రణి (ధౌ చరే) ధా వప ॥(182)
అభినీతో భవేన్న్యాయ్యే
సంస్కృతామర్షిణోరపి ।
అభిజాత స్స్మృతోన్యాయ్యే

పెరుగు తోటకూరకును పేరు
వాసంతీ స్త్రీ ఇది బండిగురివెందలతకును అడవి మొల్లకును పాటలీలతకును ఒంటెకును త్రి వసంతకాలమునబుటిన దానికిని పు కోకిలకును విటునకును పేరు

అవసత త్రి ఇది తెలియబడిన దానికిని న గమనముకును త్రి నురిచిన ధాన్యముకును అంతమును బొందిన దానికిని పేరు
అవదాత త్రి ఇది తెల్లని దానికిని పచ్చని దానికిని పరిశుదమైన దానికిని శ్రేషమైన దానికిని పేరు
అవగీత న జనాపవాదకును త్రి మాటిమాటికిని చూడబడిన దానికిని నిందించ బడిన దానికిని పేరు
అంతర్గత త్రి ఇది మరువబడిన దానికిని మధ్యను బొందిన దానికిని పేరు
అంగారిత న మోదుగ చెట్టు మొగదొడుగుట కును త్రి తగులపెటబడిన దానికిని పేరు
అత్యాహిత న ఇది గొప్ప భయముకును ప్రాణ మందాశవదలిన సాహస కృత్యముకును పేరు
ఉపావాత పు ఇది అగ్నివలనయుపద్రవముకును త్రి కూడుకొన్న దానికిని పేరు
ఉపాకృత పు ఇది యజ్ఞమందు చంపబడిన పశువు కును త్రి ఉపద్రవము చేయబడిన దానికిని పేరు
ఉదాస్థిత పు ఇది ద్వారమునుగాచువానికిని నాయకునకును చారునకును పేరు
అభినీత పు ఇది న్యాయముకును త్రి సంస్కరిం పబడిన దానికిని కోపముగల దానికిని పేరు
అభిజాత పు ఇది న్యాయముకును త్రి సత్కుల మందు

కులీన ప్రాప్తరూపయో ॥	పుటిన దానికిని సౌందర్య ముగల వానికిని పేరు
పారిజాత స్సురతరౌ	**పారిజాత** పు ఇది దేవతావృక్షముకును పారుజా
మందారే పారిభద్రకే।	తపు చెటుకును దేవదారు చెట్టుకును పేరు
భవే త్పరిగతం లాభే	**పరిగత** న ఇది లాభముకును త్రి గతించిన
ప్రయాతే వ్యేష్టతేऽ ఏ చ॥	దానికిని చుట్టుకొన్న దానికిని పేరు
ఖ్యాతం ప్రణిహితం లబ్ధే	**ప్రణిహిత** త్రి ఇది పొందబడిన దానికిని ఉంచ
విన్యస్తే చ సమాహితే।	బడిన దానికిని అంగీకరించబడిన దానికిని పేరు
భవేత్ప్రతి(హా)హతో ద్విష్టే	**ప్రతిహత** త్రి ద్వేషంపబడిన దానికిని జారిన
ప్రతిసలితరుద్ధయో ॥	దానికి అడగింపబడిన దానికిని పేరు
ఉల్లిఖితం సమత్కీర్ణే	**ఉల్లిఖిత** త్రి ఇది చిమ్మబడిన దానికిని సూక్ష్మంగా
వాచ్యవచ్చ తనూకృతే।	జేయబడిన దానికిని పేరు
విద్యాదుపచితంద్విగ్ధే	**ఉపచిత** త్రి ఇది పూయబడిన దానికిని సమృద్ధ
సమృద్ధే చ సమూహితే॥ (186)	మైన దానికిని పొందబడిన దానికిని పేరు
సముద్ధత స్సముద్గీర్ణేऽప్య	**సముద్ధత** త్రి ఇది వెళ్ళకక్కబడిన దానికిని
వినీతే సముద్ధత ।	గర్వించిన వానికిని పేరు
కుహరితం ఏకాలాపే	**కుహరిత** న ఇది కోకిల ధ్వనికిని చెప్పబడిన
రటితే రతనిస్వనే॥ (187)	దానికిని రతియందలి కంరధ్వనికిని పేరు
భవేత్పల్లవితం లాక్షా	**పల్లవిత** న ఇది లత్తుకసంబంధమగు రక్తిమకును
రక్తేసప్రసవే త తే।	త్రి పుష్పాదులతోగూడిన వృక్షముకును విస్తరింప
	బడిన దానికిని పేరు
ఉజ్జృంభితం తు చేష్టాయాం	**ఉజ్జృంభిత** న ఇది స్త్రీపురుషుల శృంగార చేష్ట
ప్రఫుల్లేచాభిధేయవత్॥	కును త్రి వికసించిన దానికిని పేరు
ఉద్రాహితముపవ్యస్తే	**ఉద్రాహిత** త్రి ఇదిచెప్పబడిన దానికిని కటుపడిన
బద్ధగ్రాహితయోరపి।	దానికిని స్వీకరించబడిన దాని కిని పేరు
నిస్తుషితం నిస్త్వచి స్యా	**నిస్తుషిత** త్రి ఇది పొట్టులేని దానికిని విడచి
ద్వర్జితే చ లఘూకృతే॥	పెటబడిన దానికిని సానపెట్టబడిన దానికిని పేరు
ఐరావతోऽభ్రమాతంగ	**విరావత** పు ఇది పూర్వదిగజముకును నారింజ
నారంగ లికుచా హాషు।	చెటుకును కమ్మరేగు చెటుకును సర్పవిశేషము

ఐరావతం మహేంద్రస్య	కును న వంకరలేకయుండు నటి ఇంద్రధనుస్సు
ఋజుదీర్ఘశరాసనే ॥ (190)	కును ఈ స్త్రీ మెరుపునకును పాంచాలదేశ
ఐరావతీ స్యాత్తటి	మందలి నదీ విశేషముకును పేరు
తి(తటిద్భేదేఽ) ఎరిద్భేదేఽ లక్ష్యతే	
కలధౌతం రౌప్యహేమ్నో	**కలధౌత** న ఇదివెండికిని బంగారుకును అవ్యక్త
కలధౌతం కలధ్వనౌ ॥ (191)	మధుర ధ్వనికిని పేరు
ధివాభీత కుంభి లే స్యా	**దివాభీత** పు ఇది దొంగవానికిని గుడ్లగూబకును
దులూకే కుముదాకరే।	కలువ సరస్సుకును పేరు
పాశుపతో బకపుష్ప	**పాశుపత** పు ఇది శివమల్లిచెట్టుకును శివుడు
పశుపత్యధిదైవతే ॥ (192)	అధిదేవతయైన మంత్రముకును పేరు
నిష్కాసితో నిర్గమితేఽ	**నిష్కాసిత** త్రి ఇదివెళ్ళగొటబడినదానికిని సాఎంచ
ప్యాహాతేఽధికృతేఽ ఎ చ।	బడిన దానికిని అధికార మివ్వబడిన దానికి ని పేరు
వ్యతీపాతో మహోత్పాతే	**వ్యతీపాత** పు ఇది భూకంపాది దేశోప ద్రవముల
యోగభేదాపయానయో ॥	కును పంచాంగయోగ భేదముకును పరుగెత్తుట
	కును పేరు
సమాఘాతో వధే యుద్ధే	**సమాఘాత** పు ఇది చంపుటకును యుదము
	కును పేరు
పరిఘాతోఽస్త్రఘాతయో ।	**పరిఘాత** పు ఇది అస్త్రముకును దెబ్బకు ను పేరు
వినిపాతోఽవ పాతే స్యా	**వినిపాత** పు ఇది పడుటకును దైవము వలన
ద్దైవాదివ్యసనేఽపి చ॥	సంభవించు దు ఖముకును పేరు
సమాహాత ప్రతిజ్ఞాతే	**సమాహాత** త్రి ఇది ప్రతిజ్ఞ చేయబడిన దానికిని
సమాధిస్థ యతాత్మని।	సమాధియందున్నవానికిని విషయాంతరసంచార
వాచ్యవన్నిహాతే సద్ధే	ములేని యాత్మగల వానికిని ఉంచబడిన దానికిని
సమాధానే సమాహాతం॥(195)	సిద్ధమైన దానికిని న అంగీకారముకును పేరు
సంధ్యావర్త స్స్థితో వేశ్మ	**సంధ్యావర్త** పు ఇది రాజగృహవిశేషముకును
ప్రభేదే తగరుద్రుమే।	నందివర్ధనపు చెటుకును పేరు
పరివర్తో వినిమయే	**పరివర్త** పు ఇది న్యూనాధికములు సాటాలపైని మార్పు
కూర్మరాజే ఎలాయనే॥(196)	కొనుటకును ఆది కూర్మముకును ఎరుగెత్తుటకును పేరు

లభియుక్త పరైరుద్ధే
తథాస్యాదతిత్వరే ।
లతిముక్తస్తు వా సంత్యాం
తినిశే నిష్కళేఽ చ॥
ఉపరక్త స్త్రైంహికేయే
తద్గ్రహే వ్యవనాతురే।

అభియుక్త త్రి ఇది శత్రువులచేత ముట డింపబడిన దానికిని అధికాసక్తిగల దాని కిని పేరు
అతిముక్త పు ఇది బండిగురివెంద లతకును నెమ్మి చెటుకును త్రి వీర్యబలము తప్పిన వానికిని పేరు
ఉపరక్త పు ఇది రాహుగ్రహముకును రాహువు చేత గ్రసించబడిన చంద్రసూర్యులకును త్రి కష ములచేత పీడింపబడిన వానికిని పేరు

సూర్యభక్తో బంధుజీవే
తథా భాస్కరపూజకే॥ (198)
నదీకాంత స్సముద్రే స్యా
త్సింధువారేఽపి వాజ్జలే।
నదీకాంతా న్మృతా జంబూ
కాకజంఘాల తాను చ॥
నాగదంతో ద్విపరదే
గృహాంతరతదారణి ।
నాగదంతీతు కుంభాయాం
శ్రీ హస్తన్యామపీష్యతే॥ (200)

సూర్యభక్త పు ఇది మంతెన చెటుకును త్రి సూర్యోపాసకునకును పేరు
నదీకాంత పు ఇది సముద్రునకును వావిలి చెటుకును నీటి గన్నేరు చెటుకును స్త్రీ నేరేడు చెటుకును కాకి దొండ చెటు కును ప్రేంకణపు చెటుకును పేరు
నాగదంత పు ఇది గజదంతముకును ఇంటికి వేసిన దూలము (లేక తనాబీ) కర్ర కును ఈ స్త్రీ నాగదంతి చెటుకును గురుగు చెటుకును పేరు

పుష్పదంతస్తు దిజ్నాగే
నాగ విద్యాధరాంతరే।
చంద్రకాంతోఽశ్మభేదేస్యా
చ్చంద్ర కాంతం చ కైరవే॥
వైజయంతో గృహే శక్ర
ప్రాసాద ధ్వజయోరఽ।
వైజయంతీ పతాకాయాం
జయంతీ వహ్నిమంథయో ॥
పురస్కృతం స్వీకృతా భి
శస్తయో రభిధేయవత్।
లగ్రేకృతా భ్యర్చితయో

పుష్పదంత పు ఇది వాయవ్యదిగజము కును సర్పవిశేషముకును ఈ పేరుగల విద్యాధరునకును పేరు
చంద్రకాంత పు ఇది చంద్రకాంతమణి కిని న కలువకును పేరు
వైజయంత పు ఇది గృహముకును ఇంద్రుని మేడకును ఇంద్రునిధ్వజముకును ఈ స్త్రీ జండా కును తక్కెడు చెటుకును కూరనెల్లి చెటుకును పేరు
పురస్కృత త్రి ఇది స్వీకరించబడిన దానికిని అగమ్యాగమనాదులచేత నిందింపబడిన వానికిని ముందుగా జేయబడిన దానికిని పూజింపబడిన

స్సక్తే చాఽ పురస్కృతం ॥	దానికిని తడపబడిన దానికిని పేరు
అవధ్వస్తం పరిత్యక్తే	**అవధ్వస్త** త్రి ఇది విడువబడిన దానికిని నిందింప
నిరదితేఽప్యవచూర్ణితే।	బడిన దానికిని చూరముగా జేయబడిన దానికిని పేరు
ధూమకేతు స్స్మృతోవహ్నే	**ధూమకేతు** పు ఇది అగ్నికిని తోకచుక్కకును
వుత్పాతగ్రహభేదయో ॥	గ్రహవిశేషముకును పేరు
చిత్రగుప్త కృతాంతే స్యా	**చిత్రగుప్త** పు ఇది యమునకును యము ని వద
ల్లేఖకే చాస్యసమ్మత ।	జనులపాపపుణ్యముల వ్రాయువాని కిని పేరు
ఎంచగుప్తస్తు చార్వాక	**పంచగుప్త** పు ఇది చార్వాకమతశాస్త్రముకును
దర్శనే కమరేఽపి చ॥(205)	తాబేటికిని పేరు
అధిక్షిప్త ప్రణిహితే	**అధిక్షిప్త** త్రి ఇది పంఎంచబడిన దానికిని కూట
తథానిర్భత్సితేఽపి చ।	సాక్ష్యాదులచేత నిందితునకును పేరు
ప్రతిక్షిప్తం ప్రతిహతే	**ప్రతిక్షిప్త** త్రి ఇది కొటబడిన దానికిని పంఎంచ
ప్రేషితే చ నిరాకృతే॥ (206)	బడిన దానికిని తిరస్కరించబడిన దానికిని పేరు
మరుత్వా న్మారుతా శక్రే	**మరుత్వాన్** పు ఇది హనుమంతునకును ఇంద్రు
సరిత్వానంబుధౌ నదే।	నకును పేరు **సరిత్వాన్** పు ఇది సముద్రునకును
	నదముకును పేరు
ఆయుష్మా న్యోగభేదే స్యా	**ఆయుష్మాన్** పు ఇది పంచాంగయోగ భేదము
దాయుష్మాం శ్చిరజీవిని॥	కును దీర్ఘయురాయముగల వానికి పేరు
వివస్వాన్విబుధే భానౌ	**వివస్వాన్** పు ఇది విద్వాంసునకును సూర్యు
	నకును పేరు
భగవాన్బుద్ధపూజ్యయో ।	**భగవాన్** పు ఇది బుదదేవునకును పూజింపదగిన
	వానికిని పేరు
ద్వీపవాన్సింధునదయో	**ద్వీపవాన్** పు ఇది సముద్రునకును నదముకును పేరు
ర్ద్వీపవత్యాపగా భువో ॥	**ద్వీపవతి** స్త్రీ ఇది నదికిని భూమికిని పేరు
గరుత్మాన్విహగే తార్క్ష్యే	**గరుత్మాన్** పు ఇది పక్షికిని గరుడునకును పేరు
సంఖ్యావాన్పండితే మితే।	**సంఖ్యావాన్** పు ఇది పండితునకును త్రి సంఖ్య
	గల దానికిని పేరు
అంశుమాన్భాస్కరే శాలి	**అంశుమాన్** పు ఇది సూర్యునకును ఈ స్త్రీ

పర్ణ్యామంశుమతీ మతా॥	ముయ్యాకుల పొన్నచెటుకును పేరు
అర్థపతి కుబేరే స్యా	**అర్థపతి** పు ఇది కుబేరునకును రాజుకు ను
దీశ్వరేऽర్థపతి స్తథా।	పేరు
గృహపతి ర్గృహస్థే స్యా	**గృహపతి** పు ఇది గృహసునకును నిత్యాగ్ని
దత్యాధానేచసత్రిణి ॥(207)	హోత్రికిని యజ్ఞముచేయువాని కిని పేరు
సేనాపతి కార్తికేయే	**సేనాపతి** పు ఇది కుమారస్వామికిని సేనానాయ
ప్యనీ కాధికృతేऽ ఎ చ।	కునకును పేరు
లక్ష్మీపతి ర్వాసుదేవే	**లక్ష్మీపతి** పు ఇది విష్ణువుకును లవంగపు చెటు
లవంగద్రుమపూగయో ॥(208)	కును పోకచెటుకును పేరు
ప్రజాపతి ర్విధౌ భూపే	**ప్రజాపతి** పు ఇది బ్రహ్మకును రాజుకు ను పేరు
వామారాతి ఖగేऽనలే।	**వామారాతి** పు ఇది సూర్యునకును అగ్నికిని పేరు
వనస్పతి ర్వృక్షమాత్రే	**వనస్పతి** పు ఇది వృక్షవిశేషముకును పుష్పము
వినాపుష్పం ఫలద్రుమే॥(209)	లేకనే ఫలించెడి వృక్షముకును పేరు
సదాగతి స్స్యాత్పవనే	**సదాగతి** పు ఇది వాయువుకును సుఖముకును
నిర్వాణే చ నదీశ్వరే।	సముద్రునకును పేరు
దివాకీర్తిస్తు చండాలే	**దివాకీర్తి** పు ఇది మాదిగ వానికిని మంగలి వాని
నాంతో లూకయోరపి॥(210)	కిని గుడ్లగూబకును పేరు
శతధృతి ర్ధాతరీంద్రే	**శతధృతి** పు ఇది బ్రహ్మకును ఇంద్రున కును పేరు
సుధాసూతి ర్మఖే విధౌ।	**సుధాసూతి** పు ఇది యజ్ఞముకును చంద్రున కును పేరు
భవేదపచితి పూజా	**అపచితి** స్త్రీ పూజకును నాశముకును హానికిని
క్షయహానిషు నిష్కృతౌ॥(211)	ప్రతీకారముకును పేరు
అనుమతి స్స్యాదూనేందు	**అనుమతి** స్త్రీ ఇది ఒక్క కళ తక్కువయైన
ప్పూర్ణిమానుజ్ఞయోరపి।	చంద్రుడు గల పూర్ణిమకును అజకును పేరు
ప్రతికృతి ప్రతీకారే	**ప్రతికృతి** స్త్రీ ఇది ప్రతిక్రియకును విష్ణు వినాయ
ప్రతిమాయాం చ పూజనే॥	కాదిప్రతిమకును పూజకును పేరు
నిరాకృతి ప్రతిక్షేపేऽప్య	**నిరాకృతి** స్త్రీ ఇది తిరస్కరించుటకును స్వాధ్యాయ
స్వాధ్యాయేऽప్యనాకృతౌ।	మును జదువని వానికిని త్రి ఆకారములేని దానికిని పేరు

ప్రతిపత్తి ఎధప్రాప్తౌ
ప్రవృత్తౌ గౌరవే ऽఎ చ॥(213)
ప్రాగల్భ్యే చ ప్రబోధే చ
ప్రతిఎత్తి ప్రయుజ్యతే।

ప్రతిపత్తి స్త్రీ ఇది సానమును బొందుటకు ను వ్యాపారముకును గౌరవముకును ప్రతిభకును జ్ఞానముకును పేరు

ఉపసత్తి స్సంగమే స్యా
త్సేవాయాం ప్రతిపాదనే॥

ఉపసత్తి స్త్రీ ఇది కలయికకును సేవించుటకును సమరించుటకును పేరు

అభిశస్తి స్మృతా లోకా
పవాదే ప్రార్దనేऽఎ చ।

అభిశస్తి స్త్రీ ఇది జనాపవాదకును యాచించుటకును పేరు

పారావత కలరవే
శైలేమర్కటతిందుకే॥(215)

పారావత పు ఇది పావురముకును పర్వతముకును కోతి తుమికిచెటుకును పేరు

భోగవతీ భుజంగానాం
నగరీ సరితోరఎ।

భోగవతీ స్త్రీ ఇది పాతాళమందలిసర్ప పటణముకును పాతాళనదికిని పేరు

గంధవతీ సురా భూమ్యో
పురీ యోజన గంధయో॥

గంధవతీ స్త్రీ ఇది కల్లుకును భూమికిని వాయుదేవుని పటణముకును వ్యాసుని తల్లికిని పేరు

హైమవత్యభయా స్వర్ణ
క్షీర్యో శ్వేతవచో మయో।

హైమవతి స్త్రీ ఇది కరక చెటుకును కంకుషపు చెటుకును తెల్లవసకును పార్వతికిని పేరు

చర్మణ్వతీ నదీభేదే
కదళీపాదపేऽఎ చ॥ (217)

చర్మణ్వతీ స్త్రీ ఇది నదీవిశేషముకును అరటి చెటుకును పేరు

కుముద్వతీ కుముదిన్యాం
కుశపత్న్యాం కుముద్వతీ।

కుముద్వతి స్త్రీ ఇది కలువ సరస్సుకును కుశుని భార్యకును పేరు

శుభదంతీ సుదంత్యాం స్యా
త్పుష్పదంతే భయోఎతి॥

శుభదంతి స్త్రీ ఇది యోగ్యమైన దంతములు గలదానికిని వాయవ్యదిగజము భార్యకును పేరు

సరస్వతీ సరిద్భేదే
గోవ్యాదేవతయోరిరి।
స్త్రీరత్నేచాఎగాయాం చ
సరస్వా న్రసకేऽంబుధౌ॥

సరస్వతి స్త్రీ ఇది నదీ విశేషముకును గోవుకును సరస్వతీ దేవికిని మాటకును స్త్రీరత్నముకును నదీ సామాన్యముకును పేరు

సరస్వాన్ పు ఇది రసకునకును సముద్రముకును పేరు

రంగమాతా ఎ కుట్టన్యాం

రంగమాతా స్త్రీ ఇది కుంటెనకత్తెకును వృక్షరోగ

స్మృతా భూమిరుహామయే।
ప్రధూమితా క్లేశితాయాం
సూర్యగంతవ్యదిశ్యఎ॥(220)
ప్రవ్రాజితా తపస్వన్యాం
ముండిన్యాం మాంసకౌషధౌ।
ఋష్యప్రోక్తా శతావర్యాం
శూకశింబ్యాం బలాభిది॥
కృష్ణవృంతా పాటలాయాం
మాషఎర్ణ్యాం చ భావితా।
సముద్రాంతాతు కార్పాసీ
స్పృక్కా దురాలభాసు చ॥(222)

విశేషముకును పేరు
ప్రధూమితా స్త్రీ ఇది క్లేశపెటబడిన దానికిని సూర్యుడు పొందతగిన దిక్కుకు ను పేరు
ప్రవ్రాజితా స్త్రీ ఇది యోగినికిని జుటు గొరగ బడిన దానికిని జటామాంసకిని పేరు
ఋష్యప్రోక్తా స్త్రీ ఇది ఎల్లిఎచ్చరకును దూల గొండిచెటుకును చిటాముదపుచెటుకును పేరు
కృష్ణవృంతా స్త్రీ ఇది కలిగొటుచెట్టుకును కారు మినపచెటుకును పేరు
సముద్రాంతా స్త్రీ ఇది ప్రత్తిచెటుకును స్పృక్క యనెడు గంధద్రవ్యముకును ఎన్నరేగటి దూల గొండి చెట్టుకును పేరు

★ అథ పంచస్వర తాంతా ★

స్యాదవలోకితో బుద్ధే
ప్రేక్షితే త్వవలోకితం।
ఉపధూఎత లసన్న
మరణేపరిధూఎతే॥(223)
స్వాదఎరాజితో విష్ణౌ
శ్రీకంఠే చాపరాజితే।
శ్వేతాజయంతీ దుర్గాస్వ
నిర్జితే త్వభిధేయవత్॥
గణాధిఎతి రిత్యాఖ్యా
శంకరేఽఎ గజాననే।
యాదసాంఎతిరంభోధౌ
ప్రతీచీదిక్పతావఎ॥(225)
స్యాత్పృథివీ పతి ర్భూపే
ఋషభాఖ్యౌషధే (యమే)ఽఎచ।
మూర్దాభిషక్తో భూపాలే

అవలోకిత పు ఇది బుదదేవునకును త్రి చూడ బడిన దానికిని పేరు
ఉపధూఎత త్రి ఇది సమీఎంచిన మరణ ము గల వానికిని పీఢపెటబడిన వానికిని పేరు
అపరాజిత పు ఇది విష్ణువుకును శివునకును త్రి జయింపబడని దానికిని పేరు
శ్వేతాజయంతీ త్రి ఇది కోటలయందు జయింప బడని దానికిని పేరు
గణాధిపతి పు ఇది శివునకును గణపతికిని పేరు
యాదసాంపతి పు ఇది సముద్రముకును వరుణ దేవునకును పేరు
పృథివీపతి పు ఇది రాజుకును ఋషభమను గంధద్రవ్యముకును పేరు
మూరాభిషక్త పు ఇది రాజుకును ముఖ్యున

ప్రధానే క్షత్రియేఽపి చ॥	కును క్షత్రియునకును పేరు
వసంత దూత శ్చూతే స్యా	**వసంతదూత** పు ఇది మామిడి చెటుకు ను
త్పికపంచమరాగయో ।	కోకిలకును పంచమ స్వరముకును పేరు
వసంతదూతీ పాటల్యాం	**వసంతదూతి** స్త్రీ ఇది పాటలీలతకును పుష్పవృక్ష
(ప్రతీచ్యామతిముక్తకే) గణి	విశేషముకును బండిగురివెంద చెటుకును పేరు
కార్యతిముక్తయో ॥ (227)	
★ అథతాంతషడ్వర్ణ ★	
లర్ధపారావత శ్చిత్ర	**అర్ధపారావత** పు ఇది పావురములలో నిభేదము
కంరేతిత్తిరపక్షిణి ।	కును తీతువ పిటకును పేరు
★ అథతాంత స్సప్తవర్ణ ★	
సముద్రనవనీ తాఖ్యా	**సముద్రనవనీత** పు ఇది అమృతముకును
పీయూషామృతరోచిషో ॥(228)	చంద్రునకును పేరు
★ అథ థాంతవర ★	
రథ స్స్యాత్స్యందనే కాయే	**రథ** పు ఇది రథముకును శరీరముకును పాదము
చరణే వేతసేఽపి చ ।	కును ప్రబ్బలి చెటుకును పేరు
కుథ ప్రవేణీ కుథయో	**కుథ** పు ఇది ఎనుగుమీద పరచెడు చిత్ర కంబళికిని
	దర్భకును పేరు
పీథోఽర్కే పీథ మంభసి ॥	**పీథ** పు ఇది సూర్యునకును న జలముకును పేరు
కోథస్తు శరితే నేత్ర	**కోథ** పు ఇది దుష్టత్వముకును నేత్రరోగ విశేషము
రుగ్భేదే మంథనేఽపి చ ।	కును (కలకయందురు) మథించుటకును పేరు
ప్రోథోఽధ్వగేఽశ్వఘోణాయాం	**ప్రోథ** పు ఇది మారస్థునకును గుర్రపు ముఖికిని
కటీ స్త్రీగర్భయో రపి ॥(2)	కటిదేశముకును స్త్రీల గర్భముకును పేరు
క్వాథ స్స్యాద్ద్రవనిష్పాకే	**క్వాథ** పు ఇది ద్రవద్రవ్యమును కాచుటకును
దు ఖ వ్యసనయోరపి ।	దు ఖముకును ఆపదకును పేరు
నక్షం నీల్యాం మధూచ్ఛిష్టే	**నక్ష** న ఇది నీలిమందుకును మైనముకును
నక్ష ఓదనసంభవే ॥ (3)	పు అన్నకణముకును పేరు
పృథు ర్నృపే కృష్ణజీరే	**పృథు** పు ఇది పృథుచక్రవర్తికిని నల్లజీలకర్రకును
వాప్యాం పృథు మహాత్యపి ।	దిగుడు బావికిని త్రి విస్తారమైన దానికిని పేరు

దుస్థ స్స్యాద్దురతే మూర్ఖే	**దుస్థ** పు ఇది దరిద్రునకును మూఢున కును
ప్రస్థ శ్శిఖర మానయో ॥ (4)	పేరు
ప్రస్థ స్సానౌ ప్రయాణే తు	**ప్రస్థ** పు ఇది పర్వత శిఖరముకును కుంచెడు
ప్రస్థాఎ పరికథ్యతే।	పరిమాణముకును కొండచరియకును స్త్రీ ప్రయాణముకును పేరు
తుత్థో గ్నావంజనే తుత్థ	**తుత్థ** పు ఇది అగ్నికిని న మైలతుత్తముకును
నీలీ నూక్ష్మైలయోరఎ॥(5)	స్త్రీ నీలిచెటుకును సన్నయేలకులకును పేరు
మంథ స్సాక్తవ మంథాన	**మంథ** పు ఇది సక్తుఎండితోచేయబడిన పానీయ
నేత్రామయదివాకరే।	ద్రవ్యవిశేషముకును కవ్వముకును నేత్ర రోగవిశేష ముకును సూర్యునకును పేరు
గ్రంథో ధనే స్యాత్సందర్భే	**గ్రంథ** పు ఇది ధనముకును ప్రబంధరచనకును
ద్వాత్రింశద్వర్ణనిర్మితే॥(6)	అనుష్టుపు శ్లోకముకును పేరు
గ్రంథి ఎర్వణికౌటల్యే	**గ్రంథి** పు ఇది చెరుకు మొదలగువాటి కణుపున
గ్రంథిఎర్ణే గదాంతరే।	కును కుటిలత్వముకును సానేయమను గంథ ద్రవ్యముకును కంతిరోగముకును పేరు
అర్థ ప్రకారే విషయే	**అర్థ** పు ఇది విధముకును విషయముకును
విత్తకారణ వస్తుషు॥ (7)	ధనముకును కారణముకును మృత్పాషాణాది
లభిధేయే చ శబ్దానాం	వస్తువుకును శబము యొక్క వాచ్యార్థముకును
నివృత్తౌ చప్రయోజనే।	మళ్ళుటకును ప్రయోచనముకును పేరు
తీర్థం శాస్త్రాధ్వర క్షేత్రో	**తీర్థ** న ఇది శాస్త్రముకును యజ్ఞముకును పుణ్య
పాయోపాధ్యాయ మంత్రిషు॥(8)	క్షేత్రముకును ఉపాయముకును గురువుకును
లవతార ర్షిజష్టాంభ	మంత్రికిని నీళరేవుకును ఋషులు స్నానముచేయు
స్త్రీరజస్సు చ విశ్రుతం।	జలాశయముకును ముటు రక్తముకును పేరు
సార్థో వణిక్సమూ హే	**సార్థ** పు ఇది వర్తకులసమూహముకును సంఘ
స్యాదఎ సంఘాతమాత్రకే॥	సామాన్యముకును పేరు
పార్థస్తు కకుభే జిష్ణౌ	**పార్థ** పు ఇది వీణకరిదికిని అరనునకును పేరు
గాథా వాగ్భేద వృత్తయో ।	**గాథా** స్త్రీ ఇది ప్రాకృతాదిభాషకును శ్లోకము కును పేరు

కంధా మృన్మయభిత్తౌ చ
కంధా ప్రావరణాంతరే॥
ఆస్థా చాలంబనా స్థాన
యత్నా ఎక్షాసు కధ్యతే।
సంస్థా స్థితౌ చరే నాశే
వ్యక్తి సాదృశ్యయోరపి॥ (11)
వీధీ గృహాంగే పంక్తౌచ
నాట్యరూపక వర్త్మనో ।
యూధీ పుష్పప్రభేదే స్యా
న్మాగధ్యాం చ కురంటకే॥
యూధం తిర్యక్సమూహస్యా
ద్బృందమాత్రే చ భాషితం।

కంధా స్త్రీ ఇది మటిగోడకును బొంతకును పేరు
ఆసా స్త్రీ ఇది ఆధారముకును కొలువు కూటము కును ప్రయత్నముకును కోరికకును పేరు
సంసా స్త్రీ ఇది ఉండుటకును పు దూతకును స్త్రీ నాశముకును ఆకృతికిని సామ్యముకును పేరు
వీధీ స్త్రీ ఇది గృహముల వరుసకును వరున కును నాటకభేదముకును మారముకును పేరు
యూధీ స్త్రీ ఇది పుష్ప విశేషముకును అడవి మొల్లచెటుకును పచ్చపువ్వుల గోరింటకును పేరు
యూధ న ఇది పశ్వాది సమూహము కును సంఘసామాన్యముకును పేరు

★ అథ థాంత స్త్రివర ★

మన్మధః కామచింతాయాం
కపిత్థే కుసుమాయుధే ॥ (13)
ఉన్మాధ కూటయంత్రేస్యా
న్మారణే ఘాతకేఽపి చ।
ప్రమధోఽపి గణే ప్రోక్త
పధ్యాయాం ప్రమధామతా॥
నిశీధోఽప్యర్ధరాత్రే స్యా
న్నిశీధో రాత్రిమాత్రకే।
విదధో యోగికృతినో
రుద్రధశ్శుని కుక్కుటే॥ (15)
సనాధ స్సదృశే యుక్తే
నాధవత్యపి దృశ్యతే।
శమధ స్సచివే శాంతౌ
దమధో దమ దండయో ॥

మన్మధ పు ఇది మదనోద్రేకముకును వెలగచెటు కును మన్మథునకును పేరు
ఉన్మాధ పు ఇది వ్యాఘ్రాదులను పటెడి బోను కును చంపుటకును ఘాతకునకును పేరు
ప్రమధ ఇది ప్రమథ గణముకును స్త్రీ కరక చెటుకును పేరు
నిశీధ పు ఇది అరరాత్రికిని రాత్రిసామాన్యము కును పేరు
విదధ పు ఇది యోగికిని పుణ్యాత్మునకును పేరు
ఉద్రధ పు కుక్కకును కోడికిని పేరు
సనాధ త్రి ఇది సమానమైన దానికిని కూడు కొన్న దానికిని నాథుడు కల దానికిని పేరు
శమధ పు మంత్రికిని ఓరిమికిని పేరు
దమధ పు ఇది ఇంద్రియనిగ్రహాది క్లేశ మును సహించుటకును శిక్షకును పేరు

వరూధో రథగుప్తౌ స్యా ద్వరూధం చర్మవేశ్మనో ।	**వరూధ** పు ఇది రథమునకు కప్పున వ్యాఘ్రాది చర్మముకును సామాన్యచర్మముకును గృహము కును పేరు
అతిథి కుశపుత్రేఽప కోపేప్రాహుణి కేఽపిచ॥ (17)	**అతిథి** పు ఇది కుశుని పుత్రునకును కోపము కును ఆగంతుకునకును పేరు
వమధు ర్వమనేఽ ప స్యా ద్గజస్య కరశీక రే।	**వమధు** పు వాంతికిని గజతుండాగ్రము వలన పుటెడి తుంపురులకును పేరు
క్షవధు (కథిత కా) స్యాత్ క్షుతే కాసే వాక్కాయా మఽ కథ్యతే॥ (18)	**క్షువధు** పు ఇది తుమ్ముకును దగుకు ను ఎక్కిళ్ళకును పేరు
సమర్థో ఽ వాతే శక్తేఽం బందార్థేఽ ప సమ్మత ।	**సమర** పు ఇది ఇష్టునకును సామర్థ్యము గల వానికిని సంబందారముకును పేరు
సదార్థ శ్శాక్యసంహే స్యా త్సిద్ధార్థ స్సితసర్షపే॥ (19)	**సదార్థ** పు ఇది శాక్యసంహుడను బుదునకును తెల్లావాలకును పేరు
కాయస్థోఽ ప నృజాతేస్యా త్ప్రభేధే పరమాత్మని।	**కాయస్థ** పు ఇది బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు క్షత్రియుని వలన పుట్టిన వానికిని పరమాత్మకును స్త్రీ కరక
కా యస్థా తు వారీత క్యా మామలక్యాం చ దర్శితా॥(20)	కాయకును పుశిరి కాయకును పేరు
వయస్థో వాచ్యవద్యూని వయస్థా శాల్మలీద్రుమే।	**వయస్థ** త్రి ఇది ఎన్నవయసుగల దానికిని స్త్రీ బూరుగచెటుకును పొన్నగంటి కూరకును తిప్ప
బ్రాహ్మీ గుళూచీ కాకోళీ నూక్ష్మేలా మలకఘ చ॥ (22)	తీగకును కాకోళియను ఓషధి విశేషముకును సన్నయేలకులకును ఉశిరిగకాయకును పేరు
అశ్వత్థో గర్దభాండే స్యా త్పిప్పలే పూర్ణిమాతిథౌ।	**అశ్వత్థ** పు ఇది కలజువ్వి చెటుకును రావిచెటు కును పౌరమాస్యకును పేరు
ఉపస్థో మేఢ్ర ఉత్సంగే భగే పాయౌ చ కథ్యతే॥	**ఉపస** పు ఇది శిశ్నముకును ఉపరి భాగము నను యోనికిని గుదసానమునకును పేరు
నిర్గ్రంథో నగ్న కేఽపి స్యా న్నిస్వ వాలిశయోరఽ।	**నిర్గ్రంథ** పు ఇది దిగంబరునకును దరిద్రున కును వివేకహీనునకును పేరు
గోగ్రంథిస్తు కరీ ష స్యా	**గోగ్రంథి** పు ఇది ఎరివికిని ఆవులమంద కును

ద్గోష్ఠ గోజిహ్వా కౌషదే॥(23)	యెదునాలుక చెటుకును పేరు
లవ్యధా తు హారీతక్యాం	**అవ్యధా** స్త్రీ ఇది ఉశిరిగచెటుకును పాముకును
ఎన్నగే నిర్వ్యధేఽ ఎ చ।	బాధలేకుండుటకును పేరు
షడ్గ్రంధాఎ వచా సంహ్యా	**షడ్గ్రంద** స్త్రీ ఇది వసకును ఆరు కణుపులు గల
ష్షడ్గ్రంధో ఎ ప్రకీర్త్యతే॥	క్రానుగు చెటుకును పేరు

★ అథ చలు స్వరథాంతవర ★

చిత్రరథ స్స్యాదంధర్వే	**చిత్రరథ** పు ఇది చిత్ర రథుడను గంధర్వునకును
రవౌ విద్యాధరాంతరే।	సూర్యునకును విద్యాధర విశేషునకును పేరు
చతుష్పధ శ్చతుర్మార	**చతుష్పధ** పు ఇది నాలుగు త్రోవలుకలసినచోటు
సంగమేఽఎ ద్విజేఽఎ చ॥(25)	కును బ్రాహ్మణునకును పేరు
వానప్రస్థో మధూకే స్యా	**వానప్రస** పు ఇది ఇప్పచెటుకును మోదుగచెటు
త్కింశు కేచాశ్రమాంతరే।	కును మూడవ వాన ప్రసాశ్రమమునకును పేరు
దశమీస్థో నష్టబీజే	**దశమీస్థ** పు ఇది వీర్యపటుత్వము లేని వాని
ష్టవిరేచ ప్రచక్షతే॥ (26)	కిని ముసలి వానికిని పేరు
లనీకస్థో రణఖలే	**అనీకస్థ** పు ఇది యుదభటునకును గజ మును
గజశిక్షా విచక్షణే।	శిక్షింపనేర్పుగలవానికిని రాజు యొక్క అంగరక్షకు
రాజరక్షే చ చిహ్నాచ	నకును చిహ్నకును యుదమందు వాయించు
వీరమర్దళకేఽ ఎ చ॥	మదెలకును పేరు
భవేదితికథా నష్ట	**ఇతికథా** స్త్రీ ఇది అధర్మమైనటిన్ని అపారము
ధర్మేఽపార్థే వచస్యఎ।	నిచ్చునటిన్ని వాక్యముకును నమ్మతగని వాక్యము
అశ్రద్ధేయేఽ	నకును పేరు
ప్యుదరధి స్సముద్రే చ	**ఉదరధి** పు ఇది సముద్రునకును సూర్యునకును
వియన్మణౌ॥ (27)	పేరు

★ అథ దాంతో ద్వివర ★

గదో భ్రాతరి విష్ణో స్స్యా	**గద** పు ఇది గదుడను కృష్ణునియన్నకును
దామయేఽస్యాయుధే గదా।	రోగముకును స్త్రీ గదాయుధముకును పేరు
నద స్సముద్రే నినదే	**నద** పు ఇది సముద్రముకును ధ్వనికిని ఈ స్త్రీ
నదీతు సరితి స్మృతా॥(1)	నదికిని పేరు

మదో రేతస కస్తూర్యాం	**మద** పు ఇది రేతస్సుకును కస్తూరికిని గర్వము
గర్వే హర్షే భదానయో ।	కును సంతోషముకును గజమదముకును
మద్యేఽ మద ఆఖ్యాతో	కల్లుకును ఈ స్త్రీ సురాపాత్రకును పేరు
మదీ (కృ) చషక వస్తుని॥(2)	
పదం శబ్దే చ వాక్యే చ	**పద** న ఇది శబముకును వాక్యముకును
వ్యవసాయా పదేశ యో ।	మిషకును పాదముకును పాదచిహ్నముకును
పాద పచ్చిహ్నాయో స్థాన	ప్రదేశముకును రక్షణకును చిహ్నముకును
త్రాణయో రంకవస్తువో ॥	వస్తువుకును పేరు
ఛద పలాశే గరుతి	**ఛద** పు ఇది ఆకుకును రెక్కకును సాణేయమ
గ్రంధిపర్ణ తమాలాయో ।	ను గంధద్రవ్యముకును తాఎంఛవృక్షముకును పేరు
రదో విలేఖనే దంతే	**రద** పు ఇది వ్రాయుటకును దంతముకును పేరు
భద్రం కళ్యాణ శర్మణో ॥(4)	**భద్ర** పు ఇది మంగళముకును సుఖముకును పేరు
భేదో ద్వైధేవిశేషేస్యా	**భేద** పు ఇది వేరగుటకును విశేషముకును
దుపజాపే విదారణే।	భేదోపాయముకును ఖండించుటకును పేరు
స్వేదస్తు స్వదనే ఘర్మే	**స్వేద** పు ఇది ఆవిమీదను ఔషధాదులను వండు
	యంత్రవిశేషముకును ఉక్కకును పేరు
శాద కర్దమ శష్పయో ॥(5)	**శాద** పు ఇది బురదకును లేతగడికిని పేరు
పాదో బుధ్నే తురీయాంశే	**పాద** పు ఇది చెటు వేరుకును నాలవ భాగము
శైలప్రత్యంత ఎర్వతే।	కును పర్వత ప్రాంతమందలి చిన్న మెటకును
చరణే చ మయూఖేచ	పాదముకును కరణముకును పేరు
క్షోదో రజస పేషణే॥(6)	**క్షోద** పు ఇది ఎండికిని నూరుటకును పేరు
సూదస్తు సూపవత్సూప	**సూద** పు ఇది సూప శబమువలెనే వంటలవాని
కారే చ వ్యంజనాంతరే।	కిని ముదపప్పుకును పేరు
స్వాదు ర్మనోజ్ఞే మృష్టచ	**స్వాదు** త్రి ఇది మనోహరమైనదానికిని రుచిగల
	దానికిని పేరు
మృదుస్త్వత్కోమలేఽఖరే	**మృదు** త్రి ఇది లేతగానుండు దానికిని మెత్తని
	దానికిని పేరు
లబ్దసంవత్సరే మేఘే	**అబ్ద** పు ఇది సంవత్సరముకును మేఘముకును

గిరిభేదే చ ఋస్తకే ।	పర్వతవిశేషముకును తుంగముస్తకును పేరు
బిందు ర్దంతక్షతేఽప స్యా	**బిందు** పు ఇది దంతక్షత విశేషముకును లౌకిక
త్తధావేదితృ విప్రుషో ॥(8)	వైదికజ్ఞానముగలవానికిని జలకణముకును పేరు
కుంద శ్చక్రభ్రమౌ మాఖ్యు	**కుంద** పు ఇది కత్తులు పటెడుసానకును మొల్ల
నిధిభేదే మురద్విషః ।	చెటుకును కుబేరుని నిధివిశేషముకును విష్ణువు కును పేరు
కంద స్స్యాత్సూరణే సస్య	**కంద** పు ఇది కందదుంపకును సామాన్యదుంప
మూలే జలధరేఽప చ॥(9)	లకును మబ్బుకును పేరు
మంద ఖలే మదరతే	**మంద** త్రి ఇది దుర్మారునకును బదకునకును
మూర్ఖే స్వైరేఽల్ప రోగిణో ।	మూరునకు స్వేచ్ఛగలవానికి నీచునకును రోగి
అభాగ్యేఽప చ పాతంగి	కిని నిర్భాగ్యునకు పు శనిగ్రహముకును మంద
గజజాతి ప్రభేదయో ॥(10)	జాతి యేనుగకును పేరు
ఛందో వశేఽప్యభిప్రాయే	**ఛంద** పు ఇది అధీనముకును అభిప్రాయము కును పేరు
హృదాఖ్యాచిత్తబుక్కయో ।	**హృత్** పు ఇది చిత్తముకును వక్షసల మధ్య మందుండెడి మాంసవిశేషముకును పేరు
వేది రంగుళిముద్రాయాం	**వేది** స్త్రీ ఇది సుముఖాదిముద్రలకును పు
బుధేఽలంకృతభూతలే॥	విద్వాంసునకును యజ్ఞమందు పశుబంధనారము సంస్కరించబడిన భూమికిని పేరు
అం(దూ)దుస్స్యార్బంధన	**అందు** పు ఇది గొలుసుకును స్త్రీల వాదమున
ద్రవ్యేప్రభేదే భూషణస్యచ।	ధరించు అందెకును పేరు
నంది రానందనే ద్యూతే	**నంది** ప్న ఇది ఆనందముకును జూదముకును
ప్రతిహారే హరస్య చ ॥(12)	పు నందికేశ్వరునకును పేరు
విదా జ్ఞానే చ బుద్ధౌచ	**విదా** స్త్రీ ఇది జానముకును బుదికిని పేరు
ధీదా కన్యా మనీషయో ।	**ధీదా** స్త్రీ ఇది పడుచుకును బుదికిని పేరు
నిందాపవాదే కుత్సాయాం	**నిందా** స్త్రీ ఇది అపవాదుకును దూషించుట కును పేరు
నందా మణిక సంపదో ॥	**నందా** స్త్రీ బానకును సంపదకును పేరు

★ అథ దాంత స్త్రీవర్గః ★

ధనదో దాతరి స్త్రీదే	**ధనద** పు ఇది దాతకును కుబేరునకును పేరు
జలదో ముస్తకోబుదే।	**జలద** పు ఇది తుంగముస్తకును మేఘముకును పేరు
నలదం స్యాత్పుష్పరసే	**నలద** పు ఇది మకరందముకును జటామాంసి
మాంసికోసీరయోరపి॥(14)	కిని వట్టివేరుకును పేరు
ప్రమద స్సమ్మదే మత్తే	**ప్రమద** పు ఇది సంతోషముకును త్రి మదించిన
కామిన్యాం ప్రమదా మాతా।	దానికిని స్త్రీ ఆడుదానికిని పేరు
విశద పాండురే వ్యక్తే	**విశద** త్రి తెల్లదానికిని స్ఫుటమైనదానికిని పేరు
జీవదో వైద్యవిద్విషో ॥(15)	**జీవద** పు ఇది వైద్యునకును శత్రువుకును పేరు
అంగద కపిభేదే స్యాత్కే	**అంగద** పు ఇది వాలిపుత్రునకును న బాహు
యూరేऽంగదమిష్యతే।	పురికిని స్త్రీ వామనుడను దిగజము భార్యకును
అంగదా యామ్యదిగ్దంతి	పేరు
హస్తిన్యాం సముదాహృతా॥(16)	
వరదోऽప్ర ప్రసన్నే స్యా	**వరద** పు ఇది అనుగ్రహించినవానికిని ఓరిమి
ద్వరద శాంత చేతసి।	గలవానికిని స్త్రీ కన్యకును పేరు
వరదాప్ర చ కన్యాయా	
మామోదో గంధ హర్షయో ॥(17)	**ఆమోద** పు ఇది పరిమళముకును సంతోషము
	కును పేరు
నర్మద కేళిసచివే	**నర్మద** పు ఇది క్రీడాసచివునకును నర్మదానదికిని
నర్మదా సరిదంతరే।	పేరు
క్షణదో గణకే రాత్రౌ	**క్షణద** పు ఇది జ్యోతిష్కునకును స్త్రీ రాత్రికిని
క్షణదా క్షణదం జలే॥(18)	న జలముకును పేరు
కపర్ద ఖండపరశో	**కపర్ద** పు ఇది శివుని జటాజూటముకును
ర్జటాజూటే వరాటకే।	గవ్వకును పేరు
ఆస్పదం తు పదేక త్యే	**ఆసద** న ఇది సానముకును కర్మకును పేరు
నిషాదా శ్వపచే స్వరే॥(19)	**నిషాద** పు ఇది కిరాతకునకును నిషాదస్వరము
	కును పేరు
ప్రసాదోऽనుగ్రహే కావ్య	**ప్రసాద** పు ఇది దయకును వైదర్భీరీతితో గూడిన

గుణ స్వాస్థ్య ప్రసక్తిషు।	కావ్యగుణముకును స్వస్థతకును ప్రయోజనము కును పేరు
ప్రాసాద కథ్యతే దేవ నరదేవ నివాసయో ॥(20)	**ప్రాసాద** పు ఇది దేవాలయముకును రాజాంత పురముకును పేరు
శారద పీతముద్గే స్యా చ్చాలీనేప్రతిభే నవే। వర్షేఽధజలఎప్పల్యాం సప్తవర్ణే చ శారదీ ॥ (21)	**శారద** పు ఇది పచ్చపెసలకును త్రి ఎరికివాని కిని తెలివిలేనివానికిని నూతనమైనదానికిని పు సంవత్సరముకును స్త్రీ నీటిఎప్పలికిని ఎడాకుల రటిచెటుకును పేరు
దారదో విషభేదే స్యా ద్లింగుళే పారదేఽపి చ। తోయదం తు ఘృతే ప్రోక్తం తోయదో ముస్తకాబ్దయో ॥(22)	**ధారద** పు ఇది దరదదేశమందుపుటిన విషము కును పాదరసముకును ఇంగు వకును పేరు **తోయద** న ఇదినేతికిని పు తుంగముస్తకును మేఘముకును పేరు
నిర్వాద స్స్యాత్పరీవాద పరినిన్దితవాదయో ।	**నిర్వాద** పు ఇది అపవాదునకును నిశ్చయపు నిందకును పేరు
అర్బుదో మాంసకీలే స్యా ద్దశకోటిషు చార్బుదం॥ (23)	**అరుద** పు ఇది మాంసపుకండకును న పదికోట్ల సంఖ్యకును పు పర్వత ముకును పేరు
శైలేఽర్బుదోఽధసంభేద స్స్ఫుటనే సంధు సంగమే।	**సంభేద** పు ఇది భేదించుటకును నదీ సాగర సంగముకును పేరు
కుసీదం జీవనే వృధ్యా కుసీదశ్చ కుసీదికే ॥(24)	**కుసీద** న ఇది వడీవ్యాపారముకును త్రి వడీచేత జీవించువానికిని పేరు
ప్రణాద స్తారశబ్దే స్యా త్ప్రణాద శ్రవణామయే।	**ప్రణాద** పు ఇది బిగరగానరచుటకును కర్ణరోగ విశేషముకును పేరు
ప్రహ్లాద ప్రమదే దైత్యే	**ప్రహ్లాద** పు ఇది సంతోషముకును ప్రహ్లాదున కును పేరు
దాయాదో జ్ఞాతిపుత్రయో ॥	**దాయాద** పు ఇది జాతికిని పుత్రునకును పేరు
మేనాద కేకి మార్జాల ఛాగలేషు సమీరిత ।	**మేనాద** పు ఇది నెమలికిని ఎల్లికిని మేకకును పేరు
గోవిందో వాసుదేవే స్యా	**గోవింద** పు ఇది విష్ణువుకును గోవులు కాచు

ధ్వధ్యక్షే బృహస్పతౌ॥	వానికిని బృహస్పతికిని పేరు
ఆక్రందో దారుణరణే	**ఆక్రంద** పు ఇది భయంకర యుద్ధమునకును
మిత్రే త్రాతరి రోదనే।	స్నేహితునకును రక్షకునకును ఎడ్చుటకును పేరు
మాకంద స్సహకారే స్యా	**మాకంద** పు ఇది తియ్యమామిడికిని ఈ స్త్రీ
న్మాకంద్యామలఫకీలే ॥ (27)	ఉశిరికాయకును పేరు
లర్ధేందు శ్చంద్రశకలే	**అర్ధేందు** స్త్రీ ఇది అర్ధచంద్రునకును చాచబడిన
గళహస్త నఖాంకయో ।	తర్జన్యంగుష్ఠములుగల హస్తముకును నఖచిహ్నా
లర్ధేందు స్స్యాదతి ప్రౌఢ	కును రతిపేశల ప్రౌఢ స్త్రీలభగమందు అంగుష్ఠము
స్త్రీగుహ్యాంగుళియోజనే॥(28)	జొనుపుటకును పేరు
కర్ణేందు రుత్ క్షిప్తకాయాం	**కర్ణేందు** పు ఇది కరభూషణ విశేషముకును
కర్ణపా(శ్యా)ళ్యా మపీరితా।	కర ప్రదేశముకును పేరు
స్యాత్తౌ ముద కార్తికికే	**కౌముద** పు ఇది కార్తీకమాసముకును వెన్నెల
చంద్రికాయాంచ కౌముదీ॥	కును పేరు
కుముదం కైరవే రక్త	**కుముద** న ఇది తెల్లకలువకును యెర్రదామర
పంకజే కుముద కపౌ।	కును పు కుముదుడను వానరునకును కుముదా
దైత్యాంతరే చ దిజ్నాగ	సురునకును దిగజముకును సర్పవిశేషముకును
నాగయోరపి కీర్తిత ॥ (30)	స్త్రీ ఔకు చెటుకును గుమ్మడి చెటుకును పేరు
కుముదా కుంభి గంభార్యో	
స్స్యాత్కుముత్కృపణేఽన్యవత్।	
కుముదేఽపి కుముత్త్రోక్తం	**కుముత్** త్రి ఇది లోభికిని సంతోషము లేనివాని కిని పేరు
క్రవ్యాన్మాంసాశి రక్షసో ॥	**క్రవ్యాత్** త్రి ఇది మాంసమును దినువానికిని రాక్షసునకును పేరు
కకుద్వత్కు కుదం శ్రేష్ఠే	**కకుత్ కకుద** న ఇది శ్రేష్ఠముకును ఎదుమూపురము
వృషాంకే రాజలక్ష్మణి।	కును ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నాకును పేరు
ముకుంద పుండరీ కాక్షే	**ముకుంద** పు ఇది విష్ణువుకును రత్నవిశేషము
రత్నభేదే చ పారదే ॥(32)	కును పాదరసముకును పేరు
దరత్త్రపాతాద్రిభయే	**దరత్** స్త్రీ ఇది కొండచరియకును పర్వతము

	కును భయముకును పేరు
శరత్సంవత్సరే ఋతౌ ।	**శరత్** స్త్రీ ఇది సంవత్సరముకును శరద్ఋతువు కును పేరు
దృషత్పేషణపట్టే స్యాద్దృ	**దృషత్** స్త్రీ ఇది సన్నికంటికిని సామాన్య
షత్పాషాణమాత్రకే ॥ (33)	పురాతికిని పేరు
సంఎద్భూతౌ గుణోత్కర్షే	**సంపత్** స్త్రీ ఇది సంపదకును గుణాతిశయము
హారభేదే చ దృశ్యతే।	కును పుష్పహార విశేషముకును పేరు
(భా) భసత్ప్రభాస్వరే మాంసే	**భసత్** స్త్రీ ఇది ప్రకాశించు దానికిని మాంసము కును పేరు
తరత్కారండవే ప్లవే ॥ (34)	**తరత్** స్త్రీ ఇది కన్నెలేడు ఎటుకును తెప్పకును పేరు
సంవిత్ జ్ఞానే ప్రతిజ్ఞాయాం	**సంవిత్** స్త్రీ ఇది జ్ఞానముకును ప్రతిజ్ఞకును
సంకేతా చార నామసు।	సంకేతముకును ఆచారముకును నామధేయము
సంభాషణే తోషణేఎ	కును సంభాషించుటకును సంతోషముకును
క్రియాకారే చ సంగరే॥ (35)	క్రియానిశ్చయముకును యుద్ధముకును పేరు
కామదా ధేనుకాయాం	**కామదా** స్త్రీ ఇది కామధేనువుకును స్త్రీ కోరికల
స్యాద్వాచ్యవత్కామదోద్గరి।	నిచ్చువానికిని పేరు
సునందా రోచనా నార్యో	**సునందా** స్త్రీ ఇది గోరోచనముకును స్త్రీకిని పేరు
మర్యాదా సీమని స్థితౌ ॥ (36)	**మర్యాద** స్త్రీ ఇది హద్దుకును ఆచారము తప్పకుం డుటకును పేరు

★ అథ దాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

ఎకపదం స్యాత్తత్కాలే	**ఏకపద** న ఇది అప్పుడనుటకును ఈ స్త్రీ
(వర్తన్యా) ఎదవ్యామేకపద్యఎ।	మారముకును పేరు
చతుష్పద స్యాత్కరణే	**చతుష్పద** పు ఇది కరణ విశేషముకును పశువు
గవాశ్వాదిపశుష్వఎ ॥ (37)	కును పేరు
భవే ద్విష్ణుఎదాభిఖ్యా	**విష్ణుపద** న ఇది పాలసముద్రముకును ఆకాశ
క్షీరోదే గగనేఽ ంబుజే।	ముకును పద్మముకును పేరు
ప్రోక్తా విష్ణుఎదీ గంగా	**విష్ణుపదీ** స్త్రీ ఇది గంగకును సంక్రమణ విశేషము
సంక్రాంతి ద్వారకాసు చ॥	కును ద్వారకాపటణముకును పేరు

భవేజ్జనపదే దేశే	**జనపద** పు ఇది దేశముకును పేరు
జనే జానపదోऽపి చ।	**జానపద** పు ఇది మనుష్యునకు పేరు
ప్రియంవద ఖేచరే స్యా	**ప్రియంవద** పు ఇది దేవునకును త్రి ప్రియ
త్ప్రియవాచి చ వాచ్యవత్॥	వాక్యములను చెప్పువానికిని పేరు
అపవాదస్తునిందాయా	**అపవాద** పు ఇది నిందకును ఆజ్ఞకును విశ్వాస
మాజ్ఞా విస్రంభయోరపి।	ముకును పేరు
పరివాద కలంకే స్యా	**పరివాద** పు ఇది నిందకును వీణవాయించు
ద్వీణావాదనపస్తుని॥(40)	కొడుపునకును పేరు
సమర్యాద స్సమీపే స్యా	**సమర్యాద** పు ఇది సమీపముకును త్రి మర్యాద
న్మర్యాదాసహితేऽపి చ।	తోగూడుకొన్న దానికిని పేరు
పుటభేదో నదీవక్త్రే	**పుటభేద** పు ఇది నదులకు నీరువచ్చు మారము
ఎత్తనా తోద్యయోరపి॥ (41)	కును పటణముకును వాద్యవిశేషముకును పేరు
అష్టాపదం స్యాత్కనకే	**అష్టాపద** న ఇది బంగారుకును పాచికలాడుబల్ల
శారీణాం ఫలకేऽపి చ।	కును పు శరభమనుమృగముకును వృక్షవిశేషము
అష్టాపదశ్చ శరభే	కును సాలెపురుగుకును పేరు
చంద్ర మల్యాంచ మర్కటే॥(42)	
మేఘనాదస్తు వరుణే	**మేఘనాద** పు ఇది వరుణదేవునకును మేఘ
స్తనితే రావణాత్మజే।	ధ్వనికిని ఇంద్రజిత్తుకును పేరు
మహానాద కుంజరే స్యా	**మహానాద** పు ఇది ఎనుగకును వరించు
ద్వర్షుకాబ్దే శయానకే ॥(43)	మేఘముకును సర్పముకును పేరు
భవేత్కోకనదం రక్త	**కోకనాద** న ఇది ఎర్రకలువకును ఎర్ర తామర
కైరవే రక్తపంకజే।	కును పేరు
విశారదో బుధే ధృష్టేऽ	**విశారద** పు ఇది విద్వాంసునకును ప్రగల్భ
	వాక్యములు పలుకువానికిని పేరు
భిమర్దో రణ మంథయో ॥	**అభిమర్ద** పు ఇది యుదముకును కవ్వముకును పేరు
పీరమర్దో తిధృష్టే స్యా	**పీరమర్ద** పు ఇది మిగులదిటరికిని నాట్యపరిభాష
న్నాట్యోక్తౌ నాయకప్రియే।	యందు కోపముగల స్త్రీని సాధుచేయు నాయకుని
	దూతకును పేరు

ముచుకుందో ద్రుభేదేస్యా
న్ముని దైత్యవిశేషయో ॥(45)
కురువిందస్తు ముస్తాయాం
కుల్మాష వ్రీహాభేదయో ।
వాంగుళే పద్మరాగే స్యా
న్ముకురే చ సమీరిత ॥ (46)
అభిష్యందోఽతి వృద్ధౌ స్యా
దాస్రావేఽక్షిగదేఽ ఎ చ ।
కటుకందం విదుశ్శిగ్రౌ
శృంగిబేర రసోనయో ॥ (47)
తమోనుదగ్నీం ద్వర్కేషు

ప్రతిపత్తిధి సంవిదో ।
శతహ్రదా భవేద్వజ్రే
సౌదా(మి) మన్యాంచ కీర్తితా॥
చక్రపాచ్చక్రపాదశ్చ స్యం
దనే కుంజరేఽ ఎ చ ।

★ అథ దాంత పంచవర ★

సహస్రపాద కారండే
మా(ర్తం) ర్తాండే యజ్ఞపూరుష।
భవేదుపనిషద్ధర్మే
వేదాంత తేఽ ఎ రహస్యఎ॥ (50)

★ అథధాంతవర ★

రాధో వైశాఖమాసే స్యా
ద్రాధా గోప్యాంచ విద్యుతి।
విష్ణుక్రాంతా మలక్యోశ్చ
చిత్ర (వేధే) భేదేఽ ఎ ధన్వినాం॥
గాధ స్థానే చలిప్సాయాం

ముచుకుంద పు ఇది పుష్పవృక్ష విశేషముకును ముచుకుందమునికిని దైత్యవిశేషునకును పేరు
కురువింద పు ఇది కోలతుంగముస్తకును అల చందలకును ధాన్యవిశేషముకును ఇంగువకును పద్మరాగమణికిని అదముకును పేరు

అభిష్యంద పు ఇది మిగులవృది బొందుటకును స్రవించుటకును నేత్రరోగముకును పేరు
కటుకంద న ఇది మునుగచెటుకును అల్లము కును వెల్లుల్లికిని పేరు
తమోనుత్ పు ఇది అగ్నికిని చంద్రునకును సూర్యునకును పేరు
ప్రతిపత్ స్త్రీ ఇది ప్రతిపత్తిథికిని జానముకును పేరు
శతహ్రదా స్త్రీ ఇది వజ్రాయుధముకును మెరుపు నకును పేరు
చక్రపాత్ పు ఇది రథముకును
చక్రపాద ఏనుగకుకు పేరు

సహస్రపాద పు ఇది కన్నెలేడు ఎట్టకును సూర్యునకును యజ్ఞపురుషునకును పేరు
ఉపనిషత్ పు ఇది ధర్మముకును వేదాం త శాస్త్రముకును విజనప్రదేశముకును పేరు

రాధ పు ఇది వైశాఖ మాసముకును స్త్రీ గోపాంగనకును మెరుపునకును విష్ణుక్రాంతలత కును ఉశిరిచెటుకును విలుకాండ్రయొక్క నైపుణ్య విశేషముకును పేరు
గాధ పు ఇది ప్రదేశముకును కోరికకును పేరు

వ్యాధోమృగయుదుష్టయో ।
మేధ క్రతౌ ధియాం మేధా
మేధి స్స్యాత్కలదారుణి ॥

వ్యాధ పు ఇది కిరాతునకును దుష్టున కును పేరు
మేధ పు ఇది యజ్ఞముకును స్త్రీ ధారణగల బుదికిని ఈ స్త్రీ కళ్ళమునందు పశువులను కటుటకు పాతిన కఱ్ఱాటుకును పేరు

బుధ కవౌ సురే సౌమ్యే
మిద్ధమాలస్య నిద్రయో ।
మిద్ధం చిత్తాభిసంక్షేపే
నద్ధముద్వ్యుత్తబద్ధయో ॥

బుధ పు ఇది విద్వాంసునకును దేవునకును బుధగ్రహముకును పేరు
మిద్ధ న ఇది ఆలస్యముకను నిద్రకును మైమరచుటకును పేరు
నద్ధ త్రి ఇది మర్యాదనతిక్రమించిన దానికిని కటుబడిన దానికిని పేరు

సద్ధో వ్యాసాదిషు ఖ్యాత
సద్ధా స్యు ర్దేవయోనిషు।
నిత్యే ప్రసద్ధే నిష్పన్నే
పీత్కమాత్తప్తదీప్తయో ॥ (4)

సద్ధ పు ఇది వ్యాసాది సదులకును సద్ధులను దేవయోనివిశేషులకును త్రి నిత్యమైన దానికిని ప్రసదమైన దానికిని సదమైన దానికిని పేరు
ఇద్ధ త్రి ఇది తఎంపచేయబడిన దానికిని ప్రజ్వలింపచేయబడిన దానికిని పేరు

ఋద్ధం త్వతిసమృద్ధే స్యా
త్సంపన్నార్థేఽ వాచ్యవత్।
వృద్ధం తు శైలజే సూరి
జీర్ణరూఢేషు భేద్యవత్ ॥ (5)

ఋద్ధ న ఇది రాతిపువ్వుకును త్రి విద్వాంసునకును ముసలివానికిని వృద్ధి పొందిన వానికిని పేరు

విద్ధం స్యాద్వేధితే క్షిప్తే
సాదృశ్యే చ నిగద్యతే।
బుద్ధో జినే చ ధీరే చ
సౌమ్యే చ బుధితే త్రిషు ॥ (6)

విద్ధ త్రి ఇది తొలవెయ్యబడినదానికిని త్రోయబడినదానికిని సామ్యమైన దానికిని పేరు
బుద్ధ పు ఇది బుదదేవునకును విద్వాంసునకును శాంతునకును త్రి తెలియబడినదానికిని పేరు

అర్ధ ఖండే సమాంశేఽర్ధం
లుబ్ధోమృగయుకాంక్షిణో ।
అంధం స్యాత్తిమిరే దృష్టి
హీనేఽంధ సముదాహృత ॥
గంధో గంధక ఆమోదే

అర్ధ పు ఇది తునకకును సగపాలుకును పేరు
లుబ్ధ పు ఇది కిరాతునకును లోభికిని పేరు
అంధ న ఇది అంధకారముకును త్రి కండ్లు లేనివానికిని పేరు
గంధ పు ఇది గంధకముకును ఎరిమళముకును

లేశే ఽంబంధగర్వయో ।	స్వల్పముకును ఽంబంధముకును గర్వముకును పేరు
స్కంధ ప్రకాండే సైన్యాంశే	**స్కంధ** పు ఇది చెటుమొదలుకును సైన్యమందలి
బాహుమూల సమూహాయో ॥(8)	భాగముకును భుజముకును సమూహముకును
సమీక నృప యోశ్చాఽ	ద్వంద్వయుదముకును స్కంధరాజుకును పేరు
బంధ స్త్వాధౌ చ బంధనే।	**బంధ** పు ఇది వ్యాధికిని కటుటుకును పేరు
దర్గం ఘృష్టేఽన్యవద్దర్గ	**దర్గ** త్రి ఇది తగునపెటుబడినదానికిని స్త్రీ
ఘ్నతార్కదిశి దర్శితా॥(9)	సూర్యుడు ఉన్నదిక్కుకును పేరు
దిగ్గం విషాక్తబాణే స్యా	**దిగ్ధ** న ఇది విషముచేత పూయబడిన బాణము
ద్దిగ్గం లిప్తార్థకేఽన్యవత్।	కును త్రి పూయబడినదానికిని పేరు
దుగ్గం ప్రపూరణే క్షీరే	**దుగ్ధ** న ఇది పూరించుటకును పాలకును పేరు
ముగ్ధ స్సుందరమూఢయో ॥	**ముగ్ధ** త్రి ఇది సుందరమైనదానికిని అవివేకికిని పేరు
మధు క్షౌద్రే జలే క్షీరే	**మధు** న ఇది తేనెకును ఉదకముకును పాల
మద్యే పుష్పరసే మధు ।	కును కల్లుకును మకరందముకును పు **రాక్షస**
దైత్యే చైత్రే వసంతే చ	విశేషముకును చైత్రమాసముకును వసంతఋతువు
జీవాశాకే మధుద్రుమే ॥ (11)	కును పాలకూరకును ఇప్పచెటుకును పేరు
విధు శ్శశాంకే కర్పూరే	**విధు** పు ఇది చంద్రునకును కర్పూరముకును
హృషీకేశేఽ రాక్షసే।	విష్ణువుకును రాక్షసున కును పేరు
సాధు ర్వార్ధుషకే చారౌ	**సాధు** త్రి ఇది వడీవ్యాపారముచేత జీవించు
సజ్జనే (నిపుణేఽన్యవత్)	వానికిని సుందరమైనదానికిని సజనునకును
చాభిధేయవత్॥(12)	పేరు
సింధుస్సముద్రే నద్యాంచ	**సింధు** పు ఇది సముద్రముకును స్త్రీ నదికిని
నదే దేశే భదానయో ।	పు నదముకును సింధుదేశముకును గజమదము
	కును పేరు
బంధుర్బంధూకపుష్పేస్యా	**బంధు** పు ఇది మంకెనచెటుకును అన్నకును
ద్బంధుర్భ్రాతరి బాంధవే।	బంధువుకును పేరు
ఆధి ర్మానసపీడాయాం	**ఆధి** స్త్రీ ఇది మనః పరితాపముకును ఆశకును
ప్రత్యాశాయాం చ బంధకే।	తాకటుకును దు ఖముకును ఆశ్రయముకును
వ్యసనే చాప్యధిష్ఠానే	పేరు

వ్యాధిరామయవాక్యయో ॥	**వ్యాధి** స్త్రీ ఇది రోగముకును వాక్యముకును పేరు
బోధి స్సమాధిభేదే స్యా	**బోధి** పు ఇది సమాధి యోగవిశేషము కును
ద్బోధి ఎప్పలపాదసే।	రావిచెట్టుకును పేరు
సంధిర్భేదే సురుంగాయాం	**సంధి** పు ఇది భేదముకును రంధ్రము కును
భగే సంఘటనేऽ ఎ చ॥(15)	యోనికిని కూర్చుటకును పేరు
అబ్ధిస్సముద్రే సరసి	**అబ్ధి** పు ఇది సముద్రముకును తటాకముకును పేరు
సిద్ధిర్నిష్పత్తి యోగయో	**సిద్ధి** స్త్రీ ఇది సిద్ధమగుటకును పంచాంగ యోగ
	విశేషముకును పేరు
వృద్ధి రానందనే ఋద్ధౌ	**వృద్ధి** స్త్రీ ఇది సంతోషముకును ఋది వృదియను
వర్ధనేऽ ఎ కలాంతరే॥(16)	ఓషధికిని వృదిబొందుటకును వృదికళకును పేరు
దోగ్ధా గోపాల కే వత్సేక	**దోగా** పు ఇది గొల్లవానికిని లేగకును విద్వాంసు
వా వర్ధో ఎజీవిని।	నకును యాచనవలన జీవించువానికిని పేరు
విధా గజాన్నే ఋద్ధౌ చ	**విధా** స్త్రీ ఇది ఎనుగకు పెటు అన్నకబళముకును
ప్రకారే వేతనే విధౌ ॥(18)	సమృదికిని ప్రకారముకును కూలికిని చేయుట
	కును పేరు
గోధాతలే నిహాకాయాం	**గోధా** స్త్రీ ఇది నారిదెబ్బ తగులకుండ చేతికి
	కటుకొన్న తోలుకును ఉడుముకును పేరు
బాధా దు ఖనిషేధయో ।	**బాధా** స్త్రీ ఇది దు ఖముకును వలదనుటకును
	పేరు
సుధామృతే స్నుహీమూర్వా	**సుధా** స్త్రీ ఇది అమృతముకును జముడు కాడ
లేప గాంగ్నేష్ట కాసు చ ॥	కును చాగచెటుకును గారసున్నము (గచ్చు)
	కును లతావిశేషముకును పేరు
సంధా స్థితౌ ప్రతిజ్ఞాయాం	**సంధా** స్త్రీ ఉనికికిని ప్రతిజ్ఞకును పేరు
శ్రద్ధా శ్రాద్ధత్వ కాంక్షయో ।	**శ్రదా** స్త్రీ ఇది ఆదరముకును కోరికకును పేరు
స్పర్ధా సంఘర్షణే సా మ్యే	**స రా** స్త్రీ ఇది ఒరియుటకును సామ్యముకును
స్పర్ధాక్రమసమున్నతౌ॥ (19)	క్రమముగా వృదినొందుటకును పేరు
వధూ స్స్నుషా నవోఢాస్త్రీ	**వధూ** స్త్రీ ఇది కోడలకును క్రొత్తగా పెండ్లియైన
భార్యా స్ఫ్యక్కాంగ నాసు చ।	స్త్రీకిని భార్యకును స్ఫ్యక్కయనెడి గంధద్రవ్యము

శాట్యాంచ శారిబాయాంచ	కును సామాన్య స్త్రీకి ని నల్లయతివసకును సుగంధి పాలచెటు కును పేరు
సృధూ ర్బుద్ధౌ గుదేऽ ఏ చ॥	**సృధూ** స్త్రీ ఇది బుదికిని గుదసానము కును పేరు
★ అథ ధాంత స్త్రివర ★	
వివధో వీవధ శ్చాఏ	**వివధ వీవధ** పు ఇవి వర్తకుడు దేశాంతరము
పర్యాహారేऽధ్వభారయో ।	నుంచితెచ్చి విక్రయసానమం దుంచిన వస్తువుకును మారముకును బరువు కును పేరు
విబుధ పండితే దేవే	**విబుధ** పు ఇది విద్వాంసునకును దేవునకును పేరు
సంబాధ స్సంకటే భగే॥(21)	**సంబాధ** పు ఇది సమ్మరముకును యోనికిని పేరు
నిషధ కరినే దేశే	**నిషధ** పు ఇది కరినునకును నిషధదేశముకును
తద్రాజే చ నగాంతరే।	నిషధరాజుకును నిషధపర్వతముకును పేరు
సంరోధో రోధనే క్షేసే	**సంరోధ** పు ఇది అడగించుటకును తిరస్కరించుటకును పేరు
నిరోధో రోధనాశయో ॥	**నిరోధ** పు ఇది అడగించుటకును నాశముకును పేరు
ఉత్సేధ శ్చోచ్ఛ్రయే కాయే	**ఉత్సేధ** పు ఇది ఔన్నత్యముకును శరీరముకును పేరు
దుర్విధో దుర్గతే ఖలే।	**దుర్విధ** పు ఇది దరిద్రునకును దుర్మారునకును పేరు
విస్రబ్ధోऽ నుద్భటేऽత్యర్థే	**విస్రబ్ధ** త్రి ఇది అధికమైన దానికిని విస్తారమైన
శాంతవిస్తృతయోరపి॥(23)	దానికిని శాంతమైన దానికిని విస్తరింపబడిన దానికిని పేరు
న్యగ్రోధో వ్యామ వటయో	**న్యగ్రోధ** పు ఇది బారకును మర్రిచెటు కును
ర్న్యగ్రోధశ్చ శమీతరౌ।	జమ్మిచెటుకును అడసరపుచెటు కును మోహన
న్యగ్రోధో వృషపర్ణ్యాంచ	మను ఓషధికిని పేరు
మోహనాఖ్యౌషధావపి॥ (24)	
అగాధో వివరే స్థానే	**అగాధ** పు ఇది రంధ్రముకును మిగులలోతుగల ప్రదేశముకును పేరు
ప్రసిద్ధోऽ లంకృతేऽ ఏ చ।	**ప్రసిద్ధ** త్రి ఇది అలంకరింపబడిన దానికిని
విఖ్యాతేऽ ఏ చ	ప్రకటనయైన దానికిని పేరు
సన్నద్ధో వర్మిత	**సన్నద్ధ** త్రి ఇది కవచము వేయబడిన దానికిని

వ్యూఢ యోరఽ ॥(25)
ఆనద్ధం బద్ధమాత్రే స్యా
దానద్ధం మురజాదికే।
ఆవిద్ధో వాచ్యవత్ జ్ఞేయ
కుటిలే చ పరాహతే॥ (26)
కబంధస్తూదరే రక్షో
విశేషేఽ విధుంతుదే।
ఆబంధో దృఢబంధే స్యా
త్ప్రేమా లంకారయోరపి॥
సుగంధి స్స్యాదిష్టగంధే
సుగంధిహరివాలుకే।
ఉపాధి ర్ధర్మచింతాయాం
కైతవేఽ విశేషణే ॥(28)
కుటుంబవ్యాపృతేఽస్యా
దుపధి ర్వ్యాజచక్రయో ।
పరిధి ర్యజ్ఞియతరో
శ్శాఖాయా ముఽనూర్యకే॥(29)

ఆవధి స్త్వవధానే స్యా
త్సీమ్నికాలే బిలేఽ చ।

సమాధిర్నియమే ధ్యానే
నీవాకే చ సమర్థనే॥(30)

సన్నిధిస్సన్నిధానే స్యా
ద్భవేదింద్రియగోచరే।
సంసిద్ధి స్సహజే సిద్ధౌ
మదోగ్రాయామఽ స్మృతా॥

వ్యూహముగా నుంచబడిన సేనకును పేరు
ఆనద్ధ త్రి ఇది కటుబడిన దానికిని చర్మకటు వాద్యములకును పేరు
ఆవిద్ధ త్రి ఇది వక్రమైన దానికిని కొటుబడిన దానికిని పేరు
కబంధ పు ఇది బొజకును కబంధుడను రాక్షసునకును రాహుగ్రహమునకును పేరు
ఆబంధ పు ఇది దృఢముగా కటుటకును ప్రేమకును శరీరమునధరించు అలంకారముకును పేరు
సుగంధి పు ఇది పరిమళముకును న నూగు దోసచెటుకును పేరు
ఉపాధి పు ఇది ధర్మవిచారణకును మిషకును విశేషణముకును కుటుంబపోషణార్థవ్యాపారమును చేయువానికిని పేరు
ఉపధి పు ఇది మిషకును రథచక్రముకును పేరు
పరిధి పు ఇది యజ్ఞమందు పశువును గటుటకు పాతిన మారేడు చంద్ర మొదలగు చెట్లకొమ్మకును సూర్యాదిపరి వేషములకును పేరు
అవధి పు ఇది దృఢముగా మనస్సుతో సంబంధింపజేయుటకును పొలిమేరకును కాలముకును బిలముకును పేరు
సమాధి పు ఇది నియమముకును ధ్యానించుటకును మాటలాడకుండుటకును శంకనుపరిహరించి సదాంతమును స్థిరపరచుటకును పేరు
సన్నిధి స్త్రీ సమీపముకును త్వగాదీంద్రియములకు గోచరమగుటకును పేరు
సంసిద్ధి స్త్రీ ఇది స్వభావముకును మదించిన స్త్రీకిని పేరు

ప్రణిధిశ్చరే యాచ్నాయాం
వీరుద్విటప శాఖయో ।
మాగధీ ఎప్పలీ యూధ్యో
ర్మాగధో మగధోద్భవే॥
వైశ్యజక్షత్రియాపుత్రే
శుక్రజీరకవందినో ।

ప్రణిధి పు ఇది చారునకును యాచనకును పేరు
వీరుత్ పు ఇది చెట్లగుంపునకును కొమ్మకును పేరు
మాగధీ స్త్రీ ఇది ఎప్పలి చెటుకును అడవి మొల్ల చెటుకును అ త్రి మగధదే శమందుపుటిన దానికిని పు వైశ్యుని వలన క్షత్రియ స్త్రీయందు బుటిన వానికిని తెల్లజీలకర్రకును స్తుతిపాఠకునకును పేరు

★ అథ ధాంత శ్చతుర్వర ★

లవరోధ స్తరోధానే
శుద్ధాంతే రాజవేశ్మని॥(33)
మహౌషధం శృంగిబేరే
విషాయాం లశునేఽఫ చ।
ఎరివ్యాధో వేతసే స్యా
త్పరివ్యాధో ద్రుమోత్పలే॥(34)
అవష్టబ్ధ మదూరే స్యా
దాక్రాంతే (చవి) చావలంబితే
సమున్నద్ధ స్సముద్భూతే
ఎండితంమన్యద్పష్టయో ॥
అనిరుద్ధ ఉషానాధే
చరే చానర్గ ఛేన్యవత్।
అనుబంధ ప్రకృత్యాదౌ
దోషోత్పాదే వినశ్వరే॥(36)
ముఖ్యానుయా యిని శిశౌ
(ప్రవృత్తస్య నివర్తనే) ప్రకృ
తస్యానువర్తనే।అనుబంధీ
చ వాక్కాయాం తృష్ణా
యామఎ కధ్యతే॥
కాలస్కంధ స్తమాలేస్యా
త్తిందుకే జీవకద్రుమే।

అవరోధ పు ఇది కప్పుటకును రాజస్త్రీల గృహముకును రాజగృహముకును పేరు
మహౌషధ న ఇది శొంరి (లేక అల్లము) కును అతివసకును వెల్లుల్లికిని పేరు
పరివ్యాధ పు ఇది ప్రబ్బలిచెటుకును కొండగోగు చెటుకును పేరు
అవష్టబ్ధ త్రి సమీపమైన దానికిని ఆవరించబడిన దానికిని ఆశ్రయించబడిన దానికిని పేరు
సమున్నద్ధ త్రి ఇది పుటిన దానికిని తనను పండితునిగా నెంచుకొనువానికిని దుష్టునకును పేరు
అనిరుద్ధ పు ఇది అనిరుద్ధునకును చారునకును త్రి అడులేనివానికిని పేరు
అనుబంధ పు ఇది ప్రకృతి ప్రత్యయాగ మాదేశములకును దోషమునుపుటించుటకును ఉచ్చరణ మాత్రప్రయోజనము గల ఇత్సంజకవర్ణముకును ప్రయాణాదులయందు తండ్రి మొదలగు వారిని అనుసరించు శిశువుకును ప్రకృతముననుసరించుటకును ఈ స్త్రీ ఎక్కెళ్ళకును ఆశకును పేరు

కాలస్కంధ పు ఇది చీకటి మానుకును నల్లతుమికి చెటుకును పేగిసచెటుకును పేరు

ఆశాబంధ స్సమాశ్వాసే తథా మర్కటజాలకే॥	**ఆశాబంధ** పు ఇది ఆశగలిగియుండుటకును సాలెపురుగుమగముకును పేరు
బ్రహ్మబంధు రధిక్షేపే నిర్ద్వేశే చ ద్విజన్మనాం।	**బ్రహ్మబంధు** పు ఇది బ్రాహ్మణులను ఆక్షేపించుటకును ద్వేషాదులవలన గ్రహించదగని నామధేయముగల బ్రాహ్మణుని నిరేశించుటకును పేరు
ఉగ్రగంధా జమోదాయాం వచాయాం ఛిక్కికౌషధౌ॥	**ఉగ్రగంధా** స్త్రీ ఇది ఓమములోని భేదముకును వసకును ఛిక్కికమను ఓషధికిని పేరు
తీక్ష్ణగంధా వచాయాం చ శిగ్రు రాజిక యోరపి	**తీక్ష్ణగంధా** స్త్రీ ఇది వసకును మనుగజిటుకును నల్లావాలకును పేరు
ఇక్షుగంధా కోకిలాక్షే క్రోష్ట్యాం కాశే చ గోక్షురే॥	**ఇక్షుగంధా** స్త్రీ ఇది గొలిమిడి చెటుకును నేల గుమ్ముడు చెటుకును ఎనుగపల్లేరు చెటుకును పేరు
తృణగోధా చిత్రకోలే కృకలాసే చ లక్ష్యతే। ఉపలబ్ధి ర్మతా ప్రాప్తౌ జ్ఞానే చాఽ ప్రయుజ్యతే॥ (41)	**తృణగోధా** స్త్రీ ఇది జంతువిశేషముకును తొండకును పేరు **ఉపలబ్ధి** స్త్రీ ఇది బుదికిని పొందుటకును జ్ఞానముకును పేరు
★ అథ ధ పంచవర్ణః ★	
యోజనగంధా కస్తూర్యాం సీతాయాం వ్యాసమాతరి।	**యోజనగంధా** స్త్రీ ఇది కస్తూరికిని సీతకును సత్యవతికిని పేరు
★ అథ నాంతవర ★	
ఇన స్సూర్యే నృపే పత్యౌ	**ఇన** పు ఇది సూర్యునకును రాజుకును భర్తకును పేరు
ధనం గోధనవిత్తయో । జిన స్స్యాదతివృద్ధే చ బుద్ధే చార్హతి జిత్వరే॥ (1)	**ధన** న ఇది పశుసంపత్తికిని ధనముకును పేరు **జిన** పు మిక్కిలి ముసలివానికిని బుద దేవునకును పూజ్యునకును త్రి జయశీలునకును పేరు
జనో లోకే మహర్లో కా త్పరలోకే చ పామరే। జనీ సీమంతినీ వధ్వో రుత్పత్తౌ చ జనిర్మతా॥ (2)	**జన** పు ఇది మనుష్యునకును జనోలోకముకును మూఢునకును ఈ స్త్రీ ఆడుదానికిని భార్యకును ఈ స్త్రీ పుటుగకును పేరు

ఘనం స్యాత్కాం స్యతాళాది
వాద్య మధ్య మనృత్యయో ।
ఘనం సాంద్రేదృఢే దార్ఢ్యే
విస్తారే లోహముద్గరే॥
మేఘముస్తకయో శ్చాఽ
వనం కానన నీరయో ।
ప్రవాసే నిలయే చాఽ
వనం ప్రస్రవణేఽ ఽ చ॥(4)
వానం శుష్కఫలే శుష్కే
కటే సీవన కర్మణి।
జలసం (ష్ట) స్రవనాతో ర్మి
సురంగా గతి సౌరభే॥
దానం గజమదే త్యాగే
పాలన చ్ఛేద శుద్ధిషు।
మానం ప్రమాణే ప్రస్థాదౌ
మాన శ్చిత్తోన్నతౌ గ్రహే॥
యానం గతౌ రక్షణేఽ ఽ

పానం పీతౌ చ రక్షణే।
స్త్యానం స్నుగ్రే ప్రతిధ్వానే
ఘనత్వాలస్యయోరపి॥
స్థానం స్థితౌ చ సాదృశ్యే
సన్నివేశావకాశయో ।
యుక్తార్థే కరణార్థే చ
స్థానే స్యాదవ్యయం పున ॥

సూనం వాచ్యన దూనేషు
సూనం ప్రసవపుష్పయో ।

ఘన న కంచుతాళములయొక్క వాద్యముకును దురితముగాని నాట్యముకును త్రి దట్టనైన దానికిని దృఢమైన దానికిని పు బలముకును ఇనుప గుదియకును మేఘముకును తుంగముస్తకును పేరు

వన న ఇది అడవికిని జలముకును పరదేశముకును గృహముకును కొండ కాలువకును పేరు

వాన త్రి ఇది ఎండుకాయకును ఎండిన దానికిని గండస్థలముకును కుటుకును నీటిపటునుంచి ప్రసరించుగాలికిని సౌరంగముకును గమనముకును పరిమళముకును పేరు

దాన న ఇది ఎనుగమదముకును ఈవికిని పరిపాలించుటకును ఛేదించుటకును పరిశుద్ధికిని పేరు

మాన న పరిమితికిని కుంచెడుమొదలగు కొలకును పు మనోగర్వముకును గ్రహముకును పేరు

యాన న ఇది గమనముకును గజాందోళికాదులకును పేరు

పాన న త్రాగుటకును రక్షించుటకును పేరు

స్త్యాన న నున్ననకును ప్రతిధ్వనికిని గొప్పతనముకును ఆలస్యముకును పేరు

సాన న ఉనికికిని సామ్యముకును నివాస సానముకును అవకాశముకును పేరు

సానే అవ్యయం ఇది యుక్తమనుటకును హేతువయనుటకును పేరు

సూన త్రి స్వల్పమైన దానికిని న కనుటకును పుష్పముకును స్త్రీ కుమార్తెకును మృగాదులను

సూనా పుత్ర్యాం వధస్థాన	చంపు ప్రదేశముకును కొండనాలుకకును పేరు
గళశుండికి యోరపి॥(9)	
ఊనం హీనే రణోద్యోగే	**ఊన** న ఇది తక్కువకును యుద్ధ ప్రయత్నము
స్యూన కిరణసూర్యయో ।	కును పేరు **స్యూన** పు ఇది కిరణముకును సూర్యునకును పేరు
మీనో రాశ్యంతరే మత్స్యే	**మీన** పు మీనరాశికిని చేపకును పేరు
శీనో జగర మూరయో ॥	**శీన** పు కొండచిలువకును మూరునకును పేరు
చీనో మృగాంతరే తంతు	**చీన** పు ఇది మృగ విశేషముకును దారముకును
వ్రీహి దేశాం శుకాంతరే।	చీన ధాన్యముకును దేశవిశేషముకును (చీనా) చీనాంబరముకును పేరు
హీనం గర్హ్యోనయోర్న్యూన	**హీన న్యూన** త్రి ఇవి నిందింపదగిన దానికిని
మనయోరఽ కీర్తితం॥(11)	తక్కువయైన దానికిని పేరు
కృత్స్నం కుక్షౌ సమస్తే చ	**కృత్స్న** న ఇది ఉదరముకును సమస్తముకును పేరు
రస్న స్తక్షక చండయో ।	**రస్న** పు ఇది వడ్లవానికిని కోపముగల వానికిని పేరు
వస్నం స్యాద్వేతనే మూల్యే	**వస్న** న కూలికిని వెలకును వస్త్రము కును
వసనద్రవ్యయోరఽ॥(12)	ధనముకును పేరు
స్వప్న స్సుప్తస్య విజ్ఞానే	**స్వప** పు ఇది కలకును నిద్రకును చూచుట
స్వప్న స్స్వాపే చ దర్శనే।	కును పేరు
బుధ్న శ్శిఫాయాం రుద్రే చ	**బుధ్న** పు చెటుపేరుకును శివునకును పేరు
రత్నం శ్రేష్ఠే మణావఽ॥	**రత్న** న ఇది సజాతీయ శ్రేష్ఠవస్తువుకును మణికిని పేరు
నగ్నోఽ ఎ చ క్షపణకే	**నగ్న** పు ఇది క్షపణమతసునకును త్రి వస్త్రవిహీ
వివస్త్రే చాభిధేయవత్।	నునకును పేరు
లగ్నం రాశ్యుదయే లగ్నం	**లగ్న** న ఇది మేషాది రాసులయొక్క ఉదయించుటకును
సక్త లజ్జితయోరఽ॥(14)	త్రి కలుసుకొన్నదానికిని లజించిన వానికిని పేరు
ఛన్నం రహ శ్ఛాదితయో	**ఛన** న ఇది రహస్యముకును త్రి కప్పబడిన దానికిని పేరు
స్యాదన్నం భుక్తభక్తయో ।	**అన్న** త్రి ఇది భక్షింపబడిన దానికిని అన్నముకు పేరు

భిన్న మన్యార్థవచనే	**భిన్న** త్రి ఇది వేరైనదనుటకును కూడుకొన్న
సంగతే దారితే స్ఫుటే ॥ (15)	దానికిని భేదింపబడిన దానికిని వికసించిన దాని కిని పేరు
విన్నం జ్ఞాతే ప్తతే లబ్ధే	**విన్న** త్రి ఇది తెలియబడిన దానికిని ఉన్నదాని
ఛిన్నం భిన్నేతు వాచ్యవత్।	కిని పొందబడిన దానికిని పేరు
ఛిన్నామృతా యాం పుంశ్చల్యా	**ఛిన్న** త్రి ఇది భేదింపబడిన దానికిని స్త్రీ తిప్పతీగకును రంకులాడికిని పేరు
మున్న క్లిన్నే చ సూరతే॥(16)	**ఉన్న** త్రి ఇది తడిసినదానికిని దయకలవానికిని పేరు
చిహ్నం ధ్వజే ఎతాకాయాం	**చిహ్న** న ఇది గురుతుకును జండాకును పేరు
ద్యుమ్నం విత్తే పరాక్రమే।	**ద్యుమ్న** న ఇది ధనముకును పోటరితనముకును పేరు
ధను స్సంజ్ఞా ఎయాలద్రౌ	**ధను** (ష) న మొరటుచెటుకును ధనూరాశికిని
రాశిభేదే శరాసనే ॥ (17)	వింటి బదకును పేరు
తను కాయే కృశే చాల్పే	**తను** స్త్రీ ఇది శరీరముకును త్రి కృశించిన దానికిని
విరళే ऽ ఎ చ వాచ్యవత్।	అల్పమైన దానికిని విరళమైన దానికిని పేరు
హను ప్రహారణే మృత్యౌ	**హను** స్త్రీ ఇది దెబ్బకును మృత్యువుకును
కపోలావయవే గదే ॥ (18)	దవడకును రోగముకును నఖ మనెడి గంధద్రవ్య
హాన్యర్థాట్టవిలాసన్యాం	ముకును పేరు
సూను పుత్రేऽను జే రవౌ।	**సూను** పు ఇది పుత్రునకును తమ్మునకును సూర్యునకును పేరు
సాను శృంగే బుధే మార్గే	**సాను** పు ఇది శిఖరముకును విద్వాంసునకును
వాత్యాయాం పల్లవే వనే ॥ (19)	త్రోవకును వాయుసంఘముకును చిగురుకును వనముకును పేరు
దాను ర్దాతరి విజ్ఞాతే	**దాను** త్రి ఇది దాతకును తెలియబడిన దానికిని
భాను కిరణ సూర్యయో ।	పేరు **భాను** పు ఇది కిరణముకును సూర్యున
ధేన స్సముద్రే నద్యాం తు	కును పేరు **ధేన** పు ఇది సముద్రముకును ఈ స్త్రీ నదికిని పేరు
ధేనీ శ్యేన స్సతే ఖగే ॥ (20)	**శ్యేన** త్రి ఇది తెల్లని దానికిని డేగకును పేరు
ముని ర్యవీ ం గుదీ బుద్ధ	**ముని** పు ఇది వ్యాసాదిమునులకును గారచెటు

ఎయాలా గస్తికింశుకే।	కును బుద దేవునకును మొరటు చెటుకును అగిసెచెటుకును మోదుగ చెటుకును పేరు
జ్యాని ర్హానౌ స్రవంత్యాం చ	**జ్యాని** స్త్రీ ఇది హానికిని నదికిని పేరు
యోని స్స్యాదాకరే భగే॥	**యోని** పు ఇది సానమునకును భగమునకును పేరు
జ్యోత్స్ని పటోలికాయాంస్యా	**జ్యోత్స్ని** స్త్రీ ఇది చేతిపొట్ల చెటుకును వెన్నెలగల
జ్జ్యోత్స్ని యుక్తవిభావరౌ।	రాత్రికిని పేరు
జ్యోత్స్ని సచంద్రనక్షత్ర	**జ్యోత్స్ని** స్త్రీ చంద్రునితో గూడిన రాత్రికిని
రాత్రే చంద్రాత పే ఎచ॥	వెన్నెలకును పేరు
రాస్నా స్మృతా భుజంగాక్ష్యా	**రాస్నా** స్త్రీ ఇది సర్పాక్షి చెటుకును దుంప
మేలాపర్ణ్యాంచకధ్యతే।	రాష్ట్రముకును పేరు
మృత్స్ని తు వరికాయాంస్యా	**మృత్స్ని** స్త్రీ ఇది తొవరిమన్నుకును శ్రేష్ఠమైన
న్మృత్స్నాయామఎ దృశ్యతే॥(23)	మన్నుకును పేరు
దీనామూఎక యోషాయాం	**దీనా** స్త్రీ ఇది ఆడయెలుకకును త్రి దరిద్రున
దురతే కాతరేऽ న్యవత్।	కును భయపడువానికిని పేరు
ధానా భృష్టయవే ప్రోక్తా	**ధానా** స్త్రీ వేపుడు బియ్యముకును ధనియము
ధాన్యాకేऽ భినవోద్భిది॥	కును క్రొత్త విత్తనముకును పేరు
★ అథ నాంత స్త్రీవర ★	
అవనం రక్షణే ప్రీతౌ	**అవన** న ఇది రక్షించుటకును తృప్తిబొందుట కును పేరు
భవనం భావ వేశ్మనో ।	**భవన** న ఇది అభిప్రాయముకును గృహము కును పేరు
భువనం విష్టపే మ్యోం	**భువన** న ఇది లోకముకును భూమికిని జల
సలిలేऽఎ వియత్యఎ॥ (25)	ముకును ఆకాశముకును పేరు
సవనం యజనే స్నానే	**సవన** న ఇది యజముకును అవభృథస్నానము
సోమనిర్ద్దళనేऽ ఎ చ।	కును సోమలతను ఛేదించుటకును పేరు
అయనం పథి భానో స్స్యా	**అయన** న ఇది మారముకును సూర్యుని ఉత్తర
దుద్దక్షిణతో గతౌ॥ (26)	దక్షిణ దిక్కులయందలి గమనముకును పేరు
జయనం స్యాత్తురంగాది	**జయన** న ఇది అశ్వమును కవచాదులు తొడగి

సన్నాహే విజయేఽప చ।
శయనం సురతే నిద్రా
శయ్యయోరప భాషితం॥ (27)
శమనం శాంతి వధయో
శ్శమన శ్శ్రాద్ధదైవతే
దశన కవచే దంతే
దశన శ్శిఖరేఽప చ॥ (28)
జఘనం కామినీశ్రోణి
పురోభాగే కటీరకే।
తపన స్తరణౌ తాపే
భల్లాతే నరకాంతరే॥ (29)
రసనం స్వాదనే ధ్వానే
రసనా కాంచి జిహ్వాయో।
రసనా చాప రాస్నాయాం
వసనం ఛాదనేఽంశుకే॥
హసనంచ స్మితే హాసే
ఽంగారధాన్యాం హసన్యప।
శ్వసనో మారుతే శ్వాసే
శ్వసనో మదనద్రుమే॥
కదనం మర్దనే పాపే
సదనం మందిరే జలే।
మదన స్స్మర ధుత్తూర
వసంత ద్రుమ సక్తకే॥ (32)

దహన శ్చిత్రకే వహ్నౌ
భల్లాతే దుష్టచ్ఛేతే।
గహనం గహ్వరే దు ఖే
విపనే కలిలేఽప చ॥ (33)

సిద్ధముచేయుటకును జయము కును పేరు
శయన న సురతమునకును నిద్రకును పానుపు నకును పేరు
శమన న ఓరిమికిని చంపుటకును పు యమ దేవునకును పేరు
దశన పు ఇది కవచముకును దంతము కును అగ్రముకును పేరు
జఘన న స్త్రీలయొక్క కటిముందరి భాగము కును కటి ప్రదేశముకును పేరు
తపన పు సూర్యునకును వేడిమికిని జీడి చెటుకును నరక విశేషముకును పేరు
రసన న ఇది రుచించుటకును ధ్వనికిని స్త్రీ మొలనూలుకును నాలుకకును దుంపరాష్ట్రము కును పేరు
వసన న ఇది కప్పుటకును వస్త్రముకును పేరు
హసన న ఇది నవ్వుటకును ఈ స్త్రీ కుంపటికిని పేరు
శ్వసన పు వాయువుకును నిటూర్పు నకును మ్రంగచెటుకును పేరు
కదన న ఇది మరించుటకును పాపము కును పేరు
సదన న ఇది గృహముకును జలముకు ను పేరు
మదన పు మన్మధునకును ఉమ్మెత్తచెటుకును వసంతఋతువుకును పుష్ప వృక్షవిశేషముకును మైనముకును పేరు
దహన పు చిత్రమూలపు చెటుకును అగ్నికిని జీడి చెటుకును త్రి దుర్వ్యాపారముగల వానికిని పేరు
గహన న ఇది గుహకును దు ఖముకును అడవికిని త్రి దుష్ప్రవేశమైన దానికిని పేరు

స్తనవం ధ్వనిమాత్రే స్యా	**స్తనవ** న ధ్వనికిని మొరపోవుటకును మేఘ
త్కుంరనే మేఘగర్జితే।	ధ్వనికిని పేరు
నిధనం స్యాత్కులే నాశే	**నిధన** న ఇది కులముకును నాశముకు ను పేరు
ప్రధనం దారణే రణే ॥ (34)	**ప్రధన** న ఛేదించుటకును యుద్ధము కును పేరు
పవనాఖ్యా కులాలస్య పా	**పవన** పు ఇది కుమ్మరివాడు కుండలు కాల్చు
కస్థ నేఽ మారుతే।	ప్రదేశముకును వాయువుకును తూర్పెత్తుటకును పేరు
నిష్పావే చాధ వనం	**వపన** న ఇది విత్తనములు చల్లుటకును క్షౌరము
బీజాధానేఽ ముండనే ॥ (35)	కును పేరు
దమన కుసుమే వీరే	**దమన** పు దమన పుష్పముకును వీరునకును పేరు
వమన శ్ఛర్దనేఽర్థ నే।	**వమన** పు కక్కుటకును యాచించుటకును
స్యాదాహృతౌ చ	సంగ్రహించుటకును పేరు
యమనం దు ఖే	**యమన** న దు ఖముకును అనాసక్తికిని ఇంద్రి
చోఽరతౌ యమే ॥ (36)	యనిగ్రహాదులకును పేరు
కమన కాముకే కామేఽ	**కమన** పు ఇది విటునకును మన్మథునకును
భిరూపేఽశోకపాదపే।	రూపవంతునకును అశోక వృక్షముకును పేరు
ధమనో ప్యనలే భస్త్రా	**ధమన** పు ఇది అగ్నికిని తిత్తి ఊదువానికిని
ధ్మాపక క్రూరయోరపి ।(37)	క్రూరునకును పేరు
ధమనీ తు హరిద్రాయాం	**ధమనీ** స్త్రీ ఇది పసపునకును కంరముకును
కంధరా శిరయోరపి।	బోలునరముకును పేరు
మలన పటవా ఽ స్యా	**మలన** పు ఇది డేరాకును న మరించుటకును
న్మర్దనే మలనం మతం॥(38)	పేరు
చలనం కంపనం కంపే	**చలన కంపన** న ఈరెండును చలించుటకును
కంప్రే చలన కంపనౌ।	త్రి చలించుదానికిని పేరు
చలనీ వస్త్రఘుర్వ్యాం	**చలనీ** స్త్రీ ఇది గాగరాకును (లేక లంగా) గజ
వా(రి) రీభేదేఽ చ క్వచిత్।	బంధన విశేషముకును పేరు
సేచనం రక్షణే సేకే	**సేచన** న ఇది రక్షించుటకును తడుపుటకును
నౌకాసేచనభాజనే।	ఓడలోని నీళ్ళుతోడుపాత్రకును పేరు
సేవనం సీవనో పాస్త్యో	**సేవన** న ఇది కుటుటకును సేవించుటకును పేరు

స్సంవ్యానం ఛాదనేఽంశుకే॥	**సంవ్యాన** న ఇది కప్పుటకును ఉత్తరీయ వస్త్రము కును పేరు
సమానం సత్సమై క్యేషు సమానో నాభిమారుతే।	**సమాన** త్రి యోగ్యమైన దానికిని సమమైన దానికిని ఒక్కటియైన దానికిని పు. సమాన వాయువుకును పేరు
శోభనో గ్రహయోగేస్యా చ్ఛోభనో సుందరేఽన్యవత్॥	**శోభన** పు పంచాంగ యోగవిశేషముకును త్రి సుందరమైన దానికిని పేరు
శాసనం రాజదత్తోర్వ్యాం లేఖా జ్ఞా శాస్త్ర శాస్తిషు।	**శాసన** న ఇది రాజుచేత నివ్వబడిన భూమికిని జాబుకును ఆజకును శాస్త్రముకును శిక్షకును పేరు
వాసనం వసనే (వీ) వారా సనే జ్ఞానే చ ధూపనే॥(42)	**వాసన** న ఇది వస్త్రముకును జలాధార ప్రదేశము కును జ్ఞానముకును పరిమళ ద్రవ్యముకును పేరు
ఆసనం ద్విరదస్కంధే పీఠేయాత్రానివర్తనే।	**ఆసన** న ఇది ఎనుగ మూపురముకును పీఠము కును దేశకాలాద్యపేక్షవలన యుద్ధ యాత్రనుంచి మళ్ళుటకును ఈ స్త్రీ అంగడివీధికిని పు వేగిస చెటుకును పేరు
ఆసనీ ఎణ్యవీధ్యాం స్యా దాసనో జీవకద్రుమే॥(43)	
స్పర్శనో మారుతే స్పర్శా దానయో స్స్పర్శనం మతం।	**స ర్శన** పు వాయువుకును న స్పృశించుటకును ఈవికిని పేరు
దర్శనం నయన స్వప్న బుద్ధిధర్మేఽలబ్ధిషు॥(44)	**దర న** న ఇది నేత్రముకును స్వప్నముకును బుద్ధికిని ధర్మముకును జ్ఞానముకును శాస్త్రము కును అదముకును పేరు
శాస్త్ర దర్పణయోశ్చాఽ దంశనం దంశ వర్మణో ।	**దంశన** న ఇది దంతాదులచేత ఖండించుటకును కవచముకును పేరు
ఎశునం కుంకుమే క్రూరే సూచకే చాభిధేయవత్॥	**ఎశున** న ఇది కుంకుమకును త్రి క్రూరమైన దానికిని కొండెగానికిని కోతి ముఖముకును స్త్రీ స్ఫుక్కయనెడు గ్రంథ్యద్రవ్యముకును పేరు
శకునం చ శుభాశంసా నిమిత్తే శకున ఖగే।	**శకున** న ఇది శుభమును సూచించు నిమిత్తము కును పు పక్షికిని పేరు
మిధునో రాశిభేదే స్యా	**మిధున** పు మిధునరాశికిని న స్త్రీ పురుషుల

న్మిథునం దంపతీయుగే॥ (46)	ద్వంద్వముకును పేరు
తలున పవనే యూని	**తలున** పు ఇది వాయువుకును ఎన్న వయసు
స్త్రియాంచ తలునీం విదు ।	వానికిని ఈ స్త్రీ యౌవన స్త్రీకిని పేరు
తలినం విరళే స్తోకే	**తలిన** త్రి ఇది విరళమైన దానికిని స్వల్పమైన
స్వచ్ఛే ఎ తలినం మతం॥ (47)	దానికిని స్వచ్ఛమైన దానికిని పేరు
మలినం దూషితే కృష్ణే	**మలిన** త్రి ఇది దూషింపబడిన దానికిని నల్లని
ఋతుమత్యాం మలిన్యఎ।	దానికిని ఈ స్త్రీ ముటయిన స్త్రీకిని పేరు
కఠినం నిష్ఠురే స్థాల్యాం	**కఠిన** త్రి ఇది కఠినమైన దానికిని పాత్రకును
శర్కరాయాం గుడస్యచ॥	స్త్రీ బెల్లపు పంచదారకును ఈ స్త్రీ హరిదళము
కఠినా కాటికాయాం తు	మణిశిల మొదలగు ఉపధాతువులకును పేరు
కఠినీతి ప్రయుజ్యతే।	
పీతనం హరితాళే స్యా	**పీతన** న ఇది హరిదళముకును కుంకుమకును
త్కుంకుమే పీతదారుణి॥	పు దేవదారుచెటుకును అంబాళవృక్షముకును
ఆమ్రాతకే పీతవశ్చ	స్త్రీ పసపునకును త్రి పచ్చని దానికిని పేరు
హారిద్రాయాం చ పీతనా।	
పీతనం త్రిషు పీతేఽఎ	
మైథునం సంగతే రతే॥	**మైథున** న ఇది సంబంధముకును సురతము కును పేరు
కేతనం లాంఛనే కార్యే	**కేతన** న ఇది చిహ్నాకును చేయదగిన పనికిని
గేహే చోపనిమంత్రణే।	గృహముకును ఎలచుటకును పేరు
ఛర్దనోఽలంబుషే నింబే	**ఛర్దన** పు ఇది చిర్రికూరకును వేప చెటుకును
ఛర్దనం వమనేఽఎ చ॥	న వమనముకును పేరు
ఛేదనం కర్తనే భేదే	**ఛేదన** న ఇది నరుకుటకును భేదించుటకును పేరు
ఛదనం పక్ష ఎత్రయో ।	**ఛదన** న రెక్కకును ఆకుకును పేరు
తోదనం వ్యధనే తోత్రే	**తోదన** న ఇది బాధకును కొరడాకును పేరు
రోదనం క్రందనేఽశ్రుణి॥ (52)	**రోదన** న ఎడ్చుటకును కన్నీటికిని పేరు
అపానంతు గుదే ప్రోక్త	**అపాన** న ఇది గుదసానముకును పు అపాన
మపాన స్తస్య మారుతే।	వాయువుకు ను పేరు

సంతాన స్సంతతౌ గోత్రే	**సంతాన** పు ఇది పరంపరకును వంశముకును
స్యాదపత్యే సురద్రుమే॥ (53)	స్త్రీపుంరూపసంతానముకును కల్పవృక్షముకును పేరు
వితానో యజ్ఞవిస్తారో	**వితాన** ప్న ఇది యజ్ఞముకును విస్తారముకును
ల్లోచేషు క్రతుకర్మణి।	ఛాదినీకిని యజ్ఞకర్మకును న వృత్తవిశేషముకును
వృత్తభేదావసరయో	సమయముకును త్రి నీచమైన దానికిని మంద
ర్వితానం తుచ్ఛ మందయో ॥(54)	మైన దానికిని పేరు
ఉత్తానం స్యాదగంభీరే	**ఉత్తాన** త్రి ఇది మెరకయైన దానికిని ఊర్ధ్వముఖ
తథా ఽప్తోన్ముఖే ऽన్యవత్।	ముగా శయినించు దానికిని పేరు
ఆదానం గ్రహణే విద్యా	**ఆదాన** న ఇది గ్రహించుటకును అశ్వాలంకార
దలంకారే ऽ ఏ వాజినాం॥	ముకును పేరు
నిదానం కారణే రోగ	**నిదాన** న ఇది కారణముకును రోగనిదానము
నిర్ణయే వత్సదామని।	కును దూడను కట్టుకన్నె త్రాటి కిని పేరు
ఉద్యానం వనభేదే స్యా	**ఉద్యాన** న శృంగారవనముకును పెడలుటకును
న్నిస్సృతే ऽ ఏ ప్రయోజనే॥	ప్రయోజనముకును పేరు
ఆమ్లానో ఝింటికాభేదే	**అమ్లాన** పు ఇది తెల్ల పెద గోరింటకును త్రి
వాచ్యవన్నిర్మలే స్మృత ।	నిర్మలమైన దానికిని పేరు
వ్యుత్థానం స్వైరకరణే	**వ్యుత్థాన** న స్వతంత్రమైన కార్యముకును
విరోధాచరణే ऽ ఏ చ॥ (57)	విరోధమును చేయుటకును పేరు
ఉత్థాన ముద్యమే తంత్రే	**ఉత్థాన** న ఇది ప్రయత్నముకును తన రాజ్య
పౌరుష పుస్తకే రణే।	సైన్యములను గూర్చి విచారణచేయుటకును
అంగణోదమ వార్షే ఽ	పురుషకారముకును పుస్తకముకును యుదము
మలవేగే ऽ ఏ కీర్తితం॥ (58)	కును ముంగిలివాకిలికిని బయలుదేరుటకును సంతోషముకును మలము విడుచుటకును పేరు
సంస్థాన మాకృతౌ మృత్యౌ	**సంస్థాన** న ఇది ఆకారముకును చావుకును
సన్నివేశే చతుష్పథే।	నగరముచుటునుండు బయలు ప్రదేశముకును నాలుగు త్రోవలు కలిసిన ప్రదేశముకును పేరు
ధావనం ప్రగమే శుద్ధౌ	**ధావన** న ఇది పరుగెత్తుటకును పరిశుదికిని

పృశ్నిపర్ణ్యాం తు ధావనీ॥
పావనం తు జలే కృచ్ఛ్రే
పావకాధ్మానయోరపి।
పావనస్సల్లకే వహ్నౌ
ప్రాయశ్చిత్తే చ పావనం॥ (60)
వాచ్యవత్పావయితరి
హరీతక్యాం తు పావనీ।

వామనోఽంకోట వైకుంఠ
ఖర్వ దక్షిణదిగ్గజే॥ (61)
స్నాపనం స్యాత్పుంసవనే
సమాధౌ రోపణేఽపి చ।
యాపనం వర్తనే కాల
క్షేపే నిరసనేఽపి చ॥ (62)
యుంజాన స్సారథౌ విప్రే
బుధాన ఎండితే గురౌ।

దృశానం జ్యోతిష ప్రోక్తం
దృశానశ్చ విరోచనే॥ (63)
జవనో దేశభేదే స్యా
ద్వేగవేగాధికాశ్వయో ।
జవనోషధిభేదే స్యా
ద్వాచ్యవద్వేగిని స్మృత॥(64)
జీవనం వర్తనే నీరే
పుత్రజీవేతు జీవన ।
జీవనీ జీవనా చేతి
జీవంతీమేదయో క్రమాత్॥(65)
దేవనం వ్యవహారే స్యా
జ్జిగీషా క్రీడయోరపి।

ఈ స్త్రీ కోలపొన్నచెటుకును పేరు
పావన న ఇది జలముకును కృచ్ఛ్రవ్రతముకును పరిశుద్ధికిని వాతరోగముకును పు అందుగబంక తోచేసిన ధూపద్రవ్యముకును అగ్నికిని ప్రాయశ్చిత్తముకును పవిత్రము చేయుదానికిని ఈ స్త్రీ కరకచెటుకును పేరు

వామన పు ఇది ఉరుగచెటుకును విష్ణువుకును పొటివానికిని దక్షిణ దిగజ ముకును పేరు
స్నాపన న ఇది పుంసవనకర్మకును సమాధికిని ఆరోపించుటకును పేరు
యాపన న ఇది వ్యాపారముకును కాలము జరుపుటకును వెళ్ళించుటకును పేరు
యుంజాన పు ఇది సారథికిని బ్రాహ్మణునకును పేరు **బుధాన** పు ఇది విద్వాంసునకును బృహస్పతికిని పేరు

దృశాన న ఇది కాంతికిని పు సూర్యునకును పేరు
జవన పు ఇది జవనదేశముకును వేగముకును వేగముగల అశ్వముకును ఈ స్త్రీ ఓషధి విశేషముకును త్రి వేగము గల దానికిని పేరు

జీవన న ఇది జీవనార్థవ్యాపారముకును జలముకును పు పుత్రజీవిచెటుకును పేరు
జీవనీ స్త్రీ ఇది పాలకూరకును పేరు **జీవనా** స్త్రీ మేధయను గంధద్రవ్యముకును పేరు
దేవన న ఇది వ్యవహారముకును జయేచ్ఛకును ఆటకును పు ఆటపాచికలకును పేరు

అక్షేషు దేవన ప్రోక్తో	
మేహనం మూత్రశిశ్నయో ॥	**మేహన** న ఇది మూత్రముకును లింగముకును పేరు
తేమనం వ్యంజనే క్లేదే	**తేమన** న ఇది పులుసుకును తడుపుటకును
తేమనీ చుల్లికాంతరే।	ఈ స్త్రీ పొయికిని పేరు
సావనో యజ్ఞకర్మాంతే	**సావన** పు ఇది యాగాంతముకును యజ్ఞము
యజమానప్రచేతసో ॥ (67)	చేసిన వానికిని వరుణదేవునకును పేరు
విజ్ఞానం కార్మణే జ్ఞానే	**విజ్ఞాన** న ఇది ఓషధులచేతను స్తంభనమోహనాదులను చేయుటకును శిల్పాదు లయందలి బుదికిని పేరు
ప్రజ్ఞానం చాంఛనే ధియి।	**ప్రజ్ఞాన** న చిహ్నముకును బుద్ధికిని పేరు
హాయనోరిష వర్షే చ	**హాయన** పు అగ్నిజ్వాలకును సంవత్సరము
ప్రేహాభేదే చ హాయన ॥(68)	కును ధాన్యవిశేషముకును పేరు
ఫాల్గునస్తు తపస్యస్య	**ఫాల్గున** పు ఇది ఫాల్గునమాసముకును ఈ స్త్రీ
పూర్ణి మాయాం తు ఫాల్గునీ।	ఫాల్గునమాసపూరిమకును పేరు
ఫల్గున కథిత పార్థే	**ఫల్గున** పు ఇది అరునునకును బ్రహ్మ మేడి
నదీజే కకుభేస్య చ ॥ (69)	చెటుకును మదిచెటుకును పేరు
వేష్టనం కర్ణశష్కుల్యా	**వేష్టన** న ఇది చెవికుడకకును తలపాగాకును
ముష్ణీషే పరివారణే।	చుటుకొనుటకును పేరు
గోస్తనో హారభేదేస్య	**గోస్తన** పు ఇది నలుబది పేటల ముత్యాలహారము
ద్రాక్షాయామస్య గోస్తనీ॥	కును ఈ స్త్రీ ద్రాక్షతీగకును పేరు
కల్పనం కర్తనే క్లృప్తౌ	**కలన** న ఛేదించుటకును రచించుటకును స్త్రీ
సజ్జనాయాంతు కల్పనా।	సిద్ధముచేయుటకును పేరు
కర్తనం ఛేదనే ప్రాహు	**కర్తన** న ఛేదించుటకును స్త్రీలచేత చేయబడు
ర్నారీణాం తూలస (చ) వనే॥(71)	సూత్రనిర్మాణముకును పేరు
లంఘనం తూపవాసే స్యా	**లంఘన** న ఇది లంకణముకును నడచుటకును
త్క్రమణేప్లవనేస్య చ।	దాటుటకును పేరు
మండనం స్యాదలంకారేస్	**మండన** న ఇది అలంకారముకును త్రి అలం
లంకరిష్ణౌ తు వాచ్యవత్ ॥	కారమగు వస్తువుకును పేరు
భండనం కవచే యుద్ధే	**భండన** న ఇది కవచముకును యుదముకును

ఖలీకారేఽపి వర్తతే।
ముండనం వపనే త్రాణే
హాండనం లేఖనే రతే॥ (73)

అపకారముకును పేరు
ముండన న ఇది క్షౌరముకును రక్షించుటకును పేరు **హాండన** న ఇది వ్రాయుటకును సురతముకును పేరు

అంగనం ప్రాంగణే యానే
కామిన్యామంగనా మతా।
కుబేరదిక్కరిణ్యామ
ప్యంగనాపరికీర్తితా॥ (74)

అంగన న ఇది ముంగిలి వాకిలికిని నడచుటకును స్త్రీ స్త్రీకిని ఉత్తర దిగజము యొక్క భార్యకును పేరు

గంధనం సూచనో త్సాహ
హింసనేషు ప్రకాశనే।
నందనం వాసవోద్యానే
నందనో హర్షకే సుతే॥

గంధన న ఇది సూచించుటకును ఉత్సాహముకును హింసించుటకును ప్రకాశించుటకును పేరు
నందన న ఇది ఇంద్రవనముకును పు సంతోషముకును పుత్రునకును పేరు

స్యందనం తు స్రుతౌ నీరే
స్యందన స్తనిశే రథే।
క్రందనం రోదనే వ్రోనే
చందనం మలయోద్భవే॥

స్యందన న ఇది స్రవించుటకును జలముకును పు నెమ్మిచెట్టుకును రథముకును పేరు
క్రందన న ఇది ఎడ్చుటకును ఎలచుటకును పేరు

చందన కపిభేదే స్యా
న్నదీభేదే తు చందనీ।

చందన న ఇది మంచి గంధముకును పు చందనుడను వానరునకును ఈ స్త్రీ నదీవిశేషముకును పేరు

వర్ధనం ఛేదనే వృద్ధౌ
వారిధాన్యాం చ వర్ధనీ॥ (77)
వ్యంజనం తేమనే చిహ్నే
శ్మశ్రుణ్యవయవే ऽ ఎ చ।

వర్ధన న ఇది ఛేదించుటకును వృద్ధి బొందుటకును ఈ స్త్రీ జలపాత్ర విశేషముకును పేరు
వ్యంజన న ఇది పప్పు పులుసు మొదలగు వాటికిని చిహ్నాకును ముఖరోమములకును కరచరణాద్యవయవముకును పేరు

రంజనో రాగజనకే
రంజనం రక్త చందనే॥ (78)
గుంద్రా రోచనికా నీలీ
మంజిష్ఠాను చ రంజనీ।

రంజన పు ఇది అనురాగమును పుటించువానికిని న రక్తచందనముకును ఈ స్త్రీ ప్రేంకణపు చెటుకును గోరోచనముకును నీలిచెటుకును మంజిషకును పేరు

అంజనం కజ్జలే చాక్తౌ
సౌవీరే చ రసాంజనే ॥ (79)
అంజనో దిగ్గజే జ్యేష్ఠ్యా
మంజనాప్యనిలస్త్రియాం।
అంజనీ లేవనాయాం చ
గృంజనస్తు రసోనకే ॥ (80)
విఖిద్ధ పశోర్మాంసే
గృంజనం చ ప్రకీర్తితం।
లేఖనం ఛదనే భూర్జే
లిఖ్యాసే చ లేఖనం ॥ (81)
యోజనం చ చతుష్క్రోశ్యాం
యోగేచ ఎరమాత్మని।
గర్జనం నిస్వనే కోపే
వర్జనం త్యాగహింసయో ॥
మార్జనం కథితం మార్ష్టౌ
మార్జనో లోధ్రశాఖిని।
సజ్జనో వాచ్యవత్సాధౌ
సజ్జనం ఘుట్టగుల్మకే॥(83)
సజ్జనా కల్పనాయాం తు
భాజనం యోగ్యపాత్రయో ।
అర్జున కకుభే పార్థే
కార్తవీర్య మయూరయో । (84)
మాతు రేకసుతేఽ ఎ స్యా
దర్జునో ధవళేన్యవత్।
అర్జునంతు తృణే నేత్ర
గదే స్యాదర్జునీ గవి॥ (85)
ఉషాయాం కరతోయాయాం
కుట్టన్యామఎ చ క్వచిత్।

అంజన న ఇది కాటుగమనకిని కూడుటకును సౌవీరాంజనముకును రసాంజనముకును పు పశ్చిమదిగజముకును బల్లికిని స్త్రీ వాయుదేవుని భార్యకును ఈ స్త్రీ పూతకును పేరు

గృంజన పు ఇది వెల్లుల్లికిని న విష మందు పొదగబడిన పశుమాంసముకును పేరు

లేఖన న ఇది ఛేదించుటకును భుజిపత్రి చెటుకును వ్రాతకును పేరు

యోజన న ఇది 4 క్రోసుల దూరముకును కూడికకును పరమాత్మకును పేరు

గర్జన న ధ్వనికిని కోపముకును పేరు

వర్జన న ఇది విడుచుటకును చంపుటకును పేరు

మార్జన న ఇది తుడచుటకును పు యెర్రలొదుగ చెటుకును పేరు

సజ్జన త్రి ఇది యోగ్యునకును న సేనారక్షణార్థమై శిబిరముల చుటుపేయు ఆవరణకును స్త్రీ రచించుటకును పేరు

భాజన న ఇది యోగ్యముకును పాత్రముకును పేరు

అర్జున పు ఇది మదిచెట్టుకును కార్తవీర్యారునునకును నెమలికిని తల్లికి ఒక్కడె పుత్రుడైనవానికిని త్రి తెల్లని దానికిని న తృణవిశేషముకును నేత్ర రోగముకును ఈ స్త్రీ గోవుకును అనిరుద్ధుని భార్యకును ఈశ్వరుని హస్తము వలన బుట్టిన నదీ విశేషముకును కుంటెన కత్తెకును పేరు

వృజినం కల్మషేక్లేశే	**వృజిన** న ఇది పాపముకును కష్టముకును
వృజిన కుటిలేఽన్యవత్ ॥ (86)	త్రి కుటిలునకును పేరు
లాంఛనం లక్ష్మణే నామ్ని	**లాంఛన** న ఇది చిహ్నాకును నామధేయముకును పేరు
బంధనం వధ బంధయో ।	**బంధన** న ఇది చంపుటకును కట్టుటకును పేరు
జగత్ను రగ్నౌ జంతౌ చ	**జగత్ను** పు ఇది అగ్నికిని జంతువుకును పేరు
వచక్ను ర్వాగ్ని విప్రయో ॥	**వచక్ను** త్రి ఇది వాచాలునకును బ్రాహ్మణునకును పేరు
ప్రసూనం వాచ్యవత్సూనే	**ప్రసూన** త్రి ఇది పుటిన దానికిని న ఫలముకును పుష్పముకును పేరు
ప్రసూనం ఫల పుష్పయో ।	
కానీన కన్యకాజాత	**కానీన** పు ఇది కన్యయందు పుటినవానికిని
తనయే వ్యాసకర్ణయో ॥ (88)	వ్యాసమునికిని కరునకును పేరు
కాననం విపినే గేహే	**కానన** న ఇది అడవికిని గృహముకును బ్రహ్మ
పరమేష్ఠిముఖేఽ ఎ చ ।	యొక్క ముఖముకును పేరు
కాంచన కాంచనారే స్యా	**కాంచన** పు ఇది దేవకాంచనపు చెటుకును
చ్చంపకే నాగకేసరే ॥ (89)	సంపెంగచెటుకును నాగకేసరపుచెటుకును మేడి
ఉదుంబరే చ (పున్నాగే)	చెటుకును ఉమ్మెత్తచెటుకును ఈ స్త్రీ పసపునకును న బంగారు కును పద్మకింజల్కములకును పేరు
ధుత్తూరే హరిద్రాయాం చ	
కాంచనీ।కాంచనం వామ్ని కింజల్కే	
కుహనం కాచభాజనే ।	**కుహన** న ఇది గాజుపాత్రకును ఉండకును పేరు
గోలకే చాథ	
శకుని స్సాబలేకరణే ఖగే ।	**శకుని** పు ఇది దుర్యోధనుని మంత్రియగు శకునికిని 8వ పంచాంగ కరణముకును ఎక్షికిని పేరు
రోచనా రక్తకల్హారే	**రోచన** స్త్రీ ఇది యెర్రకలువకును పు ఎన్న
రోచన కూట శాల్మలౌ ॥ (91)	బూరుగచెటుకును కలుక్రానుగచెటుకును స్త్రీ
మంగళ్యేఽ ఎ చ గోఎత్తే	గోరోచనముకును సుందరమైన స్త్రీకిని పేరు
రోచనా రుచిరస్త్రియాం ।	
వ్యసనం త్వశుభే సక్తౌ	**వ్యసన** న ఇది దుఃఖముకును ఆసక్తికిని సురా

పాన స్త్రీ మృగయాదిషు ॥ (92)	పానాది సప్తవ్యసనములకును దైవము వలన
దైవ నిష్ఫలే పాఽ	సంభవించు కష్టముకును పాపముకును ఫలహీన
విపత్తౌ నిష్ఫలోద్యమే।	ప్రయత్నముకు పేరు
ఉదానోఽవ్యుదరావర్తే	**ఉదాన** పు ఇది నాభికిని ఉదానవాయువుకును
మరుత్సర్ప విశేషయో ॥ (93)	సర్పవిశేషముకును పేరు
ఉద్ధాన ముదతే చుల్యాం	**ఉదాన** త్రి ఇది బయలువెడలిన దానికిని న
	పొయికిని పేరు
విలగ్నో లగ్న మధ్యయో ।	**విలగ్న** త్రి ఇది తగులుకొన్న దానికిని నడుము
	కును పేరు
సంధానం స్యాదభిషవే	**సంధాన** న ఇది పానకాలమందు పుచ్చుకొను
తథా సంఘటనేఽపి చ ॥ (94)	సంజుడు మాంసముకును కూర్చుటకును పేరు
రాధనం రాధనే ప్రాప్తౌ	**రాధన** న ఇది పూజించుటకును పొందుటకును
రాధనం తోషణేఽపి చ।	సంతోషించుటకును పేరు
సాధనం నిర్వృతౌ మేఢ్రే	**సాధన** న ఇది నాశముకును శిశ్నముకును
సైన్యే సిద్ధౌ గతౌ వధే ॥ (95)	సైన్యముకును సిదికిని నడచుటకును చంపుట
ఉపాయే మృత సంస్కారే	కును ఉపాయముకును మరణించినవానికి జేయు
దాపనేఽపి నుగమే ధనే।	దహనాదిక్రియలకును సాధించుటకును కూడా
	వెళ్ళుటకును ధనముకును పేరు
ప్రధానస్తు మహామాత్యే త్రి	**ప్రధాన** పు ముఖ్యునకును న మాయారూప
ప్రకృతౌ పరమాత్మని॥	మగు నీశ్వరశక్తికిని పరమాత్మకును ప్రజ్ఞకును
ప్రజ్ఞాయాం చ ప్రధానస్యా	ఒక్కటియగుటకును సజాతీయ శ్రేష్ఠునకును
దేకత్వేఽపి సధోత్తమే।	పేరు
గ్రామీణో గ్రామసంభూతే	**గ్రామీణ** త్రి ఇది గ్రామమందుపుటిన దానికిని
గ్రామీణ శ్శునివాయసే॥ (97)	కుక్కకును కాకికిని పేరు
పారీణో మీనభేదే స్యా	**పారీణ** పు ఇది పేయికోరలుగల మత్స్య విశేషము
త్పారకే గురులుద్రుమే।	కును ఉపాధ్యాయునకును గుగిలపుచెటుకును పేరు
కౌలీనం స్యాత్కులీనత్వే	**కౌలీన** న ఇది సత్కుల ప్రసూనత్వముకును
గుహ్యే జన్యే కుకర్మణి ॥ (98)	మర్మాంగముకును యుదముకును దుష్కర్మ

కౌశేయకే విహంగాది
పశూనాం సంగరేऽపి చ।
కౌపీనం స్యాదకార్యే స్యా
ద్గుహ్య చీరప్రదేశయో ॥ (99)
విక్లిన్నో జరయా జీర్ణే
శీర్ణే చార్ద్రే చ వాచ్యవత్।
ఆపన్న స్సవిపత్తౌ స్యా
త్ప్రాప్తే వాచ్యవదీరిత ॥ (100)
విపన్న కధితో నష్టే
విపన్నశ్చ భుజంగమే।
విచ్ఛిన్నం చ సమాలబ్ధే
విపన్నే కుటిలేऽన్యవత్ ॥(101)
సంపన్నం సాధితే ప్రోక్తం
సంపత్తిసహితే ऽన్యవత్।
తమోఘ్న స్సూర్యవహ్నీందు
బుద్ధ శంకర విష్ణుషు ॥

విషఘ్నాఖ్యా శిరీషే స్యా
త్త్రివృతా మృతయోరపి।
శిఖీ వహ్నౌ బలీవర్దే
శరే కేతుగ్రహే ద్రుమే ॥
కేకి కుక్కుటయోశ్చాధ
శిఖీచూడాన్వితేऽన్యవత్।
శాఖీ స్యాత్పాదపే వేదే
తురుష్కాఖ్యజనేऽపి చ ॥
ఖడ్గీ ఖడ్గాయుధే ఖడ్గే
శృంగీ నాగ ద్రుమా ద్రిషు।

కును పట్టుబట్టకును పశు పక్ష్యాదుల యుద్ధము కును పేరు

కౌపీన న ఇది పాపకృత్యముకును పురుష మర్మాంగముకును గోచిగుడకును పేరు

విక్లిన్న త్రి ఇది ముదిమిచేతశిథిలమైన దానికిని చినిగిన దానికిని తడిసిన దాని కిని పేరు

ఆపన్న త్రి ఇది ఆపదతోగూడిన దాని ంని పొందబడిన దానికిని పేరు

విపన్న త్రి ఇది నష్టమైనదానికిని పు పాముకును పేరు

విచ్ఛిన్న త్రి కుంకుమాదులమైపూతకును ఆపదను బొందిన దానికిని కుటిలమైన దానికిని పేరు

సంపన్న త్రి సాధించబడినదానికిని సంపదలతో గూడుకొన్న వానికి పేరు

తమోఘ్న పు ఇది సూర్యునకును అగ్నికిని చంద్రునకును బుద్ధదేవునకును శివునకును విష్ణునకును పేరు

విషఘ్న పు ఇది దిరిశెన చెటుకును తెల్ల తెగడ కును తిప్పతీగకు పేరు

శిఖీ పు ఇది అగ్నికిని వృషభముకును బాణము కును కేతుగ్రహముకును వృక్షముకును నెమలి కిని కోడికిని త్రి జుటుకల దానికిని పేరు

శాఖీ పు ఇది వృక్షముకును వేదముకును తురకవానికిని పేరు

ఖడ్గీ పు ఇది ఖడ్గాయుధముకును ఖడ్గమృగము కును పేరు **శృంగీ** పు ఇది ఎనుగకును చెటు కును పర్వతముకును పేరు

సాదీ తురంగ మాతంగ	**సాదీ** పు ఇది గుర్రపు రౌతుకును మావటి
రధారోహేషు కధ్యతే ॥(105)	వానికిని రథము నడపు వానికిని పేరు
పత్రీ శ్యేనే రధే కాండే	**పత్రీ** పు ఇది డేగకును రథముకును బాణము
ఖగ ద్రు రధికా ద్రిషు।	కును పక్షికిని వృక్షముకును రధికునకును
	పర్వతమునకును పేరు
వజ్రీ దశబలే శక్రే	**వజ్రీ** పు ఇది బుద్ధదేవునకును ఇంద్రునకును పేరు
వాజీ బాణా శ్వ పక్షిషు॥	**వాజీ** పు ఇది బాణముకును గుర్రముకును
	పక్షికిని పేరు
చక్రీ కులాల వైకుంఠ	**చక్రీ** పు ఇది కుమ్మరివానికిని విష్ణువుకును
కోకా హ్వ గ్రామజాలిషు।	చక్రవాక పక్షికిని సర్పముకును అనేక గ్రామాధి
	పతికిని పేరు
ధన్వీ ధనుర్ధరే పార్థే	**ధన్వీ** పు ఇది ధనుస్సుపట్టిన వానికిని అరునున
విద్వో కకుభ ద్రుమే॥ (107)	కును సేర్పరికిని మదిచెటుకును పేరు
కృతీ స్యాత్పండితేయోగ్యే	**కృతీ** పు ఇది విద్వాంసునకును సజనునకును పేరు
పాశీ పాశధరేఽప్పతౌ।	**పాశీ** పు ఇది పాశమును ధరించిన వానికిని
	వరుణదేవునకును పేరు
నందీ హరప్రతీహారే	**నందీ** పు ఇది నందికేశ్వరునకును కలజువ్వి
గర్దభాండే వటద్రుమే ॥(108)	చెటుకును మఱ్ఱిచెటుకును పేరు
నందినీ తు ననందాయాం	**నందినీ** స్త్రీ ఇది ఆడు బిడకును నందినీ ధేనువు
ధేన్వాం సురసరిత్యపి।	కును ఆకాశగంగకును పేరు
రోహీ రోహాత కేఽశ్వత్థ	**రోహీ** పు ములుమోదుగచెటుకును రావిచెటు
వటపాదపయోరపి ॥(109)	కును మఱ్ఱిచెటుకును పేరు
హాలీ బలే కృషీ కే స్యా	**హాలీ** పు ఇది బలరామునకును వ్యవసాయదారు
	నకును పేరు
దళీ వృశ్చిక భృంగయో ।	**అళి** పు తేలుకును తుమ్మెదకును పేరు
వర్ణీ స్యాల్లేఖకే చిత్రక	**వర్ణీ** పు వ్రాతగానికిని చిత్తరువులు వ్రాయువాని
రే స్యాద్బ్రహ్మచారిణి ॥(110)	కిని బ్రహ్మచారికిని పేరు
శిల్పీ తు వాచ్యవత్కా రా	**శిల్పీ** పు ఇది వడ్రము మొదలగు పనులు చేయు

నగ్నికాయాం చ శిల్పినీ।	వానికిని స్త్రీ సమర్తాడని పడుచుకును పేరు
కామీ స్యాత్కాముకేచక్ర	**కామీ** పు ఇది విటునకును చక్రవాక పక్షికిని
వాకే పారావతేऽ ఎ చ॥	పావురముకును పేరు
గోమీ చోపాసకే ఫేరౌ	**గోమీ** పు ఇది ఉపాసకునకును నక్కకును పేరు
వాగ్మీ వాచస్పతౌ పటౌ	**వాగ్మీ** పు ఇది బృహస్పతికిని సమరునకును పేరు
చర్మీఫలకపాణౌ స్యా	**చర్మీ** పు ఇది డాలుపటిన వానికిని భుజిపత్రి చెటు
ద్భూర్జే భృంగరిటావఎ॥ (112)	కును భృంగరిటియను శివ ద్వారపాలునకును పేరు
అర్థీ స్యాద్యాచకే (యక్షే)ऽఎ స్యా	**అర్థీ** పు ఇది యాచకునకును సేవించు వానికిని
త్సేవకే చ వివాదిని	వివాదను బొందిన వానికిని పేరు
స్వామీ ప్రభౌ విశాఖే చ	**స్వామీ** పు ఇది ప్రభువుకును కుమార స్వామికిని పేరు
రాగీరక్తే చ కాముకే॥ (113)	**రాగీ** పు ఇది అనురాగముగల వానికిని ఎటున కును పేరు
ధ్వజీ శైలే రథే విప్ర	**ధ్వజీ** పు ఇది పర్వతముకును రథముకును
భుజంగమ తురంగయో ।	బ్రాహ్మణునకును సర్పముకును అశ్వముకును పేరు
భోగీ భుజంగమే రాజ్ఞి	**భోగీ** పు ఇది సర్పముకును రాజుకును నీలిచెటు
గ్రామిణ్యాం నాఎతేऽ ఎ చ ।	కును మంగలి వానికిని పేరు
విహాయ మహిషీం చాన్య	
రాజయోషతి భోగినీ।	**భోగినీ** స్త్రీ ఇది రాణిగాక రాజుయొక్క భోగార మైన స్త్రీకిని పేరు
ద్యువా త్వభినవే భానౌ	**ద్యువా** పు ఇది లేత సూర్యుని పేరు
ప్రేత్వా మరుతి	**ప్రత్వా** పు ఇది వాయువుకును ఇంద్రునకును
(పారకే) వా సవే॥ (115)	పేరు
రాజా ప్రభౌ నృపే చంద్రే	**రాజా** పు ప్రభువుకును రాజుకును చంద్రున
యక్షే ఽత్రియ శక్రయో ।	కును యక్షునకును రెండవజాతివానికిని ఇంద్రు నకును పేరు
అధ్వా వర్త్మని సంస్థానే	**అధ్వా** పు ఇది త్రోవకును పురమునకు వెలుపలి
స్యాదవస్కంద కాలయో ॥	ప్రదేశముకును శిబిరముకును కాలముకును పేరు

ధన్వా జాంగలదేశే స్యా	**ధన్వా** పు ఇది మైదానముకును న ధనస్సుకును
ద్ధన్వ చాపే స్థలేऽ ఎ చ।	ప్రదేశముకును పేరు
ఆత్మా దేహ మనో బ్రహ్మా	**ఆత్మా** పు ఇది శరీరముకును మనస్సుకును
స్వభావ ధృతి బుద్ధిషు॥(117)	పరబ్రహ్మకును స్వభావముకును ధైర్యముకును
ప్రయత్నే చాప్యథ	బుద్ధికిని ప్రయత్నముకును పేరు
గ్రావా ప్రస్తరే జలదే గిరౌ।	**గ్రావా** పు ఇది రాతికిని మబ్బుకును పర్వతము కును పేరు
బ్రహ్మా విరించ ద్విజయో	**బ్రహ్మా** పు ఇది బ్రహ్మకును బ్రాహ్మణునకును
ర్ఋత్విక్పంద్రార్క యోగయో ॥(118)	ఆచార్యునకును పంచాంగయోగ విశేషముకును పేరు
బ్రహ్మ ప్రోక్తం తపోऽధ్యాత్మ	**బ్రహ్మ** న తపస్సుకును పరమాత్మకును వేదము
వేద జ్ఞానేషు సూరిభి ।	కును బ్రహ్మజ్ఞానముకును పేరు
అర్వా చ కుత్సితే వాహే	**అర్వా** త్రి ఇది కుత్సితునకును ఎ అశ్వముకును పేరు
వృషా కర్ణ మహేంద్రయో ॥	**వృషా** పు ఇది కరునకును ఇంద్రునకును పేరు
యువా స్యాత్తరుణీ శ్రేష్ఠ	**యువా** త్రి ఇది యౌవనవంతునకును శ్రేష్ఠమైన
నిసర బలశాలిని।	దానికిని స్వతస్సిద్ధమైన బలము గల వానికిని పేరు
ఎర్వ స్యాదుత్సవే గ్రంథౌ	**పర్వ** న ఇది ఉత్సవముకును కణుపునకును
ప్రస్తావే లక్షణాంతరే॥ (120)	సమయముకును లక్షణ విశేషముకును అమా
దర్శప్రతిఎదో స్సంధౌ	వాస్య ప్రతిపత్తుల సంధికాలముకును సంక్రమణ
విషువత్ప్రభృతిష్వఎ।	విషువదాది పుణ్యకాలములకును పేరు
భర్మ స్వర్ణే భృతౌ భారే	**భర్మ** న ఇది బంగారుకును కూలికిని బరువు
చర్మ స్యాద్వల్కల త్వచో ॥	కును పేరు **చర్మ** న ఇది నారపటకును త్వగింద్రి యముకును పేరు
కర్మవ్యాప్యే క్రియాయాంచ	**కర్మ** న ఇది సాధనము (లేక కర్తకర్మక్రియల యందలి రెండవది) క్రియకును పేరు
వర్మ నేత్ర ఛదా ధ్వనో ।	**వర్త్మ** న ఇది కనురెప్పకును మారముకును పేరు
వర్ష్మ దేహే ప్రమాణాతి	**వర్ష్మ** న ఇది శరీరముకును పరిమితికిని మిక్కిలి
సుందరాకారయో రపి॥	సుందరమగు నాకారముకును పేరు
సద్మ స్యాన్మందిరే నీరే	**సద్మ** న ఇది గృహముకును జలముకును పేరు

ఛద్మశార్యా పదేశయో ।
ధామ దేహే గృహేరశ్మౌ
స్థానే జన్మ ప్రభావయో ॥

ప్రేమ నర్మణి చ స్నేహే
వ్యోమ వారి విహాయసో ।
పక్ష్మసూత్రాది సూక్ష్మాంశే
కింజల్కే నేత్రలోమని॥
లక్ష్మచిహ్నే ప్రధానే స్యా
దశని పవివిద్యుతో ।

అరత్ని కఫణౌ హస్తే
నప్రకోష్ఠతతాంగళౌ ॥ (125)
సేనానీ కార్తికేయే స్యా
త్తధా సేనాపతావఎ।
హ్రాదినీ వజ్రతటితో

కామినీ భరువందయో ॥
వాఎానీ స్యాత్తరంగిణ్యాం
సేనా సైన్యప్రభేదయో ।
వర్తనీ తర్కుఎండే స్యా
ద్వర్తనీ మలినే పధి ॥ (127)

బోధనీ బోధ ఎప్పల్యో
ర్బోధనం గంధబోధనే।
వాణినీ నర్తకే మత్త
విద్గవనితాసు చ ॥ (128)
రజనీ నీలికా లాక్షా

ఛద్మ న ఇది కుటిలత్వముకును మిషకును పేరు
ధామ న ఇది శరీరముకును గృహముకును కిరణముకును సానముకును పుటుగకును ప్రభావముకును పేరు
ప్రేమ న ఇది పరిహాసముకును స్నేహముకును పేరు
వ్యోమ న ఇది జలముకును ఆకాశము కును పేరు
పక్ష్మ న ఇది ధారము మొదలయిన వాటి యేచకు ను పుష్ప కేసరముకును రెప్పల వెంట్రుకలకును పేరు
లక్ష్మ న ఇది గురుతుకును ముఖ్యముకును పేరు
అశని : పు ఇది వజ్రాయుధముకును మెరుపు కును పేరు
అరత్ని పు మోచేతికిని మూరకును లొడితెడు ప్రమాణముకును పేరు
సేనానీ పు ఇది కుమారస్వామికిని సేనానాయ కునకును పేరు
హ్రాదినీ స్త్రీ ఇది వజ్రాయుధముకును మెరుపున కును పేరు
కామినీ స్త్రీ స్త్రీకిని బదనికెకును పేరు
వాఎానీ స్త్రీ ఇది నదికిని సేనకును సేనావిశే షముకును పేరు
వర్తనీ స్త్రీ ఇది నూలువడుకు రాట్నమందలి మటి ముదకును త్రి మలినమైన దానికిని స్త్రి మారముకును పేరు
బోధనీ స్త్రీ ఇది తెలియుటకును ఎప్పలి చెటు కును న పరిమళింపజేయుటకును పేరు
వాణినీ స్త్రీ ఇది నాట్య స్త్రీకిని మదించిన స్త్రీకిని ప్రౌఢ స్త్రీకిని పేరు
రజనీ స్త్రీ ఇది నీలిచెటుకును లక్క కును

హరిద్రాయామినీషు చ।	పసపునకును రాత్రికిని పేరు
నళీనీ పద్మినీ ఎద్మ	**నళినీ** స్త్రీ ఇది పద్మసమూహముకును పద్మ
వ్యోమసంధు సరోవరే॥ (129)	సామాన్యముకును ఆకాశగంగకును పద్మసరస్సు
నళికాయాం చ నళినీ	కును లతావిశేషముకును పేరు
నళినం కమలే జలే।	**నళిన** న ఇదిపద్మముకును ఉదకముకును పేరు
మాలినీ వృత్తభేదే స్యా	**మాలినీ** స్త్రీ ఇది మాలినీ వృత్తముకును పూల
న్మాలాకార స్త్రియామఎ॥	దండలగుచ్చెడు స్త్రీకిని చంపా పటణముకు
చంపానగర్యాం గౌర్యాంచ	పార్వతికిని ఆకాశగంగకును పేరు
మందాకిన్యాం చ మాలినీ।	
శంఖినీ శ్వేతపున్నాగే	**శంఖినీ** స్త్రీ వెలిపొన్న చెటుకును కట్లె చెటు
చౌరపుష్పాం వధూభిది॥ (131)	కును శంఖినీ జాతి స్త్రీకిని పేరు
పద్మినీ స్త్రీవిశేషే స్యా	**పద్మినీ** స్త్రీ ఇది పద్మినీజాతి స్త్రీకిని పద్మ సరస్సు
త్సరస్యామంబుజేఽఎ చ।	కును పద్మముకును పేరు
హస్తినీ గజయోషాయాం	**హస్తినీ** స్త్రీ ఇది ఆడుయేనుగకును హస్తినీజాతి
నారీ భేదే చ హస్తినీ॥ (132)	స్త్రీకిని పేరు
సంధినీ తు వృషాక్రాంతా	**సంధినీ** స్త్రీ ఇది వెదగొనుటచేత వృషభముచేత
కాలదుగ్ధగవో స్స్మృతా।	నెక్కబడిన గోవుకును అకాలమందు పాలిచ్చు
	యావుకును పేరు
భట్టినీ ద్విజభార్యాయాం	**భట్టినీ** స్త్రీ ఇది బ్రాహ్మణుని భార్యకును నాట్య
నాట్యోక్తౌ రాజయోషితి॥	భాషయందు పటపుదేవిగాక ఇతరమైన రాజభార్య
	కును పేరు
రేచనీ త్రివృతా దంతీ	**రేచనీ** స్త్రీ ఇది తెల్ల తెగడకును నాగదంతి చెటు
గుడరోచనికాసు చ।	కును కంపల్లమనెడి గంధ ద్రవ్యముకును పేరు
అర్శోఘ్నీ తాళమూల్యాంస్యా	**అరోఘ్నీ** స్త్రీ ఇదితేగకును పు కందదుంపకును
దర్శోఘ్నీ స్సూ ణేఽఎ చ॥(134)	పేరు
శతఘ్నీ శస్త్రభేదే స్యా	**శతఘ్నీ** స్త్రీ ఇది ఫరంగికిని తేలుమణిచెటుకును
ద్వ్యాకాళ్యాం కరంజకే।	క్రానుగ చెటుకును పేరు
అసక్నీ స్యాదవృత్తాంత	**అసక్నీ** స్త్రీ ఇది అంత పురపరిచారికయగు యౌవన

పురప్రేష్యస్త్రియాం ధునౌ॥	స్త్రీకిని నదికిని పేరు
సూచనా వ్యధనే దృష్టౌ	**సూచనా** స్త్రీ ఇది బాధించుటకును చూపునకును
గంధనేऽభినయేऽపి చ।	కొండెములు చెప్పుటకును అభినయముకును పేరు
భావనా లేపనే ధ్యానే	**భావనా** స్త్రీ ఇది పూతకును ధ్యానించుటకును పేరు
వేదనా జ్ఞానదు ఖయో ॥	**వేదనా** స్త్రీ ఇది జ్ఞానముకును దు ఖముకును పేరు
కుహనా దంభచర్యాయా	**కుహనా** స్త్రీ ఇది దంభాచారముకును పు
మీర్ష్యాయాం కుహన పున ।	అసూయా స్వభావము గలవానికిని పేరు
పూతనా రాక్షసీభేదే	**పూతనా** స్త్రీ ఇది పూతనయనురక్కసి కిని
హరీతక్యాం చ పూతనా॥ (137)	కరకచెటుకును పేరు
చేతనా సంవిదిప్రోక్తా	**చేతనా** స్త్రీ ఇది బుదికిని త్రి ప్రాణము గల
వాచ్యవత్ప్రాణిని స్మృతా।	దానికిని పేరు
ప్రసన్నా మదిరాయాం స్యా	**ప్రసన్నా** స్త్రీ ఇది కల్లుకును త్రి నిర్మల మైన
త్ప్రసాదసహితేऽన్యవత్॥	దానికిని పేరు
లలనా నాడికాభేదే	**లలనా** స్త్రీ నరములలోని భేదముకును
జిహ్వాయాం వరయోషితి।	నాలుకకును ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు
శ్లేష్మఘ్ని కధితా మల్యాం	**శ్లేష్మఘ్ని** ఇది మల్లిచెటుకును కంఎల్లమను
కంఎల్లక ఫణిజ్జయో ॥ (139)	గంధద్రవ్యముకును నల్లగగెర చెటుకును పేరు

★ అథ నాంత శ్చతుర్వర ★

మహాధనం మహామూల్యే	**మహాధన** త్రి గొప్ప విలువగల దానికిని న
సువస్త్ర న్వల్కకేऽపి చ।	విలువ గల వస్త్రముకును అందుగ బంకతో చేసిన
	ధూపద్రవ్యముకును పేరు
తపోధన స్తాపసే స్యాన్మ్రం	**తపోధన** పు ఇది మునీశ్వరునకును స్త్రీ చిర్రి
డీ ర్యాం చ తపోధనా॥	కూరకును పేరు
ఆరాధనం తోషణే స్యా	**ఆరాధన** న ఇది సంతోషించుటకును పొందుట
త్ప్రాప్తౌ చ ఎచనేऽపి చ।	కును పరిపక్వముకును పేరు
ఉపధానం విషేऽపి స్యా	**ఉపధాన** న ఇది విషముకును తలగడాకును
దేండుకే ప్రణయేऽపి చ॥	ప్రేమకును పేరు
ప్రణిధానం ప్రయత్నే స్యా	**ప్రణిధాన** న ఇది ప్రయత్నముకును ప్రవేశించుట

త్ప్రవేశే చ సమావాతౌ।
ఆయోధనం వధే యుద్ధే
ऽవలగ్నో మధ్యలగ్నయో

అభిజన కులే ఖ్యాతౌ
జన్మభూమ్యాం కులధ్వజే।

భవేత్పుణ్యజనో యక్షే
రాక్షసే సజ్జనేऽ ఎ చ॥
విసర్జనం ఎరిత్యాగే
దానే సంప్రేషణేऽ ఎ చ।
పృధగ్జనస్మృతో నీచే
మూరే చాధ
ప్రయోజనం॥కార్య హేత్వో

ర్నిధువనం సురతే
కంపనేऽ ఎ చ।
అనూచానో వినీతే స్యా
త్సాంగ వేదవిచక్షణే॥(145)
అవాచీన మవాగర్ధే
విఎర్యస్తే చ వాచ్యవత్।
ప్రవచనం స్మృతం వేదే
ప్రకృష్టవచనేऽ ఎ చ॥ (146)
వైరోచనస్తు సుగతే
బలిదైత్యార్కపుత్రయో ।
విరోచనోऽ ర్కే దహనే
చంద్రే ప్రహ్లాదనందనే॥
ఆతంచనం ప్రతీవాఎ

కును కూడుకొనుటకును పేరు
ఆయోధన న ఇది చంపుటకును యుద్ధముకును పేరు
అవలగ్న పు ఇది నడుముకును త్రి తగులుకొన్న దానికిని పేరు
అభిజన పు ఇది వంశముకును ఖ్యాతికిని పుటిన దేశముకును వంశపరంపరగా వచ్చుచున్న చిహ్నముకును పేరు
పుణ్యజన పు ఇది యక్షునకును రాక్షసునకును సజనునకును పేరు
విసర్జన న ఇది విడచుటకును ఈవికిని పంఎంచుటకును పేరు
పృధగ్జన పు ఇది నీచునకును మూఢునకును పేరు
ప్రయోజన న ఇది కార్యముకును కారణముకును పేరు
నిధువన న ఇది సురతముకును చలించుటకును పేరు
అనూచాన పు ఇది వినయముగల వానికిని సాంగవేదాధ్యయనము చేసినవానికిని పేరు
అవాచీన త్రి తలవంచుకొన్నదానికిని వ్యత్యస్తమైన దానికిని పేరు
ప్రవచన న ఇది వేదముకును గొప్ప వాక్యముకును పేరు
వైరోచన పు ఇది బుద్ధదేవునకును బలిచక్రవర్తికిని సూర్యుని పుత్రునకును పేరు
విరోచన పు ఇది సూర్యునకును అగ్నికిని చంద్రునకును ప్రహ్లాదుని కుమారునికిని పేరు
ఆతంచన న ఇది తోడు పెటుటకును వేగము

జవనా ప్యాయనేషు చ।
అభిపన్నోऽపరార్థే భి
ద్రుతే గ్రస్తే విపద్గతే॥ (147)

కును తృప్తిపొందుటకును పేరు
అభిపన్న త్రి ఇది అపరాధము చేసినవానికిని తరుమబడినవానికిని శత్రువుచే నాక్రమించబడిన వానికిని ఆపత్తును బొందిన వానికిని పేరు

అతిపన్న స్శ్రుతో ధీరై
ర్విజ్ఞాతేऽంగీకృతేऽ ఎ చ।
సమాపన్నం సమాప్తే స్యా
త్ప్రాప్తేక్లిష్టే వధేऽ ఎ చ॥

అతిపన్న త్రి ఇదితెలియబడినదానికిని అంగీకరించబడినదానికిని పేరు
సమాపన్న త్రి ఇది సమాప్తిపొందించబడిన దానికిని పొందబడినదానికిని క్లేశపెటబడిన దానికిని వధకును పేరు

భవే త్ప్రజననం యోనౌ
జన్మని ప్రగమేऽ ఎ చ।
ఆకలనం నిబంధే స్యా
దాకాంక్షా పరిసంఖ్యయో॥

ప్రజనన న ఇది భగముకును పుటుగకును శీఘ్రగమనముకును పేరు
ఆకలన న కటుటుకును పదప్రశ్నకును లెక్కపెటుటుకును పేరు

సంమూర్ఛన మభివ్యాప్తౌ
సంమూర్ఛా మోహయోరపి।
నిర్యాతనం వైరశుద్ధౌ
దానేన్యాసార్పణేమతౌ॥ (151)

సంమూర్ఛన న అంతటా వ్యాపించుటకును మూర్ఛిల్లుటకును మోహమును బొందుటకును పేరు
నిర్యాతన న ఇది పగదీర్చుకొనుటకును ఈవికిని దాచినధనమును మరలనిచ్చుటకును బుద్ధికిని పేరు

కపీతనం గర్ధభాండ
శిరీషా మ్రాతకేऽ ఎ చ।
అశ్వత్థే చ
సముత్థాన ముద్యమే
రోగనిర్ణయే॥ (152)

కపీతన న ఇది కలజువ్విచెటుకును దిరిశెన చెటుకును అంబాళవృక్షముకును రావిచెటుకును పేరు
సముత్థాన న ఇది ప్రయత్నముకును వ్యాధిని నిశ్చయించుటకును పేరు

ఆచ్ఛాదనం సంఎధా నే
స్మృతం వస్త్రే ప్రవారణే।
రాజాదనం క్షీరికాయాం
ప్రయాశౌ కింశుకేऽ ఎ చ॥

ఆచ్ఛాదన న ఇది కప్పుటుకును వస్త్రముకును నిషేధించుటకును పేరు
రాజాదన న పాలచెటుకును మొరళిచెటుకును మోదుగచెటుకును పేరు

క్రౌంచాదనస్తు ఎప్పల్యాం
చించోటక మృణాళయో ।

క్రౌంచాదన పు ఇది రావిచెట్టుకును తృణవిశేషముకును తామరతూడుకును పేరు

ఉత్సాదనం సముల్లేఖో
ద్వాహనోద్వర్తనేషు చ॥
వృక్షాదన శ్చలదళే మధు
(క్షుద్ర) చ్ఛత్రకురారయో
వృక్షాదనీ స్మృతా వందా
విదారీగంధయోరప॥(155)
సదాదానోऽభ్ర మాతంగే
హేరంబే గంధవాస్తని।
ల(ఎ)వదానం చేతి వృత్త
కర్మఖండనయోరప॥ (156)
కుచందనం చ పత్రాంగే
ద్రుభేదే రక్తచందనే।
ఆస్కందనం తిరస్కారే
రణే సంశోషణేऽప చ॥
సంవననం సమాలోచే
వశీకారే ప్రకీర్తితం।
వివాడనం చ వాంసాయాం
మర్దనే చ విడంబనే॥(158)
జలాటనో లోపావృష్ట
జలూకాయాం జలాటనీ।
ప్రస్ఫోటనం భవేత్సూర్పే
తాడనే చ ప్రకాశనే॥(159)
ఉత్పతనం సముత్పత్తౌ
తథోర్ధ్వగమనేऽప చ।
ఉద్వర్తనం చోత్పతనేऽ
వ్యపావృత్తౌవిలేऽపనే॥ (160)
సమాదానం సప వీన
గ్రహణే నిత్యకర్మణ।

ఉతాదన పు ఇది ఎత్తిపొడుపు మాటకును వివాహముకును ఎగురుటకును పేరు

వృక్షాదన పు ఇది రావిచెటుకును తేనె పటుకును గండ్రగొడలికిని ఈ స్త్రీ బదనికెకును ముయ్యాకుపొన్న చెటు కును పేరు

సదాదాన పు ఇది ఐరావతముకును విఘ్నేశ్వరునకును మదపుటేనుగకును పేరు

అవదాన న ఇది పూర్వమందు గతించిన పరిశుద వ్యాపారముకును ఖండించుటకును పేరు

కుచందన న ఇది రక్తచందనసదృశమగు కాషవిశేషముకును వృక్షవిశేషముకును రక్తచందనముకును పేరు

ఆస్కందన న ఇది తిరస్కరించుటకును యుదముకును తపంపజేయుటకును పేరు

సంవనన న ఆలోచించుటకును స్వాధీనము చేసుకొనుటకును పేరు

వివాడన న ఇది వాంసించుటకును కొటుటకును పరిహాసముచేయుటకును పేరు

జలాటన పు ఇది రాబులుగుకును ఈ స్త్రీ జలగకును పేరు

ప్రస్ఫోటన న ఇది చేటకును కొటుటకును ప్రకాశించుటకును పేరు

ఉత్పతన న ఇది పుటుగకును ఎగురుటకును పేరు

ఉద్వర్తన న ఇది ఎగురుటకును దొరలుటకును నలుగుపండికిని పేరు

సమాదాన న ఇది లెస్సగా గ్రహించుటకును నిత్యకర్మకును పేరు

సంయమనీ వ్రతే పుర్యాం	**సంయమనీ** స్త్రీ ఇది వ్రతముకును యముని
సంయమనీ యమస్య చ॥	పటణముకును పేరు
నిశమనం శ్రుతౌ ద్రష్టా	**నిశమన** న ఇది వినుటకును చూచుటకును పేరు
దృష్ట్యాలోచే నిశామనం।	**నిశామన** న ఇది చూచుటకును ఆలోచించుట కును పేరు
ప్రతిమానం ప్రతిచ్ఛాయా	**ప్రతిమాన** న ఇది ప్రతిబింబముకును ఎనుగ
గజదంతాంతరాళయో ॥	రెండుదంతముల నడిమి భాగముకును పేరు
లభిమానస్స్మితో జ్ఞానే	**అభిమాన** పు జ్ఞానముకును గర్వముకును
గర్వే ప్రణయ హాంసయో ।	ప్రేమకును హాంసకును పేరు
లధిష్ఠానం పురే చక్రే	**అధిష్ఠాన** న ఇది పటణముకును బండి చక్రము
ప్రభావేऽధ్యాసనేऽపి చ॥	కును ప్రభావముకును ఆక్రమించుటకును పేరు
వర్ధమాన ప్రశ్నభేదే	**వర్ధమాన** పు ఇది అభినయమందలి ప్రశ్నవిశేష
శరావైరండవిష్ణుషు।	ముకును మూకుడుకును ఆముదపుచెట్టుకును విష్ణువుకును పేరు
మాలుధాన శ్చిత్రసర్పే	**మాలుధాన** పు ఇది ముద్రబాముకును ఈ స్త్రీ
మాలుధానీ లతాంతరే॥ (164)	లతావిశేషముకును పేరు
ప్రతియత్నస్తు సంస్కార	**ప్రతియత్న** పు ఇది గుణాతిశయమును గలిగించు
లిప్సాప్రగ్రహణేషు చ।	టకును అభిలాషకును చెరపెట్టుటకును పేరు
భవేదుదయనో వత్స	**ఉదయన** పు ఇది వత్సరాజుకును అగస్త్యమహా
రాజేగస్త్యమునావపి ॥(165)	మునికిని పేరు
విహాననం విఘాతే స్యా	**విహనన** న ఇది విఘ్నముకును విల్లువలె నుండు
త్పింజనే తూలధూననే।	దూదినేకు సాధనముకును దూదేకుటకును పేరు
సంవాహనం వాహనేऽపి	**సంవాహన** న ఇది బరువు మోయుటకును
భారాదే రంగమర్దనే॥	శరీరమును మరించుటకును పేరు
ఉద్వాహనం ద్విసీత్యేస్యా	**ఉద్వాహన** న ఇది రెండుసార్లుదున్నినభూమికిని
ద్రజ్వా ముద్వాహనీమతా।	ఈ స్త్రీ త్రాటికిని పేరు
మహాసేనో విశాఖే స్యా	**మహాసేన** పు ఇది కుమారస్వామికిని గొప్ప
న్మహా సైన్యపతావపి ॥ (167)	సేనానాయకునకును పేరు

రసాయనం విడంగే స్యా
జ్జరావ్యాధిజితౌషధే।
రసాయణ ఎక్షి రాజే
విషేఽ ఎచ రసాయనం॥ (168)

రసాయన న ఇది వాయువిడంగముకును క్షయ రోగమును హరించు ఔషధముకును పు గరుత్మంతునకును న గరళముకును పేరు

కాత్యాయనో వరరుచౌ
గౌర్యాం కాత్యాయనీ మతా
కాషాయవస్త్రవిధవార్ద
జరత్యా మపీష్యతే॥ (169)

కాత్యాయన పు ఇది మునిత్రయమందలి కాత్యాయన నామాంతరము గల వరరుచికిని ఈ స్త్రీ పార్వతికిని సగము వయసు గతించి కాషాయ వస్త్రములు ధరించిన విధవకును పేరు

సుదర్శనో వారేశ్చక్రేఽ
మరావత్యాం సుదర్శనా।
ఆజ్ఞాయా మోషధీభేదే
మేరుజంబ్వాం సుదర్శనా॥ (170)

సుదర న పు ఇది విష్ణుచక్రముకును స్త్రీ స్వర పటణముకును ఆజ్ఞకును ఓషధివిశేషముకును జంబూద్వీప సంజ్ఞా హేతుభూతమగు మేరుపర్వత మందలి నేరేడు చెటుకును పేరు

నిర్భత్సనం ఖలీ కారేఽ
లక్తకే చ సమాపనం।
పరిచ్ఛేదే సమాప్తౌచ
సమాధానే ప్రమాపణే॥ (171)

నిర్భర్తన న అపకారముకును లత్తుకకును పేరు

సమీపన న ఇది గ్రంధవిచ్ఛేదముకును ముగియుటకును అంగీకారముకును చంపుటకును పేరు

అన్వాసనం స్నేహా వస్తా
వుపాస్తా వనుశోచనే।
ఉపాసనం శరాభ్యాస
శుశ్రూషాయాం చ వాంసనే॥

అన్వాసన న ఇది చమురుగల వస్తువుకును సేవించుటకును దు ఖించుటకును పేరు

ఉపాసన న ఇది ధనుర్విద్యాభ్యాసముకును శుశ్రూషకును వాంసించుటకును పేరు

నిరసనం నిరాసే స్యా
ద్వధే నిష్ఠీవనేఽ ఎ చ।
నిర్వాసనం వాంసనే చ
నగరాధే ర్బహిష్కృతౌ॥ (173)

నిరసన న ఇది తిరస్కరించుటకును చంపుటకును ఉమియుటకును పేరు

నిర్వాసన న ఇది చంపుటకును పురము నుండి వెడలు గొటుటకును పేరు

ఆవేశనం శిల్పగృహే
భూతావేశ ప్రవేశయో।

ఆవేశన న ఇది కంసాలి మొదలగువారు పనిచేయు శాలకును గ్రహము సోకుటకును ప్రవేశించుటకును పేరు

సారసనం మేఖలాయా

సారసన న ఇది మగువల మొలనూలుకును

మురస్త్రేచ తనుత్రిణాం॥(174)	కవచాదులయొక్క దార్యార్థము భటులు మొల నుంచుకొను పటకాకును పేరు
ప్రహసనం భవేద్భంగే	**ప్రహసన** న ఇది భంగముకును అధికమైన
ప్రహాసాక్షే పయోరపి।	నవ్వుకును ఆక్షేపించుటకును పేరు
వరాసనం వాన్సదనే (సుచాప)	**వరాసన** న ఇది జలాధార ప్రదేశముకును విటుగా
ఽదక ద్వారపాలయో ॥	నికిని ద్వారపాలునకును పేరు
ఘనాఘనో ఘాతుకమ	**ఘనాఘన** పు ఇది దుష్టునకును మదపుటేను
త్తదంతినో ర్నిరంతరే	గకును దటునకును ఇంద్రునకును వరించుమేఘ
వాసవవర్షు కాబ్దయో ।	ముకును పేరు
సనాతన శ్శాశ్వతకం	**సనాతన** త్రి ఇది నాశము లేనిదానికిని పు
సవైరిణో శ్శివే ఎత్పా	విష్ణువుకును శివునకును ఎత్పదేవతల అతిథికిని
ణా మతిథౌ సునిశ్చలే॥(176)	త్రి నిశ్చలమైనదానికిని పేరు
శరాసనం తు కోదండే	**శరాసన** న ఇది ధనస్సుకును జలప్రదేశము
జలస్థాన నిషంగయో ।	కును అమ్ములపొదికిని పేరు
సుయామునో వత్సరాజే	**సుయామున** పు ఇది వత్సరాజుకును ప్రసాద
ప్రసాదేऽభ్రాంతరేऽచ్యుతే॥	ముకును మేఘవిశేషముకును విష్ణువుకును పేరు
విస్మాపనాఖ్యా కుహకే	**విస్మాపన** పు కుత్సితునకును గంధర్వుల పటణ
గంధర్వనగరేऽచ్యుతే।	ముకును విష్ణువుకును పేరు
సుకర్మాగ్రహయోగే స్యా	**సుకర్మా** పు ఇది పంచాంగ యోగభేదముకును
త్సుకర్మా దేవశిల్పిని॥(178)	దేవతల శిల్పికిని పేరు
దుర్నామాఖ్యాऽఽ గుదజ	**దుర్నామా** పు ఇది మూలశంక రోగముకును
ర్దీర్ఘకోశికయోరపి।	ఎనుగ జలగకును పేరు
ద్విజన్మాదశనే విప్ర	**ద్విజన్మా** పు ఇది దంతముకును బ్రాహ్మణున కును పేరు
భూతాత్మా పుద్గలే విధౌ॥	**భూతాత్మా** పు ఇది శరీరముకును బ్రహ్మకును పేరు
అర్యమా సూర్యభక్తాయాం	**అర్యమా** పు ఇది మంతెన చెటుకును సూర్యుని
సూర్యే చ ఎత్పదైవతే।	కిని ఎత్పదేవతావిశేషముకును పేరు
సుదామా భూధరే మేఘే	**సుదామా** పు ఇది పర్వతముకును అగ్నికిని పేరు

విశ్వప్సాऽనలచంద్రయో ॥	**విశ్వపా** పు ఇది అగ్నికిని చంద్రునకును పేరు
సుధాన్వా ప్రౌఢధానుష్కే	**సుధన్వా** పు ఇది మంచివిలుకానికిని దేవశిల్పికిని
సుధన్వా విశ్వకర్మణి।	పేరు
వనశ్వా గంధమార్జా లే	**వనశ్వా** పు ఇది జవ్వాది ఎల్లికిని నక్కకును
వంచక వ్యాఘ్రయోరపి॥	పెదపులికిని పేరు
పరిశ్వా క్రతుకర్మజ్ఞే	**పరిశ్వా** పు ఇది యజ్ఞకర్మ తెలిసిన వానికిని
యాజ్ఞికే ఎరిచారకే।	యాజికునకును ఉపచారముచేయు వానికిని పేరు
అధర్వా బ్రాహ్మణే వేదే	**అధర్వా** పు ఇది బ్రాహ్మణునకును న వేదము
త్వధర్వ ఎరికీర్తితం॥	కును పేరు
సుపర్వా త్రిదశే వంశే	**సుపర్వా** పు ఇది దేవతకును వెదురుకును
శరే ధూవే ऽఏ పర్వణి।	రెల్లుకును పొగకును పర్వముకును పేరు
లలామ చ లలామం చ	**లలామ** న ఇది చిహ్నకును **లలామ** టెక్కము
లాంఛన ధ్వజ వాజిషు॥	కును కొమ్మకును ముఖ్యమైనదానికిని అలంకా
శృంగే ప్రధానే భూషాయాం	రముకును సుందరమైన దానికిని వెండ్రుకలు
రమ్యే వాలధి పుండ్రయో ।	గలతోకకును తిలకముకును సామర్యముకును
ప్రభావే చ	పేరు
కలాపీ తు ప్లక్ష బర్హిణ	**కలాపీ** న ఇది జువ్విచెట్టుకును నెమలికిని పేరు
యోరపి॥ (184)	
ప్రత్యర్థీ కథిత శ్శత్రౌ	**ప్రత్యర్థీ** పు ఇది శత్రువుకును ఎదరివాదముచేయు
ప్రత్యర్థీ ప్రతివాదిని।	వానికిని పేరు
కేసరీ తురగే సంహే	**కేసరీ** పు ఇది అశ్వముకును సంహముకును
పున్నాగే నాగకేసరే॥ (185)	పొన్నచెటుకును నాగకేసరపుచెటుకును పేరు
శిఖరీ పాదపే శైలే తథా	**శిఖరి** పు ఇది వృక్షముకును పర్వతముకును
పామార్గ కోట్టయో ।	ఉత్తరేణిచెటుకును కోటగలపురమునకును పేరు
శృంగారీ తు సువేషే స్యా	**శృంగారీ** పు ఇది మంచి వేషముగలవానికిని
త్క్రముకే చ మతంగజే॥	పోకచెటుకును ఎనుగకును పేరు
విలాసీ భోగిని వ్యాళే	**విలాసీ** పు ఇది భోగవంతునకును సర్పముకును పేరు
పలాశీ వృక్ష రక్షసో ।	**పలాసీ** పు ఇది వృక్షముకును రాక్షసునకును పేరు

శిఖండీ తు మయూరే స్యా
ద్బాణ క్షత్రియభేదయో ॥(187)
కలాపేచాధ
గుంజాయాం యూధికాయాం
శిఖండినీ।

శిఖండీ పు ఇది నెమలికిని బాణముకును ద్రుపదరాజు పుత్రునకును నెమలి ఎంఛమునకును పేరు

శిఖండినీ స్త్రీ ఇది గురివెంద పూసకును అడవి మొల్లచెటుకును పేరు

విషయిత్వింద్రియే ఖ్యాతం
వాచ్యవద్విషయాన్వితే ॥(188)

విషయి న ఇది నేత్రాదీంద్రియముకును త్రి విషయములతో గూడినదానికిని పేరు

వ్యవాయీకాముకే ద్రవ్య
విశేషే చ నమీరిత ।

వ్యవాయీ పు ఇది కాముకునకును ద్రవ్యభేదముకును పేరు

తపస్వీ తాపసే చాను
కంపనేచ
తపస్వినీ॥(189)

తపస్వీ పు ఇది మునీశ్వరునకును దయగలవానికిని పేరు

తపస్వినీ స్త్రీ ఇది జటామాంసికిని కటుకరోహిణికిని పేరు

మాంసికా కటురోహిణ్యో
స్తరస్వీ వేగి శూరయో ।

తరస్వీ పు ఇది వేగముగలవానికిని శూరునకును పేరు

లాంగలీ బలభద్రే స్యా
న్నారికేళే చ లాంగలీ॥

లాంగలీ పు ఇది బలారామునకును కొబ్బరిచెటుకును పేరు

కుండలీ వరుణే కేకి
భోగినోశ్చ సకుండలే

కుండలీ పు ఇది వరుణదేవునకును నెమలికిని సర్పముకును కుండలములతో గూడుకొన్నవానికిని పేరు

చోళకీతు కరీరే స్యా
న్నారంగే కిష్కు పర్వణి॥(191)

చోళకీ పు వెదురుబోడుకును నారింజ చెటుకును మోచేతి కణుపునకును పేరు

ఫలకీ స్యాదల్లిసాఖ్య
మత్స్యేఫలకపాణిని

ఫలకీ పు ఇది అల్లీసమనుచేపకును డాలుపట్టినవానికిని పేరు

కంచుకీ భుజగే ఎద్గే
మల్లేజాంగలికద్రుమే॥(192)

కంచుకీ పు ఇది సర్పముకును విటునకును భటునకును వృక్షవిశేషముకును పేరు

సామయోనిస్తు సామోద్భే
సామయోనిర జేవిధౌ।

సామయోని త్రి ఇది సామమువలన పుట్టినదానికిని పు ఎనుగకును బ్రహ్మకును పేరు

కుంభయోని రగస్త్యే స్యా

కుంభయోని పు ఇది అగస్త్యమునికిని ద్రోణా

దర్జు నన్య గురావఽ ॥(193)	చార్యునకును పేరు
ఆత్మయోనిర్విధౌ కామే	**ఆత్మయోని** పు ఇది బ్రహ్మకును మన్మథునకును పేరు
చిత్రభాను ఖగేఽనలే।	**చిత్రభాను** పు సూర్యునకును అగ్నికిని పేరు
మహాముని రగస్త్యే స్యా	**మహాముని** పు ఇది అగస్త్యమునికిని ధనియము
ద్ధన్యాకా గస్త్యయోరఽ॥	కును అగిసె చెటుకును పేరు
కలధ్వని కోకిలే స్యా	**కలధ్వని** పు ఇది కోయిలకును పావురముకును
త్పారావత మయూరయో ।	నెమలికిని పేరు
గదయిత్ను స్స్మృత కామే	**గదయిత్ను** పు ఇది మన్మథునకును త్రి వాచాలు
జల్పాకేకా(ర్మ) ముక్తేఽచ॥(195)	నకును విటునకును పేరు
మదయిత్ను ర్భవేత్సీధౌ	**మదయిత్ను** పు ఇది చెరుకు సారాకును న
మద్యేస్యాన్మదయిత్ను చ।	కల్లుకును పేరు
హర్షయిత్ను స్సుతే హేమ్ని	**హర్షయిత్ను** పు పుత్రునకును బంగారుకును పేరు
ఘోషయిత్ను ర్ద్విజే ఏకే ॥(196)	**ఘోషయిత్ను** పు బ్రాహ్మణునకును కోకిలకును పేరు
స్తనయిత్ను పయోవాహే	**స్తనయిత్ను** పు ఇది మేఘముకును ఆమేఘ
తద్ధ్వనౌ మృత్యు రోగయో ।	ధ్వనికిని మృత్యువుకును రోగముకును పేరు
విష్వక్సే నాఖలిన్యాం స్యా	**విష్వక్సేన** స్త్రీ ఇది ప్రేంకణపు చెటుకును పు
ద్విష్వక్సే నోజనార్ద నే॥	విష్ణువుకును పేరు
దేవసేనేంద్ర (వాహాన్యాం)	**దేవసేనా** స్త్రీ ఇది ఇంద్రునిపుత్రికకును దేవతల
కన్యాయాం సేనాయాం చ	సేనకును పేరు
దివౌకసాం।	
నాగాం (గనా) జనానాగ	**నాగాంజనా** స్త్రీ ఇది తటాకాదులనడుమ ప్రతిష
య్యాకరిముదరికాఖ్యయో	చేయు సంభముకును ఎనుగను శిక్షించు ఇనుప
	గుదియకును పేరు
శ్లేష్మఘ్నా మల్లికాయాం	**శ్లేష్మఘ్నా** స్త్రీ ఇది మల్లిచెటుకును మొగలి
కేతక్యామఽ కధ్యతే।	చెటుకును పేరు
ప్రసాధనీ కంకతికా	**ప్రసాధనీ** స్త్రీ దువ్వెనకును నదికిని న పేషము
సధ్యో ర్వేఽ ప్రసాధనం॥	కును పేరు
సామిధేనీ ఋచి ప్రోక్తా	**సామిధేనీ** స్త్రీ అగ్ని ప్రజ్వలనాథమైన ఋక్కు

సామిధేనీ సమిధ్యాః।	కును సమిధకును పేరు
సరోజినీ స్యాత్కాసారే	**సరోజినీ** స్త్రీ ఇది పద్మసరస్సుకును పద్మలత
పద్మినీ పద్మయోరపి॥ (200)	కును పద్మముకును పేరు
విలేపనీ స్యాత్తరళా	**విలేపనీ** స్త్రీ ఇది గంజికిని మంచివేషము గల
నువే షాంగనయోరపి।	స్త్రీకిని పేరు
మాతులానీ కలాయే స్యా	**మాతులానీ** స్త్రీ లంకలనెడివడ్లకును జనపవిత్తుల
ద్భంగాయాం మాతులస్త్రియాం॥	కును మేనమామ భార్యకును పేరు
పయస్వినీ తు గోధేన్వాం	**పయస్వినీ** స్త్రీ ఇది క్రొత్తగా యీనిన గోవుకును
విభావర్యాం సరిత్యపి।	రాత్రికిని నదికిని పేరు
గవాదనీంద్ర వారుణ్యాం	**గవాదనీ** స్త్రీ ఇది పెదపాపరచెటుకును గోవులు
గవాంఘా సాదనాశ్రయే॥	మేయు బీడు మొదలైన వాటికిని పేరు
సౌదా(మ) మిన్యప్పరోభే	**సౌదామినీ** స్త్రీ ఈ పేరుగల అప్పరస్త్రీకిని మెరుపు
దే తటిత్త ద్భేదయోరపి।	నకును ఆ మెరుపులలోని భేధముకును పేరు
★ అథ నాంత పంచవర్ణః ★	
పీతచందనమిత్యే త	**పీతచందన** న ఇది పచ్చచందనముకును పసపు
త్కాలేయ హరిద్రయో ॥	నకును పేరు
వరచందన మామ్నాతం	**వరచందన** న ఇది కృష్ణచందనముకును దేవ
కాలేయే దేవదారుణి।	దారు చెటుకును పేరు
హరిచందనమామ్నాతం	**హరిచందన** న రక్త కృష్ణచందనమునకును
గోశీర్షే సురపాద పే॥ (204)	కల్పవృక్షముకును వెన్నెలకును కుంకుమకును
జ్యోత్స్నాయాం కుంకుమే	పేరు
చాతిసర్జనం వధదానయో ।	**అతిసర్జన** న చంపుటకును దానముకును పేరు
మధుసూదన ఎంజ్ఞాచ	**మధుసూదన** పు తుమ్మెదకును విష్ణువుకును
భ్రమరేవనమాలిని॥(205)	పేరు
స్యాన్మృత్యువంచన శ్శంభౌ	**మృత్యువంచన** పు ఇది శివునకును మారేడు
శ్రీఫలద్రోణకాకయో ।	చెటుకును బొంతకాకికిని పేరు
స్యాదపవర్జనం మోక్షే	**అపవర్జన** న ఇది మోక్షముకును విడుచుట
పరిత్యాగే విహాయితే॥	కును దానముకును పేరు

అతిసర్జనమామ్నాతం	**అతిసర్జన** న విడుచుటకును అతిశయదానము
పరివర్జన దానయో ।	కును పేరు
మహారజన ముద్దిష్టం	**మహారజన** న బంగారుకును కుసుంభా పువ్వు
శాతకుంభ కుసుంభయో ॥	కును పేరు
స్యాత్ప్రతిపాదనందా నే	**ప్రతిపాదన** న ఈవికిని వ్యాపారముకును
ప్రతిఎత్తౌ చ బోధనే।	బోధించుటకును పేరు
గంధమాదన మిత్యాహు	**గంధమాదన** పు ఇది గంధకముకును వానర
ర్గంధకేవానరాంతరే॥ (208)	విశేషముకును గంధమాదన పర్వతముకును
అద్రిభేదే చ భృంగే చ	తుమ్మెదకును ఈ స్త్రీ కల్లుకును పేరు
సురాయాం గంధమాదనీ।	
స్యాదనువాసనం స్నేహా	**అనువాసన** న ఇదితైలముచేత మరించు టకును
కర్మ ధూపనయోరపి॥ (209)	పరిమళింపజేయుటకును పేరు
శ్వేతవాహన ఇత్యాఖ్యా	**శ్వేతవాహన** పు చంద్రునకును అరునకును
సుధాధామ్ని ధనంజయే।	పేరు
హరివాహన ఇత్యుక్త	**హరివాహన** పు ఇంద్రునకును సూర్యునకును
శ్శచీపతి వివస్వతో ॥ (210)	పేరు
అభినిష్ఠాన శబ్దోఽపి	**అభినిష్ఠాన** పు ఇది విసరకును అక్షరముకును
విసర్జనీయే క్షరే మత ।	పేరు
ధూమకేతన మిచ్ఛంతి	**ధూమకేతన** పు ఇది అగ్నికిని తోకచుక్కకును
హుతాశ గ్రహభేదయో ॥	పేరు
స్యాదుపస్పర్శనం స్పర్శే	**ఉపసరన** న ఇది స్పృశించుటకును స్నానము
స్నానాచమనయోరపి।	కును ఆచమనముకును పేరు
శివకీర్తన నామాపి	**శివకీర్తన** పు భృంగరిటియను శివద్వారపాలున
భృంగరీటే మురద్విషి॥ (213)	కును విష్ణునకును పేరు
శాలంకాయన శబ్దస్స్యా	**శాలంకాయన** పు ఈ పేరుగల మునికిని నంది
ద్భృషభేదే చ నందిని।	కేశ్వరునకును పేరు
పద్మలాంఛన శబ్దోయం	**పద్మలాంఛన** ఇది బ్రహ్మకును చక్రవర్తికిని
విధౌలోకేశ్వరార్కయో ॥	సూర్యునకును కుబేరునకును స్త్రీ సరస్వతికిని

ధనదే చ సరస్వత్యాం తారాలక్ష్మ్యోరఏ స్మృతం।	**తారకును** లక్ష్మికిని పేరు
స్యాత్షష్టిహాయనో ధాన్య విశేషేఽ మతంగజే॥	**షష్టిహాయన** పు ఇది ధాన్యవిశేషముకును ఎనుగ కును పేరు
జానీయాదుఏసంపన్నం నివాతే చ సుసంస్కృతే।	**ఉపసంపన్న** త్రి ఇది ఉంచబడిన దానికిని సంస్కరింపబడిన దానికిని పేరు
విశ్వకర్మా దేవశిల్పి మునిభేదో ష్ణరశ్మిషు॥ (216)	**విశ్వకర్మా** పు ఇది దేవశిల్పికిని ప్రభాసుడను మునిపుత్రునకును సూర్యునకును పేరు
కృష్ణవర్త్మా హుతాశేస్యా ద్దురాచారే విధుంతుదే।	**కృష్ణవర్త్మా** ఇది అగ్నికిని దురాచారవంతునకును రాహుగ్రహముకును పేరు
అగ్రజన్మా ద్విజే జ్యేష్ఠ భ్రాతరిబ్రహ్మణి స్మృత॥	**అగ్రజన్మా** పు ఇది బ్రాహ్మణునకును అన్నకును బ్రహ్మకును పేరు
శ్వేతధామా కళానాథే ఘనసారాబ్ధి ఫేనయో।	**శ్వేతధామా** పు ఇది చంద్రునకును కర్పూరముకును సముద్రపు నురగకును పేరు
తిక్తపర్వాతు యష్ట్యాహ్వో గుడూచీ వాలమోచిషు॥(218)	**తిక్తపర్వా** పు ఇది యష్టిమధుకముకును తిప్పతీగకును చక్రవర్తికూరకును పేరు
కిష్కుఏర్వా భవేదిక్షౌ వేణౌ పోటగళేఽ ఎచ।	**కిష్కుపర్వా** పు ఇది చెరుకునకును వెదురుకును కిక్కిసగడికిని పేరు
వృషపర్వావారే దైత్యే భృంగారుణిక శేరుణి॥(219)	**వృషపర్వా** పు ఇది శివునకును వృషపర్వుడను రక్కసునకును వృక్షవిశేషముకును తుంగముస్తకును పేరు
వ్యోమచారీ ఖగే దేవే చిరజీవీ ద్వికాజయో।	**వ్యోమచారీ** పు సూర్యునకును దేవునకును పేరు **చిరజీవీ** పు ఇది కాకికిని బ్రహ్మకును పేరు
కారంధమీ కాంస్యకారే ధాతువాదరతేఽ ఎచ॥(220)	**కారంధమీ** పు ఇది కంచుపనివానికిని ధాతువాదమందాసక్తిగల వానికిని పేరు
వనమాలీతు గోవిందే వారాహ్యాం వనమాలినీ।	**వనమాలీ** పు ఇది శ్రీకృష్ణునకును **వనమాలినీ** స్త్రీ బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకలలో నొకతెకును పేరు
ప్రచలాకీ భుజంగే స్యా చ్చిత్రమే ఖలకేఽ ఎచ॥ (221)	**ప్రచలాకీ** పు ఇది సర్పముకును నెమలికిని పేరు

సంప్రయోగీ కలాకేళౌ కాముకే సంప్రయోజకే। అంతేవాసీ భవేచ్ఛిష్యే చండాలే ప్రాంతగేऽపిచ॥ విఘ్నకారీ స్మృతో ఘోర దర్శనేऽపి విఘాతిని। కామచారీ తు కమనే స్వచ్ఛంద కలవింకయో ॥(223)	**సంప్రయోగీ** పు ఇది మన్మథునకును విటున కును సురతముచేయు వానికిని పేరు **అంతేవాసీ** పు ఇది శిష్యునకును మాదిగ వాని కిని సమీపమందున్న వానికిని పేరు **విఘ్నకారీ** పు ఇది భయంకరాకారునకును ఘాతుకునకును పేరు **కామచారీ** పు ఇది విటునకును ఇషము వచ్చి నట్లు విహరించువానికిని ఊరఎచ్చుకకును పేరు
పృష్ఠశృంగీ భవేద్దంశ భీరౌ షండే వృకోదరే। శకులాదన్యభిఖ్యా తు మాంసీకించుళికాఖ్యయో ॥ కటుకాజలఎప్పల్యో కథ్యతే శకులాదనీ। స్యాద్వరవర్ణినీ లాక్షా వారిద్రారోచనాసు చ॥ స్త్రీరత్నే చ ఫలిన్యాం చ దృశ్యతే వరవర్ణినీ।	**పృష్ఠశృంగీ** పు ఇది మహిషమునకును నపుంసకు నకును భీమునకుమ పేరు **శకులాదనీ** స్త్రీ ఇది జటామాంసికిని ఎర్రయను జంతువుకును కటుకరోహిణికి ని నీటిఎప్పలికిని పేరు **వరవర్ణినీ** స్త్రీ ఇది లక్కకును పసపునకును గోరోచనమునకును శ్రేష్ఠమైన స్త్రీకిని ప్రేంకణపు చెటుకును పేరు
★ అథనాంత షడ్వర ★	
అంతావసాయీ శ్వపచే మునిభేదేऽపి నాఎతే॥ జాయానుజీవ తు నటే దుర్గ తేऽపి ప్రకీర్తిత । సహస్రవేధీ స్యాదామ్ల వేతసే రామఠేऽపిచ॥ (227) కలానువాదీ రోలంబే కలవింకే కపింజలే।	**అంతావసాయీ** పు చండాలునకును ఒకముని కిని మంగలి వానికిని పేరు **జాయానుజీవీ** పు నాట్యగానికిని దరిద్రునకును పేరు **సహస్రవేధీ** పు ఇది పుల్లప్రబ్బలి చెటుకును ఇంగువకును పేరు **కలానువాదీ** పు ఇది తుమ్మెదకును ఎచ్చుక కును కాటుక ఎటుకును పేరు

★ అథ పాంతవర ★

రూపం స్వభావే సౌంద ర్యే
నాణకే ఎశు శబ్దయో ।
గ్రంథావృత్తౌ నాటకాదా
వాకార శ్లోకయోరపి॥ (1)

రేప స్స్యాన్నిందితే క్రూరే
రోపో రోపణ బాణయో ।
సూపో వ్యంజనభేదే చ
సూపకారే చ కీర్తిత ॥(2)
ఛుప క్షుపస్పర్శ నయో
శ్ఛుప ఎవన యుద్ధయో ।
కూప కూపక గర్తాంధు
మృన్మాన గుణవృక్షకే॥(3)

తాపో ఎతాపే దవధౌ
తాపీ తు ఎరిదంతరే।
శాప శ్శపథ ఆక్రోశే
త్రపు సీసక రంగయో ॥
స్వాప స్సుర్మా జ్ఞతా నిద్రా
శయనాజ్ఞాతమాత్రకే।
నీపో ధూళికదంబే స్యా
న్నీలాశోకే చ ధన్విని॥ (5)
గోపో గ్రామాఘ గోష్ఠాధి
కృత యోర్వల్ల వే నృప।
గోపే గోపాలమహాళా
శారిబారక్తి కాసు చ॥ (6)
క్షేపో విలంబే నిందాయాం

రూప న ఇది స్వభావముకును చక్కదనము కును రూప్యాది వెండి బంగారు నాణెముకును చతుష్పాద జంతువుకును సంస్కృతాదిశబము కును గ్రంథమును చింతనజేయుకును నాటకాదు లకును ఆకృతికిని శ్లోకముకును పేరు

రేప త్రి నిందించబడినవానికిని క్రూరునకును పేరు

రోప పు ఇది ఆరోపించుటకును బాణముకును పేరు

సూప పు ఇది పప్పుకును వంటల వానికిని పేరు

ఛుప పు ఇది గుజుమ్రానుకును స్పృశించుట కును వాయువుకును యుదముకును పేరు

కూప పు ఆడుదాని ఎరుదులమీది చిరు గుంట కును గోతికిని నూతికిని మటికొలత కొరకు పెటిన కొలిమి గోతికిని ఓడకంబముకును పేరు

తాప పు సంతానముకును జ్వరముకును ఈ స్త్రీ నదీ విశేషముకును పేరు

శాప పు ఇది ఒటుకును తిటుకును పేరు

త్రపు న ఇది సీసముకును తగరముకును పేరు

స్వాప పు స్పర్శజ్ఞానము లేకుండటకును నిద్ర కును పండుకొనుటకును అజ్ఞానముకును పేరు

నీప పు ఇది వసంత కడిమిచెటుకును నల్ల యశోకవృక్షముకును మది చెటుకును పెరు

గోప పు అనేక గ్రామాధికారికిని గోవులగాచు వానికిని గొల్లవానికిని రాజుకును ఈ స్త్రీ గొల్లదానికిని గూడపాలచెటుకును గులివెందలత కును పేరు

క్షేప పు ఇది ఆలస్యముకును నిందకును స్త్రీల

హేలా ప్రేరణ లంఘనే గర్వేऽప	విలాసముకును ప్రేరేపించుటకును దాటుటకును గర్వముకును పేరు
లేపస్తు సుధా జేమనా లేపనేషు చ ॥ (7)	**లేప** పు ఇది సున్నముకును తినుటకును పూతకును పేరు
తల్పం తు శయనీయే స్యా త్తల్ప మట్టకళత్రయో	**తల్ప** న ఇది పాన్పునకును కోటకొత్తళముపైన గటిన శాలకును భార్యకును పేరు
కల్ప స్స్యాత్ప్రళయే న్యాయే శాస్త్ర బ్రాహ్మాదినే విధౌ ॥ (8)	**కల్ప** పు న్యాయముకును కల్పమను వేదాంగ భూతమగు శాస్త్రముకును శ్వేతవరాహాది కల్పముకును వేదాది విధులకును పేరు
దర్పో హంకారకస్తూర్యో	**దర్ప** పు ఇది గర్వముకును కస్తూరికిని పేరు
ర్బాష్పో నేత్రజలోష్మణో ।	**బాష్ప** పు ఇది కన్నీటికిని ఆవిరికిని పేరు
పుష్పం వికాసే కుసుమే స్త్రీణాం చ రజసస్మృతం॥	**పుష్ప** న ఇది వికసించుటకును పూవుకును ముటు రక్తముకును పేరు
శష్పం స్యాత్ప్రతిభావానౌ శష్పంబాలతృణేऽపచ।	**శష్ప** న ఇది ప్రజ్ఞాభంగముకును లేత గడికిని పేరు
శిల్పంస్యాద్వేక్రియాయోగ్యే	**శిల్ప** న ఇది స్వవముకును శిల్పముకును పేరు
ఖప్ప క్రోధే బలాత్కృతౌ॥(10)	**ఖప్ప** పు ఇది కోపముకును బలాత్కారముకును పేరు
కృపా దయాయాం వ్యా సర్షౌ కృపోభారతపూరుష।	**కృపా** స్త్రీ ఇది దయకును పు వ్యాస మునికిని కృపాచార్యునకును పేరు
త్రపా లజ్జా కులటయో ర్వపా వివర మేదసో ॥ (11)	**త్రపా** స్త్రీ ఇది లజకును లంజకును పేరు **వపా** స్త్రీ ఇది రంధ్రముకును నాభీ సమీపమందుండు వస్త్రరూపమగు మేదస్సుకును పేరు
★ అథ పాంత త్రివర ★	
కుతప స్స్యాత్కుశే వాద్యే తపనే ఛాగకంబళే।	**కుతప** పు దర్భకును వాద్య విశేషముకును సూర్యునకును మేకబొచ్చుతోనేసిన కంబళికిని
కుతపో భాగినేయే స్యా ద్దక్షిణాంశే దివన్యచ ॥ (12)	మేనల్లునకును పగటియందెనిమిదవ ముహూర్తముకును పేరు
కుటపో మానభేదే స్యా	**కుటప** పు ఇది మానెడు ప్రమాణముకును

త్కుటపో నిష్కుటే మునౌ।	గృహోద్యానముకును ఒకమునికిని పేరు
విటప ఎల్లవే ఎద్గే	**విటప** పు ఇది చిగురుకును విటశ్రేష్ఠునకును
విస్తారే స్తంబ శాఖయో ॥ (13)	చిగుళ్ళుకొమ్మలు మొదలగువాటి గుంపునకును కాడకును కొమ్మకును పేరు
ఉలపస్పృణభేదే స్యా	**ఉలప** పు ఇది బల్బజ గడికిని న దటముగా
ద్గుల్మిన్యా ములఎం స్మృతం।	నల్లుకొన్నలతకును పేరు
కాశ్యప స్స్యాన్మునౌ మీన	**కాశ్యప** పు ఇది కణాదుడను మునికిని మత్స్య
భేదే భూమౌ తు కాశ్య పీ ॥ (14)	విశేషముకును ఈ స్త్రీ భూమికిని పేరు
ఉడుప(ంతు) న్తు ప్లవే చంద్రే	**ఉడుప** పు ఇది తెప్పకును పు చంద్రునకును పేరు
ప్రతాప ఖేద తేజసో ।	**ప్రతాప** పు ఇది దు ఖముకును ప్రతాపముకును పేరు
రక్తపో రక్షస ప్రోక్తో	**రక్తప** పు ఇది రాక్షసునకును స్త్రీ జలగకును
జలూకాయాం తు రక్తపా॥	పేరు
జిహ్వాఎ శ్వని మార్జారే	**జిహ్వప** పు ఇది కుక్కకును ఎల్లికిని పెదపులి
వ్యాఘ్ర చిత్రకయోరపి।	కిని చిరుతపులికిని పేరు
పాదప పాదపీరేస్త్రద్రౌ	**పాదప** పు ఇది పాదములుంచుకొను పీటకును
పాదుకాయాం తు పాదపా॥	స్త్రీ పాదుకకును పేరు
అనూపో మహాషే విద్యా	**అనూప** పు ఇది ఎనుబోతుకును త్రి నీరు
జ్జలప్రాయే తు వాచ్యవత్।	విస్తారముగానుంచు చోటుకును పేరు
ఆవాపో భాండ(పవనే) ఎవనే	**ఆవాప** పు క్షౌరముకును వ్యధపెటుటకును
పరిక్షేపాలవాలయో ॥	చెట్లపాదుకును పేరు
ఆక్షేపో భర్త్సనా కృష్టౌ	**ఆక్షేప** పు ఇది భయపెటుటకును ఆకరించుట
కావ్యాలంకృతిషు స్మృత ।	కును ఆక్షేపాలంకారముకును పేరు
ఎకోక్త్యా కశిపు ర్భక్తా	**కశిపు** పు ఇది ఎకోక్తి చేతను అన్న వస్త్రముల
చ్ఛాదనే చద్వయో పృథక్॥	కును పేరుగా రెంటికిని పేరు ఎకోక్తియందు కశిపూ అని ద్వివచనము
ఆకల్ప కల్పనే వేషే	**ఆకల** పు ఇది కల్పించుటకును అలంకరించుట కును పేరు
వికల్పో భ్రాంతి పక్షయో ।	**వికల** పు ఇది భ్రమకును వికల్పముకును పేరు

కచ్ఛపీ వల్లకీభేదే	**కచ్ఛపీ** స్త్రీ ఇది సరస్వతివీణకును ఆడు తాబేటి
ధుల్యాంక్షుద్రగదాంతరే ॥ (19)	కిని క్షుద్రరోగ విశేషముకును జెఱివాండ్రకుస్తీ
మల్ల బంధవిశేషేఽప	పటుకును పేరు
కచ్ఛప కుణపీ పున ।	**కుణపీ** స్త్రీ ఇది పీతిగోరింకయను పక్షికిని పు
విట్సారి కాయాం కుణప	దుగంధముకును శవముకును పేరు
పూతిగంధేశ వేఽచ॥	
కలాపో భూషణే బర్హే	**కలాప** పు ఇది అలంకారముకును నెమలిఎంఛ
తూణీరే సంహతావప।	ముకును అమ్ములపొదికిని సమూహముకును పేరు
★ అథ పాంతశ్చతుర్వర ★	
ప్రాప్తరూపోబుధేరమ్యే	**ప్రాప్తరూప** త్రి ఇది అభిరూప సురూపశబముల
ప్యభిరూప సురూపవత్॥	వలెనే పండితునకును మనోజ్ఞమైనదానికినిపేరు
బహురూపశ్శివే విష్ణౌ	**బహురూప** పు ఇది శివునకును విష్ణువుకును
ధూన కే సరరే స్మరే।	సరరసమను ధూపద్రవ్యముకును తొండకును
	మన్మథునకును పేరు
వృకధూపస్తు సరళ	**వృకధూప** పు ఇది దేవదారుబంకతో చేసిన
ద్రవకృత్రిమధూపయో ॥(22)	ధూపద్రవ్యముకును అనేకసుగంధ ద్రవ్యములతో
	చేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు
పరివాపస్తు పర్యస్తౌ	**పరివాప** పు విత్తనములు చల్లుటకును నీళ్ళు
జలస్థానే పరిచ్ఛదే।	నిలుచుచోటుకును గుడారముకును పేరు
ఉపతాపస్త్వ రాయాంస్యా	**ఉపతాప** పు ఇది తొందరపాటుకును పరితాప
దుత్తాపగదయోరప॥(23)	ముకును రోగముకును పేరు
అవలేపస్తు గర్వేస్యా	**అవలేప** పు ఇది గర్వముకును పూయుటకును
ల్లేపనే దూషణేఽచ।	దూషించుటకును పేరు
విప్రలాపో విరోధోక్తౌ	**విప్రలాప** పు విరోధవచనముకును అపార్థము
వపార్థ వచనేఽచ ॥ (24)	నిచ్చు వాక్యముకును పేరు
వృషాకపి శ్శివే విష్ణౌ	**వృషాకపి** పు శివునకును విష్ణువుకును అగ్నికిని
జ్వలనే చ వృషాకపి ।	పేరు
పరికంపో భయే కంపే	**పరికంప** పు ఇది భయముకును చలించుటకును పేరు

ऽపలాప ప్రేమ్ణ్యుపప్నావే॥
బీజపుష్పం మరువకే
తథా దమనకేऽ ఎచ।
హేమపుష్పం జపాపుష్పే
చంపకా శోకయోరపి॥
నాగపుష్పస్తు పున్నాగ
నాగకేసర చంపకే।
ఎండపుష్పమశోకేచ
జపాయాం చకుశేశయే॥ (27)
మేఘపుష్పంతు ఎండాభ్రే
నాదేయ జలయోరఎ।
జలకూపీ కూపగర్తే
పుష్కరిణ్యాం చ కథ్యతే॥
భవేచ్చామరపుష్పస్తు
చూతే కేతక కాశయో ।

అపలాప పు ప్రేమకును కప్పుపుచ్చుటకును పేరు
బీజపుష్ప న ఇది మరువముకును దమనము కును పేరు
హేమపుష్ప న ఇది మంకెనపువ్వుకును సంపెంగ పువ్వుకును అశోక పుష్పముకును పేరు
నాగపుష్ప పు పొన్నచెటుకును నాగకేసరపు చెటుకును సంపెంగ చెటుకును పేరు
పిండపుష్ప న ఇది అశోకపుష్పముకును మంకెన పూవుకును పద్మముకును పేరు
మేఘపుష్ప న ఇది వడగలికిని నదీజలముకును జలసామాన్యముకును పేరు
జలకూపీ స్త్రీ నూతికిని తటాకముకును పేరు
చామరపుష్ప పు మామిడి చెటుకును మొగలి చెటుకును రెల్లుకును పేరు

★ అథ ఫాంత వర ★

రేఫో రవర్ణే కథిత
కుత్సితే వాచ్యవన్మత ।
శఫం మూలే తరూణాం
స్యాదవాదీనాం ఖురేऽ ఎచ॥
గుంఫ స్స్యాద్గుంఫనే బాహ్వో
రలంకారేऽ ఎ కీర్తిత ।
శిఫా జటాయాం సరితి
మాంసకాయాం చ మాతరి॥ (2)

రేఫ పు ఇది రేఫకును త్రి కుటిలునకును పేరు
శఫ న ఇది చెటుపేరుకును గోవుమొదలగువాటి డెక్కకును పేరు
గుంఫ పు ఇది పుష్పాదులను గుచ్చుటకును బాహుపురికిని పేరు
శిఫా స్త్రీ ఇది చెటువూడకును శిఫానదికిని జటామాంసకిని తల్లికిని పేరు

★ అథ బాంతవర ★

పూర్వాఖ్యా పూర్వజేషుస్యా
దగ్రే ప్రాచి చ వాచ్యవత్॥
బింబం ఫలే బింబికాయాః

పూర్వ త్రి ఇది పూర్వమందుపుటిన దానికిని ముందుభాగమునకును తూర్పు దిశకును పేరు
బింబ న దొండపండుకును ప్రతి బింబము

ప్రతిబింబే చ మండలే ॥(1)
డింబ స్స్యాద్విప్లవ ప్లీహ్నో
రేరండే పుష్పసంచయే

స్తంబో గుచ్ఛే తృణాదీనా
మప్రకాండద్రుమేऽపచ॥
శంబ స్స్యాన్మసలాగ్రస్థ
లోహమండలకే ఎవౌ।
శుభాన్వితే చ
ఖర్వస్తుప్రాస్వే సంఖ్యాం
తరేऽపచ॥
కంబు శ్శంబూకగజయో
ర్గ్రీవావలయ శంఖయో ।
జంబూ స్సుమేరుసరితి
ద్వీప ద్రుమవిశేషయో ॥(4)
కంబి రంశే చ వంశస్య
ఖజాకాయా మపీష్యతే।
దర్వీ భవేత్ఖజాకాయాం
ఫణాయా మురగస్య చ॥(5)
దార్వీ దారు హరిద్రాయాం
దేవదారు హరిద్రయో ।
చార్వీతు శోభనా బుధ్యో
ర్లంబాశ్రీతిక్తతుంబయో ॥
★ అథ బాంత స్త్రివరః ★
కదంబ మాహు స్సద్ధార్ధే
నీపేऽ ప నికురుంబకే।
కాదంబ కలహంసేష్వో
ర్ద్విజిహ్వోభుజగే ఖలే॥

కును పు సూర్యాదిమండలముకును పేరు
డింబ పు ఇదిదేశోపద్రవముకును రొమ్మునకు నెడమ ప్రక్కనుండు మాంస విశేషముకును ఆముదపు చెటుకును పూలగుత్తికిని పేరు
స్తంబ పు ఇది గడి మొదలగువాటి దుబ్బుకును మానులేని చెటుకును పేరు
శంబ పు ఇది రోకటి పొన్నుకును వజ్రాయుధముకును త్రి భాగ్యవంతున కును పేరు
ఖర్వ పు పొటివానికిని సంఖ్యాభేదముకును పేరు
కంబు పు ఇది నత్తగుల్లకును ఎనుగకును కంరముకును శంఖముకును పేరు
జంబూ స్త్రీ ఇది మేరుపర్వతమందలి నదికిని జంబూద్వీపముకును నేరేడు చెట్టుకును పేరు
కంబి స్త్రీ ఇదివెదురులోని భాగముకును గరిటెకును పేరు
దర్వీ స్త్రీ ఇదిగరిటెకును పాముపడగకునుపేరు
దార్వీ స్త్రీ ఇది మానిపసపునకును దేవదారు చెటుకును పసపునకును పేరు
చార్వీ స్త్రీ పసపునకును బుదికిని పేరు
లంబా స్త్రీ ఇదిలక్ష్మికిని చేతియానుగచెటుకును పేరు
కదంబ పు ఇది తెల్లావాలకును కడిమి చెటుకును సమూహముకును పేరు
ద్విజిహ్వ పు సర్పముకును దుర్మారునకును పేరు

గజాహ్వో కరిఎప్పల్యాం
గజాహ్వో హస్తినాపురే।
నితంబో రోధస స్కంధే
శిఖరే చ కటీరకే ॥ (8)

గజాహ్వ స్త్రీ ఇది ఎనుగ ఎప్పలికిని హస్తినాపురికిని పేరు

హేరంబో విఘ్నరాజేస్యా
న్మహాషే శౌర్యగర్జి తే।
కలంబ స్సాయకే నీపే
నాళికాకే కలంబ్యఎ॥ (9)

నితంబ పు ఇది ఒడుకును చెటు మొదలుకును పర్వత శిఖరముకును స్త్రీల కటి ప్రదేశముకును పేరు

హేరంబ పు ఇది విఘ్నేశ్వరునకును ఎనుబోతుకును శౌర్యముచేత గరించుటకును పేరు

కలంబ పు ఇది బాణముకును కడిమిచెటుకును ఈ స్త్రీ తూటికూరకును పేరు

ప్రలంబో దైత్యభేదే స్యా
త్తాలాంకురక శాఖయో ।
ప్రలంబో హారభేదే స్యా
త్ప్రపుషేऽఎ పయోధరే॥ (10)

ప్రలంబ పు ప్రలంబాసురునకును తేగకును కొమ్మకును ముక్తాహారముకును సీసముకును కుచముకును పేరు

గంధర్వో మృగభేదే స్యా
త్పుంస్కోకిల తురంగయో ।
అంతరాభవసత్వే చ
గాయ నే ఖేచ రేऽఎచ॥

గంధర్వ పు ఇది కస్తూరిమృగముకును పురుష కోకిలకును అశ్వముకును అంతర ఎశాచముకును గానముచేయువానికిని గంధర్వుడనుదేవయోని విశేషునకును పేరు

గోతుంబశ్శీర్ణ వృంతే స్యా
ద్గవాదన్యా ఫలేऽఎచ।
భూజంబూరఎ గోధూమే
వికంకత ఫలేऽ ఎచ॥ (12)

గోతుంబ పు ఇది నక్కదోసకాయకును ఎన్నసాపరకాయకును పేరు

భూజంబూ స్త్రీ ఇది గోధుమలకును పుల్లవెలగపండుకును పేరు

★ అథ బాంతశ్చతుర్వర ★

చలజిహ్వో ఎతో వాంస్రే
క్రమేళక శునోరపి।
శతఎర్వా చ దూర్వాయాం
భాగ వస్య స్త్రియామఎ॥(13)

చలజిహ్వ త్రి ఘాతుకునకును పు ఒంటెకును కుక్కకును పేరు

శతపర్వా స్త్రీ ఇది గరికెగడికిని శుక్రాచార్యుని భార్యకును పేరు

రాజజంబూస్తు జంబూభి
ర్పిండఖర్జూరయోరపి।

రాజజంబూ స్త్రీ ఇది అల్లనేరేడు చెటుకును ముద ఖరూరముకును పేరు

★ అథబాంతపంచవర్ణ ★

ధూళీకదంబో నీపే స్యా	**ధూళీకదంబ** పు ఇది కడిమిచెటుకును నెమ్మి
త్తినిశే వరుణద్రుమే॥ (14)	చెటుకును ఉలిమిడిచెటుకును పేరు
గోరక్షజంబూ రోధూమే	**గోరక్షజంబూ** స్త్రీ ఇది గోధుమలకును జిబిలికె
తధా గోరక్షతండులే।	చెటుకును పేరు
సృగాలజంబూ రోతుంబే	**సృగాలజంబూ** స్త్రీ ఇది నక్కదోసచెటుకును
క్వాఎ ఘోంటాఫలే ఎ చ॥(15)	రేగుపండుకును పేరు

★ అథ భాంత వర ★

భస్స్యాచ్ఛుక్రే మయూఖే భా	**భ** పు ఇది శుక్రాచార్యునకును స్త్రీ కిరణము
భం నక్షత్రే ప్రకీర్తితం।	కును న నక్షత్రముకును పేరు
భూ పృధివ్యాం స్థానమాత్రే	**భూ** స్త్రీ ఇది భూమికిని ప్రదేశముకును పేరు

★ అథ భాంతో ద్వివర్ణ ★

స్వభూ ర్వేధస శార్ఙ్గిణి॥	**స్వభూ** పు ఇది బ్రహ్మకును విష్ణువుకును పేరు
శుభో యోగే శుభం క్షేమే।	**శుభ** పు పంచాంగయోగ విశేషముకును న మంగళముకును పేరు
నిభో వ్యాజసదృక్షయో	**నిభ** పు ఇది మిషకును త్రి ఉపమావాచకము కును పేరు
విభు శ్శివే ప్రభౌ నిత్యే।	**విభు** పు ఇది శివునకును ప్రభువుకును నిత్యున కును పేరు
శంభు ర్బ్రహ్మార్హితోర్హ రే॥ (2)	**శంభు** పు బ్రహ్మకును బుదదేవునకును శివు నకును పేరు
దంభస్తు కైతవే కల్కే	**దంభ** పు ఇది మిషకును డాంబికవేషముకును పేరు
డింభో బాలిశ పోతయో	**డింభ** పు ఇది మూరునకును బాలునకును పేరు
జంభో దైత్యాంతరే దంభే	**జంభ** పు ఇది జంభాసురునకును కపటము
జంబీరే భక్షణే ఽ ఎ చ॥ ( )	కును నిమ్మచెటుకును తినుటకును పేరు
కుంభ స్స్యాత్కుంభ కర్ణస్య	**కుంభ** పు ఇది కుంభాసురునకును విటునకును
సుతే వేశ్యాఎతౌ ఘటే।	కడవకును కుంభరాశికిని ఎనుగ కుంభసలము
రాశిభేదే ద్విపాంగే చ	కును న తెల్లతెగడకును గుగిలపు చెటుకును

కుంభం త్రివృతిగుగ్గులౌ॥ (4)	ఈ స్త్రీ పాటలవృక్షముకును నాచుకును ఎడత
కుంభీతు పాటలా వారి	కును ఔకు చెటుకును పేరు
పర్ణీ ఎరర కట్పలే।	
గర్భో భ్రూ ణేऽర్భ కే కుక్షౌ	**గర్భ** పు ఇది గర్భస ఎండముకును బాలునకును
సంధౌ ఎవననంకటే॥ (5)	కడుపునకును గర్భ సంధియను నాటకాంగముకును
లన్నే వహ్నౌ	వాతరోగముకును అన్నముకును అగ్నికిని పేరు
వధో జృంభో ముఖఖేం	**జృంభ** పు ఇది ఆవలింతకును వళ్ళు విరుపున
దాంగ భంగయో ।	కును వికసించుటకును పేరు
జృంభో మతో వికాసే చ	
స్తంభస్స్థాణ జడత్వయో ॥(6)	**స్తంభ** పు ఇది స్తంభముకును నిశ్చేషత్వముకును పేరు
రంభా కదళ్యప్సరసో	**రంభా** స్త్రీ ఇది అరటిచెటుకును అప్సర స్త్రీకిని
రంభోవైణవదండకే।	పు వెదురు కర్రకును పేరు
సభా సామాజికే ద్యూతే	**సభా** స్త్రీ ఇది సభికునకును జూదముకును
గోష్ఠీ మందిరయోరపి॥ (7)	సభకును చావడికిని పేరు
శోభా కాంతీ చ్ఛయోరుక్తా	**శోభా** స్త్రీ కాంతికిని అభిలాషకును పేరు
దృగ్భా పన్నగ వజ్రయో ।	**దృగ్భా** స్త్రీ ఇది సర్పముకును వజ్రాయుధము
	కును పేరు
నాభి ప్రాణ్యంగకే క్షత్రే	**నాభి** ఇది ఉదరమందలిసుడికిని పు క్షత్రియున
చక్రాంత శ్చక్రవర్తినో ॥(8)	కును చక్రమునడిమి రంధ్రముకును చక్రవర్తికిని
నాభి ప్రధానే కస్తూరీ	ప్రధానునకును కస్తూరికినిపేరు
మదేచక్వచిదీరిత ।	
★ అథభాంత స్త్రీవర్ణ ★	
కరభో మణిబంధాది	**కరభ** పు ఇది మణిబంధము మొదలు చిటికిన
కనిష్ఠాంతే క్రమెళకే॥ (9)	వ్రేలివరకునుండు హస్తము బవా ప్రదేశముకును
	ఒంటెకును పేరు
శరభ శ్శలభే చాష్టా	**శరభ** పు ఇది మిడుతకును ఎనిమిది కాళ్ళగల
ఎదేప్రోక్తో మృగాంతరే।	శరభమను మృగముకును ఒంటెకును పేరు
ఋషభ స్స్వరభేదే స్యా	**ఋషభ** పు సప్తస్వరములయందలి ఋషభ

దష్ట్రవరౌషధే వృషే॥(10)
శ్రేష్ఠార్థే చ వరాహ్వాన్య
ఉచ్చే రంధ్రే చ కర్ణయో ।
ఋషభీ శూకశంబ్యాం స్యా
న్నరాకార స్త్రియామఎ॥(11)
విధవాయాం శిరాలాయాం

స్వరముకును ఋషభమను ఓషధికిని ఎదుకును శ్రేష్ఠవాచకముకును పందితోకకును కణరంధ్రముకును ఈ స్త్రీ దూలగొండిచెటుకును మాచకమ్మకును విధవకును వృషవిశేషముకును పేరు

వృఎభ ఎుంగవే వృషే।
వల్లభో దయితేऽధ్యక్షే
కులీనా శ్వేऽఎ వల్లభ ॥
దుర్లభ కచ్ఛురే జ్ఞేయో
దుష్ప్రాపే వల్లభేऽ ఎ చ।
నికుంభ కథితోదంత్యాం
కుంభకర్ణ ఎుతేऽఎచ ॥(13)
కుసుంభో ఎామని మహో
రజనే చ కమండలౌ।
విష్టంభ ప్రతి బంధేऽ ఎ
(వైధవ్యేచ ప్రయుజ్యతే)
రోగభేదేऽఎ కీర్తిత ॥(14)
విస్రంభ కేళికల హా
విశ్వాసే ప్రణయేऽ ఎ చ।
విష్కంభో యోగభేదేస్యా
ద్విస్తార ప్రతిబంధయో ॥(15)
రూఎకాంగ ప్రభేదేచ
బంధభేదే చ యోగినాం।
కకుభో రాగభేదేऽ ఎ
వీణాంగేऽర్జు న పాదపే॥(16)
ఆరంభస్తు త్వరాయాంస్యా
దుద్యమే వధదర్పయో ।

వృషభ పు శ్రేషునకును ఎదుకును పేరు
వల్లభ పు ఇది భర్తకును అధిపతికిని మంచి జాతి గుఱ్ఱముకును పేరు
దుర్లభ పు ఇది కచ్ఛోరముకును త్రి పొంద శక్యముగాని దానికిని ప్రయమైన దానికిని పేరు
నికుంభ పు ఇది నాగదంతిచెటుకును నికుంభాసురునకును పేరు
కుసుంభ పు ఇది బంగారుకును కుసుంభాపువ్వుకును కమండలముకును పేరు
విష్టంభ పు ఇది ప్రతిబంధముకును రోగవిశేషముకును పేరు
విస్రంభ పు ఇది ప్రణయకలహముకును విశ్వాసముకును ప్రేమకును పేరు
విష్కంభ పు ఇది పంచాంగయోగవిశేషముకును విస్తారముకును విఘ్నముకును నాటకాంగముకును యోగబంధవిశేషముకును పేరు
కకుభ పు ఇది కకుభరాగముకును వీణకరిదెకును కొడిశచెటుకును పేరు
ఆరంభ పు ఇది వేగిరపాటుకును ప్రయత్నముకును చంపుటకును దర్పముకును పేరు

సురభి శ్చంపకే స్వర్ణే
జాతీఫలవసంతయో ॥ (17)
గంధోపలే సౌరభేయ్యాం
నల్లకీ మాతృభేదయో ।
సుగంధే చ మనోజ్ఞే చ
వాచ్యవత్సురభి స్స్మృతం ॥ (18)
సనాభి స్సదృశే జ్ఞాతా
వాత్మభూర్వేధస స్మరే ।
వర్షా భూ పునర్నవాయాం
స్త్రవే కించుళకేऽపచ
దుందుభి ర్తితిజే భేర్యా
మక్షబిందుత్రికద్వయే ॥ (20)
వైదర్భం వాక్య వక్తృత్వే
వైదర్భశ్చ నృపాంతరే ।
గర్దభో గంధభేదే స్యా
దర్దభం కైరవేఖరే ॥ (21)
గర్ద భో దర్గభీ క్షుద్ర
రోగజంతువిశేషయో ।
కకుప్శోభా దిశో శ్శాస్త్రే
ప్రవేణ్యాం చంపకస్రజి ॥ (22)

★ అథభాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

లవ్మస్తంభ సువర్ణే చ
స్తంభ ప్రారంభయోరపి ।
శాతకుంభం సువర్ణే స్యా
చ్ఛాతకుంభోऽశ్వమారకే ॥

★ అథ మాంత వర ★

మశ్శివేమా రమాయాంస్యా
న్మా నిషధే వ్యయంమతం ।

సురభి పు ఇది సంపెంగచెటుకును బంగారుకును జాజికాయకును వసంతఋతువుకును గంధపు గుళికె కును స్త్రీ కామధేనువుకును అందుగు చెటుకును మాతృ విశేషముకును త్రి పరిమళించు దానికిని మనోహరమైన దానికిని పేరు

సనాభి త్రి ఇది సమానమైనదానికిని పు జాతికిని పేరు

ఆత్మభూ పు ఇది బ్రహ్మకును మన్మథునకును పేరు

వర్షాభూ పు ఇది గలిజేరుచెటుకును కప్పుకును వానపాముకును పేరు

దుందుభి పు ఇది రాక్షసునకును పాచిగ లాటలందలి ఇత్తిగకును పేరు

వైదర్భ న ఇది వాక్యచమత్కారముకును పు విదర్భదేశపు రాజుకును పేరు

గర్దభ పు ఇది పరిమళవిశేషముకును న తెల్లకలువకును పు గాడిదకును ఈ స్త్రీ రోగవిశేషముకును జంతువిశేషముకును పేరు

కకుప్ స్త్రీ ఇది శోభకును దిక్కుకును శాస్త్రముకును ఎనుగమీదపరచెడు చిత్రకంబళికిని పేరు

అవస్తంభ పు ఇది బంగారుకును నిశ్చేషత్వముకును ప్రారంభముకును పేరు

శాతకుంభ న ఇది బంగారుకును కారెనుబోతుకును పేరు

మ పు ఇది శివునకును స్త్రీ లక్ష్మికిని నిషేధముకును పేరు

★ అధమాంతో ద్వివర ★

కిం వితర్కే పరిప్రశ్నే
క్షేపేనిందాప్రకారయో ॥ (1)
దమస్తు దమధే దండే
కర్దమే దమనేऽప చ।

గమోద్యూత ప్రభేదేస్యా
దపర్యాలోచనేऽధ్వని॥
ద్రుమ స్తరౌ పారిజాతే
ద్రుమ కింపురుషేశ్వరే।
భ్రమోऽంబు నిర్గమేభ్రాంతౌ
కుందాఖ్యే శిల్పి యంత్రకే॥(3)
(మూర్ఛాయాం చ జలా వర్తే
భ్రమణే చ భ్రమోవిదు)
వామం శీతే తుషారే చ
చందనే చ వామం విదు ॥
రమాలక్ష్మ్యాం రమ కాంతే
రక్తా శోక ద్రుమే స్మరే।
యమో దండధరే ధ్వాంక్షే
సంయమే యమజేऽపచ ॥ (5)
శరీర సాధనాపేక్ష
నిత్యకర్మణి చోచ్యతే।
క్రమ శ్శక్తౌ ఎరీపాట్యాం
క్రమశ్చరణకంఎయో ॥
క్షౌమ మట్టే దుకూలే స్యా
దత సీవననేऽప చ।
క్షేమం స్యాన్మంగళే లబ్ధ
రక్షణే చోరకేऽప చ॥(7)

కిమ్ త్రి ఇది ఊహకును అడుగుటకును ఆక్షేపించుటకును నిందకును విధముకును పేరు
దమ పు ఇది తపస్క్లేశాదులను సహించుటకును దండోపాయముకును బురదకును బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహత్వముకును పేరు
గమ పు ఇది ద్యూతభేదముకును ఆలోచించక పోవుటకును మారముకును పేరు
ద్రుమ పు ఇది వృక్షముకును పారిజాతపుచెట్టుకును కింపురుషనాయకునకును పేరు
భ్రమ పు ఇది నీటికాలువకును భ్రాంతికిని కుందమనెడి సానపట్టు చక్రముకును మూర్ఛ రోగ విశేషముకును నీటిసుడికిని తిరుగుటకును పేరు
వామ న ఇది చల్లదనముకును మంచుకును మంచిగంధముకును పేరు
రమా స్త్రీ ఇది లక్ష్మికిని పు పెనిమిటికిని రక్తాశోక వృక్షముకును మన్మథునకును పేరు
యమ పు ఇది దక్షిణదిక్పాలునకును జముడు కాకికిని నియమముకును త్రి కవలవాండ్లకును పు దేహసాధనమునపేక్షించునిత్యకర్మకును పేరు

క్రమ పు ఇది సామర్థ్యముకును పరిపాటికిని పాదముకును చలించుటకును పేరు
క్షౌమ న ఇది కోటబురుజుమీదిశాలకును పెలిపటు వస్త్రముకును అగిసెనారతోసేసిన వస్త్రముకును పేరు
క్షేమ న ఇది శుభముకును పొందబడినరక్షణ గలదానికిని చోరకమనుగంధద్రవ్యముకును స్త్రీ

క్షేమాధనహారీ గౌర్యో
క్షమ ఖ్యా క్షమాన్వితే।
క్షితిక్షాంత్యో క్షమాఖ్యాతా
వాతే శక్తే చ వాచ్యవత్॥(8)
ఆమో రోగే తద్విశేషే
ప్యామోఽపక్వేతు వాచ్యవత్।
కామ స్మరేఽభిలాషే చ
కామో రేతో నికామయో ॥(9)
అవ్యయం త్వ భ్యనుజ్ఞయాం
యామస్తు ప్రహరేవ్రతే।

శ్యామ స్స్యాన్మేచకే వృద్ధ
దారకే హరితే ఘనే ॥ (10)
వటద్రుమే ప్రయాగస్య
శ్యామ శ్యామా తు వాగుజౌ।
అప్రసూతాంగనాయాం చ
తథా సోమలతౌషధౌ ॥ (11)
త్రివృతా శారిబాగుంద్రా
నిశాకృష్ణా ప్రయంగుషు।
శ్యామా నీల్యాం ఎ కే శ్యామం
మరిచే లవణాంతరే॥
శ్యామో దమనకే గంధ
తృణే శ్యామే భిధేయవత్।
గుల్మస్తుంబే ప్లీహ్నా ఘుట్ట
సైన్యయో స్సైన్య రక్షణే ॥(13)
గుల్మీ స్యాదామలక్యేలా
ఎర్ణికావస్త్రవేశ్మసు।

చండమనెడు గంధద్రవ్యముకును పార్వతికిని పేరు
క్షమ పు ఇది ఓరిమిగలవానికిని **క్షమా** స్త్రీ భూమికిని ఓరిమికిని త్రి ఇష్టమైనదానికిని సమరమైనదానికిని పేరు
ఆమ పు ఇది రోగముకును రోగవిశేషముకును త్రి వచనముగాని దానికిని పేరు
కామ పు ఇది మన్మథునకును కోరికకును రేతస్సుకును మిక్కిలియనుటకును అ అంగీకరించుటకును పేరు
యామ పు ఇది జాముకాలముకును నియమముకును పేరు
శ్యామ పు ఇది నలుపువరముకును బొదికూరకును ఆకుపచ్చవర్ణముకును మబ్బుకును ప్రయాగయందలి వటవృక్షముకును స్త్రీ క్రాలుచెటుకును సంతానముకలుగని స్త్రీకిని సోమలతకును తెల్ల తెగడకును నల్లసుగంధి పాలచెటుకును నాగముస్తకును పసుపునకును ఎప్పలిచెటుకును ప్రేంకణపుచెటుకును నీలిచెటుకును పు కోకిలకును న మిరియముకును సంధులవణముకును పు దమనవృక్షముకును సుగంధిచెటుకును త్రి నల్లనిదానికిని పేరు

గుల్మ పు ఇది దుబ్బకును వక్షముయొక్క ఎడమభాగమందుండు మాంసవిశేషముకును నీళ్ళరేవుకును సైన్యవిశేషముకును సేనా నివేశముకు వేయు ఆవరణకును స్త్రీ ఉసిరిగచెటుకును ఎలచెటుకును గుడారముకును పేరు

జాల్మ స్స్యాత్పామరేక్రూరే
జాల్మోఽసమీక్ష్య కారిణి॥(14)
గ్రామ స్స్వరే సంవసధే
బృందే శబ్దాదిపూర్వక ।

భీమోఽమ్లవేత సే శంభౌ
ఘోరేచాఽప వృక్షోదరే॥
యుధ్మస్సంగ్రామధనుషో
రిష్మ కామ వసంతయో ।
తోక్మం కర్ణ మలే తోక్మో
హరితే చ హరిద్యవే॥
రుక్మం చ కాంచనే లోహే
ఖర్మంక్షౌమే చ పౌరుషే।
ధర్మ పుణ్యే యమే న్యాయే
స్వభావా చారయో క్రతౌ॥(17)
ఉపమాయామహింసాయాం
చాపే చోప నిగద్యతే।
ఘర్మ స్స్యాదాతపే గ్రీష్మేఽ
ప్యుష్ణ స్వేదాంభసోరపి॥(18)
జిహ్మస్తుకుటిలే మందే
జిహ్మస్సగరుపాదపే।
సూక్ష్మ(స్యా)స్స్యాత్కతకేఽధ్యాత్మే
ప్యణౌ సూక్ష్మోఽల్పకేఽన్యవత్॥
భీష్మస్తు భీషణే రుద్రే
గాంగేయే చ నిశాచరే।
శుష్మం తేజోఽర్కయోరుక్తం

సూమం క్షీరే నభస్యపి॥

జాల్మ త్రి ఇది మూఢునకును క్రూరునకును ఆలోచించకపనిచేయువానికిని పేరు

గ్రామ పు ఇది సంగీతస్వరముకును పల్లెటూరు కును శబ్దాదులు పూర్వమందుగల గ్రామపదము కును సమూహముకును పేరు

భీమ పు ఇది పుల్లప్రబ్బలిచెట్టుకును శివునకును భయానకరసముకును భీమునకును పేరు

యుధ్మ పు ఇది యుద్ధముకును ధనుస్సుకును పేరు

ఇష్మ పు ఇది మన్మథునకును వసంతునకును పేరు

తోక్మ న ఇది గులిమికిని పచ్చవర్ణముకును పచ్చయవలకును పేరు

రుక్మ న ఇది బంగారుకును నల్లఉక్కుకును పేరు

ఖర్మ న ఇది పటుబటకును పౌరుషముకును పేరు

ధర్మ పు ఇది అదృషముకును పు యమున కును పు న్యాయముకును స్వభావముకును ఆచారముకును యజ్ఞముకును ఉపమానము కును అహింసకును పు ధనుస్సుకును పేరు

ఘర్మ పు ఇది ఎండకును గ్రీష్మఋతువుకును వేడిమికిని చెమటకును పేరు

జిహ్మ త్రి ఇది కుత్సితముకును అలసునకును పు ఇది గ్రంధితగరపు చెట్టుకును పేరు

సూక్ష్మ పు ఇది ఇండుగచెట్టుకును బ్రహ్మపదార్థ ముకును నెరసుకును త్రి అల్పమైన దానికిని పేరు

భీష్మ పు ఇది భయానకరసముకును శివునకును భీష్మునకును రాక్షసునకును పేరు

శుష్మ న ఇది ప్రకాశముకును పు సూర్యున కును పేరు

సూమ న ఇది క్షీరముకును ఆకాశముకును పేరు

దస్మస్తు యజమానే స్యా
దఎ చౌరే హుతాశనే।
రామ పశువిశేషే స్యా
జ్జామదగ్న్యే హలాయుధే॥(21)
రాఘవే చాఽత శ్వేత
మనోజ్ఞేషు చ వాచ్యవత్।
రామాంగనా వాంగుళయో
రామం వాస్తుకకుషయో ॥(22)
వామం సవ్యేప్రతీపే చ
ద్రవిణే చాతిసుందరే।
పయోధరే హరే కామే
విద్యాద్వామాఎ చస్త్రియాం॥(23)
వామీస్పృగాలీ కరభీ
రాసభీ బాడభీషు చ।
పద్మ స్స్యాత్పన్నగే వ్యూహే
నిధౌ సంఖ్యాంతరేఽంబుజే॥
పద్మకే బిందుజాలేఽఎ
పద్మాభాంగే శియోరపి।

సోమ కుబేరే ఎత్పదేవతాయాం
వసుప్రభేదే చ సుధాకరే చ।
ద్రివ్యౌషధీ సోమలతా సమీర
కర్పూరనీ రేఘు చ వానరే చ॥(25)

భూమి క్షితౌ స్థానమాత్రే
వమి ర్వాంతౌ హుతాశనే।
రశ్మిరంశౌ ప్రగ్రహే చ
జామి స్స్వసృకుల స్త్రియో ॥ (26)

దస్మ పు ఇది యజ్ఞముచేయువానికిని దొంగ కును అగ్నికిని పేరు

రామ పు ఇది వృకమారమను మృగముకును పరశురామునకును బలరామునకును శ్రీరాము నకును త్రి నల్లనిదానికిని తెల్లనిదానికిని మనో హరమైన దానికిని స్త్రీ ఆడుదానికిని ఇంగిలీ కముకును న చక్రవర్తి కూరకును కుషవ్యాధికిని పేరు

వామ న ఇదిఎడమభాగముకును ప్రతికూలము కును ధనముకును మిగులచక్క దనముకును పు మేఘముకును శివునకును మన్మథునకును స్త్రీ చక్కని స్త్రీకిని ఈ స్త్రీ ఆడజాతులైన నక్క కును ఒంటెకును గాడిదకును అశ్వముకును పేరు

పద్మ పు ఇది సర్పవిశేషముకును పు పద్మవ్యూహము కును కుబేరుని పద్మనిధికిని సంఖ్యావిశేషముకును తామరపువ్వుకును న పద్మకాషమను ఓషధికిని ఎనుగ యొడలియందలి తెల్లపొడమచ్చలకును స్త్రీ పద్మ కాంతివంటి కాంతిగల స్త్రీకిని లక్ష్మికిని పేరు

సోమ పు ఇది కుబేరునకును సోముడను ఎత్పదేవతకును అష్టవసువులలోనొకదానికిని చంద్రున కును దేవలోకమందలి ఓషధికిని సోమలతకును వాయువుకును కర్పూరముకును జలముకును వానర విశేషముకును పేరు

భూమి స్త్రీ ఇది భూమికిని ప్రదేశముకును పేరు

వమి స్త్రీ ఇది వమనునకును అగ్నికిని పేరు

రశ్మి స్త్రీ ఇది కిరణముకును కళ్ళెముకును పేరు

జామి స్త్రీ ఇది తోబుటువుకును కులస్త్రీకిని పేరు

నేమి స్త్రీకాయాం కూపస్య
చక్రాంతే తినిశద్రుమే।

నేమ కాలేऽవధౌ గర్తే
ప్రకారే కైతవేऽ చ॥
క్రిమి స్స్యాత్కృమివత్కీటే
లాక్షాయాం కృమిలేఖరే।
కామి స్స్యాత్కాముకే రత్యాం
హోమి స్సర్పిష పావకే॥
ఊర్మిస్తు రంగే పీడాయాం
వేగే భంగ ప్రకాశయో ।
ఉత్కంరా వస్త్రసంకోచ
లేఖయోరఽ కీర్తితా॥ (29)
లక్ష్మీశ్శ్రీరివ సంపత్తి
శోభాపద్మాప్రియంగుషు।
కిర్మీ పలాలే శాలాయాం
లోహపుత్త్రాము దీరితా॥
శమీసక్తు ఫలాయాం చ
శింబా యామఽ (వలులౌ) వాగుజౌ।
బ్రాహ్మీతు భారతీ సోమ
వల్లరీ బ్రహ్మశక్తిషు॥ (31)
ఖంజికాపంక గడకా
శాకభేదేషు చ స్మృతా।
సమా వర్షే సమంతుల్యే
సాధౌ సదృశేऽన్యవత్॥(32)

సీమాऽऽఘాటే వ్రతాక్షేత్రే
మర్యాదా వేలయోరపి।

నేమి స్త్రీ ఇది నూతిమీద నీళ్ళు తీయుటకు కట్టిన గిలక మొదలయిన వాటికిని చక్రము యొక్క అంచుకును పు నెమ్మిచెటుకును పేరు

నేమ పు ఇది కాలముకును అంతముకును గోతికిని ప్రాకారముకును మిషకును పేరు

క్రిమి పు. ఇది పురుగుకును లక్కకును **కృమి** త్రి పురుగులు పట్టినదానికిని పు గాడిదకును పేరు

కామి పు ఇది విటునకును స్త్రీ రతీదేవికిని పేరు

హోమి పు ఇది సేతికిని అగ్నికిని పేరు

ఊర్మి ఇది అలకును బాధకును వేగముకును భంగముకును ప్రకాశముకును పేడుకకును (ఇషవస్తువయందాసక్తి) బటుకుచ్చెళ్ళపంక్తికిని పేరు

లక్ష్మీ స్త్రీ ఇది శ్రీ అను శబ్దమువలెనే సమృద్ధికిని కాంతికిని లక్ష్మికిని ప్రేంకణపుచెట్టుకును పేరు

కిర్మి స్త్రీ ఇది మాంసముకును గృహవిశేషము కును లోహపుబొమ్మకును పేరు

శమీ స్త్రీ ఇది జమ్మిచెటుకును కాయధాన్యము లపొటుకును క్రాలుచెటుకును పేరు

బ్రాహ్మీ స్త్రీ ఇది సరస్వతికిని సోమలతకును శివుని సప్తమాతృకలలో నొకతెకును గంటుభారం గికిని మత్స్యవిశేషముకును పొన్నగంటికూరకును పేరు

సమా పు నిత్యబహువచనం ఇది సంవత్సరము కును త్రి ఉపమావాచకముకును యోగ్యమైన దానికిని సమానమైనదానికిని పేరు

సీమా స్త్రీ ఇది పొలిమేరకును ఉనికికిని వరిమడి కిని హద్దుకును ఒడుకును పేరు

క్షుమా ऽతసీ నీలికయో	**క్షుమా** స్త్రీ ఇది అగిసెచెటుకును నిలిచెటుకును పేరు
(రుమా)ర్నుమా నామ్నివరద్యుతౌ॥(33)	**సుమా** స్త్రీ ఇద పేరుకును శ్రేషకాంతికిని పేరు
ఉమాతసీ హైమవతీ	**ఉమా** స్త్రీ ఇది అగిసెచెటుకును పార్వతికిని
హరిద్రాకీర్తి కాంతిషు।	పసపునకును కీర్తికిని ప్రకాశముకును పేరు
రుమా సుగ్రీవ దారేషు	**రుమా** స్త్రీ ఇది సుగ్రీవుని భార్యకును సంబరీదేశ
విశిష్టలవణాకరే॥ (34)	మందలి ఉప్పుగనికిని పేరు
★ అథ మాంత త్రివర్ణ ★	
ఉత్తమా దుద్గికాయాంస్యా	**ఉత్తమా** స్త్రీ ఇది చిరుపాలచెటుకును త్రి
దుత్కృష్టే చోత్తమేऽన్యవత్।	శ్రేషమైనదానికిని యోగ్యమైనదానికిని పేరు
మధ్యమ స్స్యాత్స్వరే మధ్యే	**మధ్యమ** పు ఇది మధ్యమస్వరముకును నడుము
మధ్యదేశే చ మధ్యజే॥ (35)	కును పు మధ్యప్రదేశముకును త్రి మధ్యయందె
వాచ్య వన్మధ్యమాతూక్తా	నదానికిని స్త్రీ ఇది పౌర్ణమాస్యకును క్రొత్తగా
రాకా దృష్టరజ స్త్రియో ।	రజస్వలయైన స్త్రీకిని తామరదుదుకును 3 అక్షర
కర్ణి కా త్ర్యక్షరచ్ఛంద	ముల ఛందముకును చేతినడిమి వ్రేలికిని పేరు
కరమధ్యాంగుళీషుచ॥ (36)	
లధమ కుత్సితే న్యూనే	**అధమ** త్రి కుటిలమైనదానికిని తక్కువయైన
	దానికిని పేరు
ప్రక్రమోऽవసరేక్రమే।	**ప్రక్రమ** త్రి ఇది సమయముకును వరుసకును పేరు
విక్రమ క్రాంతిమాత్రేస్యా	**విక్రమ** పు ఇది ఆక్రమించుటకును శౌర్యాతిశయ
ద్విక్రమ శ్శక్తిసంఎది॥	ముకును పేరు
సంక్రమ క్రమణే సమ్య	**సంక్రమ** పు ఇది ఆక్రమించుటకును నీటికాలువ
గ్వారి సంచారయంత్రకే।	లు మొదలయిన వాటిపైని సంచరించుటకును
	కటిన వంతెన మొదలయిన వాటికిని పేరు
నిష్క్రమో బుద్ధిసంపత్తౌ	**నిష్క్రమ** పు ఇది బుదిబలముకును బయలుదేరు
నిరమే దుష్కులేऽ ఎ చ॥	టకును చెడకులముకును పేరు
ఆగమ శ్శాస్త్ర ఆయాతే	**ఆగమ** పు ఇది శాస్త్రముకును వచ్చుటకును పేరు
విభ్రమో భ్రాంతి హావయో ।	**విభ్రమ** పు ఇది భ్రమకును స్త్రీలవిలాసవిశేష
	ముకును పేరు

సంభ్రమస్తు భయేऽ ఎ స్యా	**సంభ్రమ** పు ఖది భయముకును భయాదులచేత
త్సంవేగా దరయోరపి॥	నైన తొందరకును ఆదరముకును పేరు
విద్రుమో రత్నవృక్షేస్యా	**విద్రుమ** పు ఇది పగడపు చెటుకును పగడము
త్ప్రవాళే పల్లవేऽ ఎ చ।	కును చిగురు ఆకుకును పేరు
ఆశ్రమో బ్రహ్మచర్యాది	**ఆశ్రమ** పు బ్రహ్మచర్యముమొదలగు 4ఆశ్రమము
చతుష్కేऽ ఎ మరేऽ ఎచ॥(40)	లకును యత్యాదుల నివాస సానముకును పేరు
సత్తమశ్చాన్య వత్పూజ్యే	**సత్తమ** త్రి ఇది పూజ్యమైన దానికిని శ్రేష్ఠమైన
శ్రేష్ఠసాధీయసోరపి।	దానికిని యోగ్యమైన దానికిని పేరు
నియమో యంత్రణాయాంస్యా	**నియమ** పు ఇది నియమించుటకును ప్రతిజ్ఞ
త్ప్రతిజ్ఞాయాంచ నంయమే॥(41)	కును వ్రతనిషకును పేరు
నిగమోవాణిజే పుర్యాం	**నిగమ** పు ఇది వర్తకునకును పటణముకును
పధి వేదే వణిక్పథే।	మారముకును వేదముకును బజారుకును పేరు
నైగమ స్స్యాదుప నిష	**నైగమ** పు ఇది ఉపనిషత్తుకును వర్తకునకును
ద్వణిజోర్నాగరేऽ ఎ చ॥(42)	శాంరికిని పేరు
కలమో లేఖినీ చౌర	**కలమ** పు ఇది వ్రాతకలముకును దొంగకును
శాలిలా క్షారసేషు చ।	కలమధాన్యముకును లాక్షారస ముకును పేరు
తలిమం కుట్టిమే తల్పే	**తలిమ** న ఇది రాతితో కటుబడిన భూమికిని
చంద్రహాసే వితానకే॥(43)	శయ్యకును పెద కత్తికిని ఛాదినీకిని పేరు
పరమం స్యాదనుజ్ఞాతేऽ	**పరమ** అ ఇది అంగీకరించబడిన దానికిని త్రి
ప్యవ్యయం పరమంపరే।	శ్రేష్ఠమైన దానికిని ముఖ్యమైన దానికిని మొదటి
పరమం స్యాత్ప్రధానాద్యో	దానికిని ఓంకారముకును పేరు
రోంకారేऽ ఎ త ధోచ్యతే॥	
కుసుమం పుష్పఫలయో	**కుసుమ** న ఇది పుష్పముకును ఫలముకును
స్త్రీరజో నేత్రరోగయో ।	ముటురక్తముకును నేత్రరోగముకును పేరు
కృత్రిమం రచితే ప్రోక్తం	**కృత్రిమ** త్రి చెయ్యబడిన దానికిని న అందుగబంకతో
న్వల్కే లవణాంతరే॥	చేసిన ధూపద్రవ్యముకును విడ్లవణ ముకును పేరు
సుషమం చారు సమయో	**సుషమ** త్రి సుందరమైన దానికిని సమమైన
స్సుష్ఠమా ఎరమద్యుతౌ।	దానికిని స్త్రీ ఉత్కృష్ట కాంతికిని పేరు

సుషమ శ్శిశిరే చారౌ
సుషీమ పన్నగాంతరే ।(46)
పంచయో రాగభేదే స్యా
త్పంచానామప పూరణే।
పంచమ శ్చతురే వ్యాద్యే
పంచమీ పాండవస్త్రియాం॥

సుషీమ త్రి చల్లని దానికిని సుందరమైన దానికిని పు సర్పవిశేషముకును పేరు
పంచమ పు ఇది రాగవిశేషముకును ఐదవ దానికిని స్త్రీ నేర్పరికిని మనోహరమైన దానికిని ఈ స్త్రీ ద్రౌపదికిని పేరు

గౌతమ శ్శాక్యసింహే చ
మునిభేదేऽధ గౌతమీ।
రోచన్యామంబికాయాం చ
దాడిమ కర్కకైలయో ॥

గౌతమ పు ఇది బుదదేవునకును గౌతమ మునికిని ఈ స్త్రీ గోరోచనముకును పార్వతికిని పేరు
దాడిమ పు ఇది దానిమ్మ చెటుకును ఎలకి చెటుకును పేరు

గోధూమో నాగరంగే స్యా
ద్భేషజ వ్రీహిభేధయో ।
వ్యాయామోదుర్గ సంచారే
వ్యాయామ పౌరుషేऽపి చ॥(49)
విలోమస్తు ప్రతీప స్యా
ద్భుజంగే వరుణేశుని।
ఆమలక్యాం విలోమీ చ
విలోమం చాऽరఘట్టకే॥(50)
గోలోమీ శ్వేతదూర్వాయాం
షడ్గ్రంథా వారయోషితో ।
ప్రతిమా దంతబంధే స్యా
దజస్యాను కృతావపి॥(51)

గోధూమ పు ఇది నారింజ చెటుకును ఓషధి విశేషముకును గోధుమ ధాన్యముకును పేరు
వ్యాయామ పు ఇది వంతెనకటుకును పౌరుషముకును పేరు
విలోమ త్రి ఇది ప్రతికూలమైన దానికిని పు సర్పముకును వరుణ దేవునకును కుక్కకును ఈ స్త్రీ ఉసరిగచెటుకును న పెదబావికినిపేరు
గోలోమీ స్త్రీ ఇది తెల్లగరికెకును వసకును వేశ్యకును పేరు
ప్రతిమా స్త్రీ ఇది గజదంతము యొక్క కట్టుకును విష్ణు వినాయకాది ప్రతిమకును పేరు

★ అథమాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

ప్లవంగమ కపౌ భేకేऽ
నుపమ స్సుందరేऽన్యవత్।
సుప్రతీకస్య యోషాయాం
భవేదనుపమామతా॥

ప్లవంగమ పు ఇది కోతికిని కప్పకును పేరు
అనుపమ త్రి ఇది సుందరమైనదానికిని స్త్రీ ఈశాన్యదిగజముయొక్క భార్యకును పేరు

అభ్యాగమో ంతికే ఘాతే విరోధా భ్యుద్గమాజిషు।	**అభ్యాగమ** పు ఇది సమీపముకును చంపుట కును వైరముకును అభిముఖముగా వచ్చుట కును యుద్ధముకును పేరు
యాత యామస్తు జీర్ణే స్యా త్పరిభుక్తోజ్ఝితే (ఝచ)ఽ ఏ చ॥(53)	**యాతయామ** త్రి ఇది శిథిలమైన దానికిని అను భవించబడిన దానికిని విడచిపెటబడిన దానికిని పేరు
దండయామస్తు కీనా శే దివసే కుంభసంభవే।	**దండయామ** పు ఇది యమునకును దినము కును అగస్త్యమునికిని పేరు
సార్వభౌమస్తు దిఙ్నాగే సర్వపృథ్వీఏతావఏ॥(54)	**సార్వభౌమ** పు ఇది ఉత్తర దిగజముకును చక్రవర్తి కిని పేరు
పరాక్రమో విక్రమేస్యా త్సామర్థ్యో ద్యోగయో రపి।	**పరాక్రమ** పు ఇది పరాక్రమముకును శరీరబల ముకును ప్రయత్నముకును పేరు
ఉపక్రమ స్స్యాదుపధా చికిత్సారంభ విక్రమే॥(55)	**ఉపక్రమ** పు మంత్రిమొదలగు వారిని రహస్యముగా ధర్మాదులచేత పరీక్షించుటకును రోగ చికిత్సకును ప్రారంభముకును పరాక్రముకును పేరు
జలగుల్మో జలావర్తే కచ్ఛపే జలచత్వరే।	**జలగుల్మ** పు ఇది నీటిసుడికిని తాబేటికిని నాలుకాలువలు కలిసినచోటుకును పేరు
మహాపద్మ స్స్మృతో నాగ నిధి సంఖ్యాంతరేఽ ఏ చ॥	**మహాపద్మ** పు ఇది సర్పవిశేషముకును కుబేరుని నిధికిని సంఖ్యాభేదముకును పేరు
అభ్యుపగమ స్స్వీకారే సమీ పాగమనేఽ ఏ చ।	**అభ్యుపగమ** పు స్వీకరించుటకును దగరకు వచ్చుటకును పేరు
నక్షత్రనేమి శ్శీతాంశౌ రేవత్యాం చ ధృవే క్వచిత్॥	**నక్షత్రనేమి** పు చంద్రునకును స్త్రీ రేవతీ నక్షత్ర ముకును పు ధ్రువునకును పేరు
★ అథయాంతవర ★	
య స్సర్వనామా నిలయో ర్జ్యా మౌర్వీమాతృభూమిషు।	**య** త్రి ఇది సర్వనామముకును వాయువుకును పేరు **జ్యా** స్త్రీ ఇది వింటినారికిని తల్లికిని భూమికిని పేరు
ద్యురగ్నౌ దివసేఽ ఏస్యా ద్ద్యౌస్స్వర్గ సురవర్త్మనో॥(1)	**ద్యు** పు ఇది అగ్నికిని న దినముకును పేరు **ద్యౌ** స్త్రీ ఇది స్వరముకును ఆకాశముకును పేరు

★ అథ యాంతో ద్వివర్ణ ★

జయో జయంతే విజయే జయా దుర్గా గ్నిమంథయోం । జయంతీ తిథిభేదో మా నఖీ పధ్యాను చ స్మృతా॥	**జయ** పు ఇది ఇంద్రపుత్రునకును శత్రువులను పారదోలుటకును స్త్రీ పార్వతికిని నెల్లికూరకును తక్కెడుచెటుకును అష్టమి మొదలగు జయంతులకును పార్వతి చెలికత్తెకును కరకచెటుకును పేరు
చయస్సమూహే ప్రాకార మూలబంధేసమాహృతౌ।	**చయ** పు ఇది సమూహముకును కందకము నుంచి తీయబడిన మటితో పెటిన కోటపుటకును గ్రహించుటకును పేరు
నయో నీతౌ ద్యూతభేదే	**నయ** పు ఇది నీతికిని జూదములో నిభేదము కును పేరు
శయ శ్శయ్యా వా పా ణిషు॥(3)	**శయ** పు ఇది పాన్పునకును సర్పముకును హస్తముకును పేరు
భయం ప్రతిభయే ఘోరే ప్రసూనే కుబ్జకన్య చ। మయశ్శిల్పిని దైత్యానాం కరభే ऽశ్వతరే ऽ ఎ చ॥(4)	**భయ** న ఇది పరులవలన కలిగిన అనిషముకును త్రి భయంకరమైన దానికిని న కుబకపుష్పముకును పేరు **మయ** పు ఇది రాక్షసుల శిల్పికిని ఒంటెకును కంచరగాడిదకును పేరు
లయో వినాశే సంశ్లేషే సామ్యే తౌర్యత్రికన్య చ। స్మయో గర్వేऽద్భుతే గేయోగాతవ్యే గాయనేऽ ఎ చ ।	**లయ** పు ఇది నాశముకును కలుసుకొనుట కును నృత్తగీత వాద్యముల సమత్వముకును పేరు **స్మయ** పు ఇది గర్వముకును ఆశ్చర్యముకును పేరు **గేయ** త్రి ఇది కీర్తనలు మొదలగు వాటికిని గానము చేయువానికిని పేరు
క్షయో రోగాంతరే వేశ్మ కల్పాంతా పచయేష్వఎ। ప్రియో ధవే చ ప్యాద్యేచ వృద్ధినామౌషధే ऽ ఎ చ॥	**క్షయ** పు ఇది క్షయరోగముకును గృహము కును ప్రళయముకును తక్కువకును పేరు **ప్రియ** పు ఇది భర్తకును త్రి మనోహరమైన దానికిని బుదివృదియను ఓషధికిని పేరు
కాయ కదైవతే మూర్తౌ సంఘే లక్ష్య స్వభావయో । కాయం మనుష్య తీర్థే ఎ	**కాయ** పు ఇది బ్రహ్మతీరముకును శరీరము కును సమూహముకును గురికిని స్వభావము కును న మనుష్యతీరముకును పేరు

సాయ కాండా ఎరాహ్నాయో ॥(7)	**సాయ** పు ఇది బాణముకును దినముయొక్క కడపటి భాగముకును పేరు
దాయో దానేయౌతకాది ధనే సోల్లుంరభాషణే। విభక్తవ్య ఎత్పద్రవ్యే దాయ మాహు ర్మనీషిణః ॥(8)	**దాయ** పు ఇది దానముకును వివాహకాల మందల్లునకిచ్చు కట్నముమొదలగు ధనముకును ఎత్తిపొడుపు మాటకును పంచుకోదగిన ఎత్రారిత మగు ధనముకును పేరు
ప్రాయశ్చానశనే మృత్యౌ తుల్య బాహుళ్యయోరపి।	**ప్రాయ** పు ఇది మరణార్థమై భుజించకుండుటకును మరణముకును తుల్యార్థకముకును బాహుళ్యముకును పేరు
పేయం పానీయ ఎయసో ఎయా శ్రాణాచ్చ మండయో ॥ (9)	**పేయ** త్రి ఇది పానముచేయదగిన దానికిని నదకముకును స్త్రీ గంజికిని స్వచ్ఛమైన మీగడకును పేరు
స్థేయో వివాదస్య పద నిర్ణేతరి పురోహాతే।	**స్థేయ** పు ఇది తగవరికిని పురోహాతునకును పేరు
పీయు కాలే రవౌ ఘూకే	**పీయు** పు ఇది కాలముకును సూర్యునకును గుడ్లగూబకును పేరు
యయు క్రతుహాయే హాయే॥(10)	**యయు** పు ఇది యాగారమైన అశ్వముకును అశ్వసామాన్యముకును పేరు
మయు స్తురంగవదనే మృగే ఎ మయు రుచ్యతే।	**మయు** పు ఇది కిన్నరునకును జింకలలోని భేదముకును పేరు
మన్యు క్రోధే క్రతౌ దైన్యే	**మన్యు** పు ఇది కోపముకును యజ్ఞముకును దీనత్వముకును పేరు
మృత్యు ర్మరణ దైవయో ॥	**మృత్యు** పు ఇది మరణముకును దైవముకును పేరు
దస్యు స్తనేచ శత్రౌచ జన్యు ప్రాణ్యగ్ని ధాతృషు।	**దస్యు** పు ఇది చోరునకును శత్రువుకును పేరు **జన్యు** పు ఇది జంతువుకును అగ్నికిని బ్రహ్మకును పేరు
వన్యం వనభవే వన్యా వనవారి సమూహయో ॥	**వన్య** త్రి ఇది వనమందుపుట్టిన దానికిని స్త్రీ వనసమూహముకును జలసంఘముకును పేరు

జన్యం పాత్రే ఎరీవాదే	**జన్య** న ఇది బజారుకును అపవాదకును
సంయోగే జనకే పున ।	యుదముకును పు తండ్రికిని త్రి పుటించు
జన్యా స్స్యాజ్జననీయే చ	దానికిని స్త్రీ తల్లిచెలికత్తెకును సంతోషముకును
జన్యా మాతృ సఖీముదో ॥ (13)	త్రి నూతన పరిణేత యొక్క జ్ఞాతికిని పెమినిటి
జన్యో (ర ఘా)నవవధూజ్ఞాతి	యొక్క భృత్యునకును పెనిమిటిస్నేహితునకును
ప్రయభృత్య వాతేష చ ।	పేరు
శూన్యాఖ్యా నిర్జనే నళ్యా	**శూన్య** త్రి ఇది జనరహితమైన దానికిని స్త్రీ గూవగుత్తికకును పేరు
మన్యో ఛిన్న సమానయో ॥(14)	**అన్య** త్రి ఇది వేరైన దానికిని సమమైన దానికిని పేరు
పాయ్యం పానీయకేనింద్యే	**పాయ్య** న ఇది జలముకును త్రి నిందార్హమైన దానికిని పేరు
పూజ్య శ్శ్వశ ర వంద్యయో ।	**పూజ్య** పు ఇది కూతునిచ్చిన మామకును త్రి పూజింపదగిన వానికిని పేరు
హార్యో విభీతక తరౌ	**హార్య** పు తాండ్రచెటుకును త్రి హరింపదగిన
హర్తవ్యే హార్యమన్యవత్॥	దానికిని పేరు
వీర్యం శు(క్రే) క్లే ప్రభావేచ	**వీర్య** న ఇది రేతస్సుకును పరాక్రమముకును
తేజ స్సామర్థ్య యోరపి।	ప్రకాశముకును శరీర బలముకును పేరు
ఆర్య స్సాధౌ సావిదల్లే	**ఆర్య** పు ఇది సజనునకును అంత పురమును గాచు
ప్యార్యో మా వృత్తభేదయో ॥(16)	వానికిని స్త్రీ పార్వతికిని ఆర్యావృత్తముకును పేరు
అర్య స్స్వామిని వైశ్యే చ	**అర్య** పు ఇది ప్రభువుకును కోమటికిని పేరు
కార్యం హేతౌ ప్రయోజనే।	**కార్య** న. ఇది హేతువుకును ప్రయోజనము (పని) కును పేరు
సూర్య స్సూరే తత్ప్రియాయాం	**సూర్య** పు ఇది సూర్యునకును స్త్రీ సూర్యుని
సూర్యాస్యాదో ష(ధీభిది) ధావఎ॥(17)	భార్యకును ఎన్నపాపర చెటుకును పేరు
శౌర్యం చారభటీ శక్త్యో	**శౌర్య** న ఇది దర్పముకును సామర్థ్యముకును పేరు
ర్వర్య స్స్మర వరేణ్యయో ।	**వర్య** పు ఇది మన్మథునకును శ్రేష్ఠునకును పేరు
గుహ్యం రహస్యుపస్థే చ	**గుహ్య** త్రి ఇది రహస్యముకును న స్త్రీ పురుషుల
గుహ్య కమర దంభయో ॥	మర్మాంగముకును పు తాబేటికిని దంభముకును పేరు

సహ్యశ్శైలాంతరా రోగ్య
సోఢవ్యేషు పచక్షతే।
గృహ్యం పురీషమాగేఽప
భవేదస్త్వైర పక్షయో
గృహ్యో చ శాఖానగరే
గృహ్యశ్చేకేఽప్యుదీరిత ।
యోగ్య ప్రవీణయోగార్హో
పాయి శక్తేషు వాచ్యవత్॥ (20)
యోగ్య మృ ధ్యాఖ్య భైషజ్యే
యోగ్యా భ్యాసా ర్కయోషతో ।
భాగ్యం శుభాత్మకవిధౌ
స్యాచ్ఛుభా శుభకర్మణి ॥
పాక్యం (బి) విడాఖ్యలవణే
యవక్షారేఽప దృశ్యతే।
ఎధ్యం వాతే హరీత క్యాం
ఎధ్యా
రధ్యో రధో ద్వహే॥ (22)
రధ్యా రధోఘే విశిఖా
వర్తనీ చత్వరేషు చ।
అర్ధ్యం శిలాజితున్యర్ధ్యో
బుధే న్యాయ్యే తువాచ్యవత్॥(23)
గ్రామ్యో జనేఽన్యవ ద్గ్రామ్య
మశ్లీల రత బంధయో ।
సౌమ్యో బుధే మనోజ్ఞేస్యా
దనుగ్రే సోమదైవతే॥
ఇల్వలాసు చ సౌమ్య స్స్యు
ర్నీచే బోధ్యే చ వాచ్యవత్।

సహ్య పు ఇది సహ్యపర్వతముకును న ఆరోగ్యముకును త్రి సహింపదగిన దానికిని పేరు

గృహ్య న ఇది గుదసానముకును త్రి స్వతంత్రములేని దానికిని పక్షముకును స్త్రీ పేటుకును పు పెంపుడు పక్షిమృగాదులకును పేరు

యోగ్య త్రి ఇది నేర్పరికిని యోగముకుదగిన వానికిని ఉపాయముగల వానికిని సమరునకును న బుదివృదియను ఓషధికిని స్త్రీ అభ్యాసముకును సూర్యుని భార్యకును పేరు

భాగ్య న ఇది శుభరూపమగు నదృషముకును పురాకృత శుభాశుభకర్మకును పేరు

పాక్య న ఇది విడ్ లవణముకును యవక్షారముకును పేరు

పధ్య త్రి ఇషమైన దానికిని స్త్రీ కరకచెట్టుకును పేరు

రధ్య పు ఇది రథమును వహించు గుఱ్ఱముకును స్త్రీ రథసమూహముకును రాజవీథికిని మారముకును నాలువీథుల మొగకును పేరు

అర్ధ్య న ఇది శిలాజిత్తుకును త్రి విద్వాంసునకును న్యాయముకును పేరు

గ్రామ్య పు ఇది మనుష్యునకును త్రి పామర వాక్యముకును రతిబంధ విశేషముకును పేరు

సౌమ్య పు ఇది బుధ గ్రహముకును త్రి మనోహరమైన వానికిని శాంతమైన దానికిని చంద్రుడ ధిదేవత గాగల దానికిని పు ఇల్వలా నక్షత్రములైదింటికిని త్రి స్వల్పమైన దానికిని బోధింపదగిన వానికిని పేరు

రమ్యం మనోరమే రమ్యా
రాత్రౌ రమ్యశ్చంపకే ॥(25)
సంఖ్యం సమితి సంఖ్యాస్యా
దేక (త్వా) ద్వ్యాది విచారయో ।
మధ్యం న్యాయ్యేऽ వకాశేऽ
వలగ్నకే లగ్నకేऽ(వ) ధమే॥(26)

మేధ్యం శుచౌ మేదురేచ
వాచ్యవన్మేధ్య మాశ్రమే।
మేధ్యా ఎ శంఖపుష్ప్యాంస్యా
ద్వచాయామఎ కీర్తితా॥ (27)
సాధ్యాభిఖ్యా సాధనీయే
గణదైవత యోగయో ।

వంధ్యోఫలద్రుమే వంధ్యా
త్వప్రజాత స్త్రియామఎ॥(28)
హృద్యం ధవళజీరే చ
హృత్ప్రియే హృద్భవేऽఎచ।
వశకృద్వేదమంత్రేచ
హృద్యావృధ్యాఖ్య భేషజే ॥(29)
చోద్యం స్యాదద్భుతే ప్రశ్నే
చోదనార్హే తు వాచ్యవత్।
పద్యం శ్లోకే స్తుతౌ పద్యా
పద్య శ్శూద్ర ఎద్వార్హయో ॥(30)
పుణ్యం మనోజ్ఞేऽ భిహితం
తథా సుకృత ధర్మయో ।
ధిష్ణ్యం సద్మని నక్షత్రే
స్థానే శక్తౌ చ పావకే ॥ (31)

రమ్య త్రి మనోహరమైనదానికిని స్త్రీ రాత్రికిని పు సంపెంగ చెటుకును పేరు
సంఖ్య న ఇది యుదముకును స్త్రీ ఒకటిరెండు అనులెక్కకును విచారణకును పేరు
మధ్య త్రి ఇది న్యాయమైన దానికిని మధ్య యందైనదానికిని పు నడుముకును పు జామీను దారునకును నీచునకును పేరు
మేధ్య త్రి పవిత్రమైనదానికిని తరుచైనదానికిని న నివాసముకును స్త్రీ శంఖ పుష్పచెటుకును వసకును పేరు

సాధ్య త్రి ఇది సాధించదగిన దానికిని సాధ్యులను దేవయోని విశేషులకును పంచాంగ యోగ భేదముకును పేరు
వంధ్య పు ఇది ఫలించనిచెటుకును స్త్రీ గొడ్రాలికిని పేరు
హృద్య న ఇది తెల్లజీలకర్రకును త్రి మనోహరమైన దానికిని హృదయమందుపుట్టిన దానికిని పు వశ్యమునుజేయు వేదమంత్రముకును స్త్రీ ఋదివృదియను ఓషధికిని పేరు
చోద్య న ఇది అచ్చెరువుకును అడుగుటకును త్రి ప్రేరేపించదగిన దానికిని పేరు
పద్య న ఇది శ్లోకముకును స్త్రీ స్తుతికిని పు శూద్రునకును త్రి పాదముకు తగిన దానికిని పేరు
పుణ్య త్రి మనోహరమైనదానికిని న పుణ్యముకును ధర్మముకును పేరు
ధిష్ణ్య న ఇది గృహముకును నక్షత్రముకును ప్రదేశముకును సామర్థ్యముకును అగ్నికిని పేరు

ధాన్యంవ్రీహౌ ధాన్యాకే
ధన్య పుణ్యవతి స్మృత ।
ధన్యా ధాన్యా మలక్యోశ్చ
కుడ్యం భిత్తౌ విలేపనే॥
కావ్యం గ్రంథే గ్రహే కావ్య
కావ్యా స్యాత్పూత నాధియో ।
చవ్యం తు చవికా చవ్యా
శతఏర్వో గ్రగంధయో ॥
గవ్యం తు గోఏతే గవ్యం
తథా క్షీరాదికే గవాం।
రాగద్రవ్యే చ గవ్యాతు
గోకులే కథితా బుధై ॥
ద్రవ్యం స్యాద్ద్రవిణే భవ్యే
పృథివ్యాదౌ చ ఎత్తళే।
భేషజే వినయే చాఎ
జతుద్రుమవికారయో ॥(35)
భవ్యం ఎత్యే శుభే చాథ
భేద్యవద్యోగ్య భావినో ।
కర్మరంగతరౌ భవ్యో
భవ్యాకరికణోమయో ॥(36)
దివ్యం లవంగకే దివ్యం
వలౌ దివిభవేఽన్యవత్।
ఆమలక్యాం స్మృతా దివ్యా
సవ్యం వామప్రతీపయో ॥

సవ్యం ప్రోక్తముసీరే చ
సేవ్యర్హే పునరన్యవత్।
గోప్యో దాసీసుతే గోప్యో

ధాన్య న ఇది ధాన్యముకును ధనియముకును పేరు
ధన్య త్రి ఇది పుణ్యాత్మునకును స్త్రీ ధనియముకును ఉసిరిగ చెట్టుకును పేరు
కుడ్య న ఇది గోడకును పూతకును పేరు
కావ్య న ఇది కవిరచిత గ్రంథముకును పు శుక్రగ్రహముకును స్త్రీ పూతనకును బుదికిని పేరు
చవ్య న ఇది చవ్యమను గంధద్రవ్యముకును స్త్రీ వృక్షవిశేషముకును వసకును పేరు
గవ్య త్రి ఇది గోవులకు వాతమైన దానికిని గోసంబంధమగు క్షీరాదులకును న రంజకద్రవ్యముకును స్త్రీ గోసమూహముకును పేరు
ద్రవ్య న ఇది ధనముకును మంగళముకును పృథివ్యాదినవద్రవ్యములకును ఇత్తడికిని ఔషధముకును వినయముకును లక్కకును వృక్షవికారమైన దానికిని పేరు
భవ్య న ఇది నిజముకును శుభముకును త్రి యోగ్యమైన దానికిని కాబోవు దానికిని పు కామారవృక్షముకును స్త్రీ గజఎప్పలికిని పార్వతికిని పేరు
దివ్య న ఇది లవంగముకును త్రి సుందరమైన దానికిని స్వరమందైన దానికిని స్త్రీ ఉసిరిగ చెట్టుకును పేరు
సవ్య త్రి ఎడమవైపు దానికిని ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు
సేవ్య న ఇది వటి పేరుకును స్త్రీ సేవించదగిన దానికిని పేరు
గోప్య పు ఇది దాసీపుత్రునకును త్రి దాచదగిన

రక్షణీయేఽభిధేయవత్॥	దానికిని పేరు.
రూప్యం స్యాదాహత స్వర్ణ	**రూప్య** న ఇది ముద్రించబడిన బంగారు వెండి
రజతే రజతేఽ ఎ చ।	నాణెములకును వెండికిని త్రి శ్రేష్ఠమైన రూపము
రూప్యం ప్రశస్తరూపే తు	గల దానికిని పేరు
వాచ్యవత్సముదాహృత ॥(37)	
ఇభ్య ఆఢ్యే కరేణ్యాంతు	**ఇభ్య** త్రి ఇది ధనవంతునకును స్త్రీ ఆడ ఎనుగ
భవేదిభ్యా తు సల్లకౌ।	కును అందుగ చెటుకును పేరు
లభ్యం యుక్తే చ లబ్ధవ్యే	**లభ్య** త్రి ఇది న్యాయమైన దానికిని పొందతగిన దానికిని పేరు
చార్ఘ్య మర్ఘార్హయోగ్యయో ॥(40)	**అర్ఘ్య** త్రి ఇది పూజార్హమైన దానికిని యోగ్యమైన దానికిని పేరు
చిత్యం మృతకచైత్యే స్యా	**చిత్య** న ఇది శవమును ఉంచెడు రచ్చచావడికిని
చ్చిత్యా మృతచితావఎ।	స్త్రీ కాటికిని పేరు
చైత్య మాయతనే (బుద్ధబింబే)	**చైత్య** న ఇది దేవాలయముకును భౌదుల గృహ
బుద్ధగేహే చోద్దేశ పాదపే॥(41)	ముకును రచ్చచెటుకును పేరు
దైత్యోఽసురే సురాయాంతు	**దైత్య** పు ఇది రాక్షసునకును స్త్రీ కల్లుకును
దైత్యా చండౌష ధావఎ।	చండమను ఓషధికిని పేరు
భృత్యో దాసే భృతౌ భృత్యా	**భృత్య** పు ఇది సేవకునకును స్త్రీ కూలికిని పేరు
దంత్యోదంతభవేఽ ధమే॥	**దంత్య** త్రి దంతములవలన పుట్టిన వరాదులకును నీచునకును పేరు
సత్యం కృతే చ శపథే	**సత్య** న ఇది కృతయుగముకును ప్రతిజ్ఞకును
తధ్యే తద్వతి వాచ్యవత్।	నిజముకును త్రి నిజమైన దానికిని పు సత్య
తపో లోకాత్పరే ఽత్యో	లోకముకును పేరు
నిత్యం తు సతతే ధ్రువే॥	**నిత్య** త్రి శాశ్వతమైన దానికిని నిశ్చయమైన దానికిని పేరు
మూల్యం తు వేతనే వస్నే	**మూల్య** న ఇది కూలికిని వెలకును పేరు
మాల్యం మాలా ప్రసూనయో।	**మాల్య** న ఇది పూలదండకును పుష్పముకును పేరు
బల్యం ప్రధా(న) నే ధాతౌస్యా	**బల్య** న ప్రధానముకును రేతస్సుకును త్రి

ద్బల్యం బలకరే ऽ ఎ చ॥	బలకరమైన దానికిని పేరు
కల్యం సజ్జే ప్రభాతే చ	**కల్య** త్రి సదమైన దానికిని న ప్రాత కాలము
కల్యో నీరోగదక్షయో ।	కును త్రి రోగములేని వానికిని సమర్థునకును
కల్యా కళ్యాణవాచి స్యా	స్త్రీ మంగళవాక్యముకును కల్లుకును పేరు
త్కాదంబర్యామఎ స్మృతా॥	
శల్యం శంకా శరే వంశ	**శల్య** న ఇదిమేకుకును బాణముకును వెదురు
కంబికా యాం చ తోమరే।	గశిగకును సేజాకత్తికిని పు ఎదుపందికిని మంగ
శల్యస్తు కధిత శ్శ్వావి	చెటుకును పేరు
న్మదనద్రుమయోరపి॥(46)	
కుల్య కులోద్భవే మాన్యే	**కుల్య** త్రి ఇది సత్కులమందుపుటిన వానికిని
కులస్వాతి వాతే ऽ ఎ చ।	గౌరవనీయునకును కులముకు ఇష్టమైన వానికిని
కుల్యం స్యాత్కీకసే ऽ ప్యష్ట	న నరముకును 8 ద్రోణముల పరిమాణము
ద్రోణీ శూర్పామిషేషు చ ॥(47)	కును చాటకును మాంసముకును స్త్రీ కాలువ
ఎయ ప్రణాళీ సరితో	కును నదీమాత్రముకును పాలకూరకును పేరు
కుల్యా జీవంతి కౌషధౌ।	
వేశ్యం వేశ్యాగృహే వేశ్యా	**వేశ్య** న ఇది బోగము దాని గృహముకును
గణికాయాముదీరితా॥	వెలయాలికిని పేరు
ఆస్యం వక్త్రే వక్త్ర మధ్యే	**ఆస్య** న ఇది ముఖముకును నోటికిని స్త్రీ
ఖ్యాతా వాస్యా చ విశ్రుతా।	ఉనికికిని పేరు
లాస్యం తౌర్యత్రికే నాట్యే	**లాస్య** న ఇది నృత్త గీత వాద్యములకును నృత్య
	ముకును పేరు
శస్యం శస్తే ఫలే గుణే ॥	**శస్య** న ఇది ప్రశస్తముకును ఫలముకును
	గుణముకును పేరు
కశ్యం మధ్యే తురంగాణాం	**కశ్య** న ఇది అశ్వముయొక్క నడిమి భాగముకును
కశ్యంమద్య కశార్హాయో ।	కల్లుకును త్రి కొరడా దెబ్బలకు తగిన దానికిని పేరు
కాంస్యం తు తైజసద్రవ్యే	**కాంస్య** న ఇది కంచుకును కంచు తాళముల
వాద్యభిత్పానపాత్రయో ॥	కును కంచుపాత్రముకును పేరు
మత్స్యో మీనాంతరేమీనే	**మత్స్య** పు చేపలలోనిభేదముకును మీనసామాన్యము

విరాటాభిఖ్యయాదవే।	కును విరటరాజుకును యాదవ విశేషునకును పేరు
తిష్య పుష్య కలౌ ధాత్ర్యాం	**తిష్య** పు ఇవి పుష్యమి నక్షత్రముకును **పుష్య**
తిష్యా పుష్య వదిష్యతే॥	కలియుగముకును స్త్రీ ఉసిరిగ చెటుకును పేరు
దూష్యం తు దూషణీయేస్యా	**దూష్య** త్రి దూషంపదగిన దానికిని న వలువ
దూష్యం వస్త్రే చ తద్గృహే।	కును గుడారముకును పేరు
వీక్ష్యం తు విస్మయే దృశ్యే	**వీక్ష్య** న ఇది అచ్చెరువుకును త్రి చూడదగిన
వీక్ష్యో లాసక వాజినో ॥(52)	దాని ని పు నాట్యగానికిని గుఱ్ఱముకును పేరు
తార్క్ష్య స్స్యా దశ్వకర్ణాఖ్య	**తార్క్ష్య** పు ఇది ఎఱ చెటుకును రథముకును
వృక్షే రథ తురంగయో।	గుఱ్ఱముకును న రసాంజనముకును పు గరుడు
తార్క్ష్యం రసాంజనే తార్క్ష్యో	నకును అనూరునకును పేరు
గరుడే గరుడాగ్రజే॥(53)	
లక్ష్యం శరవ్యే సంఖ్యాయాం	**లక్ష్య** న ఇది గురికిని లెక్కకును మిషకును
లక్ష్యం ఛద్మని సమ్మతం।	పేరు
యామ్యాస్వాచ్యాం భరణ్యాం చ	**యామ్యా** స్త్రీ ఇది దక్షిణ దిక్కుకును భరణీ
యామ్యోఽగస్త్యే చ చందనే॥(54)	నక్షత్రముకును పు అగస్త్యమునికిని చందన
	వృక్షముకును పేరు
ఇజ్యాదానేఽధ్వరే ర్చాయాం	**ఇజ్యా** స్త్రీ ఇది ఈవికిని యజ్ఞముకును పూజ
సంగే చేజ్యోగురౌమత ।	కును కలయికకును పు బృహస్పతికిని పేరు
ప్రజ్యా పర్యటనే ప్రోక్తా	**ప్రజ్యా** స్త్రీ ఇది తిరుగుటకును సజాతీయ
వర ప్రస్థానయోరపి॥	సమూహముకును, ప్రయాణముకును పేరు.
శయ్యా తల్పే శబ్దగుంభే	**శయ్యా** స్త్రీ పాన్పునకును శబరచనకును పేరు
స్యాన్మాయా శాంబరీ ధియో ।	**మాయా** స్త్రీ ఇది ఇంద్రజాలముకును బుదికిని
మాయా దంభే కృపాయాం చ	కపటముకును దయకును పు విష్ణువుకును
మాయ పీతాంబరేఽసురే॥(56)	రాక్షసునకును పేరు
కన్యా కుమారికా నార్యో	**కన్యా** స్త్రీ పది సంవత్సరములలోపు వయసు గల
రోషధీ రాశిభేదయో ।	స్త్రీకిని సామాన్య స్త్రీకిని ఘృత కుమారియను
	ఓషధికిని కన్యారాశికిని పేరు
కక్ష్యాచ్ఛాతి కాయాంస్యా	**కక్ష్యా** స్త్రీ ఇది ఉత్తరీయ వస్త్రముకును మొల నూలు

త్కాంచ్యాం మధ్యేభ బంధనే॥ (57)
వార్మ్మ దీనాం ప్రకోష్ఠేచ

కృత్యం విద్విష్ట కార్యయో ।
కృత్యాఽ దేవతా భేదే
కృత్యాస్తు వ్యాదిషు స్మృతా॥(58)

వింధ్యా భవేల్లవల్యాం చ
వింధ్యో రుక్ శైలభేదయో ।
సంధ్యా నదీ కాలభిదో
శ్చింతా మర్యాదయోరపి॥(59)
ప్రతిజ్ఞాయాం చ సంధానే
సంధ్యా చ కుసుమాంతరే।

ఛాయా స్యాదాతపాభావే
ప్రతిబింబా ర్కయోఽతో॥(60)
పాలనో త్కోచయో కాంతి
సచ్ఛాభా ఎంక్తి ఘ స్మృతా।

క్రియా కర్మణి చేష్టాయాం
కరణే సంప్రధారణే॥ (61)
ఆరంభో పాయ శిక్షా ర్చా
చికిత్సా నిష్కృ తి ష్వఎ।

త్రయీ త్రివేద్యాం త్రితయే
పురంధ్ర్యాం సమతావఎ॥(62)

★ అథ యాంత స్త్రీవర్గ ★

విజయస్తు జయే పార్థే
గౌర్యాంతు విజయా తిథౌ।
వినయ ప్రణతౌ ప్రాహు
శ్శిక్షాయాం వినయామతా॥

కును ఏనుగనడుముకు కటుతోలు పటకాకును మేడలు మొదలగు వాటిముందరి చావడికిని పేరు

కృత్య త్రి శత్రువుకును న కార్యముకును స్త్రీ యజ్ఞదేవతా విశేషముకును త్రి భావార్థకము మొదలగు వాటియందువచ్చు ప్రత్యయ విశేషముకును పేరు

వింధ్యా స్త్రీ ఇది వెన్నెల తీగకును పు రోగ విశేషముకును వింధ్యపర్వతముకును పేరు

సంధ్యా స్త్రీ ఇది సంధ్యా నదికిని సంధ్యాకాలముకును విచారముకును పొలిమేరకును ప్రతిజ్ఞకును కూర్చుటకును పుష్ప విశేషముకును పేరు

ఛాయా స్త్రీ ఇది నీడకును ప్రతిబింబముకును సూర్యుని భార్యకును పరిపాలించుటకును లంచముకును కాంతికిని యోగ్యమైన శోభకును వరుసకును పేరు

క్రియా స్త్రీ ఇది పనికిని అవయవ వ్యాపారముకును సాధనముకును యుక్తాయుక్తములను నిశ్చయించుటకును ప్రారంభముకును ఉపాయముకును శిక్షకును పూజకును రోగచికిత్సకును ప్రతిక్రియకును పేరు

త్రయీ స్త్రీ ఇది ఋగ్యజుస్సామవేదములకును మూటికిని కుటుంబము గల స్త్రీకిని మంచి బుద్ధిగల స్త్రీకిని పేరు

విజయ పు ఇది జయముకును అరునునకును స్త్రీ పార్వతికిని విజయదశమికిని పేరు

వినయ పు ఇది నమ్రతకును స్త్రీ దండనకును పేరు

విషయ స్స్యాదింద్రి యార్థే
దేశే జనపదేऽ ఎచ।
గోచరే చ ప్రబంధా దే
ర్యస్య జ్ఞాతశ్చ తత్ర చ॥

విషయ పు శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధములకును దేశముకును పటణముకును ప్రత్యక్ష వస్తువుకును ప్రబంధాదులవలన యెవనిచేత నేది తెలియబడుచున్నదో దానికిని పేరు

లనయో వ్యసనే దైవే
చాశుభే చాఎది స్మృత ।
సన్నయ స్సమవాయేऽ ఎ
పృష్ఠస్థాయిబలేऽ ఎ చ॥

అనయ పు దు ఖముకును దైవముకును అమంగళముకును ఆపదకును పేరు

సన్నయ పు ఇది సమూహముకును వీపునందలి బలముకును పేరు

ప్రణయ ప్రేమ్ణి విస్రంభే
యాచ్ఞా ప్రసరయోరఎ।
వలయ కంఠరోగే స్యా
ద్వలయం కంకణేऽ ఎ చ॥

ప్రణయ పు ప్రేమకును విశ్వాసముకును యాచించుటకును వ్యాపించుటకును పేరు

వలయ పు ఇది గండమాలారోగముకును నకడియముకును పేరు

మలయో దేశ ఆరామే
శైలాంశే పర్వతాంతరే।
మలయా త్రివృత్యాం స్యా
ద్విస్మయోऽద్భుత గర్వయో ॥(67)

మలయ పు మలయ దేశముకును ఉద్యానవనముకును పర్వతమందలి యొక భాగముకును మలయ పర్వతముకును స్త్రీ తెల్లతెగడకును పేరు

విస్మయ పు అచ్చెరుపాటుకును గర్వముకును పేరు

ప్రళయో మృత్యు కల్పాంత
మూర్ఛా ర్థేషు ప్రయుజ్యతే।
లభయం స్యాదుశీరే చ
ఎధ్యాయా మభయా భయం॥(68)

ప్రళయ పు ఇది మృత్యువుకును ప్రళయ కాలముకును మూర్ఛకును పేరు

అభయ న ఇది వటి వేరుకును స్త్రీ కరకచెటుకును త్రి భయములేని దానికిని పేరు

నిర్భయే వాచ్యవత్ప్రోక్తం
హృదయం మానసో రసో ।
బుక్కాయా

హృదయ న ఇది మనస్సుకును వక్షముకును వక్షమందలి మాంసము (గుండె) కును పేరు

ముదయ పూర్వ
పర్వతే చోన్నతావఎ॥(69)

ఉదయ పు ఉదయ పర్వతముకును అభివృదికిని పేరు

ప్రత్యయ శ్శఎధే రంధ్రే
విశ్వాసాచార వాత షు।
ప్రధితత్వే ఎనాదౌ చా

ప్రత్యయ పు ఒటుకును కన్నముకును విశ్వాసముకును ప్రసిదమగుటకును సనాది ప్రత్యయముకును వశమగుటకును జ్ఞానముకును శబము

వ్యధీనే జ్ఞాన శబ్దయో ॥ (70)	కును పేరు
లత్యయోऽతిక్రమే దండే	**అత్యయ** పు ఇది మీరుటకును శిక్షకును మరణ
వినాశే దోష కృచ్ఛ్రయో ।	ముకును పాపముకును కష్టముకును పేరు
ఆశయ స్స్యాదభిప్రాయే	**ఆశయ** పు అభిప్రాయముకును మనస్సుకును
మానసా ధారయోరఽ ।	ఆశ్రయముకును పేరు
నికాయో నిలయే లక్ష్యే	**నికాయ** పు గృహముకును గురికిని పేరుగా
సంహతానాం సముచ్చయే ।	నుండు వస్తువులనొక్కచోటజేర్చుటకును సమాన
ఏకార్థ భాజినివహే	ధర్మముగల ప్రాణిసమూహముకును పరబ్రహ్మ
పరమాత్మని చేష్యతే॥ (72)	ముకును పేరు
క్షేత్రియం క్షేత్రజ తృణే	**క్షేత్రియ** న ఇది పంటభూమియందలి కసవుకును
పరదార రతేऽపి చ ।	పు పరస్త్రీలోలునకును పరులదేహమందు చికిత్స
లన్యదేహ చికిత్సార్హే	చేయదగిన రోగాదులకును అసాధ్యమైన రోగము
సాధ్యరోగేऽప కథ్యతే॥(73)	కును పేరు
కషాయో రసభేదే స్యా	**కషాయ** న ఇది వగరుకును చందనాదులమై
దంగరాగే విలేపనే ।	పూతకును పూతకును చెట్లబంకకును త్రి పరిమ
నిర్యాస చ కషాయస్తు	ళముగల దానికిని రక్తాధికశ్వేత వర్ణముగల దానికిని
సురభౌ లోహితేऽన్యవత్॥(74)	పేరు
కులాయ పక్షినిలయ	**కులాయ** పు ఇది నీడ శబ్దమువలెనే పక్షిగూటికిని
స్థానయో ర్నీడవన్మత ।	సానముకును పేరు
ఉపాయ స్సామ భేదాదా	**ఉపాయ** పు ఇది సామాది చతురుపాయముల
వుపాయ స్యాదుపాగతౌ॥	కును సమీపమునకు వచ్చుటకును పేరు
పర్యాయస్తు ప్రకారేస్యా	**పర్యాయ** పు ఇది మఱియొక విధముకును
న్మిర్మాణేऽవసరేక్రమే।	నిర్మించుటకును సమయముకును వరుసకును పేరు
సంస్త్యాయ స్సన్నివేశే చ	**సంస్త్యాయ** న గృహముకును పు పట్టణము
సంస్థానే విస్తృతావఽ॥ (76)	యొక్క వెలుపలనుండు బయలు ప్రదేశముకును
	విస్తారముకును పేరు
వ్యవాయ స్సురతేऽన్తర్ధా	**వ్యవాయ** పు ఇది సురతముకును అంతరానము
వ్యవాయం తేజస స్మృతం।	కును న తేజస్సుకును పేరు

సమయి శ్శపథే కాలే
సద్ధాంతే వృత్త సంపదో ॥
శాలేయం శతపుష్పాయా
మాహు శ్శాల్యుద్భవోచితే।
శైలేయం సంధుపవణే
తాళపర్ణ్యాం చ శైలజే॥(78)
చంచరీకేతు శైలేయో
గాంగేయే జాహ్నోపసుతే।
కశేరు స్స్వర్ణ ముస్తాసు
గాంగేయమితి కథ్యతే॥
చాంపేయ శ్చంపకే స్వర్ణే
కింజలే నాగకేసరే।
కాలేయో దైత్యభేదేస్యా
త్కాలేయం కాలఖండకే॥(80)
(కాలేయం కుంకుమే కృష్ణా
గురౌ స్యా త్పీతచందనే)
బాలేయోఽంగారవల్లర్యాం
ఖరే బలవాతే మృదౌ॥

ఆత్రేయో మునిభేదే స్యా
దాత్రేయీ సరిదంతరే।
ఆత్రేయీ పుష్పవత్యాంచ
పానీయం పయ వారిణో ॥(82)

ఐణేయ మేణీ చర్మాదౌ
రతబంధాంతరే స్త్రియాం।
ఆశ్వీయ మశ్వసంఘాతే(బంధేచా)
ఽశ్వీయ మశ్వవాతేఽన్యవత్॥(83)

సమయ పు ప్రతిజకును కాలముకును సదాంతము కును వ్యాపారముకును జానముకును పేరు

శాలేయ న ఇది పెద సదాపచెటుకును పు వడ్లపండెడు భూమికిని పేరు

శైలేయ న ఇది సైంధవ లవణముకును మురయను ఓషధికిని రాతిపువ్వుకును పు తుమ్మెద కును పేరు

గాంగేయ పు ఇది భీష్మునకును న తామర కలువమొదలగు వాటి దుంపకును బంగారుకును తుంగముస్తకును పేరు

చాంపేయ పు ఇది సంపెంగచెటుకును బంగారు కును కేసరముకును నాగకేసరపుచెట్టుకును పేరు

కాలేయ పు ఈ పేరుగల రాక్షసునకును న గర్భగోళమందలి నల్లని మాంసవిశేషముకును కుంకుమకును కృషాగురుకును కృషచందనము కును పేరు

బాలేయ పు నిప్పువన్నె గుత్తులు గల క్రానుగు చెటుకును త్రి బలియందుషమైన దానికిని మృధు వైన దానికిని పేరు

ఆత్రేయ పు ఆత్రేయమునికిని ఈ స్త్రీ నదీ విశేషముకును రజస్వలా స్త్రీకిని పేరు

పానీయ త్రి ఇది పానముచేయదగిన దానికిని న జలముకును పేరు

ఐణేయ న ఇది లేడియొక్క చర్మము మొదలగు వాటికిని స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును పేరు

ఆశ్వీయ న ఇది అశ్వసమూహముకును త్రి అశ్వములకు దగినదానికిని పేరు

ఇంద్రియంతు హృషీకేస్యా
దింద్రియం రేతస స్మృతం।
జఘన్యం చరమే శిశ్నే
జఘన్యం గర్హితేఽన్యవత్॥
వదాన్యో దానశౌండేస్యా
ద్వదాన్య శ్చారుభాషణి।
పర్జన్యో మేఘశబ్దే స్యా
ద్ధ్వనదంబుద శక్రయో ॥
బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మసాధౌచ
బ్రహ్మణ్యశ్చ శనైశ్చరే।
బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణత్వే స్యా
త్సంఘాతౌ చ ద్వి జన్మనాం॥(86)
శీర్షణ్య మాహు ర్విశద
కేశ శీర్షకయోరపి।
హారణ్య మక్షయే ద్రవ్యే
వరాటే స్వర్ణ రేతసో ॥
సౌకర్యం స్యాదనాయాసే
క్రియాయాం సూకరస్య చ।
శ్వశుర్యో దేవరే శ్యాలేఽ
ప్యహార్యస్సురశైలయో ॥
ప్రకీర్య పూతికరజే
వికీర్యే త్వభిధేయవత్।
సౌరభ్యమాహు స్సౌగంధ్యే
చారు త్వే గుణగౌరవే॥
నేపథ్యం రంగ భూమౌస్యా
న్నేపథ్యం చ ప్రసాధనే।
ఆతిథ్యమాతిథేయే స్యా
దాతిథ్యశ్చాతిథావపి॥ (90)

ఇంద్రియ న ఇది కర్మజ్ఞానాత్మకేంద్రియముల కును శుక్లముకును పేరు

జఘన్య న చివర భాగముకును శిశ్నముకును త్రి నిందితమైన దానికిని పేరు

వదాన్య త్రి ఇది మిగులదానము చేయువానికిని పు చక్కనిమాటలాడువానికిని పేరు

పర్జన్య పు ఇది ఉరుముకును గరించుమేఘము కును ఇంద్రునకును పేరు

బ్రహ్మణ్య త్రి బ్రాహ్మణునకిష్టమైన దానికిని పు శని గ్రహముకును పేరు

బ్రాహ్మణ్య న ఇది బ్రాహ్మణుడగుటకును బ్రాహ్మణ సంఘముకును పేరు

శీర్షణ్య పు నునుపైనవెంట్రుకలకును బొమిడిక ముకును పేరు

హారణ్య న నాశములేని దానికిని ధనముకును గవ్వకును బంగారుకును శుక్లముకును పేరు

సౌకర్య న ఆయాసములేకయుండుటకును పందులు చేయు కృత్యముకును పేరు

శ్వశుర్య పు మరదికిని పత్నీభ్రాతకును పేరు

అహార్య త్రి స్థిరమైనదానికిని పర్వతముకును పేరు

ప్రకీర్య పు నెమలడుగుచెటుకును త్రి చిమ్మదగిన దానికిని పేరు

సౌరభ్య న ఇది పరిమళమగుటకును సౌందర్య ముకును గుణాతిశయముకును పేరు

నేపథ్య న ఇది నాట్య సలముకును వస్త్రాద్యలంకా రములచేత వచ్చినస్వభావవ్యతిరిక్తమైన శోభకును పేరు

ఆతిథ్య న ఇది అతిథి సత్కారార్థమైన ద్రవ్యము కును పు అతిథికిని పేరు

సామర్థ్యం యోగ్యతాశక్త్యో
రపత్యం పుత్రయోర్మతం।
కౌకృత్య మనుతాపే స్యా
దయుక్త కరణేऽపి చ॥(91)
లౌహిత్య స్సాగరే వ్రీహౌ

సామర్థ్య న యోగ్యతకును శక్తికిని పేరు
అపత్య న ఇది స్త్రీ పుం రూపసంతానము పేరు
కౌకృత్య న ఇది పశ్చాత్తాపముకును అకార్య కరణముకును పేరు
లౌహిత్య పు ఇది సముద్రముకును ధాన్యముకును పేరు

వాదిత్య స్త్రిదశే రవౌ।
పౌలస్త్యో రావణే శ్రీదేऽ
ప్యౌచిత్యం సత్యయోగ్యయో ॥
ప్రసవ్య మనుకూలే స్యా
త్ప్రతికూలేऽపి వాచ్యవత్।
అవధ్యమవధార్యే స్యా
దనర్థ కవచస్యఎ॥ (93)
ప్రణాయ్యోऽసమ్మతేప్రోక్త
శ్చాభిలాషవివర్జితే।
శాండిల్యో మునిభేదే స్యా
చ్ఛాండిల్య పావకాంతరే॥
మంగళ్య స్త్రియమాణే స్యా
ద్బిల్వేऽశ్వత్థే మసూరకే।
మంగళ్యం దధ్నిమంగళ్యో
మనోజ్ఞే త్వభిధేయవత్॥(95)
మంగళ్యా రోచనాయాం చ
ప్రయంగు శతపుష్పయో ।
అథ పుష్పేశంఖపుష్పే
శమీ శుక్లవ చా ఽచ॥(96)
అధృష్యస్తుప్రగల్భే స్యా
దధృష్యా నిమ్నగాభిధి।
పౌరుష్యం ఎరుషత్వే స్యా

ఔచిత్య న ఇది నిజముకును తగియుండుటకును పేరు
ప్రసవ్య త్రి ఇది అనుకూలమైన దానికిని ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు
అవధ్య త్రి చంపదగిన వానికిని న అర్థములేని మాటకును పేరు
ప్రణాయ్య త్రి సమ్మతిలేని దానికిని కోరికలేని దానికిని పేరు
శాండిల్య పు ఇది శాండిల్యమహామునికిని అగ్ని విశేషముకును పేరు
మంగళ్య పు ఇది కలుక్రానుగు చెటుకును మారేడు చెటుకును రావి చెటుకును చిఱుసెనగకును న పెరుగునకును త్రి మనోహరమైన దానికిని స్త్రీ గోరోచనముకును ప్రేంకణపుచెటుకును పెదసదాపచెటుకును బరివెంకచెటుకును సంకుప్పచెటుకును జమ్మిచెటుకును తెల్లవసకును పేరు

అధృష్య త్రి ప్రౌఢమైన దానికిని స్త్రీ ఈ పేరుగల నదికిని పేరు
పౌరుష్య న ఇది కఠినత్వముకును నందన వన

ద్వనే శక్రస్య గీష్పతౌ॥(97)	ముకును పు బృహస్పతికిని పేరు
పారుష్యోऽధ	
భుజిష్యస్స్యాత్సహాయే	**భుజిష్య** పు ఇది సహాయమునకును హస్తమున
హస్తసూత్రకేఽస్వతంత్రే చ	ధరించు సూత్రముకును స్వతంత్రునకును స్త్రీ
భుజిష్యాతు దాసీ గణి	భోగాశమై యుంచుకొన్న దానికిని వేశ్యకును
కయో ర్మతా॥ (98)	పేరు
చక్షుష్య కేతకే పుండ	**చక్షుష్య** పు ఇది మొగలి చెటుకును పుండరీక
రీకవృక్షే రసాంజనే।	వృక్షముకును రసాంజనముకును కుళుతాంజన
కుళుత్థి కా సుభగయో	ముకును త్రి సుందరమైన దానికిని సేత్రములకు
శ్చక్షుష్యోऽక్షిఘాతేऽన్యవత్॥(99)	ఘాతమైన దానికిని పేరు
జటాయు ర్గుగ్గులు తరౌ	**జటాయు** పు ఇది గుగిలపుచెటుకును అనూరుని
జటాయు ర్విహాగాంతరే।	పుత్రుడగు జటాయువుకును పేరు
ఊర్ణాయు క్షణభంగేస్యా	**ఊరాయు** పు సాలెపురుగుకును మేకబొచ్చుతో
న్మేషకంబళ మేషయో ॥	నేసిన కంబళికిని మేకకును పేరు
దేవయు ర్ధార్మికే ఖ్యాతో	**దేవయు** పు ఇది ధర్మాత్మునకును లోకసంచారి
దేవయు ర్లోకయాత్రికే।	కిని పేరు
మృగయు ర్బ్రహ్మణి ప్రోక్తో	**మృగయు** పు ఇది బ్రహ్మకును నక్కకును
గోమాయు ర్వ్యాధయోరపి॥(101)	కిరాతునకును పేరు
భువన్యు ర్జ్వలనే భానౌ	**భువన్యు** పు ఇది అగ్నికిని సూర్యునకును
భువన్యు శ్శశలాంఛనే।	చంద్రునకును పేరు
శరణ్యు ర్వారిదే వాతే	**శరణ్యు** పు ఇది మేఘముకును వాయువుకును పేరు
క్షిపణ్యు స్సురభౌ తనౌ ॥	**క్షిపణ్యు** త్రి పరిమళము గల దానికిని పు శరీర
	ముకును పేరు
తపస్యా వ్రతచర్యాయాం	**తపస్యా** స్త్రీ ఇది వ్రతానుష్ఠానముకును పు
తపస్యో మాసి ఫాల్గునే।	ఫాలున మాసముకును పేరు
రహస్యా నిమ్నగాభేదే	**రహస్యా** స్త్రీ ఇది నదీ విశేషముకును దాచదగిన
గోపనీయే తు వాచ్యవత్॥	దానికిని పేరు
పయస్యా క్షీరకాకోల్యాం	**పయస్యా** స్త్రీ ఇది పాలకాకోలి చెటుకును త్రి

పయోవాతభవేఽన్యవత్।
పయస్యా దుగ్ధికాయాం చ
స్వర్ణ క్షీర్యాం చ కధ్యతే॥
అహల్యా చాప్సరో భేదే
గౌతమస్య చ యోషితి।
విశల్యా లాంగలీ దంతీ
గుడూచీ త్రిపుటాసుచ॥(105)
అభిఖ్యా కీర్తి (మహసో) యశసో
రభిఖ్యా నామశోభయో ।
ద్వితీయా తిధిభిత్పత్న్యో
పూరణ్యామపి చ ద్వయో ॥
నాదేయీ నాగరంగే స్యా
జ్జయాయాం జలవేతసే।
భూమిజంబ్వాం జపాయాం చ
వ్యంగుష్ఠే చ సమీక్ష్యతే॥

★ అథయాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

భవేదనుశయో ద్వేషే
పశ్చాత్తాపాను బంధయో ।
స్మృత స్సముదయోబృందే
సంయుగే సముపక్రమే॥ (108)
ప్రతిశ్రయ స్సభాయాంస్యా
దాశ్రయేఽపి ప్రతిశ్రయ ।
సమ్రుచ్ఛయ స్సముత్సేధే
విరోధేఽపి సమ్రుచ్ఛయ ॥
వారణ్మయో లోకధాతా
స్యాత్సువర్ణ మయే న్యవత్।
అవశ్యాయో వామే గర్వే
సముదాయో గణే యుధి॥

పాలయందువాతమైన దానికిని పాలయందు పుటిన నేయి మొదలగు వాటికిని స్త్రీ ఎన్నపాల చెటుకును కంకుషపు చెట్టుకును పేరు

అహల్యా స్త్రీ ఇది అహల్యయను అప్సర స్త్రీకిని గౌతముని భార్యకును పేరు

విశల్యా స్త్రీ ఇది నీటి ఎప్పలిచెటుకును నాగదంతి చెటుకును తిప్పతీగకును తెల్లతెగడకును పేరు

అభిఖ్యా స్త్రీ ఇది కీర్తికిని యశస్సునకును పేరుకును శోభకును పేరు

ద్వితీయా స్త్రీ ఇది విదియతిథికిని భార్యకును త్రి రెండవదానికిని పేరు

నాదేయీ స్త్రీ ఇది నారింజ చెటుకును తక్కెడు చెటుకును నీటి ప్రబ్బచెటుకును నేలనేరేడు చెటుకును దాసానిచెటుకును త్రి అంగుషవిహీనునకును పేరు

అనుశయ పు వైరముకును పశ్చాత్తాపముకును సంబంధముకును పేరు

సముదయ పు ఇది సమూహముకును యుదముకును ప్రారంభించుటకును పేరు

ప్రతిశ్రయ పు ఇది ఓలగముకును ఆధారముకును పేరు

సమ్రుచ్ఛయ పు ఇది ఔన్నత్యముకును విరోధముకును పేరు

వారణ్మయ పు ఇది బ్రహ్మకును త్రి సువర్ణవికారమైన దానికిని పేరు

అవశ్యాయ పు ఇది మంచుకును గర్వముకును పేరు

సముదాయ పు ఇది సమూహముకును

	యుద్ధముకును పేరు
పరిధాయో జలస్థానే	**పరిధాయ** పు నీరునిలచెడు తావుకును భాగము
పరిచ్ఛేద నితంబయో ।	కును ఎరుదుకును పేరు
సంపరాయస్సమీకే స్యా	**సంపరాయ** పు ఇది యుద్ధముకును ఆపత్తు
దాపదుత్తరకాలయో ॥	కును రాబోవు కాలముకును పేరు
నిరామయోఽన్యవత్కల్యే	**నిరామయ** త్రి రోగములేని వానికిని అడవి
స్యాదిడిక్కే నిరామయ ।	మేకకును పేరు
సమాహ్వాయ స్స్యాత్సంగ్రామే	**సమాహ్వాయ** పు యుద్ధముకును కోళ్ళు గొఱ్ఱెలు
ద్యూతే చ ఎశుపక్షిభి ॥ (112)	మొదలగు వాటిచేత పందెములు కట్టుటకును పేరు
మహాలయో విహారే స్యా	**మహాలయ** పు ఇది బౌద్ధాలయముకును పుణ్యా
త్తీర్థే చ పరమాత్మని।	క్షేత్రముకును పరమాత్మకును పేరు
రౌహిణేయో భవేద్బత్సే	**రౌహిణేయ** పు ఇది ఆవుదూడకును బలరామున
రేవతీరమణే బుధే ॥(113)	కును బుధగ్రహముకును పేరు
పౌరుషేయో వికారే స్యా	**పౌరుషేయ** త్రి పురుష వికారమైన దానికిని న
త్పురుషస్య పదాంతరే।	పురుష ప్రయత్నముకును పురుష సమూహము
పుంస స్సమూహ వధయో	కును చంపుటకును త్రి పురుషునిచేత జేయబడిన
పురుషేణ కృతేఽపి చ ॥(114)	దానికిని పేరు
భాగధేయం స్మృతం భాగ్యే	**భాగధేయ** న అదృష్టముకును పు వంతుకును
భాగ (ప్రత్యయ) ప్రత్యాయయోరపి।	పన్నుకును పేరు
బిలేశయో మూషకే స్యా	**బిలేశయ** పు ఇది ఎలుకకును సర్పముకును
ద్భుజంగేఽపి బిలేశయ ॥	పేరు
జలాశయ ముశీరే చ	**జలాశయ** న ఇది వట్టివేరుకును పు నదీమధ్య
జలాధారే జలాశయ ।	మందలి మడుగునకును పేరు
చంద్రోదయో వితానేస్యా	**చంద్రోదయ** పు మేలుకట్టుకును చంద్రోదయ
త్తథా చంద్రోదయౌ షధౌ ॥(116)	మనెడి యౌషధముకును పేరు
ఫలోదయ స్స్యాత్త్రిదివే	**ఫలోదయ** పు స్వరముకును లాభముకును
లాభేఽపి చ ఫలోదయ ।	పేరు
మహోదయ కాన్యకుబ్జే	**మహోదయ** పు కన్యాకుబ్జదేశముకును ప్రభుత్వ

ప్యాధి ఎత్యా ఎవర్గయో ॥(117)	**ముకును మోక్షముకును పేరు**
స్థూలోచ్చయ స్త్వసాకల్యే	**స్థూలోచ్చయ** పు. అసంపూరత్వముకును చఱప
గండోపల వరండయో ।	రాతికిని లోపలితినెకును ఏనుగులయొక్క
గజానాం మధ్యమగతౌ	మధ్యమ గతికిని పేరు
స్థూలోచ్చయ ఉదాహృత ॥	
ధనంజయోఽర్జునే వహ్నౌ	**ధనంజయ** పు పాండవ మధ్యమునకును అగ్ని
కకుభే దేహమారుతే।	కిని మద్దిచెట్టుకును శరీర సంబంధమైన బహి
నాగాంతరే చాఽ	ర్వాయు విశేషముకును సర్పవిశేషముకును పేరు
పసవ్యం దక్షిణ	**అపసవ్య** త్రి శరీరముయొక్క కుడివైపు దానికిని
ప్రతికూలయో ॥(119)	ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు
మార్జా(రీ) లీయ స్స్మృతశ్శూద్రే	**మారాలీయ** పు ఇది శూద్రునకును ఎల్లికిని
బిడాలే కాయశోధనే।	శరీర శుద్ధికిని పేరు
తండులీయ శ్శాకభేదే	**తండులీయ** పు ఇది చిఱికూరకును వాయు
విడంగద్రుమ ధాన్యయో ॥	విడంగపు చెట్టుకును ధాన్యముకును పేరు
తృణశూన్యం మల్లికాయాం	**తృణశూన్య** న ఇది మల్లితీగెకును మొగలిపండు
కేతక్యాశ్చ ఫలేఽ చ ।	కును పేరు (పా తృణశూల్యం)
మహామూల్యం మహార్హే స్య	**మహామూల్య** త్రి గొప్ప విలువగల దానికిని న
త్పద్మరాగమణావ ॥ (121)	పద్మరాగ మాణిక్యముకును పేరు
అధశ్శయ్యా మృతౌ భూమి	**అధశ్శయ్యా** స్త్రీ ఇది మరణముకును భూమియందు
శయ్యాయాంఎత్పకాననే।	శయనించుటకును శ్మశాన వాటికకును పేరు
ఉపకార్యా వస్త్రసద్మ	**ఉపకార్యా** స్త్రీ ఇది డేరాకును త్రి ఉపకారము
న్యుప కారోచితే న్యవత్ ॥ (122)	నకు తగినదానికిని పేరు

★ అథయాంతః పంచవర్ణః ★

దుగ్ధతాలీయ మిత్యేత	**దుగ్ధతాలీయ** న పాలమామిడి చెటుకును పాల
ద్దుగ్ధామ్రే దుగ్ధఫేనకే।	మీదినుఱుగకును పేరు
భవేత్ప్రవచ నీ యా ఖ్యా	**ప్రవచనీయ** త్రి చెప్పదగిన దానికిని వాచాలున
ప్రవాచ్యే చ ప్రవక్తరి ॥	కును పేరు
కాలానుసార్యం కా (ఁ) లీయే	**కాలానుసార్య** న ఇది జాపకపర్వతమున ఋత్తు

శైలేయే శంశుపాద్రుమే।	కృష్ణచందనముకును రాతిపువ్వుకును ఇరుగుడు చెటుకును పేరు
వృషాకపాయీ శ్రీగౌర్యో	**వృషాకపాయీ** స్త్రీ లక్ష్మికిని పార్వతికిని పాల
ర్జీ వంత్యాం చ శతావరౌ॥	కూరకును ఎల్లిఎచ్చరకును పేరు
ప్రత్యుద్గమనీయ ముప	**ప్రత్యుద్గమనీయ** న పొందదగినదానికిని ఆభరణ
స్థేయే ధౌతాంశుకద్వయే।	చేయబడిన వస్త్రయుగ్మముకును పేరు
విష్వక్సే న ప్రియాలక్ష్మ్యాం	**విష్వక్సేనప్రియా** స్త్రీ ఇది లక్ష్మికిని కలుక్రానుగు
త్రాయమాణౌషధావపి॥(125)	చెటుకును పేరు

★ అథ రాంతవర ★

ర పావకే చతీక్షణే చ	**ర** పు ఇది అగ్నికిని తీక్షణముకును పేరు
రాస్త్వత స్స్వర్ణ విత్తయో ।	**రా** పు ఇది బంగారుకును ధనముకును పేరు
స్రు స్స్రువే నిర్ఝరేచాపి	**స్రు** స్త్రీ ఇది స్రువముకును ప్రవాహముకును పేరు
ద్రూ స్స్వర్ణే కామరూపిణి॥ (1)	**ద్రూ** పు ఇది బంగారుకును ఇచ్ఛాధీనమైన రూపముగల వానికిని పేరు
శ్రీ ర్వేషరచనా శోభా	**శ్రీ** స్త్రీ ఇది అలంకరించుటకును కాంతికిని
భారతీ సరళద్రుషు।	సరస్వతికిని సరళదేవదారుచెట్టుకును లక్ష్మికిని
లక్ష్మ్యాం త్రివర్గ సంప(త్తౌ) త్తి	ధర్మార్థ కామములకును సంపదకును వేషము
వేషో ఎకరణే మతా॥ (2)	కును సాధనముకును పేరు

★ అథ రాంతో ద్వివర్ణ ★

అరం శీఘ్రే చ చక్రాంగే	**అర** న ఇది శీఘ్రముకును చక్రము యొక్క
శీఘ్రగే పునరన్యవత్।	అంచుకును త్రి శీఘ్రగామికిని పేరు
కరో వర్షోఎలే పాణౌ	**కర** పు ఇది వడగండ్లకును హస్తముకును గజ
శుండా ప్రత్యాయర శ్మిషు॥	తుండముకును పన్నుకును కిరణముకును పేరు
ఖర స్స్యాద్గర్ద భే దేవ	**ఖర** పు ఇది గాడిదకును దేవతాళ వృక్షముకును
తాడే తీక్షణేసురేఖి చ।	త్రి తీవ్రమైన దానికిని పు ఖరాసురునకును పేరు
గరో వ్యాధా వుఎవిశే	**గర** పు ఇది వ్యాధికిని కృత్రిమ విషముకును
ఎషు చ కరణే గరం॥ (4)	విషముకును న పంచాంగకరణముకును పేరు
చరో ద్యూతప్రభేదే స్యా	**చర** పు ఇది ద్యూత విశేషముకును గుణదోష

చ్చార జంగమయో శ్చలే।	గ్రహణార్థము రాజుచే పంపబడిన గూఢచారికిని త్రి చలించు దానికిని పు చలించుటకును పేరు
నరం తు రామకర్పూరే నరోఽజేమానవేఽర్జునే॥	**నర** న ఇది రామకర్పూరమను తృణవిశేషము కును పు బ్రహ్మకును మనుష్యునకును అరు నునకును పేరు
పర స్స్యాదుత్తమా న్యాత్మ వైరి దూరేషు కేవలే। పరమవ్యయమిచ్ఛంతి భరోఽతిశయ భారయో ॥	**పర** త్రి ఇది శ్రేష్ఠమైన దానికిని మరియొక దానికిని పు పరమాత్మకును శత్రువుకును త్రి దూరమైన దానికిని అ ముఖ్యముకును పేరు **భర** పు. ఇది అతిశయముకును బరువుకును పేరు
వరోఽభీష్టే దేవతాదే ర్వరో జామాతృ ఖడ్గయో । శ్రేష్ఠేఽన్యవత్పరివృతౌ వరం కాశ్మీరజే మతం॥ (7)	**వర** పు ఇది దేవతలు మొదలగు వారివల్లనుంచి కోరికకును అల్లునకును విటునకును త్రి శ్రేష్ఠమైనదానికిని పు ఆవరణముకును (వరించు టయని కొందరు) న కుంకుమకును స్త్రీ కర కాదిత్రిఫలములకును ఈ స్త్రీ ఎల్లిఎచ్చ రకును
త్రిఫలాయాం వరాప్రోక్తా శతావర్యాం వరీవరం। అవ్యయం స్యాన్మనాగిష్టే శరో దధ్యగ్ర బాణయో ॥ (8)	అ ఇంచుక యిష్టమైన దానికిని పేరు **శర** పు తోడు పెట్టిన పెరుగుపై భాగముకును బాణముకును న జలముకును పు రెల్లుకును కాకి పెదురుకును పేరు
శరం నీరే శర ప్రోక్త శ్శణ తేజనయో రపి। స్వరోఽకారాదిమాత్రా సు మధ్యమాదిషు చధ్వనౌ॥(9)	**స్వర** పు ఇది హ్రస్వదీర్ఘ ప్లుతరూపములైన అకా రాది షోడశ స్వరములకును మధ్యమాది సంగీత స్వరములకును ప్రాణిధ్వనికిని ఉదాత్తాది వైదిక స్వరములకును ముక్కులోని గాలికిని పేరు
ఉదాత్తాదిష్వఏ ప్రోక్త స్స్వరో నాసాసమీరణే। ధరస్తు శైలే కార్పాస తూలకే కమరాధిపే॥(10)	**ధర** పు ఇది పర్వతముకును ప్రత్తి దూదికిని కూర్మరాజుకును స్త్రీ రొమ్ము చుటునుండు క్రొవ్వుకును భూమికిని మావికిని పేరు
ధరా మేదస భూమ్యాంచ స్త్రీణాం గర్భా శయేఽ ఎ చ। క్షరం నీరే క్షరో మేఘే	**క్షర** న ఇది జలముకును పు మేఘముకును పేరు

దర స్సాధ్వస గర్తయో ॥
కందరే తు దరీ మా హు
రీషధర్మే దరావ్యయం।
క్షుర స్స్యాచ్ఛేదన ద్రవ్యే
కోకిలాక్షే చ గోక్షు రే॥(12)
పురం పాటలిపుత్రే స్యా
ద్గృహోపరిగృహా పురం।
పురం పురిశరీరే చ
గుగ్గులౌకధిత పుర ॥(13)
పురా వ్యయం పూర్వకాలే
ఖుర కోలదళే శఫే।

సురో దేవే సురా మద్యే
చషకే ऽ ఎ సురా క్వచిత్॥
కారో వధే నిశ్చయే చ
బలౌ యత్నే యతావఎ।
కారస్తు పాదశైలే చ
కారాదూత్యాం ప్రసేవకే॥(15)
బంధనే బంధనాగారే
హేమ కారికయోరపి।
చార ప్రయాళువృక్షే చ
గతౌ బంధాపసర్పయో ॥
పారం పరతటే ప్రాంతే
పారీ పాత్రీ పరాగయో ।
కర్కరీ పూరయో పారీ
పాదరజ్వాం చదంతి న ॥(17)
వార స్సూర్యాది దివసే
వారోऽవరసు బృందయో ।

దర పు ఇది భయమునకును గోతికిని ఈ స్త్రీ కొండగుహకును ఆ ఇంచుకయనుటకును పేరు

క్షుర పు ఇది కత్తికిని గొలిమిడి చెట్టుకును ఏనుగుపల్లేరు చెటుకును పేరు

పుర న ఇది పాటలీపుత్రమను నగరమునకును మేడకును పటణమునకును దేహమునకును పుగుగిలపుచెటుకును ఆ పూర్వకాలమునకును పేరు

ఖుర పు ఇది నఖమనెడు గంధద్రవ్యమునకును డెక్కకును పేరు

సుర పు ఇది దేవునకును స్త్రీ కల్లుకును పానపాత్రమునకును పేరు

కార పు ఇది చంపుటకును నిశ్చయమునకును పన్నునకును ప్రయత్నమునకును సన్యాసికిని ప్రత్యంత పర్వతమునకును స్త్రీ దూతికకును వీణకరిదెకును కటుటకును చెరసాలకును బంగారుకును ప్రామాణిక శ్లోకమునకును పేరు

చార పు ఇది మొరటి చెటుకును గమనమునకును కటుటకును రాజాజ్ఞచే సంచరించు గూఢచారికిని పేరు

పార న. ఇది అవలియొడుకును సమీపమునకును ఈ స్త్రీ పాత్రమునకును ధూళికిని గరిగెఎడతకును జలసమూహమునకును ఏనుగు కాలికి కట్టెడు గొలుసుకును పేరు

వార పు ఇది ఆదివారము మొదలగు వాటికిని సమయమునకును సమూహమునకును కుబమను

కుబ్జవృక్షే వారే వారం	వృక్షవిశేషముకును శివునకును న ద్వారము
ద్వారేమద్యన్యభాజనే ॥ (18)	కును కల్లుకుండకును పేరు
తారో ముక్తాదిసంశుద్ధౌ	**తార** పు ఇది ముత్యము మొదలగు వాటి శ దికిని
తరణే శుద్ధమౌక్తికే।	దాటుటకును శుదిచేసిన ముత్యముకును న
తారం చ రజతేऽత్యుచ్చ	వెండికిని త్రి ఉన్నతస్వరముకును స్త్రీ నక్షత్రము
స్వరేऽప్యన్యవ దీరితం॥(19)	కును కంటి నల్లగ్రుడుకును సుగ్రీవుని భార్య
ఋక్షా క్షిమ్యధయో స్తారా	కును బృహస్పతి భార్యకును బుదదేవుని భార్య
ను గ్రీవగురుయోషితో ।	కును పేరు
బుద్ధదేవ్యాం మతాతారా	
శార శ్శబల వాతయో ॥	**శార** పు ఇది శబలవరముకును వాయువుకును పేరు
భారస్తు వీవధే స్వర్ణ	**భార** పు ఇది కావడికిని రెండువేల పలములయెత్తు
పలానామయుతద్వయే।	బంగారముకును పేరు (బారువ)
మారో మృతా వృషేऽనంగే	**మార** పు చావుకును అబోతుకును మన్మథు
మారీ చండ్యా జనక్షయే॥(21)	నకును ఈ స్త్రీ పార్వతికిని మారకముకును పేరు
స్ఫార స్స్యాద్వికటే స్ఫార	**సార** త్రి ఇది వికటమైన దానికిని పు బంగారు
కనకాదేశ్చ బుద్బుదే।	మొదలగు వాటి బుడగకును పేరు
క్షారో రసాంతరే ధూర్తే	**క్షార** పు ఇది కారముకును ధూర్తునకును
లవణే కాచ భస్మనో ॥	ఉప్పునకును గాజుకును బూడిదెకును పేరు
హారో ముక్తావళౌ యుద్ధేऽ	**హార** పు ఇది ముత్యాలహారముకును యుదము
ప్యార క్షితిసుతేऽర్కజే	కును పేరు
ఆరాతు చర్మభేదిన్యాం॥	**ఆర** పు ఇది అంగారకునకును శనికిని స్త్రీ
	ఆరెయను చెప్పులుకుటుసాధనముకును పేరు
నార స్తర్ణ క నీరయో ॥(23)	**నార** పు లేగదూడకును జలముకును న
నారం జ్ఞానేऽ ఎ నారస్స్యా	బ్రహ్మజ్ఞానముకును త్రి మనుష్య సంబంధమైన
న్నరసంబంధిని త్రిషు।	దానికిని పేరు
సారో బలే మజ్జని చ	**సార** పు ఇది బలముకును ఎముకల నడుమ
ద్వారాం శే న్యాయ్యే చ నీరే	నుండెడు క్రొవ్వుకును వృక్షాదులచేవకును న
చ ధనే చ సారం। వరేऽస్య	న్యాయముకును జలముకును ధనముకును త్రి

వత్సారముదావారంతి।	శేషమైన దానికిని పేరు
ద్వారం పునర్నిర్గమనే	**ద్వార** న ఇది ద్వారముకును ఉపాయముకును
ऽప్యుపాయే॥(25)	పేరు
పూరో జలప్రవాహేస్యా	**పూర** పు ఇది జలప్రవాహముకును ప్రణశుది
ద్ప్రణసంశుద్ధి ఖాద్యయో ।	కిని భక్ష్య విశేషముకును పేరు
చీరం తు గోస్తనే వస్త్రే	**చర** న ఇది నాలుపేటల ముత్యాలహారముకును
చూడాయాం సీసకేऽ ఎ చ॥	వస్త్ర విశేషముకును శిఖకును సీసముకును పేరు
క్రూరస్తు కరినే ఘోరే	**క్రూర** త్రి ఇది కరినమైన దానికిని భయంకరమైన
నృశంసే (త్వ)ऽప్యభిధేయవత్।	దానికిని ఘాతుకునకును పేరు
సూర శ్చారభటే సూర్యే	**సూర** పు ఇది కాలిబంటుకును సూర్యునకును పేరు
చోర శ్చోర సుగంధయో ॥	**చోర** పు ఇది దొంగకును చోరకమను సుగంధ
	ద్రవ్యముకును పేరు
తీరం తటే త్రపౌ తీర	**తీర** న ఇది ఎటియొడుకును ఫు తగరముకును పేరు
సీర స్తగ్మకరే హలే।	**సీర** పు ఇది సూర్యునకును నాగటికిని పేరు
చీరీ కచ్చురికా ఝిల్యో	**చీరీ** స్త్రీ ఇది కచ్చోరముకును చిమ్మెటకును పేరు
స్వైర స్వచ్ఛంద మందయో ॥(28)	**స్వైర** త్రి యథేచ్ఛగా విహరించువానికిని మందు
	నకును పేరు
జీర ఖడ్గే వణిగ్ద్రవ్యే	**జీర** పు ఇది కత్తికిని జీలకఱ్ఱకును పేరు
మీర స్తోయధి శైల యో ।	**మీర** పు సముద్రముకును పర్వతముకును పేరు
క్షీరం నీరే చ దుగ్ధే చ	**క్షీర** న ఇది జలముకును పాలకును పేరు
కీరో జనపదే శుకే॥(29)	**కీర** పు ఇది దేశముకును చిలుకకును పేరు
గౌర పీతేऽరుణే శ్వేతే	**గౌర** త్రి ఇది పచ్చని వరముగల దానికిని ఎరుపు
విశుద్ధే చాభిధేయవత్।	వరముగల దానికిని తెల్లని దానికిని పరిశుదమైన
గౌరం తు విశదే పద్మ	దానికిని న స్వచ్ఛ వరముకును పద్మకింజల్కము
కేసరే సితసర్షపే॥(30)	కును పు తెల్లావాలకును చంద్రునకును ఈ స్త్రీ
గౌర శ్శశిని గౌరీ తు	8 సం వయసు గల బటుకటుని స్త్రీకిని పార్వతికిని
నగ్నకన్యోమయోస్మృతా।	గోరోచనముకున రాత్రికిని పసపుకును
రోచనీ రజనీ ఎంగా	ప్రేంకణపు చెటుకును భూమికిని నదీవిశేషము

ప్రయంగు వసుధాసు చ॥(31)
నదీభేదే ऽ ఎ గౌరీ స్యా
ద్వరుణస్యచయోషితి।

కును వరుణదేవునిభార్యకును పేరు (రక్తవర్ణార్థ మందు తరుణాదిత్యగౌరైశ్చ అని రామాయ ణము శ్వేతారమందు కైలాస గౌరం వృషమారు రుక్షో అని రఘువంశము)

పౌరం తు కత్తృణే పౌర
స్మృత పురభవేऽన్యవత్॥(32)

పౌర న ఇది కామంచిగడికిని త్రి పటుణమందైన దానికిని పేరు

వేరం శరీరే కాశ్మీరే
వేరం వాతింగణేऽ ఎ చ।

వేర న ఇది దేహముకును కుంకుమకును వంగచెటుకును పేరు

ఘోరం భీమే హరే ఘోర
ష్టారో లంగ తురంగయో ॥(33)

ఘోర న భయానకరసముకును పు శివునకును పేరు
టార పు విటునకును అశ్వముకును పేరు

హోరాలగ్నేऽ ఎరాశ్యర్థే
శాస్త్ర రేఖాభిధో రఎ।

హోరా స్త్రీ ఇది లగ్నముకును రెండున్నర ఘడి యకాలముకును (గంటు) జ్యోతిశ్శాస్త్రముకును రేఖా విశేషముకును పేరు

హీరా ఎపీలికా లక్ష్మ్యో
ర్హీర శ్శంకర వజ్రయో ॥

హీరా స్త్రీ చీమకును లక్ష్మికిని పు శివునకును వజ్రమణికిని పేరు

గోత్రం నామ్నికులే క్షేత్రే
కాననే విత్త వర్త్మనో ।
సంభావ నీయభోధేऽ ఎ
గోత్ర క్షోణీధరే మత ॥(35)

గోత్ర న ఇది పేరుకును వంశముకును వరిపంట భూమికిని అడవికిని ధనముకును మారము కును కొనియాడదగిన జ్ఞానముకును పు పర్వత ముకును స్త్రీ గోవులమందకును భూమికిని పేరు

గోసమూహా భువో ర్గోత్రా
గాత్ర మంగే కళేబరే।
స్తంబేరమాగ్రజంఘాది
విభాగే చ సమీరితం॥(36)

గాత్ర న ఇది కరచరణాద్యవయవముకును శరీ రముకును ఎనుగ ఎక్కలముందరి భాగముకును పేరు

పత్రం స్యాద్వాహనే ఎర్ణే
పక్షే చ శర ఎక్షిణో ।

పత్ర న ఇది వాహనముకును ఆకుకును బాణపు రెక్కకును పక్షి రెక్కకును పేరు

పాత్రం తు భాజనే యోగ్యే
పాత్రం తీరద్వయాంతరే॥
పాత్రం స్రువాదౌ ఎర్ణే పి

పాత్ర న ఇది మృల్లోహాది పాత్రముకును యోగ్యునకును ఎటి రెండు గట్లు నడిమి భాగము కును స్రుక్సువాది పాత్రములకును ఆకుకును

రాజమంత్రిణి చోచ్యతే।
పోత్రం వస్త్రే ముఖాగ్రే చ
సూకరస్య హలస్యచ॥
చిత్రం స్యాదద్భుతా లేఖ్య
తిలకేషు విహాయసి।
చిత్రా ఖుఎర్ణీ గోతుంబా
సు భద్రా దంతికాసు చ॥(39)
ఋక్షా ప్సరోఽ వాభేదేషు
కర్బు రేచాభిధేయవత్।
చైత్రం మృతకచిత్యేస్యా
చ్చైత్రో మాసా ద్రిభేదయో ॥(40)
వృత్రో రిపౌఘనే ధ్వాంతే
శైలే శక్రేచ దానవే।

సత్ర మాచ్ఛాదనే యజ్ఞే
సదాదానే చ కైతవే॥(41)
సూత్రం తు సూచనగ్రంథే
సూత్రం తంతు వ్యవస్థయో ।
మిత్రం సుహృది మిత్రోఽర్కే

శాస్త్రం గ్రంథ నిదేశయో ॥(42)
మాత్రం చావధృతౌ కార్త్స్న్యే
మాత్రా కర్ణవిభూషణే।
అక్షరావయవే విత్తే
మానే ల్పేచ పరచ్ఛదే॥ (43)

శస్త్రం లోహో స్త్రయోశ్శస్త్రీ
ఛురికాయాం చ విశ్రుతా।

రాజు యొక్క ప్రధానోద్యోగికిని పేరు
పోత్ర న ఇది వలువకును పందిముటెకును నాగటి మొనకును పేరు
చిత్ర న ఇది అచ్చెరువుకును చిత్తరువుకును నుదుటి బొటుకును ఆకసముకును స్త్రీ ఎలుక చెవి చెటుకును ఎల్లపాపర చెటుకును గుమ్మడి చెటుకును నాగదంతిచెటుకును చిత్రా నక్షత్రము కును అప్సర స్త్రీ విశేషముకును సర్పవిశేషము కును త్రి కర్బురవర్ణముగల దానికిని పేరు
చైత్ర న ఇది పీనుగలను కాల్చు చితికిని పు చైత్ర మాసముకును చైత్రమను కులపర్వతముకును పేరు
వృత్ర పు ఇది శత్రువుకును మేఘముకును చీకటికిని పర్వత విశేషముకును ఇంద్రునకును వృత్రాసురునకును పేరు
సత్ర న ఇది వస్త్రముకును యజముకును ఎల్లప్పుడును దానముచేయుటకును మిషకును పేరు
సూత్ర న ఇది వ్యాకరణాది శాస్త్ర సూచన గ్రంథముకును ధారమునకును మర్యాదకును పేరు
మిత్ర న ఇది స్నేహితునకును పు సూర్యున కును పేరు
శాస్త్ర న ఇది వ్యాకరణాది శాస్త్ర గ్రంథముకును ఆజ్ఞకును పేరు
మాత్ర న ఇది నిశ్చయముకును అంతయుననుట కును స్త్రీ చెవియాభరణముకును వరోచ్చారణ కాల ముకును ధనముకును పరిమాణముకును స్వల్పార ముకును గజాశ్వాది పరివారముకును పేరు
శస్త్ర న ఇది ఇనుముకును అస్త్రముకును ఈ స్త్రీ చూరకత్తికిని పేరు

అస్త్రం ప్రహరణే చాపే
వక్త్రం ఛందోంతరే ముఖే॥(44)
నేత్రం మధిగుణే వస్త్రే
తరుమూలే విలోచనే।
రథే జటాయాం నాడ్యాం చ
నేత్రో నేతరి వాచ్యవత్॥
క్షేత్రం శరీరే కేదారే
సద్ధస్తాన కళత్రయో ।
రేత్రం రేతసి ఎయ్యూషే
పటవాసేऽఎ సూతకే॥

మంత్రో వేదప్రభేదేస్యా
ద్దేవాదీనాం చ సాధనే।
గుప్తవాదే చ
తోత్రంతు ప్రాజనే
వేణు కేऽఎ చ॥(47)
తంత్రంకుటుంబ కృత్యేస్యా
త్కారణే చ పరిచ్ఛదే।
శాస్త్ర ప్రధానే సద్ధాంతే
తంతువాయేऽగదోత్తమే॥(48)
తత్వాదిసాధనోపాయే
శ్రుతిశాఖాంతరేऽఎ చ।
ఇతికర్తవ్యతాయాం చ
తంత్రీ వీణాగుణే తనో ॥ (49)
శిరాయా మమృతాయాం చ
ఛత్ర మాతపవారణే।
ఛత్రా మధురికాయాం చ
కుస్తుంబరు శిలీంధ్రయో ॥

అస్త్ర న ఇది ఆయుధముకును ధనస్సుకును పేరు
వక్త్ర న ఇది వృత్తవిశేషముకును ముఖముకును పేరు
నేత్ర న ఇది కవ్వపు త్రాటికిని వలువకును చెటువేరుకును కంటికిని రథముకును జడకును నరముకును త్రి రక్షించు దానికిని పేరు

క్షేత్ర న ఇది దేహముకును పంట భూమికిని పుణ్యక్షేత్రముకును భార్యకును పేరు
రేత్ర న ఇది శుక్లముకును అమృతముకును వస్త్ర పరిమళ ద్రవ్యముకును (సెంటు) పాదరసముకును పేరు
మంత్ర పు ఇది వేదమండలి మంత్ర భాగముకును దేవతలను వశపరచుకొనుటకును రహస్య సంభాషణముకును పేరు
తోత్ర న ఇది కొరడాకును ఎనుగును శిక్షించుటకై అలుగు వేసిన వెదురు కఱ్ఱకును పేరు
తంత్ర న ఇది కుటుంబ పోషణారమైన వ్యాపారముకును హేతువుకును పరివారముకును శాస్త్రముకును ముఖ్యముకును సదాంతముకును మగముకును ఔషధ శ్రేషముకును జ్ఞానసాధనమగు యోగాదులకును వేదశాఖా విశేషముకును ఈలాగునచేయవలయుననుటకును ఈ స్త్రీ వీణ తీగకును నరముకును తిప్పుతీగకును పేరు

ఛత్ర న గొడుగుకును స్త్రీ ఎన్న సదాప చెటుకును కొత్తిమిరికిని నేల తాడి చెటుకును పేరు

చక్రో గణే చక్రవాకే
చక్రం సైన్యరథాంగయో ।
గ్రామజాలే కులాలస్య
భాండే రాష్ట్రాస్త్రయోరపి॥
అంభసామవ చావర్తే
చుక్రశ్చామ్లేమ్లవేతసే।
చుక్రీ చాంగేరికాయాం చ
వృక్షామ్లే చుక్రమిష్యతే॥(52)

చక్ర పు ఇది సమూహముకును చక్రవాక పక్షికిని న చతురంగ సైన్యముకును రథ చక్రముకును గ్రామ సమూహముకును కుమ్మరిసారెకును రాజ్యముకును చక్రాయుధముకును నీటి సుడికిని పేరు

చుక్ర పు ఇది చింతచెటుకును పుల్ల ప్రబ్బచెటుకును ఈ స్త్రీ పులిచింతచెటుకును న చింత పండుకును పేరు

శుక్ర కావ్యే నలే జ్యేష్ఠే
శుక్రో రేతో క్షిరోగయో ।
శుక్రం

శుక్ర పు ఇది శుక్రాచార్యునకును అగ్నికిని జ్యేషమాసముకును పు రేతస్సుకును నేత్ర రోగ విశేషముకును పేరు

శక్రో మహేంద్రే స్యాత్కుటజార్జున భూరుహో ॥(53)

శక్ర పు ఇది ఇంద్రునకును కొడిశచెటుకును మదిచెటుకును పేరు

నక్ర కుంభీరకే నక్రం
నాసాయా మగ్రదారుణి।
వక్ర స్యాత్కుటిలేక్రూరే
పుటభేదే శనైశ్చరే॥

నక్ర పు ఇది కాఱుమొసలికిని న ముక్కుకును ద్వారముమీద వేసెడు నక్రాకారమైన కమ్మికిని పేరు

వక్ర త్రి ఇది వంకరయైన దానికిని భయంకరమైన దానికిని పు నదీవక్రముకును శనిగ్రహముకును పేరు

అగ్రమాలంబనే వ్రాతే
పరిమాణే ఫలస్య చ।
ప్రాంతేపురస్తా దధికే
ప్రధానే ప్రథమో ర్ధ్వయో ॥(55)

అగ్ర న ఇది ఆధారముకును సమూహముకును ఫలపరిమాణముకును సమీపముకును ముందరి భాగముకును త్రి అధికమైన దానికిని ముఖ్యమైన దానికిని మొదటి దానికిని మీదైన దానికిని పేరు

ఉగ్రశ్శూద్రాయుతే క్షత్రా
చ్ఛ్రీ కంరే చోత్కటేఽన్యవత్।
ఉగ్రావచా ఛిక్కికయో
ర్వ్యగ్రో వ్యాసక్త ఆకులే॥(56)

ఉగ్ర పు క్షత్రియునివలన శూద్ర స్త్రీయందు బుట్టిన వానికిని శివునకును త్రి తీవ్రమైన దాని కిని స్త్రీ నల్లవసకును ఈ పేరుగల గంధద్రవ్యముకు పేరు

వ్యగ్ర త్రి అధికాసక్తిగల దానికిని వ్యాకులమైన దానికిని పేరు

భద్రం స్యాన్మంగళే హేమ్ని
ముస్తకే కరణాంతరే।

భద్ర న ఇది శుభముకును బంగారుకును భద్ర ముస్తకును భద్రకరణముకును పు శివునకును

భద్రో రుద్రే వృషే రామ
భద్రే మేరుకదంబయో ॥(57)
హస్తిజాత్యంత రే భద్రో
వాచ్యవచ్ఛ్రేష్ఠ సాధునో ।
భద్రా మందాకినీ రాస్నా
కృష్ణానంతాసు కట్పలే॥(58)
క్షుద్ర స్స్యాదధమే క్రూరే
కృపణేऽల్పే చ వాచ్యవత్।
క్షుద్రా వేశ్యా నటీ కంట
కారికా సరఘాసు చ॥ (59)
చాంగేరీ బృహతీ వాంస్రా
మక్షికామాత్రకేషు చ।
క్షౌద్రం మధుని పానీయే
వర్ద్రంత్రపు వరత్రయో ॥(60)
గృధ్ర ఖగాంతరే ప్రోక్తో
వాచ్యవచ్చార్ధ లుబ్ధకే।
రోధ్ర (స్సా) శ్మ బరకే రోధ్ర
మవరాధేऽ ఎ కిల్బిషే॥(61)
నీధ్రం నేమౌ వళీకేऽద్రౌ
రేవతీభే చ కాననే।

రాష్ట్ర ముద్దిష్ట ముత్పాతే
తథా స్యాదుపవర్తనే॥
కృధ్ర ముద్దిష్ట మాభీలే
పాప సాంత పనాదినో ।
చంద్ర స్సుధాంశు కర్పూర
కంఎల్ల స్సర్వవారిఘ॥

ఎదుకును శ్రీరామునకును మేరు పర్వతము కును కడిమిచెటుకును భద్రగజముకును త్రి శ్రేష్ఠమైన దానికిని యోగ్యమైన దానికిని స్త్రీ ఆకాశగంగకును దుంపరాష్ట్రముకును ఎప్పలి చెటుకును సుగంధిపాల చెటుకును గుమ్మడు టేకు చెటుకును పేరు

క్షుద్ర త్రి నీచునకును క్రూరునకును లోభికిని అల్పమైన దానికిని స్త్రీ వెలయాలికిని నాట్యకత్తె కును వాకుడు చెటుకును తేనెటీగకును పులి చింతకును నేలములగ చెటుకును గురివెందలత కును సామాన్యపు టీగకును పేరు

క్షౌద్ర న ఇది తేనెకును జలముకును పేరు
వర్ధ న ఇది సీసముకును తోలు వాఱుకును పేరు
గృధ్ర పు గెదకును త్రి ధనమందులుబత్వముగల వానికిని పేరు
రోధ్ర పు ఇది తెల్లలొదుగ చెటుకును న తప్పుదముకును పాపముకును పేరు
నీధ్ర న ఇది చక్రాగ్రముకును ఇంటి చూరు కును పర్వతముకును రేవతీ నక్షత్రముకును అడవికిని పేరు

రాష్ట్ర న ఇది ఉపద్రవముకును జనవద సమూహముకును పేరు
కృధ్ర న ఇది కషముకును పాపముకును సాంతపనాది వ్రతములకును పేరు
చంద్ర పు ఇదిచంద్రునకును కర్పూరముకును కంఎల్లమను గంధద్రవ్యముకును బంగారుకును జలముకును పేరు

ఇంద్ర శ్శచీపతా వంత
రాత్మన్యాదిత్య యోగయో ।
ఇంద్రా ఖణిజ్జకే
సాంద్రో ఘనకాననయో
ర్మృదౌ ॥ (64)

ఇంద్ర పు ఇది దేవరాజుకును అంతరాత్మకును ద్వాదశాదిత్యులలో నొకనికిని పంచాంగయోగ భేదముకును స్త్రీ మరువముకును పేరు

సాంద్ర త్రి ఇది దటమైన దానికిని న అడవికిని మృదువైన దానికిని పేరు

గుంద్రస్తే జనకే గుంద్రా
ప్రయంగౌ భద్రముస్తకే।
కైవర్తీముస్తకే చాఽ
రౌద్రో నాట్యరసాంతరే॥(65)

గుంద్ర పు ఇది కాకివెదురుకును స్త్రీ ప్రేంకణపు చెటుకును భద్రతుంగముస్తకును గుంద్రతుంగ ముస్తకును పేరు

రౌద్ర పు రౌద్రరసముకును త్రి భయంకరమైన దానికిని తీవ్రమైన దానికిని స్త్రీ పార్వతికిని పేరు

రౌద్రోఽ భీషణే తీవ్రే
రౌద్రా స్కందస్యమాతరి।
ఓడ్రో జనే జపా వృక్షే
చోడ్రా జన ఎదాంతరే॥

ఓడ్ర పు ఓడ్రదేశస్థునకును మంకెనచెటుకును ఓడ్రదేశముకును పేరు

ఎత్పకేదారయో ర్వప్రో
వప్ర ప్రకార రోధసో ।
పుండ్రో దైత్యవిశేషే క్షు
భేదయో రతిముక్తకే॥(67)

వప్ర పు ఇది తండ్రికిని పంట భూమికిని పు కోటకును ఎఱియొడుకును పేరు

పుండ్ర పు ఇది పుండ్రకాసురునకును చెరుకుల లోని భేదముకును పూలగురివెంద చెటుకును తిలకముకును పురుగుకును తెల్లదామర పువ్వు కును దేశవిశేషముకును పేరు

చిత్రే కృమౌ పుండరీకే
పుండ్రా స్యుర్నీవృదంతరే।
వజ్రం హీరక దంభోళి(బా)
వాలకా మలకేఘచ॥(68)

వజ్ర న ఇది వజ్రమణికిని వజ్రాయుధముకును కురువేరుకును ఉసిరిగచెటుకును స్త్రీ తిప్పతీగ కును పేరు

వజ్రా గుడూచికాయాం స్యా
త్తామ్రం శుల్బేఽరుణేఽన్యవత్।
తీవ్ర మత్యుష్ణ కటుక
నితాంతేష్వభిధేయవత్॥(69)

తామ్ర న ఇది రాగికిని త్రి ఎఱ్ఱని దానికిని పేరు

తీవ్ర త్రి ఇది మిగులవేడియైన దానికిని కారము గల దానికిని విస్తారమైన దానికిని స్త్రీ కటుక రోహిణికిని నల్లావాలకును గరికెలోని భేదము కును పేరు

తీవ్రాచ కటురోహిణ్యా
మాసురీ గండదూర్వయో ।
అస్ర కోణే శిరసజే

అస్ర పు ఇది మూలకును తలవెంట్రుకలకును

చాస్ర మశ్రుణి చేష్యతే॥(70)	న కన్నీటికిని నెత్తురుకును పేరు
దస్ర ఖరే చాశ్వినేయే	**దస్ర** పు గాడిదకును అశ్వినీదేవతలకును పేరు
ఘస్రో దివసాంస్రయో ।	**ఘస్ర** పు ఇది దినముకును త్రి వాంసంచు దానికిని పేరు
వాస్రోఽ దివసే వాస్రం	**వాస్ర** పు ఇది దినముకును న గృహముకును
మందిరే చ చతుష్పథే॥	నాలుగు త్రోవలు కలసినచోటుకును పేరు
శీఘ్రం ధృతగతౌ శీఘ్రం	**శీఘ్ర** త్రి ఇది వేగముగా నడచు దానికిని న
చంక్రాంగో శీరయోరఽ।	హంసకును వటివేరుకును పేరు
వ్యాఘ్రోద్వీపని విఖ్యాతో	**వ్యాఘ్ర** పు ఇది పెదపులికిని ఎఱ్ఱాముదపు
రకైరండ కరంజయో ॥	చెటుకును నఖమనెడి గంధ ద్రవ్యముకును ఈ
వ్యాఘ్రీ నిదిగ్ధికాయాంచ	స్త్రీ వాకుడుచెటుకును సమాసోత్తరపదమైనపుడు
శ్రేష్ఠే స్యాదుత్తరన్తత ।	శ్రేష్ఠముకును పేరు
అభ్రం నభ స్వరబలా	**అభ్ర** న ఇది ఆకాశముకును స్వరముకును
వాకేషు।	మేఘముకును పేరు
శుభ్రం ప్రదీప్తే	**శుభ్ర** త్రి ప్రకాశించుదానికిని తెల్లని దానికిని
ధవళేఽ భ్రకేచ।	న అభ్రకముకును పేరు
బభ్రుర్విశాలే నకులే	**బభ్రు** పు ఇది విస్తారముకును ముంగిసకును
కృశానావ్యాజే మునౌ	అగ్నికిని సేతికిని శివునకును ఎంగళవర్ణముకును
శూలిని ఎంగళే చ॥(73)	పేరు
శిగ్రు శ్శోభాంజనే శాకే	**శిగ్రు** పు ఇది మునుగచెట్టుకును అన్నిశాకము లకును పేరు
శరు కులిశ కోపయో ।	**శరు** పు ఇది వజ్రాయుధముకును కోపము కును పేరు
స్వరుర్వజ్రేధ్వరే బాణే	**స్వరు** పు ఇది వజ్రాయుధముకును యజ్ఞము
యూపఖండేఽ చ స్వరు ॥(74)	కును బాణముకును యూపస్తంభమందలియొక భాగముకును పేరు
ఖరు ర్దంతే హరే దర్పే	**ఖరు** పు ఇది దంతముకును శివునకును గర్వము
వాయే శ్వేతే తు వాచ్యవత్।	కును అశ్వముకును త్రి తెల్లని దానికిని పేరు

చరుర్భాండేతు హావ్యాన్నే	**చరు** పు ఇది కుండకును హోమార్హమైనయన్నముకును పేరు
భరు ర్భర్తరి కాంచనే॥	**భరు** పు ఇది మగనికిని బంగారుకును పేరు
గురు ర్నిషేకాదికరే ఎ	**గురు** పు ఇది విధ్యుక్తముగా నిషేక సీమంతోన్న
త్రాదౌ సురమంత్రిణి ।	యనాదులను జేయువానికిని తండ్రి పురోహాతు
దుర్భరా లఘునో ప్రాక్తో	డు మొదలగువారికిని బృహస్పతికిని త్రి భరించ
గురు ర్మహతి వాచ్యవత్॥	శక్యముగానిదానికిని అధికమైనదానికిని శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు
రురు ర్ముగ్గే దైత్యభేదే	**రురు** పు ఇది నల్లచారలు గలదుప్పికిని రాక్షస భేదముకును పేరు
కారు కారక శిల్పినో ।	**కారు** పు ఇది చేయువానికిని వడ్రంగిమొదలగు
విశ్వకర్మణి శిల్పేచ	పనివానికిని విశ్వకర్మకును శిల్పముకును పేరు
కురు శ్శ్రీకంర జాంగలే॥(77)	**కురు** పు ఇది కురుదేశమందైన మరు భూమికిని
ఓదనే నృపభేదే చ	అన్నముకును కురురాజుకును పేరు
పురు ప్రాజ్య పరాగయో ।	**పురు** పు ఇది విస్తారముకును దూళికిని
పురు స్స్వర్లోక నృపయో	స్వరలోకముకును పురురాజుకును పేరు
మరు ర్భూధర ధన్వనో ॥	**మరు** పు ఇది పర్వతముకును నిరల భూమికిని పేరు
ఆరు స్తరువిశేషేఎ	**ఆరు** పు ఇది వృక్ష విశేషముకును పీతకును
తథా కర్కట దంష్ట్రణో ।	పందికిని పేరు
కద్రూ ర్మాతరి నాగానాం	**కద్రూ** స్త్రీ సర్పమాతకును పు బంగారువంటి
కద్రు కనకపింగళే ॥ (79)	పచ్చని వరముకు పేరు
హరిర్వాతార్క చంద్రేంద్ర	**హరి** పు ఇది వాయువుకును సూర్యునకును
యమో పేంద్ర మరీచిషు।	చంద్రునకును ఇంద్రునకును యమునకును
సింహాశ్వ కపి భేకాహీ	విష్ణువుకును కిరణముకును సింహముకును
శుక లోకాంతరేషుచ॥(80)	అశ్వముకును కోతికిని కప్పకును సర్పము
హరి ర్వాచ్యవదాఖ్యాతో	కును చిలుకకును విష్ణులోకముకును త్రి ఆకు
హరిత్కాఎల వర్ణయో ।	పచ్చనిదానికిని కఎలవర్ణము గలదానికిని పేరు
భూరి ర్బ్రహ్మ చ్యుతేశేషు	**భూరి** పు ఇది బ్రహ్మకును విష్ణువుకును శివునకును

భూరి ప్రాజ్య సువర్ణయో ॥(81)	న విస్తారముకును బంగారుకును పేరు
గిరి ర్గిర్గే గిరియకే	**గిరి** పు ఇది తినుటకును పర్వతమునుంచి
క్రీడాకందుక శైలయో ।	పడిన రాతిపలకకును బంతికిని పర్వతముకును
నే త్రామయవిశేషే చ	నేత్రరోగవిశేషముకును త్రి పూజ్యునకును పేరు
పూజ్యే తు గిరి రన్యవత్॥(82)	
వారి స్స్మృతా సరస్వత్యాం	**వారి** స్త్రీ ఇది సరస్వతికిని న కురుపేరుకును
వారి హ్రీబేర నీరయో ।	జలముకును ఈ స్త్రీ చిన్నకుండకును ఎనుగు
వారీ ఘటీభబంధన్యో	లను పట్టెడుగోతికిని పేరు
రంఘ్రి స్స్యాత్పాద బుధ్నయో ॥	**అంఘ్రి** పు ఇది పాదముకును చెటుపేరుకును పేరు
శారీ (సారీ) త్వక్షోపకరణే	**శారీ** స్త్రీ ఇది జూదమాడు పాచికలకును (సారె)
తథా శకునికాంతరే।	గోరింక ఎట్టకును యుద్ధసన్నద్ధమైన యేనుగుకు
యుద్ధార్థ గజపర్యాణే	కటిన జీను (లేక గంత) కును వ్యవహారముకును
వ్యవహా రేऽ ఎ చ క్వచిత్॥(84)	పేరు
కారి క్రియాయా మాఖ్యాతో	**కారి** స్త్రీ ఇది కార్యముకును పు మంగలి
నాఎతాదికశిల్పిని।	మొదలగు వానికిని పేరు
అద్రి శైల ద్రుమార్కేషు	**అద్రి** పు ఇది పర్వతముకును వృక్షముకును
చైంద్రి కాకజయంతయో ॥(85)	సూర్యునకును పేరు
ఐంద్రి రంభోధరే జిష్ణౌ	**ఐంద్రి** పు ఇది బొంతకాకికిని ఇంద్రుని పుత్రు
	డగు జయంతునకును మేఘముకును అరునున
	కును పేరు
తంద్రీ నిద్రా ప్రమీలయో ।	**తంద్రీ** స్త్రీ ఇది నిద్రకును కునికిపాటుకును పేరు
ధాత్రీ జనన్యా మలకీ	**ధాత్రీ** స్త్రీ ఇది తల్లికిని ఉసిరిగ చెటుకును
వసుమత్యుఎ మాతృఘు॥ (86)	భూమికిని పెంపుడు తల్లికిని పేరు
ఉష్ట్రీ గోలకికాయాం స్యా	**ఉష్ట్రీ** స్త్రీ ఇది కడవకును ఆడుయొంటెకును
త్కరభస్య చయోఎతి।	పేరు
క్రోష్ట్రీ స్సృగాలికా క్షీర	**క్రోష్ట్రీ** స్త్రీ ఆడునక్కకును పాలసేల గుమ్మడు
విదారీ లాంగలీషు చ॥(87)	చెటుకును నీటి ఎప్పలికిని పేరు
తరి ర్నావి దశాయాంచ	**తరి** స్త్రీ ఇది నావకును అవస్థకును వస్త్రాదు

వస్త్రాదీనాంచ పేటకే।
జారీ స్యాదోషధీభేదే
జార స్తూపవతా వఽ॥(88)
ఇరా వారి సురా భూమి
భారతీషు ప్రయుజ్యతే।
స్థిరా భూమౌ (శా) పాలపర్ణ్యాం
స్థిరో నిశ్చల మోక్షయో ॥(89)
ధారా సైన్యాగ్రిమస్కం ధ
సంతత్యో ఎత్తనాంతరే।
ద్రవద్రవ్య ప్రపాతేऽఽ
తురంగ గతిపంచకే॥(90)
ఖడ్గాదీనాం చ నిశిత
ముఖే ధారా ప్రకీర్తితా।
ధార క్వచిద్ధనాసార
వర్షణేస్యాద్ఘణేऽఽ చ॥(91)
వీరా స్యాత్ క్షీరకాకోలీ
తామల క్యేలవాలుషు।
పతి పుత్రవతీ రంభా
గంభారీ మదిరాసు చ ॥(92)
గోష్ఠోదుం బరికా క్షీర
విదారీ దుగ్ధికా సు చ।
వీరస్తు సుభటే శ్రేష్ఠే
వీరం శృంగ్యాం నతేऽఽ చ॥(93)
ధీరో విదుషి శైలేపి
సముద్రే ధైర్యవత్యఽ।
ధీరం తు కుంకుమే
శూర స్సూర్యే
వీరే చ కుక్కుటే॥(94)

లుంచుకొను పెటికిని పేరు
జారీ స్త్రీ ఇది ఓషధి విశేషముకును పు విటున కును పేరు
ఇరా స్త్రీ ఇది ఉదకముకును కల్లుకును భూమి కిని వాక్కుకును పేరు
స్థిరా స్త్రీ ఇది భూమికిని ముయ్యాకు పొన్నచెటుకును త్రి నిశ్చలమైన దానికిని పు మోక్షముకును పేరు
ధారా స్త్రీ ఇది సేనాగ్ర భాగముకును పరంపర కును ధారానగరముకును జలాదుల యొక్క యవిచ్ఛిన్నస్రావముకును అశ్వము యొక్క ఆస్కందితాదిపంచగతి భేదములకును ఖడాదుల వాడికిని ధారావరముకును పు అప్పునకును పేరు

వీరా స్త్రీ ఇది క్షీరకాకోలిచెట్టుకును నేలవుసరిక చెటుకును కూతురు బుడమ చెటుకును పెనిమి టిన్నిబిడలు గలస్త్రీకిని అరటిచెటుకును గుమ్మడు చెటుకును కల్లుకును మేడిచెట్లలోని భేదము కును పాలసేల గుమ్మడు చెటుకును ఎన్నపాల చెటుకును త్రి యుద్ధభటునకును శ్రేష్ఠునకును న కర్కాటక శృంగికిని గ్రంధితగరపు చెటుకును పేరు
ధీర పు ఇది విద్వాంసునకును పర్వతముకును సముద్రముకును త్రి ధైర్యవంతునకును న కుంకుమముకును పేరు
శూర పు ఇది సూర్యునకును శూరునకును కోడికిని పేరు

ఆర్ద్రా నక్షత్రభేదే స్యా
దార్ద్రంక్లిన్నేభిధేయవత్।
యాత్రాతుయాసనోపాయే
గతౌ దేవార్చ నోత్సవే॥(95)
ఉస్రా గవ్యుప చిత్రాయా
ముస్రస్తు కిరణే స్మృత ।
వాంస్రా కాకాదనీ మాంస్యో
ర్హింస్రా స్స్యాద్ఘాతు కేఽన్యవత్॥(96)

★ అథ రాంత స్త్రీవర ★

అమర స్త్రిదశేఽప్యజ్ఞ
పారే చ వకుళద్రుమే।
దూర్వా మరావతీ స్థూణా
గుడూ చీష్వమిరా మతా॥(97)
అ(వ)పరం త్వఘనార్ధేస్యా
త్పశ్చాద్గాత్రేఽ దంతినా ।
అర్వాచీనేఽపరం స్రావా
ర్జరాయౌ చాపరా మతా॥(98)
అధరో దంతవసనేఽ
నూర్ధ్వే హీనేఽపవాచ్యవత్।
అధ్వరో ఽసుభేదే స్యా
త్సావధానే క్రతా ఽపి॥(99)
అంతరంతు పరీధానే
భేదేరంధ్రా వకాశయో ।
ఆత్మాంతర్ధి ఏనాత్మీయ
బహిర్మ ధ్యావధిష్వపి॥(100)
తాదర్థ్యేఽవసరే చోక్త
మవరం చరమేఽన్యవత్।
గజాంత్య జంఘాదౌ చ

ఆర్రా స్త్రీ ఇది ఆర్రానక్షత్రమునకును త్రి తడసిన దానికిని పేరు

యాత్రా స్త్రీ ఇది వెళ్ళించుటకును ఉపాయమునకును గమనమునకును దేవతాసేవకును ఉత్సవమునకును పేరు

ఉస్రా స్త్రీ ఇది గోవుకును ఎలుకచెవిచెటుకును పు కిరణమునకును పేరు

వాంస్రా స్త్రీ గురివెందలతకును జటామాంసికిని త్రి క్రూరమైన దానికిని పేరు

అమర పు ఇది దేవునకును శివునకును పొగడ చెటుకును స్త్రీ గరికెకును ఇంద్రపటణమునకును స్తంభమునకును తిప్పతిగకును పేరు

అపర న ఇది అల్పారమునకును ఎనుగు వెనుక భాగమునకును త్రి పూర్వమందైన దానికిని స్త్రీ మావికిని పేరు

అదర పు ఇది అధరోషమునకును త్రి క్రిందు దానికిని నీచమైన దానికిని పేరు

అధ్వర పు ఇది వసుదేవతలయందొకనికిని సావధానమునకును యజమునకును పేరు

అంతర న కప్పుకొనుబటకును భేదమునకును కన్నమునకును ఎడమునకును అంతరాత్మకును కప్పుటకును వినారమునకును తన సంబంధమైన దానికిని వెలుపలకును మధ్యకును హదుకును తదరమనుటకును సమయమునకును పేరు

అవర త్రి ఇది వెనుక ప్రక్కదానికిని ఎనుగు యొక్క తోకమొదలు ఎక్కలవరకునుండు ప్రదేశ

ధవాన్యామివరా మతా ॥
ఉత్తరం ప్రతివాక్యే స్యా
దూర్ధ్వో దీచోత్తమేऽన్యవత్।
ఉత్తరస్తు విరాటస్య
తనయే దిశ చోత్తరా॥
ఇతర పామరేऽన్యస్మ
న్నక్షరం బ్రహ్మవర్ణయో ।
ఋక్షరం వారిధారాయా
మృక్షరోऽప్యర్ధ్విజి స్మృత ॥(103)
ప్రవర స్సంతతౌ గోత్రే
శ్రేష్ఠే తుప్రవరోऽన్యవత్।
శ(వ) బరో వారిచండాల
భేదయో శ్శంకరేऽపి చ॥
లంబరం వసనే వ్యోమ్ని
కార్పాసి చ సుగంధకే।
శంబరం సలిలే ఎత్త
ఛౌద్ధవ్రత విశేషయో ॥(105)
శంబరో దైత్యవారిణ
మత్స్యాల జినాంతరే।
ఔషధౌ శంబరీమాహు
ప్రఖరోऽశ్వతరే పుస॥(106)
త రంగాణాం చ సన్నా
ప్రఖరోऽతిభృశంఖరే।
శిఖరం శైల వృక్షాగ్ర
కక్షాపులక కోటిషు।
సక్వ దాడిఘభీజాభ
మాణ్యశ ఎ ఽపి చ

ముకును స్త్రీ పార్వతికిని పేరు
ఉత్తర న ఇది జవాబుకును త్రి మీదైన దానికిని ఉత్తర దిక్కుయందైన దానికిని శ్రేషమైన దానికిని పు విరట రాజుపుత్రునకును స్త్రీ ఉత్తర దిక్కుకును పేరు
ఇతర త్రి ఇది నిచునకును మఱియొక దానికిని పేరు
అక్షర న ఇది పరబ్రహ్మకును అకారాదివరముకును పేరు
ఋక్షర న ఇది జలధారకును పు యజ్ఞాదికర్మలను జేయించువానికిని పేరు
ప్రవర పు ఇది వంశపరంపరకును వంశప్రవర్తకమైన మునిగణముకును తి శ్రేషమైన దానికిని పేరు
శబర పు ఇది జలముకును కిరాతునకును శివునకును పేరు
అంబర న ఇది వస్త్రముకును ఆకాశముకును ప్రత్తికిని పరిమళద్రవ్య విశేషముకును పేరు
శంబర న ఇది ఉదకముకును ధనముకును బౌదులవ్రతముకును పు శంబరాసురునకును ఇఱికిని చేపకును పర్వత విశేషముకును బౌద విశేషముకును ఈ స్త్రీ ఓషధివిశేషముకును పేరు
ప్రఖర పు ఇది కంచరగాడిదకును స్కుకును గుఱపు వచముకును త్రి మ్కలి తివ్రమైన దానికిని పేరు
శిఖర ఇది పర్వతాగ్రము ను వృక్షాగ్రము ను చంకకును గగుర్పాటుకును అంచుకును పండిన దానిమ్మగింజతో సమమైన మాణ్యబండముకును పేరు

ఖింఖరస్తు శివాభేదే	**బింఖర** పు ఇదినక్కలలోనిభేదముకును ఖట్వాంగ
ఖట్వాంగె వారి(వా) బాలకె॥(108)	మను శివునియాయుధముకును వారిబాలకమను ఓషధి
ఖింఖీరా వద్బహుత్వేఽపి	విశేషముకును బహుత్వముకును పేరు
విష్టరశ్చ మహీరుహే।	**విష్టర** పు ఇది వృక్షముకును పీటకును దర్భ
ఆసనే కుశముష్ట్రౌ చ	పడిలికిని పేరు
వరర శ్శర వేష్ట్రయో ॥(109)	**వరర** పు ఇది శరునకును చెబుబంకకును
ఘటేఽపి చాథ	కుండకును పేరు
పరరో ముస్తి మంధాన	**పరర** పు ఇది తుంగముస్తకును చల్లకవ్వము
దండయో ।పరర స్స్యాదు	కును కుండకును పేరు
ఖాయాం చ	
జరర కరినేఽన్యవత్॥(110)	**జరర** త్రి ఇది కరినమైన దానికిని న గర్భము
కుక్షౌ వృద్ధే చ జరరం	కును త్రి వృదిబొందిన దానికిని పేరు
వంరరస్తాళపల్లవే	**వంరర** పు ఇది తాటిమొవ్వుకును వెదురు గర్భ
కరీరకో శేఽపి	ముకును పేరు
రరం కవాటే ఛదనేఽపి చ॥(111)	**అరర** న ఇది తలుపునకును కప్పుటకును పేరు
క్రకర క్రకచే దీనే	**క్రకర** పు ఇది రంపముకును దీనునకును
కరీ రే చ ఖగాంతరే।	వెణుతురు చెటునకును కొక్కెర పక్షికిని పేరు
కదర శ్శ్వేతఖదిరే	**కదర** పు ఇది తెల్ల తుమ్మచెటుకును రోగ
క్షుద్రరోగేఽపి భాషిత ॥(112)	విశేషముకును పేరు
బదరం కోళికార్పాస్యో	**బదర** న ఇదిరేగుపండుకును ప్రత్తికాయకును
ఫలే స్యాద్బదరీ తయో ।	ఈ స్త్రీ ఆ చెట్లకును స్త్రీ దుంపరాష్ట్రముకును
ఏ లాపర్ణ్యాంతు బదరా	విష్ణుక్రాంతపు చెటుకును పేరు
విష్ణుక్రాంతౌ పదావపి॥(113)	
ప్రదరో రోగభేదే స్యా	**ప్రదర** పు ఇది స్త్రీలవ్యాధి విశేషముకును (కుసు
త్ప్రదర శ్శరభంగయో ।	మ) బాణముకును విరుచుటకును పేరు
మకరో యాదసి జ్ఞేయో	**మకర** పు ఇది మొసలికిని కుబేరుని మకర
నిధి రాశిప్రభేదయో ॥	నిధికిని మకర రాశికిని పేరు
నికరో నివహే సారే	**నికర** పు ఇది సమూహమునకును చేవకును

న్యాయదేయిధనాంతరే।
శీకర శ్శబలే వాత
సృతాంబుకణయో స్మృత ॥
ప్రకర శ్చోపకారశ్చ
విక్షీర్ణ కుసుమాదిషు।
సంహతౌ చోపకృత్యాయాం
యథాసంఖ్య మవస్థితౌ॥(116)
జోంగకే
ప్రకరం ప్రోక్తం ప్రకరీ
చత్వరావనౌ।
విస్తరస్తు ప్రపంచే స్యా
ద్విస్తారే ప్రణయేఽపి చ॥
సంస్తరప్రస్తరావేతౌ
సంస్తరాధ్వరయోరపి।
మణిపాషాణయోశ్చాప
యథాక్రమముదీరితౌ॥(118)
టగర్ష్టంకణక్షారే
హేలావిభ్రమ గోచరే।
వాచ్యవత్కేకరాక్షే తు
ముదరం మల్లికాభిది॥(119)
లోష్టాదిభేదనేఽ ప స్యా
దుదరం జరరే యుధి।
ప్రసర ప్రణయే వేగే
సంగరే చాథ
మత్సర ॥(120) లసహ్యాపర
సంపత్తౌమాత్సర్యే
కృపణే కృధిమత్సరా
మక్షికాయాం చ

న్యాయముగానివ్వదగిన సొమ్ముకును పేరు
శీకర పు ఇది శబలవర్ణముకును వాయువుచే జిమ్మబడిన జలముకును ఉదకకణముకును పేరు
ప్రకర ఉపకార పు ఈ రెండును చిమ్మబడిన పుష్పాదులకును యథాక్రమముగా బ్రకరశబము కును సమూహముకును ఉపకారశబము ఉప కారముకును పేరు

ప్రకర న అగరు గంధముకును ఈ స్త్రీ ఇంటి ముంగిటి భూమికిని పేరు
విస్తర పు ఇది ప్రపంచముకును విస్తారముకును ప్రేమకును పేరు
సంస్తర పు ఇది పల్లవాదులచేత రచియింపబడిన శయ్యకును యజ్ఞముకును పేరు **ప్రస్తర** పు మాణిక్యముకును ఱాతికిని పేరు

టగర పు ఇది వెలిగారముకును స్త్రీలవిలాస ప్రకటముకును త్రి మెల్లకంటివానికిని పేరు

ముదర న ఇది మల్లి చెట్లలోని భేదముకును ఆయుధ విశేషముకును పేరు
ఉదర న ఇది కడుపునకును యుదముకును పేరు
ప్రసర పు ఇది ప్రేమకును వేగముకును యుద ముకును పేరు
మతర త్రి ఇది పరుల శుభమును సహించని వానికిని పు పరుల శుభముకును సహించకుండుట కును లోభికిని క్రోధముకును స్త్రీ ఈగకును పేరు

విసర ప్రసరే ప్రజే॥	**విసర** పు ఇది వ్యాపించుటకును సమూహమునకును పేరు
కుహర కోటరే ఛిద్రే నాగ రాజవిశేషయో । దహరో మూఢకాయాం చ స్వల్పే భ్రాతరి బాలకే॥	**కుహర** పు ఇది తొఱటకును రంధ్రమునకును సర్పవిశేషమునకును సహరరాజునకును పేరు **దహర** పు ఇది ఎలుకకును అల్పమునకును సోదరునకును బాలునకును పేరు
చమరం చామరే ప్రాహు ర్మంజరీ మృగభేదయో । చమరీ	**చమర** న ఇది సురటికిని ఈ స్త్రీ గుత్తికిని చమరి మృగమునకును పేరు
భ్రమరో భృంగే కాముకేచ మధూద్రవత్॥(123)	**భ్రమర మధూద్ర** పు ఇది తుమ్మెదకును విటునకును పేరు
రుధిరోఽంగారకే ప్రోక్తో రుధిరం కుంకుమా స్రృజో । చందిరోఽనేకపే చంద్రే ముదిర కాముకేఽంబుదే॥	**రుధిర** పు ఇది అంగార గ్రహమునకును కుంకుమకును రక్తమునకును పేరు **చందిర** పు ఇది ఎరుగుకును చంద్రునకును పేరు **ముదిర** పు విటునకును మేఘమునకును పేరు
మిహారో భాస్కరే వృద్ధే ముహార కామ మూరయో । వివరం దూషణే గర్తే కథితం ఛిద్ర రంధ్రవత్॥	**మిహార** పు ఇది సూర్యునకును వృద్ధునకును పేరు **ముహార** పు ఇది మన్మథునకును మూరునకును పేరు **వివర** న ఇది ఛిద్ర రంధ్ర శబ్దములవలెనే దోషమునకును రంధ్రమునకును పేరు
ఖపుర క్రముకే ఛద్ర ముస్తకేఽలనకేఽ ఎ చ। గోపురం తు పురద్వారే ద్వారమాత్రే చ ముస్తకే॥	**ఖపుర** పు ఇది పోకచెట్టుకును భద్రముస్తకును త్రి మందునకును పేరు **గోపుర** న ఇది పట్టణద్వారమునకును ద్వార సామాన్యమునకును కైవర్తీముస్తకును పేరు
చికుర శ్చంచలే క్లేశే గృహబభ్రు భుజంగయో । ఎక్షిద్రుభేదయో శ్శైలే చంకురో రథవృక్షయో॥ లంకురో రుధిరే రోమ్ని	**చికుర** త్రి చపల స్వభావముగల వానికిని పుజుటుకును పెంపుడు ముంగికిని సర్పముకును చికుర పక్షికిని వక్షభేదమునకును పర్వతమునకును పేరు **చంకుర** పు ఇది రథముకును వృక్షముకును పేరు **అంకుర** పు ఇది నెత్తురుకును రోమముకును

పానీయేఽభినవోద్భిది।
కుక్కు(ర్కు)రో వక్రపుచ్ఛే స్యా
ద్గంధిఘ్నే తుకుక్కురం॥(128)
ముకురో వల్లికాపుష్పే
దర్పణే చ కలిద్రుమే।
కులాలదండే వకుళే
మకురోఽప్యఘ విశ్రుత॥(129)
అజిరం ప్రాంగణే వాతే
విషయే దర్దురే తనౌ।

లశిరో రాక్షసే వహ్నౌ
వశరస్తపనేఽపి చ॥(130)
శిశిర స్స్యాదృతౌర్భే దే
తుషారే శీతలే న్యవత్।
వశిరం కిణిహీ నంధు
లవణేభకణాసు చ॥(131)
సు(శు) షరం వివరే వాద్యే
సురంధ్రే సుషిరోఽన్యవత్
సుషిరోఽగ్నౌ చ
తిమిరం ధ్వాంతే
నేత్రామ యేఽపి చ॥(132)
ఛిదిర పావకే రజ్జౌ
కరవాలే ఎరశ్వధే।
దంతురం వాచ్యవద్విద్యా
ద్విషమోన్నతదంతయో॥
విదురో నాగరే ధీరే
కౌరవాణాం చ మంత్రిణి।
విధురం స్యాత్ప్రవిశ్లేషే

జలముకును మొలకకును పేరు
కుక్కుర పు ఇది కుక్కకును న సాణేయమను గంధ ద్రవ్యముకును పేరు
ముకుర మకుర పు ఇది మల్లిపూవుకును అదముకును తాండ్రచెటుకును కుమ్మరికిపాత్ర నిర్మాణ సాధనమగు దండముకును పొగడచెటుకును పేరు
అజిర న ఇది ఇంటిముందటి భాగముకును వాయువుకును విషయముకును కప్పకును శరీరముకును పేరు
అశిర పు ఇది రాక్షసునకును అగ్నికిని సూర్యునకును పేరు
శిశిర పు ఇది శిశిరఋతువుకును మంచుకును త్రి చల్లని దానికిని పేరు
వశిర న ఇది గినియ చెటుకును సముద్రపు లవణముకును గజఎప్పలికిని పేరు
సుషర న ఇది రంధ్రముకును వాద్యవిశేషము (అలుగోజా) కును త్రి రంధ్రముగలదానికిని పు అగ్నికిని పేరు
తిమిర న ఇది చీకటికిని నేత్రరోగవిశేషముకును పేరు
ఛిదిర అ పు ఇది అగ్నికిని త్రాటికిని ఖడముకును గంధ్రంగొడటికిని పేరు
దంతుర త్రి ఇది హెచ్చుతగుపండ్లుగలవానికిని మిటపండ్లవానికిని పేరు
విదుర పు ఇది నేర్పరికిని విద్వాంసునకును విదురునకును పేరు
విధుర న ఇది ఎంబాయుటకును త్రి వికలమైన

విధురో వికలేऽన్యవత్॥
విధురా రసాలాయాం
మధురస్తు రసే విషే।
మధురం రసవత్స్వాదు
ప్రియేఽ మధురేऽన్యవత్॥(135)
మధురా శతపుష్పాయాం
మిశ్రేయా నగరీభిదో ।
మధు (కర) టికా) కుక్కుటికామేదా
మధూళీయ్యుకాను చ॥(136)
బంధూర బంధురౌ రమ్యే
నమ్రే హంసే తు బంధుర ।
బంధూకే చ (విడంగే) విహంగే చ
బంధురా పణ్యయోషితి॥(137)
బర్బుర పామరే కేశ
విన్యాసే నీవృదంతరే।
బర్బురా ఖం (ఖాం) వికాయాం తు
బర్బురా శాక పుష్పయో ॥(138)
కర్బురం సలిలే హేమ్ని
కర్బుర పాప రక్షసో ।
కర్బురా కృష్ణవృంతాయాం
కిమ్మీరే కర్బురాన్యవత్॥
కర్పర స్స్యాత్కపాలే చ
శస్త్రభేద కటాహయో ।
కూర్పరో జానుని ప్రోక్త
కఫోణావఽ కూర్పర ॥(140)
ఖర్పర స్తస్కరే ధూర్తే
భిక్షాపాత్ర కపాలయో ।
గర్గరో మీనభేదే స్యా

దానికిని స్త్రీ ఓషధి విశేషముకును పేరు

మధుర పు ఇది మధురరసముకును న విషము కును త్రి తీయని దానికిని రుచిగల దానికిని ఇష్టమైన దానికిని స్త్రీ పెద సదాప చెటుకును ఎన్నసదాప చెటుకును మధురాపటణముకును తీయమాదిఫలపు చెటుకును మేదయను గంధ ద్రవ్యముకును ఓషధి విశేషముకును యష్టిమధుక ముకును పేరు

బంధూర బంధుర త్రి ఈరెండును సుందరమైన దానికిని వంగిన దానికిని బంధుర పు హంస కును మంకెనచెటుకును పక్షికిని స్త్రీ వెలయాలి కిని పేరు

బర్బుర పు ఇది నీచునకును కేశపాశముకును బర్బరదేశముకును స్త్రీ గంటుభారంగికిని శాకవిశే షముకును పుష్పవిశేషముకును పేరు

కర్బుర న ఇది జలముకును ఒంగారుకును పు పాపముకును రాక్షసునకును స్త్రీ కలుగొటు చెటుకును త్రి కర్బుర వరముగల దానికిని పేరు

కర్పర పు ఇది పుఱ్ఱెకును శస్త్రవిశేషముకును గాఖునకును పేరు

కూర్పర పు ఇది మోకాలికిని మోచేతికిని పేరు

ఖర్పర పు ఇది చోరునకును విటునకును బిచ్చమెత్తుపాత్రముకును పుఱ్ఱెకును పేరు

గర్గర పు ఇది మత్స్యవిశేషముకును ఈ స్త్రీ

న్మంధన్యామఽ గర్గరీ॥ (141)
ఘర్ఘరస్తు చలద్వారి
ధ్యానే ఘూకే నదాంతరే।
ని(ర్న)ర్ఘ్రరస్తు సవాస్రాంశు
తురంగే తుషపావకే॥(142)
మురుమ్మర స్తుషవహ్నౌస్యా
న్మన్మథే రవివాజిని।
జర్జరో వాచ్యవజ్జీర్ణే
జర్జరం వానఽధ్వజే॥(143)
నిర్జరస్తు జరాత్యక్తే
వాచ్యవన్నిర్జర స్సురే।
నిర్జరాతు గుడూచ్యాం స్యా
త్తాలపత్ర్యామఽ క్వచిత్॥
ఝుర్ఝ్ఝర స్స్యాత్కలియుగే
వాద్యభాండే నదాంతరే।
దర్దురస్తు గిరా వీష
ద్భగ్నవస్తునివాచ్యవత్॥(145)
దర్దురస్తో యదే భేకే
వాద్యభాండా ద్రిభేదయో ।
దర్దురా చండికాయాం చ
గ్రామజాలే చ దర్దురం॥
వార్ధరం దక్షిణావర్త
శంఖే క్రిమిజ నీరయో ।
కాక చించ్యాస్తు బీజే చ
వాచి వార్ధ రవిష్యతే॥(148)
దుర్ధరం వాచ్యవద్ధు ఖ
ధార్యే స్యాదృష భౌషధే।
దుర్ధరో నిర్ధరం సారే

పెరుగుతరిచెడు కడవకును పేరు
ఘర్ఘర పు ఇది చరించుచున్న యుదక ధ్వనికిని గుడ్లగూబకును నదవిశేషముకును పేరు
నిర్ఘ్ఘర పు ఇది సూర్యాశ్వముకును ఉమక నిప్పున కును పేరు
ముర్ముర పు ఉమక నిప్పునకును మన్మథున కును సూర్యాశ్వముకును పేరు
జర్జర త్రి ఇది శిథిలమైన దానికిని న ఇంద్ర ధ్వజముకును పేరు
నిర్జర త్రి ఇది ముదిమిలేని దానికిని పు దేవున కును స్త్రీ తిప్పతీగకును మురయనెడు గంధ ద్రవ్యముకును పేరు

ఝుర్ఝ్ఝర పు ఇది కలియుగముకును వాయిం చెడి కుండకును నదవిశేషముకును పేరు
దర్దుర పు ఇది పర్వతముకును త్రి ఇంచుక శిథిలమైన దానికిని పు మేఘముకును కప్పకును వాద్యభాండవిశేషముకును దరుర పర్వతము కును స్త్రీ పార్వతికిని న గ్రామ సమూహము కును పేరు

వార్ధర న ఇది దక్షిణావర్తశంఖముకును అగరు చెక్కకును ఉదకముకును గురివెందగింజకును వాక్కుకును పేరు

దుర్ధర త్రి ఇది అతికష్టముచేత ధరించదగిన దానికిని పు ఋషభమను ఓషధికిని పేరు
నిర్ధర న చేవకును త్రి భయములేని వానికిని

నిర్భ (రే)యే నిరఎత్ర ఎ॥(149)	లజలేనివానికిని పేరు
కుంజర్కేనేకపే కేశే	**కుంజర** పు ఎనుగుకును జుట్టుకును స్త్రీ
ధాతక్యామఎ కుంజరా।	పుష్పవృక్ష విశేషముకును పేరు
ఎంజరం కనకే వాజి	**ఏంజర** న ఇది బంగారుకును పు అశ్వ విశేషము
భేదే పీతే చ ఎంజర ॥(150)	కును త్రి పచ్చని దానికిని పేరు
మందరో మంధశైలే స్యా	**మందర** పు ఇది మంధర పర్వతముకును స్వర
త్స్వర్గ మందారయోరపి।	ముకును కల్పవృక్షముకును కలమనెడి యోడ
మందరో వహనే మందే	కును అలసతకును పేరు
కందరో వివరేऽంకుశే॥	**కందర** పు ఇది గుహకును అంకుశముకును పేరు
మందిరం నగరేऽగారే	**మందిర** న ఇది పటుణమునకును గృహము
మందిరో మకరాలయే।	కును పు సముద్రముకును పేరు
వర్కర స్తరుణే మేషే	**వ(బ)ర్కర** పు లేగపశువుకును మేకకును పేరు
కర్కరో దర్పణే దృఢే॥	**కర్కర** పు ఇది అదముకును త్రి దృఢమైన దానికిని పేరు
కంధరో వారివాహే స్యా	**కంధర** పు ఇది మేఘముకును స్త్రీ కంఠముకును
ద్గ్రీవాయామఎ కంధరా।	పేరు
వ(ల్ల)ల్లరం శాద్వలేప్రోక్తం	**వ(ల్ల)ల్లర** న ఇది పచ్చిక పట్టుకును మరు
నిర్జల స్థాన కుంజయో ॥(153)	భూమికిని లతాగృహముకును ఈ స్త్రీ బోయ
భిల్లక్షేత్రే చ మంజర్యాం	వాండ్ల గృహముకును పూలగుత్తికిని పేరు
వల్లరీతి ప్రకీర్తితా।	
మంధర స్సూచకే కోశే	**మంధర** పు ఇది కొండెగానికిని పుష్పాదుల
మంధానే చాధ మంధరం॥(154)	మధ్యభాగముకును కవ్వముకును న కుసుంభా
కుసుంభ్యాం మంధరో మందే	పువ్వుకును త్రి మందమైన దానికిని అధికమైన
పృథౌ వక్రే చవాచ్యవత్।	దానికిని వంకరయైన దానికిని పేరు
కంకరం కుత్సితే తక్రే	**కంకర** త్రి ఇది కుత్సితునకును న మజిగకును పేరు
చత్వరం స్థండిలేऽంగణే॥(155)	**చత్వర** న అగ్న్యాది సాపనముకొరకు సంస్కరించ
	బడిన ప్రదేశముకును ముంగిలికిని పేరు
ఛిత్వరం ఛేదనద్రవ్యే	**ఛిత్వర** న ఖడము మొదలగు వాటికిని పు

ఛిత్వరో ధూర్తవైరిణో ।	విటునకును శత్రువుకును పేరు
ఇత్వరో దుర్విధేనీచే	**ఇత్వర** పు ఇది దరిద్రునకును నీచునకును
పధికక్రూరకర్మణో ॥(156)	తెరువరికిని దురనునకును పేరు
పుష్కరం ఎంకజే వ్యోమ్ని	**పుష్కర** న ఇది పద్మముకును ఆకసముకును
పయ కరికరాగ్రయో ।	జలమునకును గజతుండాగ్రమునకును ఔషధ
ఔషధ ద్వీప విహగ	విశేషముకును పుష్కర ద్వీపముకును పు సారస
తీర్థ రాజోరగాంతరే ॥(157)	పక్షికిని క్షేత్ర విశేషముకును పుష్కరుడను రాజు
పుష్కరం తూర్యవ క్త్రే చ	కును సర్పవిశేషముకును న మదెలమొదలగు వాటి
కాండే ఖడ్గఫలేऽ చ।	ముఖముకును బాణముకును కత్తివాయికిని పేరు
డింగరో డంగరే క్షేపే	**డింగర** పు ఇది ఖురాసానిపుచ్చు చెటుకును
	చిమ్ముటకును పేరు
సంగరోऽంగీకృతా యుధి॥(158)	**సంగర** పు ఇది అంగీకారముకును యుదముకును
విషాపదో క్రియకారే	విషముకును ఆపదకును నూతనముగా విద్యాభ్యాస
సంగరం తు శమీఫలే।	ముజేయువానికిని న జమ్మికాయకును పేరు
గహ్వరం తు గుహా దంభ	**గహ్వర** న ఇది గుహకును కపటముకును
నికుంజ గహనేష్వఽ॥	లతాగృహముకును వనముకును పేరు
కర్బుర కధితో వ్యాఘ్రే	**కర్బుర** పు ఇది పెదపులికిని ఈ స్త్రీ పార్వతికిని
శివాయామఽ కర్బురీ।	పేరు
చతుర శ్చాతుర (కవచ్చ) శ్చాఽ	**చతుర చాతుర** పు ఇది వర్తులాకారమగు తలగడా
చక్రగండౌ నియంతరి ॥ (160)	కును రథసారథికిని త్రి దృశ్యమానమైన దాని
ఎతౌ స్యాతాము భౌనేత్ర	కిని నేర్పరికిని పేరు
గోచరేచాటుకారిణి।	
ఈశ్వరో విభవైరాఢ్యే	**ఈశ్వర** పు అధికసంపదగలవానికిని శివునకును
శంభౌస్వామిని మన్మధే॥	ప్రభువుకును మన్మథునకును స్త్రీ పార్వతికిని
పార్వత్యా మీశ్వరామాహు	పేరు
ర్ద్వాఽపర స్సంశయే యుగే।	**ద్వాపర** పు ఇది సందేహముకును ద్వాపర
	యుగముకును పేరు
ఆకరో నివహో త్పత్తి	**ఆకర** పు ఇది సమూహముకును పుటినచోటు

స్థాన శ్రేష్ఠఖనిష్వఎ॥ (162)
భాస్కర స్తఎనే వహ్నౌ
ప్రభాకరసమ స్మృత ।
పార్పరో భక్తసిక్థే స్యా
త్కీనాశే రాజయక్ష్మణి॥ (163)
జరాటే ఎ కదంబస్య
కేసరేఽఎ చ భస్మని।
శార్వరం త్వంధతమసే
శార్వరోఘాతుకేఽన్యవత్॥
ప్రాంతరం విఎనే దూర
శూన్యవర్త్మని కోటరే।
శార్కరో దుగ్ధఫేనే ఎ
శర్కరాన్వితదేశవత్॥ (165)
శాక్వరో వృషభే ఛందో
విశేషే శాక్వరం మతం।
నాగరం ముస్తకే శుంర్యాం
విదగ్ధేనాగరోఽన్యవత్॥ (166)
శంసంతి నగరోద్భూతే
రతబంధే చనాగరం।
వాగరో వారకే శాణే
నిర్ణయే బాడబేవృకే॥ (167)
విశారదే ముముక్షౌ చ
గవామంకే చ వాగరం।
భ్రామరం గ్రావ మధునో
పామర ఖలనీచయో ॥
వాసరో దివసే నాగ
ప్రభేదేచాఎ వాసర ।
కాంతారముప సర్గాదౌ

కును శ్రేషముకును రత్నాదుల గనికిని పేరు
భాస్కర ప్రభాకర పు ఇది సూర్యునకును అగ్నికిని పేరు
పార ర పు ఇది అన్నకణముకును యమున కును క్షయరోగముకును వృద్ధునకును కడిమి చెటుకుయొక్క కేసరముకును బూడిదెకును పేరు
శార్వర న ఇది అంధకారముకును త్రి క్రూర మైన దానికిని పేరు
ప్రాంతర న ఇది అరణ్యముకును దూరమైన యడారిత్రోవకును చెటుతొఱ్ఱకును పేరు
శార్కర పు ఇది పాలనురుగకును ఇసుముగల భూమికిని పేరు
శాక్వర పు వృషభముకును న శాక్వరమను ఛందముకును పేరు
నాగర న ఇది తుంగముస్తకును శొంరికిని త్రి సేర్పరికిని నగరమందు బుటిన దానికిని న స్త్రీలరత బంధవిశేషములకును పేరు
వాగర పు ఇది కేచవిరిగి చెటుకును ఒరుపుడు రాతికిని నిశ్చయించుటకును బడబానలము కును తోడేలుకును పండితునకును మోక్షేచ్ఛగల వానికిని న పశురోగ విశేషముకును పేరు
భ్రామర న ఇది రాతికిని తెనెకును పేరు
పామర పు దుర్మారునకును నీచునకును పేరు
వాసర పు ఇది పగటికిని సర్పవిశేషముకును పేరు
కాంతార న ఇది దైవాదులవలన సంభవించిన

వనే దుర్గమ వర్త్మని॥(169)	యుపద్రవముకును అరణ్యముకును వెళ్ళరాని
ఇక్షుప్రభేదే కాంతార	మారముకును పు అడవి చెరుకునకును పేరు
పదార పాదధూళిషు	**పదార** పు పాదములయందలి పరాగముకును
పాదాళిందేఽధ	ఓడయొక్క అగ్రభాగముకును పేరు
మందార పారిభద్రార్క	**మందార** పు ఇది బాడిదపు చెటుకును జిల్లేడు
ఎర్కయో ।(170) సురద్రుమేషు	చెటుకును కల్పవృక్షముకును పేరు
గాంధార స్సింధూరే	**గాంధార** పు ఇది సింధూరముకును రాగ
రాగదేశయో ।	విశేషముకును గాంధార దేశముకును పేరు
ఆధార శ్చాధికరణేఽ	**ఆధార** పు ఇది ధరించి యుండుదానికిని
ప్యాలవాలేఽంబుధారణే॥(171)	పాదునకును తటాకాదులకును పేరు
ఆసార స్స్యాత్ప్రసరణే	**ఆసార** పు ఇది దండు విడుచుటకును ధారా
వేగవర్షే సువ్యూఢులే।	వరముకును మిత్రసైన్యముకును పేరు
కేదార ఎర్వతే శంభౌ	**కేదార** పు ఇది ఈ పేరు గల పర్వతముకును
క్షేత్రభేదాలవాలయో ॥(172)	శివునకును జలాధారమువలన వరిపండెడు భూమికిని పాదునకును పేరు
ఉదారో దాతృమహతో	**ఉదార** త్రి ఇది దాతకును అధికమైన దానికిని
ర్దక్షిణేఽప్యభిధేయవత్।	తిన్నని బుద్ధిగలవానికిని పేరు
మదారో ద్విరదే ధూర్తే	**మదార** పు ఇది ఎనుగుకును విటునకును పేరు
విదారో దారణే రణే॥(173)	**విదార** పు ఇది ఛేదించుటకును యుద్ధముకును
విదారీ సాలపర్ణ్యాంచ	ఈ స్త్రీ ముయ్యాకుపొన్న చెటుకును భగంధర
రోగభేదేక్షుగంధయో ।	రోగముకును తెల్లసేలగుమ్ముడు చెటుకును పేరు
వికారో వికృతౌ రోగ	**వికార** పు రూపాంతరమును బొందుటకును
	రోగవిశేషముకును పేరు
ఆకార స్సంస్థితాం గయో ॥(174)	**ఆకార** పు ఇది మృతినొందిన వానికిని శరీరము
	కును పేరు
నికార స్స్యాత్పరిభవే	**నికార** పు తిరస్కారముకును రాశిచేయుటకై
ధాన్యస్యోత్క్షేపణేఽపి చ।	ధాన్యమును మీదికి చిమ్ముటకును పేరు
ప్రకార స్సదృశే భేదే	**ప్రకార** పు ఇది సామ్యముకును భేదముకును పేరు

టంకార శ్శింజినీ ధ్వనౌ॥(175)
విస్మయే చ ప్రసిద్ధౌచ

టంకార పు వింటినారి యొక్క ధ్వనికిని ఆశ్చర్యముకును ప్రఖ్యాతికిని పేరు

దండార శ్శరయంత్రకే।
కులాలచక్రే వహ్నే
దండారో మత్తవారణే॥ (176)

దండార పు ఇది బాణయంత్రముకును కుమ్మరి వానిచక్రముకును వాహనముకును మదపుటేను గుకును పేరు

ఎండార క్షపణే క్షేపే
మహాషీ రక్షకే ద్రుమే।
తుషారో వామభేదేऽఎ
శీకరే శీతలే వామే॥ (177)

ఎండార పు ఇది క్షపణ మతస్థునకును చిమ్ము టకును బఱెలగాచువానికిని వృక్షవిశేషముకును పేరు

తుషార పు ఇది తుంపురులుగా గురియుమంచు కును తుంపురులకును త్రి చల్లని దానికిని పు మంచుకును పేరు

సునారస్తు శునీస్తన్యే
సర్పాండ కలవింకయో ।
కుమారో బాలకే స్కందే
యువరాజేऽశ్వ(వా)చారకే॥(178)
శుకేऽఎ వరుణద్రౌచ
కుమారం జాత్యకాంచనే।
కుమార రామ తరుణీ
నవమాల్యోర్నదీభిది॥ (179)
కన్యాఎరాజితాగౌరీ
జంబూద్వీపేఖ చస్మృతా।
ఆహారో భోజనే హారే
భవేదాహారణేऽఎ చ॥(180)
విహారో విభ్రమే స్కంధే
లీలాయాంసుగ తాలయే।
కుటారం మైధునే విద్యా
త్కుటారం కంబళేऽఎ చ॥
కోట్టారో నాగరే కూపే
పుష్కరిణ్యా (ంచ) శ్చపాటకే।

శునార పు ఇది కుక్కపాలకును పాముగ్రుడు కును ఊరఎచ్చుకకును పేరు

కుమార పు ఇది బాలునకును కుమారస్వామి కిని యువరాజున (నాట్యభాషయందు) కును అశ్వశిక్షకునకును చిలుకకును ఉలిమిడి చెటు కును న మేలిమి బంగారుకును ఈ స్త్రీ నల్లఎన్న గోరింటచెటుకును విరజాజి లతకును కుమారీ నదికిని అవివాహిత స్త్రీకిని విష్ణుక్రాంతపు లత కును పార్వతికిని జంబూద్వీపముకును పేరు

ఆహార పు ఇది భక్షించుటకును అన్నముకును హరించుటకును పేరు

విహార పు ఇది తిరుగుటకును భుజముకును విలాసముకును బౌదాలయముకును పేరు

కుటార న ఇది రతికిని గొంగళికిని పేరు

కోట్టార పు ఇది శొంఠికిని నూతికిని నలు చదరమైన కొలనుయొక్క ఒడుకును పేరు

కడార ఎంగళే దాసే సంభార స్సంభృతౌ గణే॥	**కడార** పు ఇది ఎంగళవరముకును దాసునకును పేరు **సంభార** పు ఇది పరికరముకును సమూహముకును పేరు
కేనార కుంభినరకే శిర క(పో) పాల సంధిషు। సంకారోऽగ్నిచటాత్కారే సమ్మార్జ న్యవమార్జితే॥ (183) నవదూషతకన్యాయాం సంకారీ క్వాఽ దృశ్యతే।	**కేనార** పు కుంభీపాకమను నరకముకును శిరస్సుకును పుఱెకును సంబంధ ప్రదేశముకును పేరు **సంకార** పు ఇది అగ్నియొక్క చటచట ధ్వనికిని చీపురుచేత నూడవబడిన పెంటకును ఈ స్త్రీ క్రొత్తగా దూషతురాలగు కన్యకును పేరు
పంకార శ్శైవలే సేతౌ సోపానే జలకుబ్జకే॥ (184) సంస్కార ప్రతి యత్నేస్యా త్సంకల్పేऽనుభవేऽ ఏ చ।	**పంకార** పు ఇది నాచుకును కటుకును మెట్టుకును నీటి నెమ్మిచెట్టుకును పేరు **సంస్కార** పు ఇది ఒక వస్తువుకు గుణాతిశయము గలిగించుటకును మనోవ్యాపారముకును ఎఱుకకును పేరు
సాలారం స్యాద్ధస్త నఖే సోపానే ఎక్షిపంజరే॥ (185)	**సాలార** న ఇది పురద్వార సమీపమందు శత్రువులు లోన చొరకుండుటకై పేసిన మంటితిన్నెకును మెటుకును ఎటల పంజరముకును పేరు
కంజారో జరరే సూర్యే విరించౌ వారణే మునౌ। మార్జార ఓతౌ ఖట్వాసే భృంగార కనకాలుకే॥(186) భృంగారీ ఝిల్లికాయాంస్యా దంగారోऽలాత భౌమయో ।	**కంజార** పు ఇది జరరాగ్నికిని సూర్యునకును బ్రహ్మకును ఎనుగుకును మునికిని పేరు **మార్జార** పు ఎల్లికిని జవ్వాదిఎల్లికిని పేరు **భృంగార** పు ఇది బంగారు జలపాత్రముకును ఈ స్త్రీ చిమ్మెటకును పేరు **అంగార** పు కొరవి నిప్పునకును అంగారక గ్రహముకును పేరు
శృంగార స్సురతే నా(ట్యేరసే) ట్యరసేऽఏ గజమండ నే॥(187) శృంగారం చూర్ణ సిందూర లవంగకును మేషు చ।	**శృంగార** పు ఇది సురతముకును శృంగార రసముకును గజాలంకారముకును న బుక్కామొదలగు పరిమళ చూరముకును సిందూరముకును లవంగముకును పేరు

విస్తారో విస్తృతౌస్తంబ	**విస్తార** పు ఇది విస్తరించుటకును దుబ్బునకును పేరు
ఉద్ధార శ్చోర్ధ్వతావృణే॥	**ఉదార** పు ఎత్తుటకును అప్పునకును పేరు
మారరో ద్విజ భేదే స్యా	**మారర** పు ఇది ఒక బ్రాహ్మణునకును వేద
ద్వ్యాసేఽర్క పరిపార్శ్వకే।	వ్యాసునకును సూర్యునిపార్శ్వమందుండెడు ఒక దేవునకును పేరు
శాబర కధ్యతే లోధ్రే	**శాబర** పు ఇది లొదుగ చెటుకును పాపము
తథాపాపాపరాధయో ॥	కును నేరముకును ఈ స్త్రీ దూలగొండి చెటు
శాబరీ శూకశింబ్యాం చ	కును పేరు
శారీరం దేహజే వృషే।	**శారీర** త్రి ఇది శరీర సంబంధమైన దానికిని వృషభముకును పేరు
కరీర కలశే వృక్ష	**కరీర** పు ఇది కుండకును వెణుతురుచెటుకును
భేదే వంశాంకురేఽ ఎ చ॥ (190)	వెదురుబోడుకును ఈ స్త్రీ చిమ్మెటుకును ఎనుగు
కరీరీ చీరికాయాం చ	దంతముయొక్క మొదటి భాగముకును పేరు
దంతమూలే చ దంతినాం।	
శణీరం శోణమధ్వ్జ	**శణీర** న శోణనదమధ్యమందలి యిసుము
పులినేదర్దురీతటే ॥ (191)	తిన్నెకును దరురీనదియొడుకును పేరు
జంబీర ప్రస్థపుష్పాఖ్య	**జంబీర** పు ఇది మరువముకును నిమ్మచెటుకును
శాకేదంతశఠేఽ ఎ చ।	పేరు
ఔశీరమాహు శ్చమరే	**ఔశీర** న ఇది సురటీకిని దుడుకును పానుపున
దండే చ శయనాసనే॥	కును పీరముకును పేరు
సౌవీరం బదరే స్రోతే	**సౌవీర** న ఇది రేగుపండుకును సౌవీరాంజనము
ఽంజనే దేశే చ కాంజికే।	కును పు సౌవీరదేశముకును పులికడుగునకును పేరు
కి(మ్మీ)ర్మీర కర్బురేదైత్య	**కిర్మీర** పు ఇది కర్బురవరముకును రాక్షసామాన్య
రాక్షసాంతరయోరఎ॥(193)	ముకును బకాసురుని తమ్మునకును పేరు
కాశ్మీరం కుంకుమే ప్రోక్తం	**కాశ్మీర** న ఇది కుంకుమముకును వులికిని
టంక పుష్కరమూలయో।	పుష్కరమూలమనెడు గంధ ద్రవ్యముకును పేరు
పాటీరో వాతికేరంగే	**పాటీర** పు ఇది సోమింఱ చెటుకును ఎసము
ఎూలకేతితఉన్యఎ॥ (194)	కును మొల్లంగిదుంపకును జల్లిడకును మేఘము

ధారాధరేఽపి కేదారే	కును వరిపంటభూమికిని వెదురుగంధముకును
వేణుసారేఽపి చేష్యతే।	పేరు
అండీర పురుషశక్తే	**అండీర** పు ఇది పురుషునకును సమరునకును పేరు
వాండీర పురుషే స్మృత ॥	**వాండీర** పు ఇది పురుషునకును నురుగుకును
ఫేనే వాతింగణే చాథ	వంగచెటుకును పేరు
ధూసర పాండురే ఖరే।	**ధూసర** పు ధూసరవర్ణముకును గాడిదకును పేరు
కూబర కుబ్జకే చారౌ	**కూబర** పు ఇది నెమ్మిచెటుకును త్రి సుందరమైన
కూబరశ్చ యుగంధరే॥	దానికిని పు రథమునకును కాడికిని మధ్యనుండెడి నొగలుకును పేరు
తూబరోఽశ్మశ్రుపురుషే	**తూబర** పు పేడిమూతివానికిని వయసుగలిగిన్ని
ప్రౌఢాశృంగవృషేఽపి చ।	కొమ్ములులేని యెదుకును పేరు
స్యాన్నీవరో వణిజకే	**నీవర** పు ఇది వర్తకునకును నివసించువానికిని
వాస్తవ్యేఽపి చ నీవర ॥ (197)	పేరు
పీవర కచ్ఛపే స్థూలే	**పీవర** పు ఇది తాబేటికిని త్రి బలిసిన దానికిని పేరు
ధీవరో లుబ్ధకే బుధే।	**ధీవర** పు జాలరివానికిని విద్వాంసునకును పేరు
కేసరం వాంగుని ప్రోక్తం	**కేసర** న ఇది ఇంగువకును పు నాగకేసరపు
కేసరో నాగకేసరే॥ (198)	చెటుకును సింహముమెడమీదనుండు జటుకును
సింహాచ్ఛటయాం పున్నాగ	పొన్నచెటుకును పుష్పకింజల్కముకును పొడ
కింజల్క వకుళేష్వపి।	చెటుకును పేరు
కిశోరస్తు రుణావస్థే	**కిశోర** పు ఇది బాలునకును గుఱ్ఱపు ఎల్లకును
హయశాబక సూర్యయో ॥(199)	సూర్యునకును చందన వృక్షముకును పేరు
తైలపర్ణ్యాం కుబేరస్తు	**కుబేర** పు నందిచెటుకును కుబేరునకును పేరు
నందివృక్షే ధనాధిపే।	
కణేరు స్స్యాద్వశావేశ్యా	**కణేరు గణేరు** స్త్రీ ఈ రెండును ఆడు ఎనుగు
కర్ణికారే గణేరువత్॥	కును వెలయాలికిని పు కొండగోగుచెటుకును పేరు
కోటీరశ్శక్రగోపేస్యా	**కోటీర** పు ఇది ఆర్ర పురుగునకును ఇంద్రున
చ్చక్రేఽపి నకులేఽపిచ।	కును ముంగిసకును పేరు
అగురు స్యాచ్ఛింశుపాయాం	**అగురు** పు ఇది ఇరుగుడు చెటుకును అగరు

జోంగకే ఎ లఘున్యఎ॥
కింశారు స్సస్యశూకే ఎ
సాయకే కంకపక్షిణి।
భార్యారు శ్శైలభేదే స్యా
న్మృగభేదే చ తత్ర చ॥(202)
క్రీడయా పరభార్యాయాం
పుత్రో యేనోపపాదిత ।
కురారు పాదపే కీశే
కటప్రూ స్యాన్మహానటే॥(203)
విద్యాధరే రక్షసి చ
కటప్రూరక్షదేవనే।
దాసేరో దాసకా పుత్రే
దాసేర స్స్యాత్క్రమేళకే॥
మయూరో బర్హిచూడాయా
మపామార్గే శిఖండిని।
ఖర్జూరం రజతే విద్యా
ద్వృశ్చిక ద్రుమభేదయో ॥(205)
ఖర్జూరశ్చాధ
కర్పూరం శటీ
కాంచన యోరపి।
సిందూర స్తరుభేదే స్యా
త్సిందూరం రక్తచూర్ణకే॥(206)
సిందూరీ రోచనీరక్త
చేలికా ధాతకీషు చ।
వల్లూరం స్యా ద్వనక్షేత్రే
వాహనోషరయోరఎ॥(207)
వల్లూరమాహు స్సంశుష్క
మాంస సూకరమ సంసయో ।

గంధముకును లఘ్వక్షరముకును పేరు
కింశారు పు వరిముల్లుకును బాణముకును రాఖులుగుకును పేరు
భార్యారు పు ఇది పర్వత విశేషముకును మృగ విశేషముకును ఎవ్వడు పరస్త్రీయందు పుత్రుని గనెనో వానికిని పేరు
కురారు పు ఇది వృక్షముకును కోతికిని పేరు
కటప్రూ పు ఇది శివునకును విద్యాధరునకును రాక్షసునకును పాచికలాటకును పేరు
దాసేర పు ఇది దాసీపుత్రునకును ఒంటెకును పేరు
మయూర పు సాణేయమను గంధ ద్రవ్యము కును ఉత్తరేణి చెటుకును నెమలికిని పేరు
ఖర్జూర న ఇది వెండికిని పు తేలుకును ఖర్జూర వృక్షముకును పేరు
కర్పూర న ఇది గంట్లకచోరముకును బంగారు కును పేరు
సిందూర పు ఇది సిందూరపు చెట్టుకును న సిందూరముకును ఈ స్త్రీ కంఎల్లమనెడు గంధ ద్రవ్యముకును ఎఱ్ఱని బటుకును ధాతకీపుష్ప మనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు
వల్లూర త్రి ఇది అడవి భూమికిని వాహనము నకును చవిటి పఱభూమికిని ఎండిన మాంసము కును పందిమాంసముకును పేరు

ఎకాగ్ర మేకతానే స్యా
దేకాగ్రం త్రిష్వనాకులే॥(208)

ఏకాగ్ర త్రి ఇదినిశ్చలచిత్తునకును ధైర్యశాలికిని పేరు

నరేంద్రో వార్తికే రాజ్ఞి
విషవైద్యేఽప కధ్యతే।
మహేంద్ర పర్వతే శక్రే

నరేంద్ర పు ఇది జాబులుమోయు వానికిని రాజునకును విషచికిత్సచేయు వానికిని పేరు

మహేంద్ర పు మహేంద్ర పర్వతముకును ఇంద్రునకును పేరు

జలేంద్రో వరుణేఽంబుధౌ॥(209)
జంభలేఽప జలేంద్రస్స్యా
త్సాముద్రం దేహలక్షణే
సాముద్రం చ సముద్రీయ
లవణాదిషు భేద్యవత్ ।(210)

జలేంద్ర పు ఇది వరుణదేవునకును సముద్రము కును నిమ్మచెట్టుకును పేరు

సాముద్ర న ఇది సముద్రునిచే జెప్పబడిన దేహల క్షణ శాస్త్రముకును త్రి సముద్రమందుబుటిన లవణాదులకును పేరు

ఖండాభ్రమభ్రలే శే స్యా
త్స్త్రీణాం దంతక్షతాంతరే।
కటిత్రం రశనాయాం స్యా
చ్చ(ద్వ)ర్మాంగే కటివాససి॥(211)

ఖండాభ్ర న ఇది మేఘశకలముకును స్త్రీలదంత క్షత విశేషముకును పేరు

కటిత్ర న ఇది మొలనూలుకును కటిప్రదేశమం డుండెడు పటకా మొదలగువాటికిని కటిప్రదేశ మందలి వస్త్రముకును పేరు

శిలీంధ్రం కదళీపుష్ప
కవకత్రిపుటాఖ్యయో ।
శలీంధ్ర కధితో ధీరై
స్తరు మీన ప్రభేదయో ॥(212)
గండూపద్యాం మృది ప్రోక్తా
శలీంధ్రీ విహాగేభిది ।

శిలీంధ్ర న ఇది అరటిపువ్వుకును కుక్కగొడుగు నకును తెల్లతెగడకును పు నేలతాడిచెటుకును మత్స్య విశేషముకును ఈ స్త్రీ ఆడుకప్పకును మంటికిని పక్షివిశేషముకును పేరు

తమిస్రం తిమిరే కోప
తమిస్రా చ తమస్తతౌ॥ (213)
కృష్ణపక్ష నిశాయాం చ
త్వక్పత్రం తు వరాంగకే।
త్వక్పత్రీచైవ కారవ్యాం
కలత్రం శ్రోణి భార్యయో ॥(214)

తమిస్ర న ఇది చీకటికిని కోపముకును స్త్రీ చీకట్ల సమూహముకును కృషపక్షరాత్రికిని పేరు

త్వకత్ర న ఇది లవంగపు చెక్కకును ఈ స్త్రీ ఇంగువచెటుకును పేరు

కలత్ర న ఇది కటిప్రదేశముకును భార్యకును

దుర్గస్థానేనృపాదీనాం	రాజునివసించెడు కోటకును పేరు
పవిత్రం వర్షణే కుశే	**పవిత్ర** న ఇది వరముకును దర్భకును రాగికిని
పవిత్రం తామ్ర పయసో	జలముకును త్రి పవిత్రమైన దానికిని పేరు
ర్మేధ్యే చాఽ తదన్వవత్॥	
సావిత్ర శ్శంకరే ప్రోక్త	**సావిత్ర** పు ఇది శివునకును ఈ స్త్రీ దేవతా
స్సావిత్రీ దేవతాంతరే।	విశేషముకును పేరు
దైత్యారి స్త్రిదశే విష్ణౌ	**దైత్యారి** పు ఇది దేవునకును విష్ణువుకును పేరు
తిత్తిరి ర్విహగే మునౌ॥	**తిత్తిరి** పు ఇది పక్షివిశేషముకును తిత్తిరిమునికిని పేరు
శాంకరి ర్విష్ణు పే స్కందే	**శాంకరి** పు ఇది ఎఱ్ఱారికిని కుమారస్వామికిని పేరు
జసురి పావకే ఎవౌ।	**జసురి** పు ఇది అగ్నికిని వజ్రాయుధముకును పేరు
మందు రా వాజిశాలాయాం	**మందురా** స్త్రీ ఇది గుఱుపుసాలకును సమీప
సమీపా ర్థే చ వస్తుని॥ (217)	మందైన వస్తువుకును పేరు
ఉర్వరా సర్వసస్యాఢ్య	**ఉర్వరా** స్త్రీ ఇది సస్యముతోగూడియున్న భూమి
భూమౌస్యాద్భూమిమాత్రకే।	కిని సామాన్యభూమికిని పేరు
లసురా రజస రాస్యో	**అసుర** స్త్రీ ఇది రాత్రికిని ఆడుయొంటెకును
రసురో దానవే రవౌ॥ (218)	పు రాక్షసునకును సూర్యునకును పేరు
వాసురా వాస తాయాం స్యా	**వాసురా** స్త్రీ ఇది స్త్రీ సామాన్యముకును రాత్రి
ద్వాసరేయ్యాం మతాభువి।	కిని భూమికిని పేరు
మసూరా మసురా ప్రభా	**మసూరా మసురా** పు ఈరెండును చిఱుసెనగ
ప్రభేదే ఎణ్యయోఽతి॥(219)	లకును వేశ్యకును పేరు
మసూర మసురౌ చద్వా	
వేతావ ప్యేతయోర్మతౌ।	
శర రా ఖండఎకృతా	**శర్కరా** స్త్రీ ఇది పంచదారకును మొరపరాతికిని
వుఎలా కర్ప రాంశయో ॥(220)	పుఱ్ఱెయొక్క భాగముకును మొరపసేలకును
శర్కరాన్వితదేశేఽఎ	రోగవిశేషముకును తునకకును పేరు
రుగ్భేదే శకలేఽఎ చ।	
కచ్చురా శూకశింబ్యాంచ	**కచ్చురా** స్త్రీ ఇది దూలగొండ చెటుసను
శటీ దుష్పర్శ యోరఎ॥ (221)	నల్లయతివసకును ఎన్నరేగటి దూలగొండ చెటు

కచ్చురం వాచ్యవత్ప్రాహు
పామనే పుంశ్చలేఽపి చ।
గాయత్రీ కధితా ఛంద
ప్రభేదే ఖదిరేఽపి చ॥(222)
సైరంధ్రీ పరవేశ్మస్థ
శిల్పకృత్స్వ వశస్త్రియాం।
వర్ణ సంకర సంభూత
స్త్రీ మహల్లకయోరపి॥(223)
ఖదిరీ శాకభేదేఽపి
ఖదిరో దంతధవానే।
(వాచ్యవత్సుందరం రమ్యే
ప్రయే ఎత్యా తు సుందర)
సుందరీ స్త్రీ తరుభిదో
శ్శర్వరీ రాత్రి యోషితో ॥(224)
హరిద్రాయాం చ
కబరీ కేశశాకవిశేషయో ।
కబరం లవణేఽమ్లేచ
తుంబురీశరమర్దయో ॥
మంజరీ వల్లరీ స్థూల
ముక్తా తిలక శాఖిషు।
మర్మరీ పీతదారౌ స్యా
ద్వస్త్ర భేదేఽపి మర్మర ॥
టట్టరీ స్యాన్మృషావాదే
లంపా పటహయోరపి।
శక్వరీ మేఖలా నద్యో
శ్ఛందో భేదేఽపి శక్వరీ॥
ఝల్లరీ ఝలరీ చద్వే
హుడుక్కే (బాలచక్రకే) కేశ వక్రకే।

కును త్రి గజిపటినవానికిని జారునకును పేరు

గాయత్రీ స్త్రీ ఇది గాయత్రీ ఛందముకును చంద్ర చెటుకును పేరు

సైరంధ్రీ స్త్రీ పరులగృహమందు పనులజేయుచూ స్వతంత్రముగా జీవించెడు స్త్రీకిని సంకరవరమందు బుటినదానికిని పు అంత పురపరిచారకునకును పేరు

ఖదిరీ స్త్రీ ఇది శాక విశేషముకును పు పెనిమిటికిని ఈ స్త్రీ స్త్రీకిని వృక్షవిశేషము కును పేరు

శర్వరీ స్త్రీ ఇది రాత్రికిని స్త్రీసామాన్యముకును పసపునకును పేరు

కబరీ స్త్రీ ఇది కొప్పునకును శాకభేదముకును న ఉప్పునకును పులుసునకును పు కొత్తిమిరి కిని ఓషధి విశేషముకును పేరు

మంజరీ స్త్రీ ఇది పూలగుత్తికిని పెద ముత్యము కును తిలక వృక్షముకును పేరు

మర్మరీ స్త్రీ ఇది మానిపసపునకును పు వస్త్ర విశేషముకును పేరు

బట్టరీ స్త్రీ ఇది అబదపుమాటకును లంపావాద్య ముకును ఢక్కావాద్యముకును పేరు

శక్వరీ స్త్రీ ఇది మొలనూలుకును నదీ విశేషము కును 14వ ఛందముకును పేరు

ఝల్లరీ ఝలరీ స్త్రీ ఇది జేగంటకును చక్రాకార మైన వెండ్రుకలకును పేరు

కావేరీ స్యాత్సరిద్భేదే
ఎణ్యనారీ హరిద్రయో ॥

కావేరి స్త్రీ కావేరీనదికిని వెలయాలికిని పసపున కును పేరు

★ అథరాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

భవేత్పరికరో వ్రాతే
ఎర్యంక ఎరివారయో ।
ప్రగాఢ గాత్రికాబంధే
వివేకా రంభయోరపి॥ (229)

పరికర పు ఇది సమూహముకును శయ్యకును పరిజనముకును గాఢాలింగన విశేషముకును జ్ఞానముకును ప్రారంభముకును పేరు

వ్యతికర స్సమాఖ్యాతో
వ్యసన వ్యతిషంగయో ।
విభాకరోఽగ్నౌ తపనే
వస్కరో గుహ్యగూఢయో ॥(230)

వ్యతికర పు ఇది దు ఖముకును పరస్పరసంమేళ నముకును పేరు
విభాకర పు ఇది అగ్నికిని సూర్యునకును పేరు
అవస్కర పు మర్మాంగముకును రహస్యము కును పేరు

కర్మకరస్తు కీనాశే
భృత్యే వేతన జీవిని।
కర్మకరీతు మూర్వాయాం
బింబికా యామఎక్వచిత్॥(231)

కర్మకర పు ఇది యమునకును సేవకునకును జీతగానికిని ఈ స్త్రీ చాగచెటుకును పు దొండ చెటుకును పేరు

అరుష్కరో వ్రణకరే
భల్లాతే చాప్యరుష్కరం।
భవేత్సహచరో ఝింట్యాం
వయస్యే ప్రతిబింబకే॥ (232)

అరుష్కర త్రి పుండుచేయుదానికిని న జీడిగింజ కును పేరు
సహచర పు ఇది నల్లపెద గోరింటచెటుకును చెలికానికిని నీడకును పేరు

నిశాచర పేచకా వా
యాతుధానేషు ఫేరవే।
నిశాచరీ పాంసు (శు) లాయాం
భవేత్ప క్షచరో విధౌ॥ (233)

నిశాచర పు ఇది గుడ్లగూబకును పామున కును రాక్షసునకును నక్కకును ఈ స్త్రీ రంకు లాడికిని పేరు
పక్షచర పు చంద్రునకును కదుపునుంచి విడి యొంటరిగా సంచరించు యేనుగుకును పేరు

యూథభ్రష్ట వృథక్చారి
వార ణే ఎ ప్రకీర్తిత ।
చరాచరం స్యాజ్జగతి
వాచ్యవజ్జంగ మేంగయో ॥

చరాచర న ఇది ప్రపంచముకును త్రి మనుష్య పశుపక్ష్యాదులకును భావసూచకములగు భ్రూభం

గాదులకును పేరు

విదు ర్దశపురం దేశే
ముస్తాయాం పట్టణేऽపి చ
లభిమరో వధే యుద్ధే
తధాన్వబలసాధ్వసే॥ (235)

దశపుర న ఇది మాళవదేశమందల యొక భాగము కును తుంగముస్తకును పటుణవిశేషముకును పేరు
అభిమర పు ఇది చంపుటకును యుదముకును స్వపక్ష సైన్యమువలని భయమునకును పేరు

ఆవాపః ప్రతిసరం హస్త
సూత్రే మాల్యే చ మండనే।
వ్రణశుద్ధౌ చమూప్రోక్ష
నియోజ్యారక్షకంకణే॥ (236)

ప్రతిసర న ఇది దీక్షాదులయందు కట్టిన హస్త సూత్రముకును పూలదండకును అలంకారము కును వ్రణములన శుదిచేయుటకును సేన యొక్క పెరు భాగము కు పు భృత్యునకును ఎనుగు సంభసలమయిన కిందిభాగముకును కడయమునకును మంత్రవిశేషముకును పేరు

ऽస్యవసరో వర్ష
ప్రస్తావయోరపి।
స్మృత పరిసరో మృత్యో
దైవోపాంత ప్రదేశయో॥

అవసర పు ఇది వానకాలము కాలోచిత సమయ ముకును పేరు
పరిసర పు ఇది మృత్యువుకును దైవమునకును గ్రామాదుల సమీప ప్రదేశమునకును పేరు

దిగంబర స్స్యాత్క్షపణే
నగ్నే తమసి శంకరే।
పీతాంబర స్సద్మనాథే
భవేత్పీతాంబరో హరే॥ (238)

దిగంబర పు ఇది క్షపణ మతసన్యాసికును వస్త్ర విహీనునకును చీకటికిని శివునకును పేరు
పీతాంబర పు ఇది విష్ణువుకును నాట్యగానికిని పేరు

కాదంబరం తదధ్యగ్రే
మధ్యభేదే చ సీధుని।
కాదంబరీ సరఃప్రతా
భారలతాంతరే॥ (239)

కాదంబర న ఇది పెరుగుమీగడకును కదంబ పుష్పములచెత చేయబడిన ల్లుకును సామాన్యపు ల్లకును ఈ స్త్రీ ఆడుకోయిలకును సరస్వతి కిని గోరింకకును పేరు

ఉదుంబరస్తు దేవాన్నం
వృక్షజాతౌ చ మండకే।
ఉదుంబరం స్మృతం లాక్షే
కుష్ఠభేదేऽప్యుదుంబర

ఉదుంబర పు ఇది గడ్డివరకును మేడిచెట్టుకును నపుంసకకు న రాగికిని పు కుష్ఠరోగ విశేషమునకును పేరు

ఔదుంబర క్రాద్ధదేవ

ఔదుంబర పు యమునకును రోగ విశేషము

రోగభేదే చ కథ్యతే।	కును పేరు
నీలాంబర ప్రలంబఘ్నో	**నీలాంబర** పు ఇది బలరామునకును రాక్షసున
కోణపే క్రూరలోచనే॥	కును శనైశ్చరునకును పేరు
ఆడంబర స్సమారంభే	**ఆడంబర** పు తొందరపాటుకును బృంహిత
గజగర్జిత తూర్యయో ।	ధ్వనికిని చతుర్విధవాద్య ధ్వనికిని పేరు
నిషద్వరస్తు జంబాలే	**నిషద్వర** పు ఇది అడుసునకును ఈ స్త్రీ రాత్రి
నిశాయాంచనిషద్వరీ॥ (242)	కిని పేరు
ఉపహ్వారం సమీపే స్యా	**ఉపహ్వార** న ఇది సమీపముకును రహస్యము
దేకాంతే చాప్యుపహ్వారం।	కును పేరు
ఇందీవరం కువలయే	**ఇందీవర** న ఇది కలువకును ఈ స్త్రీ ఎల్లి ఎచ్చు
వర్యా మిందీవరీ మతా॥(243)	రకును పేరు
కాలంజరో యోగిచక్ర	**కాలంజర** పు ఇది యోగులు సంఘముగా గూడి
మేళకే భైరవే గిరౌ।	యుండుటకును శివునకును పర్వతవిశేషము
	కును పేరు
విశ్వంభరోఽచ్యుతేశక్రే	**విశ్వంభర** పు ఇది విష్ణువుకును ఇంద్రునకును
తథావిశ్వంభరా భువి।	స్త్రీ భూమికిని పేరు
దురోదరో ద్యూతకారే	**దురోదర** పు ఇది జూదమాడువానికిని న పందె
పణే ద్యూతే దురోదరం।	ముకును జూదముకును పేరు
లంబోదరో స్స్యా (దుధ్మాతే) దాద్యూనే	**లంబోదర** పు ఇది తనపొటును మాత్రము
గణానా మధిపేఽ ఎ చ॥ (245)	పోషించుకొనువానికిని విఘ్నేశ్వరునకును పేరు
అనుత్తర స్మృత శ్శ్లేష్మే	**అనుత్తర** త్రి ఇది శ్రేష్ఠమైనదానికిని ప్రత్యుత్తరము
ప్రతిజల్ప వివర్జితే।	లేని వాక్యముకును పేరు
తులధరస్తులారాశౌ	**తులాధర** పు ఇది తులారాశికిని వర్తకునకును
భవేద్వాణిజకేఽ ఎ చ॥ (246)	పేరు
భవేత్తోయధరో మేఘే	**తోయధర** పు ఇది మేఘముకును చెంచలికూర
సునిషణ్ణేష ధావఎ।	కును పేరు
ధురంధరో ధవతరౌ	**ధురంధర** పు వృక్షవిశేషముకును త్రి భారవాహ
ధూర్వహేఽ ఎ ధురంధర॥	కునకును పేరు

చక్రధరో హరౌ సర్పే	**చక్రధర** పు ఇది విష్ణువుకును పాముకును
వాచ్యవ ద్రామజాలిని।	త్రి అనేక గ్రామములను పాలించువానికిని పేరు
అశ్వతరో వేసరే చ	**అశ్వతర** పు ఇది కంచరగాడిదకును దేవయోని
నాగ రాజాంతరేఽ ఎ చ ॥(248)	సర్పవిశేషముకును పేరు
విదుర్వీరతర శ్శేష్మే	**వీరతర** పు ఇది సమరునకును బాణముకును
శరవీరణయోరపి।	న ఆవురు గడికిని పేరు
నభశ్చరో ఘనే వాతే	**నభశ్చర** పు ఇది మేఘమునకును వాయువు
విద్యాధర విహంగయో ॥	కును విద్యాధరులను దేవయోని విశేషులకును
	పక్షికిని పేరు
ఉద్దంతుర స్స్యాదుత్తుంగే	**ఉద్దంతుర** త్రి పొడవైనదానికిని భయంకరమైన
కరాళో త్కటదంతయో ।	దానికిని మిటపండ్ల దానికిని పేరు
ద్వైమాతురో జరాసంధ	**ద్వైమాతుర** పు ఇది జరాచంధునకును విఘ్నేశ్వ
వారణాన నయోర్మత ॥	రునకును పేరు
పరంఎర ప్రపౌత్రాదౌ	**పరంపర** పు ప్రపౌత్రుడు మొదలుగా గల
మృగభేదే ఎరంపర ।	సంతతికిని మృగవిశేషముకును స్త్రీ అనుక్రమము
పరంఎరా ఎరీపార్యాం	నకును సంతతికిని వధకును పేరు
సంతానేఽ ఎ వధే క్వచిత్॥(251)	
అవతారోఽవతరణే	**అవతార** పు ఇది దాటుటకును నీళ్ళదేవునకును
తీర్థేజన్మని చేష్యతే।	పుటుగకును పేరు
ధరాధర క్ష్మాభృతి చ క్రపాణౌ	**ధరాధర** పు ఇది ఎర్వతమునకును విష్ణువుకును పేరు
ధారాధర స్తోయధరే కృపాణే	**ధారాధర** పు మేఘముకును ఖడముకును పేరు
పయోధర స్స్యాత్కుచ	**పయోధర** పు ఇది కుచమునకును చెరుకుల
కోశకారక శేరు	లోని భేదముకును తుంగముస్తకును మేఘము
కాంభో ధరనారికేళే ॥ (252)	కును ఔంకాయకును పేరు
కలికార కరంజేస్యా	**కలికార** పు ఇది దురంధముగల క్రానుగుచెటు కును
ద్ధామ్యాటే పీతమస్తకే।	కూకటి మూగఎటుకును బంగారు ఎచ్చుక కును పేరు
అలంకార న్త్వాఎమాదౌ	**అలంకార** పు ఇది ఉపమాదికావ్యాలంకారముల
హారకేయూరకాదిషు॥(253)	కును హారాది దేహాలంకారములకును పేరు

కర్ణికారశ్చ శంపాకే కర్ణికారో ద్రుమోత్పలే।	**కర్ణికార** పు ఇది రేల చెటుకును కొండగోగు చెటుకును పేరు
రధకారస్తు మాహిష్యా త్కరణీ జేచతక్షణి॥ (254)	**రధకార** పు ఇది వడ్లవానికిని వడ్రముచేయు వానికిని పేరు
చర్మకార స్మృత పాదూ కృతి చర్మకషౌషధౌ। చర్మకారీతి కధితా ప్రతికార స్సమే భటే॥ (255)	**చర్మకార** పు ఇదిచెమారివానికిని ఈ స్త్రీ సంబ రేణియను ఓషధికిని పేరు **ప్రతికార** పు ఇది సమానమునకును యుద భటునకును పేరు
ఘనసారస్తు కర్పూరే దక్షిణావర్తపారదే।	**ఘనసార** పు ఇది కర్పూరమునకును పాద రసములోని భేదముకును పేరు
కృష్ణసారస్స్నుహీవృక్షే శింశుపామృగభేదయో ॥ (256)	**కృష్ణసార** పు ఇదిజెముడుచెటుకును నల్లయిరుగుడు చేవచెటుకును చిత్రవరముగల ఇఱికిని పేరు
గిరిసారో భవేల్లోహే లింగేమలయపర్వతే।	**గిరిసార** పు ఇది ఇనుమునకును శివలింగము నకును మలయపర్వతమునకును పేరు
పీతసారో మలయజే గోమేధికమణావపి॥ (257)	**పీతసార** పు ఇది మంచిగంధపు చెటునకును గోమేధిక మణికిని పేరు
(సా) శాలసారో ద్రుమేహింగౌ సూత్రధార శ్శచీపతౌ। నాంద్యనంతర సంచారి పాత్ర శిల్పి ప్రభేదయో ॥ (258)	**శాలసార** పు ఇదివృక్షమునకును ఇంగువకును పేరు **సూత్రధార** పు ఇంద్రునకును నాంద్యంతమందు నాటక కథాసూచన జేయు పాత్రవిశేషమునకును శిల్పి జాతివిశేషముకును పేరు
దండధరో యమె భూప సంప్రహారో రణే తౌ	**దండధర** పు ఇదియమునకును రాజునకును పేరు **సంప్రహార** పు ఇదియుదమునకును గమనము నకును పేరు
ప్రతిహార ప్రతీహా(ర్యౌ) రౌ ద్వాస్థేద్వారేఽప్యనంతరే॥ (259)	**ప్రతిహార ప్రతీహార** పు ఇదిద్వారపాలునకును ద్వారమునకును వ్యవధి లేకుండుటకును పేరు
లభిహారో భియోగే చ చౌర్యే సన్నహనేఽపిచ।	**అభిహార** పు అవమానిఱుడై ప్రభువులయొద ఫర్యాయి చేయుటకును దొంగతనమునకును

	సదముగానుండుటకును పేరు
వ్యవహారో ద్రుభేదే చ వ్యవహార ఎణ్ణోస్థితౌ॥ (260)	**వ్యవహార** పు ఇది వృక్షవిశేషముకును పందెము నకును ఉనికికిని పేరు
అవహారస్మృతశ్చౌరే ద్యూతయుద్ధాదివిశ్రమే। నిమంత్రణో పనేతవ్య ద్రవ్యేగ్రాహాఖ్యయాదసు॥ (261)	**అవహార** పు ఇది దొంగకును జూదము మొదలగు వాటియందు విశ్రమించుటకును నియోగించుట కును గ్రహించదగిన వస్తువునకును మొసలికిని పేరు
పరివార ఎరిజనే ఖడ్గకోశే పరిచ్ఛదే। పారావారస్సముద్రేచ పారావారం తటద్వయే॥ (262)	**పరివార** పు ఇది పరిజనమునకును కత్తి వర కును కప్పయుండు వస్త్రాదులకును పేరు **పారావార** పు సముద్రమునకును న ఆవ లీవలి గట్లకును పేరు
అకూపారస్సముద్రేఽ ఎ కూర్మరాజేఽపకీర్తిత । శిశుమారోఽంబుసంభూత జంతౌ తారాత్మకాచ్యుతే॥ (263)	**అకూపార** పు ఇది సముద్రముకును ఆది కూర్మమునకును పేరు **శిశుమార** పు ఇది ఎడక మొసలికిని ధ్రవనక్షత్ర సమీపమందుండు నక్షత్రరూపమగు విష్ణువుకును పేరు
సుకుమారస్తుపుండ్రేక్షౌ కోమలే త్వభిధేయవత్। ధుంధుమారశ్శక్రగోపే గృహధూమే పదాలికే॥ (264)	**సుకుమార** పు ఇది నామాల చెరుకునకును త్రి మృదువైన దానికిని పేరు **ధుంధుమార** పు ఇది ఆర్ద్రపురుగునకును ఇంటి పొగకును అనేక పాదములు గల జంతు విశేషము కును పేరు
కర్ణపూరోఽవతంసే స్యా న్నీలోత్పలశిరీషయో । కరవీర కృపాణేచ దైత్యభేదా శ్వమారయో ॥(265) శ్రేష్ఠగవ్యాం పుత్రవత్యా మదితౌకరవీర్యఎ। మహావీర పవౌతార్క్ష్యే శూరే సంహా చ కోకిలే॥(266)	**కర్ణపూర** పు ఇది కర్ణాలంకారమునకును న నల్లకలువకును దిరిశెన పువ్వునకును పేరు **కరవీర** పు ఇది కత్తికిని ఈ పేరుగల రాక్షసున కును వాడగన్నేరు చెటుకును ఈ స్త్రీ ఉత్తమ గోవునకును పుత్త్రులుగల స్త్రీకిని దేవమాతకును పేరు **మహావీర** పు ఇది వజ్రాయుధమునకును గరుడు నకును శూరునకును సంహమునకును కోయి

ఖానలే చ కర్కే చ
మహావీరో జరాటకే।
ఆత్మవర ప్రాణవతి
స్యాలే పుత్రే విదూషకే॥(267)
బార్బటీర స్త్రిపా వామ్రా
స్త్వంకురే గణికా సుతే।
చిత్రాటీరో విధౌ ఫాల
మంకితం యేన తత్రచ॥ (268)
ఘంటాకర్ణో ఎహారాయ
హతఛాగాస్రబిందుభి।
పాత్రటీరో బుధైరుక్తో
ముక్తవ్యాపారమంత్రిణి॥ (269)
లోహకాంస్య రజత్పాత్రే
సం(ఘా) హాణే పా వకేఽపచ
ధారాంకురస్తునాసీరే
సీకరేచ ఘనోపలే॥ (270)
సముద్రారు స్మృతోగ్రాహే
సేతుబంధే తిమింగిలే।
విశ్వకద్రుస్మృతో ధ్వానే
స్యాదాఖేటికకుర్కురే॥ (271)
లసపత్రో భవేత్కోశ
కారే చ నరకాంతరే।
శతపత్రో రాజకీరే
దార్వాఘాట మయూరయో ॥(272)
రాజీవే శతపత్రంతు
వాతపుత్రో హనూమతి।
మహాధూర్తే చ భమే చ
లక్ష్మీపుత్ర స్మరే హాయే॥(273)

లకును యజ్ఞసంబంధమగు అగ్ని వోషముకును తెల్ల గుఱ్ఱముకును సంచానపక్షికిని పేరు

ఆత్మవీర పు ఇది ప్రాణికిని భార్య తోడబుటిన వానికిని పుత్రునకును విదూషకునకును పేరు

బార టీర పు ఇది తగరమునకును మామిడి టెంకకును మొలకకును వేశ్యాపుత్రునకును పేరు

చిత్రాటీర పు చంద్రునకును ఘంటాకరుడను దేవుని బలికొరకు నరకబడిన పశురక్తముచేత నంకితమైన ఫాలముగల వానికిని పేరు

పాత్రటీర పు ఇది అధికారమును విడిచిన మంత్రికిని లోహపాత్రమునకును కంచుగిన్నెకును వెండిగిన్నెకును గాజుగిన్నెకును అగ్నికిని పేరు

ధారాంకుర పు ఇది సేనయొక్క ముందరి భాగమునకును జలకణమునకును వడగలికిని పేరు

సముద్రారు పు మొసలికిని కటకును (వారధి యని వాడుదురు) తిమింగిలమనుచేపకును పేరు

విశ్వకద్రు పు ఇది దుష్టునకును ధ్వనికిని వేటకుక్కకును పేరు

అసపత్ర పు ఇది చెరుకు చెటుకును నరక విశేషమునకును పేరు

శతపత్ర పు ఇది చిలుకలలోని భేదమునకును వడ్రంగి పటకును నెమలికిని న పద్మమునకును పేరు

వాతపుత్ర పు ఇది హనుమంతునకును మిక లి మోసగానికిని భీమునకును పేరు

లక్ష్మీపుత్ర పు మన్మథునకును అశ్వమును పేరు

పూర్ణపాత్రం వస్తుపూర్ణ పాత్రే వర్ధావకేఽపి చ।	**పూర్ణపాత్ర** న ఇది వివాహాద్యుత్సవములయందు వస్త్రాలంకరణాదులచేత నిండింపబడిన పాత్రము నకును నాడీ విభాగముజేయువానికిని పేరు
మహామాత్రస్సమృద్ధే స్య మాత్యే వాస్తవికాధిపి॥ (274)	**మహామాత్ర** పు ఇది పరిపూరునకును మంత్రి కిని మావటివానికిని పేరు
బిందుతంత్రంవిదుస్సారి ఫలకే చ తురంగకే।	**బిందుతంత్ర** న ఇది సొగటాలబల్లకును పు అశ్వముకును పేరు
రాగసూత్రం తులాసూత్రే పట్టసూత్రేఽపిదృశ్యతే॥ (275)	**రాగసూత్ర** న ఇది తక్కెడ త్రాటికిని పటుదారము నకును పేరు
తాళపత్రంతుతాటంకే రండాయాంతాళపత్ర్యపి।	**తాళపత్ర** న ఇది చెవికమ్మకును ఈ స్త్రీ ఎలుక చెవి చెటుకును పేరు
అగ్నిహోత్రోఽగ్నిహవిషో ర్వీతిహోత్రోఽనలార్కయో॥(276)	**అగ్నిహోత్ర** పు ఇది అగ్నికిని హోమారమైన యన్నమునకును పేరు **వీతిహోత్ర** పు ఇది అగ్నికిని సూర్యునకును పేరు
వీరభద్రోఽశ్వమేధాశ్వే వీరశ్రేష్ఠే చవీరణే।	**వీరభద్ర** పు ఇది అశ్వమేధమందు విడచిన గుఱ్ఱము నకును మహావీరునకును ఆవురు గడికిని పేరు
పారిభద్రస్తు మందార నింబ పాదపయోర్మత॥ (277)	**పారిభద్ర** పు ఇది పారిజాతవృక్షమునకును బాడిదపు చెటునకును పేరు
బలభద్రోరౌహిణేయే త్రాయమాణౌషధావపి। బలభద్రాకుమార్యం స్యా దర్ధచంద్రస్తు చంద్రకే॥ (278)	**బలభద్ర** పు బలరామునకును స్త్రీ కలుక్రానుగు చెటునకును కలబంద చెటునకును పేరు **అరచంద్ర** పు నెమలికన్నునకును మెడపటి గెంటుటకును అరచంద్రాకృతియైన అలుగుగల బాణమునకును స్త్రీ నల్ల తెగడకును పేరు
గళహస్తే బాణభేదేఽ ప్యర్ధ చంద్రాత్రివృద్భిది।	
ధార్తరాష్ట్రో సితాస్యాంఘ్రి హంసకౌరవభోగిషు॥ (279)	**ధార్తరాష్ట్ర** పు నల్లని ముక్కును కాళ్ళును గల హంసమునకును ధృతరాష్ట్రుని పుత్రునకును సర్పమునకును పేరు
ధృతరాష్ట్రస్సురాజ్ఞిస్యా	**ధృతరాష్ట్ర** పు ఇది శ్రేషమైన రాజునకును పక్షి

త్పక్షి క్షత్రియభేదయో ।	విశేషమునకును ధృతరాష్ట్రునకును ఈ స్త్రీ
ధృతరాష్ట్రీహంసఎత్ప్యాం	ఆడు హంసకును పేరు
స్థిరదంష్ట్రో భుజంగమే ॥ (280)	**స్థిరదంష్ట్ర** పు ఇది సర్పమునకును ఆదివరాహ
వరాహాకృతివిష్ణోచ	మూర్తికిని పేరు
వక్రనక్రశ్శుకే ఖలే।	**వక్రనక్ర** పు చిలు కును దుర్మార్గునకును పేరు
కటంభరా ప్రసారణ్యాం	**కలంభరా** స్త్రీ ఇది గొంతెమగొమరు చెటున
రోహాణ్యాం గజయోఎతి॥(281)	కును కటకరోహాణికిని ఆడుయేనుగకును తూటి
కలంబికాయాంగోలాయాం	కూరకును మణిశిలకును కొప్పకును చాగచెటున
వర్షాభూమూర్వయోరఎ।	కును పేరు
మణిచ్ఛిద్రాతు మేదాయా	**మణిచ్ఛిద్రా** స్త్రీ ఇది మేదయను గంధద్రవ్యము
మృషభాఖ్యౌషధేऽఎచ॥ (282)	నకును ఋషభమను ఓషధికిని పేరు
తుంగభద్రానదీ భేదే	**తుంగభద్రా** స్త్రీ ఇది నదీవిశేషమునకును పు
తుంగభద్రో మదోత్కటే।	మదపుటేనుగునకును పేరు
దండయాత్రా దిగ్విజయే	**దండయాత్రా** స్త్రీ ఇది దిక్కులను జయించుట
ఎంయానవరయాత్రయో ॥(283)	కును జంతెకెలకును తోలువారునకును పేరు
దేహయాత్రా భోజనే స్యా	**దేహయాత్రా** స్త్రీ ఇది భోజనమునకును యమ
త్కృతాంత గమనేऽఎ చ।	పురికి బోవుటకును పేరు
విభావరీ హరిద్రాయాం	**విభావరి** స్త్రీ ఇది పసపునకును రాత్రికిని
రజన్యాంచ ఎభావరీ॥ (284)	వివాదమునకును పటుకుటీరమునకును (డేరా)
వివాదేవజ్ర కుట్యాంచ	తార్పుడుకత్తెకును అడుచక్రవా మునకును పేరు
కుట్టన్యాంచక్రయోఎతి।	
కుంభకారీకుమార్యాంస్యా	**కుంభకారీ** స్త్రీ కుమ్మరి దానికిని పు కుమ్మరి
త్కుంభకార కులాలకే॥ (285)	వానికిని పేరు
తుండికేరీతు కార్పాస్యాం	**తుండికేరీ** స్త్రీ ఇది ప్రత్తిచెటునకును దొండ
బింబికాయామపీష్యతే।	చెటునకును పేరు

★ అథరాంత పంచవర ★

పాంశ చామర ఇత్యేష	**పాంశుచామర** పు ఇది గరికిమొలచినభూమికిని
దూర్వాంచిత తటీభుఎ॥ (286)	నాడువిభాగముజేయు వానికిని స్తుతికిని రెక్కల

వర్ధాపకే ప్రశంసాయాం
పురోటౌధూళిగుచ్ఛకే।
స్యాత్పాదచ(తు) త్త్వరశ్చాగే
సైకతే ఎప్పలేఽపచ ॥ (287)
కరకే పరదోషైక
భాజిపూరుషకేఽపచ।
విప్రతీసారమిచ్ఛంతి
కాకృత్యేఽనుశయే రుష॥ (288)
సమభిహారో భృశార్ధే
చ పౌన పున్యేఽపి కధ్యతే।
పీతకావేరమిచ్ఛంతి
పత్తళే కుంకుమేఽపచ॥ (289)
తాలీసపత్రం తాలీశే
తా మలక్యామప స్మృతం।
భవేదుత్పలపత్రంత
తద్దళే స్త్రీనఖక్షతే॥ (290)
తమాలపత్రం తాపంఛే
పత్రకే తిలకేఽపచ।
సర్వతోభద్ర ఇత్యుక్త
కావ్యచిత్రే గ్రహాంతరే॥ (291)
నింబేఽపి సర్వతోభద్రా
గంభారీ నటయోషతో ।
వస్వోకసారా శ్రీదస్య
శక్రస్య నళినీ పురో ॥ (292)
భవేత్కపిలధారాఖ్యా
స్వర్ణదీ తీర్థభేదయో ।

★ అథలాంతో ద్వివర ★

బలం గంధరసే రూప

యొక్క ఝంకారధ్వనికిని వస్త్రములను పరిమళింపజేయు పరిమళచూరమునకును పేరు

పాదచత్వర పు ఇదిమేకకును ఇసుకతిన్నెకును రావిచెటుకును వడగలికిని పరులదోషముల నెంచెడి వానికిని పేరు

విప్రతీసార న ఇదిచెడుకార్యమునకును పశ్చాత్తాపమునకును దీర్ఘక్రోధమునకును పేరు

సమభిహార పు మిక్కిలియనుటకును మాటి మాటికి యనుటకును పేరు

పీతకావేర న ఇదిఇత్తడికిని కుంకుమమునకును పేరు

తాలీసపత్ర న తాళిసపత్రికమునకును నేలవుశిరిగ చెటునకును పేరు

ఉత లపత్ర న కలువరేకునకును స్త్రీల నఖక్షత విశేషమునకును పేరు

తమాలపత్ర న ఇదిచికటిమానుకును మకరికా పత్రమునకును నుదుటి బొటునకును పేరు

సర్వతోభద్ర పు ఇదిసర్వతోభద్రమనెడ పద్యబంధమునకును నలువైపులను చావిళ్ళుగల భవంతికిని వేపచెటునున స్త్రీ గుమ్ముడు చెటునకును నాట్యస్త్రీకిని పేరు

వస్వోకసారా స్త్రీ ఇదికుబేరుని నిదికిని అలకాపటణమునకును ఆకాశగంగకును అమరావతి నిపేరు

కపిలధారా స్త్రీ ఇది ఆకాశగంగకును తీర విశేషమునకును పేరు

బల న ఇది బాలింత బోలునకును రూపమున

స్థామని స్థౌల్యసైన్యయో ।
బలో హలాయుధేదైత్య
భేదే బలిని వాయసే ॥ (1)
వాట్యాలకే బలాతూక్తా
పలం తూన్మాన మాంసయో ।
ఫలం హేతుసముత్థే స్యా
త్ఫలకే వ్యుష్ట లాభయో ॥ (2)
జాతీఫలేపి తక్కోలే
సస్య బాణాగ్రయోరపి ।
ఫలిన్యాంతు ఫలాప్రాహు
స్త్రీఫలాయాం ఫలంక్వచిత్॥ (3)
జలం గోకలిలే నీరే
హ్రీబేరే చ జడేఽన్యవత్।
ఖలం భూస్థాన కల్కేషు
క్రూరే నీచేఽధమేఖల ॥ (4)
గళ స్సర్జ రసే కంరే
చల కం(పే) పే చలాశ్రయే।
దళం శస్త్రీఛదోత్సేధ
తద్ద్రవ్యేఖండ పర్ణయో ॥
నల పోటగళే రాజ్ఞి
ఎత్తృదేవే కపీశ్వరే।
నళీమన శ్శిలాయాంతు
కమలే తు నళంమతం॥ (6)
తలం స్వరూపాధరయో

కును శరీరసామర్థ్యమునకును లావునకును
రథాది చతురంగ సైన్యమునకును పు బలరామున
కును బలాసురునకును బలవంతునకును కాకి
కిని స్త్రీ ముత్తవ పులగపు చెటుకును పేరు
పల న ఇది నాలుగు కరముల యెత్తు తూనికె
గుండు మొదలగువాటికిని మాంసమునకును పేరు
ఫల న ఇది హేతువువలన పుటిన ప్రయోజనమున
కును సొగటాలబల్లకును ఫలమునకును లాభము
నకును జాజికాయకును తక్కోలఫలమునకును
సస్యమునకును అలుగునకును స్త్రీ ప్రేంకణపు
చెటునకును పు కరక ఉసిరిక తాణికకును పేరు
జల న ఇది గోవుయొక్క గర్భమందలి శుక్లశోణిత
మిశ్రమగు ఎండమునకును ఉదకమునకును
కురువేరునకును త్రి స్తంబునకును పేరు
ఖల న ఇది భూమికిని (కళ్ళము) ప్రదేశమునకును
12 విధములగు శారీర మలమునకును త్రి దుర్మారున
కును అల్పునకును అధమునకును పేరు
గళ పు యక్షధూపమనెడి ధూపద్రవ్యమునకును
కంరమునకును పేరు
చల పు ఇది వణకునకును త్రి చలించుదానికిని పేరు
దళ న ఇది కత్తివరకును ఔన్నత్యమునకును
త్రి ఉన్నతమైన దానికిని న తునకకును ఆకున
కును పేరు
నల పు ఇది కిక్కిసగడికి నలమహారాజునకును
ఎత్తృదేవతలలో నొకనికిని నలుడను వానరున
కును ఈ స్త్రీ మణిశిలకును న పద్మమునకును
పేరు
తల న ఇది ఆకృతికిని క్రింది భాగమునకును

ఖడ్గమ్ముష్టచపేటయో
జ్యాఘాతవారణేऽపస్యా
త్తలస్తాళతరావప॥ (7)
మలంకిట్టేపురీషే చ
పాపే చ కృపణేమల ।

శలంతుశల్ల కేలోమ్ని
శలోభృంగే గణే విధౌ॥ (8)
ఖిలం భవేదప్రవాతే
సారసంక్షిప్తవేధసో ।

బిలం ఛిద్రే గుహాయాంచ
బిల ఉచ్చైశ్రవాహయే॥
ఛలం తు స్ఖలితే వ్యాజే

పులం తు విపులేऽన్యవత్।
పులస్స్యాత్పులకే చాప
కులం జనపదే గృహే॥ (10)
సజాతీయగణే గోత్రే
దేహ ఏకధితం కులం।
కాలో మృత్యౌ మహాకాలే
సమయే యమ కృష్ణయో ॥(11)
కృష్ణత్రివృతి కాలాతు
నీలిమంజిష్టయోరప।
కాళీగౌర్యాంక్షీరకీటే
కాళికామాతృభేదయో ॥ (12)
నవాంబువాహబృందేऽప
ప(రి) రీవాదేऽప చ క్వచిత్।

పు కత్తిపడికిని చెంపకాయకును నారిదెబ్బ తగలకుండ చేతికి కటుకొనెడ యుడుముతోలు నకును తాడిచెటునకును పేరు

మల న ఇది 12 విధములగు శారీర మలము నకును పురీషమునకును పాపమునకును పు లోభికిని పేరు

శల న ఇది ఎదుముంటికిని పు తుమ్మెదకును సమూహమునకును బ్రహ్మకును పేరు

ఖిల న దున్నని భూమికిని (బీడు) సారమును గ్రహించి క్లుప్తముగా జేయబడిన దానికిని విష్ణువు నకును పేరు

బిల న ఇది రంధ్రమునకును గుహకును పు ఉచ్చైశ్రవమను ఇంద్రాశ్వమునకును పేరు

ఛల న యుదమందు వెనుదీయుటకును మిష కును పేరు

పుల త్రి ఇది విస్తారమైన దానికిని పు గగుర్పాటు నకును పేరు

కుల న ఇది దేశమునకును గృహమునకును సజాతీయప్రాణిసంఘమునకును వంశమున కును శరీరమునకును పేరు

కాల పు ఇది మృత్యువునకును శివునకును కాలమునకును యమునకును నీలవరమున కును స్త్రీ నల్లతెగడకును నీలిచెటుకును మంజిష యను గంధద్రవ్యమునకును ఈ స్త్రీ పార్వతికిని పాలవలన బుటు క్రిమి విశేషమునకును కాళికాదేవి కిని (అనగా పార్వతి లలాటమందు బుటుశక్తి) మాతృకావిశేషమునకును నూతన మేఘమాల కును అపవాదమునకును పేరు

భా(ఫా)లం లలాట మహసో
కాలస్కంధ మహీరుహే ॥ (13)
శాలో హాలనృపే మత్స్య
ప్రభేదే సర్జ క ద్రుమే।
శాలాగృహే తరుస్కంధ
శాఖాగారైక దేశయో ॥ (14)
మాలంక్షేత్రే జనేమాలో
మాలాపుష్పాదిదామని।
సాల పాదపమాత్రేఽ
ప్రాకారేఽర్జకద్రుమే ॥ (15)
తాల కరతలేఽంగుష్ఠ
మధ్యమాభ్యాం చ సమ్మితే
గీతకాల క్రియామానే
తాల ఖడాదిమ్ముఖు॥(16)
ద్రుమభేదే కరాస్ఫాలే
తాళంతు హరితాళకే।
వాద్యభాండేఽకాంస్యన్య
తాళచ్ఛదిషి కంపనే ॥ (17)
జాలం గవాక్ష ఆనాయే
కోరకే దంభబృందయో ।
జాలోనీపద్రుమే జాలీ
కోశాత క్యాముదాహృతా॥
వ్యాళో భుజంగమే క్రూరే
స్యాదేదుష్టదంతిని।
నాళందండే సరోజాదే
ర్నాళీ శాకక(డం)లంబకే॥(19)
స్థాలం భాజనభేదేఽ
స్థాలీస్యాత్పాటలోఖయో

భాల న ఇది నుదుటికిని తేజస్సునకును చీకటి మానునకును పేరు

శాల పు ఇది శాలివాహనుడను రాజునకును ఉరుజమీనునకును ఎఎచెటుకును స్త్రీ గృహమునకును చెటు మొదటి కొమ్మకును చావడికిని పేరు

మాల న ఇది ఈ పేరుగల మెట్టభూమికిని పు మనుజునకును స్త్రీ పుష్పాదులదండకును పేరు

సాల పు ఇది వృక్షసామాన్యమునకును ఆవరణమునకును ఎఎ చెటునకును పేరు

తాల పు ఇది హస్తపుటమునకును లొడితెడు ప్రమాణమునకును అఖాది తాళములకును కత్తి మొదలగువాటి ఎడికిని తాడిచెటునకును చేతులు చరచుటకును న అరదళమునకును వాయించుకుండకును కంచుతాళపు చిప్పకును చలించుటకును పేరు

జాల న ఇది కిటికీకిని వలకును మొగకును కపటమునకును సమూహమునకును పు కడిమి చెటునకును ఈ స్త్రీ పొట్లతీగకును పేరు

వ్యాళ పు ఇది సర్పమునకును క్రూరునకును పెద పులికిని దుష్ట స్వభావముగల యేనుగునకును పేరు

నాళ న ఇది పద్మాదుల కాడకును ఈ స్త్రీ శాకములతొడిమెకును పేరు

స్థాల న ఇది భోజనపాత్రమునకును ఈ స్త్రీ కలిగొటు చెటునకును వంటకుండకును పేరు

ఫాలం సీరోపకరణే
కార్పాసాదికవాసస॥ (20)
బాల కచే శిశౌ మూర్ఖే
హ్రీబేరే శ్వేభపుచ్ఛయో ।
అలంకారాంత రే మేధౌ
బాలీ బాలాత్రుటిస్త్రియో ॥(21)
చేలో నీచేఽన్యవచ్చేల
మంశుకే గర్హితేఽన్యవత్।
భేల ప్లవే భీరుకే చ
నిర్బుద్ధిమునిభేదయో ॥(22)
కోల కపాలఉత్సంగే
భేలకే పోత్రిచిత్రయో
కోలాకణాయాం చవ్యే చ
కోలం తు బదరీఫలే॥ (23)
శైలో భూభృతి శైలంతు
శైలేయే తార్క్ష్యశైలకే।
శీలం స్వభావే సద్వృత్తే
నీల కృష్ణేనగాంతరే॥ (24)
నీల కపీశ్వరే నీలీ
వృక్షలాంఛనభేదయో ।

కూలంస్తూపే తటాకేచ
సైన్యపృషప్రతీరయో ॥ (25)
తూల పచౌ భవేత్తూలం
బ్రహ్మదారు విహాయసో ।
మూలమాద్యేశిఫాయాంస్యా
ద్భనికుంజాంతికేషు చ ॥(26)

ఫాల న ఇది నాగటి కఱ్ఱునకును నూలు మొదలగువాటితో నేసిన వస్త్రమునకును పేరు

బాల పు ఇది జుటునకును త్రి ఎల్లవానికిని మూరునకును కురువేరునకును పు గుఱపుతోకకును ఎనుగు తోకకును ఈ స్త్రీ ఉంగరమునకును మేడితోకకును ఆ స్త్రీ త్రుటికాలమునకును స్త్రీకిని పేరు

చేల స్త్రీ అధమునకును న వస్త్రమునకును త్రి నిందింపదగిన దానికిని పేరు

భేల పు ఇది తెప్పకును స్త్రీ భయ స్వభావము గలవానికిని బుద్ధిహీనునకును భేలమునికిని పేరు

కోల పు ఇది పుఱ్ఱెకును ఉపరిభాగముకును తెప్పకును పందికిని చిరుతపులికిని స్త్రీ నల్లజీల కర్రకును చవ్యమను గంధద్రవ్యమునకును న రేగు పండునకును పేరు

శైల పు ఇది పర్వతమునకును న రాతి పువ్వునకును రసాంజనమునకును పేరు

శీల న ఇది స్వభావమునకును సద్వ్యాపారమునకును పేరు

నీల పు ఇది నలుపునకును నీల పర్వతమునకును నీలుడను వానరునకును ఈ స్త్రీ నీలిచెటుకును చిహ్నమునకును పేరు

కూల న ఇది దిబ్బకును చెరువునకును సేనకు వెనుకటి భాగమునకును ఒడునకును పేరు

తూల పు ఇది దూదికిని న గంగరావిచెటుకును ఆకాశమునకును పేరు

మూల త్రి ఇది మొదటి దానికిని న వేరునకును మూలా నక్షత్రమునకును పొదరింటికిని సమీపమునకును పేరు

శూలం ప్రహరణేమృత్యౌ
కేతనే రోగయోగయో ।
శూలా ద్ముష్టవధార్దాయ
కీలకే పణ్యయోషతి॥ (27)
స్థూలం స్యాత్పీవరే కూటే
నిష్ప్రజ్ఞే పునరన్యవత్।
లమ్లోరసప్రభేదే స్యా
దమ్లీచాం గేరికౌషధౌ॥ (28)
శుక్లోయోగాంతరే శ్వేతే
శుక్లం రజత రేతసో ।
మల్ల పాత్రే కపోలే చ
మత్స్యభేదే బలీయసి॥ (29)
భల్లోభల్లీ చ బాణే స్యా
ద్భల్లో భల్లూక ఇష్యతే।
భల్లాతక్యాం చ (ఫ) భల్లీస్యా
త్కాల లర్ద్రే చ సూరణే॥(30)
చుల్లచిల్లౌ మతౌక్లిన్న
నేత్రే క్లిన్నాక్షి ఎల్లవత్।
ఆతాఎ నిభవే చ్చిల్ల
శ్చిల్లీస్యాద్గౌడవాస్తుకే॥ (31)
చుల్లీ చితాయాముద్దానే
క్వచిద్వాద్యే ప్యుదీరితా।
వల్లీ వీరుధి సంతానే
వల్కలే కుసుమాంతరే॥ (32)
ఖల్లీ హస్తపాదావ
మర్ద నాఖ్యరుజి స్మృతా।
ఖల్లో వస్త్రప్రభేదేస్యా
న్నిమ్నే చర్మణి చాతకే॥ (33)

శూల న ఇది శూలాయుధమునకును మృత్యు వునకును ధ్వజమునకును శూలరోగముకును 5వ పంచాంగయోగమునకును స్త్రీ కొఱతవేయు శూలమునకును వెలయాలికిని పేరు

సూల త్రి ఇది బలిసినదానికిని న సమూహము నకును మందబుదికిని పేరు

అమ్ల పు ఇది పులుసునకును ఈ స్త్రీ పులిచింత కును పేరు

శుక్ల పు ఇది పంచాంగయోగ విశేషమునకును తెలుపునకును న వెండికిని రేతస్సునకును పేరు

మల్ల పు ఇది ప్రమిదెకును గండ ప్రదేశమున కును మత్స్యవిశేషమునకును జెటివానికిని పేరు

భల్ల స్త్రీ ఇది బాణమునకును పు ఎలుగునకును ఈ స్త్రీ జీడి చెటునకును కాలమునకును అల్లమునకును కందగెడకును పేరు

చుల్ల చిల్ల ఎల్ల స్త్రీ ఈ 3ను పుసికండ్లవానికిని పుసికండ్లకును పేరు ఇందు **చిల్ల** పు ఇది చింద ఎటకును పేరు **చిల్లి** స్త్రీ ఇది చక్రవర్తికూరకు పేరు

చుల్లి స్త్రీ ఇది చితికిని పొయ్యికిని వాద్య విశేష మునకును పేరు

వల్లి స్త్రీ ఇది లతకును సంతతికిని నారచీరకును పుష్ప విశేషమునకును పేరు

ఖల్లి స్త్రీ ఇది రోగవిశేషమునకును పు వస్త్ర విశేషమునకును పల్లమునకును తోలునకును చాతక పక్షికిని పేరు

ఆలు రుంతికాయాం చ	**ఆలు** పు గణిగ ఎడతకును న ఈ పేరుగల
కందభేదేఽపి భేలకే।	దుంపకును తెప్పకును పేరు
పీల రజె ద్రుమె కాండే	**పీలు** పు ఇది ఎనుగునకున గోగుచెటునకును
ఎరమాణు ప్రసూనయో ॥(34)	బాణవ నకును లోకమందు దేనికంటె చిన్న
పీలుస్తాలా న్దఖండే చ	వస్తువులేదో దానికిని పుష్పమునకును తాటితుం డునకును పేరు
మాలు ఎత్రలతా స్త్రియో ।	**మాలు** పు ఇది మకరికాఎత్రమునకును స్త్రీకినిపేరు
(సా)శాలు కషాయద్రవ్యే స్యా	**శాలు** పు ఇది వగరు వస్తువునకును చోరకమను
చ్చోరకాఖ్యౌషధే ऽ ఎ చ ॥(35)	ఓషధికిని పేరు
ఒలి శామరదండే (ऽఎ) చ	**బలి** పు ఇది సురటీకర్రకును (ఎడి) స్త్రీ ముదిసిన
జరయా శ్లథచర్మణి।	చర్మమునకును కడుపుమీది ముడతలకును పు
ఉదరావయవే దైత్యే	బలిచక్రవర్తికిని పన్నునకును పూజారమైన ద్రవ
కరపూజో ఎవోరయో ॥(36)	మునకును పంచమోపు కఱకును గంధకము
గృహాదారు విశేషే చ	నకును పేరు
గంధకే చ క్వచిన్మత ।	
డోలా యానాంతరే నీల్యాం	**డోలా** స్త్రీ ఇది ఉయ్యాలకును నిలిచెటుకును పేరు
మేలాస్యాన్మేలకేమషా॥ (37)	**మేలా** స్త్రీ కలయికకును మనకిని పేరు
ఇలా కళత్రే సౌమ్యస్య	**ఇలా** స్త్రీ ఇది బుధుని భార్యకును భూమికిని
ధరిత్ర్యాం గవి వాచిచ।	గోవునకును వాక్కునకును పేరు
కీలా కఫోణినిర్వాతే	**కీలా** స్త్రీ మోచేతిదెబ్బకును మేకునకును స్త్రీ
శంకౌ జ్వాలే చ కీలవత్॥ (38)	అగ్నిజ్వాలకును పేరు
శలా కునట్యాం దృఎది	**శిలా** స్త్రీ ఇది సేపాశమణిశిలకును రాతికిని
ద్వారాధస్తతదారుణి।	గుమ్మము క్రింది త్రొక్కుడు పలకకును న
శిలంశిలీ భవేదుంఛే	ఉంఛవృత్తికిని ఈ స్త్రీ ఆడుయెఱ్ఱకును పేరు
గండూఎ ద్యాం యథాక్రమం॥(39)	
తులా పలశతే రాశౌ	**తులా** స్త్రీ ఇది నూరుపలములయెత్తు తూనిక
భాండే సాదృశ్య మానయో ।	గుండునకును తులారా కుండకును సామ్య
గృహాణాం దారుబద్ధాయాం	మునకును త్రాసునకును ఇంటి దూలముల

పీరికా యామపీష్యతే॥ (40)
వేలా కాలే చ జలధే
స్తీర నీర వికారయో ।
అక్లిష్ట మరణే రాగే
సీమ్నివాచి బుధస్త్రియాం॥(41)
భోజనే పీశ్వరాణాం స్యా
ఝ్ఝులా దువాతరిస్మృతా।
ఆతపోర్మౌ జలూకాయాం
ఝూలీ క్వాప విలోక్యతే॥ (42)
కలా స్యాన్మూలరైవృద్ధౌ
శిల్పాదా వంశమాత్రకే।
షోడశాంశే చ చంద్రస్య
కలనా కాలభేదయో ॥(43)
కలం శుక్రే కలోఽ జీర్ణేఽ
ప్యవ్యక్తమధురధ్వనౌ।
లోలా జిహ్వాకమలయో
ర్లోల శ్చలసతృష్ణయో ॥ (44)
లీలాం విదు కేళి
విలా స ఖేలా శృంగార।
భావ ప్రభవక్రియాసు
హేలా మవజ్ఞాన విలాసయోశ్చ
హాలా సురాయాం నృపతౌ చ హాల ॥(45)
గోలా సఖీ వర్తులయో
ర్గోలం లక్ష్యానుసారత ।
పత్రాంజనే కునట్యాం చ
గోదావర్యాం చ మండలే॥ (46)
అళిస్సురాపుష్పలిహో

అడుగునవేసెడ పీటదిమ్మకును పేరు
వేలా స్త్రీ ఇది సమయమునకును చెలియలి కట
కును ఉప్పెనకును అనాయాసమరణమున
కును అనురాగమునకును పొలిమేరకును
వాక్కునకును బుధుని భార్యకును ప్రభువుల
యొక్క భోజనమునకును పేరు
ఝులా స్త్రీ కుమార్తెకును ఎండమావులకును
ఈ స్త్రీ జలగకును పేరు

కలా స్త్రీ ఇది వడికిని శిల్పము మొదలగు విద్యల
కును భాగమునకును చంద్రునియందు 16వ
భాగమునకును కూర్చుటకును 9 ఘడియల
కాలమునకును న రేతస్సునకును పు అజీరరోగ
మునకును అవ్యక్తమధుర ధ్వనికిని పేరు

లోలా స్త్రీ ఇది నాలుకకును లక్ష్మికిని త్రి చంచలమైన
దానికిని అభిలాషతోగూడిన దానికిని పేరు
లీలా స్త్రీ ఇది ఆలింగనాది క్రీడకును చిత్తవిక్రియా
విశేషమునకును వినోదార్థమైన యాటకును
శృంగార చేషకును పేరు
హాలా స్త్రీ ఇది తిరస్కారమునకును స్త్రీల
విలాసమునకును పేరు
హాలా స్త్రీ ఇది కల్లునకును హాల రాజునకును పేరు
గోలా స్త్రీ ఇది చెలికత్తెకును త్రి వట్రువయైన
దానికిని న పత్రాంజనమునకును (మసి) నేపాళ
దేశపు మణిశిలకును స్త్రీ గోదావరీ నదికిని న
మండలాకారమునకును పేరు
అళి స్త్రీ ఇది కల్లునకును తుమ్మెదకును పేరు

ఆళిస్తు విశదాశయే।
ఆళి ఎంక్తౌ చ సఖ్యాం చ
సేతౌ చ పరికీర్తితా॥ (47)

ఆళి ఇది నిర్మలాంత కరణము గల వానికిని స్త్రీ వృక్షాదులవరుసకును చెలికత్తెకును ప్రవాహాది బంధనమునకును పేరు

కలి స్స్యాత్కలహా శూరే
కలిరంత్యయుగే యుధి।
ధూళి స్సంఖ్యాంతరే రేణౌ

కలి పు ఇది వివాహమునకును శూరునకును కలియుగమునకును యుదమునకును పేరు
ధూళి స్త్రీ ఇది సంఖ్యాభేదమునకును పరాగము నకును పేరు

దులిస్తు కమరే మునౌ॥ (48)
మౌళి కిరీటే ధమ్మిల్లేకం
కేళిద్రుమ చూడయో ।
శాలిస్తు గంధమార్జారే
కలమాదిఘ చ స్మృత ॥ (49)
పాళి కర్ణలతాగ్రే ऽశ్రౌ
ఎంక్తావంక ప్రదేశయో ।
పాళి ప్రస్థే చ యూకాయాం
జాతశ్మశ్రుస్త్రియామఎ॥(50)
ఝిల్లీ స్యాదాతఎరుచౌ
వర్త్యా ముద్వర్తనాంశుకే।
వల్లీ స్యాదజమోదాయాం
పుష్పభేదే ऽఎ వీరుధి॥(51)
ఎల్లీ కుటీ గ్రామకయో
ఎల్ల న్దూలకుసూలకే।
తల్లీ తలున్యాం తల్లస్తు
జలాధారాంతరే ऽఎ చ॥ (52)

దులి పు ఇది తాబేటికిని దులి మహామునికిని పేరు
మౌళి ఇది కిరీటమునకును కొప్పునకును పు అశోకవృక్షమునకును మగవాని జుటునకును పేరు
శాలి పు ఇది జవ్వాది ఎల్లికిని వరి మొదలగు సస్యములకును పేరు
పాళి స్త్రీ ఇది చెవితమ్మికిని ఆయుధధారకును వరుసకును ప్రదేశమునకును కొండ చరియ కును పేనుకును ముఖరోమములు గల స్త్రీకిని పేరు
ఝిల్లి స్త్రీ ఇది యెండయొక్క కాంతికిని వత్తికిని వస్త్ర విశేషమునకును పేరు
వల్లీ స్త్రీ ఇది ఓమమునకును పుష్ప విశేషము నకును లతకును పేరు
పల్లీ స్త్రీ ఇది గుడిశెకును అల్పగ్రామమునకును అ ధాన్యపు పొణకకును పేరు
తల్లి స్త్రీ ఇది యౌవన స్త్రీకిని అ పు తటాకము నకును పేరు

★ అథ లాంత స్త్రీవర ★

కమలం నలిలే తామ్రే
జలజే క్లోమ్ని భేషజే।

కమల న ఇది జలమునకును రాగికిని పద్మము నకును వక్షమందలి కుడి ప్రక్కనుండు మాంస

మృగభేదేఽపి కమల	పోషమునకును పు జింకలలోని భేదమునకును
కమలా శ్రీవరస్త్రియో ॥ (53)	స్త్రీ లక్ష్మికిని ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు
చపల పారదే మీనే	**చపల** పు ఇది పాదరసమునకును చేపకును
చోరకే ప్రస్తరాంతరే।	చండయను గంధద్రవ్యమునకును ఒక విధమగు
చపలో వానరే నీచే	జాతికిని కోతికిని స్త్రీ నీచునకును దుర్మార్గున
దుర్వినీతేఽ నవస్థితే॥ (54)	కును సంచరించు దానికిని న క్షణమునకును
చపలం క్షణికే శీఘ్రే	శీఘ్రమునకును పు జుటునకును త్రి చలించు
చపలశ్చికురే చలే।	దానికిని స్త్రీ లక్ష్మికిని మెఱుపునకును తులతు
చపలా కమలా విద్యు	కును ఎప్పలితీగకును పేరు
త్పుంశ్చలీ ఽప్పలీషు చ॥ (55)	
ఉపల ప్రస్తరే రత్నే	**ఉపల** పు ఇది జాతికిని రత్నమునకును స్త్రీ
శర్కరాయాం స్మృతోఽలా	మొఱపజాతికిని పేరు
ఉత్పలం మాంసశూల్యే స్యా	**ఉత్పల** న ఇది కాల్చుటకైమాంసపు ఖండమును
త్కుష్ఠం దీవరయోరపి॥ (56)	గ్రుచ్చిన యినుపశలాకకును కుష్ఠరోగమునకును నల్ల కలువకును పేరు
అనలో వసుభేదే గ్ని	**అనల** పు అష్టవసువులలోనొకనికిని అగ్నికిని పేరు
వనిలో వసువాతయో ।	**అనిల** పు అష్టవసువులలో నొకనికిని వాయువున కును పేరు
శకలం త్వచి ఖండే స్యా	**శకల** న ఇది చర్మమునకును తునకకును
ద్రాగవస్తుని వల్కలే॥ (57)	రంజక ద్రవ్యమునకును నారచీరకును పేరు
గరళం తు విషే మానే	**గరళ** న ఇది విషమునకును పరిమాణమున
గరళం తృణపూలకే।	కును గడిమోపునకును పేరు
తరళ శ్చలే ఽధ్రే	**తరళ** త్రి చంచలమైన దానికిని జారునకును
పోరమధ్యమణావపి॥ (58)	పు నాయకమణికిని త్రి మెఱయునటి దానికిని
భాసురే చాథ తరళా	స్త్రీ గంజికిని కల్లునకును పేరు
యవానీ సురయోర్మతా।	
సరళ ప్రోతికాష్ఠే స్యా	**సరళ** పు ఇది సరళదేవదారు చెట్టునకును త్రి
దుదారా వక్రయోరపి॥ (59)	గంభీరమైన దానికిని తిన్నని దానికిని పేరు

కపిలో మునిభేదే స్యా
త్పావకే పారతంత్రకే।
కపిలా శింశుపాయాం చ
రేణుకా గోవిశేషయో ॥ (60)
పుండరీక కరిణ్యాం చ
ఎంగే తు కపిలోऽన్యవత్।
పలలం తిలచూర్ణే స్యా
త్పలలం పంకమాంసయో ॥ (61)
పలలో యాతుధానే స్యాత్
పటలం ఛదిషవ్రజే।
ఎటకే నేత్రరోగే చ
తిలకే చపరిచ్ఛదే ॥ (62)
జగల ఎష్టమద్యే చ
మేదకే మదనద్రుమే।
కితవే ఛగల శ్ఛాగే
ఛగలీ ఛాగమాతరి ॥ (63)
వృద్ధదారక భైషజ్యే
ఛగలం నీలవాసన।
ఎప్పలో బోధివృక్షే స్యా
త్పక్షిభేదే నిరంగుళే ॥ (64)
ఎప్పలం వసనచ్ఛేద
ప్రభేదే సలిలే మతం।
కణాయాం ఎప్పలీప్రోక్తా
ధవళ స్సుందరే సతే ॥ (65)
మహోక్షే చాధ ధవళీ
సౌరభేయ్యా ముదీరితా।
కువలం చోత్పలే ముక్తా
ఫలేऽ ఎ బదరీఫలే ॥ (66)

కపిల పు ఇది కఎలమహామునికిని అగ్నికిని కుక్కకును స్త్రీ కంపుయిరుగుడు చెటుకును రేణుకయను గంధద్రవ్యమునకును కఎలగోవునకును పుండరీకమను దిగజముయొక్క భార్యకును స్త్రీ కఎలవర్ణముగల దానికిని పేరు

పలల న ఇది తెలకఎండికిని బురదకును మాంసమునకును పు రాక్షసునకును పేరు

పటల న ఇది ఇంటికప్పునకును సమూహమునకును కురుపు బొబ్బకును నేత్రరోగమునకును నుదుటి బొటునకును పరివారమునకును పేరు

జగల పు ఇది ఎండిచేత జేయబడిన కల్లునకును కల్లుమడికిని మంగచెటునకును స్త్రీ మోసగానికిని పేరు

ఛగల పు ఇదిమేకకును ఈ స్త్రీ ఆడుమేకకును బొదిచెటునకును న నల్ల బటకును పేరు

ఎప్పల పు రావిచెటునకును పక్షివిశేషముకును (బాతు అని కొందరు) ప్రేళ్లు లేని వానికిని న గుడకును ఉదకమునకును ఈ స్త్రీ ఎప్పలి తీగకును పేరు

ధవళ స్త్రీ ఇది సుందరమైన దానికిని తెల్లని దానికిని పు ఆబోతునకును ఈ స్త్రీ తెల్లని యావునకును పేరు

కువల న ఇది కలువకును ముత్తెమునకును రేగుపండునకును పేరు

కుశల శ్శిక్షితే క్షేమ	**కుశల** స్త్రీ ఇది నేర్పరికిని న క్షేమమునకును
పర్యాప్త సుకృతేషుచ। కుశలం	సమృదికిని పుణ్యమునకును పేరు
ముసలం తుస్యాదయోఽగ్రే	**ముసల** న ఇది రోకలికిని ఈ స్త్రీ నేలతాడి
ముసలీ మతా॥(67) తాళమూల్యా	చెటునకును ఎలుకచెవిచెటునకును బల్లికిని పేరు
మాఖుపర్ణీ గృహాగోధికయోరపి	
నిచుళో వాజ్జలతరౌ	**నిచుళ** పు ఇది గన్నేరుచెటునకును గవిసెనకును
నిచుళస్తు నిచోలకే॥(68)	(బురకా) నిచుళకవికిని నీటి ప్రబ్బ(లి) చెటున
నిచుళ కవిభేదే స్యా	కును మెటుప్రబ్బ చెటుకును పేరు
ద్వానీరే స్థలవేతసే।	
ఎచులో ఝూబుకేతూలే	**ఎచుల** పు ఇది సన్నపాకుల ప్రక్కె చెటునకును
వాజ్జలే జలవాయసే॥(69)	దూదికిని గన్నేరుచెటునకును నీటికాకికిని పేరు
విపుల పృథులేగాఢే	**విపుల** స్త్రీ ఇది విస్తారమైన దానికిని లోతైన
మేరు పశ్చిమ భూధరే।	దానికిని పు మేరు పశ్చిమభాగమందలి విపుల
	పర్వతమునకును పేరు
తుముల కలివృక్షే స్యా	**తుముల** పు ఇది తాండ్ర చెటునకును న
త్తుములం రణసంకులే॥(70)	యుదమందలి గొల్లునకును పేరు
బహుళ కృష్ణపక్షేఽగ్నౌ	**బహుళ** పు ఇది కృష్ణపక్షమునకును అగ్నికిని
వసతే బహుళాగవి।	నలుపువర్ణమునకును స్త్రీ గోవునకును ఎలకిలత
ఎలాయాం నీలికాయాం చ	కును నీలిచెటునకును నిత్య బహువచనము
బహుళా కృత్తికాసుచ॥(71)	నకును కృత్తికానక్షత్రమునకును త్రి విస్తారమైన
బహుళం ప్రాజ్య నభసో	దానికిని న ఆకాశమునకును పేరు
ర్మాతులో మదనద్రుమే।	**మాతుల** పు ఇది మంగచెటునకును మేనమామ
మాతుర్భ్రా తరి ధుత్తూరే	కును ఉమ్మెత్తచెటునకును ధాన్యవిశేషమునకును
వ్రీహాభేదేఽపి మాతుల ॥(72)	పేరు
కుటిలం వాచ్యవద్భుగ్నే	**కుటిల** త్రి ఇది వంకరయైన దానికిని స్త్రీ నదీ
కుటిలా సరిదంతరే।	విశేషమునకును పేరు
జటిలస్తు జటాయుక్తే	**జటిల** త్రి ఇది జటులుగల దానికిని స్త్రీ జటా
జటిలా మాంసి కౌషధౌ॥(73)	మాంసికిని పేరు

సుతల ప్రతలౌ చేతి
పాతాలభువనద్వయే।
స్యాతామట్టాలికాబంధే
తతాంగుళికరే క్రమాత్॥ (74)

సుతల పు ఇది సుతలమనెడి యధోలోకమున కును కోటవాకిటిమీది యింటికిని పేరు **ప్రతల** పు ఇది ప్రతలమనెడి యధోలోకమునకును చాచిన ప్రేళ్ళుగల హస్తమునకును పేరు

ఎత్తళం త్రై జనద్రవ్యే
ఎత్తళ ఎత్తనంగతే।
ఎత్తళాతో యఎప్పల్యాం
నిస్తలంవర్తు లే చలే॥ (75)

ఎత్తళ న ఇది ఇత్తడికిని త్రి పైత్యోద్రేకముగల వానికిని స్త్రీ నీటిఎప్పలికిని పేరు

నిస్తల త్రి ఇది వక్రువయైన దానికిని చలించు దానికిని పేరు

కుంతల స్స్యాద్యవే దేశే
కేశ లాంగలయోరపి।
కంబళో నాగరాజేస్యా
ద్గజప్రావరణే కృమౌ॥ (76)
కంబళశ్చోత్తరాసంగే
కంబళం సలిలే మతం।
శంబళం కూల పాధేయ
మత్సరేషు సమీరితం॥ (77)
కందళంతు కపాలే స్యా
దుపరాగే నవాంకురే।
కలధ్వనౌ కందళీతు
మృగవృక్ష విశేషయో ॥ (78)
ఎంగళ స్స్యాన్ముమౌ రుద్రే
చండాంశో పారిపార్శ్వకే।
నిధి భేదే క పావగ్నౌ
ఎంగళ కపిలే ऽన్యవత్॥ (79)
కర్ణికాయాం చ వేశ్యాయాం
ఎంగళాకుముదస్త్రియాం।
జంగలో జలనిర్ముక్త

కుంతల పు ఇది యవధాన్యమునకును కుంతల దేశమునకును వెంట్రుకలకును నాగలికిని పేరు

కంబళ పు సర్పవిశేషమునకును ఎనుగుమీద పరచెడు చిత్రకంబళికిని కంబళీపురుగునకును ఉత్తరీయమునకును న ఉదకమునకును పేరు

శంబళ న ఇది ఒడునకును దారిబత్తెమునకును పరశ్రేయమును సహించకుండుటకును పేరు

కందళ న ఇది పుతెకును సూర్యాదిగ్రహణమున కును క్రొత్తమొలకకును అవ్యక్తమధురధ్వనికిని ఈ స్త్రీ జింకలలోని భేదమునకును వృక్షవిశేషము నకును పేరు

ఎంగళ పు ఇది ఎంగళమునికిని ఈశ్వరునకును సూర్యుని పార్శ్వమందలి దేవతావిశేషమునకును కుబేరుని నిధి విశేషమునకును కోతికిని అగ్నికిని త్రి ఎంగళవరమైన దానికిని స్త్రీ తామరదుదున కును వేశ్యకును దక్షిణ దిగజముయొక్క భార్య కును పేరు

జంగల పు ఇది మరుభూమికిని న మాంసమున

దేశేమాంసేచ జంగలం॥(80)
మంగళంశ్రేయసి శ్వేత
దూర్వాయామపి మంగళా।
సర్వార్థ రక్షణే చాపి
మంగళం మంగళ కుజే॥(81)
కుండలంవలయే పాశే
కుండలం కర్ణ వేష్టనే।
గుడూచ్యాంకాంచ (నా) నద్రౌ చ
కుండలీసముదీరితా॥(82)
స్యాన్మండలంద్వాదశ రాజకేచ
దేశేచ బింబేచ కదంబకేచ
కుష్ఠ ప్రభేదేఽప్యుప సూర్యకే చ
భుజంగ భేదేశు మండలస్స్యాత్॥(83)

స్యాదర్గళం తు కల్లోలే
దండే చాంత కవాటయో ।
నిర్మలం ఏశదే విద్యా
న్నిర్మాల్యాభ్రకయోరపి॥ (84)
శౌష్కుల శ్శుష్కమాం సస్య
ఏణికే ఏశి తాశిని।
పాంసుల పుంశ్చలే శంభౌ
ఖట్వాంగే పాంసులా భువి॥ (85)
సంకులం వాచ్యవద్వ్యాప్తేఽ
విస్పష్టార్థ వచస్యపి।
ఉజ్జ్వలో దీప్తి శృంగార
విశదేషు వికాశని॥ (86)

వంజులో వేతసా

కును పేరు
మంగళ న ఇది శ్రేయస్సునకును స్త్రీ తెల్లగరిక
కును న సర్వధనమును రక్షించుకొనుటకును
పు అంగారక గ్రహమునకును పేరు

కుండల న ఇది చక్రాకారమునకును పాశము
నకును చెవియాభరణమునకును ఈ స్త్రీ తిప్ప
తీగకును ఎఱ్ఱకాంచనపు చెటునకును పేరు

మండల న ఇది ద్వాదశరాజమండలమునకును
20 యోజనములు వైశాల్యముగల దేశమునకును
సూర్యాదిబింబమునకును సమూహమునకును
కుషరోగ విశేషమునకును పరివేషమునకును పు
సర్పవిశేషమునకును కుక్క కును పేరు
అర్గళ న ఇది పెద తరంగమునకును తలుపు
గడియకును పేరు
నిర్మల స్త్రీ ఇది స్వచ్ఛమైన దానికిని పూజచేసి
విడిచినపుష్పాదులకును అభ్రకమునకును పేరు
శౌష్కుల పు ఇది ఎండిన మాంసముల నమ్మువాని
కిని రావణుని పురోహితునకును పేరు
పాంసుల పు ఇది విటునకును శివునకును శివు
యాయుధవిశేషమునకును స్త్రీ భూమి నపేరు
సంకుల స్త్రీ ఇది వ్యాపించిన దాని ని స్పష్టము
కాని వాక్యమునకును పేరు
ఉజ్జ్వల స్త్రీ ప్రకాశించు దానికిని పు శృంగార
రసమునకును స్త్రీ స్వచ్ఛమైన దాని ని వి సంచు
దానికిని పేరు
వంజుల పు ఇది ఎఱ్ఱచెటునకును అగ్ని వృక్ష

శోకలసస్వేష్వధ	మునకును నెమ్మిచెటునకును పేరు
మంజులం। నికుంజే శబలే	**మంజుల** న ఇది పొదరింటికిని త్రి శబలవరమైన
మంజౌ జలరంకౌత మంజుల ॥(87)	దానికిని సుందరమైన దానికిని పు కూకురు గడంగి ఎటకును పేరు
ఎంజలం తు వారిద్రాభే	**ఎంజల** త్రి ఇది పచ్చని కాంతి గలదానికిని న
కుశపత్రే ऽ ఎ ఎంజలం।	దర్భగడికిని పేరు
పుదల స్సుందరాకారే	**పుదల** త్రి సౌందర్యాకృతిగల దానికిని పు
పుదల శ్చాత్మ దేవాయో ॥(88)	పరమాత్మకును శరీరమునకును పేరు
జంభలో దేవతాభేదే	**జంభల** పు ఈ పేరుగల బుదదేవునకును నిమ్మ
జంబీరే చాఎ జంభల ।	చెటునకును పేరు
కుంభిల శ్శ్యాలకే చోరే	**కుంభిల** ఇది భార్యతో బుటిన వానికిని కన్నపు
శ్లోక చ్ఛాయాహరే ఝుష ॥ (89)	దొంగకును శ్లోకారములను దొంగిలించిన వాని కిని మత్స్య విశేషమునకును పేరు
చండిలో నాఎతేఖ్యాతో	**చండిల** పు ఇది మంగలివానికిని శివునవునకును
హరవాస్తుక శాకయో ।	చక్రవర్తి కూరకును పేరు
గ్రంధిలో గ్రంధినిఎతే	**గ్రంధిల** స్త్రీ కణుపులు గలదానికిని పు వెణుతురు
కరీరద్రౌ వికంకతే॥ (90)	చెటునకును పుల్ల వెలగ చెటునకును పేరు
వామిలో దాంభికే వామే	**వామిల** స్త్రీ డాంబికునకును ఎడమవైపుదానికిని పేరు
రామిలో రమణే స్మరే।	**రామిల** పు ఇది భర్తకును మన్మథునకును పేరు
వార్ధలం దుర్దినె మేలానం	**వార్ధల** న ఇది మేఘావరణమైన దినమునకును
దాయామఎ వార్ధల ॥(91)	పు మసిపాత్రమునకును పేరు
తండు(లాఖ్యా)లస్తువిడంగే స్యా	**తండుల** పు ఇది వాయువిగండమునకును
ద్ధాన్యాదినికరే ऽ ఎచ	బియ్యమునకును పేరు
వృషల ధిత శ్శూద్రే	**వృషల** పు ఇది శూద్రునకును చంద్రగుప్తుడను
చంద్రగుప్త చ వాజిని॥ (92)	రాజునకును అశ్వమునకును పేరు
నిష్కలస్తు కలాశూన్యే	**నిష్కల** స్త్రీ ఇది తేజోవిహీనమైన దానికిని
నష్టభజే లు వాచ్యవత్।	వీర్యపటుత్వము లేని వానికిని పేరు
పాకలం కుష్ఠభైషజ్యే	**పాకల** న ఇది చెంగలి కోష్టునకును పు ఎనుగు

పాకలో కుంజర జ్వరే ॥ (93)	నకు వచ్చెడు జ్వరమునకును పేరు
పాచలో సాధన ద్రవ్యే	**పాచల** పు సాధనమైన వస్తువునకును అగ్నికిని
ప్యనలా నిలయోరవ।	వాయువునకును పేరు
మాచలోవంది చౌరేస్యా	**మాచల** పు ఇది స్తుతిపాఠకునకును దొంగ
ద్రాహే రక్షస చామయే ॥ (94)	కును మొసలికిని రాక్షసునకును రోగము
పాటల శ్శ్వేతరక్తే స్యా	నకును పేరు
దాసువ్రీహౌ చ పాటల ।	
పాటలౌ పాటలాఽ స్యా	**పాటల** పు ఇది శ్వేతాధిక రక్తవర్ణమునకును
దస్యా పుష్పేఽపాటలం ॥ (95)	ఎర్రజిలమ ధాన్యమునకును స్త్రీ కలిగొటు చెటున
	కును న దీని పుష్పమునకును పేరు
లోహల శ్శృంఖ లాచార్యే	**లోహల** స్త్రీ ఇది గొలుసుచేత కటబడిన దానికిని
భవేదవ్యక్త వాచిని।	స్పష్టముగామాటలాడని వానికిని పేరు
కోహళో వాద్య భేదేస్యా	**కోహళ** పు ఇది వాద్యవిశేషమునకును నాట్య
త్కోహళశ్చమునావఽ ॥ (96)	శాస్త్రమును చేసిన కోహళమునికిని పేరు
తైతిలో గండకే ప్రోక్త	**తైతిల** పు ఇది ఖడమృగమునకును న నాలవ
స్తైతిలం కరణాంతరే।	పంచాగకరణమునకును పేరు
హేమల స్స్వర్ణకారేస్యా	**ఎామల** పు ఇది కంసాలికిని తొండకును
త్కృకలాసేశిలాంతరే ॥ (97)	బంగారుగీటు పెటు రాతికిని పేరు
శ్యామలో మేచకే శ్వద్దే	**శ్యామల** త్రి నల్లని దానికిని పు రావి చెటున
కోమలం మృదులే జలే।	కును పేరు **కోమల** త్రి మృదువైన దానికిని న
	జలమునకును పేరు
కామల కాముకేరోగే	**కామల** పు విటునకును కామలారోగములకును
మరుదేశ వసంతయో ॥ (98)	నిరలభూమికిని వసంత ఋతువునకును పేరు
పేశలోరుచిరే దక్షే	**ఎశల** త్రి సుందరమైన దానికిని సమరునకును పేరు
గోకిలోముసలే హలే।	**గోకిల** పు రోకటికిని నాగటికిని పేరు
కోకిల స్స్యాత్పరభృతి	**కోకిల** పు ఇది కోయిలకును న రేగుపండుకును
కోకిలంబదరీఫలే ॥ (99)	పేరు
గౌరిలో లోహచూర్ణే స్యా	**గౌరిల** పు ఇది ఉక్కు పొడుమునకును తెల్లా

ద్గౌరిలో గౌరసర్షపే।	వాలకును పేరు
ఫనిల స్స్యాదరిష్టుఏ	**ఫనిల** పు ఇది కుంకుడు చెటునకును న రేగు
ఫేనిలంబదరీఫలే॥ (100)	పండునకును ఉమ్మెత్త కాయకును త్రి నురుగు
మదనస్యఫలే చాఏ	కలదానికిని పేరు
వాచ్యవత్ఫేనవత్యఏ।	
శీవల్లాఖ్యాచ శైవాలేయే	**శీవల** న ఇది నాచునకును రాతిపువ్వునకును
శైలేయేఽఏ చ శీవలం॥ (101)	పేరు
శైవలం పద్మకాష్ఠేవ	**శైవల** న ఇది తామరకాడకును నాచునకును
శైవలంచ జలాంచలే।	పేరు
శీతలంపుష్పకాసీసే	**శీతల** న ఇది పర్వత ధాతువిశేషమునకును
శైలజే మలయోద్భవే॥ (102)	రాతిపువ్వునకును చందనమునకును పు
భవే దాసనపర్ణ్యాంచ	సోమెదపుచెటునకును త్రి చల్లని దానికిని పేరు
శీతల శ్శిశిరేఽన్యవత్।	
కల్లోలో వార్ష ఉల్లోలే	**కల్లోల** పు సంతోషమునకును గొప్ప తరంగము
కల్లోల ఏరి ఎంధిని॥ (103)	నకును త్రి శత్రువునకును పేరు
పటోల మోషధీవస్త్ర	**పటోల** న ఇది ఓషధి విశేషమునకును ఘూరర
భిదోర్జ్యోత్స్న్యాం ఎటోల్యఏ	దేశపు పటు వస్త్రమునకును ఈ స్త్రీ చేతిపొట్ల
	చెటుకును పేరు
కాకోలో విషభేదే స్యా	**కాకోల** పు ఇది గరళ విశేషమునకును బొంత
ద్ద్రోణకాక కులాలయో ॥ (104)	కాకికిని కుమ్మరివానికిని పేరు
తమాల స్తలకేఖడ్గే	**తమాల** పు ఇది నుదుటి బొటునకును ఖడమ్రగమున
తాఎంఛే వరుణ ద్రుమే।	కును చీకటి మానికిని ఉలిమిడి చెటునకును పేరు
సువేల ప్రణతే శాంతే	**సువేల** త్రి ఇది నమ్రునకును శాంతునకును
సువేల ఎర్వతాం తరే॥ (105)	పు సువేలాద్రికిని పేరు
లవేల స్త్వఎలాపే స్యా	**అవేల** పు ఇది మోసపు మాటకును పోకచెక్కల
దవేలా పూగచూర్ణకే।	గుండకును పేరు
కపాలంశిరసో ఖ్ఖ స్యా	**కపాల** న ఇది పుఱ్ఱెకును కుండమొదలగు వాటి
ద్ఫుటాదే శ్శకలే వ్రజే॥ (106)	పెంకునకును సమూహమునకును కుషురోగ

కుష్ఠరోగవిశేషే చ	భేదమునకును పేరు
గోపాలోగోప భూపయో ।	**గోపాల** పు గొల్లవానికిని రాజునకును పేరు
కిట్టాల స్తామ్రకలశే	**కిట్టాల** పు ఇది రాగిపాత్రమునకును ఇనుప
కిట్టాలోలోహగూఢకే ॥(107)	చిట్టమునకును పేరు
పాతాళంనాగలోకేస్యా	**పాతాళ** న ఇది పాతాళలోకమునకును బడబాగ్ని
త్పాతాళం బడబానలే।	కిని పేరు
ప్రవాళోవల్లకీదండే	**ప్రవాళ** పు ఇది వీణాదండమునకును పగడము
విద్రుమే నవపల్లవే॥ (108)	నకును చిగురుఱాకునకును పేరు
లరాళ కుటిలేసర్జ	**అరాళ** త్రి వక్రమైనదానికిని పు ధూపద్రవ్యము
రసేసమదదంతిని।	నకును మదపుటేనుగునకును పేరు
కరాళోదంతురే తుంగే	**కరాళ** త్రి ఇది మిట్టపండ్ల వానికిని ఉన్నతమైన
కరాళం చ కురేరకే ॥(109)	దానికిని న గగెరచెటునకును పేరు పు అందుగ
కరాళో ధూణతైలేऽఏ	బంకవలన దీయబడిన నూనెకును త్రి భయంకర
కరాళో భీషణేऽన్యవత్।	మైన దానికిని పేరు
శృగాలో జంబుకే దైత్యే	**శృగాల** పు ఇది నక్కకును రాక్షసునకును
శృగాలీండమరే విదు ॥(110)	ఈ స్త్రీ దేశోపద్రవమునకును పేరు
కులాల కుంభకారే స్యా	**కులాల** పు ఇది కుమ్మరి వానికిని గంపపులుగు
త్కుక్కుభే కౌశికే ఎ చ।	నకును గుడ్లగూబకును పేరు
కుద్దాలోయుగపత్రే స్యా	**కుదాల** పు ఇది దేవకాంచనపు చెటునకును
త్కుద్దాలో భూమిదారకే॥(111)	గుదలికిని పేరు
బిడాలోనేత్రఎండే చ	**బిడాల** పు ఇది కనుగ్రుడునకును ఎల్లికిని పేరు
బిడాలోऽ ఎమృగాంతరే।	
జంబాలం శైవలే పంకే	**జంబాల** న ఇది నాచునకును బురదకును పేరు
కీలాలంరుధిరేజలే॥(112)	**కీలాల** న ఇది నెత్తురునకును జలమునకును పేరు
వంరాలశ్శూరయుద్ధే స్యా	**వంరాల** పు ఇది శూరుల యుదమునకును
న్నౌకాయాం చ ఖనిత్రకే।	ఓడకును తవ్వుగోలకును పేరు
ఆభీలం చైవ కృఛ్రే స్యా	**ఆభీల** న ఇది కష్టమునకును భయానక రసము
దాభీలం చ భయానకే॥(113)	నకును పేరు

నాభీలం నాభిగర్భాండే	**నాభీల** న ఇది నాభిలోని కంతికిని ఉత్తమ
వంక్షణోచోత్త మస్త్రియాం।	స్త్రీలయొక్క యూరుసంధికిని పేరు
ఉత్ఫుల్ల కరణే స్త్రీణా	**ఉతు ల్ల** పు స్త్రీల రతి బంధవిశేషమునకును త్రి
ముత్తాలే చ వికస్వరే॥ (114)	అధికమైన దానికిని వికసించిన దానికిని పేరు
శయాళు స్స్యా దజగరే	**శయాళు** పు ఇది కొండచిలువకును త్రి నిద్రించు
నిద్రాశీలేऽ ఎ కుక్కురే।	స్వభావము గల దానికిని కుక్కకును పేరు
శ్రద్ధాళు ర్దో వాదిన్యాంచ	**శ్రదాళు** స్త్రీ ఇది పేవిళ్ళుగల స్త్రీకిని త్రి శ్రదగల
శ్రద్ధావతి తువాచ్యవత్॥ (115)	దానికిని పేరు
లాంగూలం మేహ నే పుచ్ఛే	**లాంగూల** న ఇది శిశ్నమునకును తోకకును పేరు
శార్దూలో రాక్షసాంతరే।	**శారూల** పు ఒక రాక్షసునకును పెద పులికిని
వ్యాఘ్రే చ ఎశుభేదే చ	శరభమృగమునకును సమాసోత్తరపదమైనపుడు
ఎత్త మేతూత్తరస్థత॥ (116)	శ్రేషునకును పేరు
వాతూలో వాత సంఘాతే	**వాతూల** పు ఇది వాయుసమూహమునకును
వాతలే మారుతాఎ వా।	త్రి వాతపదారమునకును వాయువును సహించని
	దానికిని పేరు
కుకూలం శంకు సంకీర్ణ	**కుకూల** న పశువులను కటుకుకై గనగతో నాటిన
శ్వభ్రే చాఎతుషానలే॥ (117)	గుంటకును పు ఉమకనిప్పునకును పేరు
కుకూల స్స్యాద్దుకూలంతు	**దుకూల** న ఇది పటుబటుకును సన్నపుబటుకును
క్షామే సూక్ష్మాంశుకేऽ ఎచ।	పేరు
జంబూలో జంబు విటపే	**జంబూల** పు ఇది నేరేడు చెటునకును మొగలి
జంబూల క్రకచ ఛదే॥ (118)	చెటునకును పేరు
చత్వాలో హోమ	**చత్వాల** పు హోమకుండమునకును గర్భము
కుండేస్యా ద(ర్తే) ర్భే	నకును పేరు
చోత్తాల ఉత్కటే। శ్రేష్ఠేऽ ఎ	**ఉత్తాల** త్రి అధికమైన దానికిని శ్రేషమైన దానికిని
వికరాళేऽ ఎ స్యాదుత్తాల ప్లవంగమే।	మిగుల విశాలమున్ను పొడవున్ను గలదానికిని పేరు
చూడాలా తూచ్చటాయాం స్యా	**చూడాల** త్రి ఇది గుండ్రతుంగముస్తకును త్రి
చ్చూడావతి తు వాచ్యవత్।	జుటుగల దానికిని పేరు
విశాలాత్వీం ద్రవారుణ్యాం	**విశాలా** స్త్రీ ఇది పెదపాపర చెటునకును

విశాలోజ్జ యినీపురి॥(120)	ఉజయినీ పటణమునకును పు వృక్ష విశేషమున
విశాలో వృక్షభేదేऽప	కును త్రి విస్తారమైన దానికిని పేరు
విశాల పృధులే న్యవత్।	
మేఖలా ఖడ్గ బంధే స్యా	**మేఖలా** స్త్రీ జారకుండుటకు చేతికిని కత్తిఎడికిని
త్కాంచీ శైలనితంబయో ॥(121)	గటిన త్రాటికిని మొలనూలికిని పర్వత మధ్య
	భాగమునకును పేరు
శృంఖలాపుంస్కటీవస్త్ర	**శృంఖల** స్త్రీ ఇది పురుషుల మొలత్రాటికిని
బంధేऽప నిగళే ऽప చ।	(లేక పటకా) గొలుసునకును పేరు
కుచేలా విద్ధపర్ణ్యాం స్యా	**కుచేలా** స్త్రీ ఇది పాటు చెటునకును పు పాత
త్కుచేలస్తు కువాససి॥ (122)	గుడకును పేరు
అచలా వసుధాయాంస్యా	**అచలా** స్త్రీ ఇది భూమికిని పు పర్వతమునకును
దచలశ్శైల కీలయో ।	ఆవునుకట్టెడు కొయ్యకును పేరు
చంచలాతు తటిల్లక్ష్మ్యో	**చంచలా** స్త్రీ ఇది మెఱుపునకును లక్ష్మికిని పు
శ్చంచల కాముకే ऽనిలే ॥(123)	విటునకును వాయువునకును పేరు
ఇల్వలా స్తారకాభేద	**ఇల్వలా** స్త్రీ (నిత్యబహువచనం) మృగశిరా
ఇల్వలోదైత్యమత్స్యయో ।	నక్షత్రమునకు మీదనుండు 5చుక్కలకును పు
ఎచ్ఛిలా శాల్మలీసంధు	ఇల్వలుడను రాక్షసునకును (వాతాపిసోదరుడు)
భేద పోతకి కాసు చ॥ (124)	మత్స్య విశేషమునకును పేరు
ఎచ్ఛిలాశింశుపాయాంచ	**ఎచ్ఛిలా** స్త్రీ ఇది బూరుగ చెటునకును ఎచ్ఛిలా
ఎచ్ఛిలో విజిలే ऽన్యవత్।	నదికిని ఆడుఎచ్చుకకును ఇరుగుడు చెటున
	కును త్రి జిడుగల దానికిని పేరు
సప్తలా పాటలౌగుంజా	**సప్తలా** స్త్రీ ఇది కలిగిగొటు చెటునకును
నవమాలిక యోరపి॥ (125)	పూసగురివెందచెట్టునకును విరజాజిచెటునకును
భవేచ్చర్మ కషాయాంచ	సంబరేణి చెటునకును పేరు
మహాళా భీరు గుంద్రయో ।	**మహిళా** స్త్రీ ఇది స్త్రీకిని ప్రేంఖణపుచెటునకును పేరు
సధ్మలామత్స్య చూర్ణస్యా	**సధ్మలా** స్త్రీ ఇది రొయ్యపప్పునకును త్రి
త్సిధ్మలశ్చ కిలాసని॥ (126)	శోబెల రోగికిని పేరు
సంధిలాతుసురంగాయం	**సంధిలా** స్త్రీ ఇది కన్నమునకును నదికిని

నదీ మందిరయోరఎ।	గృహమునకును పేరు
రసాలామార్జితాయాంస్యా	**రసాలా** స్త్రీ ఇది పెఱుగులో ననేక ద్రవ్యములు
జ్జిహ్వా దూర్వా విదారిషు॥(127)	గూర్చి చేసిన భోజన పదారమునకును నాలుక
రసాలం స్నల్ల కే చోలే	కును గరికెకును తెల్లనేలగుమ్ముడు చెటునకును
రసాల శ్చేక్షుచూతయో ।	న అందుగ బంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యమునకును
	బాలింతబోలునకును పు చెఱుకునకును
	మామిడి చెటునకును పేరు
విమలా శీతలాయాంస్యా	**విమలా** స్త్రీ ఇది సోమెంద చెట్టునకును నిర్మల
ద్భువో భేదే చ నిర్మలే॥(128)	మైన భూవిశేషమునకును త్రి నిర్మలమైన దానికిని
విమలేచామలా లక్ష్మ్యా	పేరు
మమలం విశదే ।భకే।	**అమలా** స్త్రీ ఇది లక్ష్మికిని త్రి స్వచ్ఛమైన దాని
	కిని న అభ్రక ధాతువునకును పేరు
శ్రీఫలీ నీలికా ధాత్ర్యో	**శ్రీఫలీ** స్త్రీ ఇది నీలిచెటునకును ఉసరిగ చెటున
ర్మాలూరే శ్రీఫలస్మృత ॥(129)	కును అ పు మారేడు చెటునకును పేరు
పాతిలీవాగురాయాం స్యా	**పాతిలీ** స్త్రీ ఇది వలకును స్త్రీకిని మంటికుండల
న్నారీమృత్పాత్రభేదయో ।	లోని భేదమునకును పేరు
జాంగలీ శూకశింబ్యాంస్యా	**జాంగలీ** స్త్రీ ఇది దూలగొండి చెటునకును పు
జ్జాంగలశ్చ కపింజలే॥(130)	కాటుగ ఎటకును పేరు
లాంగలీ జలఎప్పల్యాం	**లాంగలీ** స్త్రీ నీటి ఎప్పలికిని న పుష్ప విశేషము
లాంగలంకుసుమాంతరే।	నకును నాగటికిని తాడి చెట్టునకును ఇంటి
సీరేఽ ఎ లాంగలం తాళ	దూలములలోని భేదమునకును పేరు
గృహదారువిశేషయో ॥(131)	
అంగుళీ కరశాఖాయాం	**అంగుళీ** స్త్రీ ఇది ప్రేలికిని గజతుండాగ్రభాగమున
కర్ణికాయాం గజస్య చ।	కును పేరు
జాంగులీ విషవిద్యాయాం	**జాంగులీ** స్త్రీ ఇది విషమును దింపెడి మంత్ర
జాంగులం జాలినీఫలే॥(132)	విద్యకును న బీరకాయకును పేరు
కదళీ వైజయంత్యాం చ	**కదళీ** స్త్రీ ఇది టెక్కెమునకును అరటి చెట్టున
రంభాయాం వారిణాంతరే।	కును జింకలలోని భేదమునకును ఆ స్త్రీ బూరుగ

దళాశాల్మలీ బ్రాహ్మీ	చెటునకును పొన్నగంటి కూరకును దుండిగపు
డింబికా సు చ కథ్యతే॥ (133)	చెటునకును పేరు
నకులీ కుక్కుటీ మాంస్యో	**నకులీ** స్త్రీ ఇది కోడిపెటకును జటామాంసికిని
ర్నకుల పాండవే పశౌ।	అ పు నకులునకు ముంగిసకును పేరు
నాకులీకుక్కుటీ కందే	**నాకులీ** స్త్రీ ఓషధి విశేషమునకును చవ్యమను
నాకులీచవ్యరాస్నయో ॥(134)	గంధద్రవ్యమునకును దుంపరాస్నమునకును పేరు
నైపాళీ నవమాలీ మ	**నైపాళి** స్త్రీ ఇది విరజాజి చెటునకును నేపాళ
నశ్శిలాసువహోసు చ।	దేశపు మణిశిలకును నల్లిపువ్వుల వావిలి చెటున
	కును పేరు
తాంబూలీ నాగవల్యాంచ	**తాంబూలి** స్త్రీ ఇది ఆకు తీగకును న పోకచెక్క
తాంబూలం క్రముకేఽపచ॥(135)	కును పేరు
పాంచాలీ పుత్రికారీత్యో	**పాంచాలి** స్త్రీ ఇది వస్త్రాదులచేత జేయబడిన
పాంచాలో జన దేశయో ।	బొమ్మకును పాంచాలీరీతికిని అ పు పాంచాల
	దేశపు మనుష్యునకును ఆ దేశమునకును పేరు
శాల్మలీ తరుభేదే స్యా	**శాల్మలి** స్త్రీ ఇది బూరుగ చెట్టునకును శాల్మలి
ద్ద్వీపభేదేఽపి శాల్మలీ॥ (136)	ద్వీపమునకును పేరు
కేవలీ జ్ఞానభేదే స్యా	**కేవలి** స్త్రీ ఇది జ్ఞానవిశేషమునకును న ఒక్కటి
త్కేవలం చైక కృత్స్నయో ।	యనుటకును అంతయుననుటకును త్రి నిర్ణ
నిర్ణేతే కేవలం ప్రోక్తం	యింపబడిన దానికిని పు కుత్సితునకును పేరు
కేవల కుహనే క్వచిత్॥ (137)	
కాహళీ తు తరుణ్యాం స్యా	**కాహళ** స్త్రీ ఇది యౌవన స్త్రీకిని న అతిశయము
త్కాహళం భృశ శుష్కయో ।	నకును త్రి ఎండిన దానికిని స్త్రీ వాయించు
వాద్యభాండ విశేషే తు	కుండకును త్రి దుర్మార్గునకును పేరు
కాహళా కాహళ ఖలే॥ (138)	
గండోలీ వరటా భద్రా	**గండోలి** స్త్రీ ఇది కందిరీగకును భద్రముస్తకమును
శరీషు కథితా బుధై ।	ఉమ్మెత్త చెట్టునకును పేరు
అంజలీం కుడుపే విద్యా	**అంజలి** స్త్రీ ఇది మానెడు ప్రమాణమునకును
దంజలి కరసంపుటే॥(139)	దోసిలికిని పేరు

★ అథలాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

మదకల స్స్యాన్మత్తేభే	**మదకల** పు ఇది మదపుటేనుగునకును మదము
మదేనావ్యక్త వాచి చ।	చేత వ్యక్తముగాని మాటకును పేరు
భవేత్కలకల స్సర్జ	**కలకల** పు ఇది యక్షధూపమునకును కోలా
రసే కోలాహాలే ऽ ఎ చ॥ (140)	హల ధ్వనికిని పేరు
స్మృతో విచికిలో మల్లీ	**విచికిల** పు ఇది మల్లి చెట్లలోని భేదమునకును
ప్రభేదే దమనే ऽ ఎ చ।	దమనమునకును పేరు
బృహన్నలో గుడాకేశే	**బృహన్నల** పు అరునునకును పెదకిక్కిసగడ్డికిని
మహాపోటగళే ऽ ఎ చ॥ (141)	పేరు
పరిమళో విమర్దే చ	**పరిమళ** పు పరిమళద్రవ్య సమ్మేళనమునకును
స్యాన్మనోహరగంధవత్।	సువాసనకును రతిసమ్మరమువలన పుటిన
రతోఎ మర్దవికస	చందనాదుల పరిమళమునకును పేరు
ద్దేహరాగాది సౌరభే॥ (142)	
యవఫలస్మృతో వేణౌ	**యవఫల** పు ఇది వెదురునకును జటామాంస
మాంసీకుటజయోరపి।	కిని కొడిశచెటునకును పేరు
ముక్తాఫలం తు కర్పూరే	**ముక్తాఫల** న ఇది కప్పురమునకును ముత్తెము
మౌక్తికేలవలీఫలే॥ (143)	నకును వెన్నెలతీగయొక్క పండునకును పేరు
సదాఫల స్కంధఫలే	**సదాఫల** పు ఇది కుక్కమేడిచెట్టునకును కొఖ్ఖరి
నారికేళేప్యుదుంబరే।	చెటునకును మేడి చెటునకును పేరు
విదు కర్మఫలంకర్మ	**కర్మఫల** న ఇది కర్మరంగ ఫలమునకును
రంగ కర్మవిపాకయో ॥ (144)	కర్మఫలమునకును పేరు
మృత్యుఫలో మాషాకాలే	**మృత్యుఫల** పు ఇది ముఖణిచెటునకును ఈ స్త్రీ
కదళ్యాం మృత్యుఫల్యపి।	అరటి చెటునకును పేరు
భవేద్వాయుఫలం శక్ర	**వాయుఫల** న ఇది ఇంద్రధనస్సునకును వడగలి
కార్ముకే కరకే ऽ ఎ చ॥ (145)	కిని పేరు
హాలాహలో విషే జ్యేష్ట్యాం	**హాలాహల** పు ఇది విషమునకును బల్లికిని
హయలాలాప్యాయోరగే।	నల్లికెళ్ళపామునకును పేరు
కుతూహలం కౌతుకే స్యా	**కుతూహల** న ఇది ఉత్సాహమునకును త్రి

త్ప్రశస్తే చ కుతూహలం। (146)
దళామళం దమనకే
తథామరువకేऽ ఎ చ।
మహాబలం సీసకేऽ ఎ
బలాఢ్యేऽ ఎ సమీరణే॥ (147)
భవేదతి బలాయాం చ
ఖతమాలో బలాహకే।
ధూమేऽ ఎ
కందరాళ స్స్యాత్పర్కటీ
గర్ద భాండయో ॥ (148)
మహాకాళస్త్రిణయణే
కింపాకే ప్రమథాంతరే।
మహానీలో భృంగరాజే
మణి నాగవిశేషయో ॥ (149)

భవేద్బహుఫలాభిఖ్యా
మల(పూ)యూ నీఎ వృక్షయో ।
జలాంచలం స్మృతం వారి
నిర మే శైవలేऽ ఎ చ॥ (150)
గండశైలో లలాటే స్యా
చ్యుతస్థూలోపలే గిరే ।
ఉలూఖలం గుగ్గులు ద్రౌ
ఖండన్యర్థేऽ ప్యులూఖలం॥ (151)
చక్రవాళోऽ ద్రిభేదేస్యా
చ్చక్రవాళం తు మండలే।
స్మృత పోటగళ కాశే
నళే పోట గళో ఝషే॥ (152)
హస్తిమల్లోऽ భ్రమాతంగే

శ్రేషమైన దానికిని పేరు
దళామల న ఇది దమనమునకును మరువము నకును పేరు
మహాబల న ఇది సీసమునకును త్రి బలవంతున కును పు వాయువునకును స్త్రీ అతిబలయను చెటునకును పేరు
ఖతమాల పు ఇది మేఘమునకును పొగకును పేరు
కందరాళ పు ఇది జువ్విచెటునకును కలజువ్వి చెటునకును పేరు
మహాకాళ పు ఇది శివునకును ముఖణి చెటు కును ప్రమథ గణములో నొకనికిని పేరు
మహానీల పు ఇది గుంటగలగరచెటునకును నీలమణికిని మహానీలమను దేవయోని సర్పము నకును పేరు
బహుఫల పు ఇది బ్రహ్మమేడిచెటునకును కడిమిచెటునకును పేరు
జలాంచల న ఇది నీరుపోయెడి తూమునకును నాచునకును పేరు
గండశైల పు ఇది నుదుటికిని పర్వతమునుంచి జారిన పెదఱాతికిని పేరు
ఉలూఖల న ఇది గుగిలపు చెటునకును ఱోటి కిని పేరు
చక్రవాళ పు లోకాలోక పర్వతమునకును న వర్తులాకారమునకును పేరు
పోటగళ పు ఇది రెల్లునకును కిక్కిస గడికిని చేపకును పేరు
హస్తిమల్ల పు ఇది ఐరావతమునకును విఘ్నేశ్వ

వాస్తు మల్లో వినాయకే	రునకును పేరు
భస్మతూలో గ్రామకూటే।	**భస్మతూల** పు ఇది గ్రామసమూహమునకును
పాంశువర్షే వామే ऽ ఎ చ॥(153)	తుంపుఱులవరమునకును మంచునకును పేరు
వాతకేళి కలాలాపే	**వాతకేళి** పు ఇది తుమ్మెదకును విటులయొక్క
ఎద్గానాం దంతలేఖనే।	దంతక్షతమునకును పేరు
కమండలు స్స్యాత్కరకే	**కమండలు** పు ఇది సన్యాసులయుదకపాత్రము
పర్కటీ పాదపే ऽ ఎ చ॥ (154)	నకును జువ్విచెటునకును పేరు
అక్షమాలాక్ష సూత్రేస్యా	**అక్షమాలా** స్త్రీ ఇది రుద్రాక్షమాలికకును
దరుంధత్యా మఎ స్మృతా।	అరుంధతికిని పేరు
మణిమాలా స్మృతా హారే	**మణిమాలా** స్త్రీ రత్నమాలికకును స్త్రీల దంత
స్త్రీణాందంతక్షతాంతరే॥(155)	క్షతాభేదమునకును పేరు
ధ్వనిలాలా స్మృతా వేణౌ	**ధ్వనిలాలా** స్త్రీ ఇదివెదురునకును బూరాకును
కాహళా వీణయోరపి।	వీణకును పేరు
రజస్వలాపుష్పవత్యాం	**రజస్వలా** స్త్రీ ఇది రజస్వలా స్త్రీకిని పు దున్న
సైరిభేతు రజస్వల ॥(156)	పోతునకును పేరు
ఎకాష్ఠిలా మఎ ప్రాహు	**ఏకాష్ఠిలా** స్త్రీ ఇది ఒక పుష్పపు చెట్టునకును
శ్శివమల్ల్యోషధీభిదో ।	పాటచెటునకును పేరు
అతిబలా బలాభేదే	**అతిబలా** స్త్రీ ఇది చిఱాముదపు చెట్లలోని
ప్రబలే తిబలో మత ॥(157)	భేదమునకును త్రి బలవంతునకును పేరు
భద్రకాళీ తు గంధోళ్యా	**భద్రకాళి** స్త్రీ ఇది కందిరీగకును పార్వతికిని
ముమాయా మోషధీభిది।	ఓషధి విశేషమునకునుపేరు
హరితాళీనభోరేఖా	**హరితాళి** స్త్రీ ఇది ఆకాశపుదేఖకును గరికెగడికిని
దూర్వాఖడ్గలతాసు చ॥(158)	పెద కత్తికిని పేరు
అంకపాళీస్మృతా కోట్యాం	**అంకపాళి** స్త్రీ ఇది పేదికయును శాకవిశేషమున
ధాత్రికా పరిరంభయో ।	కును పెంపుడు తల్లికిని ఆలింగమునకును పేరు
గంధఫలీ ప్రియంగౌస్యా	**గంధఫలి** స్త్రీ ఇది ప్రేంకణపు చెటునకును
త్కోరకే చంపకస్య చ॥(159)	సంపంగి మొగకును పేరు

★ అథలాంత పంచవర్ణ ★

అసుతీబల ఇత్యాఖ్యా	**అసుతీబల** పు ఇది శూద్రజాతివిశేషమందు పుటిన
కన్యాపాలక యజ్ఞ్యనో ।	కన్యాపాలుడనువానికిని యజ్ఞముజేసిన వానికిని పేరు
స్యాత్పాండు కంబలశ్శ్వేత	**పాండుకంబల** పు ఇది తెల్లని కంబళికిని శిలా
కంబలే చ శిలాంతరే॥ (160)	విశేషమునకును పేరు
ఎకకుండల ఇత్యేష	**ఏకకుండల** పు ఇది బలరామునకును కుబేరు
సౌనందిని ధనాధిపే।	నకును పేరు
భవే దుద్దండ పాలస్తు	**ఉదండపాల** పు ఇది సర్పవిశేషమునకును మత్స్య
సర్ప మత్స్య ప్రభేదయో ॥(161)	విశేషమునకును పేరు
కృపేట పాలమిచ్ఛంతి	**కృపటపాల** పు ఇది ఓడతెడునకును సముద్రము
కేనిపాతసముద్రయో ।	నకును పేరు
భవేత్సురత తాళీ తు	**సురతతాళి** స్త్రీ ఇది తార్పుడకత్తెకును శిరమున
దూతికాయాం శిరస్స్రజి॥(162)	ధరించు పుష్పమాలకును పేరు

★ అథవాంత ఎకవర ★

వంప్రచే తనజానీయా	**వ** పు ఇది వరుణదేవునకును అవ్య ఇదారము
దివార్ద్రే చ తదవ్యయం।	నకును పేరు
స్వంజ్ఞాతా వాత్మ ధనయో	**స్వ** ఇది జ్ఞాతికిని ఆత్మకును (తాను) ధనము
రాత్మీయే చ ప్రచక్షతే॥ (1)	నకును త్రి తనసంబంధమైన దానికిని పేరు

★ అథవాంతో ద్వివర ★

భవస్సం సార సంప్రాప్తి	**భవ** పు ఇది సంసారమునకును పొందుటకును
శ్రేయ శ్శంకరజన్మసు।	శుభమునకును శివునకును పుటువునకును పేరు
దవోదావ ఇవఖ్యాతో	**దవ దావ** పు ఈ రెండును అరణ్యమందుబుటెడు
వనాగ్నిఎన యోరపి॥ (2)	దవానలమునకును వనమునకును పేరు
ద్రవ ప్రద్ర వరసయో	**ద్రవ** పు ఇది పరుగెత్తుటకును నీరుగా నుండు
ర్గతౌ నర్మణివిద్రవే।	పదారమునకును గమనమునకును స్త్రీపురుషుల విహారక్రీడకును పరిహాసమునకును పేరు
ధవ ఎత్యానరే ధూర్తే	**దవ** పు ఇది పెనిమిటికిని మనుష్యునకును

వృక్షభేదేऽ ఎ కీర్తిత ॥ (3)	విటునకును నందివృక్షమునకును పేరు
జవోవేగిని వేగేస్యా	**జవ** త్రి ఇది వేగముగలదానికిని పు వేగము
దోద్రుపుష్పే జవామతా।	నకును స్త్రీ దాసాని చెట్టునకును పేరు
లవో లేశే విలాసే చ	**లవ** పు ఇది స్వల్ప పరిమాణమునకును విలాస
ఛేదనే రామనందనే॥(4)	మునకును తుంపుటకును రామునిపుత్రునకును పేరు
ప్లవ కారండవే భేకే	**ప్లవ** పు ఇది నీటికోడికిని కప్పకును పుష్ప
కులకే బేలకే కపౌ।	వృక్ష విశేషముకును తెప్పకును కోతికిని ధ్వని
శబ్దేప్లుత గతౌ ప్లక్షే	కిని దాటుటకును జువ్విచెటుకును మాదిగవాని
చండాల జలకాకయో ॥ (5)	కిని నీటికాకికిని న వాసన గడికిని తుంగముస్త
ప్లవం గంధతృణే ప్రోక్తం	లలోని భేదమునకును పేరు
కైపర్తీ ముస్తకేऽ ఎ చ।	
హవో యజ్ఞేతథా హ్వానే	**హవ** పు ఇది యజ్ఞమునకును ఎలచుటకును
నిదేశేऽ ఫ హావో మత ॥ (6)	ఆజ్ఞకును పేరు
శవో మృతే శవం నీరే	**శవ** పు ఇది పీనుగునకును నీటికిని పేరు
సవ స్సంధానయజ్ఞయో ।	**సవ** పు ఇది కూర్చుటకును యజ్ఞమునకును పేరు
క్షఎ క్షుతే రాజికాయాం	**క్షవ** పు ఇది తుమ్మునకును నల్లావాలకును పేరు
నవంనవ్యే స్తవే లిదు ॥ (7)	**నవ** త్రి ఇది నూతనమైన దానికిని న స్తుతికిని పేరు
ధ్రు కీలే శివేశంకౌవ	**ధ్రువ** పు ఇదిమేకునకును శివునకును మొరడు
సౌయోగే వటే మునౌ।	నకును అష వస్తువులలో నొకనికిని ధ్రువనామ
ధ్రువామూర్వాశాల పర్ణ్యో	యోగమునకును మఱ్ఱిచెటునకును ధ్రువముని
ర్గీతి స్పృగ్భేదయోరఎ ॥ (8)	కిని స్త్రీ చాగచెటునకును ముయ్యాకుపొన్నచెటు
ధ్రువంతు నిశ్చితే తర్కే	నకును ధ్రువాగానమునకును వటుపత్రాకార
నిశ్చలే శాశ్వతేऽన్యవత్।	మగు యజపాత్ర విశేషమునకును త్రి నిశ్చయింప
	బడిన దానికిని ఊహింపబడిన దానికిని చలించని

దానికిని ఎరమైన దానికిని పేరు

స్రువాఖ్యా సల్లకీమూర్వా
స్రుగ్భేదేషు చ విశ్రుత ॥ (9)

స్రువ పు ఇది అందుగు చెట్టుకును చాగచెటున కును హోమపాత్ర విశేషమునకును పేరు

శివం మోక్షే సుఖేభద్రే
సలిలే చ శివోహరే।
వేదే యోగాంతరే కీలే
వాలుకే గుగ్గులావఽ॥(10)

శివ న ఇది మోక్షమునకును సుఖమునకును మంగళమునకును జలమునకును పు శివున కును వేదమునకును శివనామయోగమున కును మేకునకును ఇసుమునకును గుగిలపు చెటునకును

పుండరీక ద్రుమే చాథ
శివా ఝూటమలౌషధౌ।
అభయామలకీగౌరీ
క్రోష్ట్రీ సక్తుఫలాసు చ॥ (11)

పుండరీక మను వృక్షమునకును స్త్రీ ఓషధి విశేషమునకును కరక చెట్టునకును ఉశిరిగచెటునకును పార్వతికిని ఆడు నక్కకును జమ్మి చెటునకును పేరు

దివంస్వర్గేఽంత రిక్షే చ

దివ న ఇది స్వరమునకును ఆకసమునకును పేరు

క్లీవష్షండేఽప్యపౌరుషే।

క్లీవ పు ఇది నపుంసకునకును పౌరుషహీనున కును పేరు

జీవో వృక్షప్రభేదే స్యా
జ్జీవ ప్రాణినిగీష్పతౌ॥ (12)
జీవ ప్రాణే ప్రాణధృతౌ
జీవాత్మ న్యఽ కీర్తిత ।
జీవాజీవంతికా భూమీ
మౌర్వీశింజత వృత్తిషు॥(13)

జీవ పు ఇది వేగిమ్రానికిని ప్రాణముగల దానికిని బృహస్పతికిని ప్రాణమునకును ప్రాణ ములను ధరించుటకును జీవాత్మకును స్త్రీ పాల కూరకును భూమికిని వింటినారికిని భూషణ ధ్వనికిని జీవనారవ్యాపారమునకును వసకును న బ్రతుకుటకును పేరు

వచాయా మఽ జీవా స్యా
జ్జీవం స్యాజ్జీవితేఽ ఎ చ।
భావ స్వభావేఽ భిప్రాయే
చేష్టాసత్తా త్మజన్మసు॥ (14)
క్రియాలీలా ఎదార్థేషు
బుధ జంతు విభూతిషు।

భావ పు ఇది స్వభావమునకును అభిప్రాయము నకును చేషకును ఉండుటకును ఆత్మకును పుటుగకును క్రియకును విలాసమునకును శబారమునకును విద్వాంసునకును జంతువున కును సంపదకును పేరు

దేవ స్సురే ఘనే రాజ్ఞి	**దేవ** పు ఇది దేవతలకును మేఘమునకును
దేవ మాఖ్యాతిమింద్రియే॥(15)	రాజునకును న ఇంద్రియమునకును ఈ స్త్రీ
దేవీ భట్టారికాయాం చ	రాణికిని చాగచెటునకును స్ఫుక్కయను గంధ
తేజనీ స్ఫుక్కయోరపి।	ద్రవ్యమునకును పేరు
సత్వంగుణే ఎశాచాదౌ	**సత్వ** న ఇది సత్వగుణమునకును ఎశాచాదుల
బలేద్రవ్య స్వభావయో ॥(16)	కును బలమునకును పృథివ్యాది ద్రవ్యముల
ఆత్మత్వే వ్యవసాయే చ	కును స్వభావమునకును తానగుటకును ప్రయ
చిత్తే ప్రాణేషు జంతుషు।	త్నమునకును మనస్సునకును ప్రాణములకును
	జంతు వులకును పేరు
సాంత్వం సామనిదాక్షి ణ్యే	**సాంత్వ** న ప్రియవాక్యములు పలుకుటకును
	పరోపకారాసక్తికిని పేరు
కణ్వం పాపే మునౌ విదు ॥(17)	**కణ్వ** న ఇది పాపమునకును పు కణ్వమునికిని
	పేరు
కిణ్వం పాపే సురాబీజే	**కిణ్వ** న ఇది పాపమునకును కల్లుతీయు ద్రవ్య
	మునకును పేరు
బిల్వంతు శ్రీఫలే శలే।	**బిల్వ** న ఇది మారేడుకాయకును ఎదుముంతికిని
	పేరు
తత్త్వం వాద్యప్రభేదే స్యా	**తత్త్వ** న ఇది వాద్యవిశేషమునకును అకారమున
త్స్వరూపే ఎరమాత్మని॥(18)	కును పరమాత్మకును పేరు
హ్రస్వఖర్వావిమౌశబ్దా	**హ్రస్వ ఖర్వ** పు ఇవిస్వల్పమైన దానికిని కుఱుచ
వల్పార్థే వామనార్థ కే।	యైన దానికిని పేళ్ళు
విశ్వంసమస్తే జగతి	**విశ్వ** ఇది సమస్తమునకును జగమునకును పు
విశ్వే దేవేऽనాగరే॥(19)	విశ్వేదేవులను గణదేవతలకును శాంతికిని స్త్రీ
విశ్వాచాతి విషాయాం స్యా	అతివసకును పేరు
దశ్వ పుంభేద వాజినో ।	**అశ్వ** పు ఇది అశ్వజాతిపురుషునకును గుఱ్ఱము
	నకును పేరు
పార్శ్వ కక్షాధరే చక్రో	**పార్శ్వ** ఇది చంకలక్రింది భాగమునకును న
పాంతే పర్శుగణేऽ ఎ చ॥(20)	చక్రముయొక్క ప్రాంతభాగమునకును వెన్నెము

	కల గుంపునకును పేరు
ప్రాధ్వం సుప్రణతేచాతి దూరవర్త్మని బంధనే। పక్వంపరిణతేఽ ప స్యా ద్వినాశాభిముఖేఽ ప చ॥(21)	**ప్రాధ్వ** త్రి ఇది అనుకూలమైన దానికిని న మిక్కిలి దూరమారమునకును కట్టుటకును పేరు **పక్వ** త్రి ఇది పండిన దానికిని నశించుటకు నదమైన దానికిని పేరు
ద్వంద్వం రహస్యే కలహే ద్వంద్వం మిధునయుగ్మయో । ఊర్ధ్వం స్యాదు (త్థితే) చ్ఛ్రితేతుంగే చో పరిష్టాదపస్మృతం॥(22)	**ద్వంద్వ** న ఇది రహస్యమునకును ద్వంద్వ యుదమునకును స్త్రీపురుషులజోటికిని జోటికిని పేరు **ఊర్ధ్వ** త్రి ఇది పుటిన దానికిని ఉన్నతమైన దాని కిని మీదైన దానికిని పేరు
ద్యువద్ద్యోస్స్వర్గ లోకేఽపి గగనేఽ ప్రచక్షతే। అవిశ్శైలే రవౌమేషే భవేన్మూషకకంబళే॥(23) ఋతుమత్యామపప్రోక్తా శి(బి)వి ర్భూర్జే నృపాంతరే।	**ద్యు** న ఇది స్వరమునకును **ద్యౌ** స్త్రీ అంత రిక్షముకును పేరు **అవి** పు ఇది పర్వతమునకును సూర్యునకును మేకకును కంబళ్ళలోని భేదమునకును స్త్రీ రజస్వలా స్త్రీకిని పేరు **శి(బి)వి** పు భుజపత్రి చెట్టునకును శిబి చక్రవర్తికిని పేరు
కవి కావ్యకరే సూరౌ కవి ర్వాల్మీకి శుక్రయో ॥ (24) కవీ ఖలీనే కధితా ఛవిశ్శోభారుచోర్మతా। గ్రీవా తు కంధరాయాంస్యా త్తచ్ఛిరాయామపస్మృతా॥ (25)	**కవి** పు ఇది కావ్యమును రచియించిన వానికిని పండితునకును వాల్మీకి మునికిని శుక్రాచార్యున కును స్త్రీ కళ్ళెమునకును పేరు **ఛవి** స్త్రీ ఇది శోభకును కాంతికిని పేరు **గ్రీవా** స్త్రీ ఇది కంరమునకును మెడనరమున కును పేరు
లట్వాకరంజ భేదే స్యా త్ఫలే వాద్యే ఖగాంతరే।	**లట్వా** స్త్రీ ఇది క్రానుగుచెట్లలోని భేదమునకును బొంగరమునకును వాద్యవిశేషమునకును ఊం ఎచ్చుకకును పేరు
నీవీపరిపణే గ్రంధౌ స్త్రీణాంజఘనవాసన ॥(26)	**నీవీ** స్త్రీ ఇది మూలధనమునకును (పెట్టుబడి సొమ్ము) స్త్రీలకటియందలి పోకముడికిని పేరు

పృధ్వీ భూమౌ పృధౌ వాంగు	**పృథ్వీ** స్త్రీ ఇది భూమికిని విస్తారమైన దానికిని
పత్రికా కృష్ణజీరయో ।	ఇంగువచెటునకును నల్లజీలకఱ్ఱకును పేరు
లఘ్వీ వ్రాస్వవివక్షాయాం	**లఘ్వీ** స్త్రీ ఇది హ్రస్వ పరిమాణముగల దానికిని
ప్రభేదే స్యందనస్యచ॥(27)	రథ విశేషమునకును పేరు
★ అథవాంత స్త్రివర ★	
ప్రభవో జలమూలే స్యా	**ప్రభవ** పు నీరుపుటిన చోటునకును జన్మసాన
జ్జన్మ భూమౌ పరాక్రమే।	మునకును పరాక్రమమునకును ప్రథమ జ్ఞాన
ఆద్యోప లబ్ధయే స్థానే	సానముకును పేరు
విభవో నివృతౌ ధనే॥ (28)	**విభవ** పు ఇది వివాహాద్యుత్సవమునకును ధన
	మునకును పేరు
ప్రసవస్తు ఫలే పుష్పే	**ప్రసవ** పు ఇది ఫలమునకును పువ్వునకును
వృక్షాణాం గర్భమోచనే।	బిడగనుటకును స్త్రీపుంరూపసంతాన జననమున
తోకోత్పాదేచ	కును పేరు
సచివ స్సహాయేమంత్రిణిస్మృత ॥	**సచివ** పు ఇది సహాయునకును మంత్రికిని పేరు
కితవో ధూర్త వన్మత్తే	**కితవ** పు ఇది ధూర్తశబమువలెను మదించిన
వంచకే కనకావ్వాయే।	వానికిని మోసగానికిని ఉమ్మెత్త చెటునకును
త్రిదివ స్త్రిదశావాసే	పేరు
త్రిదివా సరిదంతరే॥(30)	**త్రిదివ** పు ఇది స్వరమునకును స్త్రీ త్రిదివానది
	కిని పేరు
వల్లవ స్సూపకారే స్యా	**వల్లవ** పు ఇది వంటలవానికిని భీమునకును
ద్భీమసేనే చ గోదువా।	గొల్లవానికిని పేరు
పల్లవ స్స్యాత్కిసలయే	**పల్లవ** ఇది చిగురునకును కొమ్మకును విస్తార
ఎటు ఎ ఎస్తరే బలే॥(30)	మునకును బలమునకును శృంగారమునకును
శృంగారేఽలక్తరాగే చ	లాక్షారాగమునకును పేరు
విద్రవస్తు పలాయనే।	**విద్రవ** పు ఇది పఱుగెత్తుటకును యుదమున
యుద్ధేచ	కును పేరు
పుంగవ శ్శ్రేష్ఠ	**పుంగవ** పు ఇది సజాతీయ సమూహ శ్రేషు
వృషభే భేషజాంతరే॥(32)	నకును ఎదునకును ఓషధి విశేషమునకును పేరు

ఉద్ధవో మాతులే విష్ణో
రుత్సవే క్రతుపావకే।
ఉత్సవో మహ ఉత్సేక
ఇచ్ఛాప్రసరకోపయో ॥ (33)

ఉద్ధవ పు ఇది కృష్ణునిమేనమామకును వివాహో
ద్యుత్సవమునకును యజ్ఞమందలియగ్నికిని పేరు
ఉత వ పు వివాహాదులకును గర్వమునకును
ఆశించుటకును కోపమునకును పేరు

కేశవో వాసుదేవే స్యా
త్పున్నాగే కేశవత్యఎ।
కైతవం తు ఛలే ద్యూతే
ఘేరవో జంబుకే స్రపే॥ (34)

కేశవ పు ఇది విష్ణువునకును పొన్నచెటునకును
త్రి మంచి కేశములు గల వానికిని పేరు
కైతవ న ఇది మిషకును జూదమునకును పేరు
ఘరవ పు ఇది నక్కకును రాక్షసునకును పేరు

రౌరవో నరకే ఘోరే

రౌరవ పు నరకవిశేషమునకును త్రి భయంకర
మైన దానికిని పేరు

కైరవ కితవే రిపౌ।
కైరవం కుముదే చోక్తం
చంద్రికాయాంతు కైరవీ॥ (35)

కైరవ పు ఇది జూదరికిని శత్రునకును న
తెల్లకలువకును ఈ స్త్రీ వెన్నెలకును పేరు

భైరవం భీషణేభర్గే
భైరవ స్సముదాహృత ।

భైరవ త్రి భయంకరమైన దానికిని పు ఈశ్వరున
కును పేరు

సైంధవో మాణి(మంథే)బంధే స్యా
త్సింధు దేశోద్భవాశ్వయో ॥(36)

సైంధవ ఇది సైంధవ లవణమునకును పు
సింధుదేశమందుబుటిన దానికిని గుఱ్ఱముకును
పేరు

బాడ(బం)వం కరణే స్త్రీణా
మౌర్వేవిప్రేఎ బాడవ ।
బాడవం బడబాసంఘే
బాడవో రాగనాగయో ॥ (37)

బాడ(బ)వ న ఇది స్త్రీల రతి బంధ విశేషమున
కును పు బడబాగ్నికిని బ్రాహ్మణునకును న
అశ్వసంఘమునకును పు రాగవిశేషమునకును
పాతాళమునకును పేరు

బడవాశ్వా కుంభదాస్యో
స్త్రీ విశేషే ద్విజస్త్రియాం।

బడవా స్త్రీ ఆడుగుఱ్ఱమునకును నీళ్ళుమోసెడు
దానికిని స్త్రీ విశేషమునకును బ్రాహ్మణ స్త్రీకిని
పేరు

ఆశ్రవస్స్యాత్ప్రతిజ్ఞానే
క్లేశే చ వచనన్వతే॥ (38)

ఆశ్రవ పు ఇది అంగీకారమునకును కష్టము
నకును త్రి లెస్సగావాక్యమును [illegible] వానికిని
పేరు

శాత్రవం భావ సంహత్యో
శ్శత్రూణాం శాత్రవో ద్విషః।
మాధవస్తు వసంతే స్యా
ద్వైశాఖే గరుడ ధ్వజే ॥(39)
మాధవీ మదిరాయాం చ
కుట్టన్యా మతిముక్తకే।
మధున శ్శర్కరాయాం చ
గాలవో ముని లోధ్రయో ॥(40)

శాత్రవ న ఇది శత్రుత్వమునకును శత్రు సంఘమునకును పు శత్రువునకును పేరు
మాధవ పు ఇది వసంతునకును వైశాఖమాసమునకును విష్ణువునకును ఈ స్త్రీ కల్లునకును తార్పుడు కత్తెకును పూలగురివెందలతగును కల్లు బెల్లమునకును పేరు
గాలవ పు ఇది గాలవుడనుమునికిని లొద్దుగ చెటునకును పేరు

ఆర్తవం త్వృతుసంభూతే
స్త్రీరజ పుష్పయోరపి।
భార్గవ పర్శురామే చ
గజే శుక్రే సుధన్వని ॥ (41)
భార్గవీ హైమవత్యాం చ
కమలా నతదూర్వయో ।
ఆవాహ స్సంగరే యాగే
రాఘవో రఘువంశజే ॥(42)
మహామీన ప్రభేదే చ
జలధే రాఘవ స్మృత ।
తాండవం కథితం నాట్యే
తృణభేదే ऽపి తాండవ ॥(43)
నిహ్నవం నికృతౌ విద్యా
దవిశ్వాసా ఎలాఎయో ।
సంభవ కథితో హేతా
వుత్పత్తౌ మేళకే ऽపి చ॥(44)
ఆధారా నతిరి క్తత్వ
ఆధేయస్య చ సంభవ ।

ఆర్తవ త్రి ఋతువునందు ఋతిన దానికిని నముతురక్తమునకును పువ్వునకును పేరు
భార్గవ పు ఇది పరశురామునకును ఎనుగునకును శుక్రాచార్యునకును మంచి విలుకానికిని ఈ స్త్రీ పార్వతికిని లక్ష్మికిని నల్లగరికెకును పేరు
ఆహవ పు ఇది యుద్ధమునకును యజ్ఞమునకును పేరు
రాఘవ పు ఇది రఘువంశపురాజులకును సముద్రమందలి గొప్ప చేపకును పేరు
తాండవ ఇది పురుషనాట్యమునకును పు కసవులోని భేదమునకును పేరు
నిహ్నవ పు ఇది తిరస్కారమునకును కపటమునకును మోసపు మాటకును పేరు
సంభవ పు ఇది కారణమునకును పుటుగకును కాంతికిని ఆధేయమాధారము నతిక్రమించకుండుటకును పేరు

బాంధవో బంధు సుహృదో	**బాంధవ** పు ఇది జ్ఞాతికిని స్నేహితునకును పేరు
పంచత్వం నిధనే స్మృతం॥(45)	**పంచత్వ** న ఇది మరణమునకును అయిదగుటకును పేరు
పంచానామఽ భావేఽధ	
ప్రభావశ్శక్తి తేజసో ।	**ప్రభావ** పు ఇది సామర్థ్యమునకును ప్రతాపమునకును పేరు
అభావ స్స్యాదసత్తాయా	**అభావ** పు ఇది లేకపోవుటకును మరణమునకును పేరు
మభావో నిధనేఽఽ చ ॥ (46)	
విభావ స్స్యాత్పరిచితౌ	**విభావ** పు ఇది పరిచయమునకును కామోదీపకమగు ఆలంబనాది విభావములకును పేరు
కామస్యోద్దీపనేఽఽ చ ।	
నిష్పావ శ్శూర్పఽవనే	**నిష్పావ** పు ఇది చేటుగాలికిని బొఖ్ఖర్లకును పొల్లునకును తూర్పెత్తుటకును కాయధాన్యముల పొట్టునకును త్రి వికల్పములేని దానికిని పేరు
రాజమాషే కడంగ రే॥(47)	
పవనే శింబికాయాం చ	
నిష్పావో నిర్వకల్పకే।	
సుగ్రీవ శ్శోభనగ్రీవే	**సుగ్రీవ** త్రి సుందరమైన మెడగల దానికిని కిష్కింధాధిపతికిని పేరు
సుగ్రీవో వానరాధిపే॥ (48)	
రాజీవాఖ్యా మృగే మత్స్యే	**రాజీవ** పు ఇది జింకలలోని భేదమునకును పెద కన్నులగల చేపకును న పద్మమునకును త్రి రాజువలన జీవించువానికిని పేరు
పద్మే రాజోపజీవిని।	
గాండీవం గాండివం జిష్ణో	**గాండీవ గాండివ** న ఈరెండును అరునుని ధనస్సునకును సామాన్యధనస్సునకును పేర్లు
కోదండే కార్ముకేఽఽ చ॥(49)	
లక్షీ(బం)వం వశిరే విద్యా	**అక్షీవ** న ఇది తనకు తానే పుటిన సాముద్ర లవణమునకును త్రి మత్తతలేని వానికిని పేరు
దమత్తేఽక్షీవ మన్యవత్।	
పార్థివో నృపతౌ భూమి	**పార్థివ** పు ఇది రాజునకును త్రి మృద్వికారమైన దానికిని స్త్రీ భూమికిని పేరు
వికారే పార్థివోఽన్యవత్॥(50)	
పార్థివీ స్యాత్ క్షమాయాం చ	
దీదివి ర్ధిషణాఽన్నయో ॥	**దీదివి** పు ఇది బృహస్పతికిని అన్నమునకును పేరు

ప్రసేవ కథితో ధీరై
ర్వీణాంగ న్యూతయోరఎ॥ (51)

ప్రసేవ పు ఇది వీణకరిదికిని దాగగరకును పేరు

కారవీ మధురా దీవ్య
త్వక్పత్రీ కృష్ణజీరకే।

కారవీ స్త్రీ ఇది పెదసదాపచెటునకును ఓమమునకును ఇంగువచెటునకును నల్ల జీలకఱ్ఱకును పేరు

సుషవీ కారవల్యాం చ
కృష్ణజీరక జీరయో ॥ (52)

సుషవీ స్త్రీ ఇది కాకరతీగకును నల్లజీలకఱ్ఱకును జీలకఱకును పేరు

★ అథ వాంత శ్చతుర్వర ★

భవేదభిష వ స్స్నానే
మద్యసంధాన యజ్ఞయో ।

అభిషవ పు ఇది స్నానమునకును కల్లుదీయుటకు మాగబెటిన ద్రవ్యమునకును యజ్ఞమునకును పేరు

ఉపప్లవ స్త్రైంవాకేయే
విప్లవోత్పాతయోరపి॥ (53)

ఉపప్లవ పు ఇది రాహుగ్రహమునకును ఉపద్రవమునకును ధూమకేతువుమొదలగువాటికిని పేరు

పరిప్లవ శ్చంచలే స్సా
దాకులేऽఎ పరిప్లవ ।

పరిప్లవ త్రి ఇది చలించుదానికిని చెదరిన దానికిని పేరు

కుశీలవస్తు వాల్మీకౌ
నట యాచకయోరఎ॥ (54)

కుశీలవ పు ఇది వాల్మీకి మహామునికిని నాట్యగానికిని యాచకునకును పేరు

లఎహ్నావోऽపలాపేచ
న్న వాచా ఎహ్నవోమత ।

అపహ్నవ పు ఇది గూఢాభిప్రాయ వాక్యమునకును స్నేహమునకును పేరు

ఎరాభవ స్తిరస్కారే
వినాశేऽఎ ఎరాభవ ॥ (55)

పరాభవ పు ఇది తిరస్కరించుటకును నశించుటకును పేరు

భవేత్పారశవో పారస్త్రేణే
శూద్రాసుతే ద్విజాత్ శస్త్రే।

పారశవ పు ఇది పరస్త్రీయందు బుటిన వానికిని బ్రాహ్మణుని వలన శూద్రస్త్రీయందు బుట్టిన వానికిని గండ్రగొడటికిని పేరు

ऽప్యాదీనవో దోషే ఎరి
క్లిష్ట దురంతయో ॥ (56)

దీనవ పు ఇది దోషమునకును కష్టమునకును స్త్రీ అంతమందు దు ఖముగలదానికిని పేరు

విదు శ్శీతశివ శ్శమ్యాం

శీతశివ పు ఇది జమ్మిచెటునకును న రాతిపువ్వు

శైలేయ శత పుష్పయో ।	నకును పు పెదసదాపచెటునకును న సైంధవ
సైంధవేऽ ఎ	లవణమునకును పేరు
పుటగ్రీవో గరరీ	**పుటగ్రీవ** పు ఇది కవ్వమునకును రాగిపాత్రము
తామ్రకుంభయో ॥(57)	నకును పేరు
ధామార్గవ స్త్వపామార్గే	**ధామార్గవ** పు ఇది ఉత్తరేణిచెటునకును చేతి
మహాజాల్యా మఎ స్మృతా।	బీరచెటునకును పేరు
అనుభావ ప్రభావే స్స్యా	**అనుభావ** పు ఇది సామర్థ్యమునకును నిశ్చయ
న్నిశ్చయే భావసూచనే॥(58)	మునకును భ్రూభంగకటాక్షాదులచేత మనోభావ
	మును సూచించుటకును పేరు
బలదేవ స్మృతో వాతే	**బలదేవ** పు ఇది వాయువుకును బలరామున
కాళిందీ భేదనేऽ ఎ చ।	కును స్త్రీ కలుక్రానుగు చెటునకును పేరు
బలదేవామఎ ప్రాహు	
స్త్రాయమాణౌషధే బుధా॥(59)	
జలబిల్వస్తు ఎంచాంగే	**జలబిల్వ** పు ఇది తాబేటికిని పీతకును నీరు
కర్కటే జలచత్వరే।	నిలచిన ప్రదేశమునకును పేరు
రో(లో)వాతాశ్వో బృహద్భానౌ	**రోవాతాశ్వ** పు ఇది అగ్నికిని హరిశ్చంద్రుని
హరిశ్చంద్ర నృపాత్మజే॥(60)	పుత్రునకును పేరు
సహదేవా ఒలాదండో	**సహదేవా** స్త్రీ ఇది ముత్తవ పులగపు చెటునకును
త్పలాశారిబ భేష జే।	తెల్లపువ్వులసహదేవిచెట్టునకును నల్లసుగంధిపాల
సహదేవీతు సర్పాక్ష్యాం	చెటునకును ఈ పొన్నగంటికూరకును పు సహ
సహదేవశ్చ పాండవే॥(61)	దేవునకును పేరు
జీవంజివశ్చ కోరే స్యా	**జీవంజీవ** పు ఇది చకోరపక్షికిని వృక్షవిశేషము
ద్ద్రుమ ఎక్షివిశేషయో ।	నకును పక్షివిశేషమునకును పేరు
ఆశితంభవ మన్నాద్యే	**ఆశితంభవ** న ఇది అన్నము మొదలగు వాటికిని
తృప్తావప్యా శితంభవ ॥ (62)	పు తృప్తికిని పేరు
★ అథశాంతో ద్వివర్ణ ★	
వశ(మా)ఆయత్తతాయాంస్సా	**వశ** పు ఇది అధీనమగుటకును న కోరికకును
ద్వశ మిచ్ఛా ప్రభుత్వయో ।	ఆధిపత్యమునకును స్త్రీ గొడ్రాలికిని కూతున

వశా వంధ్యాసుతా యోషా
స్త్రీగవీకరిణీషు చ ॥ (1)
కుశో రామసుతే దర్భే
యోక్త్రే ద్వీపే కుశం జలే।
కుశీ ఫాలేఽ వలాయాం
కుశా పాఽష్ట మత్తయో ॥ (2)
కుశో వాచ్యవదాఖ్యాత
స్పశ ప్రణిధి యుద్ధయో ।
శశో గంధరసే లోధ్రే
స్యాత్పశౌ పురుషాంతరే॥ (3)

దర్శస్తు సంగమే సూర్య
చంద్రయో రవలోకనే।
ఎక్షాంతే వైదికవిధౌ
దర్శశ్చ సముదావృత ॥(4)
స్పర్శో రుజాయాం దానే చ
స్పర్శనే స్పర్శ కేఽ ఎ చ।
విట్ స్మృతో వైశ్యమనుజ
ప్రవేశేషు మనీషభి ॥ (5)
పాశ కచాంతే సంఘార్ధ
కర్ణాంతే శోభనార్ధక ।
ఛాత్రాద్యంతే చ నిందార్ధ
పాశ ఎక్ష్యాదిబంధనే॥(6)

నాశ ఎలాయనే ప్రోక్తో
నిధనాఽను ఎలంభయో ।
కాశస్తృణే స్యాత్ క్షవధౌ
వారణాస్యాం తుకాశ్యఎ॥(7)

కును ఆడుదానికిని గోవునకును ఆడుయేనుగు నకును పేరు

కుశ పు ఇది శ్రీరాముని పుత్రునకును దర్భ కును పలుపు త్రాటికిని కుశద్వీపమునకును న జలమునకును ఈ స్త్రీ నాగటి కఱ్ఱునకును ఆ స్త్రీ కళ్ళెపువాగెకును త్రి పాపాత్మునకును మదించిన వానికిని పేరు

సశ పు ఇది దూతకును యుదముకును పేరు

శశ పు ఇది బాలింత బోలునకును లొదుగ చెటునకును చెవులఎల్లికిని శశజాతిపురుషనకును పేరు

దర పు ఇది అమావాస్యకును చూచుటకును దుర్శేషకిని పేరు

సర పు ఇది రోగమునకును ఈవికిని తాకుట కును త్రి స్పృశించు దానికిని పేరు

విట్ పు ఇది కోమటికిని మనుష్యునకును ప్రవేశించుటకును పేరు

పాశ పు ఇది కేశారకపదాంతమందుండెనేని సమూహారమునకును కరారకపదాంతమందుడె నేని యోగ్యారమునకును ఛాత్రాదిపదాంత మందుండెనేని నిందారకమునకును ఉచ్చు త్రాటి కిని పేరు

నాశ పు ఇది పఱుగెత్తుటకును మరణము నకును ఎఱుగకుండుటకును పేరు

కాశ పు ఇది రెల్లుగడికిని దగునకును ఈ స్త్రీ కాశీ క్షేత్రమునకును పేరు

కేశో దైత్యాంతరే వాలే హ్రీబేరే చ ప్రచేతసి। కీశో దిగంతరే ప్రోక్త కీశ శ్శాఖామృగేऽ ఏ చ॥ (8)	**కేశ** పు ఇది కేశుడను రక్కసునకును జుటున కును కురుపేరునకును వరుణనకును పేరు **కీశ** పు ఇది దిక్కులనడిమి భాగమునకును కోతికిని పేరు
ఈశ ప్రభౌ శంకరేస్యా దీశా లాంగలదండకే। వేశో వేశ్యాగృహే ప్రోక్తో నేపధ్యే గృహమాత్రకే॥ (9)	**ఈశ** పు ఇది ప్రభువునకును శివునకును ఎడికోలకునుపేరు **వేశ** పు ఇది వేశ్యాగృహమునకును వేషము నకును గృహసామాన్యమునకును పేరు
క్లేశో దు ఖేऽ ఏ రాగాదౌ వ్యవసాయేऽ ఏ చ క్వచిత్। వంశో వేణౌ కులే వర్గే వృష్ణస్యావయవేऽ ఏ చ॥ (10)	**క్లేశ** పు ఇది రోగాదులవలని దు ఖమునకును రాగద్వేషాదులకును ప్రయత్నమునకును పేరు **వంశ** పు ఇది వెదురునకును కులమునకును సమూహమునకును వెన్నెముకకును పేరు
దంశస్స్యా త్ఖండనేదోషే దంశో మర్మణి కీర్తిత। సర్పక్షతే ऽ ఏ సన్నాహ వనమక్షికయోరపి॥ (11)	**దంశ** పు ఇది ఖండించుటకును దోషముకును ఆయము పటునకును పాముకాటునకును కవచమునకును అడవియీగకును పేరు
అంశుర్లేశే రవౌ రశ్మా	**అంశు** పు ఇది కొంచెమునకును సూర్యున కును కిరణమునకును పేరు
వాశు వ్రీహౌచ సత్వరే।	**ఆశు** పు ఇది ఎఱ్ఱజిలమవడ్లకును వేగమునకును పేరు
పాంశుర్ధూళిషు సస్యార్ధ చిర సంచిత గోమయే॥ (12)	**పాంశు** పు ఇది దుమ్మునకును పంటచేలో పోయు గెత్తమునకును పేరు
దృగ్దర్శనే లోచనే దృ గ్భుద్ధౌ వీక్షకే ऽ న్యవత్। దశావర్తా వవస్థాయాం వస్త్రాంతే స్యుర్దశా అపి॥(13)	**దృక్** స్త్రీ ఇది చూచుటకును నేత్రమునకును బుదికిని స్త్రీ చూచువానికిని పేరు **దశా** స్త్రీ ఇది దీపపు వత్తికిని అవసకును నిత్యబహువచనాంతము బటచివరబదికిని పేరు
నిశా దారువారిద్రాయాం స్యాత్త్రియామా వారిద్రయో	**నిశా** స్త్రీ ఇది మానిపసపునకును రాత్రికిని పసపునకును పేరు

ఆశా తృష్ణాదిశో ప్రోక్త	**ఆశా** స్త్రీ ఇది ఆశకును దిక్కునకును పేరు
రాశి ర్మేషాది పుంజయో ॥(14)	**రాశి** పు ఇది మేషాది రానులకును సమూహము కును పేరు
పేశీ ఎలలఎండ్యాం చ	**పేశీ** స్త్రీ ఇది మాంసపుముదకును జఱామాంస
మాంస్యాం ఖడ్గఎ ధానకే।	కిని కత్తివరకును గ్రుడునకును బాగుగా పండిన
అండభేదే ऽఎ పేశీ స్యా	వరిపండునకును పేరు
త్సుఎక్వకణికే ऽఎ చ॥(15)	
వాశోऽటరూషేऽఎ ప్రోక్తో।	**వాశ** పు ఇది అడసరపు చెటునకును ఈ స్త్రీ
వాశీతక్ష్ణాంచసాధనే	వడ్లవాని బాడితికిని పేరు
★ అథశాంత స్త్రివర ★	
కపిశ స్సల్ల కేశ్యామే	**కపిశ** పు అందుగ బంకకును త్రి నలుపు
మాధవ్యాం కపిశీ మతా॥(16)	పసపుగూడిన వర్ణమునకును ఈ స్త్రీ బండిగురి
	విందలతకును పేరు
కులిశో మత్స్య భేదేస్యా	**కులిశ** పు. ఇది మత్స్య విశేషమునకును న
ద్దం భోళౌ కులిశం మతం।	వజ్రాయుధమునకును పేరు
వివశస్స్యాద వశ్యాత్మా	**వివశ** త్రి ఇది పరవశమైన దానికిని కీడు
ర్విక్షిప్తధియోరఎ॥(17)	సంభవించుటవలన వికలమైన చిత్తముగల దానికిని
	పేరు
నిస్త్రింశో నిర్దయే ఖడే	**నిస్త్రింశ** త్రి దయలేనివానికిని **32** అంగుళము
	లకంటె పెద కత్తికిని పేరు
సదృశ స్త్వాచితే సమే।	**సదృశ** త్రి యోగ్యమైన దానికిని సమమైన
	దానికిని పేరు
బాలిశ శ్శాబకే మూరే	**బాలిశ** త్రి ఇది ఎల్లవానికిని మూఢునకును
	పేరు
లోమశో లోమ సంయుతే॥(18)	**లోమశ** త్రి తఱుచుగా రోమములు గల దానికిని
ఎడకే చాఎ కాసీస	పు గొఱ్ఱెకును స్త్రీ అన్నభేదికిని గొలిమిడిచెటున
స్సగాలీ జటిలాసు చ।	కును నల్లయతివసకును దూలగొండి చెటున
లోమశా శూక శింబ్యాంచ	కును తీగక్రానుగు చెటునకును వెలుమసంధి

మర్కటీ కాక జంఘయో ॥(19)	చెట్టునకును మహామేదయను చెటుకును పెద
మహామేధా తిబలయో	ముత్తవ పులగపు చెటునకును తోటకూరలోని
శ్శాకినీభిది చేష్యతే।	భేదమునకును పేరు
వికాశో విజనే వ్యక్తౌ	**వికాశ** పు ఇది రహస్యమునకును వికసించు
	టకును పేరు
సకాశ స్సదృశేఽంతికే ॥ (20)	**సకాశ** త్రి సమానమైనదానికి సమీపమునకును
	పేరు
ప్రకాశోఽతి ప్రసద్దేస్యా	**ప్రకాశ** త్రి ఇది ప్రసదమైనదానికిని పు వికసం
త్ప్రహాసాత ఎయోస్స్ఫుటే।	చుటకును ఎండకును త్రి స్పష్టమైన దానికిని
	పేరు
నీకాశో నిశ్చయే తుల్యే	**నికాశ** పు నిశ్చయమునకును సామ్యమునకును
	పేరు
హతాశో నిర్దయేఽబలే॥(21)	**హతాశ** స్త్రీ దయలేనివానికిని బలహీనునకును
	పేరు
కీనాశ (కర్కశే) కర్షకే క్షుద్రే	**కీనాశ** పు ఇది దున్నుకొను వానికిని నీచున
కృతాంత ఎక్షుఘాతినో ।	కును యమునకును గొడారి వానికిని పేరు
సుఖాశో రాజతినిశే	**సుఖాశ** పు ఇది నెమ్మిచెట్లలోని భేదమునకును
శోభనాశ ప్రచేతసో ॥(22)	సుఖముగా భుజించువానికిని వరుణునకును పేరు
ఎంగాశో మత్స్యభేదేస్యా	**పింగాశ** పు ఇది మత్స్యవిశేషమునకును
త్తథా ఎల్లీఎతావఎ।	పల్లెటూరియధికారికిని ఈ స్త్రీ నీలిచెటునకును
ఎంగాశీ నీలికాయాంచ	మేలిమి బంగారునకును పేరు
ఎంగాశంజాత్యకాంచనే॥(23)	
ఎలాశ కింశుకే శట్యాం	**పలాశ** పు ఇది మోదుగచెటునకును నల్లయతి
హరితే రాక్షసేఽఎ చ।	వసకును ఆకుపచ్చరంగునకును రాక్షసునకును
ఎత్రే పలాశం	న ఆకునకును పేరు
సంవేశ శ్శయనే	**సంవేశ** పు ఇది నిద్రకును పీరమునకును పేరు

చాసనెऽ ఎ చ॥(24)

నివేశ శ్శిబిరో ద్వాహ	**నివేశ** పు ఇది దండువిడిచిన చోటునకును
విన్యాస సదనేష్వఎ।	పెండ్లికిని ఉంచుటకును గృహమునకును పేరు
నిర్వేశో మూర్ఛనే భోగే	**నిర్వేశ** పు ఇది మూర్ఛకును అనుభవమున
నిర్వేశో వేతనేऽ ఎ చ॥ (25)	కును జీతమునకును పేరు
ప్రదేశో దేశమాత్రే స్యా	**ప్రదేశ** పు ఇది సానమునకును లొడితెడు
త్తర్జన్యంగుష్ఠ సమ్మితే।	ప్రమాణమునకును గోడకును పేరు
భిత్తావఎ ప్రదేశస్స్యా	
త్సదేశోऽభ్యర్ణ దేశయో ॥(26)	**సదేశ** త్రి ఇది దేశకాలములచేత సమీపమైన దానికిని పు సానమునకును పేరు
నిర్దేశ శ్శాఎనో పాంత	**నిర్దేశ** పు ఇది ఆజ్ఞకును సమీపమునకును
భాఎణేషు ప్రయుజ్యతే।	చెప్పుటకును పేరు
ఆదర్శో దర్పణే టీకా	**ఆదర** పు ఇది అదమునకును వ్యాఖ్యాన గ్రంథ
ప్రతిపుస్తక యోరపి॥(27)	మునకును ఒక్కటే గ్రంథముయొక్క పేరొక ప్రతికిని పేరు
కర్కశ (కరినే) పరుషే క్రూరే	**కర్కశ** త్రి ఇది కరినమైన దానికిని క్రూరమైన
కృపణే నిర్దయే దృఢే।	దానికిని లోభికిని దయాశూన్యునకును దృఢ
ఇక్షౌ సాహనకే కాఎ	మైన దానికిని పు చెరుకునకును క్రూరకృత్యము
మర్దకంఎల్లయోరఎ॥(28)	లయందు వెనుదీయనివానికిని కనంత చెటున కును కంఎల్లమను గంధ ద్రవ్యమునకును పేరు
గిరీశో వాక్పతౌ రుద్రే	**గిరీశ** పు ఇది బ్రహ్మకును శివునకును పర్వత
గిరీశోऽద్రిఎతావఎ।	రాజునకును పేరు
ఉడ్డీశో గ్రంథభేదే స్యా	**ఉడ్డీశ** పు ఇది ఆగమశాస్త్ర గ్రంథ విశేషమున
దుడ్డీశ శ్చండి కాపతౌ॥ (29)	కును శివునకును పేరు
తుంగీశ శ్శంకరే చంద్రే	**తుంగీశ** పు శివునకును చంద్రునకును పేరు
ఎక్షీశ స్తార్క్ష్య కృష్ణయో ।	**పక్షీశ** పు ఇది గరుడునకును కృష్ణునకును పేరు

ఉపాంశు ర్జపభేదే స్యా	**ఉపాంశు** పు ఇది జపవిశేషమునకును అ రహ
దుపాంశు ర్విజనేఽవ్యయం॥(30)	స్యమునకును పేరు
దుస్స్పర్శాఖ్యా ఖరస్పర్శే	**దుస్పర** త్రి ఇది తీవ్రముగా స్పృశించుదానికిని
కంటకార్యాం చ వాసకే।	స్త్రీ వాకుఁ చెటునకును పు ఎన్నరేగఱి దూల
	గొండి చెటునకును పేరు
విపాశాఖ్యా సరిద్భేద	**విపాశా** స్త్రీ ఇది విపాశానదికిని త్రి పాశా
పాశవర్జి తయోర్మతా॥(31)	యుధములేనివానికిని పేరు
వికేశీ పటవర్తా స్యా	**వికేశీ** స్త్రీ ఇది గుడవత్తికిని విధవకును పేరు
ద్వికేశీ విధవస్త్రియామ్।	
భూకే(శీబల్బ)శ్యవల్గుజేఽ స్యా	**భూకేశీ** స్త్రీ ఇది క్రాలుగచ్చు చెటునకును పు
ద్భూకేశశ్శైవలేవటే॥ (32)	నాచునకును మఱిచెటునకును పేరు
జలేశో వరుణే వార్ధా	**జలేశ** పు వరుణునకును సముద్రమునకును పేరు
వభీశు ప్రగ్రహేద్యుతౌ।	**అభీశు** పు పగమునకును కిరణమునకును పేరు
★ **అథశాంత చ్చతుర్వర** ★	
అపదేశ స్మృతో లక్ష్యే	**అపదేశ** పు ఇది గుఱికిని కారణమునకును
నిమిత్త వ్యాజయోరపి॥(33)	మిషకును పేరు
జీవితేశో యమే కాంతే	**జీవితేశ** పు ఇది యమునకును పెనిమిటికిని
జీవాతౌ జీవనాధిపే।	బ్రతికించెడి యౌషధమునకును జీవనాధారమగు
	ప్రభువునకును పేరు
ఆశ్రయాశో హుతవహే	**ఆశ్రయాశ** అగ్నికిని స్త్రీ ఆశ్రయమును చెఱచు
భవేదాశ్రయ నాశకే॥ (34)	వానికిని పేరు
నాగపాశ స్మృత స్త్రీణాం	**నాగపాశ** పు ఇది స్త్రీల రతిబంధవిశేషమునకును
కరణే వరుణాయుధే।	వరుణదేవుని యాయుధమునకును పేరు
పురోడాశో హవిర్భేదే	**పురోడాశ** పు ఇది హోమ ద్రవ్యవిశేషమున
చ మస్యాం ఎష్టకస్య చ॥ (35)	కును ఎష పాత్రమునకును సోమరసమునకును
రసే సోమలతాయాశ్చ	హోమశేషమునకును పేరు
హుతశేషేఽ ఎ కీర్తిత।	

పరివేశ ఎరివృతౌ భానోస్సవిధమండలే ॥(36)	**పరివేశ** పు ఇది ఆవరణమునకును సూర్యపరి వేషమునకును పేరు
ప్రతిష్కశ స్సహాయే స్యా ద్వార్తాహర పురోగయో । ఉపస్పర్శ స్స్పర్శమాత్రే స్నానాచమనయోరపి ॥(37)	**ప్రతిష్కశ** స్త్రీ ఇది సహాయునకును జాబులు మోయువానికిని ముందుగా నడచువానికిని పేరు **ఉపస్పర** ప్రు ఇది స్పృశించుటకును స్నానమున కును ఆచమనమునకును పేరు
భూమి స్స్పృగ్వైశ్య నరయో	**భూమిస్పృక్** పు ఇది కోమటికిని మనుష్యున కును పేరు
క్రూరదృక్స్యాత్ఖలే శనౌ। అపభ్రంశోఽపశబ్దే స్యా ద్భాషా భేదా వపాతయో ॥ (38)	**క్రూరదృక్** పు దురనునకును శనికిని పేరు **అపభ్రంశ** పు వ్యాకరణ సంస్కార శూన్యమగు శబమునకును గ్రామ్య భాషకును పడుటకును పేరు
ఉపదంశోఽవదంశే స్యా న్మేఢ్రరోగేఽ ఏ కీర్తిత ।	**ఉపదంశ** పు ఇది సురాపానసమయమున తినెడునంజుడు మాంసమునకును సుఖరోగము నకును పేరు
ఖండఏరశు ఏరశు రామేశంకరే చూర్ణలేఏని॥ (39) ఖండామలకభైషజ్యే సంవాకాతనయేఽఏ చ।	**ఖండపరశు** పు ఇది పరశురామునకును శివున కును గంధవడి పూయువానికిని ఖండామలక మను ఔషధమునకును రాహుగ్రహమునకును పేరు
పాదపాశీ ఖడ్డు(ఖట్వి)కాయాం శృంఖలాకటకేఽఏ చ॥(40)	**పాదపాశీ** స్త్రీ ఇది ఘంటకును గొలుసుకడియ మునకును పేరు
స్మృతా ఎంచదశీ పౌర్ణ మాస్య మావాస్యయోరపి।	**పంచదశీ** స్త్రీ ఇది పున్నమకును అమావాస్య కును పేరు
ధూర్జటౌ ఖండపరశు ర్జామదగ్న్యే ఎధుంతుదే ॥ (41) ఖండామలక భైషజ్యే చూడాలేఽఏ స్మృతూ బుధై ।	**ఖండపరశు** పు ఇది శివునకును పరశురామున కును రాహువుకును ఖండామల కౌషధమున కును గుండ్రతుంగముస్తకును పేరు

★ అథషాంతో ద్వివర్ణ ★

వృషస్స్యాద్వాసకే ధర్మే సౌరభేయే చ శుక్రలే। పుంరాశి భేదయో శ్శృంగ్యాం మూషక శ్శ్వేయోరపి ॥ (1)	**వృష** పు ఇది అడసరపు చెట్టుకును ధర్మమునకును ఎదునకును వీర్యవృద్ధిగలవానికిని వృషజాతి పురుషునకును వృషభరాశికిని గోవునకును ఎలుకకును సమాసోత్తర పదమయ్యేనేని శ్రేష వాచకమునకును స్త్రీ దూలగొండి చెట్టునకును ఈ స్త్రీ చిత్రాసమునకును పేరు
కపిక చ్ఛ్యాం వృషా ప్రోక్తా ప్రతినామాసనే బ్రుషీ। విషం తు గరళే తోయేs తి విషాయాం విషా మతా ॥ (2)	**విష** న ఇది గరళమునకును ఉదకమునకును స్త్రీ అతివసకును పేరు
తుషో ధాన్యత్వచి ఖ్యాతో విభీతకత రావపి।	**తుష** పు ఇది ఉమకకును తాంద్ర చెట్టునకును పేరు
విషం చ స్పర్ధ నే వ్యాజే	**మిష** న ఇది కలహాంచుటకును కపటమునకును పేరు
తర్షోలిప్సా ఎపాసయో ॥ (3)	**తర్ష** పు ఇది ఆశకును దప్పికకును పేరు
వర్షం సంవత్సరే వృష్టౌ జంబూద్వీపే ఘనే విదు । ప్రావృట్కాలే తు వర్షాస్యు	**వర్ష** ఇది సంవత్సరమునకును వర్షమునకును జంబూ ద్వీపమందలి యొక భాగమునకును మేఘమునకును పు భూమికిని వరకాలమునకును పేరు
కర్ష కషణ మానయో ॥ (4)	**కర్ష** పు ఇది ఒరియుటకును 16 మాషములయెత్తు బంగారుకును పేరు
మాషో వ్రీహ్యాంతరే మూర్ఖే మాన త్వగ్ద్వేష భేదయో ।	**మాష** పు ఇది మినుములకును మూరునకును 5 గురిగింజల పరిమాణమునకును చర్మరోగ విశేషమునకును పేరు
మేషో రాశిప్రభేదే స్యా దురణే భేష జాంతరే॥(5)	**మేష** పు ఇది మేషరాశికిని పొటేలునకును ఔషధ విశేషమునకును పేరు
శేష స్సంకర్షణేs నంత ఉపయుక్తేతరే వధౌ।	**శేష** పు ఇది బలరామునకును ఆదిశేషునకును ఉపయోగింపగా మిగిలిన వస్తువునకును చంపు

ప్రసాదాన్నిజ నిర్మాల్య
దానేశేషేతి కీర్తితా॥ (6)
శోషస్తు శోషణే రాజ
యక్ష్మణ్యఏ నిగద్యతే।
దోషస్తు దూషణే పాపే
దోషా రాత్రౌ భుజేఽఏ చ॥ (7)
కో(శ)షస్తు కుట్మలే పాత్రే
దివ్యే ఖడ్గఏధానకే।
జాతికోశేఽర్ధ సంఘాతే
పేశ్యాం శబ్దాదిసంగ్రహే॥ (8)
ముష్కే చ పుస్తకే
చాషస్త్వక్షు ఏక్షిభిదోర్మత ।
ఘోషస్తు ఘోషకధ్వాన
గోపాలా భీరపల్లిషు॥ (9)
ఘోషాతు శతపుష్పాయాం
ఘోష కాంస్యఽంబుద ధ్వనౌ।
ప్రైష స్స్యాత్ప్రే షణేక్లేశే
మర్ద నోన్మాదయోరఏ॥ (10)
పౌషో మాసవిశేషే స్యా
త్పౌషంతు మహాయుద్ధయో ।
త్విట్కాంతౌ వ్యవసాయేచ
జిగీషాయాం రుచౌ గిరి॥ (11)
విడ్వ్యాఏనే చ ఏష్ఠాయాం
శు(సు)ష శ్శోషేబిలేఽ ఏ చ।

టకును స్త్రీ అనుగ్రహమువలన స్వనిర్మాల్యమైన పుష్పాక్షతాదుల నిచ్చుటకును పేరు

శోష పు ఇది కృశించుటకును క్షయరోగమునకును పేరు

దోష పు ఇది దూషించుటకును పాపమునకును స్త్రీ రాత్రికిని బుజమునకును పేరు

కోష పు ఇది మొగకును గిన్నెకును శపథమునకును కత్తియొఱకును జాజిమొగకును బొక్కసమునకును గ్రుడునకును అమరాదికోశమునకును వృషణమునకును పుస్తకమునకును పేరు

చాష పు ఇది చెఱకునకును పాల ఎటకును పేరు

ఘోష పు ఇది చేతి బీరచెటునకును ధ్వనికిని గొల్లవానికిని గొల్ల పల్లెకును స్త్రీ పెదసదాపచెటునకును పు కంచునకును మేఘధ్వనికిని పేరు

ప్రైష పు ఇది పంపుటకును కషమునకును మరించుటకును ఎచ్చికిని పేరు

పౌష పు ఇది పుష్యమాసమునకును న ఉత్సవమునకును యుదమునకును పేరు

త్విట్ స్త్రీ ఇది శోభకును ఉద్యోగమునకును జయేచ్ఛకును కిరణమునకును మాటకును పేరు

విట్ స్త్రీ ఇది వ్యాఎంచుటకును పురీషమునకును పేరు

శుష స్త్రీ ఇది కృశించుటకును రంధ్రమునకును పేరు

ఋషర్వేదే వసిష్ఠాదౌ దీధితావపి పర్యతే॥ (12)	**ఋష** పు ఇది వేదమునకును వసిష్ఠాదిసప్తరులకును కిరణమునకును పేరు
ఉషా బాణ సుతా రాత్ర్యో రుష కామిని గుగ్గులౌ।	**ఉషా** స్త్రీ ఇది బాణాసురుని కూతునకును రాత్రికిని పు విటునకును గుగిలపుచెటునకును పేరు
ఝషా నాగబలాయాంస్యా ద్వైసారిణి ఝషో మత ॥ (13)	**ఝషా** స్త్రీ ఇది జిబిలిచెటునకును పు చేపకును పేరు
కర్షూ కరీష దహనే కుల్యాయాం చ సరిత్యపి।	**కర్షూ** పు ఇది పిడక నిప్పునకును స్త్రీ కాలువకును నదీమాత్రమునకును పేరు
★ అథ షాంత స్త్రివర్ణ ★	
నికష శ్శాణఫలకే నికషా యాతుమాతరి॥ (14)	**నికష** పు ఇది ఒఱుపుడు ఱాతికిని స్త్రీ రాక్షసుల తల్లికిని పేరు
నహుషో రాజ్ఞి భుజగే	**నహుష** పు నహుషచక్రవర్తికిని సర్పవిశేషమునకును పేరు
కలుషం త్వావిలై నసో ।	**కలుష** త్రి మలినమైన దానికిని పాపమునకును పేరు
కిల్బిషం (కలుష) వృజినే రోగేఽ వ్యపరాధేఽపి కిల్బిషం॥ (15)	**కిలిష** న ఇది పాపమునకును రోగమునకును అపరాధమునకును పేరు
నిమేష నిమిషౌ కాల విశేషేఽక్షి నిమీలనే।	**నిమేష నిమిష** పు ఇది 30 లవముల కాలమునకును ఱెప్పపాటునకును పేర్లు
పరుషం కర్బురే రూక్షే స్యాన్నిష్ఠురవచస్యపి॥ (16)	**పరుష** త్రి ఇది చిత్రవరమైన దానికిని తీవ్రమైన దానికిని న నిషుర వాక్యమునకును పేరు
పురుష పూరుషే సాంఖ్య జ్ఞే చ పున్నాగపాదపే। (మృగేఽశ్వస్థానభేదే చ విష్ణా వాత్మని ధాతరి) ॥ (17)	**పురుష** పు ఇది మగవానికిని సాంఖ్య శాస్త్రజ్ఞునకును పొన్న చెటునకును పురుష మృగమునకును గుఱ్ఱముయొక్క సానవిశేషమునకును విష్ణువునకును పరమాత్మకును బ్రహ్మకును పేరు

పౌరుషం పురుషస్యోక్తం	**పౌరుష** న ఇది పురుష ధర్మమునకును పురుష
భావే కర్మణి తేజస	కర్మమునకును పరాక్రమమునకును పైకిచాచ
ఊర్ధ్వ విస్తృతదో పాణి	బడిన చేతులుగల పురుషుని ప్రమాణమునకును
నృమాన పురుషౌఘయో ॥(18)	(నిలువు) పురుష సంఘమునకును పేరు
కల్మాషో రాక్షసేకృష్ణే	**కల్మాష** పు ఇది రాక్షసునకును నలుపు వరము
కల్మాష కృష్ణపాండురే।	నకును కృష్ణాధికశ్వేత వర్ణమునకును పేరు
కుల్మాషో యావకే ప్రోక్త	**కుల్మాష** పు ఇది అలసందలకును న పులికడుగు
కుల్మాషం కాంజికేऽపి చ ॥(19)	నకును పేరు
ఉష్ణీషస్తు శిరోవేష్టే	**ఉష్ణీష** పు ఇది తలపాగాకును కిరీటమునకును
కిరీటే లక్షణాంతరే।	చిహ్నాకును పేరు
తరీష స్సుందరాకారే	**తరీష** పు ఇది అందగానికిని తెప్పకును సముద్ర
భేలేऽబ్ధి వ్యవసాయయో ॥(20)	మునకును ప్రయత్నమునకును పేరు
రోవాషం కత్తృణేజ్ఞేయం	**రోవాష** న ఇది కామంచిగడికిని పు గారభాకార
రోవాషో నారిణాంతరే।	ముగల యిఱికిని పేరు
విశ్లేష స్స్యాద్విఘటనే	**విశ్లేష** పు ఇది యడబాయుటకును భార్యావిహీ
విశ్లేషో విధురేऽపి చ ॥(21)	నునకును పేరు
ప్రదోష కాలభేదే స్యా	**ప్రదోష** పు సాయంకాలమునకును దోషమున
త్ప్రదోషో దోష ఇష్యతే।	కును పేరు
లభిషు ప్రగ్రహే రశ్మౌ	**అభిషు** పు ఇది పగమునకును కిరణమునకును
	పేరు
ప్రత్యూషోऽపార్ముఖేవసౌ॥	**ప్రత్యూష** పు ప్రాత కాలమునకును అవయవుల
	లో నొకనికిని పేరు
గండూషో ముఖపూర్తౌస్యా	**గండూష** పు ఇది పుక్కిలింతకును గజతుండాగ్ర
త్కరిహస్తాంగుళావపి।	మందలి ప్రేలివంటి యవయవమునకును చేరెడు
ప్రసృతేऽపి చ	ప్రమాణమునకును పేరు
శైలూష కథితో నట	**శైలూష** పు ఇది నాట్యగానికిని మారేడు చెటు
బిల్వయో ॥(23)	నకును పేరు

మారిష శ్శాకభేదే స్యా
న్మారిషా దక్షమాతరి।
నాట్యోక్తౌ మారిష శ్చార్యే
మారిష కనకేऽంబుధౌ॥ (24)

మారిష పు నీటి చిఱ్ఱికూరకును స్త్రీ దక్షుని తల్లికిని పు నాట్యభాషయందు పూజ్యునకును బంగారునకును సముద్రమునకును పేరు

ఆమిషం ఎలలె లోభే
సంభోగ్యో త్కోచయోరఎ।
ఆమిషం సుందరాకారే
రూపాదివిషయేऽ ఎ చ॥ (25)

ఆమిష న ఇది మాంసమునకును ఆశకును అనుభవింపదగిన వస్తువునకును కానుకకును పేరు సుందరమైనయాకృతికిని రూపాదులకును పేరు

ఆకర్ష శ్మారిఫలకే
పాశకే ద్యూత ఇంద్రియే
ఆకర్షణేऽ ఎ చాకర్ష
కోదండాభ్యాసవస్తుని॥ (26)

ఆకర్ష పు ఇది సొగటాలబల్లకును పాచికకును ద్యూతమునకును నేత్రాదీంద్రియమునకును లాగుటకును వింటినారికిని పేరు

సంహర్ష మాహు స్స్పర్ధాయాం
ప్రమోదేऽ ఎ ప్రభంజనే।
విశేష స్తలకే వ్యక్తౌ
ప్రతీకేऽ త్యంత భేదకే॥ (27)

సంహర్ష పు ఇది ద్వేషమునకును సంతోషమునకును వాయువునకును పేరు

విశేష పు ఇది నుదిటిబొటునకును ఆకృతికిని రమ్యమైన దానికిని మిక్కిలివేఱైన దానికిని పు విశేషాలంకారమునకును పేరు

కావ్యాలంకారభేదేऽ ఎ
మహిష స్పైరభే మత ।
మహిషీ నృఎ ఎత్న్యాంస్యా
త్పైరభ్యామోషధీషు చ॥ (28)

మహిష పు ఇది దున్నపోతునకును ఈ స్త్రీ రాజభార్యకును గేదెకును ఓషధి విశేషమునకును పేరు

శుశ్రూషాశ్రోతుమిచ్ఛాయాం
పరిచర్యా (వ) కథానయో ।
జిగీషాజేతు మిచ్ఛాయాం
వ్యవసాయ ప్రకర్షయో ॥ (29)

శుశ్రూష స్త్రీ ఇది వినుటయందిచ్ఛకును సేవించుటకును చెప్పుటకును పేరు

జిగీషా స్త్రీ ఇది జయేచ్ఛకును ప్రయత్నమునకును ఆధిక్యతకును పేరు

★ అథషాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

లనమే(ఎ)షన్సు రేమత్స్యే
ऽ వ్యనుకర్షోऽ నుకర్షణే।

అనిమేష పు ఇది దేవతకును చేపకును పెరు

అనుకర్ష పు ఇది ఆకరించుటకును రథమున

కడుగునపేనన కోడిపేటకును పేరు

లనుతర్ష స్సురాపాన
పాత్రే తృష్ణాభి లాషయో ॥ (30)

అనుతర్ష పు ఇది కల్లుఎడతకును దప్పుకకును కోరికకును పేరు

వాతరూషస్తు వాతూలో
త్కోచయో శ్శక్ర కార్ముకే।
లంబరీషం రణే భ్రాష్ట్రే
వ్యంబరీ షోనృపాంతరే ॥ (31)

వాతరూష పు ఇది ఎచ్చివానికిని కానుకకును ఇంద్రధనుస్సునకును పేరు

అంబరీష న ఇది యుదమునకును మంగలమునకును పు అంబరీషుడను రాజునకును సూర్యునకును శివునకును అంబాళవృక్షమునకును

మార్తాండే ఖండఎరశా
వామ్రాతక కిశోరయో ।

ఎల్లవానికిని పేరు

పరిఘోషో నినాదేస్యా
దవాచ్యే చలదధ్వనౌ ॥ (32)

పరిఘోష పు ధ్వనికిని వచించదగని దానికిని మేఘ గరితమునకును పేరు

నందిఘోషోర్జునరథే
ఘోషేవందిజనస్య చ।
మహాఘోషం మతం వాట్టె
మహాఘోషోతిఘోషణే॥(33)

నందిఘోష పు ఇది అరునునితేజికిని స్తుతిపాఠకులరొదకును పేరు

మహాఘోష న ఇది బజారునకును పు గొప్ప ధ్వనికిని స్త్రీ కర్కాటక శృంగికిని పేరు

స్మృతాకర్కటశృంగ్యాంచ
మహాఘోషా మనీషిభి ।
కింపురుష కిన్నరేప
స్యాల్లోకభేదే
ప్యలంబుష ॥(34) ఛర్దనే
లంబుషా ప్రోక్తాగండీరీ
స్వరవేశ్యయోః
ఎలంకషా గోక్షురకే
రాస్నాగుగులు కింశుకే
ముండీరీ లాక్షయోశ్చాప
రాక్షసేఎపలంకష ॥

కింపురుష పు ఇది ఈ పేరుగల దేవయోని విశేషులకును కింపురుష లోకమునకును పేరు

అలంబుష పు ఇది కుక్కుటమునకు స్త్రీ జెముడు చెటునకును స్వరలోకమందలియొక వేశ్యకును పేరు

పలంకషా స్త్రీ ఇది ఎనుగు పల్లేరు చెటునకును దుంపరాష్ట్రమునకును గుగిలపు చెటునకును మోదుగచెటునకును వృక్షవిశేషమునకును లక్కకును పు రాక్షసునకును పేరు

★ అథసాంతో ద్వివర్ణ ★

రసోగంధరసే స్వాదే	**రస** పు ఇది బాలింతబోలునకును రుచికిని
తిక్తాదౌ విషరాగయో	చేదుమొదలగువాటికిని గరళమునకును అనురా
శృంగారాదౌ ద్రవేవీర్యే	గమునకును శృంగారాది నవరసములకును
దేహధాతౌ చ పారదే॥ (1)	పలుచ వస్తువునకును రేతస్సునకును దేహ
రసాతు సల్లకీ పారా	మందలి రసధాతువునకును పాదరసమునకును
జిహ్వాధరణికంగుషు।	స్త్రీ అందుగుచెట్టుకును అగరు శొంఠికిని నాలుక
	కును భూమికిని కొలకును పేరు
భాసో భాసి సమాఖ్యాతో	**భాస** పు ఇది కాంతికిని గోవులదొడికిని కోడి
గోపే కుక్కుట గృధ్రయో ॥ (2)	కిని గెదకును పేరు
దాస శ్శూద్రే దానపాత్రే	**దాస** పు ఇది నాలవజాతివానికిని దానమునకు
భృత్య ధీవర యోరపి।	దగినవానికిని సేవకునకును జాలరివానికిని
దాసీ చేట్యాంచ ఝింట్యాంచ	ఈ స్త్రీ పనికత్తెకును నల్ల పెద గోరింట చెట్టున
	కును పేరు
రాస కోలాహలే ధ్వనౌ॥(3)	**రాస** పు ఇది కలకలమునకును ధ్వనికిని స్త్రీ
రాసా శృంఖలకే రాస	ఒంటెఎల్లకును పు గొల్లవాళ్ళ క్రీడావిశేషమున
క్రీడా యా మపి గోదుహాం।	కును పేరు
చాస స్సువర్ణ చూడేస్యా	**చాస** పు ఇది పాలఎటకును చెఱుకులలోని
త్రుభేదే కిష్కు పర్వణ ॥ (4)	భేదమునకును పేరు
భా ప్రభావే మయూఖేఽపి	**భా** పు ఇది ప్రతాపమునకును కిరణమునకును
	పేరు
మా స్మృత శ్చంద్రమాసయో ।	**మా** పు ఇది చంద్రునకును మాసమునకును
	పేరు
అద పరస్మిన్నత్రాపి	**అద** త్రి ఇది ఇతరమైన దానికిని ప్రత్యక్షవస్తు
	వాచకమునకును పేరు
గోసో గంధరసోషయో ॥ (5)	**గోస** పు ఇది బాలింత బోలునకును ప్రాత
	కాలమునకును పేరు

వత్సస్సర్గక పుత్రాది	**వత** పు ఇది లేగదూడకును పుత్రుడు మొదలగు
వర్షే వత్సం తు వక్షః।	వారికిని సంవత్సరమునకును పేరు
గుత్స స్సంబే హారభేదే	**గుత్స** పు దుబ్బునకును 32 పేటల ముక్తాహారము
స్తబకే గ్రంథిపర్ణకే॥ (6)	నకును గుత్తికిని సాణేయమను గంధద్రవ్యము కును పేరు
వాసో గేహేఽ ప్యవస్థానే	**వాస** పు ఇది గృహమునకును ఉండుటకును
వాస స్స్యాదటరూషకే।	అడసరపు చెటుకును పేరు
వ్యాసోమునౌ స్యాద్విస్తారే	**వ్యాస** పు ఇది వ్యాసమునికిని విస్తారమునకును పేరు
త్రాసో భీమణిదోషయో ॥ 7)	**త్రాస** పు ఇది భయమునకును మణులయందలి దోషభేదమునకును పేరు
హంసో విహంగభేదేస్యా	**హంస** పు ఇది అంచకును సూర్యునకును
దర్కే విష్ణౌ వాయాంతరే।	విష్ణువుకును అశ్వవిశేషమునకును సన్యాసుల
యోగి (మంత్రాత్మ భేదేషు)	లోని భేదమునకును మంత్రభేదమునకును పర
భేదే మంత్రభేదే	మాత్మకును అన్యశుభద్వేషమునకును లుబత్వము
పరమాత్మన్య మత్సరే॥ (8)	లేని రాజునకును శరీరమందలి వాయువిశేషము
నిర్లోభ నృపతౌ హంస	కును పేరు
శ్శారీర మరుదంతరే।	
అంస స్స్కంధే విభాగే చ	**అంస** భుజమునకును పు భాగమునకును పేరు
కంసో దైత్యాంతరే స్మృత ॥(9)	**కంస** పు ఇది కృష్ణునిమేనమామకును కంచున
కాంస్యచ కాంస్యపాత్రే చ	కును కంచమునకును తవ్వకును పేరు
మానభేదేఽ ప్యకీర్తిత	
మాంసంస్యా దామిషే మాంసీ	**మాంస** న ఇది మాంసమునకును ఈ స్త్రీ
కక్కోలీ జటయోరపి॥ (10)	తక్కోలపు చెటునకును జటామాంసికిని పేరు
వసు ర్మయూఖాగ్ని(ధ) జనాధి	**వసు** పు ఇది కిరణమునకును అగ్నికిని రాజున
పేషు యోక్త్రే బకే స్యాద్వసు	కును పలుపునకును బకపుష్పపు చెటునకును
హాటకే చ।వృధ్యౌషధ శ్యామ	న బంగారుకును బుదివృదియను గంధద్రవ్యము

ధనేషు రత్నే వసు స్మృతం స్యాన్మధురేఽన్యవచ్చ॥ (11)	నకును నలుపునకును ధనమునకును స్త్రీ మధు రమైన దానికిని పేరు
నాసా తు నాసికాయాం స్యా న్నాసా ద్వారోర్ధ్వ దారుణి।	**నాసా** స్త్రీ ఇది ముక్కునకును ద్వారమునకు మీదుగానుండెడు కమ్మికిని పేరు
మృత్సా తు కధితా(మృత్స్నా)వాశీ శ్రేష మృత్తిక యోరపి॥(12)	**మృత్సా** స్త్రీ ఇది వడ్లవాని బాడితికిని మంచిమన్ను కును పేరు
వాంసా చౌర్యాదివధయో	**వాంసా** స్త్రీ ఇది దొంగతనము మొదలగువాటికిని చంపుటకును పేరు
శ్శంసావచన వాంఛయో । మిసిస్తు మధురామాం స్యో శ్శతపుష్పాఽజమోదయో ॥(13)	**శంసా** స్త్రీ ఇది మాటకును కోరికకును పేరు **మిసి** స్త్రీ ఇది ఎన్నసదాపచెటునకును జటా మాంసికిని పెదసదాప చెటునకును ఓమము లోని భేదమునకును పేరు
కాసూర్వి కలవాచి స్యా తా సూ శ్శక్త్యాయు ధే (ధియి)ఽపచ।	**కాసూ** స్త్రీ కుత్సిత వాక్యమునకును శక్తియనెడి యాయుధమునకును పేరు
ప్రసూరశ్వాజనన్యోశ్చ కందళీవీరుధోరపి॥(14)	**ప్రసూ** స్త్రీ ఇది ఆడు గుఱ్ఱమునకును తల్లికిని నేలయరటికిని లతకును పేరు

★ అథసాంత స్త్రివర్ణ ★

లలసి పాదరోగే స్యా త్క్రియామందే ద్రుమాంతరే। లలసా హంసపద్యాం చ	**అలస** పు ఇది పాదరోగవిశేషమునకును త్రి పనులయందాలస్యము చేయువానికిని పు వృక్ష విశేషమునకును స్త్రీ హంసపాది చెటునకును పేరు
రభసో వేగ హర్షయో ॥(15)	**రభస** పు ఇదివేగమునకును సంతోషమునకును పేరు
పనస కంటకిఫలే కంటకే కపి రుగ్భిదో । సురస స్స్యాత్సుమధురే ఎర్ణాసే సురసాపి చ॥ (16)	**పనస** పు పనసచెటునకును ముంటికిని వానర విశేషమునకును రోగభేదమునకును పేరు **సురస** త్రి ఇది మధురమైన దానికిని స్త్రీ తులస చెటునకును పేరు

సారస పక్షిభే (దేస్యాత్సా) దేంద్వో స్సారసం సరసీ రుహే।	**సారస** పు ఇది బెగురు పక్షికిని చంద్రునకును న పద్మమునకును పేరు
శ్రీవాసో వృక్షధూపే స్యా త్పంకజే పీతవాసస॥ (17)	**శ్రీవాస** పు దేవదారుబంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యము నకును పద్మమునకును విష్ణునకును పేరు
సాహసం తు బలాత్కార కృత కార్యే దమేऽ ఎ చ।	**సాహస** న ఇది బలవంతముగా జేయబడిన దుష కృత్యమునకును దండోపాయమునకును పేరు
వాహసో జలనిర్యాణే జగరే సునిషణ్ణకే॥(18)	**వాహస** పు ఇది నీటిలోచచ్చుటకును కొండ చిలువకును చెంచలికూరకును పేరు
లాలసో లాలసాఎ స్యా ద్యాచ్ఞాతృష్ణాతిరేకయో । ఔత్సుక్యే చ	**లాలస** ఇది యాచనకును అత్యాశకును ఉత్సా హమునకును పేరు
సమాసస్తు సంక్షేపే చ సమర్ధనే॥ (19)	**సమాస** పు ఇది క్లుప్తముగా జేయుటకును సమరించుటకును పేరు
కీకస క్రిమిజాతౌ స్యా దన్నే కీకస మిష్యతే।	**కీకస** పు ఇది పురుగులలోని భేదమునకును న ఎముకకును పేరు
పాయసం ఎరమాన్నేస్యా చ్ఛ్రీవాసేऽఎ చ పాయస ॥ (20)	**పాయస** న ఇది క్షీరాన్నమునకును పు అందుగు బంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యమునకును పేరు
వాయసో నా (డి) ళిజంఘ స్యా చ్ఛ్రీవాసే చాగురుద్రుమే। కాకోదుంబరికాయాంచ కాకమాచ్యాం చ వాయసీ॥(21)	**వాయస** పు ఇది కాకికిని ధూపద్రవ్యమునకును అగురుచెటునకును ఈ శ్రీ బ్రహ్మమేడిచెటున కును కా(మం)చి చెటునకును పేరు
మానసం సరసస్వాంతేऽ	**మానస** న మానస సరస్సునకును మనస్సున కును పేరు
ప్యాశ్వాసో నిర్వృతౌమత । ఆఖ్యాయికాఎరిచ్ఛేదే ప్రభ్యాసోऽభ్యసనే ऽంతికే॥(22)	**ఆశ్వాస** పు ఇది సుఖమునకును ప్రబంధమందలి యాశ్వాసమునకును పేరు **అభ్యాస** పు పరిచయిమునకును సమీపమున కును పేరు

ఉచ్ఛ్వాస ప్రాణనాశ్వాస	**ఉచ్ఛ్వాస** పు బ్రతుకుటకును ఊఱడించుటకును గద్యకావ్యమందలి గుణవిశేషమునకును పేరు
గద్యబంధగుణాంతరే।	
ఇష్వాసో ధన్వి ధనుషో	**ఇష్వాస** పు ఇది ధనురరునకును ధనుస్సునకును పేరు
ర్విలాసో భావ లీలయో ॥ (23)	**విలాస** పు అభిప్రాయమునకును భావసూచక వ్యాపారమునకును పేరు
వీ(వి)తం సంబంధనోపాయే	**వీతంస** న ఇది మృగపక్ష్యాదులను బట్టు వురులు మొదలగు వాటికిని ఆ పక్ష్యాదులను విశ్వసింపజేసి యావరించుటకును పేరు
మృగాణాం ఎక్షిణామఎ।	
తేషామఎ చ విశ్వాస	
హేతో ప్రావరణే స్మృతం॥(24)	
ఉత్తంస కర్ణ పూరేస్యా	**ఉత్తంస వతంస** పు ఇవి చెవి యాభరణమునకును కిరీటమునకును పేర్లు
చ్చే ఖరేచ వతంఎవత్।	
భీభత్సో వికృతే క్రూరే(33)	**భీభత** త్రి ఇది వికృత రూపముగల దానికిని ఘాతుకునకును పు అరునునకును త్రి దయాంత కరణముగల వానికిని పేరు
ऽఎ్యర్జునే చ ఘృణాత్మని॥ (25)	
విద్వానాత్మవిది ప్రాజ్ఞే	**విద్వాన్** త్రి బ్రహ్మజ్ఞానికిని మిక్కిలి తెలివిగల వానికిని పండితునకును పేరు
ఎండితే చాభిధేయవత్।	
భూయాన్బహుతరార్థేస్యా	**భూయాన్** త్రి అధికమనుటకును అ మరల ననుటకును పేరు
త్పునరర్థే త్వదోవ్యయం॥(26)	
జ్యాయాన్ వృద్ధేచ శస్తే చ	**జ్యాయాన్** త్రి వృదునకును శ్రేష్ఠమైన దానికిని పెరు
హఎర్హో తవ్యసర్పిషో ।	**హవిస్** న ఇది హోమద్రవ్యమునకును నేతికిని పేరు
రేఫా స్స్యాదధమే క్రూరే	**రేఫా** త్రి ఇది నీచునకును ఘాతుకునకును లోధికిని పేరు
కృఎణేऽఎ చ కథ్యతే ॥ (27)	
వేధా విధౌ బుధే ఎషా	**వేధా** పు బ్రహ్మకును విద్వాంసునకును

	విష్ణునకును పేరు
వాగ పాపాఽపరాధయో ।	**అగ** న ఇది దోషమునకును నేరమునకును
వర్చో దీప్తౌ పురీషచ	పేరు
వర్చో రూపఽపి చ క్వచిత్॥(28)	**వర్చ** న ప్రకాశమునకును గుదమలమునకును రూపమునకును పేరు
ఛంద పద్యే చ వేదే చ	**ఛంద** న పద్యమునకును వేదమునకును
స్వైరచారాభిలాషయో ।	యథేచ్ఛగా తిరుగుటకును ఇచ్ఛకును పేరు
ఎనోఽపరాధే కలుష	**ఏన** న ఇది నేరమునకును పాపమునకును
	పేరు
మన శ్చిత్త మనీషయో ॥(29)	**మన** న ఇది చిత్తమునకును బుదికిని పెరు
రోదశీ రోదసీ చాఽ (ద్యావాభూమ్యౌ)	**రోద రోదసీ** న ఇవి (ప్రత్యేకము) అంతరిక్షము
దిఽభూమౌ పృథక్పృథక్।	నకును స్త్రీ భూమికిని పేళ్ళు (రోదస్యా అని)
ఽహాప్రయోగేఽప్యనయో	కూడా ప్రయోగించినను భూమ్యంతరిక్షములకు
రోదస్యోదఽ రోదసీ॥	పేరు
ఓజస్తు జఠ ధాతూనా	**ఓజ** న తేజస్సునకును శబధాతువులయాడంబర
మవష్టంభ ప్రకాశయో ।	మునకును అధాతువుల ప్రకాశమునకును
ఓజో బలే చ దీప్తౌచ	బలమునకును కాంతికిని పేరు
తేజో ధామ్ని పరాక్రమే॥ (31)	**తేజ** న ఇది కాంతికిని ప్రతాపమునకును
ప్రభావ రేతసోశ్చాథ	సామర్థ్యమునకును రేతస్సునకును పేరు
రజ స్స్యాదార్తవే గుణే।	**రజ** న ఇది అజంఅపుంలింగ శబమువలె ముటు
రజ ఎరాగే రేణౌ చ	రక్తమునకును రజోగుణమునకును పరాగమున
రజవత్పరికీర్తితం॥(32)	కును పరాగలేశమునకును పేరు
వపుర్భవ్యాకృతౌ దేహే	**వపు** న ఇది సుందరాకారమునకును శరీరము
	నకును పేరు
పయ స్స్యాత్ క్షీరనీరయో ।	**పయ** న ఇది పాలకును నీటికిని పేరు
వయ ఎక్షిణి బాల్యాదౌ	**వయ** న ఇది పక్షికిని బాల్యాది వయస్సులకును
వయో యౌవనమాత్రకే ॥ (33)	యౌవనమునకును పేరు

శ్రేయస్తు మంగళే ధర్మే	**శ్రేయ** న ఇది శుభమునకును ధర్మమునకును
శ్రేయాన్స్యస్తు వాచ్యవత్।	త్రి ప్రశస్తమైన దానికిని ఈ త్రి గజఎప్పలికిని
శ్రేయసీ కరిఎప్పల్యా	కరక చెటునకును దుంపరాష్ట్రమునకును పేరు
మభయా రాస్నయోరఎ॥ (34)	
స్రోతోఽంబువేగేంద్రియో	**స్రోత** న ఇది జలప్రవాహమునకును ఇంద్రియ
	ములకును పేరు
రోక స్సద్మని చాశ్రయే।	**ఓక** న గృహమునకును ఆధారమునకును
	పేరు
శిర ప్రధానే సేనాగ్ర	**శిర** న ఇది ముఖ్యారకమునకును సేనయొక్క
భాగ మస్తకయోరఎ॥ (35)	ముందరిభాగమునకును శిరస్సునకును పేరు
తప శ్చాంద్రాయణాదౌ స్యా	**తప** న ఇది చాంద్రాయణవ్రతము ఉపాసన
ద్ధర్మేలోకాంతరేఽఎ చ।	మొదలగు వాటికిని ధర్మమునకును తపోలోకము
	నకును పేరు
తపా మాఘే చ శిశిరే	**తపా** పు ఇది మాఘమాసమునకును శిశిరర్తువు
	నకును పేరు
సరస్తోయ తటాకయో ॥ (36)	**సర** పు ఇది జలమునకును మడుగునకును పేరు
ఉష ప్రభాతే సంధ్యాయా	**ఉష** న ఇది ప్రాత కాలమునకును సాయంకాల
	మునకును పేరు
ముర శ్శ్లేష్మే చ వక్షసి।	**ఉర** న శ్లేషమునకును వక్షమునకును పేరు
తమోఽంధకారే స్వర్భానౌ	**తమ** న చీకటికిని రాహుగ్రహమునకును
తమ శ్శోకే గుణాంతరే॥(37)	దు ఖమునకును తమోగుణమునకును పేరు
నభో వ్యోమ్ని నభా మేఘే	**నభ** న ఆకాశము పేరు **నభా** పు ఇది మేఘ
శ్రావణే చ పతద్గ్రహే।	మునకును శ్రావణ మాసమునకును పీకిదాను
ఘ్రాణే మృణాలసూత్రే చ	కును నాసేంద్రియమునకును తామరతూడు
వర్షాసుచ నభాస్కృత ॥ (38)	లోని దారమునకును వరకాలమునకును పేరు
తరో బలే చ వేగే చ	**తర** న శరీరసామర్థ్యమునకును వేగమునకును
	పేరు

రేత శ్శుక్రే చ పారదే।	**రేత** న వీర్యమునకును పాదరసమునకును పేరు
అర్చిర్మయూఖ శిఖయో	**అర్చి** న కిరణమునకును అగ్నిజ్వాలకును పేరు
ర్భహా కుశ హుతాశయో ॥ (39)	**బర్హి** దర్భకును పు అగ్నికిని పేరు
సహో బలే జ్యోతిషమార శీర్ష	**సహ** న ఇది బలమునకును తేజస్సునకును
హేమంత యో శ్చాఽ	పేరు **సహ** పు ఇది మారశిరమాసమునకును
సహో ప్రదిష్టి।	హేమంత ఋతువునకును పేరు
రహోఽగు హ్యా సురతేఽ తత్వే	**రహ** న ఇది రహస్యమునకును సురతము
	నకును యథారమునకును పేరు
మహో భవేదుత్సవ	**మహ** న ఉత్సవమునకును ప్రకాశమునకును
తేజసోశ్చ॥ (40)	పేరు
జ్యోతి ప్రకాశే దృశి	**జ్యోతి** న ప్రకాశమునకును నేత్రమునకును
తారకాయాం జ్యోతిర్దినే।	నక్షత్రమునకును పు సూర్యునకును అగ్నికిని
శానలయోరఽ స్యాత్।	పేరు
ధను ప్రయాలద్రుమ	**ధను** పు మొరలిచెట్టునకును న ధనూరాశికిని
రాశిభేదయో శ్శరాసనే	ధనుస్సునకును త్రి ధనురరునకును పేరు
చాఽ ధను ర్ధనుర్ధరే॥ (41)	
ఆశీరుక్తా హాతాశంసా	**ఆశీ** స్త్రీ ఇది హాఆవును కోరుటకును (ఆశీర్వా
ఏవ నాశనదంష్ట్రయో ।	దము) పాముకోరకును పేరు
రాక్షసీ తిచ దంష్ట్రాయాం	**రాక్షసీ** స్త్రీ ఇది కోఱకును రక్కసికిని పేరు
రాక్షసీ రక్షస్స్త్రియాం॥ (42)	
తామసీతి చ దురాయాం	**తామసీ** స్త్రీ పార్వతికిని పు పామునకును
తామసో భుజగేఖలే।	దుష్టునకును పేరు
పుక్కసీ కాలికా నీల్యో	**పుక్కసీ** స్త్రీ పార్వతికిని నీలి చెట్టునకును
పుక్కస శ్శ్వఏచేऽధమే ॥ (43)	చండాలునకును నీచునకును పేరు

★ అథసాంతశ్చతుర్వర్ణ ★

భవేద్ఘనరస స్సాంద్ర నిర్యాసే మోరటేऽప్యుచ। కర్పూరే పీలుపర్ణ్యాం చ సమ్యక్సిద్ధరసేऽపి చ॥(44)	**ఘనరస** పు చిక్కనిబంకకును పీలుపత్రలత కును జలమునకును కర్పూరమునకును చాగ చెటునకును లెస్సగాసిద్ధమైన రసమునకును పేరు
సర్వరస స్స్మృతో వాద్య భాండభేదే చ ధూనకే।	**సర్వరస** పు ఇది వీణాభేదమునకును యక్ష ధూపమునకును పేరు
స్మృతం తామరసం పద్మే తామ్ర కాంచనయోరపి॥ (45)	**తామరస** న పద్మమునకును రాగికిని బంగారు కును పేరు
సిద్ధరసో రో గాడి ప్రభృతి ష్వపి దృశ్యతే।	**సిదరస** పు పాదరసమునకును వ్యాడిమొదలగు రస దోషలవాగికిని పేరు
మహారస స్స్యాత్ఖర్జూరే కోశకార కశేరుణో ॥(46)	**మహారస** పు ఖర్జూరపు చెటునకును చెఱుకు లోని భేదమునకును తుంగముస్తకును పేరు
రాసేరసస్తు రాసే స్యా ద్రస సిద్ధి బలావపి। షష్ఠ జాగర కేగోష్ఠ్యాం శృంగార పరిహాసయో ॥(47)	**రాసేరస** పు కోలాహలమునకును రసయోగ సిదినిమిత్తమైన బలికిని వ్రతవిశేషమునకును సభ కును శృంగారరసమునకును ఎకసక్కె మునకును పేరు
శ్రేయ్యశ్రేయసం చ భద్రేస్యా త్పరానందేచ శర్మణి। నిశ్రేయసం చ ల్యాణే చంద్రచూడా పవర్గయో ॥(48)	**శ్రేయ్యశ్రేయస** న ఇది శుభమునకును పరమాత్మ కును సుఖమునకును పేరు **నిశ్రేయస** న శుభమునకును పు శివునకును న మోక్షమునకును పేరు
కుంభీరసో విషధ్వాంక్షా కులద్వ్యష్ట భుజంగమే। కుంభీనసీ జనన్యాం చ లవణాఖ్యస్య రక్షసి ॥(49)	**కుంభీనస** పు క్రూర సర్పవిశేషమునకును ఈ స్త్రీ లవణాసురుని తల్లికిని పేరు
మలీమసం తు మలినే పుష్పకాసీస లోహయో ।	**మలీమస** త్రి మలినమైన దానికిని న పచ్చని యన్న భేదికిని లోహమునకును పేరు

పౌర్ణ మాస పౌర్ణ మాసీ	**పౌర్ణమాస** పు యాగవిశేషమునకును ఈ స్త్రీ
యజ్ఞ ప్రూర్ణిమయో క్రమాత్॥(50)	పున్నమకును పేరు
అధివాసో నివాసే చ	**అధివాస** పు ఉనికికిని ధూపాదులచేత సంస్క
సంస్కారే ధూపనాదిభి ।	రించుటకును పేరు ఆదిశబ్దమువలన ధాన్య
	శయ్యాదులని గ్రహించవలెను
చంద్రహాసో దశగ్రీవ	**చంద్రహాస** పు రావణుని ఖడ్గమునకును
కరవాలేऽసిమాత్రకే ॥ (51)	సామాన్య ఖడ్గమునకును పేరు
విశ్వావసు స్స్యాదధంర్వ	**విశ్వావసు** పు గంధర్వ విశేషమునకును స్త్రీ
భేదే విశ్వావసు ర్నిశి।	రాత్రికిని పేరు
విభావసు ర్దినమణౌ	**విభావసు** పు సూర్యునకును ముక్తాహార విశేష
హారభేదే చ పావకే ॥(52)	మునకును అగ్నికిని పేరు
పునర్వసు ర్భవేద్భక్షే	**పునర్వసు** పు నక్షత్ర విశేషమునకును ధర్మశాస్త్ర
కాత్యాయనమునావపి।	కర్తయగు కాత్యాయన మునికిని పేరు
రాజహంసస్తు కాదంబే	**రాజహంస** పు మధురధ్వనిచేయు హంస విశేష
కలహంసే నృపోత్తమే॥ (53)	మునకును కాళ్ళు ముక్కు యెర్రనైన హంస
కలహంసస్తు కాదంబే	కును రాజశ్రేష్ఠునకును పేరు **కలహంస** పు
రాజహంసే నృపోత్తమే।	దీనినిన్ని పైవరుసగానే గ్రహించ వలెను
అవధ్వంస ఎరి త్యాగే	**అవధ్వంస** పు ఇది విడుచుటకును నిందించుట
నిందనేऽప్యవ చూర్ణనే॥ (54)	కును గుండకొట్టుటకును పేరు
న్మృతా మధురసా ద్రాక్షా	**మధురసా** స్త్రీ ఇది ద్రాక్షలతకును చాగచెటు
మూర్వికాదుద్భికాసుచ।	నకును ఎన్నపాలచెటునకును పేరు
నీలం(లాం)జసా ప్సరో భేదే	**నీలంజసా** స్త్రీ ఈ పేరుగల యప్సరసకును
ఎరిద్భేదేऽపివిద్యుతి॥ (55)	నదీవిశేషమునకును మెఱుపునకును పేరు
సుమేధాస్తు సుబుద్ధౌస్యా	**సుమేధా** త్రి మంచిబుద్ధిగల వానికిని స్త్రీ
జ్జ్యోతిష్మత్యామపీష్యతే।	వెక్కుడు తీగెకును పేరు
సుమనా పుష్పమాలత్యో	**సుమనా** స్త్రీ ఇది పుష్పమునకును జాజిలత
స్త్రీదశే కోవిదేऽపిచ॥(56)	కును పు దేవతకును విద్వాంసునకును పేరు

ప్రచేతాస్తు మునౌ ప్రహృష్టే
స్యాత్ప్రతీచీ పతావపి।
విహాయాస్తు శకుంతేస్యా
ద్విహాయ స్సురవర్త్మని॥ (57)

ప్రచేతా పు ఒ మునికిని త్రి సంతోషించిన వానికిని పు వరుణునకును పేరు
విహాయా పు పక్షికిని ఆకాశమునకును పేరు

త్రిస్రోతా జహ్నుకన్యాయాం
త్రిస్రోతా స్సరిదంతరే।
అగౌకాశ్చ నగౌకాశ్చ
శరభేసింహా ఎక్షిణో ॥ (58)

త్రిస్రోతా స్త్రీ ఇది ఆకాశగంగకును నదీ విశేషమునకును పేరు
అగౌకా నగౌకా పు ఇవి శరభమృగమునకును సింహమునకును పక్షికిని పేరు

ఉదర్చిరుత్ప్రభే వహ్నౌ
దివౌకా శ్చాతకే సురే।
దీర్ఘాయు శ్శాల్మలౌ కాకే
మార్కండేయేతిజీవిని॥ (59)

ఉదర్చి పు అధిక కాంతికిని అగ్నికిని పేరు
దివౌకా పు చాతకపక్షికిని దేవతకును పేరు
దీర్ఘాయు పు బూరుగ చెటునకును కాకికిని మార్కండేయమునికిని స్త్రీ చిరజీవికిని పేరు

సప్తార్చి పావకే ప్రోక్త
స్సప్తార్చి క్రూరలోచనే।
కనీయానను జ్యేత్యల్పే
కనీయానతియూని చ॥ (60)

సప్తార్చి పు ఇది అగ్నికిని శనిగ్రహమునకును పేరు
కనియాన్ పు ఇది తమ్మునకును స్త్రీ మిగుల చిన్నదానికిని మిగుల ఎన్నవయసు వానికిని పేరు

వరీయానతి యూని స్యా
ద్వరిపే శ్రేపయోగయో ।

వరియాన్ స్త్రీ ఇది మిగుల ఎన్నవయసుదానికిని మిగుల శ్రేష్ఠమైన దానికిని శ్రేష్ఠునకును పు పంచాంగ యోగ విశేషమునకును పేరు

సాధీయానతివాఢే స్యా
దతిసాధౌ చ వాచ్యవత్॥ (61)

సాధియాన్ త్రి మిక్కిలి దృఢమైన దానికిని మిక్కిలి యోగ్యమైన దానికిని పేరు

★ అథసాంత పంచవర్ణ ★

స్యాన్నభశ్చమస శ్చంద్రే
చిత్రా పూపేంద్రజాలయో ।
హాంగునిర్యాస ఇత్యేష
నింబే హాంగురసేపి చ॥ (62)

నభశ్చమస పు చంద్రునకును ఎండువంటలలోని భేదమునకును యజ్ఞణీ విద్యకును పేరు
హాంగునిర్యాస పు పేపచెటునకును ఇంగువుకును పేరు

దివ్యచక్షు స్సుగంధస్య

భేదేఽంధే చ నులోచనే।	గ్రుడివానికిని సుందరమైనసేత్రములు గలవానికిని పేరు
వారణ్య రేతసం ప్రాహు	**వారణ్యరేతా** పు సూర్యునకును అగ్నికిని పేరు
ర్దివాకర హవిర్భుజో ॥ (63)	
★ అథహాంతో ద్వివర్ణ ★	
సహో బలే సహోముద	**సహ** పు ఇది బలమునకును స్త్రీ ఎల్లిపెసర
పర్ణ్యాం చ నఖ భేష జే।	లతకును నఖమను గంధద్రవ్యమునకును ముత్తవ
సహదేవా కుమార్యోశ్చ	పులగపుచెటునకును ఎన్నగోరింటచెటునకును
సహ కాంతౌ సహోభువి॥ (1)	పు తేజస్సునకును స్త్రీ భూమికిని పేరు
గ్రహోఽనుగ్రహ నిర్బంధ	**గ్రహ** పు ఇది రక్షించుటయందిచ్ఛకును బలా
గ్రహణేషు రణోద్యమే।	త్కారమునకును స్వీకరించుటకును యుద
సూర్యాదౌ పూతనాదౌ చ	ప్రయత్నమునకును సూర్యాది నవగ్రహముల
సైంహికేయో పరాగయో ॥ (2)	కును పూతనాది బాలగ్రహములకును రాహువు
	నకును గ్రహణమునకును పేరు
వహ స్స్యా ద్వ్యప భస్కంధ	**వహ** పు ఇది ఎదుమూపురము క్రింది భాగము
దేశే గంధవహేఽపి చ।	నకును వాయువునకును పేరు
బర్హంధళే కేకిపంధే	**బర్హ** న ఆకునకును నెమలిపురికిని పేరు
గృహ పత్న్యాం గృహే స్మృతా ॥(3)	**గృహ** పు భార్యకును గృహమునకును పేరు
గ్రాహో గ్రహేఽవహారేచ	**గ్రాహ** పు ఇది స్వీకరించుటకును జలజంతు విశేషమునకును పేరు
నాహో బంధన కోటయో ।	**నాహ** పు కటునకును కపటమునకును పేరు
స్నేహస్తైలాది కరసు	**స్నేహ** పు నూనెమొదలగువాటికిని ప్రయత్నము
ద్రవ్యే స్యాత్స్నేహాదేఽపి చ॥	నకును పేరు
ప్రో (వాస్తునిపుణేతర్కే) హో	**ప్రోహ** పు సేర్పరియొక్క యూహకును ఎనుగు
నిపుణ తర్కే స్యా త్ప్రోహో	కాలికిని కణుపునకును పేరు
హ్యాస్త్యం ఘుపర్వణో ।	
మోహ మిచ్ఛంతి మూర్ఛాయా	**మోహ** పు మూర్ఛకును అజ్ఞానమునకును పేరు

మవిద్యాయాంచ సూరయ ॥ (5)

లోహస్తు శస్త్రకే లోహం
జోంగకే సర్వతైజ స।

లోహ పు ఖడచూరమునకును న అగురున కును అనేక ధాతుద్రవ్యములు కూడిన లోహము నకును పేరు

వ్యూహస్తు బలవిన్యాసే
నిర్మాణే బృంద తర్కయో ॥ (6)

వ్యూహ పు పద్మశకటాద్యాకారముగా సైన్యమును రచించుటకును నిర్మించుటకును సమూహమున కును ఊహించుటకును పేరు

సంహ కంరీరవే రాశౌ
సత్తమే చోత్తరస్థిత ।
సంహీ క్షుద్రా బృహత్యోస్స్యా
ద్వాసకే రాహుమాతరి ॥ (7)

సంహ పు ఇది సంగమునకును సంహరాశికిని సమాసోత్తరమందుండెనేని శ్రేషునకును ఈ స్త్రీ వాకుడు చెటుకును నేలములగ చెటునకును అడసరపు చెటునకును రాహువుతల్లికిని పేరు

బహు స్స్యాద్విపులేత్ర్యాది
సంఖ్యా స్వప్యభిదేయవత్।

బహు స్త్రీ ఇది విస్తారమైన దానికిని మూటికంటె తక్కువగాని సంఖ్యకును పేరు

అహార్వ్య త్రాసురే సర్పేఽ

అహ పు ఇది వృత్రాసురునకును పామునకును పేరు

పీహా తూద్యమ వాంఛయో ॥ (8)

ఈహా స్త్రీ ఇది ప్రయత్నమునకును ఇచ్ఛకును పేరు

గుహా తు గహ్వరే సంహ
పుచ్ఛ్యాం స్కందే గుహో మత ।

గుహా స్త్రీ కొండబిలమునకును నక్కతోకపొన్న చెటునకును పు కుమారస్వామికిని పేరు

వాహా భుజాయాం వాహస్తు
మానభేదే వృషేహాయే॥ (9)

వాహా స్త్రీ భుజమునకును పు పందుమునకును ఎదునకును గుఱ్ఱమునకును పేరు

మహీ భూమౌ మహీ నద్యాం
మహా ఉత్సవతే జసో ।

మహీ స్త్రీ ఇది భూమికిని మాలవదేశమందలి యొకనదికిని పు ఉత్సవమునకును ప్రకాశమున కును పేరు

కుహూ స్స్యాత్కోకిలా రావ
నష్టేందు కలదర్శయో ॥ (10)

కుహూ స్త్రీ ఇది కోకిల ధ్వనికిని చంద్రకళా శూన్యమైన యమావాస్యకును పేరు

★ అథహాంత స్త్రివర ★

ఎటవాస్తు సమారంభ ఆనకే ఎటవాం మతం। కలహ ఖడ్గకోశే స్యా ద్భండనే యుద్ధరాఢయో ॥(11)	**పటహ** పు ఇది ప్రారంభమునకును న తమ్మెట వాద్యమునకును పేరు **కలహ** పు కత్తివరకును వివాదమునకును యుదమునకును శోభకును పేరు
ప్రగ్రహస్తుతు లాసూత్రే బంధ్యాం నియమనేభుజే। వాయాదిరశ్మౌ రశ్మౌచ సువర్ణే హ(లి) రి పాదపే॥ (12)	**ప్రగ్రహ** పు తక్కెడ త్రాటికిని కారాగృహమునకును నియమించుటకును బుజమునకును గుర్రపు కళ్ళెముయొక్క పగమునకును కిరణమునకును బంగారుకును మూనిపసపునకును పేరు
నిగ్రహో భర్త్సనే ప్రోక్తో మర్యాదాయాంచ బంధనే। విగ్రహ స్సమరే కాయే విస్తారప్రవిభాగయో ॥ (13)	**నిగ్రహ** పు ఇది బెదరించుటకును హదుకును బంధించుటకును పేరు **విగ్రహ** పు యుదమునకును శరీరమునకును సమాసమును విస్తరించుటకును విభాగమునకును పేరు
సం(గ్రా) గ్రహోబృహదుత్తుంగే ముష్ట సంక్షేపయోరప। ఆగ్రహోఽనుగ్రహా సక్త్యో రాక్రమే గ్రహణేఽప చ॥ (14)	**సంగ్రహ** పు ఇది మిక్కిలియౌన్నత్యమునకును ఎడికిలికిని స్వల్పముగా చేయుటకును పేరు **ఆగ్రహ** పు రక్షణేచ్ఛకును ఆసక్తికిని ఆక్రమించుటకును స్వీకరించుటకును పేరు
నవాహ స్స్యాన్నవదినే నవాహ ప్రతిపత్తిధౌ। ప్రవాహో వ్యవహారేస్యా దప స్రోతస వారిణ ॥ (15)	**నవాహ** పు క్రొత్త దినమునకును పాడ్యమికిని పేరు **ప్రవాహ** పు వ్యవహారమునకును జలవేగమునకును పేరు
కటాహో ఘృత తైలాది పాకపాత్రే చ ఖర్పరే। కటాహ క్రూరపృష్ఠే చ స్తూపే చ మహిషీ శిశౌ॥ (16)	**కటాహ** పు ఇది పెనము మొదలగు వాటికిని గాబునకును మూకుడుకును దిబ్బకును కొమ్ములు మొలచుచున్న గేదెదూడకును పేరు
ఉత్సాహ స్తూద్యమేసూత్రేఽ ప్యారహో ధైర్య మానయో ।	**ఉత్సాహ** పు ప్రయత్నమునకును ధారమునకును పేరు

ఆరోహణే నితంబే చ సముచ్ఛ్రయ నిషాదినో ॥ (17)	**ఆరోహ** పు ఇది పొడవునకును పరిమాణ విశేషమునకును ఎక్కుటకును కటిప్రదేశమునకును ఔన్నత్యమునకును మావటీనికిని పేరు
నిర్వ్యూహ శ్శేఖరే ద్వారే నిర్యాసే నాగదంతకే।	**నిర్వ్యూహ** పు శిరోభూషణమునకును ద్వారమునకును చెటుబంకకును కొణిగకు నాధారముగా నాటిన కొయ్యకును పేరు
విదేహో దేహ శూన్యే స్యా ద్విదే హో మిథిలే స్మృత ॥(18)	**విదేహ** త్రి శరీరములేని దానికిని పు జనక వంశసుడగు రాజునకును పేరు
నిరూహో వస్తుభేదే స్యా త్తర్క నిశ్చిత యోరపి। దాత్యూహ కాలకంఠే స్యా ద్దాత్యూహ శ్శాతకేऽపి చ॥( )	**నిరూహ** పు ఇది రోగికిచేయు స్వేదన క్రియా విశేషమునకును ఊహకును నిశ్చయించుటకును పేరు **దాత్యూహ** పు కూకురు గడంగి ఎటుకును వాన కోయిలకును పేరు
లత్యూహో నీలికాయాం స్యా దత్యూహశ్చిత్ర మేఖలే। సువహో సల్లకీ గోధా పదీ శేఫాలికాసు చ॥ (20)	**అత్యూహ** స్త్రీ నీలిచెటునకును నెమలికినిపేరు **సువహ** స్త్రీ ఇది అందుగు చెట్టునకును హంసపాదిచెటునకును నల్లవావిలిచెటునకును ఖరంగి చెటునకును వీణకును దుంపరాష్ట్రమునకును త్రి లెస్సగా వహించుదానికిని పేరు
ఎలా పర్ణ్యాం చ సువహో వల్లకీ రాస్న యోరపి। సమ్యగ్వహే తు సువహో వాచ్యవత్సముదాహృత ॥(21)	
వైదేహీ రోచనీ సీతా వణిక్ స్త్రీ ఎప్పలీషు చ। వారాహీ మాతృభేదే స్యా ద్గుష్ట నామౌషధేऽపి చ॥(22)	**వైదేహ** స్త్రీ ఇది గోరోచనమునకును సీతాదేవికిని వైశ్య స్త్రీకిని ఎప్పలి చెటునకును పేరు **వారాహ** స్త్రీ సప్తమాతృకలలో నొకతెకును పాచితీగెకును పేరు
★ అథహాంత శ్చతుర్వర ★	
అవగ్రహ ఇతి ఖ్యాతో	**అవగ్రహ** పు వృష్ట ప్రతిబంధకదోషమునకును

వృష్టరోధే గజాలికే।	ఎనుగులలాట ప్రదేశమునకును స్వతంత్రము
స్వతంత్రతానిషేధేఽప	లేకుండుటకును విఘ్నమునకును పేరు
ప్రతిబంధే ప్యవగ్రహా ॥ (23)	
ప్రతిగ్రహ స్స్వీకరణే	**ప్రతిగ్రహ** పు ఇది స్వీకరించుటకును సేనకు
సైన్యపృష్ఠే పతద్గ్రహే।	వెనుక భాగమునకును పీకిదానుకును బ్రాహ్మ
ద్విజేభ్యోవిధి వద్దేయే	ణులకొరకు విధ్యుక్తముగా నివ్వబడిన ద్రవ్యము
తద్గ్రహే చ గ్రహాంతరే॥(24)	నకును దాన ప్రతిగ్రహమునకును గ్రహ విశేష
	మునకును పేరు
పరిగ్రహ పరిజనే	**పరిగ్రహ** పు పరివారమునకును భార్యకును
పత్న్యాం స్వీకార మూలయో	స్వీకరించుటకును మొదటికిని శాపమునకును
శాపేఽ	పేరు
వ్యుపగ్రహో బంధ్యా	**ఉపగ్రహ** పు చెఱసాలకును ఆచరణమునకును
ముపయోగేఽనుకూలనే ॥ (25)	అనుకూలమునకును పేరు
అభిగ్రహోఽభి యోగేఽభి	**అభిగ్రహ** పు యుదమునకెదురుకొనుటకును
గ్రహణే గౌరవేఽ ఏ చ।	గ్రహించుటకును గారవమునకును పేరు
పరిబర్హస్తు రాజార్హ	**పరిబర్హ** పు రాజయోగ్యమగు వస్తువునకును
వస్తున్యఏ పరిచ్ఛదే॥ (26)	ఒక భాగమునకును పేరు
ఏతామహో విరించే స్యా	**ఏతామహ** పు బ్రహ్మకును తండ్రి తండ్రికిని
త్తాతస్య జనకేఽ ఏ చ।	పేరు
తమోపహ స్సహస్రాంశు	**తమోపహ** పు ఇది సూర్యునకును చంద్రున
మృగాంక జిన వహ్నాఖు॥ (27)	కును బుదదేవునకును అగ్నికిని పేరు
ఉపనాహో వ్రణాలేప	**ఉపనాహ** పు వ్రణములకు కటెడి యన్నకబళము
పండే వీణానిబంధనే।	నకును వీణతీగెలు ముడుచుతావునకును పేరు
పరీవాహో జలోచ్ఛ్వాశే	**పరీవాహ** పు ఇది తటాకాదుల వలన పోగొట
మహీభృద్యోగ్యవస్తుని ॥ (28)	బడిన అధికమైన నీటికిని రాజునకుదగిన వస్తువు
	కును పేరు
తనూరుహం గరుల్లోమ్నో	**తనూరుహ** న పక్షియీకకును వెంట్రుకకును పేరు

ర్వరారోహో కటావపః।	
వరారోహస్తు కధితో	**వరారోహ** స్త్రీ ఇది కటి ప్రదేశమునకును పు
హస్త్యారోహో వరోహాయో ॥(29)	గుఱ్ఱపు రౌతునకును అధిష్ఠించుటకును పేరు
అవరోహోఽవతరణే	**అవరోహ** పు దాటుటకును కొమ్మయూడ
తరోరంగే లతోద్గమే।	కును లతాంకురమునకును పేరు
అశ్వారోహో శ్వగంధాయా	**అశ్వారోహ** స్త్రీ పెన్నేరుచెట్టునకును పు గుఱ్ఱపు
మశ్వారోహోఽశ్వవారకే॥(30)	రౌతునకును పేరు
మహాసహో మాష పర్ణ్యాం	**మహాసహ** స్త్రీ కాఱుమినప చెట్టునకును తెల్ల
మమ్లానకు సుమేఽపచ।	పెద గోరింట చెటునకును పేరు
గంధ వహోతు నాసాయాం	**గంధవహ** స్త్రీ ముక్కు నకును వాయువునకును
వాయౌ గంధవహో మత ॥(31)	పేరు
భవేద్దేవసహాభిఖ్యా	**దేవసహ** స్త్రీ పాదరసమునకును సహదేవి
సూతే దండోత్పలౌషధే।	చెటునకును పేరు
ప్రపితామహ ఇత్యేష	**ప్రపితామహ** పు బ్రహ్మకును ముత్తాతకును
విధౌ పితృపితామహే॥ (32)	పేరు
★ అథ క్షాంతో ద్విపర ★	
(క్షాంతా స్స్యుర్యద్యపి క్షాంతా	**అ** యోచింపగా వర్ణ సంయోగమువలన నీచెప్
వర్ణానామనురోధత ।	బోవు క్షాంతశబములు క్షాంతములేయగును
పృథక్రమేణ కధ్యంతే	ఐనను వర్ణక్రమానుసరణముకొరకుపేఱుగా చెప్
తథాప్యేతే సమన్వయాత్)॥ (1)	బడుచున్నవి
అక్ష కర్షే తుషచ క్రే	**అక్ష** పు 16ఆద్యమాషములయెత్తుబంగారుకును
శకట వ్యవహారయో ।	తాండ్రచెటునకును బండికుండకును బండికిని
ఆత్మజ్ఞే పాశకే చాక్షం	వ్యవహారమునకును బ్రహ్మజ్ఞానికిని పాచికకును
తుత్థ సౌవర్చలేఽంద్రియే॥ (2)	న మైలతుత్థమునకును సౌవర్చలవణమునకును
	చక్షురాదీంద్రియమునకును పేరు
ఋక్షోద్రిభేదే భల్లూకే	**ఋక్ష** పు ఇది పర్వత విశేషమునకును ఎలుగు
శోణకే కృత వేధనే।	బంటికిని దుండిగపుచెట్టునకును స్త్రీ తొలవేయ

ఋక్షయుక్తం చ నక్షత్రే	బడిన దానికిని నక్షత్రమునకును పేరు
యక్ష శ్శ్రీదే చ గుహ్యకే॥(3)	**యక్ష** పు ఇది కుబేరునకును యక్షునకును పేరు
దక్ష పటౌ వారవృక్షే	**దక్ష** స్త్రీ సమరునకును పు శివునివాహనమున
తామ్రచూడే ప్రజాపతౌ।	కును కోడికిని దక్షప్రజాపతికిని దక్షమునికిని
మునిభేదే ద్రుమే వహ్నౌ	(ధర్మశాస్త్రకర్త) వృక్షభేదమునకును అగ్నికిని
దక్షో దక్షా భువిస్మృతా॥ (4)	స్త్రీ భూమికిని పేరు
పక్షో మాసార్ధకే పార్శ్వే	**పక్ష** పు ఇది అరమాసమునకును ప్రక్కకును
గ్రహే సాధ్య విరోధయో ।	గ్రహమునకును అనుమానమువలన సాధింప
పక్షశ్చా పర తో బృందే	దగిన వస్తువుకును విరోధమునకును కచాది
బలే సఖి సహాయయో ॥ (5)	పదములకు పరమయ్యేనేని సమూహారక మున
పతత్రే ఘుల్లిరంధ్రే చ	కును బలమునకును చెలికానికిని బాణమునకు
దేహాంగే రాజకుంజరే।	కటిన యీకలకును పక్షిఱెక్కకును పొయ్యిద్వా
	రమునకును దేహపార్శ్వమునకును అంబారీ
	యేనుగునకును పేరు
లక్షం శరవ్యే సంఖ్యాయాం	**లక్ష** న గుఱికిని లక్షసంఖ్యకును న మిషకును
లక్షం ఛద్మని కథ్యతే॥ (6)	పేరు
ప్లక్షో ద్వీపవిశేషే స్యా	**ప్లక్ష** పు ప్లక్షద్వీపమునకును జువ్విచెటునకును
త్పర్కటీ గర్ద భాండయో ।	కలజువ్వి చెటుకును ఎప్పలి చెటుకును ఇంటి
ఎప్పలే ద్వారపార్శ్వే చ	గుమ్మము ప్రక్కకును పేరు
గృహస్య ఎరికీర్తిత ॥ (7)	
వ్యక్ష ఎరశురామే స్యా	**వ్యక్ష** పు ఇది పరశురామునకును త్రి సమగ్రమైన
న్వ్యక్ష కృత్స్న నికృష్టయో ।	దానికిని నీచమైన దానికిని పేరు
చోక్షో గీతే శుచౌ దక్షే	**చోక్ష** త్రి గానము చేయబడిన దానికిని పవిత్ర
తథా తీక్షణ మనోజ్ఞయో ॥ (8)	మైన దానికిని సమర్థునకును తీవ్రమైన దానికిని
	రమ్యమైన దానికిని పేరు
ధ్వాంక్షస్తు కాక బకయో	**ధ్వాంక్ష** పు ఇది కాకికిని కొంగకును ఎకుల
స్త (ర్క)ర్కు కే భిక్షు కే గృహే।	రాటమునకును యాచకునకును గృహమున

ధ్వాంక్షీ కక్కోలికాయాం స్యా	కును స్త్రీ తక్కోలపు చెట్టునకును పేరు
త్కక్షో దోర్మూల కచ్ఛయో ॥(9)	**కక్ష** పు ఇది చంకకును జలప్రాయ ప్రదేశమున
సైరిభే చ తృణే కక్ష	కును కాఱుదున్నపోతునకును గడికిని ఎండిన
శ్శుష్క కానన వీరుధో ।	యడవికిని లతకును స్త్రీ ఎన్నరేగటి దూలగొండి
కక్షా గ్రాహణికా కాంచీ	చెట్టునకును మొలనూలికిని ముంగిలిచావడికిని
ప్రకోష్ఠ గజరజ్జుషు ॥ (10)	ఎనుగును కటు త్రాటికిని వివాద సానమునకును
స్పర్ధా పదే పరీధాన	కటు బట్టయొక్క వెనుక చెంగునకును (గోచీ)
పశ్చాదంచల ఎల్లవే	రథము యొక్క అంతస్తునకును పేరు
రథభాగేऽప కక్షాస్యా	
ద్వీక్షం విస్మయ దృశ్యయో ॥(11)	**వీక్ష** త్రి ఇది అచ్చెఱువైన దానికిని చూడదగిన దానికిని పేరు
మోక్షో ముష్కకవృక్షే స్యా	**మోక్ష** పు మొక్కపు చెట్టునకును ముక్తికిని
దపవర్గే చ మోచనే।	విడచుటకును పేరు
రూక్ష పాదప జాతౌ స్యా	**రూక్ష** పు వృక్షమునకును త్రి ప్రేమలేని
ద్రూక్షోऽప్రమణ్య చిక్కణే॥(12)	దానికిని గఱుసైన దానికిని పేరు
భిక్షా భృతౌ చ యాచ్ఞాయాం	**భిక్షా** స్త్రీ ఇది కూలికిని యాచించుటకును
సేవా భిక్షితవస్తునో	సేవించుటకును యాచించిన వస్తువునకును పేరు
ప్రేక్షా నృత్యేక్షణే బుద్ధౌ	**ప్రేక్షా** స్త్రీ నాట్యమును చూచుటకును బుదికిని పేరు
రక్షా రక్షణ లాక్షయో ॥(13)	**రక్షా** స్త్రీ రక్షించుటకును లక్కకును పేరు
★ అథ క్షాంత స్త్రీవర్ణ ★	
అధ్యక్షోऽధికృతే ప్రోక్త	**అధ్యక్ష** పు అధికారికిని స్త్రీ కండ్లముందఱి
ప్రత్యక్షేऽధ్యక్షమిష్యతే।	దానికిని పేరు
గోరక్షో నాగ రంగేస్యా	**గోరక్ష** పు నారింజ చెట్టునకును గోవులను
ద్గవాం చ ఎరిరక్షకే॥(14)	రక్షించువానికిని పేరు
ఆరక్షం రక్షణీయే స్యా	**ఆరక్ష** స్త్రీ రక్షించ తగినదానికిని ఎనుగు కుంభ
చ్ఛీర్షమర్మణి దంతినాం।	స్థలమధ్య భాగమునకును పేరు
రక్తాక్ష కాసరే క్రూరే	**రక్తాక్ష** పు దున్నపోతునకును ఘాతుకునకును

పారావత చకోరయో ॥ (15)	పావురమునకును ఒకోరపక్షికిని పేరు
సమీక్షా గ్రంథభేదే స్యా	**సమీక్షా** స్త్రీ ఇది మీమాంసశాస్త్ర గ్రంథ విశేషము
తత్త్వబుద్ధౌ నిభాలనే।	నకును యథార్థ బుదికిని చూచుటకును పేరు
ఉత్ప్రేక్షా నవధానే స్యా	**ఉత్ప్రేక్షా** స్త్రీ ఎమఱుపాటునకును ఉత్ప్రేక్షాలం
త్కావ్యాలంకరణేఽ చ ॥ (16)	కారమునకును పేరు
మృగాక్షీ చేంద్రవారుణ్యాం	**మృగాక్షీ** స్త్రీ ఇది పెదపాపర చెటునకును లేడి
మృగనేత్రా త్రియామయో ।	కన్నులవంటి కన్నులు గల దానికిని పేరు
గవాక్షీ శక్రవారుణ్యాం	**గవాక్షీ** స్త్రీ పెదపాపరచెటునకును పు కిటికీకిని
గవాక్షో జాలకే కపౌ ॥ (17)	వానర విశేషమునకును పేరు

★ అథక్షాంత శ్చతుర్వర్ణ ★

వీర వృక్షస్తు భల్లాత	**వీరవృక్ష** పు జీడిచెటునకును మదిచెటునకును
కకుభ ద్రుమ యోరపి।	పేరు
రాజవృక్ష ప్రియా లేస్యా	**రాజవృక్ష** పు మొరలి చెటునకును రేల చెట్టున
త్సువర్ణ కత రావపి ॥ (18)	కును పేరు
దేవ వృక్ష స్సప్తపర్ణే	**దేవవృక్ష** పు ఇది యేడాకులయరటి చెటునకును
మందారాదిషు గుగులౌ।	5 దేవతావృక్షములకును గుగిలపుచెటుకును పేరు
భూతవృక్షస్తు శాకోటే	**భూతవృక్ష** పు పెదటీకుచెటునకును దుండిగపు
తథాశ్యోనాకపాదపే ॥ (19)	చెటునకును పేరు
విశాలాక్షో హరే తార్క్ష్యే	**విశాలాక్ష** పు ఇది శివునకును గరుడునకును
విశాలాక్షీ వరస్త్రియాం।	ఈ స్త్రీ ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు
సకటాక్షో ధవద్రౌ స్యా	**సకటాక్ష** పు నంది చెటునకును త్రి క్రేగంటి
త్కటాక్ష సవాతేఽ చ ॥ (20)	చూపులు గల దానికిని పేరు

శ్రీ మహేశ్వరస్య కృతౌ విశ్వప్రకాశేఽనేకార్థ శబ్దపరిచ్ఛేద సమాప్త